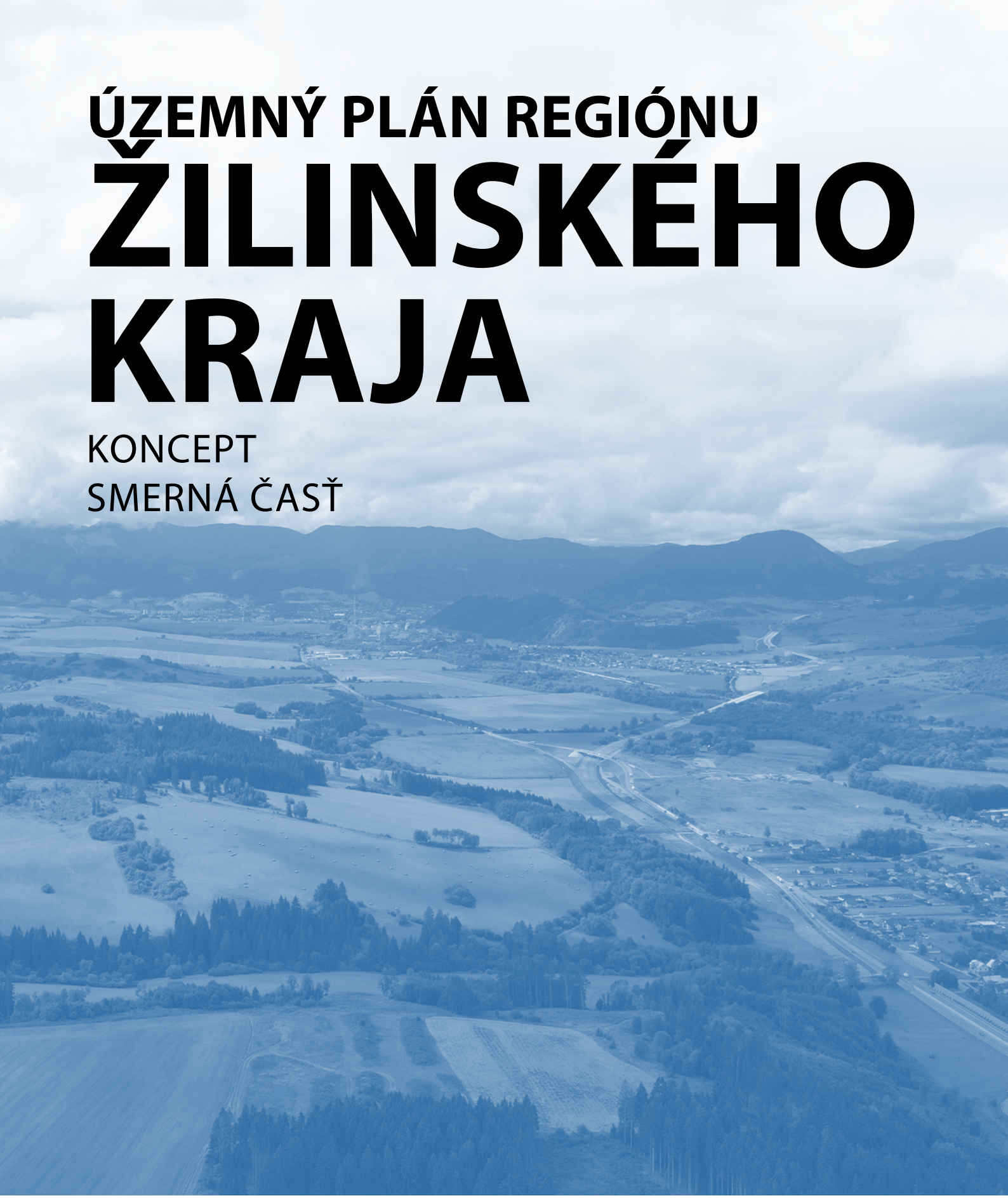
ÚZEMNÝ PLÁN REGIÓNU ŽILINSKÉHO KRAJA

KONCEPT
SMERNÁ ČASŤ

JÚL 2022

OBSTARÁVATEĽ
Žilinský samosprávny kraj
www.zilinskazupa.sk

SPRACOVATEĽ
AŽ PROJEKT s.r.o.
www.azprojekt.sk

ÚZEMNÝ PLÁN REGIÓNU ŽILINSKÉHO KRAJA

KONCEPT
SMERNÁ ČASŤ

OBSTARÁVATEĽ

Žilinský samosprávny kraj
Komenského 48, 011 09 Žilina
www.zilinskazupa.sk

Odborne spôsobilá osoba na obstarávanie územnoplánovacích podkladov a územnoplánovacej dokumentácie obcí	Ing. Katarína Náhliková, reg. č. 377

SPRACOVATEĽ

AŽ PROJEKT s.r.o.
Bezručova 5, 811 07 Bratislava
www.azprojekt.sk

RIEŠITEĽSKÝ KOLEKTÍV

Hlavný riešiteľ	Ing. Mária Krumpolcová
Urbanizmus a štruktúra osídlenia	Ing. arch. Juraj Krumpolec, Ing. Mária Krumpolcová
Demografia a hospodárstvo	Mgr. Roman Najdený
Sociálna infraštruktúra	Ing. Mária Krumpolcová
Doprava	Ing. Ľubomír Mateček
Rekreácia a cestovný ruch	Mgr. Rastislav Cákoci, PhD
Kultúrne dedičstvo	Ing. Mária Krumpolcová, Ing. arch. Juraj Krumpolec, Ing. Viktória Gasiorová
Životné prostredie	Ing. Mária Krumpolcová
Ochrana prírody a krajiny a problematika zmeny klímy	Ing. Zuzana Hudeková, PhD, RNDr. Stanislav Derneš (konzultácie)
Vodné hospodárstvo a hydrológia	Ing, Alžbeta Derevencová, Ing. Martin Mišík, PhD
Energetika	Ing. Vojtech Krumpolec, Ing. arch. Juraj Krumpolec, Ing. Katarína Macková
Grafické spracovanie, spracovanie údajov a GIS	Ing. arch. Juraj Krumpolec, Ing. Katarína Macková, Ing. arch. Peter Derevenec, Ing. Blanka Pavelková, Ján Čajda

Dokument neprešiel jazykovou úpravou.

OBSAH

1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE 7

1.1 Hlavné ciele riešenia a problémy, ktoré územný plán rieši 7

1.2 Vyhodnotenie doterajšieho územného plánu 8

1.3 Údaje o súlade riešenia územia so zadaním 11

1.4 Spôsob a postup spracovania 11

1.5 Východiskové podklady 12

RIEŠENIE ÚZEMIA 14

2 VYMEDZENIE RIEŠENÉHO ÚZEMIA 15

3 MEDZINÁRODNÉ A EURÓPSKE SÚVISLOSTI 18

3.1 Európske a medzinárodné súvislosti 18

3.2 Celoštátne a nadregionálne súvislosti 23

4 VÄZBY VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA A ZO ZÁVÄZNÝCH ČASTÍ KURS 27

4.1 Väzby vyplývajúce zo záväznej časti Koncepcie územného rozvoja Slovenska 27

4.2 Väzby vyplývajúce zo susedných regiónov 36

5 ZÁKLADNÉ DEMOGRAFICKÉ, SOCIÁLNE A EKONOMICKÉ VÝCHODISKÁ PODMIEŇUJÚCE ROZVOJ ÚZEMIA 39

5.1 Obyvateľstvo 39

5.2 Pohyb obyvateľstva 42

5.3 Východiská pre stanovenie variantov 43

6 OPIS A ZDÔVODNENIE NAVRHOVANEJ ZÁKLADNEJ URBANISTICKEJ KONCEPCIE RIEŠENIA 51

6.1 Vývoj osídlenia 51

6.2 Veľkostná štruktúra obcí 54

6.3 Dynamika územného vývoja 63

6.4 Miera urbanizácie 67

6.5 Vnútorné dopravné väzby a dostupnosť centier osídlenia 72

6.6 Varianty riešenia urbanistickej koncepcie 77

7 KONCEPCIA ROZVOJA ŠTRUKTÚRY OSÍDLENIA 83

7.1 Základná koncepcia rozvoja štruktúry osídlenia 83

7.2 Ťažiská osídlenia 84

7.3 Centrá osídlenia 91

7.4 Rozvojové osi 97

8 NÁVRH PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA ÚZEMIA A NÁVRH ZÁSAD JEHO FUNKČNÉHO VYUŽITIA 101

8.1 Koncentrácia a formy osídlenia 101

8.2 Expanzia sídiel a sídelné väzby 116
8.3 Funkčné využitie územia sídiel 131
8.4 Vymedzenie významných rozvojových priestorov a území špeciálnych záujmov 134
8.5 Stav územných plánov obcí na území kraja 137

9 VYMEDZENIE OCHRANNÝCH PÁSEM A CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ 144
9.1 Ochranné pásma 144
9.2 Chránené územia 149

10 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA 152
10.1 Školstvo 152
10.2 Zdravotníctvo 160
10.3 Sociálna starostlivosť 167
10.4 Kultúra 170
10.5 Šport a telesná výchova 172

11 HOSPODÁRSKA ZÁKLADŇA 174

12 KONCEPCIA OCHRANY PRÍRODY A TVORBY KRAJINY 183
12.1 Chránené územia 183
12.2 Charakteristický vzhľad krajiny 219
12.3 Dôsledky zmeny klímy na krajinnú a sídelnú zeleň 225

13 KONCEPCIA STAROSTLIVOSTI O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE 233
13.1 Ovzdušie 233
13.2 Radónové riziko 241
13.3 Prírodné zdroje 244
13.4 Adaptácia na klimatickú zmenu 262

14 KONCEPCIA OCHRANY A VYUŽITIA KULTÚRNEHO DEDIČSTVA 266
14.1 Kultúrne a historické hodnoty regiónu 266
14.2 Kultúrne dedičstvo 269
14.3 Pamiatkový fond 270
14.4 Archeologické lokality 278

15 KONCEPCIA ROZVOJA REKREÁCIE, CESTOVNÉHO RUCHU A KÚPEĽNÍCTVA 281
15.1 Východiská 281
15.2 Návrh 293

16 KONCEPCIA VEREJNÉHO DOPRAVNÉHO VYBAVENIA REGIONÁLNEHO VÝZNAMU 316
16.1 Doprava a dopravné zariadenia 316
16.2 Multimodálne/Európske dopravné koridory 319
16.3 Cestná doprava 329
16.4 Železničná a kombinovaná/multimodálna doprava 340

16.5 Letecká doprava 344
16.6 Vodná doprava 345
16.7 Cyklistická doprava 345
16.8 Verejná osobná hromadná doprava 347

17 KONCEPCIA VEREJNÉHO TECHNICKÉHO VYBAVENIA REGIONÁLNEHO VÝZNAMU 350
17.1 Vodné hospodárstvo 350
17.2 Zásobovanie elektrickou energiou 404
17.3 Zásobovanie plynom 412
17.4 Zásobovanie teplom 415
17.5 Odpadové hospodárstvo 415
17.6 Civilná ochrana 433

18 NÁVRH NA RIEŠENIE POŽIADAVIEK ZÁUJMOV OBRANY ŠTÁTU, POŽIARNEJ OCHRANY A OCHRANY PRED POVODŇAMI 434
18.1 Obrana štátu 434
18.2 Požiarna ochrana 435
18.3 Prevencia závažných priemyselných havárií 436
18.4 Ochrana pred povodňami 438

19 VYMEDZENIE A VYZNAČENIE PRIESKUMNÝCH ÚZEMÍ, CHRÁNENÝCH LOŽISKOVÝCH ÚZEMÍ A DOBÝVACÍCH PRIESTOROV 441

20 DÔSLEDKY A TECHNICKÉ ZABEZPEČENIE PREDPOKLADANEJ ŤAŽBY NERASTOV 445

21 HODNOTENIE NAVRHNUTÉHO RIEŠENIA NAJMÄ Z HĽADISKA PREDPOKLADANÝCH VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE 447
21.1 Hodnotenie environmentálnych dôsledkov riešenia 447
21.2 Hodnotenie ekonomických dôsledkov riešenia 448
21.3 Hodnotenie sociálnych dôsledkov riešenia 448
21.4 Hodnotenie územno-technických dôsledkov riešenia 449

22 VYHODNOTENIE DÔSLEDKOV STAVEBNÝCH ZÁMEROV A INÝCH ZÁMEROV NA POĽNOHOSPODÁRSKEJ A LESNEJ PÔDE 450
22.1 Budúce možné použitie poľnohospodárskej pôdy pre stavebné zámery 451
22.2 Budúce možné použitie lesnej pôdy pre stavebné zámery 456

1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE

1.1 Hlavné ciele riešenia a problémy, ktoré územný plán rieši

Hlavné ciele riešenia územného plánu regiónu vychádzajú z §1 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len stavebný zákon) podľa ktorého „Územné plánovanie utvára predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, na šetrné využívanie prírodných zdrojov a na zachovanie prírodných, krajinných, civilizačných a kultúrnych hodnôt.“

Pri rozvoji Žilinského kraja je nevyhnutné zabezpečiť najmä:

1. plnohodnotné zapojenie Žilinského kraja do medzinárodných a celoslovenských sídelných, ekologických a hospodárskych štruktúr,
2. vyvážený rozvoj kraja z hľadiska sídelných, socioekonomických, územnotechnických, environmentálnych a krajinno-ekologických aspektov,
3. stanoviť zásady a regulatívy štruktúry osídlenia, priestorového usporiadania a funkčného využívania územia z hľadiska jeho trvalo udržateľného a vyváženého rozvoja urbanizácie, priemyslu, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, vodného hospodárstva, environmentálnej ekológie a cestovného ruchu,
4. stanoviť zásady a regulatívy usporiadania verejného dopravného vybavenia, starostlivosti o životné prostredie, územného systému ekologickej stability, tvorby krajiny a ochrany kultúrnych pamiatok, pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón,
5. sídelný rozvoj vychádzajúci z princípov polycentrickej koncepcie, ktorá systém miest a obcí chápe ako sieť charakterizovanú funkčným zdieľaním úloh a špecializáciou v záujme vytvárania požadovanej spoločnej funkčnej komplexnosti,
6. vytváranie rovnocenných životných podmienok v mestských a vidieckych priestoroch a územných predpokladov pre zlepšenie kvality života, životného prostredia pri zachovaní ekologickej stability a únosnosti územia,
7. uplatňovanie princípov trvalej udržateľnosti územia, ochrany a tvorby krajiny a životného prostredia, ako aj zachovania a rozvíjania kultúrneho dedičstva,
8. pri územnom rozvoji a tvorbe krajiny kraja zohľadniť východiskové klimatické charakteristiky a ich predpokladané zmeny k návrhovému horizontu ÚPN-R, vrátane adaptácie územia na klimatické zmeny,
9. zdôraznenie špecifík kultúrno-historických regiónov kraja a špecifík kraja vyplývajúcich najmä z lokalizácie na susedné prihraničné regióny (polohového potenciálu v Európe v súvislosti s otvorenými možnosťami schengenského priestoru Európskej únie).

Medzi ďalšie ciele riešenia ÚPN-R ŽK patrí aj vytváranie územnotechnických podmienok pre napĺňanie cieľov a opatrení, ktoré sú špecifikované v strategickom programe rozvoja kraja[1] ako aj ďalších strategických a koncepčných materiáloch na nadnárodnej, národnej a regionálnej úrovni.

Vo vzťahu ku najvýznamnejším fenoménom kraja:

[1] Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja na roky 2014 – 2020, s možným výhľadom do r. 2025

- podporovať sídelný rozvoj vychádzajúci z princípov vyváženej polycentrickej koncepcie, ktorá systém miest a obcí chápe ako sieť charakterizovanú funkčným prerozdeľovaním úloh a špecializáciou v záujme vytvárania požadovanej funkčnej komplexnosti,
- rozvíjať a uprednostňovať kompaktné štruktúry osídlenia,
- rozvíjať efektívnu štruktúru osídlenia z hľadiska:
    - rozvojových cieľov stanovených v KÚRS 2001 v znení zmien a doplnkov (ďalej aj ZaD),
    - dostupnosti vybavenosti a dochádzky do zamestnania,
    - rozvojových predpokladov a podmienok jednotlivých sídiel
- územne podporovať rozvoj marginalizovaných území s nízkou ekonomickou výkonnosťou, vysokou nezamestnanosťou, nízkou investičnou atraktivitou pre kapitál, s celkovo slabými podmienkami hospodárskeho rozvoja,
- územnoplánovacími nástrojmi podporiť ochranu zásob podzemných vôd v chránených vodohospodárskych oblastiach ŽSK (CHVO Beskydy – Javorníky, Strážovské vrchy, Veľká Fatra a Nízke Tatry s celkovou plochou 4 547 km^2), ktoré predstavujú 65% z celkovej rozlohy chránených vodohospodárskych oblastí v SR, ako i veľkokapacitné zdroje pitných vôd vysokej kvality,
- podporovať revitalizáciu zanedbaných, zdevastovaných častí krajiny, regeneráciu nevyužívaných, poškodených urbanizovaných území a zintenzívniť opätovné využívanie tzv. brownfieldov, územne podporovať rozvoj hospodárskych areálov, najmä výrobných a logistických parkov, v územiach už využívaných, so založenými plochami a s už existujúcou infraštruktúrou,
    - podporovať obnovu funkčnosti poľnohospodárskych dvorov ako výrobných hospodárskych jednotiek, vrátane poľnohospodárskej výroby,
- navrhnúť optimálne väzby zastavaných území a ich kontaktových pásiem na voľnú krajinu,
- posilniť priame väzby okresných miest ŽSK na krajské mesto Žilina v podobe regionálnych rozvojových osí,
- zohľadniť environmentálne vzťahy v území, t. z. vhodne urbanisticky usmerňovať rozvojové a stavebné aktivity v riešenom území, a tak zabrániť živelnému využívaniu územia.

1.2 Vyhodnotenie doterajšieho územného plánu

ÚPN VÚC ŽK bol obstaraný v súlade so stavebným zákonom v znení neskorších predpisov a je územnoplánovacou dokumentáciou regionálneho stupňa. ÚPN VÚC ŽK bol obstaraný Krajským úradom v roku 1997 a schválený Nariadením vlády SR č. 223/1998, ktorým sa vyhlasuje jeho záväzná časť. Vyžiadali si ho spoločenské zmeny a z toho vyplývajúce územnosprávne členenie územia v zmysle zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR. Ďalšími dôvodmi pre obstaranie ÚPN VÚC ŽK bolo cieľavedomé a optimálne usmerňovanie komplexného rozvoja územia s jeho cezhraničnými väzbami a regulácia spôsobu využitia a usporiadania územia vychádzajúca zo zásad trvalo udržateľného rozvoja.

Po zriadení samosprávnych krajov v zmysle Zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov sa tieto stali orgánmi územného plánovania regionálnej úrovne (§ 16, ods.2 stavebného zákona). V zmysle §4, písm. c) uvedeného zákona je obstarávanie, prerokovávanie a schvaľovanie územnoplánovacích podkladov a územných plánov regiónov originálnou kompetenciou samosprávnych krajov. Od roku 1998 prešiel ÚPN VÚC ŽK piatimi zmenami a doplnkami.

V roku 2005 boli vypracované Zmeny a doplnky územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja. Záväzná časť Zmien a doplnkov bola schválená zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja dňa 27.4.2005 a vyhlásená všeobecne záväzným nariadením (VZN) Žilinského samosprávneho kraja č. 6/2005 o záväzných častiach Zmien a doplnkov ÚPN VÚC ŽK.

V roku 2006 boli vypracované Zmeny a doplnky č. 2 územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja. Záväzná časť Zmien a doplnkov č. 2 bola schválená zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja uznesením č. 7 zo dňa 4.9.2006 ako dodatok 1 k VZN č. 6/2005 o záväzných častiach Zmien a doplnkov ÚPN VÚC ŽK.

V roku 2009 boli vypracované Zmeny a doplnky č. 3 územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja, ktoré riešili problematiku rekreácie a turizmu. Záväzná časť Zmien a doplnkov č. 3 bola schválená zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja Uznesením č. 7/26 a č. 8/26 zo dňa 17.3.2009 a vyhlásená všeobecne záväzným nariadením Žilinského samosprávneho kraja č. 17/2009 o záväzných častiach Zmien a doplnkov č. 3 ÚPN VÚC ŽK.

V roku 2010 boli vypracované Zmeny a doplnky č. 4 Územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja, ktoré aktualizovali vybrané profesijné okruhy. Územnoplánovacia dokumentácia bola schválená Uznesením č. 5/11 a č. 6/2011 dňa 27.06.2011 zastupiteľstvom ŽSK a ich záväzná časť bola vyhlásená VZN č. 26/2011 zo dňa 27.6.2011

V roku 2011 boli vypracované Zmeny a doplnky č. 4a územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja, ktorých cieľom bolo upresnenie záberov poľnohospodárskej pôdy pre diaľnicu D3 a priemyselný park Liptov II v smernej časti uvedenej územnoplánovacej dokumentácie.

V roku 2017 - 2018 boli vypracované ZaD č. 5 ÚPN VÚC Žilinského samosprávneho kraja, ktoré boli schválené zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja uznesením č.5/2018 a záväzná časť bola vyhlásená všeobecne záväzným nariadením Žilinského samosprávneho kraja č. 49/2018 zo dňa 19.03.2018 o záväzných častiach Zmien a doplnkov č. 5 ÚPN VÚC ŽK.

1.2.1 Zmeny a doplnky č. 1 ÚPN VÚC Žilinského kraja

Potreba vypracovania Zmien a doplnkov ÚPN VÚC Žilinského kraja vyplývala z Uznesenia vlády SR č. 473 z 09.05.2002 k správe o zabezpečení vypracovania Štúdie pre umiestnenie priemyselných parkov vo vybraných oblastiach SR a Uznesenia č. 969 zo dňa 04.09.2002 k návrhu na zmenu uznesenia vlády SR č. 473 z 09.05.2002, v ktorom uložila predsedom samosprávnych krajov v bode C.2 zabezpečiť obstaranie a schválenie Zmien a doplnkov ÚPN VÚC jednotlivých krajov do 31.03.2003 a v bode C.3 spolupracovať pri dopracovaní štúdie pre umiestnenie priemyselných parkov vo vybraných oblastiach SR.

V roku 2001 bola vypracovaná územnoplánovacia dokumentácia „Koncepcia územného rozvoja SR 2001“, schválená uznesením vlády SR č. 1033 zo dňa 31.10.2001, ktorá rieši celoštátne požiadavky na rozvoj štátu a jeho regiónov.

Predmetom Zmien a doplnkov ÚPN VÚC Žilinského kraja bolo:

- Priemet záväznej časti KURS 2001 (Nariadenie vlády č. 528 zo dňa 14.08.2002 do riešenia ÚPN VÚC Žilinského kraja,
- Lokalizácia priemyselných parkov,
- Priemet relevantných požiadaviek miest a obcí, orgánov a organizácii

1.2.2 Zmeny a doplnky č. 2 ÚPN VÚC Žilinského kraja

Dôvodom obstarania Zmien a doplnkov č.2 ÚPN VÚC ŽK bolo zosúladenie územnoplánovacej dokumentácie regiónu s projektovou dokumentáciou pre stavebné povolenie „Verejná kanalizácia Rajec – rekonštrukcia stokovej siete a ČOV“ a zaradiť túto stavbu medzi verejnoprospešné stavby. Zmeny a doplnky č.2 ÚPN VÚC ŽK boli schválené Zastupiteľstvom ŽSK dňa 4.9. 2006 uznesením č.7 a ich záväzná časť bola vyhlásená Dodatkom č.1 k VZN č.6 zo dňa 27.4. 2006.

Zmeny a doplnky č. 2 ÚPN VÚC Žilinského kraja riešili špecifické požiadavky v oblasti vodného hospodárstva:

- priemet projektovej dokumentácie pre stavebné povolenie „Verejná kanalizácia Rajec – rekonštrukcia stokovej siete a ČOV“ a zaradenie tejto stavby medzi verejnoprospešné stavby,
- úpravu smernej a záväznej časti ÚPN VÚC Žilinského kraja - doplnenie obcí Fačkov, Šuja, Malá Čierna a Veľká Čierna do zoznamu obcí napojených na ČOV Rajec v smernej a záväznej časti Zmien a doplnkov ÚPN VÚC Žilinského kraja.

1.2.3 Zmeny a doplnky č. 3 ÚPN VÚC Žilinského kraja

V rámci finančnej pomoci z Operačného programu Základná infraštruktúra Žilinský samosprávny kraj obstaral Územný generel cestovného ruchu s osobitným zameraním na využitie geotermálnej energie, ktorý poslúžil ako podklad pre spracovanie Zmien a doplnkov č.3 ÚPN VÚC ŽK. Vlastný územný generel slúži ako smerný územnoplánovací podklad pre riadenie rozvoja územia regiónu na úseku cestovného ruchu.

Zmeny a doplnky č.3 sa sústredili na priemet koncepčných materiálov, ktoré boli vypracované a schválené od schválenia ÚPN VÚC Žilinského kraja 1998) a tiež na zmeny vyplývajúce z nových právnych noriem a územnoplánovacích podkladov, ktoré mohli ovplyvniť záväznú časť ÚPN VÚC Žilinský kraj. Išlo hlavne o dokumenty pre oblasť rekreácie a cestovného ruchu a to:

- dokumentu Ministerstva hospodárstva SR „Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike“ (Ústav turizmu, s.r.o., 2005),
- dokumentu Ministerstva hospodárstva SR „Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike“
- výstupov z Územného generelu cestovného ruchu s priemetom do Zmien a doplnkov ÚPN VÚC Žilinského kraja a osobitým zameraním na využívanie geotermálnej energie
- Dotazníka pre samosprávy a subjekty pôsobiace v oblasti cestovného ruchu v Žilinskom kraji pracovných stretnutí so zástupcami samosprávy v centrách regiónov (Žilina, Martin, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš)
- priemet relevantných požiadaviek miest a obcí, orgánov a úradov.

1.2.4 Zmeny a doplnky č. 4 ÚPN VÚC Žilinského kraja

Potreba spracovania Zmien a doplnkov č.4 ÚPN VÚC ŽK vyplynula z potreby aktualizácie územných rozvojových javov najmä v oblasti sídelnej štruktúry, vodného hospodárstva, dopravy a energetiky a tiež na zmeny vyplývajúce z nových právnych noriem, ktoré môžu mať vplyv na záväznú časť ÚPN VÚC Žilinský kraj.

1.2.5 Zmeny a doplnky č. 5 ÚPN VÚC Žilinského kraja

Predmetom Zmien a doplnkov č. 5 ÚPN VÚC ŽK bola potreba upresnenia polohy regionálnych cyklotrás, definovania vybraných cyklodopravných trás ako verejnoprospešné stavby a vyhodnotenie dôsledkov ich budovania na zábery poľnohospodárskej pôdy.

Zmeny a doplnky č. 5 ÚPN VÚC ŽK sa dotýkajú:

- aktualizácie cyklostratégie „Budovanie cyklotrás na území Žilinského samosprávneho kraja“
- umiestnenia vybraných cyklodopravných trás regionálneho významu v území Žilinského samosprávneho kraja, ktoré boli zaradené do Prílohy č. 7.17 „Identifikácia potrieb budovania cyklodopravných trás v ŽK“ strategického dokumentu „Regionálna integrovaná územná stratégia Žilinského kraja na roky 2014 – 2020“ a ktoré je záujem realizovať v rámci finančnej pomoci z fondov EÚ
- vyhodnotenia dôsledkov stavebných zámerov a iných návrhov na poľnohospodárskej pôde a lesnom pôdnom fonde
- úprava záväznej časti vyplývajúca z riešenia ZaD č. 5, vrátane doplnenia VPS

1.3 Údaje o súlade riešenia územia so zadaním

Na základe záverov Prieskumov a rozborov bolo vypracované Zadanie pre vypracovanie ÚPN R Žilinského kraja, ktoré bolo po riadnom pripomienkovaní schválené Zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja[2].

Koncept Územného plánu regiónu Žilinského kraja (ÚPN R-ŽSK) je spracovaný v súlade so zákonom č. 50/1976 Zb. v platnom znení (stavebný zákon), vyhláškou č. 55/2001 Z.z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii a v plnej miere rešpektuje a je v súlade so schváleným Zadaním.

1.4 Spôsob a postup spracovania

Územnoplánovacia dokumentácia „Územný plán regiónu Žilinského kraja“ (ďalej len „ÚPN R ŽK“) je spracovávaná v zmysle ustanovenia § 10 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v platnom znení (ďalej aj „stavebný zákon“) v spojení s § 11 vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii v platnom znení minimálne (ďalej aj „vyhláška“) v nasledovných etapách:

II. etapa - Prieskumy a rozbory

Prieskumy a rozbory ÚPN R ŽK sú vypracované v zmysle § 10 a § 19 c stavebného zákona a § 7 vyhlášky. Predstavujú analýzu skutočného stavu riešeného územia v rozsahu celého samosprávneho kraja s vyšpecifikovaním limitov a potenciálov riešeného územia a definovaním problémov na riešenie. Výsledkom tejto etapy je Problémový výkres, ktorý tvorí podklad pre následné etapy.

Spracované prieskumy a rozbory budú pozostávať z:

- v textovej a tabuľkovej časti

[2] Zadanie schválené na 26 zasadnutí Zastupiteľstva ŽSK pod č. 34/26 zo dňa 06.07.2021

- v grafickej časti,

Súčasťou prieskumov a rozborov je vypracovanie Krajinnoekologického plánu, ktorý tvorí samostatnú časť a je vypracovaný v nasledovnom členení:

- textová časť
- grafická časť - výkres v M = 1 : 100 000,
- geografická databáza údajov grafickej časti Krajinno - ekologického plánu

III. etapa – Zadanie

Na základe záverov z Prieskumov a rozborov sa vypracuje Zadanie v zmysle § 10 v súvislosti s § 20 stavebného zákona a § 8 v súvislosti § 11 vyhlášky. Zadanie bude formulovať ciele, priority a požiadavky pre riešenie Územného plánu regiónu, v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

IV. etapa – Koncept riešenia

Na základe schváleného Zadania ÚPN R ŽK bude vypracovaný koncept riešenia ÚPN R ŽK v dvoch variantoch v zmysle § 10 v súvislosti § 21 stavebného zákona a § 9 v súvislosti § 11 vyhlášky a v rovnakom rozsahu ako návrh ÚPN R ŽK, pričom bude obsahovať návrh smernej a záväznej časti a bude spracovaný v textovom a grafickom výstupe.

V. etapa Návrh ako podklad pre prerokovanie

Na základe komplexného zhodnotenia a posúdenia variantných riešení konceptu ÚPN-R, bude následne na dopracovanie do návrhu ÚPN-R vybraný variant, ktorý najoptimálnejšie vystihuje podmienky a potreby budúceho rozvoja jednak sídelného systému kraja, ako aj tvorby krajiny.

Návrh ÚPN R ŽK bude vypracovaný v zmysle § 10, § 22, § 25 stavebného zákona a § 11, § 15 vyhlášky, podľa požiadaviek a pokynov obstarávateľa a v súlade so záverečným stanoviskom z procesu posudzovania vplyvov strategického dokumentu na životné prostredie v zmysle zákona 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení a v súlade so súborným stanoviskom.

VI. etapa Návrh - Čistopis

Návrh – čistopis ÚPN R ŽK bude vypracovaný v zmysle § 10 stavebného zákona a § 11 vyhlášky a v súlade s výsledkami jeho prerokovania a schvaľovania, ako aj podľa požiadaviek a pokynov obstarávateľa. Takýto návrh – čistopis ÚPN R ŽK bude predložený na rokovanie Zastupiteľstva Žilinského samosprávneho kraja.

1.5 Východiskové podklady

Celoštátne rozvojové stratégie

Koncepcia územného rozvoja Slovenska – KURS2001 v znení 2011, Politika územního rozvoje České republiky (aktualizácia č. 5), Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK)

Rozvojové stratégie regiónov

Územný plán veľkého územného celku Žilinský kraj vrátane zmien a doplnkov, Územný plán veľkého územného celku Trenčianskeho kraja vrátane zmien a doplnkov, Územný plán VÚC Banskobystrického kraja vrátane zmien a doplnkov, Územný plán Prešovského samosprávneho kraja, ZÚR

Moravskoslezského kraje, ZÚR Zlínského kraje, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Strategické dokumenty

Územnoplánovacie dokumentácie obcí a miest Žilinského kraja (dostupné), Cyklostratégia ŽSK, Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR (2013), Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK, Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy vrátne aktualizácie, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2016-2020, Program odpadového hospodárstva ŽK na roky 2016-2020, Pamiatkové územia, PHSR ŽSK pre roky 2014-2020, Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody, Plán manažmentu povodňového rizika Váh, Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií Žilinského kraja, Vodný plán Slovenska, Koncepcia rozvoja sociálnych služieb ŽSK na roky 2019-2023

Základné mapové podklady a tematické podklady a údaje od subjektov

ZBGIS (Úrad geodézie a kartografie SR), ÚHDP (GKÚ), Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Národná diaľničná spoločnosť, a.s., Slovenská správa ciest IVSC Žilina, Cestná databanka, Železnice SR, Železničná spoločnosť Slovensko, a.s., Letisková spoločnosť Žilina a.s., Dopravný úrad, Štátna ochrana prírody SR, PRALES, o.z., Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Národné lesnícke centrum, Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy, Hydromeliorácie, š.p., Ministerstvo zdravotníctva SR, Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s., Stredoslovenská distribučná, a.s., Slovenský plynárenský priemysel, a. s., Výskumný ústav vodného hospodárstva, Ministerstvo zdravotníctva SR, Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. - Odštepný závod Piešťany, Liptovská vodárenská spoločnosť, a. s., Turčianska vodárenská spoločnosť, a. s., Vodárenská spoločnosť Ružomberok

RIEŠENIE ÚZEMIA

2 VYMEDZENIE RIEŠENÉHO ÚZEMIA

Riešené územie ÚPN-R Žilinského kraja je vymedzené územím Žilinského kraja s celkovou rozlohou 6809 km². Riešené územie pozostáva z 11 okresov: Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš, Martin, Námestovo, Ružomberok, Turčianske Teplice, Tvrdošín, Žilina.[3] Na území Žilinského kraja leží 315 obcí.

Na severe a severovýchode je riešené územie ohraničené štátnou hranicou Slovenskej republiky s Poľskou republikou (PR) – Malopoľským a Sliezskym vojvodstvom, na severovýchode štátnou hranicou s Českou republikou (ČR) – Moravskosliezskym a Zlínskym krajom, na juhozápade hranicou s Trenčianskym krajom (TK), na juhu hranicou s Banskobystrickým krajom (BBK) a na východe hranicou s Prešovským krajom (PK).

Tabuľka 1 Vymedzenie riešeného územia

Okres	Počet obcí	Rozloha v ha	Počet obyvateľov k 31. 12. 2019	Hustota obyv./km²
Bytča	12	28 152	30 965	110
Čadca	23	76 062	89 952	118
Dolný Kubín	24	49 184	39 417	80
Kysucké Nové Mesto	14	17 368	32 890	189
Liptovský Mikuláš	56	134 103	72 216	54
Martin	43	73 571	96 171	131
Námestovo	24	69 046	62 879	91
Ružomberok	25	64 680	56 657	88
Turčianske Teplice	26	39 286	15 880	40
Tvrdošín	15	47 892	36 203	76
Žilina	53	81 508	158 279	194
Spolu	**315**	**680 852**	**691 509**	**102**

Zdroj: Štatistický úrad SR (ŠÚ SR)

Podľa Nariadenia vlády SR č. 258/1996 Z. .z, v znení neskorších predpisov, ktorým sa vydáva zoznam obcí a vojenských obvodov tvoriacich jednotlivé okresy v SR, územia okresov Žilinského kraja sa skladajú z týchto území miest a obcí:

Okres Žilina

Mestá: Žilina, Rajec, Rajecké Teplice

Obce: Belá, Bitarová, Brezany, Čičmany, Divina, Divinka, Dlhé Pole, Dolná Tižina, Dolný Hričov, Ďurčiná, Fačkov, Gbeľany, Horný Hričov, Hôrky, Hričovské Podhradie, Jasenové, Kamenná Poruba, Kľače, Konská, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Kunerad, Lietava, Lietavská Lúčka, Lietavská Svinná-Babkov, Lutiše, Lysica, Malá Čierna, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Ovčiarsko, Paština Závada, Podhorie, Porúbka, Rajecká Lesná, , Rosina, Stráňavy, Stránske, Stráža, Strečno, Svederník, Šuja, Teplička nad Váhom, Terchová, Turie, Varín, Veľká Čierna, Višňové, Zbyňov,

[3] § 9 ods. 5 zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Okres Bytča

Mesto: Bytča

Obce: Hlboké nad Váhom, Hvozdnica, Jablonové, Kolárovice, Kotešová, Maršová-Rašov, Petrovice, Predmier, Súľov-Hradná, Štiavnik, Veľké Rovné

Okres Čadca

Mestá: Čadca, Krásno nad Kysucou, Turzovka

Obce: Čierne, Dlhá nad Kysucou, Dunajov, Klokočov, Klubina, Korňa, Makov, Nová Bystrica, Olešná, Oščadnica, Podvysoká, Radôstka, Raková, Skalité, Stará Bystrica, Staškov, Svrčinovec, Vysoká nad Kysucou, Zákopčie, Zborov nad Bystricou

Okres Dolný Kubín

Mesto: Dolný Kubín

Obce: Bziny, Dlhá nad Oravou, Horná Lehota, Chlebnice, Istebné, Jasenová, Kraľovany, Krivá, Leštiny, Malatiná, Medzibrodie nad Oravou, Oravská Poruba, Oravský Podzámok, Osádka, Párnica, Pokryváč, Pribiš, Pucov, Sedliacka Dubová, Veličná, Vyšný Kubín, Zázrivá, Žaškov

Okres Kysucké Nové Mesto

Mesto: Kysucké Nové Mesto

Obce: Dolný Vadičov, Horný Vadičov, Kysucký Lieskovec, Lodno, Lopušné Pažite, Nesluša, Ochodnica, Povina, Radoľa, Rudina, Rudinka, Rudinská, Snežnica

Okres Liptovský Mikuláš

Mestá: Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok

Obce: Beňadiková, Bobrovček, Bobrovec, Bobrovník, Bukovina, Demänovská Dolina, Dúbrava, Galovany, Gôtovany, Huty, Hybe, Ižipovce, Jakubovany, Jalovec, Jamník, Konská, Kráľova Lehota, Kvačany, Lazisko, Liptovská Anna, Liptovská Kokava, Liptovská Porúbka, Liptovská Sielnica, Liptovské Beharovce, Liptovské Kľačany, Liptovské Matiašovce, Liptovský Ján, Liptovský Ondrej, Liptovský Peter, Liptovský Trnovec, Ľubeľa, Malatíny, Malé Borové, Malužiná, Nižná Boca, Partizánska Ľupča, Pavčina Lehota, Pavlova Ves, Podtureň, Pribylina, Prosiek, Smrečany, Svätý Kríž, Trstené, Uhorská Ves, Vavrišovo, Važec, Veľké Borové, Veterná Poruba, Vlachy, Východná, Vyšná Boca, Závažná Poruba, Žiar

Okres Martin

Mestá: Martin, Turany, Vrútky

Obce: Belá-Dulice, Benice, Blatnica, Bystrička, Ďanová, Diaková, Dolný Kalník, Dražkovce, Folkušová, Horný Kalník, Karlová, Kláštor pod Znievom, Košťany nad Turcom, Krpeľany, Laskár, Ležiachov, Lipovec, Necpaly, Nolčovo, Podhradie, Príbovce, Rakovo, Ratkovo, Sklabiňa, Sklabinský Podzámok, Slovany, Socovce, Sučany, Šútovo, Trebostovo, Trnovo, Turčianska Štiavnička, Turčianske Jaseno, Turčianske Kľačany, Turčiansky Ďur, Turčiansky Peter, Valča, Vrícko, Záborie, Žabokreky

Okres Námestovo

Mesto: Námestovo,

Obce: Babín, Beňadovo, Bobrov, Breza, Hruštín, Klin, Krušetnica, Lokca, Lomná, Mútne, Novoť, Oravská Jasenica, Oravská Lesná, Oravská Polhora, Oravské Veselé, Rabča, Rabčice, Sihelné, Ťapešovo, Vasiľov, Vavrečka, Zákamenné, Zubrohlava

Okres Ružomberok

Mesto: Ružomberok,

Obce: Bešeňová, Hubová, Ivachnová, Kalameny, Komjatná, Likavka, Liptovská Lúžna, Liptovská Osada, Liptovská Štiavnica, Liptovská Teplá, Liptovské Revúce, Liptovské Sliače, Liptovský Michal, Lisková, Ľubochňa, Lúčky, Ludrová, Martinček, Potok, Stankovany, Štiavnička, Švošov, Turík, Valaská Dubová

Okres Turčianske Teplice

Mesto: Turčianske Teplice,

Obce: Abramová, Blažovce, Bodorová, Borcová, Brieštie, Budiš, Čremošné, Dubové, Háj, Horná Štubňa, Ivančiná, Jasenovo, Jazernica, Kaľamenová, Liešno, Malý Čepčín, Moškovec, Mošovce, Ondrašová, Rakša, Rudno, Sklené, Slovenské Pravno, Turček, Veľký Čepčín

Okres Tvrdošín

Mestá: Tvrdošín, Trstená

Obce: Brezovica, Čimhová, Habovka, Hladovka, Liesek, Nižná, Oravský Biely Potok, Podbiel, Suchá Hora, Štefanov nad Oravou, Vitanová, Zábiedovo, Zuberec

Schéma 1 Vymedzenie riešeného územia

3 MEDZINÁRODNÉ A EURÓPSKE SÚVISLOSTI

3.1 Európske a medzinárodné súvislosti

Územie ŽSK leží na hranici dvoch štátov (Poľsko, Česko) prakticky v strede Európy. Táto poloha už v historickom vývoji predurčovala územie ŽSK ako tranzitné územie v celoeurópskych cestách a kontaktné územie voči svojim susediacim regiónom a krajom.

Podľa Nariadení EÚ[4] sú na území ŽK lokalizované 2 koridory Základnej siete TEN-T. Ide o koridory Balt – Jadran a Rýn – Dunaj, so spoločným peážnym úsekom Púchov – Žilina. Koridory vytvárajú v meste Žilina jednu z dvoch multimodálnych križovatiek (cestná a železničná Základná sieť TEN-T) v SR (druhá križovatka koridorov Balt – Jadran, Rýn – Dunaj a Orient/východné Stredomorie sa nachádza v Bratislave). Koridor Balt – Jadran je na území Slovenska situovaný pre cestnú, železničnú, intermodálnu a leteckú infraštruktúru v trase Katovice (PR) – Skalité – Čadca – Žilina – Púchov – Bratislava – Viedeň (RR), v úseku Žilina – Komárno je súbežná i vnútrozemská vodná cesta Váh zaradená do Základnej siete TEN-T. Tzv. Česko – slovenská vetva koridoru Rýn – Dunaj je na území Slovenska situovaná pre cestnú, železničnú, intermodálnu i leteckú infraštruktúru v trase Zlín (ČR)/Ostrava (ČR) – Púchov/Čadca – Žilina – Poprad - Košice – Vyšné Nemecké/Čierna nad Tisou – (Ukrajina).

Pri smerovaní formovania rozvoja územia Žilinského kraja sa vychádza z najnovších dokumentov spracovaných na úrovni európskeho priestoru. Ide o dokument „Územná agenda 2030“[5] (revidovaná v roku 2020), ktorá zdôrazňuje dôležitosť a určuje orientáciu strategického priestorového plánovania a požaduje posilnenie územného rozmeru sektorových politík na všetkých úrovniach riadenia. Usiluje sa o presadzovanie inkluzívnej a udržateľnej budúcnosti pre všetky územia a o pomoc pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja v Európe.

Toto musí byť založené na:

- Spoločnom porozumení, že potreby rozvoja a dopady budúceho rozvoja sa na rôznych územiach v Európe líšia, a
- spolupráci a koordinácii medzi územiami, úrovňami verejnej správy, sektormi politiky a spoločenskými skupinami s cieľom riešiť zložité otázky a využívaní rozmanitého potenciálu.

Z tohto dôvodu definovala dva hlavné ciele, **Spravodlivá Európa a Zelená Európa**, ktoré majú šesť priorít pre rozvoj európskeho územia ako celku, ako aj všetkých jeho území.

[4] Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1315/2013 z 11. decembra 2013 o usmerneniach Únie pre rozvoj transeurópskej dopravnej siete, Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1316/2013 z 11. decembra 2013 o zriadení Nástroja na prepájanie Európy, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 913/2010 a zrušujú sa nariadenia (ES) č. 680/2007 a (ES) č. 67/2010 a Delegovaného nariadenia Komisie EÚ č. 2017/849 zo 7. Decembra 2016, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1315/2013, pokiaľ ide o mapy v Prílohe I. a zoznam v Prílohe II. k uvedenému nariadeniu

[5] Prijatá na neformálnom stretnutí ministrov zodpovedných za priestorové plánovanie, územný rozvoj a územnú súdržnosť (1. 12. 2020, Nemecko)

Spravodlivá Európa

- vyvážená Európa
- funkčné regióny
- cezhraničná integrácia

Zelená Európa

- zdravé životné prostredie
- obehové hospodárstvo
- udržateľné prepojenia

Atlas pre Územnú agendu 2030 sa zameriava na najdôležitejšie oblasti v rámci Územnej Agendy 2030: zastrešuje priestorové ciele spravodlivej Európy a zelenej Európy; rozdiely v demografickej zmene a migrácii; konkurencieschopnosti miest a regiónov a trendy súvisiace so životným prostredím a prírodnými zdrojmi. Atlas reflektuje vybrané aspekty priestorového rozvoja v Európe[6], v ktorom boli aktualizované informácie Územnej agendy 2007 a prispieva k diskusii o súčasných výzvach v Európskej únii. Toto všeobecné grafické znázornenie trendov a existujúceho potenciálu, ktoré sa v rámci Európy značne líšia, kladie základy na preskúmanie silných a slabých stránok európskych miest a regiónov.

Atlas je výsledkom spolupráce medzi Nemeckým Federálnym inštitútom pre výskum v oblasti výstavby, mestských záležitostí a priestorového rozvoja (BBSR) a Európskou monitorovacou sieťou pre územný rozvoj a súdržnosť (ESPON). Mapy boli vedecky preskúmané použitím údajov zo všetkých členských štátov Európskej únie a predstavujú komplexné, rôznorodé informácie vo vizuálnom formáte (viď schémy).

Nová Lipská charta[7] so svojím súborom strategických princípov dobrého riadenia miest poskytuje rámec, ktorý usmerňuje koordináciu urbánnej politiky v Európe po roku 2020. Tento rámec opätovne potvrdzuje ciele a dosiahnuté výsledky Amsterdamského paktu, čím prepája pracovnú metódu Urbánnej agendy pre EÚ so strategickými princípmi Novej Lipskej charty.

Deklarovaným spoločným cieľom je zabezpečiť a zvýšiť kvalitu života vo všetkých európskych mestách a v ich funkčných oblastiach. Nová Lipská charta zdôrazňuje dôležitosť podpory zo strany Európskej únie pre integrovaný rozvoj miest vrátane politiky súdržnosti. Zároveň zdôrazňuje podporu cieľov Územnej agendy 2030 a presadzuje miestne orientovaný prístup v mestách a ich funkčných územiach.

Program ESPON vypracoval štúdiu„Polycentric Territorial Strutures and Territorial Cooperation“[8]zameraný na Polycentrickejšiu Európu, ktorá si vyžaduje strategické využitie existujúcej regionálnej rozmanitosti a ďalšie posilnenie územnej spolupráce a riadenia s cieľom zamerať investície a znížiť ich regionálne rozdiely. Z uvedeného dôvodu boli v projekte hodnotené hlavne potenciály budúceho polycentrického rozvoja v Európe na základe troch kritérií:

- hierarchia mestskej sídelnej štruktúry, ktorá vykazuje rôznu veľkosť a funkcie urbánnych zoskupení,
- dostupnosť, ktorá sleduje možnosti spájania sa v rámci regiónu a v rámci EÚ,
- existujúce štruktúry a postupy územnej spolupráce.

[6] Vydalo Nemecké Federálne ministerstvo vnútra, výstavby a spoločenstva (2020)

[7] Prijatá na neformálnom stretnutí ministrov zodpovedných za mestské záležitosti dňa 30.11.2020

[8] Program ESPON 2020 - ESPON Policy Brief 2016

Uvedené kritériá prezentujú a identifikujú, kde v európskych regiónoch existuje väčší potenciál na posilnenie polycentrického rozvoja podporovaním viac funkčných tokov a postupy územnej spolupráce, pričom je možné konštatovať:

Silný existujúci polycentrický charakter (podľa všetkých troch dimenzií) dosahujú niektoré časti Európy - veľké časti Holandska a Belgicka, tým väčších metropolitné oblasti vo Francúzsku, západné časti Nemecka, severné Taliansko, juhovýchod Spojeného kráľovstva a Švajčiarsko

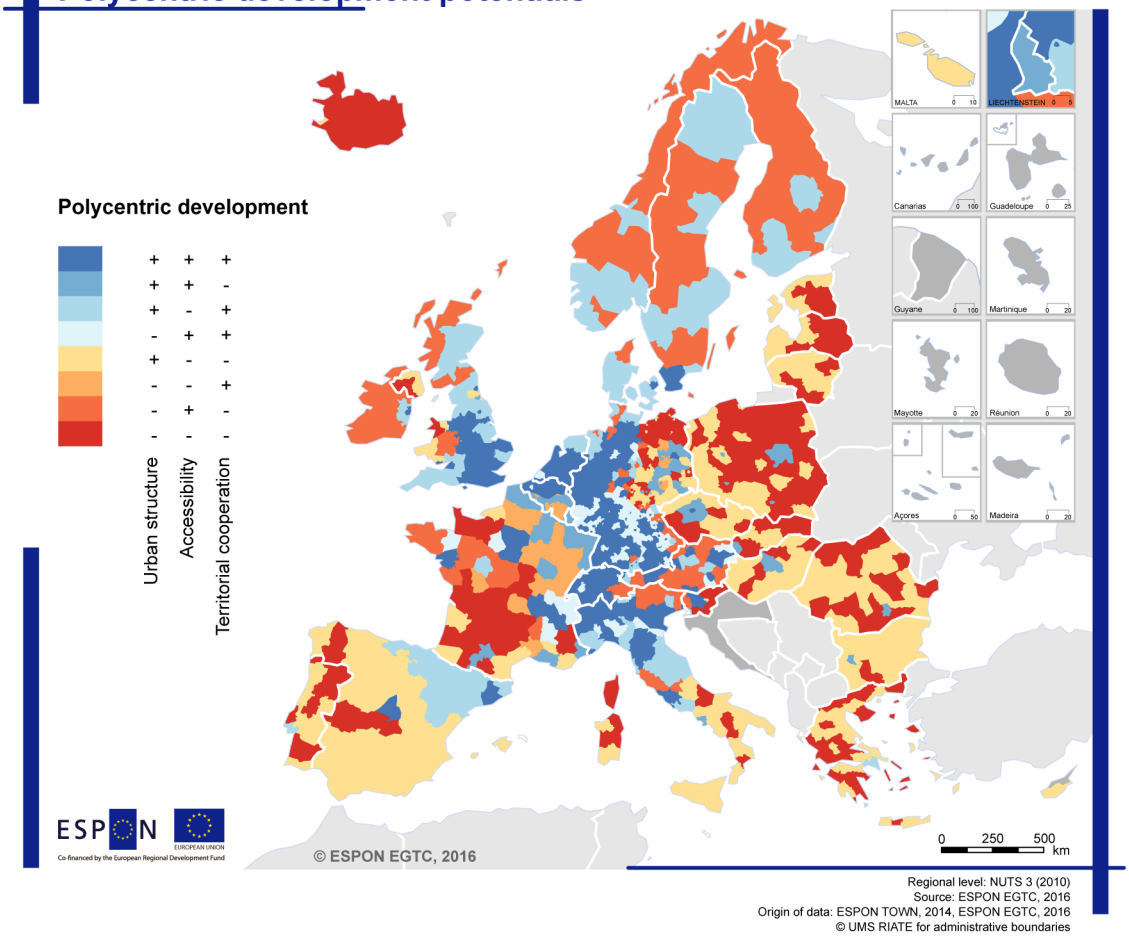
Potenciál pre ďalší polycentrický rozvoj vykazujú oblasti, kde sú pomerne husté územné štruktúry a dobrá dostupnosť, ale kde spolupráca je menej rozvinutá. To je napríklad prípad metropolitných oblastí v strednej a východnej Európy, okrem pobaltských štátov.

Jasné husté územné štruktúry v kombinácii s nízkym skóre v ostatných kritériách naznačujú, že viac výhod polycentrického rozvoja možno dosiahnuť zvýšením dostupnosti a územnej spolupráce, pričom ako príklad sa uvádza Slovenská republika. Husté územné štruktúry s Bratislavou ako potenciálnym MEGA regiónom, ale relatívne nízkou dostupnosťou, vytvára priestor pre väčšiu územnú spoluprácu, čo si však vyžaduje spoločnú strategickú víziu a spoločné úsilie príslušných zainteresovaných strán.

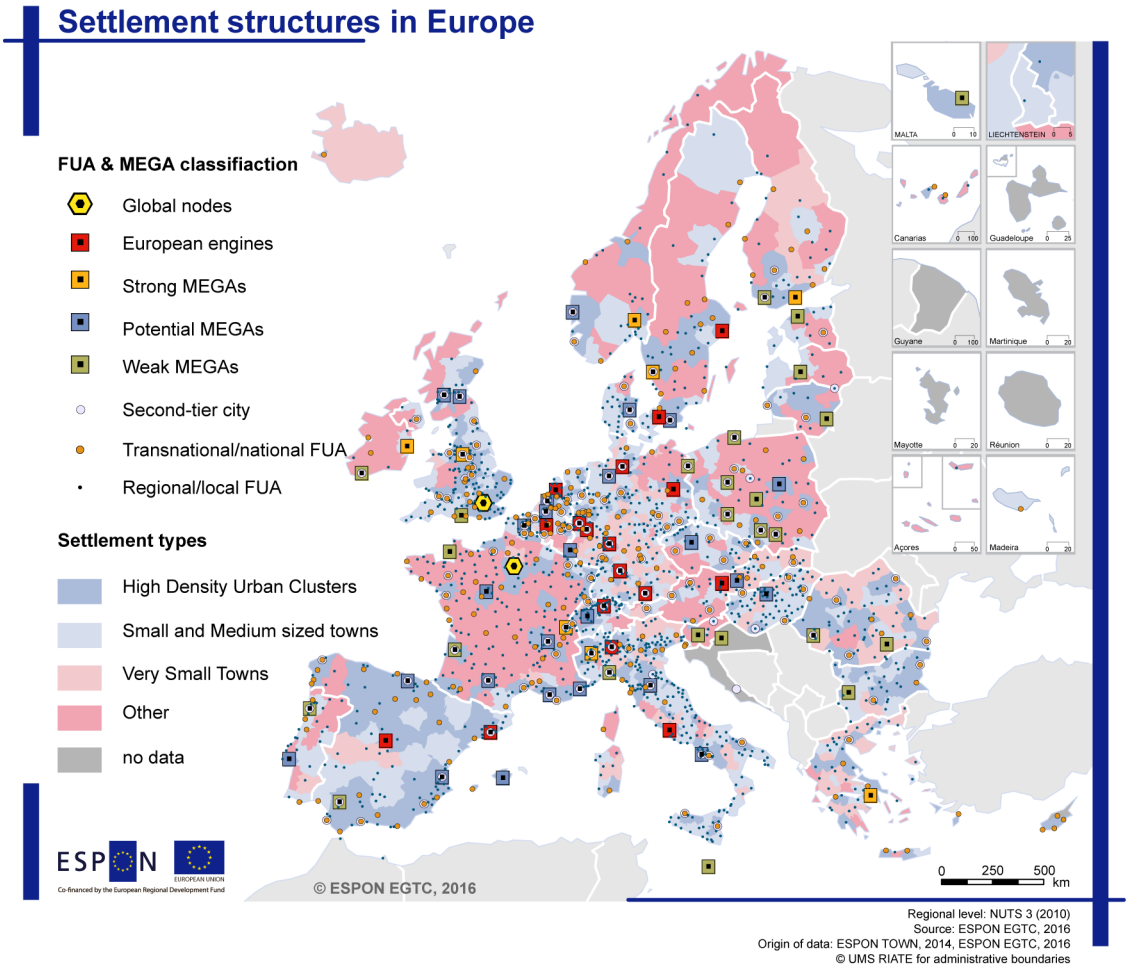
Pri hodnotení európskeho priestoru a rozvoja sídelných štruktúr v rámci Európskej únie je územie Žilinského kraja vnímané ako jedno z území s najmenej rozvinutou sídelnou štruktúrou, dostupnosťou a územnou kooperáciou. Z pohľadu sídelnej štruktúry je región charakterizovaný ako typ osídlenia s veľmi malými mestami, s jedným transnárodným/národným FUA[9] (Žilina). Vzhľadom na fakt, že mesto Žilina predstavuje transformačný dopravný uzol, je možné predpokladať posilnenie územnej spolupráce s regiónmi v Českej republike (Moravskosliezsky a Zlínsky kraj) a regiónmi v Poľskej republike (Malopoľské a Sliezske vojvodstvo) a rovnako aj na susedné regióny v rámci územia SR (Trenčiansky, Prešovský a Banskobystrický samosprávny kraj.

[9] FUA – Funkčná mestská oblasť definícia podľa ESPON 1.1.1

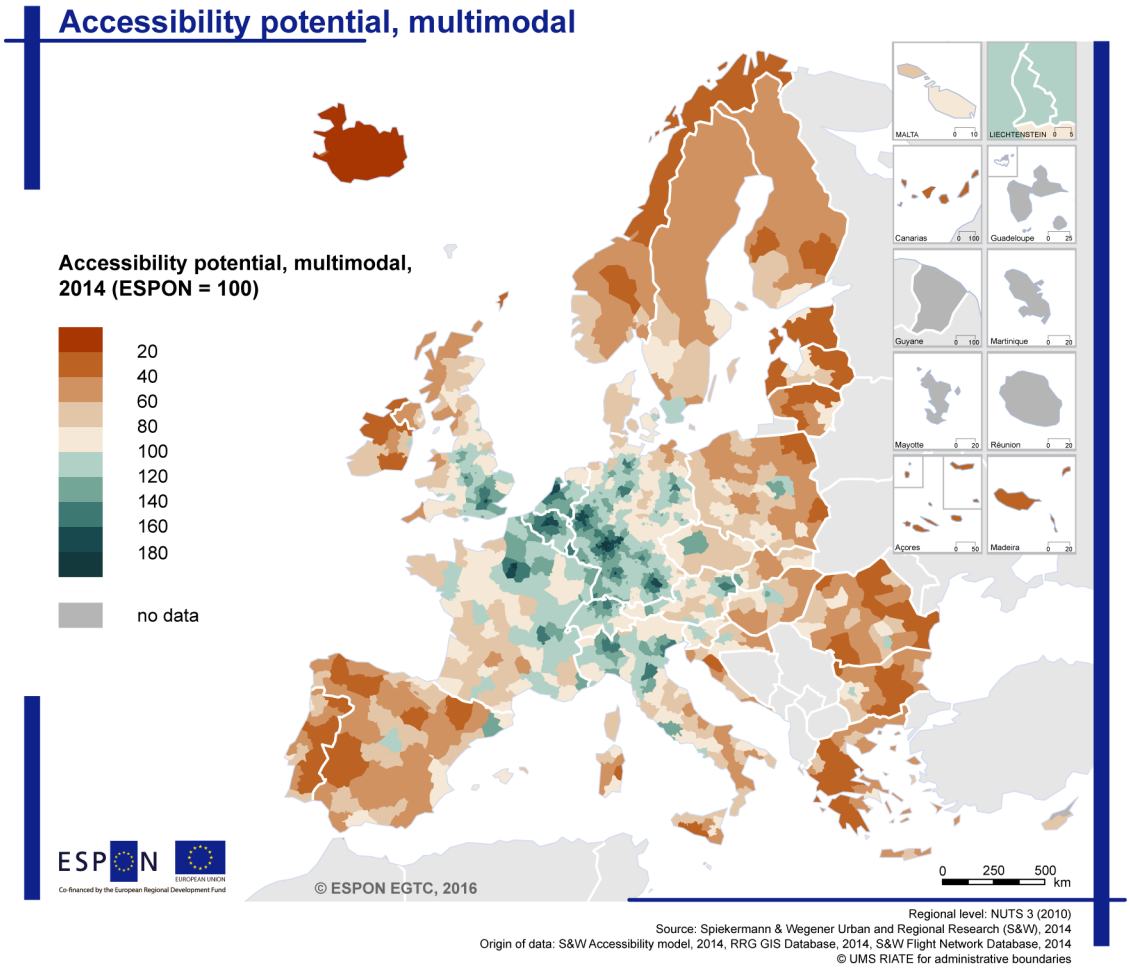
Polycentric development potentials

Regional level: NUTS 3 (2010)
Source: ESPON EGTC, 2016
Origin of data: ESPON TOWN, 2014, ESPON EGTC, 2016
© UMS RIATE for administrative boundaries

Pre ďalší vývoj štruktúr osídlenia budú dôležité prihraničné lokality pozdĺž hraníc s Poľskom a Českou republikou. Danosti európskej komunikačnej siete ovplyvnia ďalší rozvoj sídelných štruktúr, predovšetkým v prepojeniach dohodnutých na medzinárodnej úrovni. Sieť multimodálnych koridorov, z ktorých najmä koridor Va – Bratislava – Žilina – Košice – Užhorod, vytvárajú podmienky pre ponuku navrhovaného severojužného koridoru cez stredné Slovensko s možnosťou prepojenia severských a pobaltských krajín s Balkánom v smere na Istanbul a tým k vytvoreniu možnosti vzniku uzla križovania multimodálnych koridorov v priestore žilinsko-martinského ťažiska osídlenia.

3.2 Celoštátne a nadregionálne súvislosti

3.2.1 Celoštátne súvislosti

Koncepcia územného rozvoja Slovenska v aktuálnom znení ako záväzná celoštátna územnoplánovacia dokumentácia určila priority rozvoja regiónu v celoštátnych a nadregionálnych súvislostiach. Väzby na záujmové územia vychádzajú zo súčasných možností osídlenia, krajinných, geomorfologických a územnotechnických podmienok pre rozvoj vzájomne prepojenej železničnej a cestnej siete, spoločného užívania energetických zariadení a sietí technickej infraštruktúry.

Riešené nadregionálne väzby vychádzajú z územnotechnických daností, ďalej zo zásad pre realizáciu územného rozvoja Slovenska, koordinačných štúdií rozvoja Slovensko – Poľských prihraničných oblastí, Urbanistickej štúdie Slovensko-Českého prihraničného územia a hlavných prvkov stratégie rozvoja vojvodstiev na poľskej strane

Koncepcia územného rozvoja Slovenska

Nadradenou územnoplánovacou dokumentáciou pre územný rozvoj Žilinského kraja je Koncepcia územného rozvoja Slovenska[10]. Záväzná časť KÚRS vo vzťahu k územiu Žilinského samosprávneho kraja vyjadruje prostredníctvom regulatívov koncepčné princípy a rozvojové zámery, ktoré musia byť

[10] §25 zákona č. 50/1976 Zb v znení neskorších predpisov.

v zmysle § 10 ods. (1) Stavebného zákona č. 50/1976 Zb. v riešení regionálnej územnoplánovacej dokumentácie rešpektované.
Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v platnom aktualizovanom znení z rokov 2006 a 2011 (ďalej aj ako KÚRS) predstavuje celoštátnu územnoplánovaciu dokumentáciu, ktorá vyjadruje hlavné ciele územnoplánovacej politiky štátu, priestorový rozvoj SR v celoštátnych a medzinárodných súvislostiach. KÚRS 2001 bol sformulovaný na základe požiadaviek rovnovážneho sídelného rozvoja, zabezpečenia rovnocennej dostupnosti k infraštruktúram, zachovania a rozvoja biodiverzity, prírodného a kultúrneho dedičstva, zachovania prvkov prírody, vyjadrený v princípoch trvalo udržateľného rozvoja.

KÚRS 2001 bola schválená uznesením vlády SR v roku 2001, záväzná časť bola vydaná nariadením vlády SR č. 528/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001. Aktualizácia smernej časti KURS 2001 bez zmien v jej záväznej časti bola realizovaná v roku 2006. V roku 2011 boli vládou SR schválené zmeny a doplnky č.1 Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001, ktoré boli schválené uznesením č. 513 z 10. augusta 2011. Nariadením vlády SR č. 461/2011 zo 16.11.2011 boli vyhlásené zmeny a doplnky záväznej časti KURS 2001.

Stratégia územného rozvoja Slovenska

Stratégia územného rozvoja Slovenska predstavuje územno-technický podklad pre vypracovanie Koncepcie územného rozvoja SR[11], ktorý ustanovuje zásady, priority a ciele dlhodobého územného rozvoja a starostlivosti o životné prostredie na základe podmienok územia.

Analýza trendov územného rozvoja v Európe, ako aj analýza ich súvislostí a dôsledkov na územný rozvoj Slovenska je spracovaná v Stratégii územného rozvoja Slovenska[12]. Analýza s podtitulom aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky pozostáva z dvoch častí.

- **Analytická časť** predstavuje zhodnotenie výsledkov celoeurópskych materiálov týkajúcich sa územného rozvoja Európy (predovšetkým na základe prác projektov programu ESPON$_1$) a územného rozvoja celoštátnych dokumentov susediacich štátov s reflexiou na Slovensko, analýzu územných prejavov rozvoja spoločnosti Slovenska na základe dostupných dát za všetky obce Slovenska v období po doku 1990 a stručné zhodnotenie postavenia územného plánovania v podmienkach Slovenska.
- **Návrhová etapa** je zameraná na súvislosti územného plánovania so sektorovými politikami a regionálnym rozvojom, popis možných trendov územného rozvoja Slovenska v ďalšom období na základe vývoja po roku 1990 a odporúčania novej koncepcie so zreteľom pre aktualizáciu Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 v znení zmien a doplnkov KURS 2011. V poslednej kapitole sú naznačené ďalšie aspekty nadväzujúce na pripravovanú Víziu a stratégiu rozvoja Slovenska do roku 2030.

V záverečnej časti SURS sú spracované odporúčania pre novú koncepciu územného rozvoja vo vzťahu na pripravovanú víziu a stratégiu rozvoja Slovenska, ktoré je možné aplikovať aj v rámci riešenia Žilinského kraja.

- Zabezpečenie kvalitného sídelného prostredia – zabezpečiť pre všetkých obyvateľov rovnocenné podmienky pre život – pracovné, kultúrnospoločenské, rekreačné aktivity so zabezpečením optimálnych environmentálnych podmienok.

[11] §3 ods. 1 stavebného zákona.

[12] *Stratégia územného rozvoja Slovenska –Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky; AUREX spol. s r.o. (2019)*
https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/dokumenty-1

- Vypracovávať variantné úvahy územného rozvoja na celoštátnej úrovni.
  Implementácie polycentrickej koncepcie, ako hlavný priestorový princíp vytvárania rovnocenných a kvalitných podmienok pre život ľudí.
- Vymedzenie osobitných území, ktoré svojou charakteristikou v porovnaní s ostatným územím sú niečím výnimočné a kde je z celoštátneho významu najnaliehavejšia potreba riešenia.
- Vymedzenie centier pre vznik a zachovanie vyváženej siete centier v osídlení.
- Koncept funkčných územných celkov, funkčných urbánnych území, resp. mestských funkčných území a metropolitných rastových území.
- Deľbu sídelnej práce (funkčná deľba práce) dosahovať hierarchiou centier a ich zázemí.
- Rozvojové osi prepájajúce sídelné centrá a ich aglomerované územia.
- Krajinná štruktúra vytvára charakteristické prostredie, ale aj podmieňuje druh a rozsah intervencií do rozvoja.
- Kostrou rozvojových osí je dopravná infraštruktúra.
- Rozhodujúcou úrovňou pre formovanie polycentrických sídelných štruktúr v územnom rozvoji je regionálna úroveň.
- Konečnou úrovňou, kde sa prejavia intervencie do územného rozvoja ako z národnej tak regionálnej úrovne je lokálna úroveň.

Zo Stratégie územného rozvoja Slovenska (SÚRS) vyplynula potreba obstarávania Zmien a doplnkov č.2 Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 v znení zmien a doplnkov č. 1 - Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2011 (ďalej len „ZaD č. 2 KÚRS“), najmä pre dve časti: Osídlenie so sídelnou štruktúrou a doprava. Takéto odporúčanie SÚRS bolo premietnuté aj do uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 363 z 21. augusta 2019 k aktuálnym zmenám v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky. Doposiaľ však ZaD č. 2 KÚRS neboli spracované.

Slovensko 2030

Dokument Slovensko 2030 predstavuje materiál celoštátneho významu s názvom „Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 – nové znenie“, ktorý bol schválený vládou SR.

Ide o základný implementačný dokument plnenia národných priorít Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj Organizácie spojených národov v Slovenskej republike. Zároveň plní úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR pri uplatnení partnerstva.

Dôležitou oblasťou stratégie je rozvoj regiónov, kde sú vytýčené tieto priority:

- **Ochrana a rozvoj zdrojov** - podpora výskumu a inovácií, tvorba pracovných miest s pridanou hodnotou, zelená ekonomika,
- **Udržateľné využívanie prírodných zdrojov** - znižovanie emisií, skládkovanie komunálnych odpadov dostať na úroveň 10 %, ochrana vôd a pôdy.
- **Posilňovanie regiónov a rozvoj komunít -** podpora rodiny, zamestnanosť, kvalita verejnej správy, dostupnosť bývania a kvalitných služieb..

Vypracovaná a aktualizovaná je na základe aktuálnych programov rozvoja vyšších územných celkov, aktuálnych programov rozvoja obcí a aktuálnych spoločných programov rozvoja obcí. Pri spracovaní ÚP R ŽK sú nielen využité poznatky z toho dokumentu, ale aj implementované opatrenia priamo do rozhodovacích procesov rozvoja regiónu Žilinského kraja.

3.2.2 Nadregionálne súvislosti

Žilinský kraj susedí s troma samosprávnymi krajmi: Trenčianskym, Prešovským a Banskobystrickým, ktoré majú schválené územné plány regiónov. resp. ÚPN VÚC. V rámci spracovania ÚPN R Žilinského kraja sa sleduje hlavne previazanosť a vzájomné zosúladenie na navrhované riešenia nadregionálneho významu.

- **Územný plán VÚC Trenčianskeho kraja** bol schválený v roku 1998 nariadením vlády č. 149/1998 Z. z. Slovenskej republiky zo 14 apríla 1998, ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Trenčiansky kraj. Boli schválené jeho viaceré zmeny a doplnky:
    - Zmeny a doplnky č. 1 (schválené 23.06.2004 uznesením č. 259/2004), ktorých záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Trenčianskeho samosprávneho kraja č. 7/2004.
    - Zmeny a doplnky č. 2 (schválené 26.10.2011 uznesením č. 297/2011), ktorých záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Trenčianskeho samosprávneho kraja č. 8/2011.
    - Zmeny a doplnky č. 3 (schválené 25.5.2018 uznesením č. 98/2018), ktorých záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Trenčianskeho samosprávneho kraja č. 7/2018. VZN nadobudlo právoplatnosť 28.06.2018.
- **Územný plán VÚC Banskobystrický kraj** bol schválený Vládou SR uznesením č. 394/1998 dňa 09.06.1998, ktorého záväzná časť bola vyhlásená Nariadením Vlády Slovenskej republiky č. 263/1998 Z. z. a platí v znení zmien a doplnkov:
    - Zmeny a doplnky 2004 boli schválené Zastupiteľstvom Banskobystrického samosprávneho kraja (ZBBSK) uznesením č. 611/2004 zo dňa 16. a 17. decembra 2004, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 4/2004 zo dňa 17. decembra 2004, ktoré nadobudlo účinnosť 21. januára 2005.
    - Zmeny a doplnky 1/2007 boli schválené ZBBSK uznesením č. 222/2007 zo dňa 23. augusta 2007, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 6/2007, ktoré nadobudlo účinnosť 27. septembra 2007.
    - Zmeny a doplnky 2009 boli schválené ZBBSK uznesením č. 94/2010 zo dňa 18. júna 2010, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 14/2010, ktoré nadobudlo účinnosť 10. júla 2010.
    - Zmeny a doplnky 2014 boli schválené ZBBSK uznesením č. 84/2014 zo dňa 5. decembra 2014, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením č. 27/2014, ktoré nadobudlo účinnosť 16. januára 2015.
    - Zmeny a doplnky č. 5/2020 sú v procese prerokovávania
- **Územný plán regiónu Prešovský kraj** bol schválený Zastupiteľstvom Prešovského samosprávneho kraja uznesením č. 268/2019 dňa 26.08.2019. Záväzná časť Územného plánu PSK bola vydaná Všeobecne záväzným nariadením PSK č. 77/2019, ktoré bolo schválené Zastupiteľstvom PSK uznesením č. 269/2019 dňa 26.08. 2019 s účinnosťou od 06.10.2019.

4 VÄZBY VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA A ZO ZÁVÄZNÝCH ČASTÍ KURS

4.1 Väzby vyplývajúce zo záväznej časti Koncepcie územného rozvoja Slovenska

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 (KURS 2001) bola schválená uznesením vlády SR v roku 2001 a jej záväzná časť bola vydaná nariadením vlády SR č. 528/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001. V roku 2006 bola aktualizovaná smerná časť KURS 2001 bez zmien v jej záväznej časti.

V roku 2011 boli vládou SR schválené zmeny a doplnky č.1 Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001, ktoré boli schválené uznesením č. 513 z 10. augusta 2011. Nariadením vlády SR č. 461/2011 zo 16. novembra 2011 boli vyhlásené zmeny a doplnky záväznej časti KURS 2001. Záväzná časť KURS 2001 v znení KURS 2011 – zmeny a doplnky č. 1 KURS 2001 (ďalej ako KURS 2001) vo vzťahu k územiu Žilinského kraja vyjadruje v regulatívoch tieto koncepčné princípy a rozvojové zámery, ktoré v zmysle §10 zákona č. 50/1976 Zb. v znení zmien a doplnkov musia byť v riešení ÚPN R-ŽSK rešpektované:

1. V oblasti medzinárodných súvislostí usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry :

1.2. Rozvíjať ťažiská osídlenia a sídla pozdĺž spojníc
- 1.2.1. katowickej a viedenskej aglomerácie,
- 1.2.2. katowickej a budapeštianskej aglomerácie.

1.3 Upevňovať sídelné väzby považských ťažísk osídlenia a považského sídelného pásu na paralelný sídelný pás v Českej republike.

1.6. Vytvárať nadnárodnú sieť spolupráce medzi jednotlivými mestami, regiónmi a ostatnými aktérmi územného rozvoja v Slovenskej republike a okolitých štátoch s využitím väzieb jednotlivých sídiel a sídelných systémov v euroregiónoch a ďalších oblastiach cezhraničnej spolupráce.

1.7 Rozvíjať dotknuté sídla na trasách multimodálnych koridorov, predovšetkým v uzloch križovania týchto koridorov v smere sever – juh a západ – východ.

2. V oblasti celoštátnych a nadregionálnych súvislostí usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry:

2.1. Formovať základnú makrokoncepciu sídelných štruktúr Slovenskej republiky v smere vytvárania polycentrickej siete ťažísk osídlenia a miest, ktorých prepojenia budú podporované rozvojovými osami. Rozvojom polycentrickej sídelnej štruktúry sledovať naviazanie sa na celoeurópsku polycentrickú sídelnú sústavu a komunikačnú kostru prostredníctvom medzinárodne odsúhlasených dopravných koridorov.

2.3. Podporovať v strednej časti republiky, v záujme vytvorenia celoštátne homogénneho a medzinárodne konkurenčného sídelného prostredia, rovnomerne rozložený systém osídlenia miest a vytvorenie vzájomného prepojenia žilinsko-martinského banskobystricko-zvolenského ťažiska osídlenia s tým, aby sa v južnej časti Slovenskej republiky podporilo vytvorenie centier a lučenecko-rimavskosobotského ťažiska osídlenia, ktoré bude rovnocenné ostatným a ktorého vzájomné prepojenie bude plne podporovať a zabezpečovať rozvoj celého stredojužného územia republiky.

2.5. Zabezpečovať rozvojovými osami pozdĺž komunikačných prepojení medzinárodného a celoštátneho významu sídelné prepojenia na medzinárodnú sídelnú sieť, ako aj konzistenciu a rovnocennosť rozvojových podmienok ostatného územia Slovenskej republiky.

2.6. Formovať sídelnú štruktúru na celoštátnej a nadregionálnej úrovni prostredníctvom regulácie priestorového usporiadania a funkčného využívania územia jednotlivých hierarchických úrovní ťažísk osídlenia, centier osídlenia, rozvojových osí a vidieckych priestorov

2.7. Podporovať rozvoj sídelných centier, ktoré tvoria základné terciárne centrá osídlenia, rozvojové centrá hospodárskych, obslužných a sociálnych aktivít ako pre priliehajúce zázemie, tak pre príslušný regionálny celok, a to hierarchickým systémom pozostávajúcim z týchto skupín centier:

2.9. Podporovať rozvoj centier prvej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu: Žilina.

2.10. Podporovať rozvoj centier prvej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu: Martin.

2.11. Podporovať rozvoj centier druhej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu: Liptovský Mikuláš, Ružomberok.

2.12. Podporovať rozvoj centier druhej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu: Dolný Kubín,

2.13. Podporovať rozvoj centier tretej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu: Kysucké Nové Mesto.

2.14. Podporovať rozvoj centier tretej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu: Bytča, Liptovský Hrádok, Námestovo, Rajec, Trstená, Turčianske Teplice, Tvrdošín.

2.15. Podporovať rozvoj centier štvrtej skupiny: Rajecké Teplice, Turzovka, Vrútky.

2.16. Podporovať rozvoj centier piatej skupiny:, Krásno nad Kysucou, Oščadnica.

2.17. Podporovať rozvoj kvartérnych centier, predovšetkým v aglomeráciách s najväčším predpokladom zabezpečenia rozvoja kvartérnych aktivít, akými sú:

2.17.4. žilinsko-martinská aglomerácia.

2.18. Podporovať ako ťažiská osídlenia najvyššej úrovne:

2.18.3. **žilinsko-martinské ťažisko osídlenia** ako aglomerácie najvyššieho celoštátneho a medzinárodného významu,

2.19. Podporovať ako ťažiská osídlenia druhej úrovne:

2.19.1. liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia,

2.21. Podporovať ako ťažiská osídlenia tretej úrovne druhej skupiny:

2.21.18. tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia,

2.22. Podporovať ťažiská osídlenia ako rozvojové sídelné priestory vytváraním ich funkčnej komplexnosti so zohľadnením ich regionálnych súvislostí.

2.23. Podporovať nástrojmi územného rozvoja diverzifikáciu ekonomickej základne ťažísk osídlenia pri využívaní špecifických daností a podmienok jednotlivých území.

2.24. Sledovať pri decentralizácii riadenia rozvoja územia vytváranie polycentrických systémov – sietí miest a aglomerácií, ktoré efektívne podporujú vytváranie vyššej funkčnej komplexnosti regionálnych celkov.

2.25. Formovať ťažiská osídlenia uplatňovaním princípov dekoncentrovanej koncentrácie.

2.26. Upevňovať vnútroštátne sídelné väzby medzi ťažiskami osídlenia.

2.27. Podporovať budovanie rozvojových osí v záujme tvorby vyváženej hierarchizovanej sídelnej štruktúry.

2.28. Podporovať ako rozvojové osi druhého stupňa:

2.28.7. liptovsko-oravskú rozvojovú os: Ružomberok – Dolný Kubín – Trstená – hranica s Poľskou republikou,

2.29. Podporovať ako rozvojové osi tretieho stupňa:

2.29.8. kremnicko-turčiansku rozvojovú os: Žiar nad Hronom – Kremnica – Turčianske Teplice,

2.29.9. hornonitriansko-turčiansku rozvojovú os: Prievidza – Turčianske Teplice (v úseku Nitrianske Pravno – Turčianske Teplice ako komunikačno-sídelnú os),

2.29.10. kysuckú rozvojovú os: Čadca – Turzovka – Makov,

2.29.11. kysucko-oravskú rozvojovú os: Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Námestovo – Tvrdošín – Trstená – Suchá Hora – hranice s Poľskou republikou (v úseku Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Oravská Lesná ako komunikačno-sídelnú os),

2.29.12. kraľoviansku rozvojovú os: Kraľovany – Dolný Kubín,

2.29.13. polhoranskú rozvojovú os: Námestovo – Oravská Polhora – hranica s Poľskou republikou,
2.29.14. žilinskú rozvojovú os: Žilina – Varín – Terchová,
2.29.15. rajeckú rozvojovú os: Žilina – Rajec,

3. V oblasti rozvoja vidieckeho priestoru a vzťahu medzi mestom a vidiekom:

3.1. Podporovať vzťah urbánnych a rurálnych území v novom partnerstve založenom na integrácii funkčných vzťahov mesta a vidieka a prírodných, kultúrno-historických a urbanisticko-architektonických daností pričom pri ich rozvoji zohľadniť koordinovaný proces prepojenia sektorových strategických a rozvojových dokumentov.

3.2. Zachovávať pôvodný špecifický ráz vidieckeho priestoru, vychádzať z pôvodného charakteru zástavby a historicky utvorenej okolitej krajiny; zachovať historicky utváraný typ zástavby obcí a zohľadňovať národopisné špecifiká jednotlivých regiónov.

3.3. Pri rozvoji vidieckych oblastí zohľadňovať ich ekonomické danosti, špecifické prírodné a krajinné prostredie a pri rozvoji jednotlivých činností dbať na zamedzenie, resp. obmedzenie možných negatívnych dôsledkov týchto činností na krajinné a životné prostredie vidieckeho priestoru.

3.4. Vytvárať podmienky dobrej dostupnosti vidieckych priestorov k sídelným centrám, podporovať výstavbu verejného dopravného a technického vybavenia obcí, moderných informačných technológií tak, aby vidiecke priestory vytvárali kultúrne a pracoviskovo rovnocenné prostredie voči urbánnym priestorom a dosiahnuť tak skĺbenie tradičného vidieckeho prostredia s požiadavkami na moderný spôsob života.

4. V oblasti zachovania, zhodnotenia a využívania kultúrneho dedičstva:

4.1. Posudzovať pri rozvoji územia význam a hodnoty jeho kultúrno-historických daností v nadväznosti na všetky zámery v sociálno-ekonomickom rozvoji.

4.2. Zohľadňovať a revitalizovať v územnom rozvoji:
- 4.2.1. územia lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva,
- 4.2.2. pamiatkový fond, ktorý tvoria pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a národné kultúrne pamiatky, ako aj ochranné pásma všetkých kategórií pamiatkového fondu,
- 4.2.3. územia historických jadier miest a obcí,
- 4.2.4. známe a predpokladané archeologické náleziská a archeologické nálezy,
- 4.2.5. územia miest a obcí, kde je zachytený historický stavebný fond,
- 4.2.6. novodobé architektonické a urbanistické diela,
- 4.2.7. areály architektonických diel s dotvárajúcim prírodným prostredím,
- 4.2.8. historické technické diela,
- 4.2.9. historické krajinné štruktúry vrátane území s rozptýleným osídlením.

4.3. Rešpektovať objekty, súbory alebo areály objektov, ktoré sú navrhované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky, územia navrhované na vyhlásenie za pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a ochranné pásma, ako aj objekty vedené v evidenciách pamätihodností miest a obcí.

5. V oblasti usporiadania územia z hľadiska ekologických aspektov, ochrany prírody, prírodných zdrojov, nerastného bohatstva a starostlivosti o krajinu a tvorby krajinnej štruktúry

5.1. Zabezpečovať nástrojmi územného plánovania ekologicky optimálne využívanie územia pri rešpektovaní a skvalitňovaní územného systému ekologickej stability, biotickej integrity krajiny a biodiverzity na úrovni národnej, regionálnej aj lokálnej.

5.2. Rešpektovať pri organizácii, využívaní a rozvoji územia význam a hodnoty jeho prírodných daností. V chránených územiach (európska sústava chránených území NATURA 2000 vrátane navrhovaných, národná sústava chránených území, chránené územia vyhlásené v zmysle medzinárodných dohovorov), v prvkoch prírodného dedičstva UNESCO, v NECONET, v biotopoch európskeho významu, národného

významu a v biotopoch druhov európskeho a národného významu zosúladiť využívanie územia s funkciou ochrany prírody a krajiny s cieľom udržania resp. dosiahnutia priaznivého stavu druhov, biotopov a častí krajiny.

5.3. Rešpektovať pri umiestňovaní činností do územia hodnotovo-významové vlastnosti krajiny integrujúce v sebe prírodné a kultúrne dedičstvo, nerastné bohatstvo, vrátane energetických surovín, zohľadňovať ich predpokladané vplyvy na životné prostredie, na charakteristický vzhľad krajiny a realizáciou vhodných opatrení dosiahnuť odstránenie, obmedzenie alebo zmiernenie prípadných negatívnych vplyvov, ako aj elimináciu nežiaducich zmien v charakteristickom vzhľade krajiny.

5.4. Zabezpečovať zvýšenie ekologickej stability, prípadne obnovu biotickej integrity a biologickej rozmanitosti v územiach a krajinných segmentoch s narušeným prírodným, resp. životným prostredím.

5.5. Zabezpečovať zachovanie a ochranu všetkých typov mokradí, revitalizovať vodné toky a ich brehové územia s cieľom obnoviť integritu a zabezpečiť dlhodobo priaznivé existenčné podmienky pre akvatickú a semiakvatickú biotu vodných ekosystémov.

5.6. Identifikovať stresové faktory v území a zabezpečovať ich elimináciu.

5.7. Zabezpečovať vhodnú delimitáciu pôdneho fondu v súlade s potenciálom územia.

5.8. Uplatňovať účinné krajinnoekologické a technické opatrenia na elimináciu negatívnych vplyvov pri využívaní prírodných zdrojov a kultúrno-historických štruktúr.

5.9. Rešpektovať kvalitnú poľnohospodársku pôdu ako základný pilier potravinovej bezpečnosti štátu. Zabezpečiť ochranu najkvalitnejších a najprodukčnejších poľnohospodárskych pôd pred ich zástavbou už v rámci územnoplánovacej činnosti. Zabezpečovať ochranu pôdnych zdrojov vhodným a racionálnym využívaním poľnohospodárskej a lesnej krajiny a to aj s dôrazom na zamedzovanie erózie pôdy.

5.10. Asanovať a revitalizovať územia s vysokým stupňom environmentálnej záťaže.

5.11. Zabezpečiť ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, nerastného bohatstva vrátane energetických surovín a obnoviteľných zdrojov energie, eliminovať nadmerné čerpanie neobnoviteľných zdrojov, regulovať využívanie obnoviteľných zdrojov v súlade s mierou ich samoreprodukcie a revitalizovať narušené prírodné zdroje, najmä tie, ktoré sú poškodené alebo zničené následkom klimatických zmien, živelných pohrôm a prírodných katastrof.

5.12. Riešiť ochranu nerastného bohatstva a jeho racionálneho využívanie v súlade s organizáciou priestorového usporiadania a funkčného využívania a s požiadavkami na ochranu prírody a krajiny.

5.13. Zabezpečovať trvalo ochranu krajiny v zmysle Európskeho dohovoru o krajine smerujúcu k zachovaniu a udržaniu významných alebo charakteristických čŕt krajiny vyplývajúcich z jej historického dedičstva a prírodného usporiadania, alebo ľudskej aktivity.

6. V oblasti hospodárstva a regionálneho rozvoja

6.1. Rozvíjať decentralizovanú štruktúru ekonomiky prostredníctvom vytvorenej polycentrickej sústavy mestského osídlenia, a tým zabezpečovať aj vyváženú socioekonomickú úroveň regiónov v súlade s platnými strategickými a programovými dokumentmi v oblasti regionálneho rozvoja.

6.2. Zabezpečiť dostupnosť trhov a vytvorenie rovnocenných podmienok na podnikanie dobudovaním a modernizáciou územia regiónov verejnou infraštruktúrou.

6.3. Diverzifikovať odvetvovú ekonomickú základňu miest a regiónov a podporovať v záujme trvalej udržateľnosti malé a stredné podnikanie.

6.4. Vytvárať podmienky na rovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva s vyššou kvalifikáciou a zvyšovať vzdelanostnú úroveň a mobilitu pracovnej sily v regiónoch.

6.5. Sústrediť pozornosť na rozvoj "Globálnej informačnej spoločnosti" v Slovenskej republike predovšetkým skvalitňovaním infraštruktúry komunikačných systémov.

6.6. Zvyšovať kvalitu riadenia a koordinácie nástrojov regionálnej a územnoplánovacej politiky.

6.7. Zvyšovať konkurencieschopnosť a ekonomickú výkonnosť regiónov rozvíjaním inovačného potenciálu regiónov a efektívnejším využívaním existujúcich výrobných zdrojov.

7. V oblasti poľnohospodárskej výroby a lesného hospodárstva

7.1. Stabilizovať výmeru najkvalitnejších pôd, najmä pôd pod závlahami, pôd vinohradov a najlepších bonít a ochranu výmery a kvality pôdy uskutočňovať nielen ako ochranu hospodársko-sociálneho potenciálu štátu, ale aj ako súčasť ochrany prírodného a životného prostredia. V územnom rozvoji rešpektovať zachovalé a prevádzkyschopné závlahové sústavy a odvodňovacie kanálové siete a čerpacie stanice.

7.2. Stabilizovať a revitalizovať poľnohospodárske odvetvie diferencovane podľa poľnohospodárskych produkčných oblastí.

7.3. Zabezpečiť v záujme rozvoja vidieka v horských a podhorských oblastiach so sťaženými prírodnými podmienkami primeranú životnú úroveň a zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva prostredníctvom podpory vybraných centier s využitím ich prírodného, demografického a kultúrno-historického potenciálu v prospech rozvoja vidieckych oblastí.

7.4. Rozvíjať tradičnú remeselnú výrobu, doplnkové výroby a nevýrobné činnosti súvisiace s poľnohospodárskou a lesnou činnosťou, ako integrovanú súčasť hospodárenia na pôde podporujúce rozvoj vidieka.

7.5. Realizovať ozdravné opatrenia v najviac poškodených lesných spoločenstvách.

7.6. Rešpektovať lesné pozemky a ich ochranné pásmo ako limitujúci prvok pri územnom rozvoji krajiny.

7.7. Zabezpečiť pri reštrukturalizácii krajiny vrátane projektov pozemkových úprav podmienky pre uplatňovanie zásad tvorby krajiny s rešpektovaním špecifických foriem osídlenia a historických krajinných štruktúr v typickom charaktere poľnohospodárskej krajiny.

8. V oblasti priemyslu a stavebníctva

8.1. Vychádzať pri územnom rozvoji predovšetkým z princípu rekonštrukcie a sanácie existujúcich priemyselných a stavebných areálov.

8.2. Podporovať budovanie rôznych typov priemyselných parkov vo všetkých regiónoch Slovenskej republiky na základe zhodnotenia ich externých a interných lokalizačných faktorov.

8.3. Vychádzať pri rozvoji priemyslu a stavebníctva nielen z ekonomickej a sociálnej, ale aj územnej a environmentálnej únosnosti územia v súčinnosti s hodnotami a limitami kultúrno-historického potenciálu územia a historického stavebného fondu so zohľadňovaním špecifík jednotlivých regiónov Slovenskej republiky a využívať pritom predovšetkým miestne suroviny.

8.4. Vychádzať pri vytváraní a prevádzke výrobných kapacít z využitia komparatívnych výhod regiónu (poloha, ekonomický potenciál, disponibilné zdroje).

9. V oblasti rozvoja rekreácie a turizmu

9.1. Podporovať tie druhy a formy turizmu, ktoré sú predmetom medzinárodného záujmu a ktoré z hľadiska potenciálu patria medzi ťažiskové formy na Slovensku (vidiecky cestovný ruch a agroturistika, mestský a kultúrnopoznávací cestovný ruch, zimný cestovný ruch a zimné športy, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, letná turistika a pobyty pri vode).

9.2. Nadviazať na medzinárodný turizmus, a to najmä sledovaním turistických tokov a dopravných trás prechádzajúcich, resp. končiacich v Slovenskej republike. Venovať väčšiu pozornosť aktívnemu zahraničnému turizmu, cezhraničným vzťahom a malému prihraničnému turizmu.

9.3. Previazať dôslednejšie ciele rekreačného a poznávacieho turizmu.

9.4. Dotvoriť funkčno-priestorový systém rekreácie a turizmu na celoslovenskej úrovni vytváraním siete rekreačných územných celkov, siete rekreačných záujmových území väčších miest a siete ucelených území vidieckeho osídlenia.

9.5. Viazať lokalizáciu služieb zabezpečujúcich proces rekreácie a turizmu prednostne do sídiel s cieľom zamedziť neodôvodnené rozširovanie rekreačných útvarov vo voľnej krajine s využitím obnovy a revitalizácie historických mestských a vidieckych celkov a objektov kultúrnych pamiatok.

9.6. Podporovať podmienky na prímestskú rekreáciu obyvateľov miest v ich záujmovom území.

9.7. Podporovať rozvoj kúpeľných miest so zriadenými prírodnými liečebnými kúpeľmi alebo kúpeľnými liečebňami, za súčasného rešpektovania tvorby kúpeľného prostredia a ochrany kúpeľných území kúpeľných miest.

9.8. Podporovať vznik a rozvoj miestnych kúpeľov na základe využitia špecifík daného územia.

9.9. Na podporu rozvojových smerov turizmu využívať železničnú a cestnú dopravu, rozvoj a prepájanie cyklotrás, ako aj budovanie príslušnej technickej infraštruktúry.

9.10. Zabezpečovať" na územiach európskej sústavy chránených území a územiach národnej sústavy chránených území funkcie spojené s rozvojom turizmu a rekreácie tak, aby nedochádzalo k zhoršeniu stavu ochrany týchto území a predmetu ich ochrany.

10. V oblasti rozvoja sociálnej infraštruktúry

10.1. Školstvo

10.1.1. Podporovať rovnomerný rozvoj škôl, vzdelávacích, školiacich a predškoľovacích zariadení na území štátu.

10.1.2. Znižovať regionálne rozdiely v úrovni vzdelania podporou vzdelávacích centier v prirodzených sídelných centrách a prispôsobovať sieť stredných škôl trhu práce a podporovaným ekonomickým aktivitám.

10.1.3. Diverzifikovať vysokoškolské štúdium predovšetkým do území, ktoré sú ekonomicky problémové a ktoré potrebujú nové rozvojové impulzy. V týchto územiach vytvárať, v súčinnosti s podporou adekvátnych ekonomických aktivít, vysoké školy podstatne viac zamerané na prax, t.j. zabezpečujúce štúdium na bakalárskej úrovni a sledujúce podporované ekonomické aktivity.

10.1.4. Podporovať vytváranie stredných odborných škôl, ktoré poskytujú pomaturitné vzdelávanie v rámci jednotlivých regiónov.

10.2. Zdravotníctvo

10.2.1. Rozvíjať zdravotnícke zariadenia v záujme ich optimálneho využitia v rovnocennej prístupnosti obyvateľov.

10.2.2. Podporovať zdravotnícke služby pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, a to najmä v oblastiach vzdialenejších od sídelných centier.

10.2.3. Rozšíriť kapacitu liečební, hospicov a domov ošetrovateľskej starostlivosti v súlade s potrebami obyvateľstva v regiónoch.

10.3. Sociálne veci

10.3.1. Podporovať rozvoj a dostupnosť sociálnych služieb poskytovaných v zariadeniach sociálnych služieb v súlade s národnými prioritami rozvoja sociálnych služieb a potrebami obyvateľov v území a opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávaných v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

10.3.2. Vytvoriť podmienky pre postupné transformovanie veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb na komunitne orientované formy sociálnych služieb, spojené s modernizáciou a zvyšovaním kvality poskytovaných služieb a ich efektívnym zabezpečovaním a vytvoriť podmienky na pokračovanie procesu transformácie a humanizácie zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

10.4. Kultúra a umenie

10.4.1. Podporovať rovnomerne prevádzku a činnosť existujúcej siete kultúrnych zariadení v regiónoch ako neoddeliteľnej súčasti existujúcej infraštruktúry a kultúrnych služieb obyvateľstvu.

11. V oblasti rozvoja nadradeného dopravného vybavenia

11.1. Stabilizovať základné zónovanie Slovenskej republiky v priestoroch

11.1.3. severozápadné Slovensko a dopravno-gravitačné centrum Žilina/Martin,

11.2. Rešpektovať nadradené postavenie paneurópskych multimodálnych koridorov Medzinárodného dopravného fóra (ďalej len ITF), ktorá je nástupníckou organizáciou Európskej konfederácie ministrov dopravy (CEMT) a dopravných sieti TEN-T. V ich rámci rešpektovať prioritnú pozíciu projektov európskeho záujmu

11.2.3. železničnej infraštruktúry osi (Gdansk – Varšava – Katovice) – Brno/Žilina – Bratislava – (Viedeň), na území Slovenska alokovanej a plánovanej v rámci paneurópskych multimodálnych koridorov č. V. vetva Va. a VI.,

11.2.4. cestnej infraštruktúry osi (Gdansk – Varšava – Katovice) – Brno/Žilina – Bratislava – (Viedeň), na území Slovenska alokovanej a plánovanej v rámci paneurópskych multimodálnych koridorov č. V. vetva Va. a VI.

11.3. Rešpektovať dopravné siete a zariadenia TEN-T a európskych dohôd alokované a plánované v trasách paneurópskych multimodálnych koridorov ITF

11.3.2. multimodálny koridor č. V. vetva Va. (Rakúsko) – Bratislava/Jarovce – Žilina – Košice – Záhor/Čierna nad Tisou – (Užhorod – Ľvov) lokalizovaný pre cesty, pre konvenčné trate železničnej a kombinovanej dopravy a pre vysokorýchlostnú železničnú trať Bratislava – Žilina,

11.3.3. multimodálny koridor č. VI. (Gdansk – Varšava – Katovice) – Skalité – Čadca – Žilina/Hričovské Podhradie/Dubná Skala lokalizovaný pre cesty, pre konvenčné trate železničnej a kombinovanej dopravy sieti TEN-T a pre vysokorýchlostnú železničnú trať Skalité – Žilina,

11.3.5. hlavné železničné uzlové body a základné verejné terminály kombinovanej dopravy sieti TEN-T v Bratislave (multimodálne koridory č. IV. a V. – vetva Va), Žiline (multimodálne koridory č. V. vetva Va, VI.), Košiciach a Dobrej – ako náhrada za pôvodný terminál v Čiernej nad Tisou (multimodálny koridor č. V. – vetva Va),

11.4. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru alokovanú a plánovanú v trasách mimokoridorových ITF sieti konvenčnej železničnej a kombinovanej dopravy TEN-T

11.4.5. Čadca – Svrčinovec – (Ostrava),

11.5. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru alokovanú a schválenú v trasách mimokoridorovej ITF cestnej siete TEN-T,

11.5.1. Martin – Turčianske Teplice – Šášovské Podhradie – Zvolen – Šahy – (Budapešť),

11.6. Rešpektovať dopravné siete a zariadenia TEN-T alokované a plánované v trasách pripravovaných multimodálnych koridorov a ich vetiev

11.6.1. prioritná os západ – východ (Norimberg/Drážďany – Praha – Olomouc) – Lysá pod Makytou – Púchov – Žilina – Košice – Záhor/Čierna nad Tisou – (Užhorod – Ľvov) lokalizovaná pre cesty a konvenčné železničné trate sieti TEN-T,

11.6.2. prepojenie vetiev multimodálneho koridoru č. VI. a VI. vetva VI.b Čadca – Svrčinovec – (Ostrava), lokalizované pre cesty a konvenčné železničné trate sieti TEN-T.

11.7. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru zaradenú podľa európskych dohôd (AGR) koridory ciest

11.7.1. E 50 (Brest – Paríž – Norimberg – Praha – Brno) – Drietoma – Trenčín – Žilina – Prešov – Košice – Vyšné Nemecké – (Užhorod – Dnepropetrovsk – Machačkala),

11.7.3. E 75 (Vardo – Helsinki – Gdaňsk – Katowice – Český Těšín) – Žilina – Bratislava – (Győr – Budapešť – Belehrad – Skopje – Solún – Atény – Sitia),

11.7.6. E 77 (Pskov – Riga – Gdansk – Varšava – Krakov) – Trstená – Ružomberok – Banská Bystrica – Zvolen – Šahy – Maďarská republika (Budapešť),

11.7.8. E 442 (Karlové Vary – Teplice – Hradec Králové – Olomouc) – Makov – Bytča – Žilina,

11.9. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru zaradenú podľa európskych dohôd (AGC, AGTC) koridory konvenčných tratí a zariadenia železničnej a kombinovanej dopravy

11.9.1. trate E 40, C – E 40 (Le Havre – Paríž – Norimberg – Praha – Hranice na Morave – Ostrava) – Čadca – Žilina – Košice – Čierna nad Tisou – (Čop), (Hranice na Morave) – Lúky pod Makytou – Púchov,

11.9.4. trať E 63 (Viedeň – Kittsee) – Bratislava – Leopoldov – Žilina, Galanta – Leopoldov, C – E 63 (Viedeň – Kittsee) – Bratislava – Leopoldov – Žilina – Čadca – Skalité – (Czechowice-Dzedzice), Galanta – Leopoldov,

11.9.6. základné verejné terminály kombinovanej dopravy medzinárodného významu v Žiline,

11.9.7. hraničné železničné stanice s významom pre medzinárodnú kombinovanú dopravu Čadca.

11.11. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru zaradenú podľa kritérií medzinárodných leteckých organizácií – letiská hlavnej siete pre medzinárodnú dopravu (zoradené podľa abecedy)

11.11.6.Žilina.

11.12. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru plánovanú podľa kritérií medzinárodných leteckých organizácií – potenciálne letiská hlavnej siete pre medzinárodnú dopravu

11.13. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru zaradenú podľa európskych dohôd AGN Európska dohoda o hlavných vnútrozemských vodných cestách medzinárodného významu, existujúce aj plánované a Protokolu k Dohode AGTC o kombinovanej doprave po vnútrozemských vodných cestách k európskej dohode o najdôležitejších trasách medzinárodnej kombinovanej doprave a súvisiaci objektoch z roku 1991

11.13.2. E 81, C – E 81 koridor rieky Váh od ústia do Dunaja po Žilinu a koridor spojenia riek E 81 Váh – E 30 Odra s verejnými prístavmi v prístavoch P 81 – 11 Žilina a P 81 – 12 Čadca terminálmi kombinovanej dopravy v prístavoch,

11.15. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru celoštátnej úrovne – koridory ciest

11.15.3. Nitra – Topoľčany – Partizánske – Prievidza – Nitrianske Pravno – Turčianske Teplice, s vetvami Topoľčany – Chynorany – Bánovce nad Bebravou, Nitra – Hlohovec – Leopoldov,

11.15.4. (Vsetín) – Makov – Čadca – Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Oravská Lesná – Námestovo – Trstená – Suchá Hora – (Chocholov) Poľská republika s pokračovaním (Stromovce Vyžne) – Spišská Stará Ves – Stará Ľubovňa – Ľubotín – Tarnov – Bardejov – Svidník,

11.15.5. Turčianske Teplice – Banská Bystrica – Brezno – Vernár,

11.16. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru nadregionálnej úrovne – koridory konvenčných železničných tratí

11.16.8. Vrútky – Horná Štubňa – Hronská Dúbrava,

11.17. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru nadregionálnej úrovne – koridory ciest

11.17.9. Žilina – Rajec – Nitrianské Pravno,

11.17.14. Liptovský Hrádok – Brezno – Tisovec – Rimavská Sobota,

11.18. Rešpektovať dopravnú infraštruktúru nadregionálnej úrovne – existujúce a potenciálne letiská pre medzinárodnú dopravu v Ružomberku.

11.20. Proporcionálne podporovať doplnkové postavenie dopravnej infraštruktúry medzinárodného, celoštátneho a nadregionálneho významu, ktorá, spolu s paneurópskymi multimodálnymi koridormi ITF a sieťami TENT, vytvára nadradenú dopravnú sústavu Slovenskej republiky.

12. V oblasti rozvoja nadradeného technického vybavenia

12.1. Vodné hospodárstvo

12.1.1. Zabezpečiť likvidáciu povodňových škôd z predchádzajúcich rokov a budovať potrebné protipovodňové opatrenia s dôrazom na ochranu intravilánov miest a obcí. Nadväzne komplexne riešiť odtokové pomery v povodiach s dôrazom na odvedenie vnútorných vôd v súlade s ekologickými limitmi využívania územia a ochrany prírody.

12.1.2. Zvyšovať podiel obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov s cieľom približovať sa postupne k úrovni vyspelých štátov EÚ.

12.1.3. Zvyšovať využívanie kapacít vybudovaných veľkozdrojov pitnej vody (vodárenských nádrží) urýchlením výstavby prívodov vody a vodovodných sietí v obciach v bilančnom dosahu týchto zdrojov.

12.1.4. Zvyšovať spoľahlivosť zásobovania pitnou vodou rozširovaním diverzifikácie zdrojov, využívaním vzájomného prepojenia zdrojov podzemnej a povrchovej vody a budovaním vodárenských dispečingov.

12.1.5. Zavádzať opatrenia na znižovanie strát vody, orientovať investície na rekonštrukciu diaľkovodných potrubí a vodovodných sietí.

12.1.6. Zabezpečovať územnú prípravu na výstavbu veľkokapacitných zdrojov vody na zásobovanie v deficitných oblastiach a v oblastiach s ohrozenou kvalitou vody a vodohospodárskych diel v súlade s racionálnym využívaním vodohospodárskeho potenciálu.

12.1.7. Zabezpečovať podľa návrhu plánu územného rozvoja a z neho vyplývajúcich potrieb prípravu zdrojov vody tak, aby sa docielil súlad medzi rozvojom vodného hospodárstva, ochranou prírody a ekologickou stabilitou územia.

12.1.8. Zabezpečiť požiadavky v oblasti odkanalizovania s cieľom postupne znižovať rozdiel medzi podielom odkanalizovaných obyvateľov a podielom zásobovaných obyvateľov pitnou vodou.

12.1.9. Zabezpečiť požiadavky v oblasti odkanalizovania s cieľom postupne zosúladiť vypúšťanie odpadových vôd z jestvujúcich kanalizácií a čistiarní odpadových vôd s legislatívou požadovaným stavom.

12.1.10. Zabezpečiť požiadavky v oblasti odkanalizovania s cieľom postupne zvyšovať úroveň v odkanalizovaní miest a obcí v súlade s požiadavkami legislatívy EÚ (budovať čistiarne odpadových vôd v sídlach s verejnou kanalizáciou, budovať verejné kanalizácie s mechanicko-biologickým čistením v aglomeráciách nad 2000 ekvivalentných obyvateľov a pod.).

12.1.11. Prioritne podporovať výstavbu kanalizácií s čistiarňami odpadových vôd v obciach ležiacich v ochranných pásmach prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov.

12.1.12. Vodné hospodárstvo zamerať na zadržanie vody v povodiach. S týmto cieľom zabezpečiť' obnovu povodí tak, aby plnili funkciu zadržiavania a postupného prepúšťania vody, zvlášť pri mimoriadnych situáciách.

12.2. Energetika

12.2.1. Zabezpečiť územné podmienky pre výstavbu nových zariadení na výrobu elektrickej energie a tepla a s tým súvisiacich stavieb, vrátene zabezpečenia územnej prípravy, výstavbu a dobudovanie vnútroštátnych elektrických vedení a zariadení slúžiacich na prenos elektrickej energie, výstavbu ďalších medzinárodných prepojení v súvislosti s liberalizáciou energetiky a s otvorením trhov s elektrickou energiou v súlade so Stratégiou energetickej bezpečnosti SR.

12.2.2. Pre rozvojové zámery zabezpečenia vnútroštátnych a medzinárodných elektrických sietí a zariadení rešpektovať existujúce koridory vedení 220kV a 400kV a navrhované siete v existujúcich, či novo navrhovaných koridoroch

12.2.2.12. koridor pre nové medzištátne 2x400 kV vedenie ZVN v profile Varín – štátna hranica s Poľskou republikou (Byczyna),

12.2.2.13. koridor pre zdvojenie jestvujúceho medzištátneho 400 kV vedenia ZVN V404 na vedenie 2x400 kV v profile Varín – štátna hranica ČR (Nošovice),

12.2.2.14. koridor pre nové 2x400 kV vedenie ZVN v súbehu s vedeniami V407 Liptovská Mara – Spišská Nová Ves a V408 Spišská Nová Ves – Lemešany,

12.2.2.15. koridor jestvujúceho vedenia VVN 220 kV V273 Medzibrod – Lemešany, v úseku Liptovská Mara – Lemešany a to pre výstavbu nového 2x400 kV vedenia ZVN,

12.2.3. Optimalizovať diverzifikované územné vedenie trás potrubných vedení strategických surovín (ropa, zemný plyn) v súlade s rozvojom ropného a plynárenského priemyslu s cieľom udržať a posilniť strategicky dôležité postavenie Slovenska z pohľadu medzinárodných tranzitov a obchodu v Európe.

12.2.5. Akceptovať v územnom rozvoji potrebu dobudovania skladovacích kapacít pre núdzové zásoby ropy v objeme 90 dní spotreby uplynulého roku a stavieb na zabezpečenie diverzifikácie zásobovania Slovenska ropou.

12.2.6. Presadzovať uplatnením energetickej politiky Slovenskej republiky, regionálnej energetickej politiky a využitím kompetencie miestnych orgánov samosprávy budovanie kogeneračných zdrojov na výrobu elektriny a tepla a tam, kde je to ekonomicky a environmentálne

zdôvodniteľné, udržať a inovovať už vybudované systémy s centralizovaným zásobovaním obyvateľstva teplom.

12.2.7. Vytvárať priaznivé podmienky na intenzívnejšie využívanie obnoviteľných a druhotných zdrojov energie ako lokálnych doplnkových zdrojov k systémovej energetike.

12.2.8. Podporovať a presadzovať v regiónoch s podhorskými obcami využitie miestnych energetických zdrojov (biomasa, geotermálna a solárna energia, malé vodné elektrárne a pod.) pre potreby obyvateľstva i služieb.

12.3. Odpadové hospodárstvo

12.3.1. Usmerniť cieľové smerovanie nakladania s určenými druhmi a množstvami odpadov v určenom čase, budovania nových zariadení na zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov, ako aj budovania zariadení na iné nakladanie s odpadmi v území v súlade s Programami odpadového hospodárstva.

12.3.2. Vytvárať územné predpoklady na zabezpečenie zneškodňovania nebezpečných odpadov ako podmienku ďalšieho rozvoja niektorých priemyselných odvetví.

12.3.3. Koordinovať a usmerňovať výstavbu nových skládok tak, aby kapacitne a spádovo zabezpečili požiadavky na ukladanie odpadov v jednotlivých regiónoch podľa ich špecifickej potreby.

12.3.4. Vytvárať územné podmienky na výstavbu regionálnych podnikov a prevádzok na separáciu a recykláciu odpadov a spaľovní odpadov pre jednotlivé oblasti s ich lokalizáciou v optimálnom dosahu najväčších producentov odpadov.

4.2 Väzby vyplývajúce zo susedných regiónov

V krajinách Európy sa vytvoril rad koncepčných dokumentov obsahujúcich odporučenia, ktoré upravujú postavenie riešeného priestoru v medzinárodných súvislostiach. Priestor Žilinského kraja je síce mimo dosahu a vplyvu aglomerácii metropolitného celoeurópskeho významu, ale pre ďalší vývoj štruktúr osídlenia budú dôležité prihraničné lokality pozdĺž hraníc s Poľskom a Českou republikou.

Žilinský samosprávny kraj susedí s nasledovnými regiónmi:

- Malopoľské vojvodstvo – Poľsko
- Sliezske vojvodstvo – Poľsko
- Moravskosliezsky kraj – Česká republika
- Zlínsky kraj – Česká republika

V rámci Slovenskej republiky:

- Trenčiansky samosprávny kraj
- Banskobystrický samosprávny kraj
- Prešovský samosprávny kraj

Danosti európskej komunikačnej siete ovplyvnia ďalší rozvoj sídelných štruktúr, predovšetkým v prepojeniach dohodnutých na medzinárodnej úrovni. Transeurópska dopravná sieť a predovšetkým križovania tejto siete v smere sever – juh a západ – východ, z ktorých najmä úsek základnej TEN-T siete Bratislava – Žilina – Košice – Vyšné Nemecké, vytvára podmienky pre doplnenie severojužného úseku základnej TEN-T siete na území SR v trase:

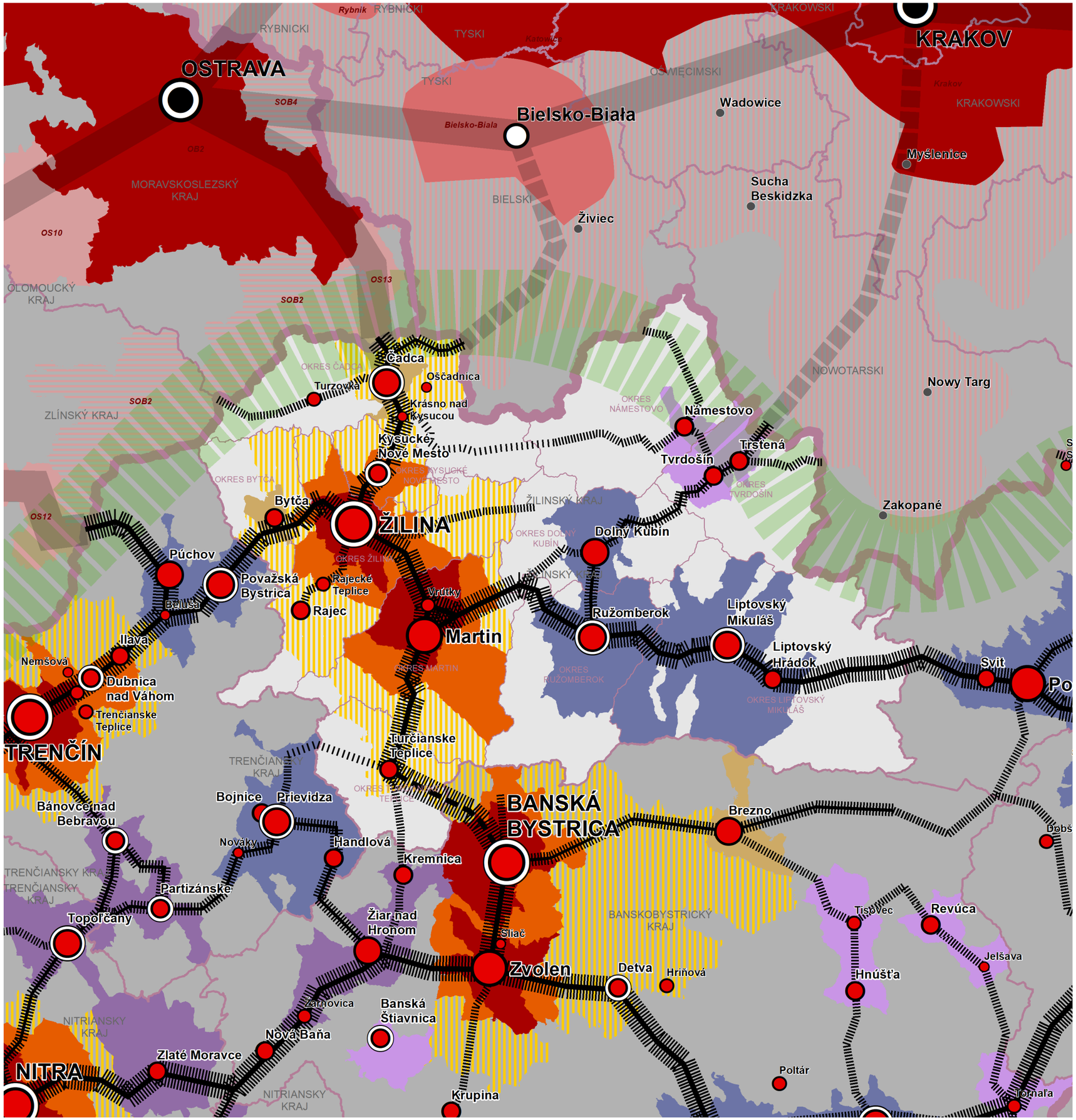
- Skalité – Čadca - Žilina (Dolný Hričov) D1, peáž s úsekom č. 1, D1 Martin – Šášovské Podhradie – Zvolen – Šahy

A súhrnnej TEN-T siete na území SR v trase:

- Trstená – Dolný Kubín – Kralovany/Hubová (D1), peáž s úsekom č. 1, Ružomberok – Banská Bystrica - Zvolen

Širšie nadregionálne väzby vo vzťahu k Poľskej a Českej republike sa vytvárajú, resp. ďalej rozvíjajú v oblasti:

- ochrany prírody - veľkoplošné chránené územia na slovenskej strane nadväzujú na chránené územia na poľskej strane a českej strane (Tatranský národný park na Tatrzansky park narodowy, Chránená krajinná oblasť Orava na Babiogórky park narodowy, Chránená krajinná oblasť Kysuce na CHKO Beskydy)
- cestovného ruchu, kde sa vytvárajú podmienky pre spoločné obhospodarovanie a sprístupňovanie pohraničných rekreačných oblastí a zlepšenie úrovne malého cezhraničného styku,
- cezhraničných spoločenských, kultúrnych a výchovno-vzdelávacích aktivít, podporujúcich stretávanie sa obidvoch komunít, vzájomné spoznávanie tradícií a propagáciu kultúrneho a prírodného dedičstva partnerských regiónov,
- dopravy a technickej infraštruktúry - vytvárať podmienky pre rozvoj spoločnej vzájomne prepojenej železničnej a cestnej siete, zavádzať možnosti spoločného užívania energetických zariadení.

HRANICE NUTS 0

HRANICE NUTS 3

CENTRÁ OSÍDLENIA (KURS)

CENTRUM OSÍDLENIA PRVEJ SKUPINY - PRVÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA PRVEJ SKUPINY - DRUHÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA DRUHEJ SKUPINY - PRVÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA DRUHEJ SKUPINY - DRUHÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA TRETEJ SKUPINY - PRVÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA TRETEJ SKUPINY - DRUHÁ PODSKUPINA

CENTRUM OSÍDLENIA ŠTVRTEJ SKUPINY

CENTRUM OSÍDLENIA PIATEJ SKUPINY

ROZVOJOVÉ OSI (KURS)

OS I. STUPŇA

KOMUNIKAČNO-SÍDELNÁ OS I. STUPŇA

OS II. STUPŇA

KOMUNIKAČNO-SÍDELNÁ OS II. STUPŇA

OS III. STUPŇA

KOMUNIKAČNO-SÍDELNÁ OS III. STUPŇA

HRANIČNÝ MASÍV KARPÁT

BESKYDY-TATRY

ŤAŽISKÁ OSÍDLENIA (KURS)

PRVÁ ÚROVEŇ - JADROVÉ PÁSMO

PRVÁ ÚROVEŇ - PRÍMESTSKÉ PÁSMO

PRVÁ ÚROVEŇ - OKRAJOVÉ PÁSMO

PRIDRUŽENÉ CENTRUM

DRUHÁ ÚROVEŇ

TRETIA ÚROVEŇ - 1. SKUPINA

TRETIA ÚROVEŇ - 2. SKUPINA

CENTRÁ OSÍDLENIA (ŠIRŠIE VZŤAHY)

METROPOLITNÉ

REGIONÁLNE

SUBREGIONÁLNE

LOKÁLNE

ROZVOJOVÉ OSI (ŠIRŠIE VZŤAHY)

HLAVNÉ

VEDĽAJŠIE

ROZVOJOVÉ OBLASTI (ŠIRŠIE VZŤAHY)

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZVOJOVÉ OBLASTI MEZINÁRODNÍHO A REPUBLIKOVÉHO VÝZNAMU

ROZVOJOVÉ OSY MEZINÁRODNÍHO A REPUBLIKOVÉHO VÝZNAMU

SPECIFICKÉ OBLASTI MEZINÁRODNÍHO A REPUBLIKOVÉHO VÝZNAMU

POĽSKO

METROPOLITNÉ

REGIONÁLNE

INTEGRÁCIA DÔLEŽITÝCH MIEST

ŠIRŠIE VZŤAHY ŠTRUKTÚRA OSÍDLENIA

ZDROJE ÚDAJOV: KURS 2011, PÚR ČR 2020, ZÚR ZK 2018, ZÚR MSK 2018, KPZK 2030

5 ZÁKLADNÉ DEMOGRAFICKÉ, SOCIÁLNE A EKONOMICKÉ VÝCHODISKÁ PODMIEŇUJÚCE ROZVOJ ÚZEMIA

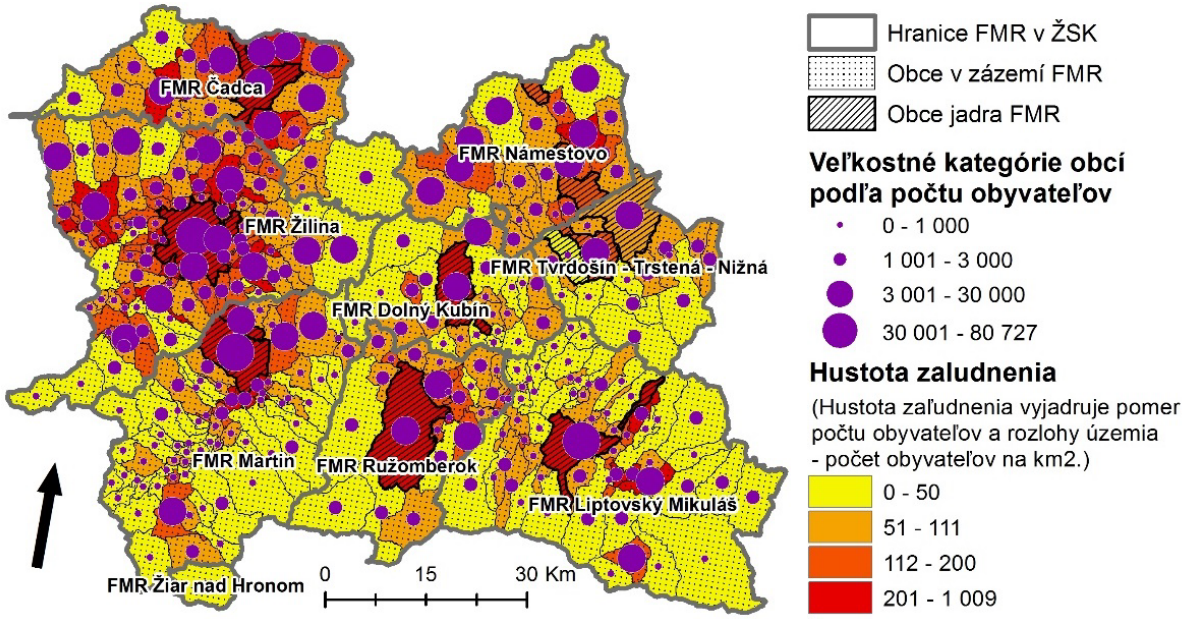
5.1 Obyvateľstvo

Populačná dynamika v ŽSK prešla za posledné dve desaťročia výraznými zmenami vo väzbe na zmenené socio-ekonomické ale najmä spoločenské pomery. ŽSK (predovšetkým okresy Námestovo, Tvrdošín), možno v tomto kontexte považovať za jeden zo špecifických regiónov v SR, najmä z dôvodu relatívne vysokej miery prirodzeného prírastku (vysoká pôrodnosť), ktorý na rozdiel od regiónov východného Slovenska nie je primárne determinovaný prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít.

Skúmané územie ako celok však nie je výnimkou v SR a aj v ŽSK dochádza k zmene z relatívne stabilného modelu rodinného a reprodukčného správania (skoré manželstvo a reprodukcia), nízkej rozvodovosti a migračných strát s Českom k dynamickej zmene a značnej diverzifikácii a heterogenizácii rodinných a reprodukčných dráh (Ďurček, Šprocha, Bleha, 2020).

Žilinský samosprávny kraj má 691 509 obyvateľov (rok 2019), čo z neho robí tretí najľudnatejší kraj SR, pričom hustota zaľudnenia je 102 obyv. / km^2. V predmetnom území žije 46,8 % (rok 2019) obyvateľov v mestách a 53,2% vo vidieckych obciach, pričom najväčšia koncentrácia absolútneho počtu obyvateľov sa na základe zhlukovej analýzy na úrovni obcí v kraji nachádza v okolí spojnice miest Martin - Žilina - Čadca. Analogické výsledky zobrazuje aj zhluková analýza podľa hustoty zaľudnenia za obce, kde možno navyše poukázať na zoskupenia obcí s nízkou hustotou zaľudnenia, ktoré sú primárne lokalizované v hornatom reliéfe alebo v polohou marginálnych lokalitách (obr. x). Obce s najvyššou hustotou zaľudnenia (počet obyv. / km2) sú Žilina (1 009), Martin (803) a s najnižšou sú to obce Veľké Borové (4) a Čičmany (5). Obce s najvyšším celkovým počtom obyvateľov v roku 2019 sú Žilina (80 727), Martin (54 168) a s najnižším Veľké Borové (46) a Liešno (53).

Schéma 1 Hustota zaľudnenia a veľkostné kategórie obcí podľa počtu obyvateľov v roku 2019

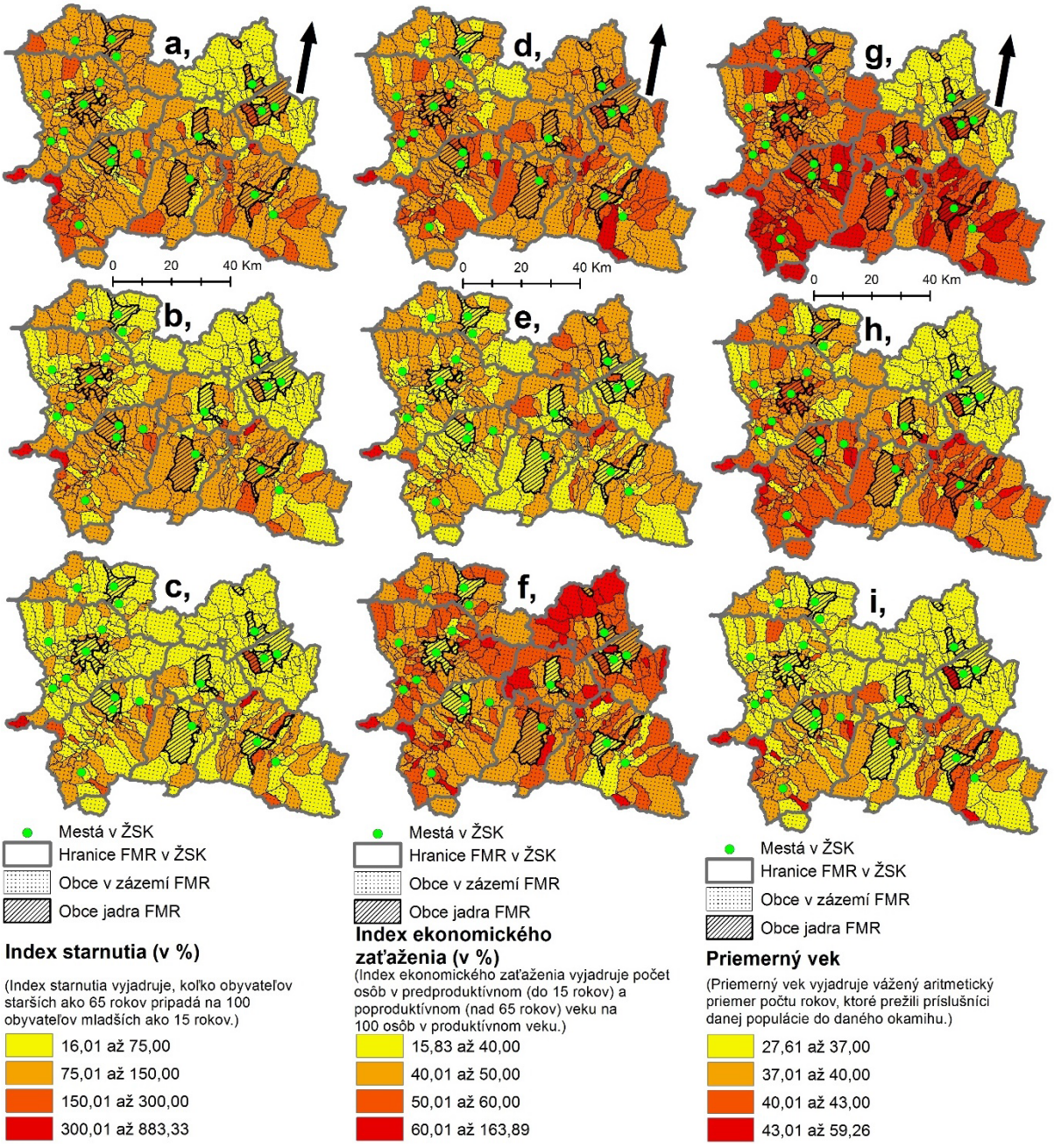
Zdroj: DATAcube ŠÚ SR, 2020

5.1.1 Demografické štruktúry

Posledné desaťročia znamenali aj v ŽSK výrazné zmeny v štruktúre obyv. a to predovšetkým vo väzbe na vek (proces starnutia), vzdelanie (nárast vzdelanosti) a ďalšie. Pokým SR ako celok predstavuje z hľadiska veku skôr regresný typ vekovej štruktúry, tak ŽSK má v roku 2019 skôr charakter stacionárnej vekovej štruktúry obyv.. V horizonte najbližších rokov nastane pokles predproduktívneho obyv. na úkor narastajúcej poproduktívnej zložky.

Analogicky so SR môžeme aj v ŽSK sledovať výrazný nárast zložky poproduktívneho obyvateľstva (65 a viac rokov), ktorý bude vzhľadom na vekovú pyramídu najdynamickejší (nárast seniorov o 90 %), rovnako nastane stabilizácia a v blízkom časovom horizonte pokles zložky produktívneho obyvateľstva (15 - 65 rokov), vrátane postupného poklesu predproduktívnej zložky (Ďurček a kol. 2020). Regionálne značne diferencovaný proces starnutia môžeme vidieť na nasledujúcej schéme prostredníctvom priemerného veku, indexov starnutia a ekonomického zaťaženia. Proces starnutia je najviac explicitný v marginálnych obciach so zhoršenou dostupnosťou a predovšetkým v okresoch Turčianske Teplice a Liptovský Mikuláš. Tieto skutočnosti majú a budú mať značné implikácie na hospodárstvo (pokles EAO, zaťaženie rozpočtu a i.), ako aj na celkové fungovanie spoločnosti (zmena spotrebiteľského segmentu, zloženia trhu práce, otázka zaopatrenia rodičov a i.) a perspektíve aj iné oblasti.

Schéma 2 Štruktúry (index starnutia – a, b, c; index ekonomického zaťaženia – d, e, f; priemerný vek – g, h, i) obyvateľstva za obce ŽSK v rokoch 2001 (c, f, i), 2011 (b, e, h), 2019 (a, d, g)

Vzdelanostná štruktúra

Vzdelanostná štruktúra Žilinského kraja je prezentovaná v nasledovnej tabuľke, pričom v porovnaní s rokom 2001 a 1991 došlo k nárastu vzdelanosti obyv. (podiel vysokoškolsky vzdelaných) a to z 5,1 % v roku 1991, 6,9 % v roku 2001 až na takmer 12,9 % v roku 2011, pričom toto číslo bude ďalej narastať (SĽDB 1991, SODB 2001). Na regionálnej úrovni v ŽSK je podiel obyv. s najvyšším vzdelaním podmienený najmä charakterom osídlenia (rurálne okresy Čadca, Bytča, Námestovo v kontraste s urbánnymi Žilina, Martin) a počtom, respektíve veľkosťou miest v danom okrese. Zároveň dochádza k poklesu obyvateľov bez vzdelania. Prognóza vzdelanostnej štruktúry obyv. ŽSK predpokladá do roku 2030 pokles obyv. so základným vzdelaním (o 36 p. b.) a stredoškolským vzdelaním bez maturity (o 12 p. b.), zatiaľ čo podiel vysokoškolsky vzdelaných narastie najvýraznejšie (o 58 p. b.) (Vaňo, 2014).

Tabuľka 2 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v okresoch ŽSK v roku 2011

Okres	Bez vzdelania		Základné vzdelanie		Učňovské alebo stredoškolské (bez maturity)		Úplné stredné vzdelanie (s maturitou)		Vyššie vzdelanie		Vysokoškolské vzdelanie (1. a 2. stupňa)		Vysokoškolské vzdelanie (3. stupňa)		Nezistené vzdelanie a osoby do 16 rokov	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
BY	38	0,12	4 270	13,96	8 845	28,93	7 789	25,47	299	0,98	2 631	8,60	128	0,42	6 578	21,51
CA	203	0,22	15 489	16,90	26 792	29,24	22 361	24,40	873	0,95	7 830	8,54	308	0,34	17 779	19,40
DK	20	0,05	5 442	13,80	8 819	22,36	10 903	27,65	622	1,58	5 418	13,74	235	0,60	7 976	20,23
KM	16	0,05	5 405	16,19	8 581	25,71	9 151	27,41	354	1,06	3 347	10,03	131	0,39	6 396	19,16
LM	10	0,01	10 311	14,23	17 784	24,54	19 686	27,16	988	1,36	10 299	14,21	519	0,72	12 876	17,77
MT	113	0,12	10 310	10,60	20 926	21,51	32 729	33,64	2 186	2,25	14 390	14,79	700	0,72	15 938	16,38
NO	124	0,21	10 885	18,28	14 788	24,84	13 159	22,10	482	0,81	4 982	8,37	124	0,21	14 989	25,18
RK	15	0,03	9 220	15,92	15 058	26,01	15 616	26,97	858	1,48	6 890	11,90	316	0,55	9 927	17,15
TR	16	0,10	2 631	16,10	4 768	29,18	4 087	25,01	226	1,38	1 983	12,14	73	0,45	2 556	15,64
TS	52	0,15	5 459	15,28	8 007	22,41	9 798	27,42	443	1,24	4 251	11,90	133	0,37	7 592	21,25
ZA	267	0,17	16 338	10,61	36 137	23,47	47 921	31,12	2 255	1,46	22 973	14,92	1 301	0,84	26 802	17,40
ŽSK	**874**	**0,13**	**95 760**	**13,91**	**170505**	**24,77**	**193200**	**28,07**	**9 586**	**1,39**	**84 994**	**12,35**	**3 968**	**0,58**	**129409**	**18,80**

Zdroj: SODB 2011, ŠÚ SR

Zaujímavá je i štruktúra ŽSK podľa náboženstva (SODB 2011), kde najmä jeho severná časť má najvyššie zastúpenie veriacich v rímskokatolíckej cirkvi v rámci SR (NO – 95,2 %; TS – 91,3 %; CA – 89,7 %; BY – 87,0 %; KM – 85,1 %; priemer SR – 62,0 %). Rovnaká situácia je pri veriacich v evanjelickej cirkvi a. v. (LM – 31,5 %; TR – 29,3 %; MT – 20,6 %; priemer SR – 5,9 %) koncentrovaných najmä v JZ a V okraji kraja. Obyvateľstvo bez vyznania sa koncentruje hlavne v mestách, pričom ostatné náboženstvá majú marginálny význam. Práve vysoká religiozita je v tomto kontexte významným špecifikom ŽSK s implikáciami na ostatné aspekty života obyvateľstva. Naopak štruktúra podľa národnosti je značne homogénna s dominantnou slovenskou národnosťou (viac ako 95 %) v každom okrese ŽSK, pričom najvyšší podiel iných národností je v okrese Liptovský Mikuláš (3,62 %), čo je podmienené väčšou koncentráciou rómskeho obyvateľstva.

Tabuľka 3 Štruktúra obyvateľstva ŽSK podľa národnosti v rokoch 2011 a 2019

Okres	ČR 2011		ČR 2019		PL 2011		PL 2019		SR 2011		SR 2019		spolu	
	abs.	%	abs.	%	abs	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
BY	457	1,49	470	1,52	11	0,04	11	0,04	30 050	98,12	30 296	97,84	30 625	30 965
CA	1 882	2,05	1 919	2,13	142	0,15	152	0,17	89 247	97,40	87 338	97,09	91 630	89 952
DK	509	1,29	494	1,25	64	0,16	71	0,18	38 695	97,99	38 519	97,72	39 487	39 417
KM	544	1,63	541	1,64	25	0,08	29	0,09	32 601	97,85	32 102	97,60	33 316	32 890
LM	1 706	2,35	1 630	2,26	86	0,12	108	0,15	70 328	96,85	69 767	96,61	72 618	72 216
MT	2 166	2,23	1 943	2,02	137	0,14	138	0,14	93 586	96,27	92 227	95,90	97 214	96 171
NO	432	0,72	462	0,73	159	0,27	186	0,30	59 113	98,71	61 922	98,48	59 885	62 879
RK	955	1,65	926	1,63	175	0,30	175	0,31	56 347	97,23	54 953	96,99	57 953	56 657
TR	230	1,41	243	1,53	17	0,10	20	0,13	15 946	97,42	15 444	97,25	16 369	15 880
TS	298	0,83	318	0,88	230	0,64	262	0,72	35 197	98,02	35 277	97,44	35 908	36 203
ZA	3 457	2,24	3 356	2,12	294	0,19	379	0,24	149 571	96,75	152 391	96,28	154 596	158 279
ŽSK	**12 636**	**1,83**	**12 302**	**1,78**	**1 340**	**0,19**	**1 531**	**0,22**	**670 681**	**97,26**	**670 236**	**96,92**	**689 601**	**691 509**

Zdroj: DATAcube ŠÚ SR, 2020

5.2 Pohyb obyvateľstva

Pohyb obyvateľstva pozostáva z prirodzeného, migračného a celkového pohybu obyvateľstva. Prirodzený pohyb, respektíve prirodzený prírastok obyvateľstva je výsledkom natality (pôrodnosti)

a mortality (úmrtnosti) a je v čase premenlivý, najmä vo väzbe na (meniace): hospodárske a sociálne pomery, životnú úroveň, lekársku starostlivosť, vierovyznanie, migráciu a ďalšie (Lauko a kol. 2013). Hrubá miera prirodzeného prírastku (ďalej HMPP; prirodzený prírastok na 1 000 obyv. stredného stavu za rok) je za rok 2019 v ŽSK (1,13 ‰) nadpriemerná v porovnaní so SR (0,70 ‰). HMPP ale rapídne klesá, pričom v ŽSK dosahovala v roku 2000 – 2,07 ‰, v roku 2011 – 2,11 ‰ a v roku 2019 – 1,13 ‰.

Na regionálnej úrovni sú rozdieli v ŽSK v kontexte HMPP signifikantné, kde tradične najvyššie hodnoty (v rámci celej SR; rok 2019) dosahujú okresy Námestovo (10,12 ‰), Tvrdošín (4,59 ‰) a naopak najnižšie Turčianske Teplice (-2,58 ‰) a Martin (-2,14 ‰). HMPP na úrovni obcí prezentuje nasledujúca schéma, kde najvyššiu hodnotu v roku 2019 dosahujú obce: Moškovec (30,77 ‰, okres TR), Laskár (30,08 ‰, okres Martin) a naopak najnižšiu obce: Veľké Borové (-62,5 ‰, okres Liptovský Mikuláš) a Liešno (-37,04 ‰, okres TR) (DATAcube ŠÚ SR, 2020).

Hrubá miera migračného salda (ďalej HMMS; rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vysťahovaných z daného územia na 1 000 obyv. stredného stavu za rok) je v ŽSK (-0,93 ‰) za rok 2019 pod priemerom SR (0,67 ‰). HMMS od roku 1991 v ŽSK postupne klesá, čo indikuje rastúcu emigráciu obyvateľstva z kraja. Na regionálnej úrovni môžeme delimitovať okresy s kladnou HMMS ako: BY (2,47 ‰), TR (2,08 ‰) a naopak zápornou HMMS: TS (-3,32 ‰), NO (-3,24 ‰). V tejto súvislosti je pozoruhodný najmä vysoký migračný prírastok (hlavne severnej časti) okresu Turčianske Teplice. Emigráciu a imigráciu z a do okresov ŽSK v roku 2019 prezentuje nasledovná tabuľka. Na lokálnej úrovni dosahujú najvyššie kladné hodnoty HMMS obce: Dolný Kalník (91,87 ‰, okres MT), Svederník (83,15 ‰, okres ZA), Bešeňová (56,38 ‰, okres RK) a najvyššie záporné hodnoty obce: Bukovina (-80,00 ‰, okres LM), Vyšná Boca (-74,76 ‰, okres LM) a Malé Borové (-40,00 ‰, okres LM) (DATAcube ŠÚ SR, 2020).

Hrubá miera celkového prírastku (ďalej HMCP, súčet prirodzeného prírastku a migračného salda na 1 000 obyvateľov stredného stavu za rok) je za rok 2019 v ŽSK (0,20 ‰) pod priemerom SR (1,37 ‰). Najväčší celkový prírastok (HMCP) je v okresoch NO (6,88 ‰), BY (3,11 ‰), ZA (2,99 ‰) a najmenší v MT(-3,47 ‰), CA (-2,84 ‰). Na úrovni obcí mali v roku 2019 najväčší celkový prírastok obyv. (HMCP) obce: Dolný Kalník (98,94 ‰, okres MT), Svederník (91,83 ‰, okres ZA), Ovčiarsko (70,59 ‰, okres ZA) a najväčší úbytok obyv. obce: Bukovina (-80,00 ‰, okres LM), Malé Borové (-72,00 ‰, okres LM), Vyšná Boca (-65,42 ‰, okres LM) (DATAcube ŠÚ SR, 2020).

Pochopiteľne nie je možné explicitne formulovať jeden určujúci faktor determinujúci odliv/príliv populačného kapitálu z/do daného regiónu, keďže pri každej obci ide o súbor osobitných faktorov ovplyvňujúcich jej atraktivitu, respektíve ne-atraktivitu v očiach (potenciálnych) obyvateľov. Evidentná je však v tomto kontexte závislosť medzi dostupnosťou do okresného mesta z obce (Bačík, 2020) a celkovým prírastkom obyv. v obciach, kde práve obce so zlou cestnou dostupnosťou do okresného mesta (nad 20 km) majú aj záporné hodnoty HMCP.

5.3 Východiská pre stanovenie variantov

Žilinský samosprávny kraj (ŽSK) je rozlohou tretím najväčším krajom Slovenska a zároveň tretím najľudnatejším krajom SR. Územie ŽSK je značne vertikálne členité, veľká časť je zalesnená alebo chránená a budovanie dopravnej infraštruktúry je finančne náročné. Napriek uvedeným skutočnostiam vedie práve územím kraja hlavná dopravná tepna SR v smere západ východ, čo predstavuje signifikantnú strategickú výhodu, napríklad v komparácii s BBSK. Avizovaná členitosť reliéfu ovplyvňuje

i horizontálne väzby medzi susednými krajmi, prípadne okresmi, kde najviac ŽSK interaguje v smere západ-východ.

Analogicky veľký vplyv reliéfu môžeme vidieť na príklade koncentrácie obyvateľstva, ktoré je výrazne zoskupené v západnej časti (okolie miest Žilina, Martin), zatiaľ čo územie pozdĺž južnej hranice ŽSK predstavuje pravý opak a práve tu sa nachádza najvyššia koncentrácia demograficky rizikových obcí, či už z hľadiska vysokého priemerného veku, nízkeho prírastku alebo emigrácie obyvateľstva. Signifikantnou výhodou ŽSK bude v horizonte niekoľkých desiatok rokov v kontexte demografie a pracovných síl aj skutočnosť, že okresy NO, TS budú tvoriť jeden z troch "ostrovov" s vysokou pôrodnosťou v dynamicky starnúcom Slovenku.

V tejto súvislosti bude pre ŽSK fundamentálne dôležité zamedziť emigrácii obyvateľstva z týchto regiónov mimo územia kraja. Vnútroregionálna migrácia bude pravdepodobne pokračovať v súčasných intenciách, teda smerom na západ ŽSK, respektíve do iných väčších regionálnych centier a ich zázemia. Otáznym zostáva v tomto kontexte charakter migrácie a teda, či pôjde o migráciu do zázemia miest (suburbanizácia), ktorá je viditeľná v ŽSK v súčasnosti, alebo nastane návrat obyvateľov do miest (reurbanizácia) vplyvom zmenených socio-ekonomických faktorov. Uvedené migračné trendy dobre zobrazuje nová rezidenčná výstavba, ktorá sa koncentruje práve do okolitých vidieckych obcí v zázemí (najmä) okresných miest. V prípade niektorých obcí predovšetkým v okresoch LM, TS, je potrebné brať do úvahy aj špecifickú funkciu novopostavených bytov a domov, ktorou je častokrát rekreácia.

Hospodárska štruktúra ŽSK má s výnimkou niektorých regionálnych špecifík identickú štruktúru, ako môžeme sledovať v SR a teda výrazný dôraz na priemyselnú výrobu a služby. Regionálnym špecifikom hospodárstva je významná pozícia stavebníctva, s čím priamo súvisí aj najvyšší počet živnostníkov v ŽSK spomedzi všetkých krajov SR, pričom práve odvetvie stavebníctva je charakteristické nízkou priemernou mzdou a konkrétne v sledovanom kraji aj jednou z najnižších hodnôt produktivity práce v tomto odvetví.

Na regionálne úrovni je možné sledovať dlhodobo deliacu líniu v smere JZ-SV, ktorá rozdeľuje ŽSK na relatívne rozvinutejší SZ (hlavne okresy ZA, MT, KM) a stagnujúci JV (okresy TR, RK, LM), pričom najlepšie možno tieto regionálne disparity vidieť na zmene počtu podnikateľských subjektov, lokalizácii fundamentálnych hospodárskych podnikov, respektíve podnikov s najvyššími ziskami. Ďalším špecifikom vo väzbe na sektory hospodárstva ŽSK je podrozvinutosť primárneho sektora, konkrétne poľnohospodárstva, čo je dané hlavne prírodnými pomermi územia, nehovoriac o úbytku poľnohospodárskej pôdy v dôsledku novej výstavby. Pozitívnym trendom vyžadujúcim stimuláciu je v ŽSK značný nárast subjektov a ekonomicky aktívneho obyvateľstva v odvetví odborných, vedeckých a technických činností, kde dosahuje kraj nadpriemerné hodnoty, takmer porovnateľné s BSK.

Navrhovaný koncept riešenia ÚPN-R ŽSK pozostáva z 2 variantov budúceho rozvoja kraja, pre ktoré sú formulované predpoklady vývoja.

5.3.1 Predpoklady vývoja – Variant 1

Prvý variant predpokladá stagnáciu, respektíve miernu regresiu vo väčšine z analyzovaných oblastí. Tento variant je založený na oficiálnej prognóze ŠÚ SR a modelovaného vývoja obyvateľstva do roku 2040 (Šprocha, Vaňo, Bleha, 2019) z ktorej vyplynulo, že okrem regiónu Oravy nastane na takmer

celom území ŽSK pokles počtu obyvateľov, čo bude spôsobené predovšetkým nízkou pôrodnosťou a relatívne vyššou úmrtnosťou v dôsledku celkového starnutia populácie.

Tento stav bude mať negatívne implikácie na ekonomický vývoj kraja (presun produktívneho obyvateľstva do dôchodkového veku), ktorý bude v tomto scenári stagnovať, nové inovatívne podniky budú vznikať len výnimočne a miera nezamestnanosti bude narastať vzhľadom na disproporcie medzi ponukou a dopytom pracovných síl. Vývoj sídelnej štruktúry bude mať charakter prolongácie aktuálnych urbanistických tendencií s poklesom v intenzite javu v závere navrhovaného obdobia v dôsledku negatívnych demografických zmien.

Naďalej bude teda dochádzať k miernemu rastu, až stagnácii miest a naopak výrazným rastom (počtu obyvateľov / rezidenčnej výstavby) budú typické práve zázemia miest. V kontexte tohto pokračujúceho dekoncentračného sídelného vývoja nastane aj zvýšený tlak na udržanie adekvátnej kvality životného prostredia, ktorá bude umocnená zhoršujúcimi sa globálnymi zmenami klimatických pomerov.

Obyvateľstvo

Populácia ŽSK je z hľadiska vývojových tendencií relatívne stabilná a za obdobie posledných 25 rokov sa počet obyvateľov kvantitatívne zmenil len minimálne. Podľa prognózy ŠÚ SR (Šprocha, Vaňo, Bleha, 2019), možno však do roku 2040 predpokladať, že počet obyvateľov klesne zo súčasných (rok 2021) 691 613 na 659 837 obyvateľov v roku 2040 (viď nasledovná tabuľka), čo predstavuje úbytok dovedna 31 776 obyvateľov. Regionálne bude možné distingvovať okresy, kde bude absolútny pokles počtu obyvateľov výrazný (MT, CA, LM, TR, RK), okresy s miernym poklesom, respektíve stagnáciou počtu obyvateľov (TS, BY, KM, ZA, DK) a okres NO, kde dôjde k absolútnemu nárastu počtu obyvateľov.

Demografické procesy determinujúce tento stav budú však v jednotlivých regiónoch variabilné. V prípade okresov NO, TS, DK bude síce prirodzený prírastok relatívne pozitívny avšak hlavný problém bude predstavovať emigrácia obyvateľstva. Pri okresoch ZA, KM, BY, MT, TR bude naopak prirodzený prírastok záporný, zatiaľ čo migračné saldo bude v kladných číslach. Najrizikovejšie možno v tomto kontexte vnímať okresy CA, LM, RK, kde dramaticky klesne prirodzený prírastok, pričom zároveň príde k emigračným tendenciám obyvateľstva, čo bude mať za následok značný pokles počtu obyvateľov.

Vo väzbe na načrtnutú variabilitu v populačnej dynamike okresov ŽSK je preto potrebné prijať konkrétne opatrenia, aby nedošlo ku akcelerácii nežiaducich javov v dôsledku podpory iných. Najvýraznejšou výzvou vo väzbe na populačný vývoj v ŽSK (s výnimkou Oravy, kde bude tento jav miernejší) bude proces rýchleho starnutia populácie a s tým spojený presun produktívnych skupín obyvateľstva do poproduktívnej kategórie, čo bude mať za následok širokú varietu implikácii na hospodárstvo, služby, infraštruktúrnu vybavenosť a ďalšie oblasti.

Tabuľka 4 Vývoj počtu obyvateľov v ŽSK od roku 1995 a jeho prognóza do roku 2040)[13]

	1995	2000	2005	2010	2015	2019	2020	2025	2030	2035	2040
BY	30 540	30 598	30 925	31 111	30 691	30 965	30 984	31 135	31 105	30 909	30 629
CA	93 117	93 024	92 791	92 259	90 960	89 952	89 743	88 300	86 640	84 546	82 562

[13] Zdroj: Šprocha, Vaňo, Bleha, 2019, DATAcube ŠÚ SR, 2020

DK	39 135	39 530	39 453	39 553	39 509	39 417	39 472	39 244	38 899	38 398	37 946
KM	33 550	33 532	33 950	34 014	33 088	32 890	32 805	32 390	31 935	31 349	30 793
LM	75 608	74 555	73 418	73 253	72 450	72 216	71 880	70 470	68 945	67 205	65 685
MT	99 212	98 121	97 608	97 640	96 761	96 171	95 834	93 640	91 081	88 267	85 772
NO	53 755	55 872	57 816	59 754	61 305	62 879	63 233	65 022	66 554	67 729	69 049
RK	60 383	59 867	59 067	59 113	57 146	56 657	56 434	55 364	54 257	52 973	51 778
TR	17 173	16 753	16 720	16 659	16 118	15 880	15 787	15 442	15 039	14 598	14 142
TS	34 304	34 905	35 608	36 147	35 995	36 203	36 224	36 216	36 153	35 946	35 759
ZA	157 080	157 096	157 407	158 771	156 411	158 279	158 446	159 036	158 481	157 175	155 722
ŽK	**693 857**	**693 853**	**694 763**	**698 274**	**690 434**	**691 509**	**690 842**	**686 259**	**679 089**	**669 095**	**659 837**

Bytový fond

Sídelná štruktúra, ako aj bytový fond budú v prvom variante pokračovať v súčasných intenciách a teda bude prevažovať budovanie nových obytných jednotiek v zázemí veľkých miest, respektíve na vidieku s dobrou dopravnou dostupnosťou, respektíve s rekreačným potenciálom územia na úkor výstavby v urbánnom prostredí. Zároveň je opodstatnené domnievať sa, že sa bude primárne jednať o domy, čo možno výhľadovo hodnotiť negatívne vzhľadom na celoslovensky znižujúcu sa obložnosť bytov a domov, energetickú efektívnosť, záber poľnohospodárskej pôdy a ďalšie aspekty.

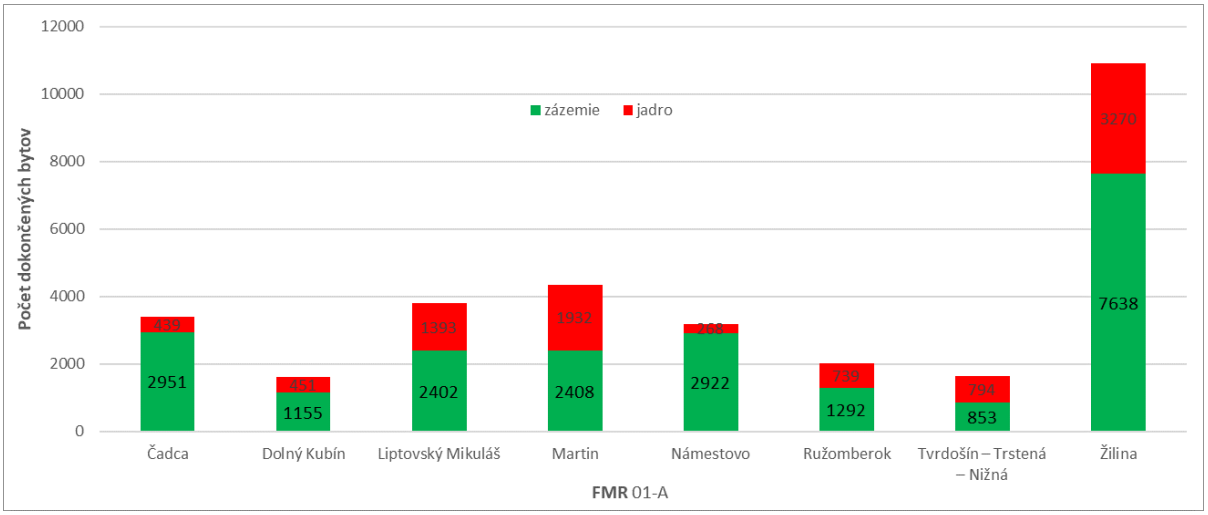
Aj keď demografická prognóza pre ŽSK nie je pozitívna a bolo by možné z nej explicitne usudzovať, že záujem o novú bytovú a domovú výstavbu klesne, tak v tomto variante predpokladáme skôr s konštantným, respektíve mierne rastúcim, až v závere prognózovaného obdobia mierne klesajúcim záujmom o nové bývanie (vzhľadom na súčasný stav). Príčinou je niekoľko (prepojených) implicitných faktorov, ktoré budú v blízkej budúcnosti ešte výraznejšie. Sem patria:

- klesajúca obložnosť obytných jednotiek, kde pri konštantnom počte obyvateľov je potrebné väčšie množstvo bytov/domov,
- efekt demografickej zotrvačnosti, kde klesajúca pôrodnosť v súčasnosti bude ovplyvňovať dopyt po nehnuteľnostiach až o 15 a viac rokov,
- životnosť budov, ktorá bude najmä pri bytových domoch (paneláky) postavených pred rokom 1990 de fakto končiť v závere prognózovaného obdobia a i keď budú tieto byty s najväčšou pravdepodobnosťou obývateľné ešte desiatky rokov neskôr, tak záujem o novostavby bude s pribúdajúcimi rokmi starých bytov rapídne narastať,
- pokračujúca kultúrno-historická potreba vlastnenia nehnuteľnosti a nezáujem o dlhodobé nájomné bývanie,
- preferencia bývania v domoch na úkor bytov (veľké zábery pôdy).

Nová rezidenčná výstavba bude v prvom variante vznikať súbežne v jadre a zázemí regionálnych centier, pričom intenzita novej výstavby bude celkovo vyššia v zázemí, rovnako ako to môžeme sledovať v súčasnosti (nasledujúci graf). Z hľadiska urbanizačných trendov bude prevažovať suburbanizácia, miera urbanizácie poklesne v ŽSK o 2 až 3 percentuálne body. Fundamentálnymi cieľmi by v tomto kontexte malo byť, dobudovanie dopravnej infraštruktúry (vzhľadom na rastúcu mobilitu obyvateľstva), minimalizácia negatívnych dopadov na životné prostredie a záberov pôdy s vysokou bonitou. Zmena v intenzite novej výstavby nastane pravdepodobne ku koncu prognózovaného obdobia (rok 2040) v dôsledku dlhotrvajúcich negatívnych demografických trendov.

Na tieto predpokladané javy, z regionálneho pohľadu problematické, reagujú potom opatrenia ÚPN-R z hľadiska územného rozvoja, urbanizácie a využitia územia.

Graf 1 Počet dokončených bytov v obciach FMR ŽSK v rokoch 2003 až 2018[14]

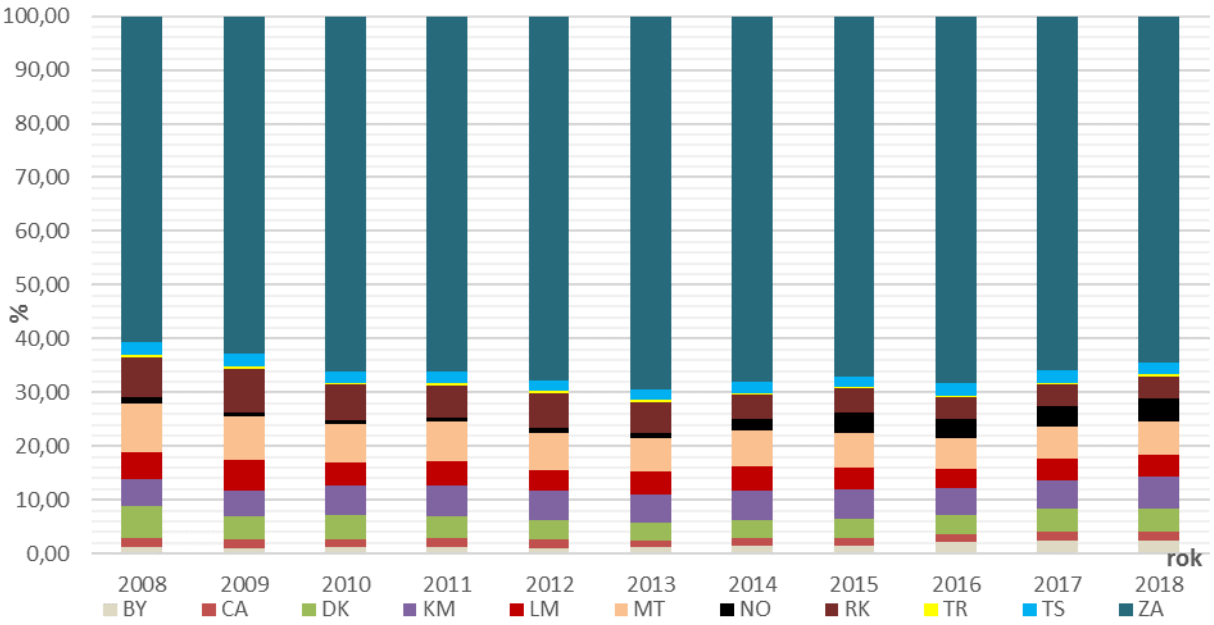
Hospodárstvo a ekonomická aktivita obyvateľstva

Ekonomická aktivita obyvateľstva ŽSK je do značnej miery previazaná s demografickým vývojom a preto možno predpokladať pozvoľný pokles počtu EAO ku koncu prognózovaného obdobia, čo by však nemalo vytvoriť signifikantný nápor na hospodárske subjekty, okrem iného aj vzhľadom na vysoký podiel pracujúcich dôchodcov príznačný pre SR. Rizikom vo väzbe na ekonomické subjekty v sledovanom území sa javí najmä výrazná orientácia ekonomiky na jedno, respektíve dve odvetvia, pričom rozsiahlejší rozvoj vedomostnej ekonomiky absentuje a kvartérny sektor je poddimenzovaný.

V týchto intenciách je predpoklad mierneho hospodárskeho rastu, ktorý bude závislý predovšetkým na nosných hospodárskych odvetviach (podnikoch). Významným odvetvím v ŽSK je priemysel, ktorý je výrazne koncentrovaný v západnej časti kraja (nasledujúci graf), pričom výzvou do budúcnosti bude v kontexte kvality životného prostredia riešenie dôsledkov vyplývajúcich z nevhodného umiestnenia priemyselných podnikov v kotlinovom reliéfe (teplotné inverzie, smog, slabá cirkulácia vzduchu), ako aj rastúca dopravná vyťaženosť. Synergický efekt týchto dvoch faktorov, spolu s meniacimi sa klimatickými podmienkami bude potrebné adresovať už v blízkom časovom horizonte, aby nedošlo ku degradácii kvality životného prostredia, respektíve k ohrozeniu zdravia obyvateľstva.

[14] Zdroj: ŠÚ SR, 2020; Upravené

Graf 2 Hrubý obrat (podiel okresu na obrate kraja) v priemysle[15]

5.3.2 Predpoklady vývoja – Variant 2

Druhý variant predpokladá priaznivejší celkový rozvoj v komparácii s prvým variantom identicky v horizonte do roku 2040, s menším vplyvom regulácií a stimulov na regionálnej úrovni, čiastočne prostredníctvom prenechania rozvojových tendencií v kompetencii jednotlivých obcí (rozvojové zámery ÚPN obcí) a trhových mechanizmov. Demografická prognóza je v tomto variante determinovaná samotnými obcami a rozlohou navrhovaných nových obytných území, pričom celkový počet obyvateľov bude oscilovať okolo súčasnej hodnoty, prípadne mierne narastať, čoho hlavnou príčinou bude zvýšená imigrácia do regiónu.

Ekonomické tendencie v tomto scenári zahŕňajú stabilizáciu miery nezamestnanosti v ŽSK a rozvoj nových hospodárskych odvetví spôsobený pracovnou imigráciou, dobudovaním nadradenej dopravnej infraštruktúry a podporou progresívnych terciárnych a kvartérnych odvetví. Vo väzbe na štruktúru osídlenia budú v tomto variante prebiehať heterogénne procesy (prechod zo štádia suburbanizácie do štádia reurbanizácie), pričom do roku 2040 je predpoklad stabilizácie miery urbanizácie v kraji v dôsledku procesu reurbanizácie. Pri kreovaní vyššie načrtnutých variantov rozvoja pre skúmané územie bolo zohľadnené široké spektrum potenciálnych faktorov s cieľom holistického poňatia vývojových scenárov. Detailnejšia špecifikácia variantov rozvoja je analyzovaná v nasledujúcich kapitolách.

Obyvateľstvo

Vývoj počtu obyvateľov bol v prípade druhého variantu explicitne modelovaný prostredníctvom aktuálne (rok 2021) platných ÚPN obcí ŽSK pri implicitnom rešpektovaní racionálnych limitov aktuálne prebiehajúcich demografických procesov vychádzajúcich z vlastných analytických podkladov a oficiálnej prognózy ŠÚ SR. Absolútny prírastok obyvateľstva je v ŽSK do roku 2040 priamo implikovaný rozsahom navrhovaných nových obytných území jednotlivými obcami (nasledujúca tabuľka), pričom za racionálne akceptovateľný považujeme interval realizácie do 30% navrhovaných nových obytných plôch v ich ÚPN, čo predstavuje približný celkový nárast populácie ŽSK zo súčasných (rok 2021)

[15] Zdroj: DATAcube ŠÚ SR, 2020

691 613 obyvateľov na 724 697 obyvateľov, čo predstavuje absolútny nárast počtu obyvateľov o 33 084 (nasledujúca tabuľka).

Pozitívom tejto metodiky je aj napriek zjednodušenej kalkulácii (vzhľadom na veľký počet neznámych premenných) skutočnosť, že vychádza z najdetailnejšej regionálnej úrovne, kde je predpoklad objektívneho, i keď mierne nadhodnoteného návrhu rozvojových tendencií tej ktorej obce. V kontraste s variantom 1 predpokladáme v prípade variantu 2 celkový nárast populácie regiónu ŽSK, ktorý bude parciálne spôsobený mierne kladným prirodzeným prírastkom, avšak predovšetkým rastúcim migračným saldom. V dôsledku rastúcich imigračný tokov dôjde zároveň k zmierneniu procesu starnutia s pozitívnym vplyvom na hospodársky vývoj regiónu.

Tabuľka 5 Predpoklad počtu obyvateľov ŽSK do roku 2040 na základe rozlohy nových obytných území (v schválených územných plánoch obcí)[16]

Okres	nárast obytných plôch (priemer ÚPN)	realizácia v rozsahu 30% obytných rozvojových území	Abs. nárast populácie pri realizácii 30% obytných rozvojových území	počet obyvateľov okresu (2020)
Bytča	16,13%	4,84%	1 499	30 965
Čadca	7,95%	2,39%	2 146	89 952
Dolný Kubín	23,32%	7,00%	2 757	39 417
Kysucké Nové Mesto	7,30%	2,19%	720	32 890
Liptovský Mikuláš	23,45%	7,04%	5 081	72 216
Martin	15,61%	4,68%	4 503	96 171
Námestovo	27,17%	8,15%	5 125	62 879
Ružomberok	9,53%	2,86%	1 620	56 657
Turčianske Teplice	2,12%	0,63%	101	15 880
Tvrdošín	19,02%	5,71%	2 066	36 203
Žilina	15,72%	4,72%	7 466	158 279
Spolu Žilinský kraj	15,21%	4,56%	33 084	691 509

Bytový fond

V druhom variante bude sídelná štruktúra a v nadväznosti na ňu aj bytový fond v ŽSK ovplyvnený dostatkom potenciálnych voľných plôch určených na stavebné účely, ktoré budú znižovať finančné nároky na kúpu nových domov a bytov. Rozloha potenciálne nových území pre obytnú výstavbu je pritom variabilná pre každú obec (hodnota v tab. 2 predstavuje priemer za všetky obce okresu), pričom najväčší nárast podielu nových obytných plôch koreluje práve s okresmi, kde možno v súčasnosti sledovať pozitívny demografický vývoj.

Nová rezidenčná výstavba bude primárne determinovaná cenou nehnuteľností a to prostredníctvom trhového mechanizmu, čo spôsobí nesystematickú novú výstavbu, v čase premenlivý a nepredvídateľný nárast zázemia, ako aj urbánneho prostredia. Nastane teda pomerne dynamické striedanie dekoncentračných (suburbanizácia) a koncentračných (reurbanizácia) tendencií, ktoré nebudú rešpektovať rozvojové osi ani ekologické a iné limity územia. V úvode prognózovaného obdobia nastane

[16] Východiskom údajov o obytných rozvojových územiach je analýza územných plánov obcí z etapy prieskumy a rozbory s aktualizáciou k januáru 2021.

pravdepodobne vo väzbe na súčasné procesy pokračujúci trend suburbanizácie, pričom v závere obdobia je predpoklad opätovnej reurbanizácie v dôsledku celospoločenských zmien, ako aj následkom meniacich sa klimatických pomerov, ktoré spôsobia v severných okresoch problémy s dostatkom pitnej vody (CA, BY, NO), respektíve povodňové stavy (najmä NO, CA, TS, ZA). V konečnom dôsledku nastane do roku 2040 stabilizácia miery urbanizácie približne na súčasnej hodnote (47 až 48%).

Hospodárstvo a EAO

Ekonomický vývoj predpokladá v druhom scenári pozitívnejšie smerovanie hospodárstva vplyvom dobrej cenovej dostupnosti pozemkov na komerčnú výstavbu (logistické, výrobné, obslužné, zábavné a iné areály), ktorá pritiahne nové ekonomické subjekty, pričom tieto nemusia častokrát rešpektovať ekologické limity územia. Ďalším stimulujúcim prvkom bude v tomto kontexte nárast imigrácie, teda nárast počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov.

6 OPIS A ZDÔVODNENIE NAVRHOVANEJ ZÁKLADNEJ URBANISTICKEJ KONCEPCIE RIEŠENIA

6.1 Vývoj osídlenia

6.1.1 Historický vývoj

Osídlenie Žilinského kraja bolo historicky formované, vychádzajúc predovšetkým geomorfologických podmienok územia ako aj územných a obchodných väzieb na susedné kraje a krajiny. Ide hlavne o horské masívy jadrových pohorí (Ďumbierske Tatry, Chočské vrchy, Malá Fatra, Strážovské vrchy, Tatry, Veľká Fatra a Žiar) a kotliny (Oravská, Turčianska, Liptovská kotlina, Popradská a Žilinsko-rajecká kotlina) a rieka Váh so svojou ramennou sústavou, ktoré ako celok tvoria mimoriadne dynamické územie.

V severnej časti územia, reprezentovanej historickými regiónmi Kysuce a Orava sa osídľovanie rozvíjalo v okolí riečnych tokov a obchodných ciest a počas celého dejinného vývoja sa postupne formovali a vznikali osady na domácom zvykovom práve (Veličná, Revišné, Istebné,..), na nemeckom práve (Žaškov, Párnica, Trstená,…), predovšetkým však (v 16. a 17. storočí). **na práve valašskom** (Medzibrodie, Bziny, Ústie, Pucov, Chlebnice, Oravský Biely Potok, Námestovo, Zubrohlava, Habovka, Suchá Hora, Skalité, Čierne, Svrčinovec, Oščadnica a časť Čadce pod názvom Čadečka), ktoré koncom 16. storočia prerástlo na doosídľovanie lokalít na **práve kopaničiarskom** (Rabčice, Zákamenné, Veselé, Sihelné, Mútne, Novoť).

Juhozápadná časť územia, reprezentovaná regiónom Turiec je spojená s tradíciou vzdelanosti a kresťanských hodnôt, ktoré sa pravdepodobne začalo šíriť za Veľkej Moravy prvej územno-správnej staroslovenskej organizácie na území Slovenskej republiky. Dôležitým medzníkom vo vývoji tohto regiónu bola zemianska kolonizácia rozvinutá v 13. – 14. storočí, ktoré sa prejavovalo v materiálnej a sociálnej kultúre i architektúre. K historickému vývoju sa tiež dá pripísať osídlenie južnej a juhozápadnej časti Turca Nemcami v 13. – 14. storočí, kedy sa sem sťahovali kvôli nadväznej baníckej oblasti Kremnice. V 16. – 17 storočí je zaznamenaný vznik šľachtických sídel (Diviaky, Mošovce, Necpaly, Turčiansky Peter, Turčianska Štiavnička, Blatnica atď.).

Juhovýchodná časť územia, reprezentovaná regiónom Liptov, podobne ako celé územie kraja bola súčasťou Uhorska. V 13. storočí nastalo vyľudnenie Liptova, pravdepodobne po nájazdoch Tatárov. Následne prišli do regiónu nemeckí kolonisti Sasi, tzv. hostia - hostes, ktorí sa usadili vo vtedy už jestvujúcich slovenských Hybiach, v Ľupči, na Magurke a v Ružomberku, pretože v ich okolí boli staré bane na zlato a striebro. Nemeckí kolonisti doniesli vyspelejšiu kultúru a techniku, zaviedli resp. povzniesli baníctvo, hutníctvo, remeslá a najmä obchod a boli obdarení výsadami uhorského panovníka. Dali podnet k povýšeniu niektorých liptovských obcí, v ktorých sa usadili, na výsadné mestečká, akým bola Ľupča (prvá výsadná listina Bélu IV. z r. 1263), Hybe (1265) a Ružomberok (1318).

Počas historického vývoja do utvorenia ČSR (1918) dlhodobo pôsobilo župné zriadenie. Na území súčasného Žilinského kraja sa nachádzali časti žúp: Trenčianska (súčasné okresy Čadca, Kysucké Nové

Mesto, Žilina, Bytča), Turčianska (okres Martin, Turčianske Teplice) a celé župy: Oravská a Liptovská. Na tomto území sa nachádzali aj sídla troch žúp – Liptovský Mikuláš, Dolný Kubín a Martin.

Územia Žilinského samosprávneho kraja z hľadiska kultúrno-historického potenciálu nie je možné charakterizovať generálne. Územie nie je dynamické len geograficky ale aj z hľadiska špecifík kultúrno-historických tradícii. Z uvedeného dôvodu sa územie Žilinského samosprávneho kraja už historicky delí na špecifické tradičné kultúrno-historické regióny:

1. Horné Považie – ako severná časť veľkej Trenčianskej župy
2. Kysuce - ako severná časť veľkej Trenčianskej župy
3. Orava – kopírujúca hranice Oravskej župy
4. Turiec – v hraniciach Turčianskej župy bez súčasného okresu Prievidza
5. Liptov - kopírujúca hranice Liptovskej župy

Z hľadiska procesu urbanizácie[17] významnými historickými osami osídlenia boli osi, ktoré sa najvýraznejšie vyformovalo v kotlinách pozdĺž riek Váh - Žilinská a Liptovská kotlina; Turiec - Turčianska kotlina a taktiež v kotlinách pozdĺž Kysuce a Oravy. Hlavná sídelná os viedla pozdĺž rieky Váh a to od obce Važec vo východnej časti kraja až po Bytču, resp. západnú hranicu kraja, sledujúcu jej oba brehy s takmer súvislým osídlením a s väčšími centrami – Liptovský Hrádok, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Žilina, Bytča.

Pri Žiline sa pripája sídelný pás – pozdĺž toku Kysuce s mestami a obcami ležiacimi na určitú vzdialenosť (Kysucké Nové Mesto, Čadca, Turzovka). Ďalší sídelný pás reprezentuje osídlenie pozdĺž toku Oravy, ktorý sa v priestore obce Krpeľany pripája na hlavnú os pozdĺž Váhu s obcami Dolný Kubín, Nižná, Tvrdošín, Trstená, Námestovo s odbočkou menej významných pásov v smere na Oravskú polhoru a druhou v smere na Lokcu, Hruštín, Zakamenné.

Sídelný pás sa formoval aj pozdĺž toku Turiec, ktorý sa v meste Vrútky pripájal na považský sídelný pás s osídlením reprezentujúcim obce a mestá Vrútky, Martin, Kláštor pod Znievom, Turčianske Teplice. Z Vážskeho pásu odbočovali ďalšie menej výrazné sídelné pásy - od Žiliny juhozápadne cez rajeckú dolinu s obcami Rajecké Teplica a Rajec.

Špecifickou a charakteristickou formou osídlenia bol rozvoj kopaničiarskeho osídlenia, čo umožňoval oficiálny historický systém doosídľovania území na práve kopaničiarskom. Takýto charakter osídlenia sa vyskytuje hlavne v predpolí Javorníkov so sídlami v údoliach, tiahnúcich sa severo - južným smerom: Hvozdnica, Štiavnik, Petrovice, Kolárovice a Veľké Rovné, v spádových oblastiach obcí Klokočov, Oščadnica a Vysoká nad Kysucou, tzv. goralské obce Hornej Oravy (Zákamenné, Oravské Veselé, Mútne, Sihelné, Novoť) a v 17. storočí Oravská Lesná a Beňadovo,

Jedným zo zásadných impulzom pre rozvoj územia bolo vybudovanie železničnej siete, vybudovaná po rakúsko-maďarskom vyrovnaní (1867), kedy sa začala masívna výstavba nových železníc v celom Uhorsku, čím sa toto územie stalo dôležitou dopravnou križovatkou v smere východ – západ, ako aj sever – juh. Vrútky sa tak stali významným železničným uzlom: Košicko-bohumínska železnica (Košice – Žilina – Bohumín, 1867 – 1873), Uhorská severná železnica (Pešť – Fiľakovo – Lučenec – Zvolen – Vrútky, ukončená 1872) a Považská železnica (Bratislava – Trnava – Trenčín – Žilina, 1873 – 1883).

[17] Problematika bola podrobne analyzovaná v etape prieskumy a rozbory kapitola 3.3

6.1.2 Druhá polovica 20. storočia

Po II. svetovej vojne na rozvoj osídlenia výrazne vplývala industrializácia Slovenska, ktorá viedla k vytvoreniu priemyselných centier a tým aj k prudkému rastu miest a to predovšetkým miest – Žilina, Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Martin, Čadca. Rozvinuli sa aj vidiecke mestá Kysucké Nové Mesto, Dolný Kubín, Námestovo. Mestami sa stali aj obce Tvrdošín (1965) Trstená (1960), Rajecké Teplice (1989). Rozvoj priemyslu celkovo oslabil štruktúru vidieckeho osídlenia, avšak určitú silu si udržali tradične väčšie obce, ktoré sa nachádzali vo vhodnej dopravnej polohe a v hospodársky prosperujúcejšom území.

Ďalším základným prvkom pre posilnenie územného rozvoja bola tzv. Stredisková sústava osídlenia, ktorej kostru tvorila hierarchická sústava tzv. strediskových sídel (miestneho, obvodného a oblastného významu). Stredisková sústava osídlenia bola schválená Uznesením vlády ČSR č. 283 zo dňa 24. novembra 1971.

Podkladom pro oficiálnu politiku koncepcie strediskovej sústavy osídlenia boli štúdie z rokov 1960–1968, kedy prebiehal komplexný výskum sídelnej štruktúry s cieľom zaistiť pre celé územie prijateľnú dostupnosť občianskej vybavenosti a obecne vyrovnané podmienky pre život (s ideologickým podtónom - odstránenie rozdielov medzi mestom a dedinou).

Strediskové obce boli cieľom investícií, tvorili ohniská rozvoja a poskytovali občiansku vybavenosť pre svoje spádové územie. Výsledkom bola migrácia obyvateľov z vidieka do miest, integrácia vidieckych sídiel do mestských aglomerácií, zmena ich ekonomickej základne podporená kolektivizáciou poľnohospodárstva a nutnosťou dennej dochádzky väčšiny obyvateľov za prácou z vidieckych sídiel do miest. Centrálne plánovaná ekonomika, vrátane politických rozhodnutí o sídelnej štruktúre a následné financovanie boli v rukách štátu. Mestá a obce boli síce samosprávnymi územnými jednotkami, avšak fakticky nemohli sami rozhodovať o svojom rozvoji.

6.1.3 Prelom 20. a 21. storočia

Zmena politického a ekonomického režimu po roku 1989 a proces transformácie sa výrazne odzrkadlili aj vo vývoji miest. Transformačný proces bol veľmi komplikovaný a komplexný a zahŕňal všetky sféry. Významnou súčasťou politických zmien bola aj reforma verejnej správy. Hlavným cieľom reformy bolo ukončenie centralistického modelu organizácie verejnej správy a prenesenie kompetencií (decentralizácia) na územnú samosprávu, dekoncentrácia kompetencií z ústrednej úrovne na územné orgány štátnej správy a zo štátnej správy na orgány samosprávy (prenesený výkon štátnej správy) a zásadné zníženie výdavkov na verejnú správu.

Zmeny sa odzrkadlili aj na ekonomickej, sociálnej a priestorovej štruktúre miest. Premena nastala v štruktúre vlastníctva nehnuteľností, podstatne sa zmenili ich ceny, niektoré mestá zmenili svoje administratívne hranice, zaniklo mnoho priemyselných podnikov a bytová výstavba sa takmer zastavila. Zároveň sa aktivoval proces rezidenčnej aj komerčnej suburbanizácie, živený najmä zvyšovaním cien nehnuteľností v zastavanom území miest. Razantné zmeny nastali aj v reprodukčnom správaní obyvateľstva, výrazne sa prepadla pôrodnosť a zároveň poklesla úmrtnosť, čo spôsobilo starnutie populácie. Starnutie populácie a zvyšujúci sa počet seniorov v mestách bude vytvárať neustále sa zvyšujúci

dopyt po službách pre túto cieľovú skupinu. S istotou sa dá očakávať potreba zvyšovať kapacity a rozsah poskytovania sociálnych služieb v súlade s princípmi deinštitucionalizácie.[18]

Spôsob a forma osídlenia na území ŽSK, najmä na území okresov Čadca, Kysucké Nové Mesto a Námestovo má charakter súvislých pásových línií, ide pôvodne o tzv. „reťazové dediny s voľnou zástavbou, riedko rozložené po doline".[19] Tento typ osídlenia vychádza z historických daností postupného osídľovania a zakladania osád v dolinách pozdĺž tokov, avšak v súčasnosti prechádza pomerne veľkými a dynamickými zmenami, ktoré nadobúdajú extrémne rozmery vo forme „neprekročiteľných" pásových bariér voči voľnej krajine.[20]

Vo vzťahu na vyššie uvedené, dochádza k postupnému zrastaniu sídiel, pričom už v súčasnosti sa tento fenomén prejavuje hlavne v okresoch Čadca, Kysucké Nové Mesto, Bytča, Žilina, Martin. Z celkovej rozlohy zastavaného územia to predstavuje až 48 %, pričom podľa rozvoja deklarovanom v územnoplánovacích dokumentáciách obcí má progresívny trend.

6.2 Veľkostná štruktúra obcí

6.2.1 Retrospektívny vývoj veľkostnej štruktúry obcí

Pri pohľade na retrospektívny vývoj veľkostných skupín obcí v rámci Žilinského kraja v období rokov 1991 – 2020 je možné toto obdobie rozdeliť z hľadiska dynamiky vývoja na dve etapy. V prvej dekáde do konca minulého storočia sú viditeľné skôr postupné, čiastkové zmeny, ktoré vyplývali najmä z transformačných procesov po zmene politického systému. V období posledných dvoch dekád (2001 – 2020) sú vo veľkostnej štruktúre obcí naopak badateľné oveľa dynamickejšie zmeny, vyplývajúce najmä zo suburbanizačných procesov. Nasledujúce analýzy sa preto týkajú primárne tohto obdobia.

Najväčšie pohyby medzi veľkostnými skupinami obcí v rámci obdobia rokov 2001 – 2020 prebiehali v troch veľkostných skupinách obcí (200 – 499, 500 – 999 a 1000 – 1999). V tomto období zaznamenalo 50 obcí nárast o jednu veľkostnú kategóriu[21] a dve obce až o dve veľkostné kategórie.[22] Naopak pokles o jednu veľkostnú kategóriu zaznamenalo v tomto období mesto Dolný Kubín a 8 obcí.[23]

Nasledujúca tabuľka a graf dokumentujú tieto pohyby z hľadiska dopadov na samotné veľkostné skupiny, t. j. o koľko obcí sa veľkostná skupina zväčšila alebo zmenšila. Najviditeľnejšie zmeny z hľadiska nárastu a poklesu sú evidentné vo veľkostných skupinách 200 – 499 a 1000 – 1999. Napriek tomu, že bilancia veľkostnej skupiny obcí 500 – 999 je bez zmeny, v uvedenom období narástla o 17 obcí z nižšej veľkostnej kategórie (200 – 499) a rovnako poklesla o 17 obcí v prospech vyššej veľkostnej kategórie (1000 – 1999). Rovnaký efekt je pozorovateľný v menšom rozsahu aj vo vyšších kategóriách.

[18] Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030 (MDV SR)

[19] viď Ľudová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku, Kolektív pracovníkov NPaKC, 1998, str. 190

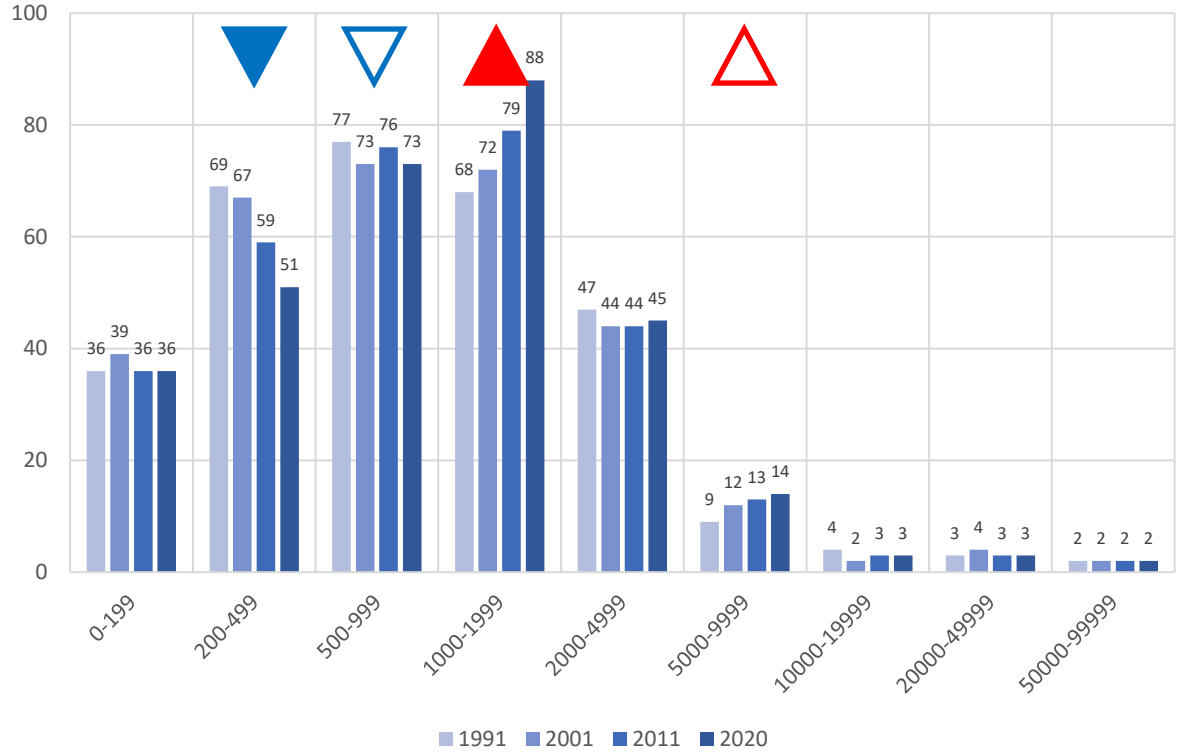
[20] napr. prepojenie pásu od obce Makov – Turzovka – Čadca – Krásno nad Kysucou s nežiadúcim potenciálnym prepojením až po Stará a Nová Bystrica

[21] obce Beňadiková, Bešeňová, Brezany, Bziny, Ďanová, Demänovská Dolina, Divinka, Dlhá nad Kysucou, Dolný Kalník, Dolný Vadičov, Dražkovce, Dunajov, Ďurčiná, Hladovka, Ivachnová, Klin, Kotešová, Kotrčiná Lúčka, Kunerad, Liptovská Štiavnica, Liptovská Teplá, Liptovský Ján, Malatíny, Maršová-Rašov, Medzibrodie nad Oravou, Necpaly, Nededza, Oravská Poruba, Ovčiarsko, Porúbka, Prosiek, Rabča, Rabčice, Rakša, Rudinská, Sedliacka Dubová, Sihelné, Snežnica, Svederník, Štiavnička, Trebostovo, Trnovo, Trstené, Turčianske Kľačany, Turčiansky Peter, Turie, Uhorská Ves, Veličná, Zákamenné, Zubrohlava

[22] obce Mojš a Podtureň

[23] obce Bobrovček, Budiš, Čičmany, Dlhé Pole, Korňa, Liptovská Kokava, Malé Borové, Olešná

Graf 1 Zmeny vo veľkostnej štruktúre obcí 1991 – 2020

Tabuľka 6 Prehľad zmien vo veľkostnej štruktúre obcí s vyznačením najdynamickejších zmien

Veľkostná skupina obcí	Zmeny v rámci jednotlivých dekád (počet obcí)			Zmeny v rámci dvoch dekád 2001 – 2020	Zmeny v rámci troch dekád 1991 – 2020
	1991 – 2001	2001 – 2011	2011 – 2020		
0-199	3	-3	0	-3	0
200-499	-2	-8	-8	-16	-18
500-999	-4	3	-3	0	-4
1000-1999	4	7	9	16	20
2000-4999	-3	0	1	1	-2
5000-9999	3	1	1	2	5
10000-19999	-2	1	0	1	-1
20000-49999	1	-1	0	-1	0
50000-99999	0	0	0	0	0

Uvedené pohyby v rámci veľkostných skupín obcí sú dôsledkom najmä suburbanizačných procesov, ktoré významne zasahujú do veľkostnej štruktúry obcí Žilinského kraja. Suburbanizačné procesy sú čitateľné na nasledovných schémach v zázemí krajského mesta Žilina a okresných miest Martin, Ružomberok, Liptovský Mikuláš a Dolný Kubín.

V okrese Námestovo sú naopak zmeny vo veľkostnej štruktúre obcí spôsobené pozitívnym celkovým prírastkom obyvateľov, kde hrá dominantnú úlohu prirodzený prírastok. Ide o veľkostné skupiny obcí 2000 – 4999 (Klin, Rabčice, Sihelné a Zubrohlava) a 5000 – 9999 (Rabča a Zákamenné), ktoré zaznamenali v sledovanom období nárast o jednu veľkostnú kategóriu.

Schéma 2 Veľkostná štruktúra obcí v roku 2001

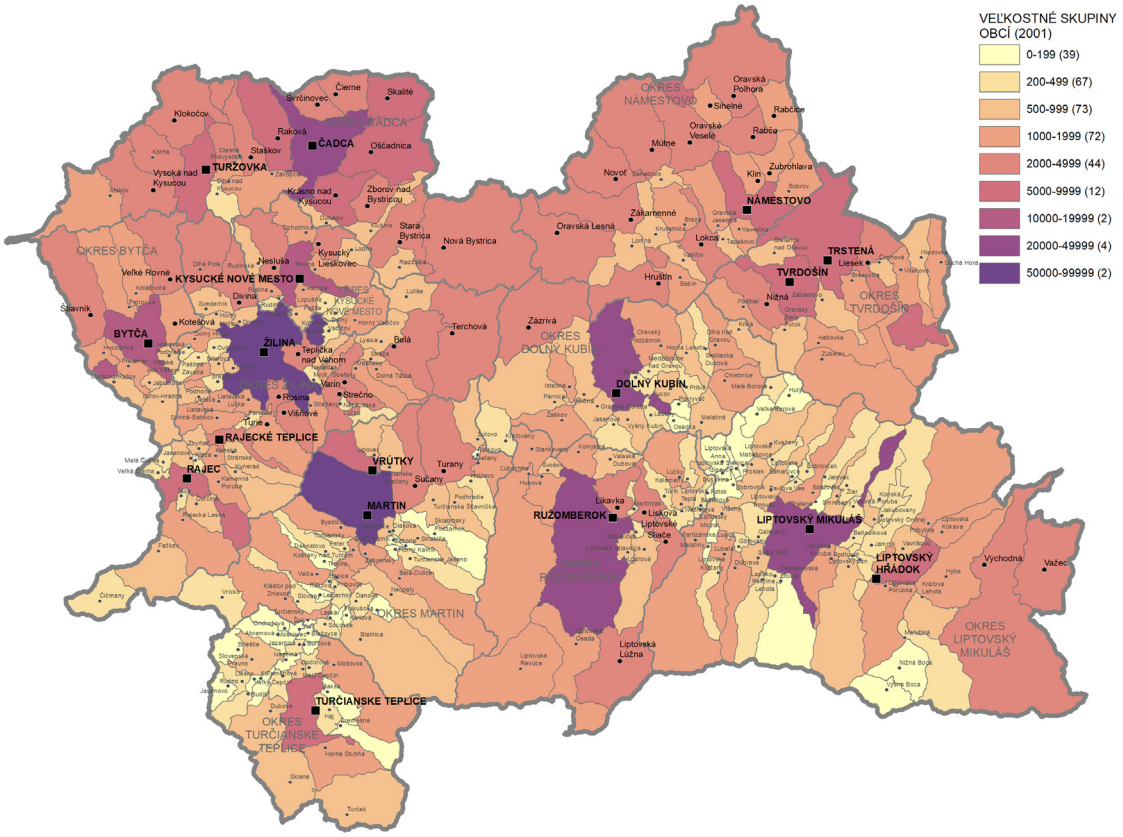

Schéma 3 Veľkostná štruktúra obcí v roku 2020

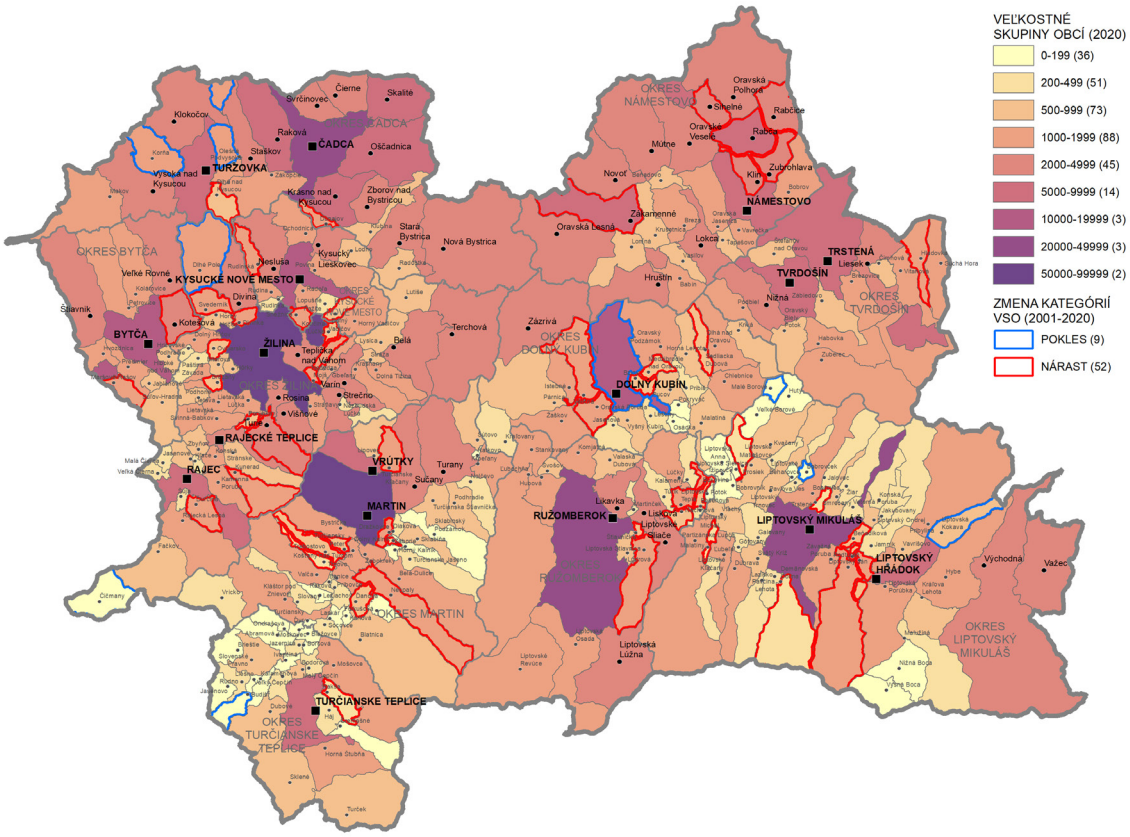

Schéma 4 Prirodzený prírastok obyvateľov v porovnaní s zmenou veľkostných kategórií obcí za obdobie rokov 2001 – 2020

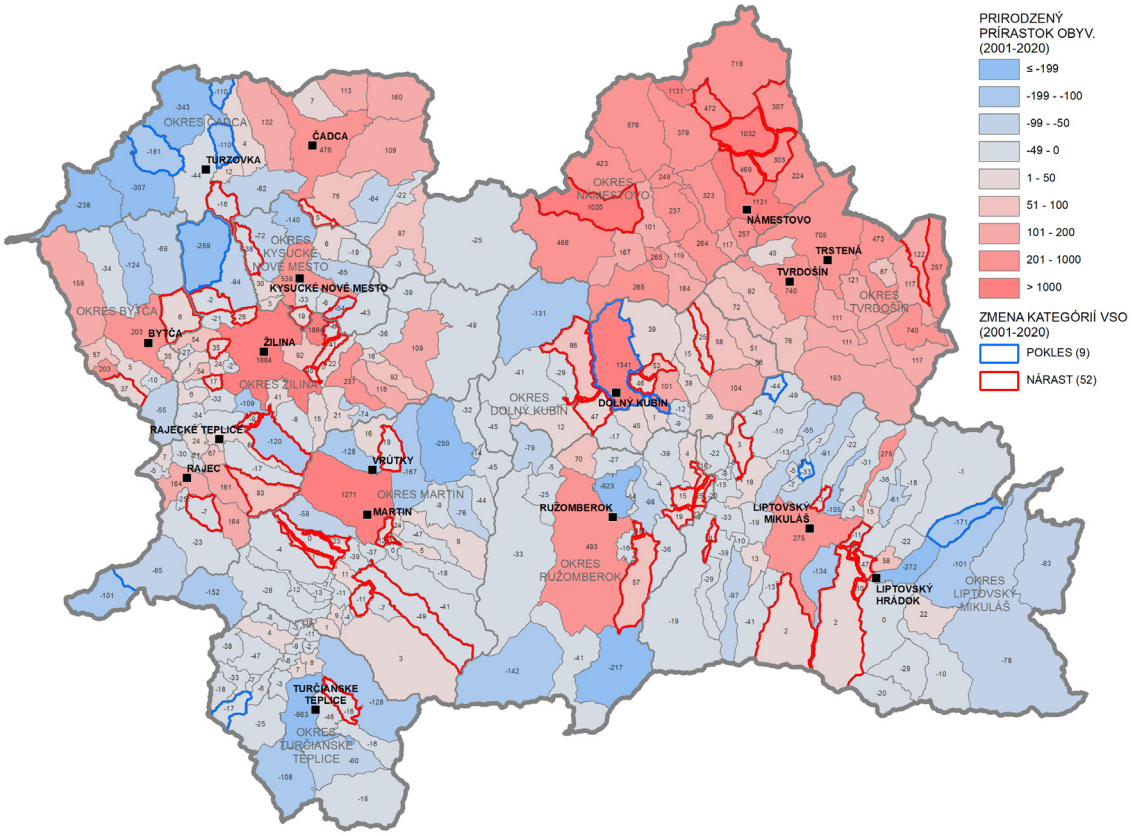
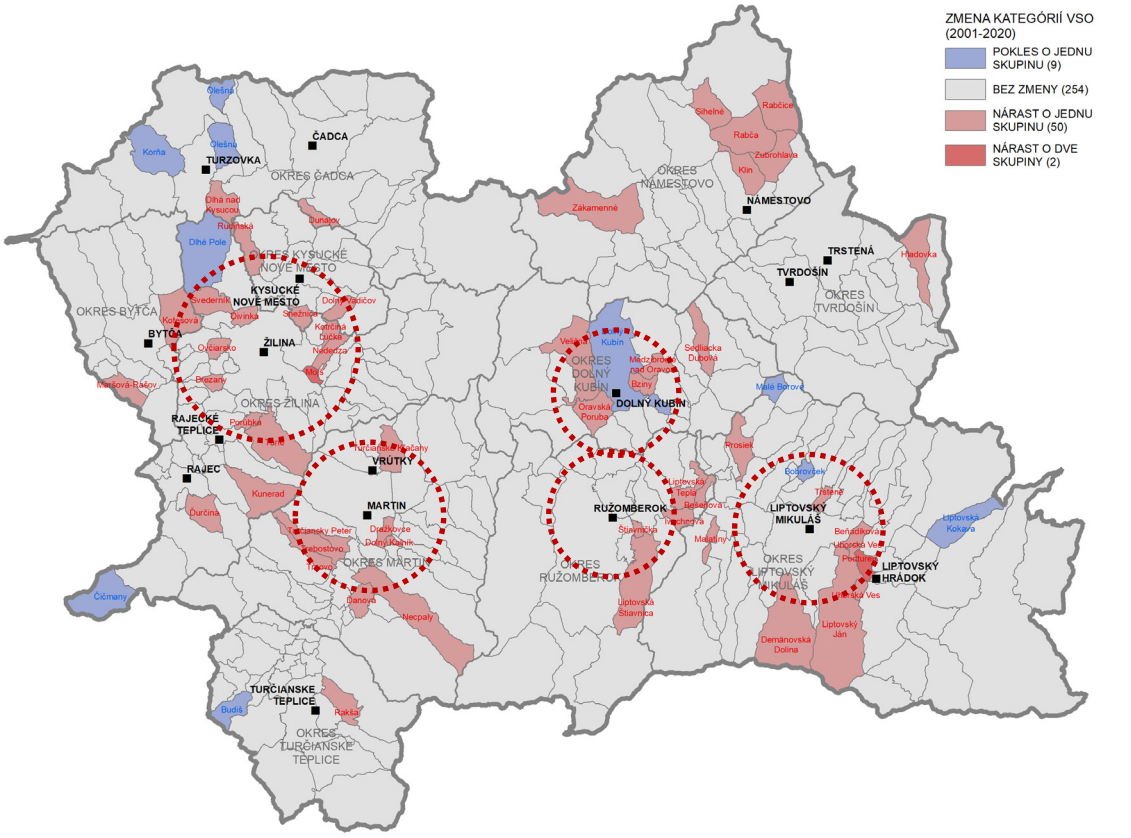

Schéma 5 Zmeny vo veľkostnej štruktúre obcí spolu za obdobie rokov 2001 – 2020

Na predošlých schémach sú evidentne čitateľné suburbanizačné prstence (prípadne polprstence) v okolí krajského mesta a okresných miest, ktoré dokumentujú prebiehajúce suburbanizačné procesy. Tento trend je spôsobený vysúvaním prevažne obytnej funkcie z mestských sídiel do obcí v zázemí centier osídlenia. Suburbanizačné procesy sa prejavujú najmä v raste počtu obyvateľov a bytovej výstavby a celkovo vo zvyšovaní územných nárokov obcí v zázemí týchto centier na rozširovanie zastavaného územia.

Ide často o spontánny až živelný rozvoj malých sídiel, orientovaný prevažne na rozvoj bývania s absenciou rozvoja potrebnej občianskej vybavenosti a ďalších pridružených funkcií, ktorý prináša negatívne dôsledky na efektivitu a ekonomiku prevádzky v priestore, t. j. neúmerné požiadavky na dopravnú a technickú infraštruktúru, záber pôdy a z toho vyplývajúce nevhodné dôsledky na životné prostredie, čo v konečnom dôsledku znižuje aj kvalitu života v dotknutých obciach.

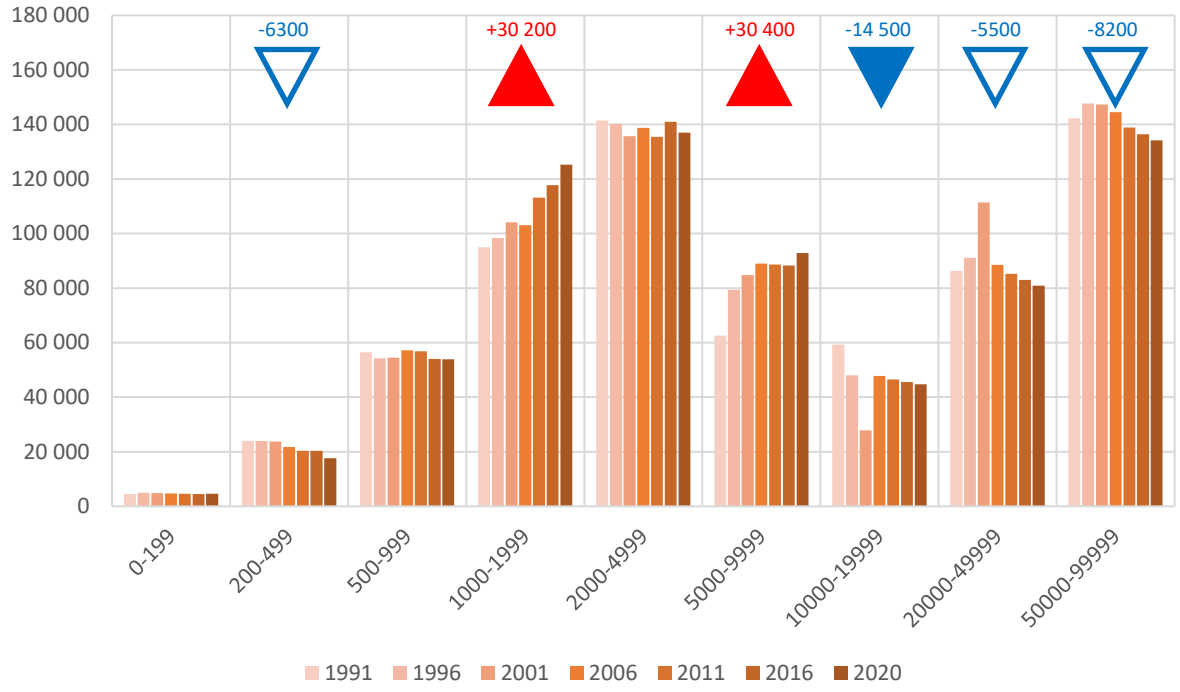
To, že v prípade obcí v prstencoch ide o suburbanizáciu dokladuje tiež schéma s porovnaním prirodzeného prírastku so zmenou veľkostných kategórií obcí, kde tieto obce z hľadiska prirodzeného prírastku zaznamenávajú len minimálny nárast obyvateľov.

6.2.2 Retrospektívny populačný vývoj sídiel

Nasledujúci graf podrobne ilustruje zmeny vo veľkostnej štruktúre obcí porovnaním zmien počtu obyvateľov podľa jednotlivých veľkostných skupín za obdobie troch dekád.

Výrazná dynamika vo veľkostnej skupine obcí 1000 – 1999 je pri podrobnejšom náhľade na údaje dokumentovaná až od roku 2008 v rozsahu až 20 % nárastu. Zo stúpajúcej krivky tejto veľkostnej skupiny sú teda evidentné stále prebiehajúce suburbanizačné procesy, voči ktorým sa nastavujú adekvátne opatrenia na regionálnej úrovni. Významný pokles naopak zaznamenáva veľkostná skupina 200 – 499, kde miera zmeny v období 2001 – 2020 dosahuje až -28 %.

Graf 2 Zmeny v počte obyvateľov od roku 1991 v členení podľa veľkostných skupín obcí s vyznačením významných zmien v celom sledovanom období

Napriek dokumentovanému relatívne stabilnému stavu z hľadiska počtu obcí vo vyšších veľkostných skupinách (10 000 a viac) je pri podrobnom pohľade na pohyb obyvateľov v týchto kategóriách evidentný pozvoľný pokles počtu obyvateľov opäť najmä v posledných dvoch dekádach, ktorý sa však postupne spomaľuje. Tento údaj naznačuje postupné spomaľovanie suburbanizačných tendencií.

Tabuľka 7 Retrospektívny prehľad počtu obyvateľov od roku 1991 podľa veľkostnej štruktúry obcí

Veľkostná skupina obcí	Počet obyvateľov						
	1991	1996	2001	2006	2011	2016	2020
0-199	4 506	4 919	4 866	4 787	4 630	4 492	4 597
200-499	23 925	23 982	23 725	21 700	20 362	20 350	17 642
500-999	56 445	54 207	54 526	57 163	56 859	53 994	53 955
1000-1999	95 021	98 332	104 083	103 050	113 120	117 724	125 236
2000-4999	141 441	140 131	135 669	138 778	135 466	141 028	137 030
5000-9999	62 534	79 377	84 722	89 009	88 617	88 304	92 906
10000-19999	59 296	48 043	27 831	47 802	46 519	45 544	44 756
20000-49999	86 324	91 052	111 452	88 546	85 213	82 969	80 865
50000-99999	142 304	147 728	147 274	144 491	138 815	136 373	134 149

Tabuľka 8 Retrospektívny prehľad miery zmien v počte obyvateľov od roku 1991 podľa veľkostnej štruktúry obcí[24]

Veľkostná skupina obcí	Percentuálne zmeny v počte obyvateľov po päťročiach						
	1991-1996	1996-2001	2001-2006	2006-2011	2011-2016	2016-2020	1991-2020
0-199	9,2%	-1,1%	-1,6%	-3,3%	-3,0%	2,3%	2,0%
200-499	0,2%	-1,1%	-8,5%	-6,2%	-0,1%	-13,3%	-26,3%
500-999	-4,0%	0,6%	4,8%	-0,5%	-5,0%	-0,1%	-4,4%
1000-1999	3,5%	5,8%	-1,0%	9,8%	4,1%	6,4%	31,8%
2000-4999	-0,9%	-3,2%	2,3%	-2,4%	4,1%	-2,8%	-3,1%
5000-9999	26,9%	6,7%	5,1%	-0,4%	-0,4%	5,2%	48,6%
10000-19999	-19,0%	-42,1%	71,8%	-2,7%	-2,1%	-1,7%	-24,5%
20000-49999	5,5%	22,4%	-20,6%	-3,8%	-2,6%	-2,5%	-6,3%
50000-99999	3,8%	-0,3%	-1,9%	-3,9%	-1,8%	-1,6%	-5,7%

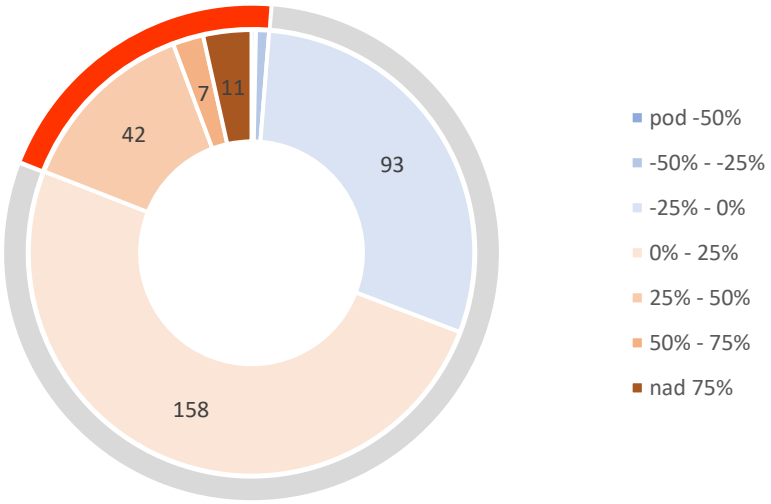
Identifikácia problematických polôh populačného vývoja sídiel

Celkový pohľad na mieru zmien vo vývoji veľkostných skupín sa pri detailnom pohľade na samotné sídla značne mení. Populačný vývoj jednotlivých obcí je síce rozdielny, pri ich vzájomnom porovnaní je však možné v identifikovať spoločné charakteristiky z hľadiska dynamiky, t. j. od pozvoľného rastu alebo poklesu až po extrémne polohy. Pre tento účel bola stanovená rozlišovacia škála, ktorej cieľom je identifikácia nadmernej dynamiky populačného vývoja sídiel, najmä jeho problematických polôh, na základe údajov o percentuálnych zmenách počtu obyvateľov v období 2001 – 2020.

[24] Výkyv v údajoch v troch veľkostných skupinách (5000 – 9999, 10 000 – 19 999 a 20 000 – 49 999) je spôsobený zo začiatku obdobia pádom mesta Liptovský Hrádok do nižšej skupiny (5000 – 9999) a tiež kolísaním mesta Dolný Kubín na hranici veľkostných skupín 10 000 – 19 999 a 20 000 – 49 999 na prelome milénia.

Z uvedených údajov je možné identifikovať prevažujúci trend nárastu alebo poklesu. Je možné konštatovať, že necelá polovica obcí kraja (153) vykazovala v sledovanom období nárast alebo pokles počtu obyvateľov do 10 %. Percentuálnu zmenu do 25 % počtu obyvateľov v sledovanom období vykazovali až 4/5 obcí (158 obcí nárast alebo bez zmeny a 93 pokles), je preto možné tento podiel hodnotiť ako väčšinový. Z tohto konštatovania sa odvíja aj identifikácia tzv. problematických polôh, ktoré vykazuje zostatková 1/5 obcí (60 obcí nárast a 4 pokles). Z takto nastaveného členenia sa vychádza aj následne pri stanovovaní všeobecných limitov z regionálneho hľadiska.

Graf 3 Identifikácia prevažujúceho trendu a problematických polôh percentuálnej zmeny počtu obyvateľov v období 2001 – 2020

Tabuľka 9 Počet obcí podľa charakteru populačného vývoja v období 2001 – 2020 podľa veľkostnej štruktúry obcí

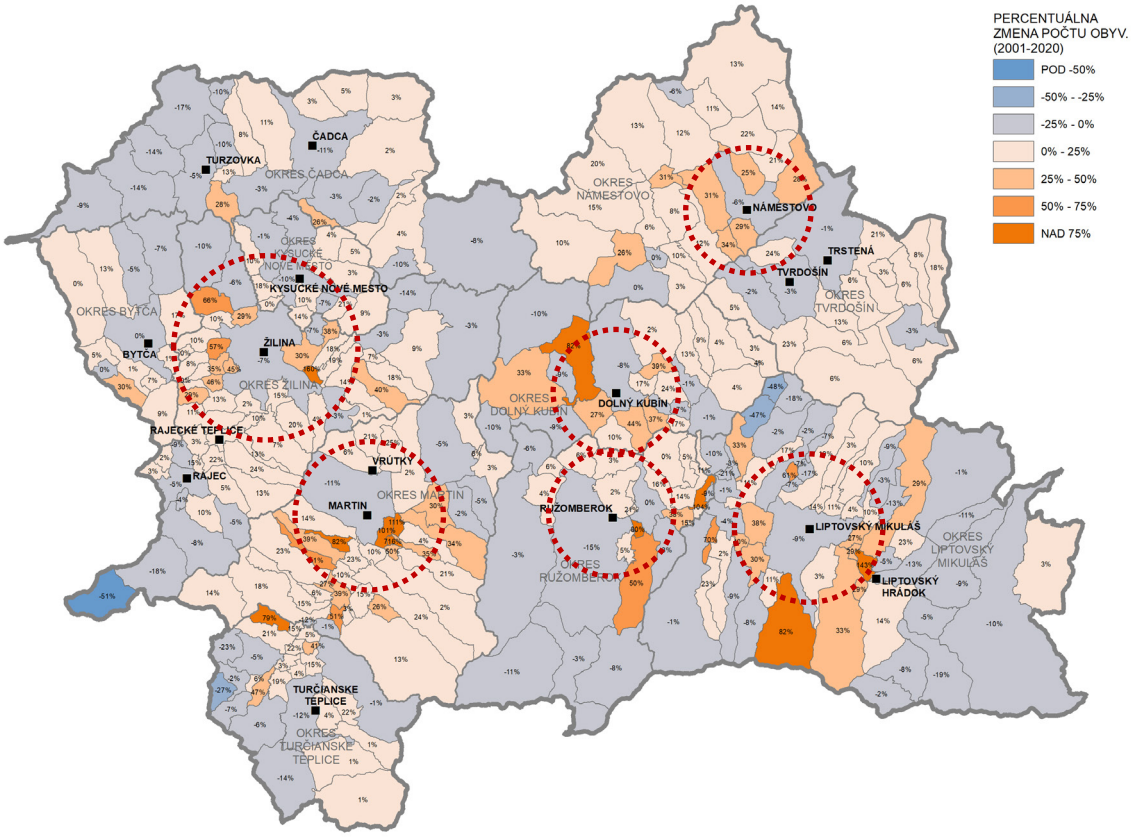
Veľkostné skupiny obcí	Extrémny nárast (> 75 %)	Nadmerný nárast (> 50 %)	Rozsiahly nárast (> 25 %)	Mierny nárast (do 25 %)	Mierny pokles (do -25 %)	Rozsiahly pokles (do -50 %)	Nadmerný pokles (do -75 %)
0-199	1	2	6	10	13	3	1
200-499	3	2	7	27	12		
500-999	3	1	18	36	15		
1000-1999	4	2	9	53	20		
2000-4999			2	26	17		
5000-9999				6	8		
10000-19999					3		
20000-49999					3		
50000-99999					2		
Spolu	**11**	**7**	**42**	**158**	**93**	**3**	**1**
Priemer p. z.	**158,2%**	**58,1%**	**33,9%**	**10,3%**	**-7,2%**	**-40,6%**	**-51,5%**

Z predošlých tabuľkových prehľadov je zrejmé, že problematické polohy populačného vývoja sídiel v sledovanom období 2001 – 2020 sa vyskytujú najmä v štyroch najmenších veľkostných skupinách obcí (0 – 199, 200 – 499, 500 – 999, 1000 – 1999). Rozsiahly pokles zaznamenali tri obce: Jasenovo (-27 %), Veľké Borové (-47 %), Malé Borové (-48 %), nadmerný pokles jedna obec: Čičmany (-51 %).

Tabuľka 10 Zoznam obcí s rozsiahlymi až extrémnymi nárastmi populácie v období 2001 – 2020

Okres	Percentuálna zmena počtu obyvateľov		
	Extrémny nárast (> 75 %)	Nadmerný nárast (> 50%)	Rozsiahly nárast (> 25%)
Bytča	-	-	Maršová-Rašov (30%)
Čadca	-	-	Dlhá nad Kysucou (28%) Dunajov (26%)
Dolný Kubín	Veličná (82%)	-	Leštiny (37%) Medzibrodie nad Oravou (39%) Oravská Poruba (27%) Párnica (33%) Vyšný Kubín (44%)
Kysucké Nové Mesto	-	-	-
Liptovský Mikuláš	Demänovská Dolina (82%) Podtureň (143%)	Liptovské Beharovce (61%) Malatíny (70%)	Beňadiková (27%) Galovany (38%) Gôtovany (40%) Jamník (29%) Liptovský Ján (33%) Prosiek (33%) Svätý Kríž (30%) Uhorská Ves (29%)
Martin	Diaková (111%) Dolný Kalník (716%) Dražkovce (101%) Turčiansky Peter (82%)	Laskár (51%) Trnovo (51%)	Benice (27%) Folkušová (26%) Horný Kalník (50%) Rakovo (39%) Sklabinský Podzámok (34%) Trebostovo (39%) Turčianska Štiavnička (30%) Záborie (35%)
Námestovo	-	-	Beňadovo (31%) Bobrov (28%) Klin (25%) Lomná (26%) Oravská Jasenica (31%) Ťapešovo (34%) Vavrečka (29%)
Ružomberok	Bešeňová (104%) Štiavnička (80%)	Liptovská Štiavnica (50%)	Ivachnová (38%)
Turčianske Teplice	Ondrašová (79%)	-	Borcová (41%) Kaľamenová (47%)
Tvrdošín	-	-	-
Žilina	Mojš (160%)	Ovčiarsko (57%) Svederník (66%)	Bitarová (35%) Brezany (46%) Divinka (29%) Hôrky (45%) Kotrčiná Lúčka (38%) Krasňany (40%) Podhorie (29%) Teplička nad Váhom (30%)

Schéma 6 Percentuálna zmena počtu obyvateľov za obdobie rokov 2001 – 2020[25]

6.2.3 Veľkostná štruktúra obcí z hľadiska ťažísk osídlenia

Pri porovnaní veľkostnej štruktúry obcí a ťažísk osídlenia (v zmysle KURS) sú evidentné určité disproporcie tak z hľadiska celkového zastúpenia jednotlivých skupín v rámci ťažísk osídlenia ako aj z hľadiska početnosti tohto zastúpenia.

Z hľadiska žilinsko-martinského ťažiska osídlenia túto disproporciu indikuje už analyzovaná veľkostná skupina 1000 – 1999, ktorá signalizuje už uvedené konštatovania o prebiehajúcej suburbanizácii, pričom zastúpenie ostatných skupín je primerane vyvážené. Pri podrobnejšom pohľade na jednotlivé pásma žilinsko-martinského ťažiska osídlenia je disproporcia vo veľkostnej skupine 1000 – 1999 zrejmá najmä v prímestskom pásme.

V rámci liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskeho ťažiska je zrejmý deficit obcí v kategóriách 2000 – 4999 a 5000 – 9999, čo poukazuje najmä charakter tohto ťažiska, pozostávajúceho najmä z menších obcí do 2000 obyvateľov.

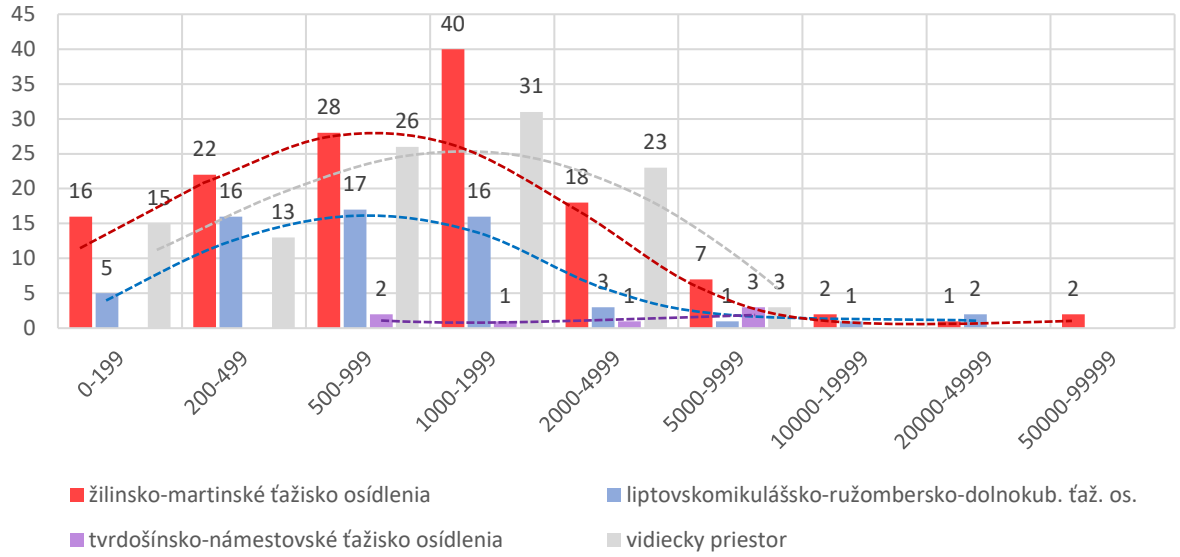
Ťažisko osídlenia tvrdošínsko-námestovské vykazuje z hľadiska početnosti zastúpenia obcí minoritný rozsah, trom dominantným mestám v ťažisku chýba gravitačné zázemie.

Vo vidieckom priestore je zastúpenie menších obcí očakávané i keď veľkostná skupina 200-499 je vzhľadom na charakter priestoru evidentne poddimenzovaná. Zastúpenie množstva väčších obcí, či už veľkostnej skupiny 1000 – 1999 ale najmä skupiny nad 2000 obyvateľov, je neproporčné, pričom je však nutné konštatovať, že tento jav je pre tento kraj charakteristický. V prípade veľkostnej skupiny

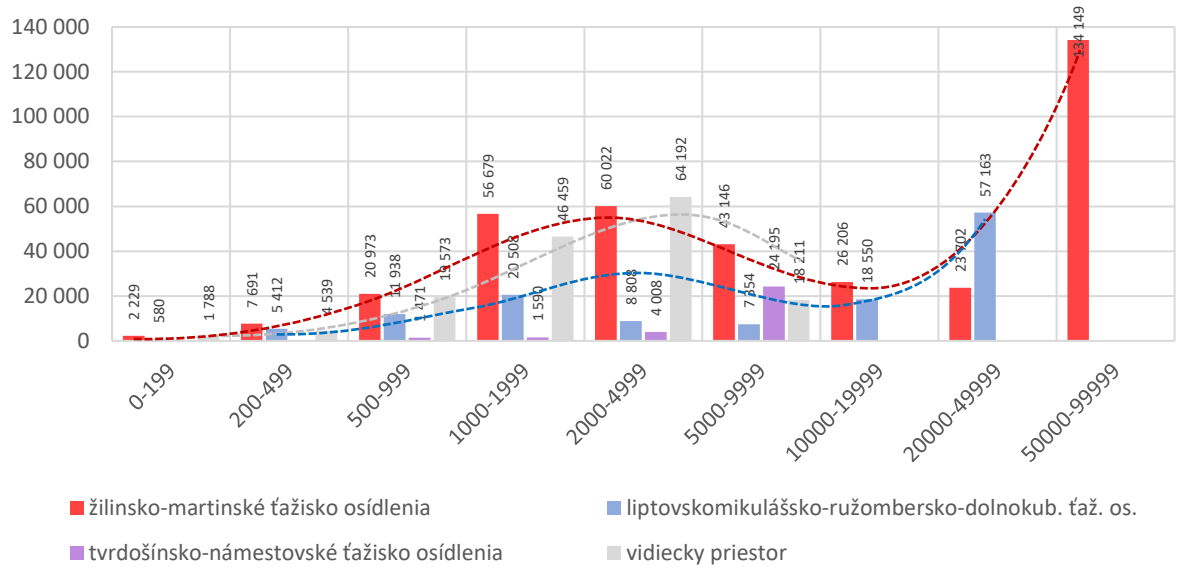
[25] Na schéme sú opäť viditeľné suburbanizačné prstence (polprstence), vrátane námestovského.

2000 – 4999 obyvateľov ide najmä o väčšie podhorské a horské obce v okrese Žilina, v strednej a severnej časti Žilinského kraja (Kysuce, Orava) a vo východnej časti (napr. obce Východná a Važec).

Graf 4 Veľkostná štruktúra obcí a ťažiská osídlenia

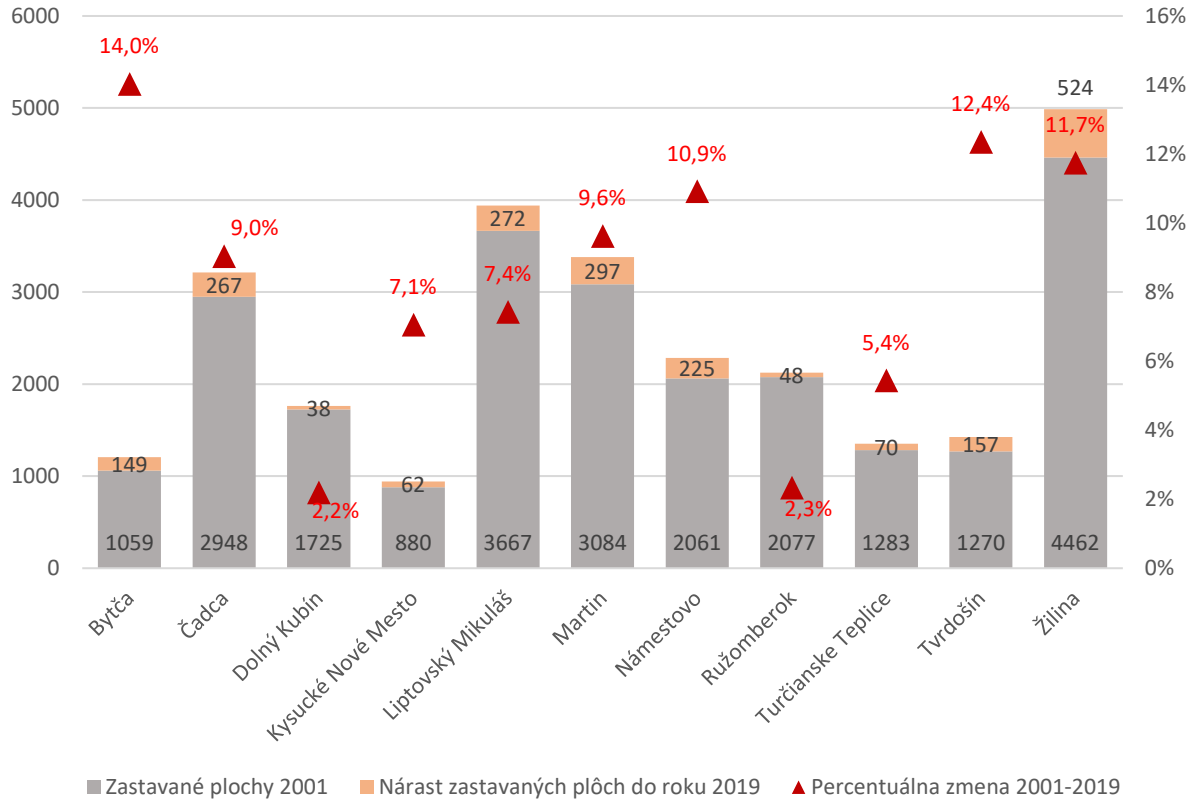
Graf 5 Počet obyvateľov z pohľadu veľkostnej štruktúry obcí a ťažísk osídlenia

6.3 Dynamika územného vývoja

Vzhľadom na nedostupnosť podrobných historických údajov o územnom vývoji obcí pracuje toto vyhodnotenie s údajmi úhrnných hodnôt druhov pozemkov (konkrétne ide o druh pozemku zastavané plochy a nádvoria) z jednotlivých katastrálnych území Žilinského kraja, ktoré sú dostupné od roku 2001. Vyhodnotenie sa týka obdobia približne dvoch dekád (2001 – 2019), čo umožňuje využiť tieto výstupy pre nastavenie regionálnych požiadaviek aj vzhľadom na obdobný návrhový horizont územnoplánovacej dokumentácie regiónu.

Graf 6 Nárast zastavaných plôch a nádvorí (ha) v katastrálnych územiach podľa okresov v období 2001 – 2019 na základe údajov ÚHDP

Identifikácia extrémnych polôh územného rozvoja sídiel

Opäť je možné konštatovať, že pri detailnom pohľade na jednotlivé obce sa celkový obraz dynamiky územného rozvoja výrazne mení. Na základe údajov o percentuálnych zmenách zastavaných plôch a nádvorí v jednotlivých obciach v období 2001 – 2019 je možné rozlíšiť prevažujúci trend územného rozvoja, ako aj nadmernú dynamiku územného rozvoja a jeho extrémnych polôh. Pre tento účel bola stanovená rozlišovacia škála, ktorá následne umožňuje z regionálneho pohľadu určiť všeobecné limity územného rozvoja obcí do budúcnosti.

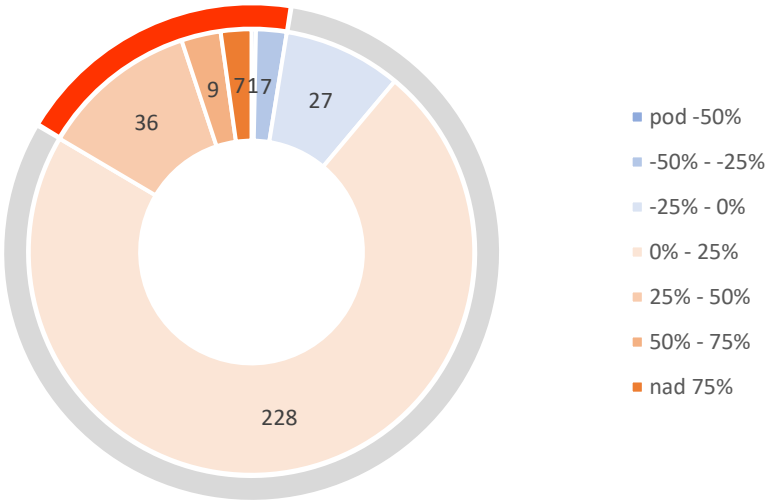
Z uvedených údajov je možné konštatovať, že viac ako 2/3 (217) obcí kraja vykazovali v sledovanom období nárast alebo pokles výmery zastavaných plôch a nádvorí do 15 % (198 obcí nárast alebo bez zmeny a 19 pokles). Vzhľadom k tomu, že nie je možné presne odlíšiť, v akom rozsahu ide aj o nárast zastavaného územia,[26] bude sa počítať s vyšším limitom a obdobe ako v predošlej podkapitole a to 25 %. Percentuálnu zmenu do 25 % výmery zastavaných plôch a nádvorí v sledovanom období vykazovali viac ako 4/5 obcí (228 obcí nárast alebo bez zmeny a 27 pokles), je preto možné tento podiel hodnotiť ako väčšinový a tiež lepšie reprezentujúci charakter územného rozvoja obcí. Problematické polohy územného rozvoja vykazuje potom menej ako 1/5 obcí (52 obcí nárast a 8 pokles).

Z tohto pohľadu boli na základe dostupných údajov stanovené nasledovné stupne problematických nárastov výmery zastavaných plôch a nádvorí:

[26] viď hranica 15 % za ktorou sa považuje nárast zastavaného územia obce za „rozsiahlu novú výstavbu a prestavbu v obci“ podľa § 139a ods. 11 písm. a) stavebného zákona

1. Rozsiahly nárast: od 25 % do 50 % (vrátane),
2. Nadmerný nárast: od 50 % do 75% (vrátane),
3. Extrémny nárast: nad 75 %.

Graf 7 Identifikácia prevažujúceho trendu a problematických polôh percentuálnej zmeny výmery zastavaných pôch a nádvorí v období 2001 – 2019

Tabuľka 11 Počet obcí podľa charakteru nárastu výmery zastavaných plôch a nádvorí v období 2001 – 2019 podľa veľkostnej štruktúry obcí

Veľkostné skupiny obcí	Extrémny nárast (> 75 %)	Nadmerný nárast (> 50 %)	Rozsiahly nárast (> 25 %)	Mierny nárast (do 25 %)	Mierny pokles (do -25 %)	Rozsiahly pokles (do -50 %)	Nadmerný pokles (do -75 %)
0-199	1		5	24	6	1	
200-499	1	1	8	33	5	4	
500-999	1	4	7	56	5	1	
1000-1999	4	3	10	60	7		1
2000-4999		1	3	37	3	1	
5000-9999			3	10	1		
10000-19999				3			
20000-49999				3			
50000-99999				2			
Spolu	**7**	**9**	**36**	**228**	**27**	**7**	**1**
Priemer p. z.	**117,1%**	**59,5%**	**34,5%**	**6,9%**	**-8,6%**	**-32,9%**	**-58,9%**

Z tabuľkového prehľadu je opäť zrejmé, že problematické polohy územného rozvoja sídiel v sledovanom období 2001 – 2019 sa vyskytujú najmä v štyroch najmenších veľkostných skupinách obcí (0 – 199, 200 – 499, 500 – 999, 1000 – 1999 obyvateľov).

Skupina 228 obcí s miernym nárastom zastavaných plôch rástla v sledovanom období v priemere o 7 %. Z hľadiska problematických polôh územného rozvoja sú vykazované značne vyššie priemerné hodnoty: rozsiahly nárast viac ako 1/3, nadmerný nárast 3/5 a extrémny nárast s priemernou hodnotou až nad 100 %.

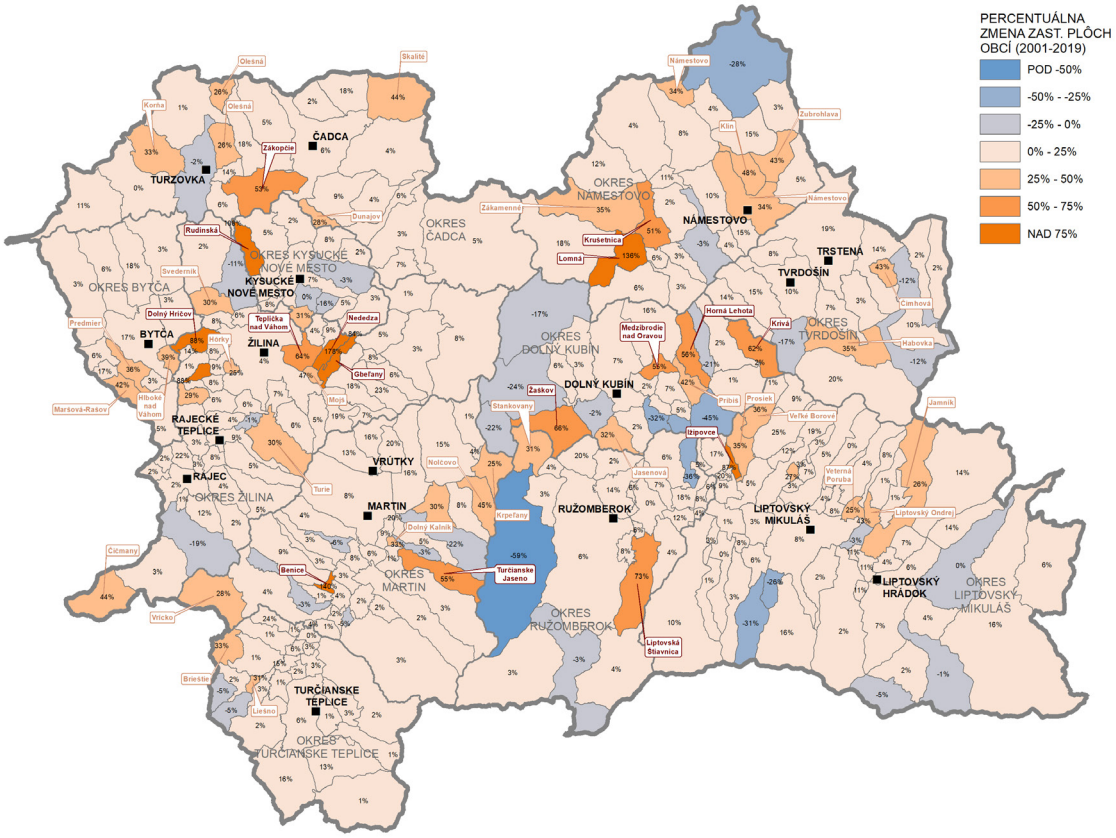
Tabuľka 12 Zoznam obcí s problematickými polohami územného rozvoja v období 2001 – 2019

Okres	Percentuálna zmena výmery zastavaných plôch a nádvorí		
	Extrémny nárast (> 75 %)	Nadmerný nárast (> 50 %)	Rozsiahly nárast (> 25 %)
Bytča	-	-	Hlboké nad Váhom (39%) Maršová-Rašov (42%) Predmier (36%)
Čadca	-	Zákopčie (53%)	Dunajov (28%) Korňa (33%) Olešná (26%) Skalité (44%)
Dolný Kubín	-	Horná Lehota (56%) Krivá (62%) Medzibrodie nad Oravou (55%) Žaškov (66%)	Jasenová (32%) Pribiš (42%)
Kysucké Nové Mesto	Rudinská (108%)	-	Snežnica (31%)
Liptovský Mikuláš	Ižipovce (87%)	-	Jamník (26%) Liptovské Beharovce (27%) Liptovský Ondrej (43%) Prosiek (35%) Veľké Borové (36%) Veterná Poruba (25%)
Martin	Benice (140%)	Turčianske Jaseno (55%)	Dolný Kalník (33%) Krpeľany (25%) Nolčovo (45%) Turčianska Štiavnička (30%) Vrícko (28%)
Námestovo	Lomná (136%)	Krušetnica (51%)	Klin (48%) Námestovo (34%) Zákamenné (35%) Zubrohlava (43%)
Ružomberok	-	Liptovská Štiavnica (73%)	Stankovany (31%)
Turčianske Teplice	-	-	Brieštie (33%) Liešno (31%)
Tvrdošín	-	-	Čimhová (43%) Habovka (35%)
Žilina	Dolný Hričov (88%) Gbeľany (84%) Nededza (178%)	Teplička nad Váhom (64%)	Čičmany (44%) Hôrky (25%) Mojš (47%) Podhorie (29%) Svederník (30%) Turie (30%)

V prípade vzájomného porovnania výsledných hodnotení je možné pri niektorých obciach identifikovať disproporciu medzi dynamikou územného rozvoja a populačného vývoja. Napríklad pri dvoch obciach (Čičmany a Veľké Borové), kde bol zaznamenaný nadmerný až extrémny pokles počtu obyvateľov (viď predošlá podkapitola), je evidovaný rozsiahly nárast zastavaných plôch.

Taktiež v prípade obcí vykazujúcich len mierny pokles počtu obyvateľov je pri desiatich z nich naopak evidovaný rozsiahly až extrémny nárast zastavaných plôch. V prípade mierneho poklesu počtu obyvateľov medzi 25 % a 10 % ide o dve obce s rozsiahlym nárastom zastavaných plôch (Brieštie a Korňa). V prípade mierneho poklesu počtu obyvateľov do 10 % ide o jednu obec s extrémnym nárastom zastavaných plôch (Ižipovce), dve s nadmerným nárastom (Zákopčie a Žaškov) a päť s rozsiahlym nárastom (Nolčovo, Olešná, Pribiš, Stankovany a mesto Námestovo). Jedným z dôvodov je aj rozvoj tzv. „druhého bývania“ resp. rozvoj ich rekreačného rozmeru.

Schéma 7 Percentuálne zmeny zastavaných plôch obcí v období 2001 – 2019

6.4 Miera urbanizácie

Urbanizácia je proces sústreďovania hospodárskeho a kultúrneho života do miest na úkor vidieka. Podľa údajov z roku 2003 žilo v urbanizovanom prostredí v Európe 73 % populácie. Podľa projekcie OSN by sa mala miera urbanizácie EÚ zvýšiť do roku 2030 na 78,4 %. Členské krajiny východnej a strednej Európy majú nižšiu mieru urbanizácie ako EÚ15. Miera urbanizácie Slovenska je jednou z najnižších v EÚ.[27] V súčasnosti na Slovensku zároveň prevláda klesajúci trend miery urbanizácie, ktorý započal ešte v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. Ku koncu roku 2020 predstavuje podiel mestského obyvateľstva na Slovensku 53,2 %.

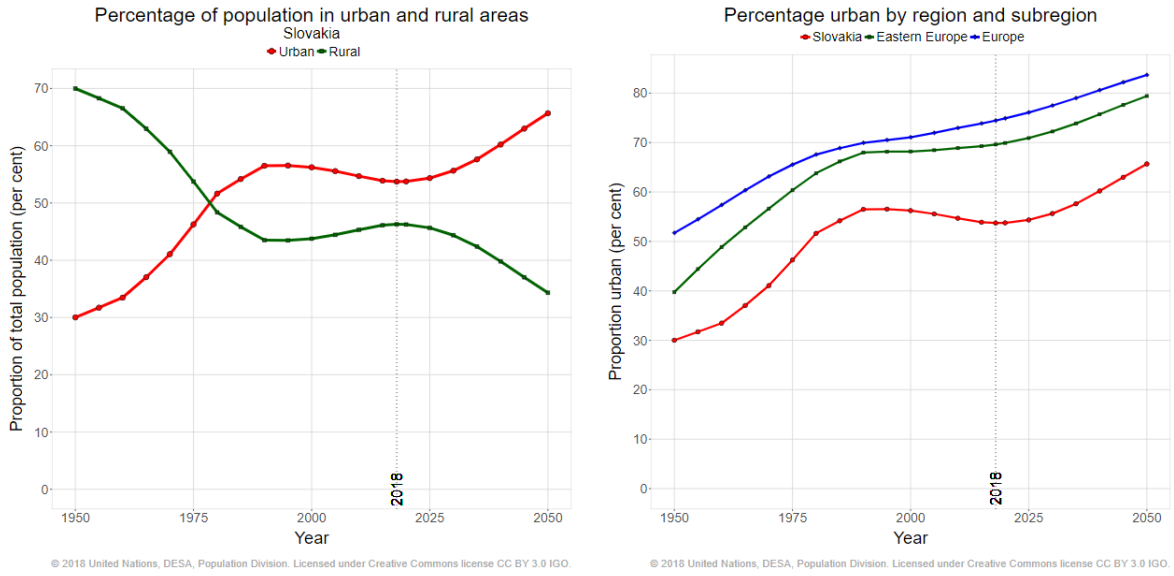
Potvrdzuje sa konštatovanie o zmene vývoja urbanizácie oproti dynamickému vývoju v minulom storočí, ktorý súvisel s industrializáciou krajiny a riadeným centrálnym plánovaním, kedy sa cieľavedome vyformovali stredne veľké mestá, rovnomerne rozložené po celom území SR. Po roku 1989 poklesli

[27] viď. str. 17, MEGATRENDY – DÔSLEDKY ZMIEN V DEMOGRAFICKOM VÝVOJI A URBANIZÁCII NA SLOVENSKUV, Vokoun a kol., ISSN 1337-0812, © Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2006

dovtedajšie tendencie jednoznačnej koncentrácie obyvateľstva do vybraných centier. V súčasnosti sa vývoj urbanizácie SR prejavuje formou koncentrovanej dekoncentrácie so suburbanizačnými tendenciami, keď sa časť obyvateľstva z veľkých miest vysídľuje do satelitov v ich spádových územiach. „Do roku 2030 sa predpokladá pokračovanie procesu dekoncentrácie obyvateľstva z najviac urbanizovaných miest do zázemia satelitných sídiel ležiacich v únosnej dochádzkovej vzdialenosti, čím sa mestský spôsob života rozširuje do vidieckych oblastí.“[28]

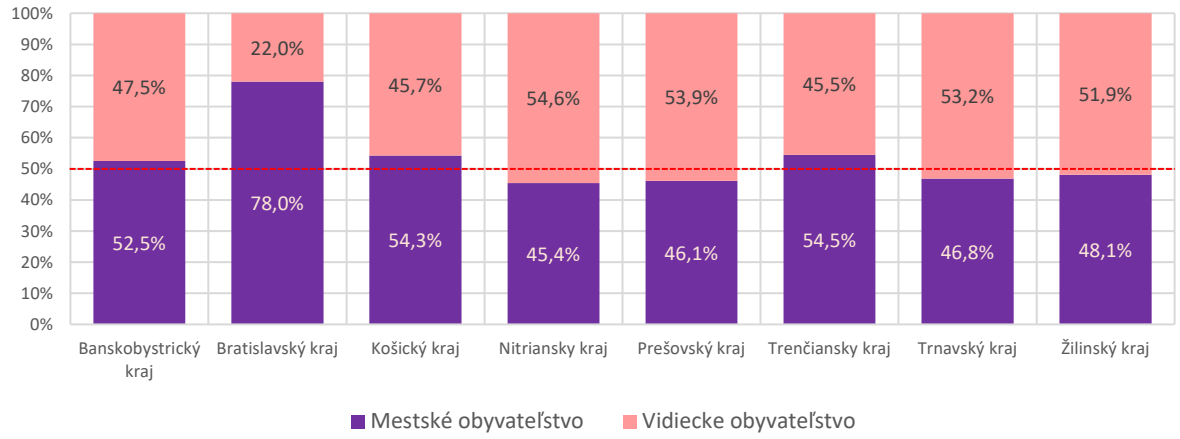
Prognóza World Urbanisation Prospects však predpokladá pre Slovensko do roku 2050 postupný obrat a následný rast miery urbanizácie.

Graf 8 Vývoj a prognóza vývoja miery urbanizácie Slovenska do roku 2050[29]

Na úrovni krajov sú v súčasnosti štyri regióny s viac ako 50 % podielom obyvateľstva žijúceho vo vidieckych obciach (Nitriansky, Prešovský, Trnavský a Žilinský). Ostatné kraje patria do skupiny regiónov, kde vo vidieckych obciach žije 15 – 50 % obyvateľstva.

Graf 9 Zastúpenie mestského a vidieckeho obyvateľstva v SR podľa krajov

[28] str. 17-18, MEGATRENDY – DÔSLEDKY ZMIEN V DEMOGRAFICKOM VÝVOJI A URBANIZÁCII NA SLOVENSKUV, Vokoun a kol., ISSN 1337-0812, © Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2006

[29] https://population.un.org/wup/Country-Profiles/

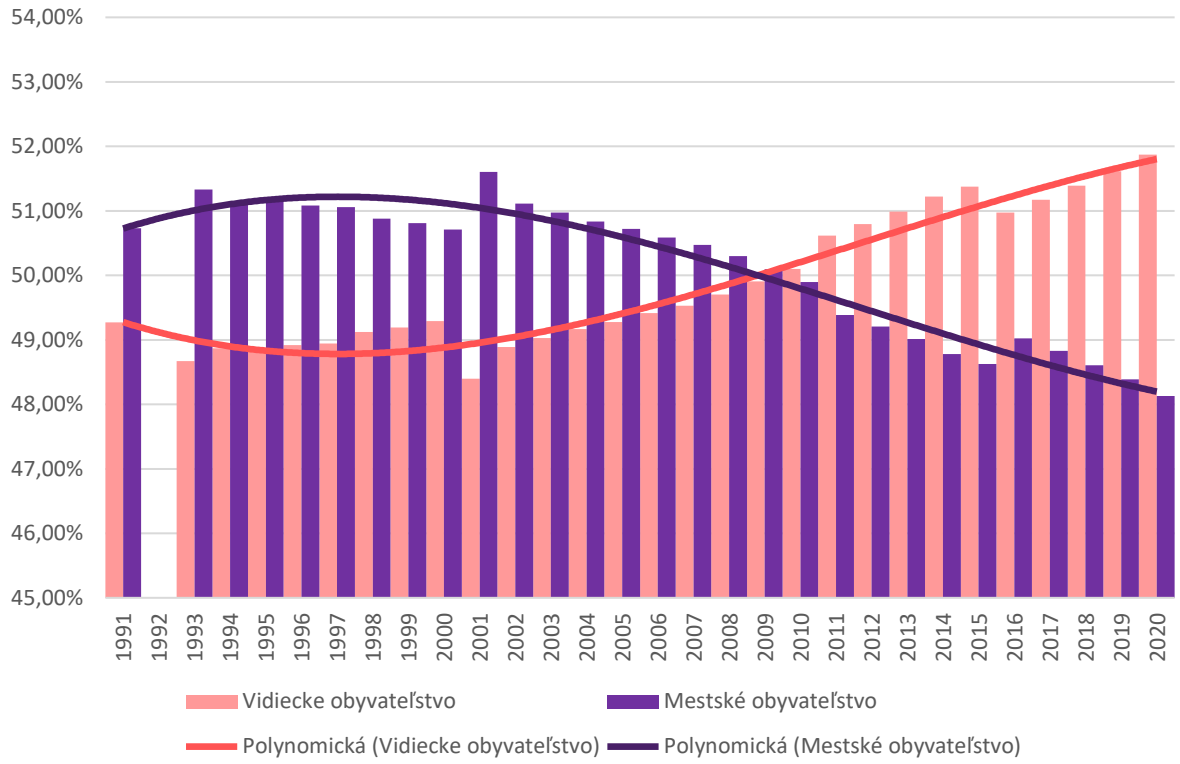
6.4.1 Miera urbanizácie z pohľadu kraja

Žilinský kraj v porovnaní s celoslovenským priemerom z hľadiska miery urbanizácie v súčasnosti (2020) zaostáva o 5,1 p. b. V kraji je čitateľný klesajúci trend obdobne ako v celej republike. V priebehu dvoch posledných dekád (2001 – 2020) došlo k výraznému poklesu mestského obyvateľstva o 3,5 p. b., čo spôsobilo, že sa Žilinský kraj prepadol pod hranicu 50 %. Z tohto dôvodu sa územný plán regiónu zameriava na stabilizáciu a podporu opätovného nárastu miery urbanizácie.

Tabuľka 13 Podiel mestského a vidieckeho obyvateľstva v ŽSK v priebehu posledných troch desaťročí

Zastúpenie obyvateľov	1991	1996	2001	2006	2011	2016	2020
Mestské obyvateľstvo	50,7%	51,1%	51,6%	50,6%	49,4%	49,0%	48,1%
Vidiecke obyvateľstvo	49,3%	48,9%	48,4%	49,4%	50,6%	51,0%	51,9%

Graf 10 Retrospektívny vývoj mestského a vidieckeho obyvateľstva v Žilinskom kraji[30]

Ako už bolo uvedené, súčasný trend nárastu vidieckeho obyvateľstva je spojený s výrazným nárastom obcí malých veľkostných skupín. Tento živelný trend je z regionálneho pohľadu neželaný, pričom je sprevádzaný viacerými negatívnymi efektmi ako je napr. neúmerný územný rozvoj menších obcí alebo znižovanie kvality životného prostredia. Z tohto dôvodu sa územný plán regiónu zameriava na pozitívne ovplyvnenie vývoja miery urbanizácie limitovaním takéhoto živelného až extrémneho územného rozvoja, minimalizáciou suburbanizačných a opätovným oživením koncentračných tendencií.

6.4.2 Miera urbanizácie z pohľadu okresov

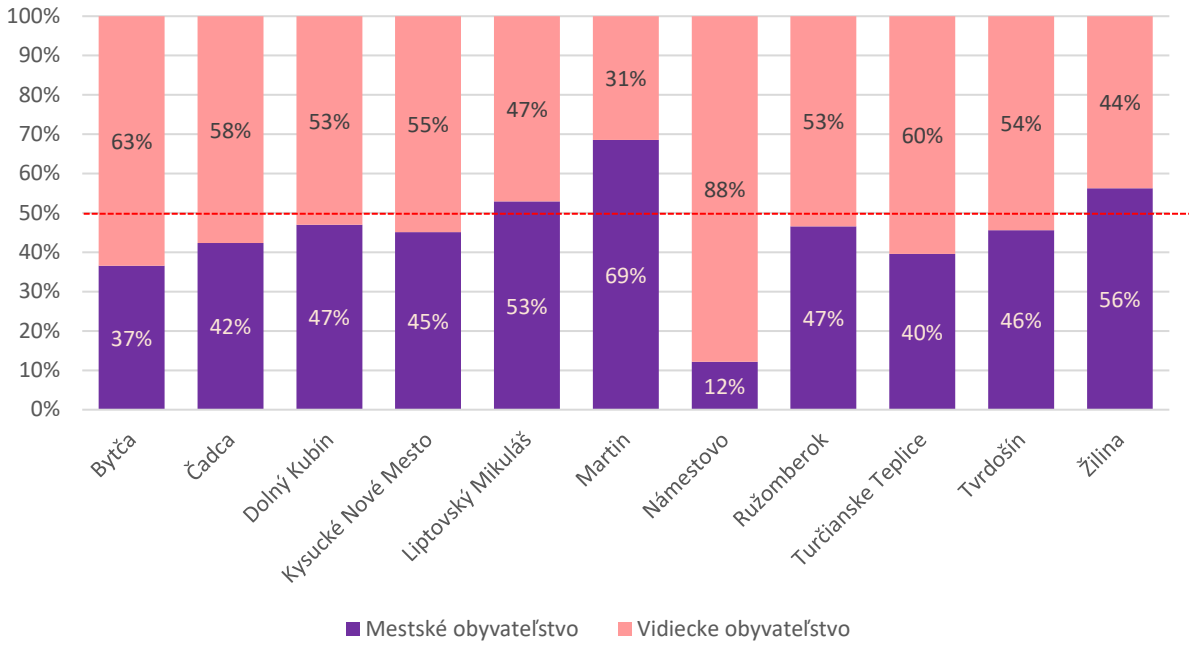
Retrospektívny vývoj mestského a vidieckeho obyvateľstva v ŽK v členení podľa okresov rovnako naznačuje v celokrajskom meradle „preskupovanie“ obyvateľstva z mestského prostredia do vidieckeho

[30] Pozitívne odchýlky vo vývoji sú spôsobené získaním mestského štatútu obcí Krásno nad Kysucou (2001) a Turany (2016).

prostredia. Žilinský kraj podľa podielu vidieckeho obyvateľstva (metódou OECD) možno rozdeliť nasledovne:

- **vidiecke regióny** s viac ako 50 % podielom vidieckeho obyvateľstva (okresy Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Ružomberok, Tvrdošín, a Turčianske Teplice),
- **prechodné regióny** s podielom vidieckeho obyvateľstva od 50 % do 15 % (okresy Žilina, Martin a Liptovský Mikuláš),
- **urbanizované regióny** s menším podielom ako 15 % podielu vidieckeho obyvateľstva sa v Žilinskom kraji nenachádzajú.

Graf 11 Súčasné zastúpenie mestského a vidieckeho obyvateľstva na území ŽK podľa okresov (2020)

6.4.3 Miera urbanizácie z hľadiska ťažísk osídlenia KURS

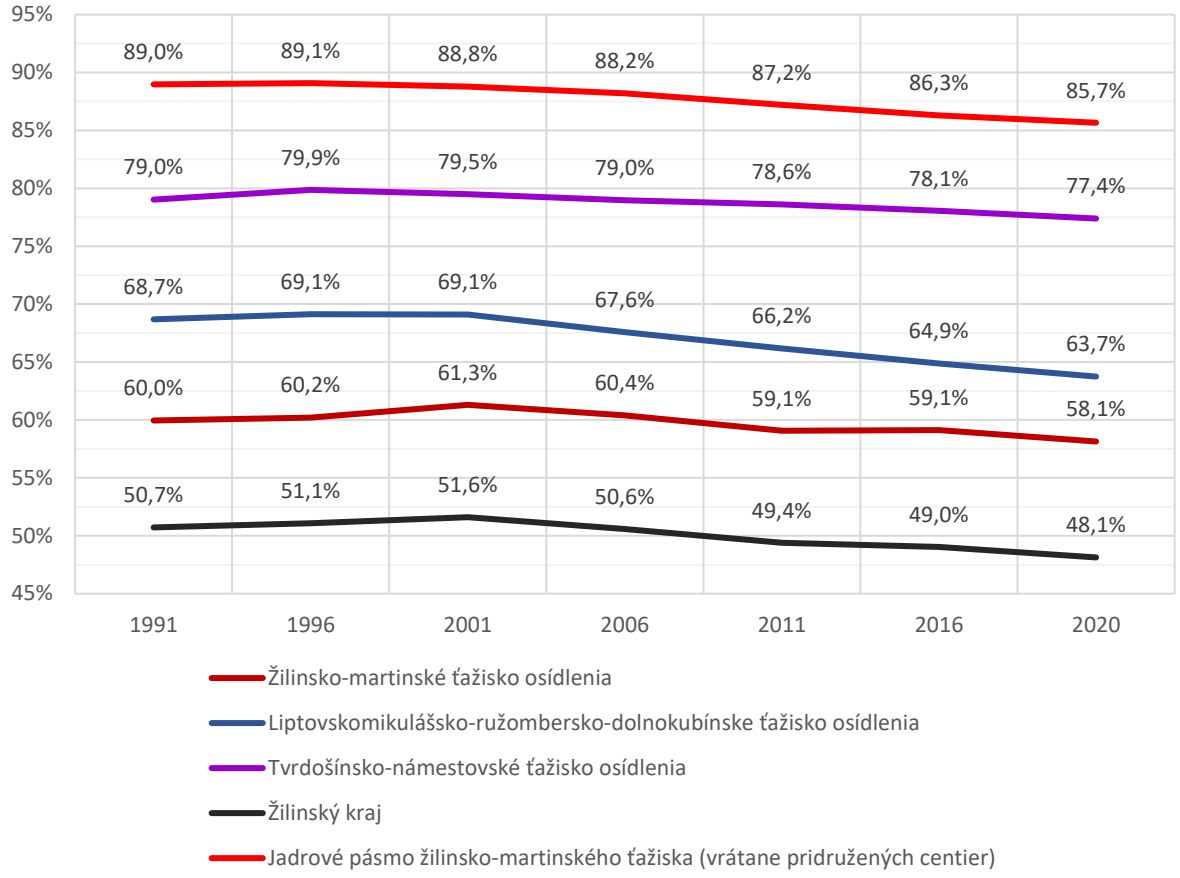
Retrospektívna analýza podľa jednotlivých ťažísk osídlenia rovnako ako pri analýze na okresnej úrovni dokumentuje regres počtu obyvateľov v mestských štruktúrach a postupný nárast počtu vidieckeho obyvateľstva. Tento vývoj zároveň potvrdzuje identifikované suburbanizačné tendencie v území. Ide evidentne o kontinuálny, dlhodobý proces vo všetkých troch ťažiskách s miernym časovým posunom a odlišnou dynamikou podľa konkrétneho ťažiska osídlenia alebo jeho časti.

Tabuľka 14 Relatívne zastúpenie mestského a vidieckeho obyvateľstva v ťažiskách osídlenia

Názov ťažiska	Mestské obyvateľstvo			Vidiecke obyvateľstvo		
	2001	2011	2020	2001	2011	2020
žilinsko-martinské ťažiská osídlenia (spolu)	61,3%	59,1%	58,1%	38,7%	40,9%	41,9%
prvá úroveň – jadrové pásmo	86,4%	84,5%	82,7%	13,6%	15,5%	17,3%
prvá úroveň – prímest. pásmo	31,4%	29,7%	33,9%	68,6%	70,3%	66,1%
prvá úroveň – okrajové pásmo	20,1%	19,1%	18,3%	79,9%	80,9%	81,7%
pridružené centrum	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Názov ťažiska	Mestské obyvateľstvo			Vidiecke obyvateľstvo		
	2001	2011	2020	2001	2011	2020
liptovskomikulášsko-ružomber-sko-dolnokubínske ťažisko osíd-lenia (druhá úroveň)	69,1%	66,2%	63,7%	30,9%	33,8%	36,3%
tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia (tretia úroveň – 2. sk.)	79,5%	78,6%	77,4%	20,5%	21,4%	22,6%
obce mimo ťažísk osídlenia (vidiecky priestor)	5,3%	5,1%	4,8%	94,7%	94,9%	95,2%
Celkový súčet	**51,6%**	**49,4%**	**48,1%**	**48,4%**	**50,6%**	**51,9%**

Graf 12 Retrospektívny vývoj miery urbanizácie z hľadiska ťažísk osídlenia[31]

Z retrospektívnej analýzy vývoja miery urbanizácie z pohľadu ťažísk osídlenia je evidentný rozdiel v dynamike poklesu a v rozdielnom časovom rámci. V prípade žilinsko-martinského ťažiska a tvrdošínsko-námestovského ťažiska proces poklesu započal už v polovici 90. rokov minulého storočia, v prípade liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskeho ťažiska až na prelome milénia ale tiež s väčšou dynamikou. Naopak v prípade jadra žilinsko-martinského ťažiska osídlenia krivka v závere naznačuje spomaľovanie klesajúceho trendu. Za posledné dve dekády zaznamenalo najväčší prepad liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskeho ťažisko osídlenia o 5,4 p. b., žilinsko-martinské ťažisko stratilo 3,2 p. b. a tvrdošínsko-námestovské ťažisko 2,1 p. b.

[31] Jadrové pásmo zahŕňa v tejto retrospektíve pre lepšiu názornosť aj pridružené centrá (Bytča a Čadca). Pozitívne odchýlky vo vývoji sú spôsobené získaním mestského štatútu obcí Krásno nad Kysucou (2001) a Turany (2016).

Z porovnania podielu miery urbanizácie ťažísk osídlenia sú však zároveň zrejmé určité diskrepancie, ktoré vyplývajú z metódy vymedzenia ťažísk v rámci KURS. Napríklad ťažiská druhej a tretej úrovne dosahujú vyššiu mieru urbanizácie oproti ťažisku prvej úrovne. Jedným z dôvodov je, že do celkovej bilancie žilinsko-martinského ťažiska sú zahrnuté aj jeho okrajové a prímestské pásma, ktoré výrazne ovplyvňujú výslednú hodnotu miery urbanizácie. Nemenej podstatným dôvodom je však aj podrobnosť spracovania najmä v prípade ťažísk druhej a tretej úrovne, ktoré sú vymedzené schematicky, pričom im chýba práve regionálny detail (napr. vnútorná štruktúra obdobne ako v prípade ťažiska prvej úrovne).[32]

Pri porovnaní miery urbanizácie samotného jadra, alebo jadra spolu s prímestským pásmom žilinsko-martinského ťažiska prvej úrovne je už evidentná prevaha tohto ťažiska voči ostatným ťažiskám Žilinského kraja. Aj vzhľadom k takto identifikovaným poznatkom, je predmetom tejto dokumentácie doplnenie regionálneho až subregionálneho detailu.

6.5 Vnútorné dopravné väzby a dostupnosť centier osídlenia

Intenzita vnútorných dopravných väzieb je podrobne popísaná v etape P+R ÚPN R ŽK. S odvolaním sa na tieto texty je možné konštatovať, že najsilnejšie vnútorné dopravné väzby sú koncentrované v údolí Váhu (regióny Horné Považie, Turiec a Liptov), kde je dopravná infraštruktúra súčasťou hierarchicky najvyššej úrovne Základnej siete a Siete Európskych dopravných koridorov TEN-T. Výrazná dopravno-gravitačná pozícia FMO Žilina je reflektovaná jej zaradením medzi Mestské dopravné uzly siete TEN-T. Okrem údolia Váhu existujú výrazné dopravné väzby i v sídelných koridoroch Kysúc a Turca (súčasť Základnej siete TEN-T) a Oravy (súčasť Súhrnnej siete TEN-T).

V rámci dokumentu SURDM ŽSK bol vypracovaný dopravný model ktorý identifikuje prognózovaný vzťah jadier FUA k dopravnej infraštruktúre. Z dopravného modelu sú vybrané a prezentované hodnoty dostupnosti odporúčaného výsledného variantu, ktorý je v nasledujúcich schémach uvádzaný pod názvom Gravitačný variant v etape Konceptu SURDM ŽSK, spracovaný k návrhovému roku dokumentu 2028.

Dostupnosť sídiel FUA k sieti diaľnic a rýchlostných ciest bola analyzovaná a vyhodnotená na základe izochrón minútových dojazdových vzdialeností. Vo výsledkoch kvalitnej dopravnej dostupnosti sa odráža predpoklad realizácie diaľnic D1 a D3 do roku 2028, ktorý však - s ohľadom na očakávané zaostávanie realizácie diaľnic D1 a D3 - zhorší parametre dostupnosti.

Integrovaný dopravný systém

V rámci IDS Žilinského kraja sa počíta s využívaním všetkých doterajších železničných staníc a zastávok. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť nutnosť modernizácie prípadne výraznej obnovy železničných tratí a staníc zapojených do IDS ŽSK. Izochróny pešej dostupnosti k železničným staniciam a zastávkam charakterizujú miestne pomery urbanistického usporiadania sídiel a vhodnosti siete lokalizácie železničných staníc a zastávok. Riešenie problematiky sa predpokladá na úrovni dopravných a územných plánov miest a obcí.

[32] Napríklad tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia zahŕňa tri mestá bez väčšieho zázemia a preto sa pohybuje v najvyšších priečkach miery urbanizácie.

Schéma 8 Dostupnosť sídiel FUA k sieti diaľnic a rýchlostných ciest[33]

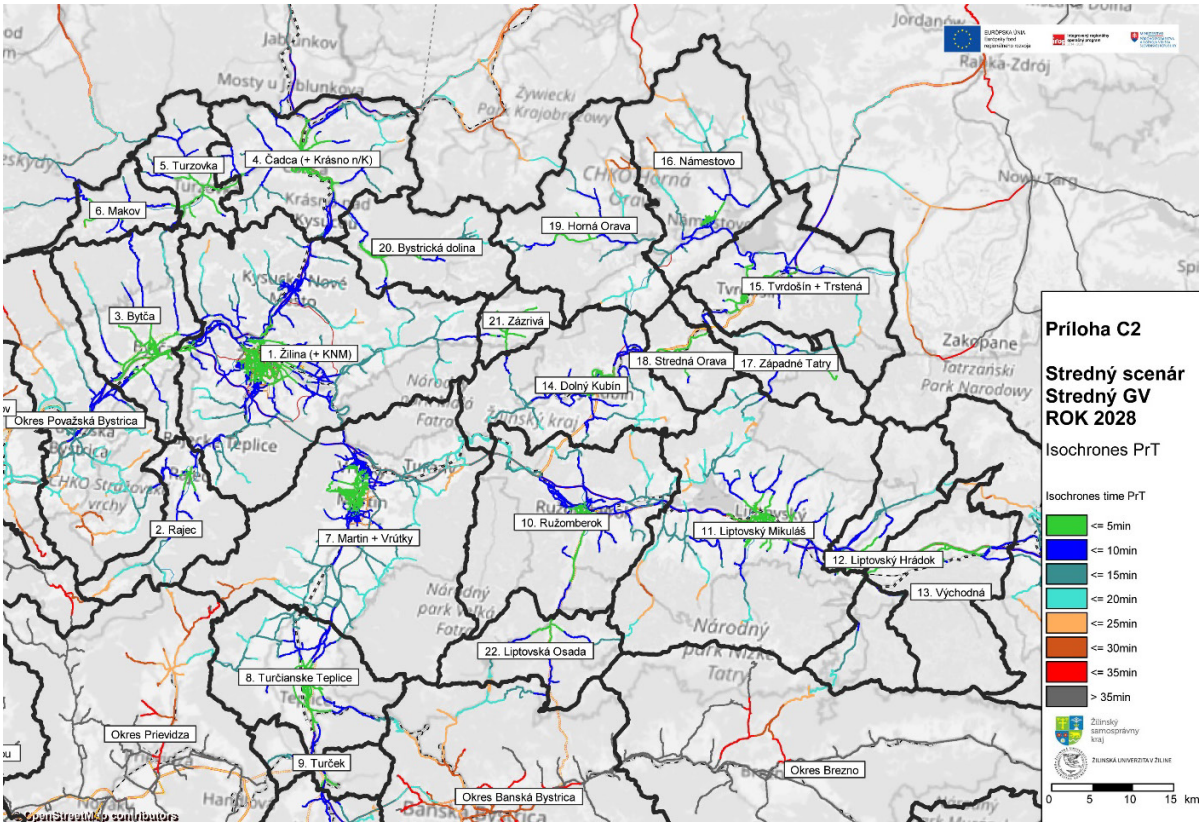
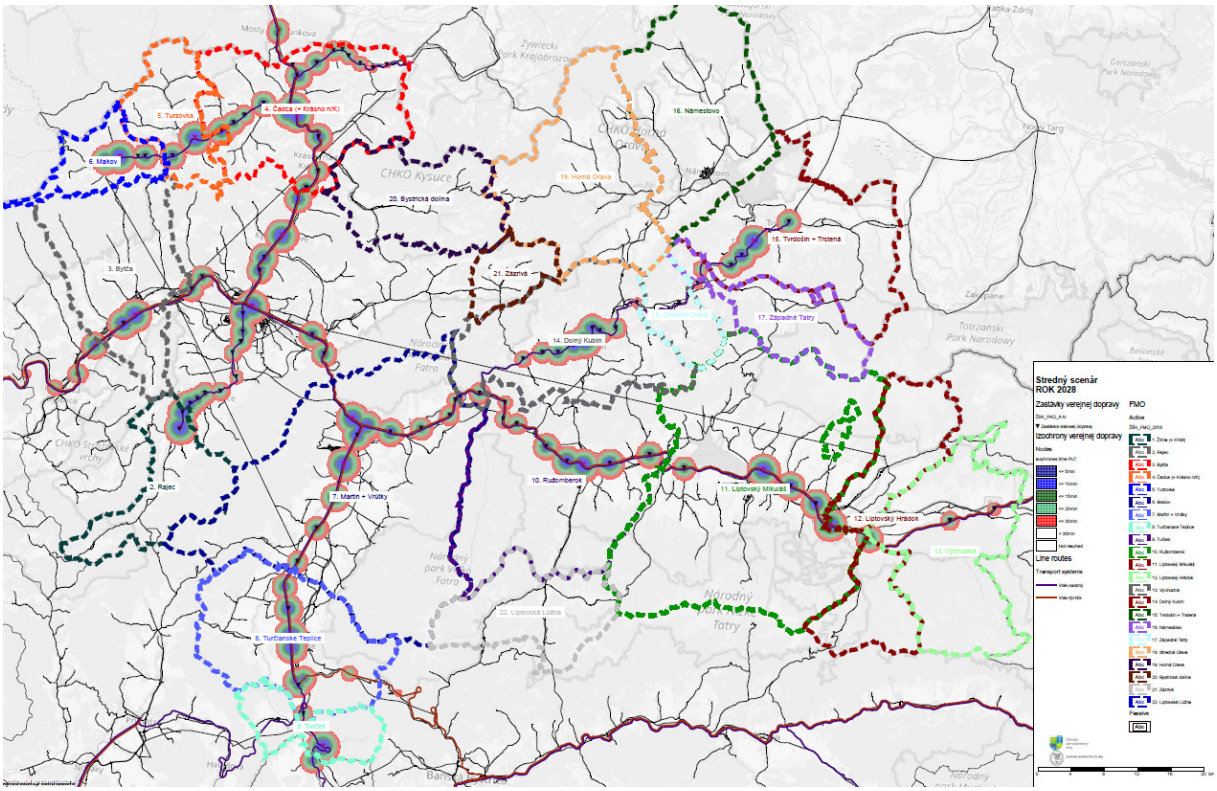

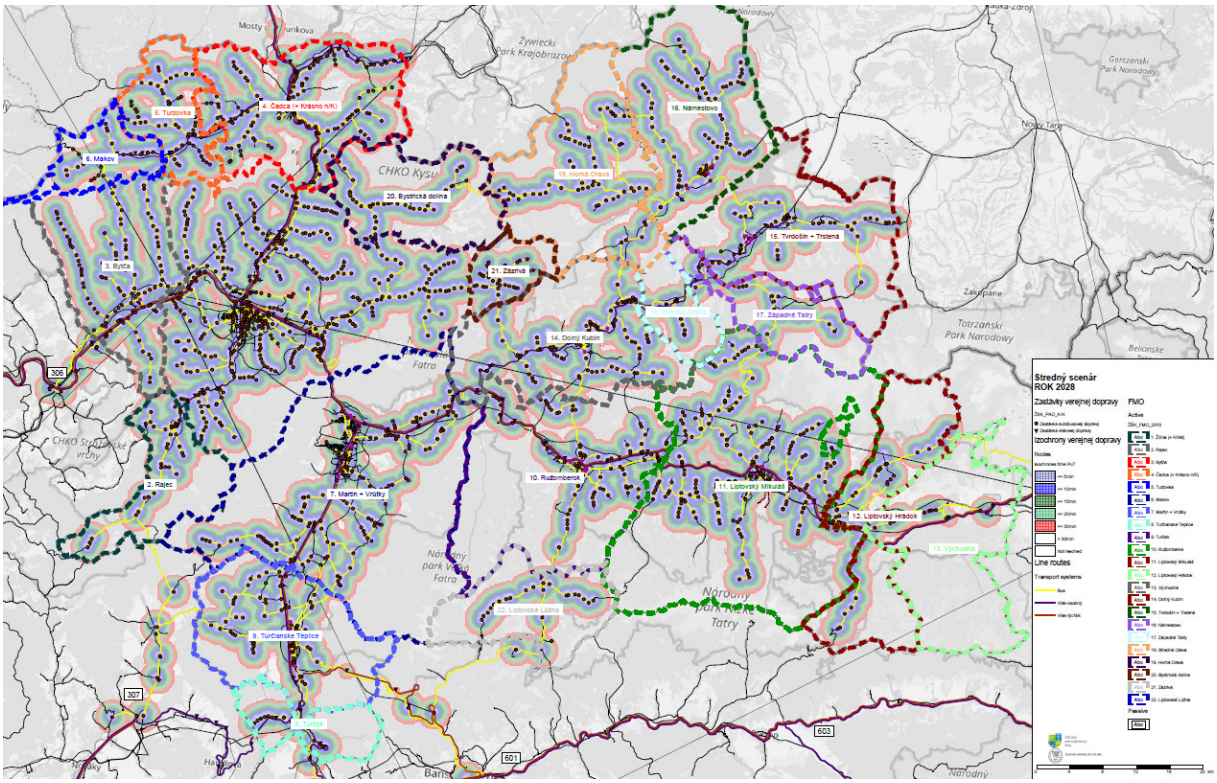
Schéma 9 Izochróny pešej dostupnosti k železničným staniciam a zastávkam[33]

[33] Zdroj: Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK, 2021

Súčasťou siete IDS ŽSK je i prímestská autobusová doprava s rozmiestnením autobusových staníc a zastávok podľa nasledujúcej schémy. Izochróny pešej dostupnosti k autobusovým staniciam a zastávkam charakterizujú miestne pomery urbanistického usporiadania sídiel a vhodnosti siete lokalizácie autobusových staníc a zastávok. Riešenie problematiky – podobne ako v železničnej doprave - sa predpokladá na úrovni dopravných a územných plánov miest a obcí.

Schéma 10 Izochróny pešej dostupnosti k autobusovým staniciam a zastávkam prímestskej autobusovej dopravy[34]

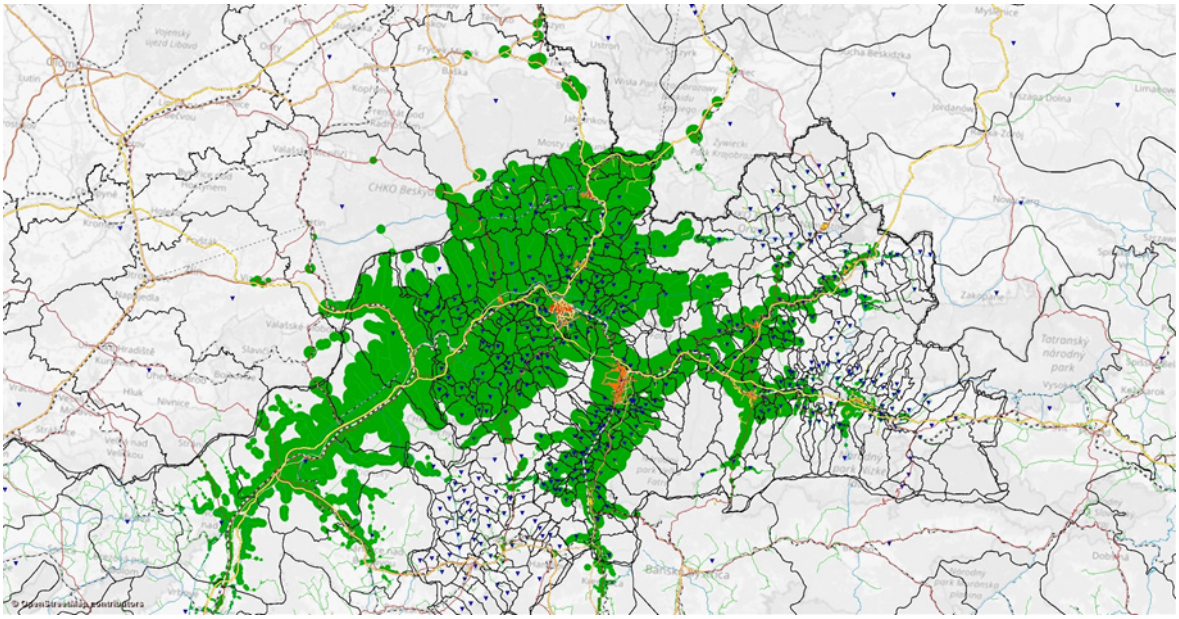

Dostupnosť leteckej dopravy

Nasledujúca schéma identifikuje spádovú oblasť letiska Žilina pre obchodných cestujúcich, s uvažovaním pozemnej dopravy na letisko osobným automobilom, ktorá je definovaná dojazdovým časom jednej hodiny. Zo schémy je zrejmé, že letisko Žilina by nemuseli využívať obchodní cestujúci z celého územia kraja, pretože by pre nich by bolo pravdepodobne časovo výhodnejšie využiť ponuku iných letísk (napr. pre Oravu je to letiská Krakov, Katovice, pre Horné Považie letiská Ostrava/Mošnov, Katovice, pre Liptov letisko Poprad). Uvedené možnosti sú závislé na ponuke destinácii letov z alternatívnych letísk ale aj na kvalite prípojnej dopravnej infraštruktúry k alternatívnym letiskám. S letiskom Žilina sa uvažuje ako s letiskom ktoré zabezpečí spojenie Severozápadného Slovenska s veľkým prestupným letiskom európskeho a svetového významu (Viedeň, letiská v Nemecku).

[34] Zdroj: Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK, 2021

Schéma 11 Dostupnosť sídiel ŽSK a TNSK k najbližším letiskám pre medzinárodnú prevádzku v SR (Žilina), ČR a PR[35]

Celkové zhodnotenie

V celkovom hodnotení dostupnosti sídiel ŽSK k dopravnej infraštruktúre je potrebné konštatovať jej vysoký stupeň závislosti na kvalite infraštruktúry (diaľnice, rýchlostné cesty, modernizované konvenčné železničné trate) a na časovej dostupnosti jej realizácie. Uvedené faktory sa prejavujú zvlášť vo vonkajšej dostupnosti územia kraja, pre vnútornú a medziregionálnu dostupnosť osídlenia v území kraja je dôležitý i stav a kvalita ciest II. a III. triedy, stav a kvalita železničných tratí regionálneho významu. Na základe poznania súčasného stavu dopravnej infraštruktúry v ŽSK možno predpokladať obmedzenú funkčnosť IDS ŽSK, ktorý je založený na vzájomnej koordinovanej prepojenosti dopravných módov cestnej, železničnej, cyklistickej, prímestskej a mestskej hromadnej prepravy osôb.

6.5.1 Komplexná problematika Revúckej doliny v súvislosti s dopravným prepojením Ružomberka a Banskej Bystrice

V súvislosti so zvažovaním potenciálneho trasovania rýchlostnej cesty, prepájajúcej Ružomberok a Banskú Bystricu,[36] s lokalizáciou v Revúckej doline je nutné uviesť východiská a dôvody, ktoré neumožňujú a vylučujú umiestňovanie rýchlostnej cesty v uvedenej lokalite.

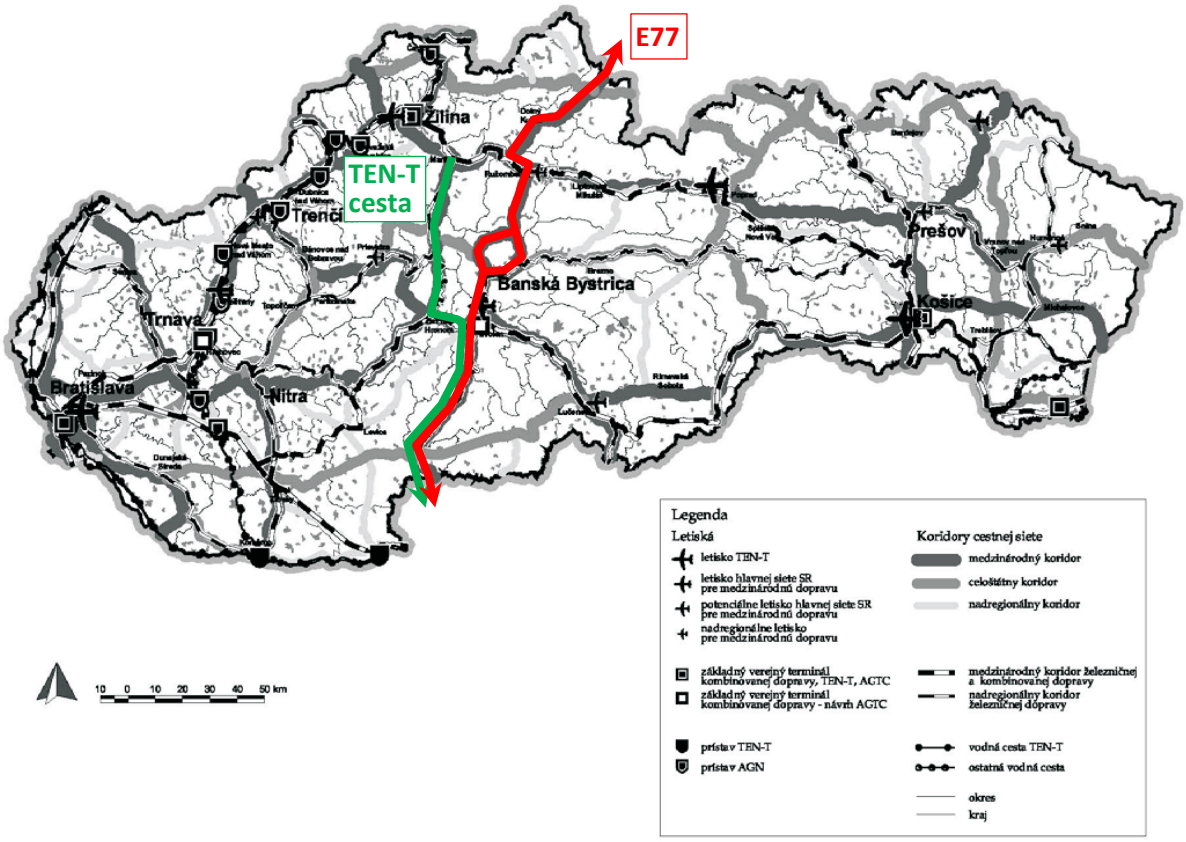
Východiskom pre takéto konštatovanie je znenie KURS 2001 v znení ZD č. 1, z ktorého vyplývajú nasledovné skutočnosti:

1. Podľa bodu 2.3 záväznej časti sa požaduje: „Podporovať v strednej časti republiky, v záujme vytvorenia celoštátne homogénneho a medzinárodne konkurenčného sídelného prostredia, rovnomerne rozložený systém osídlenia miest a vytvorenie vzájomného prepojenia žilinsko-martinského, banskobystricko-zvolenského ťažiska osídlenia...“. Z uvedeného vyplýva požiadavka na vytvorenie severojužného sídelného prepojenia Žilinského a Banskobystrického kraja cez Turiec.
2. Medzi Ružomberkom a Banskou Bystricou nie je v stanovená žiadna sídelná rozvojová os.

[35] Zdroj: Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK, 2021
[36] overovacie štúdie vypracované NDS a.s.

3. Podľa bodu 11.7 sa požaduje rešpektovať dopravnú infraštruktúru zaradenú podľa európskych dohôd (AGR): „11.7.6. E 77 (Pskov – Riga – Gdansk – Varšava – Krakov) – Trstená – Ružomberok – Banská Bystrica – Zvolen – Šahy – (Budapešť)“. (viď priložená schéma)

   Je nevyhnutné konštatovať, že tento bod síce stanovuje medzinárodný cestný koridor ale neuvádza konkrétne, o aký typ pozemnej komunikácie ide. V princípe sa požaduje „rešpektovať“ stanovené koridory ciest, čo však neznamená, že musia byť nutne reprezentované práve diaľnicou alebo rýchlostnou cestou.

Z horeuvedeného je zrejmé, že z nadradenej územnoplánovacej dokumentácie pre ÚPN-R nevyplýva záväzná požiadavka na umiestnenie rýchlostnej cesty v Revúckej doline.

Nižšie zároveň uvádzame viaceré dôležité dôvody, ktoré tak jednotlivo ako aj kumulatívne ako celok neumožňujú umiestnenie rýchlostnej cesty do tohto územia:

1. Geomorfológia územia: ide o úzku dolinu (šírka približne 900 m) s horským priechodom, čo vo všeobecnosti predstavuje problematické a nevyhovujúce podmienky pre umiestňovanie akejkoľvek nadradenej infraštruktúry (dopravnej aj technickej).
2. Urbanizmus: dolina pozostáva z osídlenia s veľmi nízkou hustotou, ktoré nie je dôvod dopravne sprístupňovať rýchlostnou cestou (nie je pre to logické opodstatnenie).
3. Urbanizácia: je predpoklad, že umiestnenie rýchlostnej cesty spôsobí neželanú akceleráciu urbanizácie v priestore Revúckej doliny, ktorý ÚPN-R definuje ako prírodné prostredie mimo koncentrácie osídlenia, t .j .kde sa nepredpokladá extenzívny územný rozvoj.
4. Ochrana prírody: v prevažnej časti doliny sa nachádzajú chránené územia prírody, ktoré obmedzujú činnosti a umiestňovanie stavieb.

5. ÚSES: predpoklad kolízie s NRBc2 Ďumbierske NT, RBc30 Zvolen, RBk20, RBk36, RBk43, RBk44.
6. Rekreácia: Revúcka dolina predstavuje subregión cestovného ruchu s kúpeľným územím Korytnica.
7. Charakteristický vzhľad krajiny: ide o vizuálne uzavretý dolinový systém hodný ochrany, ktorý nie je dôvod urbanisticky a infraštrukturálne intenzifikovať.

Na základe uvedených východísk a zdôvodnenia sa v ÚPN-R v Revúckej doline rýchlostná cesta nenavrhuje. Odporúča sa skôr environmentálna a ekologická stabilizácia územia a orientácia na cestovný ruch s pridanou hodnotou, pre ktoré postačuje súčasná dopravná obsluha.

6.6 Varianty riešenia urbanistickej koncepcie

Návrhový horizont územného plánu regiónu je stanovený do roku 2040. Z hľadiska nastavenia variantov sa rozlišujú dva scenáre vývoja:

1. VARIANT 1 – Konzervatívny scenár,
2. VARIANT 2 – Progresívny scenár.

6.6.1 Externé faktory a predpoklady pre formovanie variantov

Rekapitulácia a prehľad externých faktorov (procesov a tendencií) pozostáva z predpokladov vývoja v oblastiach, ktoré majú zásadný vplyv na formovanie variantov rozvoja, na ktoré však územný plán regiónu nemá priamy dosah.

OBLASŤ	**VARIANT 1** KONZERVATÍVNY SCENÁR	**VARIANT 2** PROGRESÍVNY SCENÁR
EXT. PROCESY A TENDENCIE	**Negatívne až stagnačné**	**Stagnačné až pozitívne**
Demografické tendencie	Negatívy demografický vývoj podľa prognózy do roku 2040: • Úbytok populácie regiónu • Znižujúci sa prirodzený prírastok regiónu (výnimka NO) • Vyrovnané migračné saldo (pozitívne saldo v ZA, BY, TR) • Pokles produktívneho obyvateľstva • Pokračujúci proces starnutia populácie	Neutrálny (čiastočne pozitívny) demografický vývoj na základe rozvojového územného potenciálu: • Stabilizácia až mierny nárast populácie • Prirodzený prírastok blízko pod nulou • Pozitívne migračné saldo
Štátne a regionálne politiky	Pokračujúci súčasný trend – minoritné zmeny v štátnych a regionálnych politikách a ich pomalá implementácia (záverom návrhového horizontu) v oblastiach bytovej, sociálnej, environmentálnej a iných politík. Nekontrolovaná pracovná emigrácia.	Adekvátne zmeny v štátnych a regionálnych politikách a ich implementácia v rámci návrhového horizontu: • Zmena bytovej politiky (podpora nájom. bývania) • Zmena sociálnej politiky (podpora PP a spomalenia starnutia populácie) • Podpora pracovnej imigrácie a návratu občanov SR späť domov • Zmena environmentálnych politík, ktoré umožnia účinnejšiu kontrolu a zavádzanie ŽP prospešných riešení
Ekonomické tendencie	Pokračujúca ekonomická kríza s predpokladom zotavenia (na záver návrhového horizontu): • Mierne zvýšenie nezamestnanosti	Postupné zotavovanie ekonomiky (do konca návrhového horizontu): • Stabilizácia nezamestnanosti

OBLASŤ	**VARIANT 1** KONZERVATÍVNY SCENÁR	**VARIANT 2** PROGRESÍVNY SCENÁR
	• Ekonomická stagnácia výrobných podnikov a služieb • Stagnácia poskytovania verejných služieb v súčasnom sídelnom a dopravnom kontexte	• Rozvoj výrobných podnikov a služieb • Zvýšenie adaptability pracovnej sily na nové potreby • Využitie inovácií pre rozvoj a udržateľné zhodnotenie potenciálu ŽSK • Pozvoľný rozvoj verejných služieb v súlade s prirodzenou sídelnou a dopravnou gravitáciou regiónov SR a ŽSK (Aplikácia Reformy verejných služieb Polycentrický scenár)
Environmentálne tendencie	Pomalé limitovanie znečisťovania ŽP: • Voda a ovzdušie – mierne zníženie emisií a znečistenia • Pôda – mierne spomalenie záberov pôdy • EZ – stagnujúci stav	Zníženie znečistenia zložiek ŽP: • Ovzdušie – výrazné zníženie emisií z autodopravy (vozidlá s alternatívnym pohonom) a priemyslu • Podpora verejnej hromadnej dopravy osôb • Zníženie prepravnej náročnosti verejného systému aplikáciou rozvoja verejných služieb v súlade s prirodzenou sídelnou a dopravnou gravitáciou regiónov SR a ŽSK • Voda – zlepšenie kvality povrchových a podzemných vôd, preverenie a prehodnotenie nevyužívaných vodných zdrojov • Pôda – pokračujúce zábery pôdy • EZ – sanovaná väčšina EZ s vysokou prioritou
Dopady zmeny klímy	Veľmi vážne dopady podľa socioekonomických scenárov SSP3 Regionálna rivalita alebo SSP4 Nerovnosti	Vážne dopady podľa socioekonomických scenárov SSP2 Stredná cesta alebo SSP1 Udržateľný vývoj
	• Výskyt extrémov počasia, prívalových povodní, vodnej a veternej erózie a sucha. • Riziko zosuvov a skal. zrútení; riziko kolapsu environmentálnych záťaží. • Ohrozenie ekosystémov, znižovanie biodiverzity, zmeny v distribúcii druhov a riziko ich vymierania; znižovanie celkovej ekologickej stability územia. • Ohrozenie stability siete chránených území a prvkov ochrany prírody. • Pokles podzemných a povrchových vôd, pokles zásob pitnej vody v niektorých častiach regiónu. • Ohrozenie infraštruktúry a zhoršenie bezpečnosti a plynulosti dodávky energie. • Ohrozenie jednotlivých dopravných systémov extrémami počasia (napr. teplo, záplavy). • Zvýšené ohrozenie sídiel environmentálnymi, bezpečnostnými a zdravotnými rizikami a zvyšujúca sa energetická náročnosť sídiel. • Pokles zimného cestovného ruchu, skrátenie lyžiarskej sezóny a iných zimných aktivít, väčší rozvoj letného turizmu s negatívami ako sucho a vlny horúčav.	

6.6.2 Východiská pre stanovenie urbanistickej koncepcie

Základná urbanistická koncepcia riešenia ŽSK vychádza z existujúcich a predpokladaných aglomeračných trendov. Aglomeračné účinky mesta Žilina v zmysle KURS 2001 v znení ZD č.1 pôsobia aj na susediaci Trenčiansky a Bystrický kraj.

Ďalší rozvoj ŽSK je, tak ako aj rozvoj urbanizácie vo všeobecnosti, ovplyvňovaný celkovými spoločenskými a hospodárskymi danosťami a trendami na území SR a v samotnom regióne. Jedným zo zásadných indikátorov rozvoja sú vývoj a trendy vo vývoji obyvateľstva v danom regióne. Pre stanovenie variantných riešení slúžia načrtnuté predpoklady demografického a socioekonomického vývoja vrátane prognózy vývoja obyvateľstva (podrobne uvedené v 5. kapitole) s významným vplyvom aj na rozvoj osídlenia a tvorby sídelných štruktúr.

Ďalším indikátorom rozvoja ŽSK je priestorový vývoj urbanizácie hodnotený retrospektívne (podkapitola 6.1 Vývoj osídlenia), ktorý vzhľadom na transformačné procesy po roku 1989 vykazuje dve odlišné charakteristiky. V decéniu 1990 až 2000 sa koncentračný rozvoj urbanizácie prolongujúci z rokov 1970 až 1990 úplne utlmil a vykazoval relatívne pomalý a plošne rovnomerný rast. Po roku 2000 sa začal prejavovať výraznejší rozvoj charakteristický predovšetkým oživovaním a rozvojom menších obcí v zázemí miest, so silnými suburbanizačnými vplyvmi, s negatívnych dôsledkami vnútorných urbanizačných procesov v rámci aglomerácií, zaťaženia dopravných systémov a životného prostredia.

Kľúčové sú aj ďalšie predchádzajúce podkapitoly, podrobne analyzujúce dlhodobé trendy územného vývoja kraja.

Rozvojové územia v územných plánoch obcí Žilinského kraja

Ďalším východiskovým faktorom sú analýzy plánovaného vývoja v zmysle schválených územných plánov obcí. Na základe výsledkov analýzy je nutné konštatovať, že enormné množstvo rozvojových území v ÚPN obcí nekorešponduje s demografickými trendami a predpokladmi demografického vývoja a tiež presahuje štandardný prirodzený rozsah ponukových plôch, v niektorých prípadoch ide až o extrémnu exploatáciu územia.

To ilustrujú aj údaje uvedené v nasledovnej tabuľke, kedy v prípade realizácie napr. väčšiny rozvojových obytných plôch (80 %) v rámci schválených územných plánov obcí by celkový počet obyvateľov Žilinského kraja mohol narásť až o približne 88 000 obyvateľov. V prípade realizácie len polovice rozvojových obytných plôch by išlo o nárast približne 55 000 obyvateľov. Obidve hodnoty sú však v rozpore s prognózou demografického vývoja do roku 2040, ktorá predpokladá celkový pokles obyvateľov kraja.

Tabuľka 15 Predpoklad nárastu počtu obyvateľov ŽSK do roku 2040 na základe rozlohy nových obytných území (v schválených územných plánoch obcí) v prípade realizácie ich polovice alebo väčšiny[37]

Okres	nárast obytných plôch (priemer ÚPN)	realizácia v rozsahu 50%	realizácia v rozsahu 80%	Abs. nárast populácie pri realizácii 50%	Abs. nárast populácie pri realizácii 80%	počet obyvateľov okresu (2020)
Bytča	16,13%	8,07%	12,91%	2 498	3 997	30 965
Čadca	7,95%	3,98%	6,36%	3 576	5 722	89 952
Dolný Kubín	23,32%	11,66%	18,65%	4 596	7 353	39 417
Kysucké Nové Mesto	7,30%	3,65%	5,84%	1 201	1 921	32 890
Liptovský Mikuláš	23,45%	11,73%	18,76%	8 468	13 549	72 216
Martin	15,61%	7,80%	12,49%	7 505	12 008	96 171
Námestovo	27,17%	13,58%	21,74%	8 542	13 667	62 879
Ružomberok	9,53%	4,77%	7,62%	2 700	4 320	56 657
Turčianske Teplice	2,12%	1,06%	1,69%	168	269	15 880
Tvrdošín	19,02%	9,51%	15,21%	3 443	5 508	36 203
Žilina	15,72%	7,86%	12,58%	12 443	19 909	158 279
Spolu Žilinský kraj	15,21%	7,61%	12,17%	55 139	88 223	691 509

[37] Východiskom údajov o obytných rozvojových územiach je analýza územných plánov obcí z etapy prieskumy a rozbory s aktualizáciou k januáru 2021.

Ako už bolo spomenuté v predošlej kapitole č. 5 v rámci predpokladov vývoja pre jednotlivé varianty, aj napriek negatívnym vyhliadkam demografického vývoja sa odhaduje, že z viacerých dôvodov bude nárast nových obytných a tým pádom aj ostatných území pokračovať. Dôležité je však v akej miere resp. v akom tempe. Okrem už spomenutých dôvodov ako klesajúca obložnosť obytných jednotiek, efekt demografickej zotrvačnosti, životnosť budov, potreba vlastnenia nehnuteľnosti a preferencia bývania v domoch možno spomenúť ešte nasledovné trendy:

- zvyšujúce sa nároky na štandard bývania,
- osamostatňovanie sa mladých ľudí,
- vysoké (a rastúce) percento rozdelených rodín,
- potreba viacerých bytových jednotiek pre jednu rodinu z pracovných, vzdelávacích dôvodov, manažérske služobné byty pre cestujúcich zamestnancov,
- tzv. druhé bývanie – obnova tradičného systému potreby „letného“ bytu (rodinný dom na vidieku, chalupa, trvalo obývateľná chata, apartmánový byt, ...) a „zimného“ bytu (prevažne v meste, blízko miesta pracoviska, školy, záujmov, ...) – tento jav súvisí so vznikom spoločenskej vrstvy ekonomicky dobre situovaných jednotlivcov a rodiny,
- možnosti investovať do kúpy bytu a príp. následné prenajímanie (voľný trh s voľnými bytmi).

Spracované a schválené územné plány obcí otvárajú teda nové možnosti urbanizácie aj rozšírením zastavaných území obcí, pričom však tieto rozvojové územia predstavujú skôr územný potenciál pre rozvoj. Reálna miera rozvoja územia však závisí okrem horeuvedených faktorov aj od ďalších objektívnych skutočností a externých vplyvov. Z uvedených dôvodov sa preto pre jednotlivé varianty počíta z rôznym rozsahom naplnenia rozvojových území navrhnutých v rámci územných plánov obcí ako aj rôznou mierou a tempom rastu.

6.6.3 Návrh variantného riešenia

Nastavenie variantov rozvoja vychádza z uvedených externých faktorov a východísk, pričom charakter samotných variantov nie je protikladný, skôr na základe rozpracovaných pesimitsických/optimistických scenárov vývoja sa líši v škále a intenzite navrhovaných intervencií.

Variant 1 – Konzervatívny scenár

Prvý variant je koncipovaný ako konzervatívny, vyplývajúci z prolongácie súčasných tendencií a procesov v sledovanom území do roku 2040, ktoré vyplynuli z komplexnej územnej analýzy a predpokladov demografického a socioekonomického vývoja. Vo všeobecnosti sa predpokladá stagnácia resp. mierny rast. V tejto súvislosti sa navrhujú konkrétne opatrenia v rámci kompetencií územného plánu regiónu, aby nedošlo k akcelerácii nežiaducich javov aj v dôsledku predpokladaných negatívnych tendencií.

Vo variante 1 sa počíta najmä s kvalitatívnym rozvojom územia s dôrazom na zlepšenie sídelných väzieb v zmysle nastavenej štruktúry osídlenia a funkčnej a priestorovej konfigurácie územia. Z už spomínaných dôvodov sa z hľadiska územného rozvoja počíta s minimálnym nárastom, ktorého tempo a miera sa výrazne usmerňuje. Na druhej strane sa kladie dôraz na zamedzenie „spontánneho rozvoja“ obcí a akcent na princípy kompaktného územného rozvoja a jeho prirodzenej miery, s cieľom vylúčenia extrémov a ich negatívnych dôsledkov (najmä v zázemí väčších miest). Znižujú sa tým aj negatívne dopady na ekosystémy a kvalitu životného prostredia.

Predpokladom rozvoja osídlenia a sídelných štruktúr je v tomto variante predovšetkým dôraz na vnútorné skvalitňovanie sídelného prostredia miest a obcí Žilinského kraja. Hlavným cieľom v tomto variante je akcent na sledovanie a podporu vytvárania hierarchického systému sídelných centier regiónu, s dôrazom na znižovanie mobility obyvateľov a efektivitu využívania rôznych druhov dopráv. Z tohto dôvodu koncepcia sa zameriava na väčšiu kooperáciu sídiel a navrhuje doplnenie úrovne subregionálnych rozvojových osí a centier a spodrobnenie hierarchie ťažísk osídlenia.

Ťažiskom koncepcie 1. variantu je orientácia na existujúce zastavané územia obcí, prostredníctvom progresívneho zvyšovania hustoty osídlenia existujúcich zastavaných území, v zvyšovaní kvality a komplexity urbánnych prostredí (obslužných, sociálnych a pracoviskových funkcií), najmä kvality verejných komunikačných priestorov, v zvyšovaní kvality medzisídelných spojovacích línií a znižovaní dochádzkových vzdialeností. Fundamentálnym cieľom je v tomto kontexte, dobudovanie dopravnej infraštruktúry (vzhľadom na rastúcu mobilitu obyvateľstva) a technickej infraštruktúry pre minimalizáciu negatívnych dopadov na životné prostredie a záberov pôdy s vysokou bonitou.

Kvalitatívne zmeny v štruktúre osídlenia je potrebné vnímať v podpore dobudovania požadovaných obslužných, sociálnych a pracoviskových funkcií jednotlivých centier. Hlavnými hýbateľmi rozvoja sú okresné mestá, ktoré sú aj nositeľmi zabezpečenia požadovanej funkčnej komplexnosti okresov.

Z hľadiska urbanizačných procesov sa teda koncepcia v prvom variante zameriava najmä na reurbanizáciu (dôraz na vnútornú kvalitu a intenzifikáciu sídiel), spomalenie suburbanizácie a všeobecne podporu koncentračných tendencií pre zvrátenie poklesu a stabilizáciu vývoja miery urbanizácie (t. j. podielu mestského obyvateľstva).

Variant 2 – Progresívny scenár

Druhý variant je oproti prvému koncipovaný ako viac optimistický, založený na využití rozvojového územného potenciálu obcí s aplikáciou menej striktných intervenčných mechanizmov regionálneho charakteru a na stimulácií, prípadne minimálnom usmernení prebiehajúcich trhových mechanizmov. Z demografického hľadiska je druhý variant ovplyvnený rozsahom navrhovaných nových obytných území, pričom za racionálne akceptovateľný sa považuje interval realizácie do 30% obcami navrhovaných nových obytných plôch v ich územných plánoch, čo predstavuje celkovo nárast počtu obyvateľov do roku 2040.[38] Vo všeobecnosti sa predpokladá vyvážený rast. Z hľadiska intervencií stavia druhý variant na tézach prvého variantu, ktoré čiastočne rozširuje alebo modifikuje.

Z hľadiska štruktúry osídlenia sa v tomto variante predpokladajú heterogénne procesy (prechod zo štádia suburbanizácie do štádia reurbanizácie), pričom do roku 2040 sa zameriava na zvrátenie poklesu až čiastočný nárast miery urbanizácie najmä v dôsledku nastavených požiadaviek reurbanizácie a podpory koncentračných tendencií. V najviac rozvinutých aglomeráciách miest (krajského mesta, príp. okresných miest) sa očakáva tendencia vracania sa obyvateľov do centier miest, čo povedie k zvýšenému tlaku na zahusťovanie urbanizovaného územia miest.

[38] Ide o čas, ktorý korešponduje s celkovou prípravou území pre uskutočnenie realizácie v uvedenom percentuálneho rozsahu.

Porovnanie variantov a navrhovaných intervencií

OBLASŤ	**VARIANT 1** KONZERVATÍVNY SCENÁR (STAGNÁCIA/MIERNY RAST)	**VARIANT 2** PROGRESÍVNY SCENÁR (VYVÁŽENÝ RAST)
ŠTRUKTÚRA OSÍDLENIA		
Ťažiská osídlenia	• Stabilizácia žilinsko-martinského ťažiska osídlenia, vrátane pridružených centier • Stabilizácia liptovskomikulášsko-ružomberskodolnokubínského ťažiska osídlenia a rozčlenenie na pásma • Rozšírenie tvrdošínsko-námestovské ťažiska osídlenia o okrajové pásmo	• Posilnenie žilinsko-martinského ťažiska osídlenia s prolongáciou na pridružené centrá • Stabilizácia liptovskomikulášsko-ružomberskodolnokubínského ťažiska osídlenia a rozčlenenie na pásma • Rozšírenie tvrdošínsko-námestovské ťažiska osídlenia o okrajové pásmo
Rozvojové osi	• Rešpektovanie hierarchie rozvojových osí špecifikovaných v zmysle KURS 2001 v znení ZD č. 1 KURS 2011 • Doplnenie subregionálnych sídelných rozvojových osí	
Centrá osídlenia	• Rešpektovanie hierarchie centier osídlenia špecifikovaných v zmysle KURS 2001 v znení ZD č. 1 KURS 2011 • Podpora súčasných prirodzených kooperačných väzieb centier osídlenia • Doplnenie subregionálnych centier osídlenia	• Posilnenie dvojice miest Liptovský Mikuláš a Ružomberok na centrum celoštátneho významu • Širší rozvoj kooperačných väzieb centier osídlenia • Doplnenie subregionálnych centier osídlenia
ÚZEMNÝ ROZVOJ		
Urbanizácia	• Podpora koncentračných tendencií a usmernenie dekoncentračných tendencií • Stabilizácia miery urbanizácie • Spomaľovanie suburbanizácie (zamedzenie dezurbanizácie) a podpora reurbanizácie	• Podpora najmä koncentračných tendencií • Podpora zvyšovania miery urbanizácie • Zamedzenie suburbanizácie a podpora reurbanizácie
Územný rozvoj sídiel	V nadväznosti na demografické a socioekonomické predpoklady vývoja: • predpoklad realizácie do 10 % rozvojových obytných území v schválených ÚPN obcí • výrazné spomalenie tempa extenzívneho územného rozvoja obcí, podpora intenzifikácie sídiel • spomalenie územného zrastania a reťazenia sídiel, vyššia ochrana medzisídelných priestorov	V nadväznosti na demografické a socioekonomické predpoklady vývoja: • predpoklad realizácie do 30 % rozvojových obytných území v schválených ÚPN obcí • spomalenie miery extenzívneho územného rozvoja obcí, podpora intenzifikácie sídiel • spomalenie územného zrastania a reťazenia sídiel a ochrana medzisídelných priestorov
DOPRAVA		
	• Realizácia všetkých úsekov D1 na území ŽSK okrem Turany – Hubová, dokončená vo výhľadovom období • Realizácia len vybraného úseku D3 Žilina/Brodno – Kysucké Nové Mesto • Realizácia R3 v plnom šírkovom profile vo vybraných úsekoch na Turci, v smere na Kremnicu • Limitovaná úroveň funkčnosti IDS ŽSK • Modernizácie železničnej trate Žilina – Vrútky a Lipt. Mikuláš – Poprad, Krásno nad Kysucou – Čadca – ČR/PR, bez rekonštrrukcií regionálnych železničných tratí a staníc • Rekonštrukcie prieťahov/ obchvaty cesty I., II.a III.tr v nehnutnom rozsahu	• Realizácia všetkých úsekov D1 a D3 na území ŽSK • Realizácia R3 na Orave a Turci v smere Tur. Teplice – Banská Bystrica • Modernizácie železničnej trate Žilina – Vrútky - Lipt. Mikuláš – Poprad, Krásno nad Kysucou – Čadca – ČR/PR, regionálnych tratí, železničných staníc a terminálov • Funkčný IDS ŽSK - TNSK • Rekonštrukcie prieťahov/ obchvaty cesty I., II.a III.tr v optimalizovanom rozsahu

7 KONCEPCIA ROZVOJA ŠTRUKTÚRY OSÍDLENIA

7.1 Základná koncepcia rozvoja štruktúry osídlenia

Vývoj urbanizácie sa na území Žilinského kraja v po roku 1990 značne zmenil. Silne poklesli dovtedajšie tendencie jednoznačnej koncentrácie obyvateľstva do vybraných centier. Vývoj urbanizácie sa prejavuje viac formou koncentrovanej dekoncentrácie a možno hovoriť aj o určitých suburbanizačných tendenciách.[39]

Retrospektívny vývoj mestského a vidieckeho obyvateľstva v ŽSK naznačuje v celokrajskom meradle „preskupovanie“ obyvateľstva z mestského prostredia do vidieckeho prostredia. V priebehu rokov 2001 – 2020 došlo k poklesu mestského obyvateľstva pod 50 %. V ďalších rokoch sa ešte predpokladá s doznievaním procesu dekoncentrácie obyvateľstva z najviac urbanizovaných miest do zázemia satelitných sídiel ležiacich v únosnej dochádzkovej vzdialenosti, čím sa postupne mestský spôsob života rozširuje do vidieckych oblastí.

Koncepcia rozvoja štruktúry osídlenia pre ďalšie obdobie vychádza z historicky vyvinutej štruktúry osídlenia, kde sa nepredpokladá vznik nových sídelných centier. V ďalšom období je potrebné využiť potenciál existujúcich centier ako centier zabezpečujúcich požadované sociálne a výrobné služby, čím budú stimulovať a zabezpečovať rovnomerné podmienky pre rozvoj aj ostatných obcí v ich zázemí.

Význam okresných miest ako rozvojových centier bude aj naďalej pri akomkoľvek rozvojovom trende osídlenia zachovaný. Ich dôležitosť bude práve v zabezpečovaní vyššej a špecifickej občianskej vybavenosti aj pre okolité obce v ich spádovom území. Preto v ďalšom rozvoji osídlenia je dôležité vytvárať systém aglomerovaných sústav osídlenia, v rámci ktorých je potrebné zabezpečovať racionálne rozdelenie „sídelnej práce“ medzi jednotlivými obcami v záujme vytvárania požadovanej funkčnej komplexity príslušného sídelného celku (aglomerácie, mikroregiónu a pod.).

Súčasná fáza rozvoja miest na Slovensku, ako aj na území Žilinského kraja, je charakterizovateľná ako záver etapy suburbanizácie, ktorá je spojená s dočasným poklesom počtu obyvateľstva v jadrových mestách, avšak s pokračujúcou koncentráciou populácie v mestských funkčných územiach a hlavne ich aglomeráciách. Je možné predpokladať, že rovnako ako vyspelé krajiny západnej Európy, aj Slovensko a teda aj Žilinský kraj vstúpi do fázy selektívnej reurbanizácie, teda procesu koncentrácie obyvateľstva vo vybraných sídlach mestského typu motivovaného dostupnosťou pracovných príležitostí a hlavne kvalitných služieb (okrem iného atraktívnych pre starnúcu populáciu).

Obstarávateľ územnoplánovacej dokumentácie ÚPN R si uvedomuje prebiehajúce procesy územného rozvoja na území kraja, vrátane dôsledkov na všetky odvetvia života. Z uvedeného dôvodu cieľom koncepcie rozvoja kraja je nástrojmi územného plánovania ovplyvniť a usmerniť budúci rozvoj stanovením zásad a regulatívov územného rozvoja na regionálnej úrovni, ktoré budú transformované do

[39] KURS 2001 v znení KURS 2011

územnoplánovacích dokumentácií na nižšej úrovni a strategických dokumentov na regionálnej a lokálnej úrovni.

Proces urbanizácie nie je v súčasnosti už chápaný ako proces zvyšovania počtu obyvateľov v sídlach so štatútom mesta, ale proces transformácie populácie na mestskú najmä charakterom života, a to aj napriek tomu, že v súčasnosti kvantitatívne počet obyvateľov v mestách klesá. Územia miest na dennej báze poskytujú množstvo funkcií pre širšie spádové oblasti, a to najmä pracovné príležitosti, realizáciu vzdelávacích aktivít, disponujú obchodnou sieťou, zdravotnými, kultúrnymi a športovými zariadeniami (predškolské, školské, zdravotnícke zariadenia a ďalšie služby), poskytujú množstvo ďalších podujatí verejného života a príležitosti pre trávenie voľného času[40]. Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje zotrvanie obyvateľov v mestách, je aj dostupnosť bývania.

Z vyššie uvedených dôvodov možno vo vzťahu na mestá identifikovať rôzne úrovne vzájomných väzieb medzi mestom ako jadrom aglomerácie a obcami ležiacimi v ich bezprostrednom, alebo širšom zázemí. Intenzita vzájomných väzieb vymedzuje priestory obcí formou pásiem, ktorých gradácie silnie k mestu, resp. jadru. Obce v najtesnejšom, resp. priamom dotyku s územím mesta prejavujú najintenzívnejšie väzby a vytvárajú **jadrové pásmo**. V nadväznosti na jadrové územie ležia obce, ktoré vykazujú vysokú intenzitu väzieb na jadro, resp. jadrové pásmo a **tvoria prímestské pásmo.** Pri niektorých mestách (Žilina, Martin) sú sledovateľné vzťahy hlavne v intenzite dochádzky za prácou, ktoré vytvára **okrajové pásmo.**

Vymedzenie týchto pásiem, resp. zaradenie obcí do jednotlivých pásiem nepredstavuje fixný, stabilný prvok. Je závislý od vzájomných aktivít a hlavne od dostredivej sily, ktorou vlastné jadro pôsobí na okolie. Vymedzenie týchto pásiem možno považovať za jeden z významných nástrojov na sledovanie vytvárania vyššej funkčnej komplexity aglomerácií tvorených okolo miest. Okrem toho je to aj nástroj na sledovanie, resp. usmerňovanie suburbanizačných procesov, s cieľom zabezpečiť vyvážené podmienky územného rozvoja, ako aj zamedzenie odlivu obyvateľstva z mestského prostredia do vidieckeho prostredia a tvorby monofunkčných území v rámci územia obcí bez adekvátnej OV, ktoré následne zaťažuje dopravný systém (každodenné dochádzanie) a následne negatívne dôsledky na sociálne a životné prostredie.

Základným princípom koncepcie rozvoja štruktúry osídlenia Žilinského kraja je vymedzenie rozvojových centier osídlenia, stanovenie ich postavenia v sídelnom systéme a vymedzenie hlavných rozvojových smerov v území, a to v nadväznosti na Koncepciu územného rozvoja Slovenska v aktuálnom znení, pričom v súlade s mierou poznania regionálnych daností a vzťahov doplnenie subregionálnych, resp. mikroregionálnych súvislostí do celkového koncepčného rámca rozvoja sídelnej štruktúry žilinského kraja.

7.2 Ťažiská osídlenia

Ťažiská osídlenia v štruktúre osídlenia predstavujú také sídelné systémy, ktoré majú širší diapazón od aglomeračných sústav, až po sídelné zoskupenia založené na jednoduchých sídelných vzťahoch na princípe polarizačného efektu centier. Rozvoj funkčných aglomeračných sústav je nosným princípom

[40] Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030 (MDV SR)

aj pri zabezpečovaní konkurencieschopnosti jednotlivých regiónov medzi sebou, ako aj medzinárodnom meradle.

Regionálna úroveň je rozhodujúcou pre možné aktívne ovplyvňovanie rozvoja jednotlivých obcí do sídelných zoskupení, ktoré vytvárajú aglomerované územia centier pre podporu tvorby sídiel v súlade s polycentrickou koncepciou, ako aj pre tvorbu rôznych zoskupení obcí, s cieľom racionálneho a efektívneho fungovania pri zohľadnení lokálnych špecifických podmienok a predpokladov. Napr. racionálne využívanie energetických a prírodných zdrojov, budovanie technickej infraštruktúry, či realizácie integrovaných systémov hromadnej dopravy.

Okolo najväčších miest s najväčším hospodárskym potenciálom sa postupne prejavili centripetálne a neskôr aglomerizačné vzťahy medzi mestom a ich obcami v zázemí. Najvýznamnejšou a najsilnejšou aglomeráciou sa stala aglomerácia okolo mesta Žilina ako centrum osídlenia prvej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu a Martin ako centrum osídlenia prvej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu. Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 (KURS 2001), v znení zmien a doplnkov č. 1 zaradila túto aglomeráciu ako ťažisko osídlenia prvej úrovne celoštátneho až medzinárodného významu, s dvoma centrami osídlenia (Žilina, Martin).

V rámci takto definovaného ťažiska osídlenia možno potenciálne predpokladať s väzbami aj na priestor okolo centra osídlenia Čadca, ktoré je hodnotené v KURS 2001 v znení ZaD č. 1 významovo v poradí za centrom Žilina a Martin. Význam priestoru centra Čadca je zdôraznený aj jeho polohou ležiacou na rozvojovej osi prvého stupňa žilinsko-kysuckú rozvojovú os: Žilina – Čadca – hranica s Českou republikou.

Ako hierarchicky druhé najvýznamnejšie ťažisko osídlenia KURS 2001 v znení ZaD č. 1 hodnotí liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia. V poradí do tretej úrovne je zaradené tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia. Uvedené ťažiská osídlenia je možné vnímať aj ako najvýznamnejšie rozvojové územia Žilinského kraja.

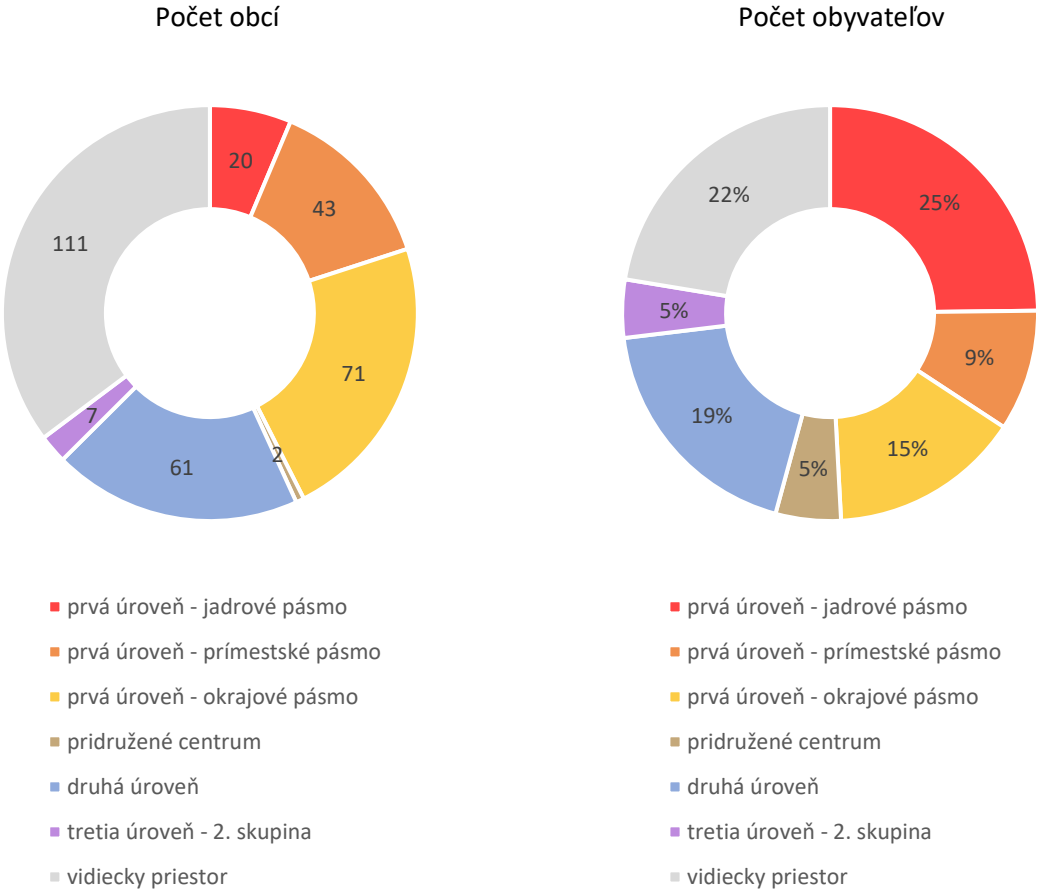
Tabuľka 16 Distribúcia obcí a obyvateľov v ťažiskách osídlenia podľa KURS (2020)

Názov ťažiska	Počet miest	Počet obcí	Počet sídiel spolu	Počet obyvateľov	Podiel obyvateľov
žilinsko-martinské ťažisko osídlenia	11	125	136	374 797	54,2%
prvá úroveň – jadrové pásmo	3	17	20	171 501	24,8%
prvá úroveň – prímest. pásmo	3	40	43	65 157	9,4%
prvá úroveň – okrajové pásmo	3	68	71	103 067	14,9%
pridružené centrum	2		2	35 072	5,1%
liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia (druhá úroveň)	4	57	61	130 313	18,9%
tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia (tretia úroveň – 2. skupina)	3	4	7	31 264	4,5%
obce mimo ťažísk osídlenia (vidiecky priestor)	1	110	111	154 762	22,4%
Celkový súčet	**19**	**296**	**315**	**691 136**	**100,0%**

V žlinsko-martinskom ťažisku osídlenia žije viac ako polovica obyvateľov kraja (54 %), nasleduje liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia s necelou pätinou obyvateľov kraja

(19 %). Počet obyvateľov mimo ťažísk osídlenia je viac ako pätina (22 %). Tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia je z hľadiska počtu obyvateľov kraja minoritné (5 %), na druhej strane ale najdynamickejšie z hľadiska demografického potenciálu.

Graf 13 Distribúcia obcí a obyvateľov v ťažiskách osídlenia (2020)

7.2.1 Vidiecke osídlenie a priestory mimo ťažísk osídlenia

Vidiecke osídlenie ležiace mimo týchto vymedzených sídelných štruktúr je predovšetkým charakteristické lesníckou ako aj poľnohospodárskou (chov oviec, dobytka, spracovanie mlieka, vlny a kože) ekonomickou základňou, ktorá formovala osídlenie. V rámci týchto území je špecifickým typom osídlenia reťazové a roztrúsené tzv. kopaničiarske osídlenie, ktoré je typické pre Kysuce, Oravu.

Priestory mimo ťažísk osídlenia predstavujú väčšinou územia pohorí Turzovská vrchovina, Javorníky, Strážovské vrchy, Lúčanská Malá Fatra, Žiar, Kremnické vrchy, Veľká Fatra, Nízke Tatry, Západné Tatry, Skorušinské vrchy, Oravská Magura, Podbeskydská vrchovina, Podbeskydská brázda, Oravské Beskydy, Kysucké Beskydy, Kysucká vrchovina, Malá Fatra. V týchto priestoroch sa nenachádzajú žiadne centrá osídlenia. Vidiecke sídla majú okrem obytnej funkcie významnú rekreačnú funkciu.

Budúcnosť vidieckeho priestoru bude vo všeobecnosti závisieť od reštrukturalizácie a od možností získať/vytvoriť pre obyvateľstvo na vidieku pracovné príležitosti mimo agrárneho sektora.

Vláda SR schválila nariadenie o rozvojových programoch poľnohospodárstva a vidieka, kde sú vyčlenené územia určené na podporu rozvoja vidieka na obdobie do konca roku 2020. Rôzna poloha a stav vo vidieckych priestoroch si vyžaduje rôznu konkrétnu územnoplánovaciu a regionálnu plánovaciu

politiku. Pri voľbe konkrétnej politiky a popri štruktúre zamestnanosti je potrebné zohľadniť aj polohu vidieckeho priestoru v sídelnom systéme.

Z pohľadu územnoplánovacej a regionálnej plánovacej politiky a popri štruktúre ekonomickej základne vidieckeho priestoru možno rozlíšiť priestorové druhy vidieckeho priestoru, ktoré sú rozlíšiteľné na základe:

- vzťahu mesta a jeho vidieckeho zázemia (dominantnosti mesta ako sídelného centra),
- charakteru osídlenia vidieckeho priestoru (veľkosť a hustota vidieckych obcí),
- polohy voči vyšším sídelným zoskupeniam (vidiecky priestor ako súčasť sídelných štruktúr).

Vo vzťahu urbánnych a rurálnych území je nové partnerstvo, založené na novom vzťahu, kde je zdôraznená a povýšená koncepcia integrácie mesta a vidieka vo funkčných vzťahoch – dualizmus mesta a jeho zázemia, čo je základným rozvojovým predpokladom vidieckych území, ako aj plnohodnotného rozvoja miest. V partnerstve mesta a vidieka pre rozvoj rurálnych území sa odporúčajú tri politiky:

- akcelerácia reštrukturalizácie poľnohospodárstva a diverzifikácia ekonomiky,
- zhodnotenie prírodných a kultúrnych daností,
- rozvoji ekonomiky malých a stredných miest.

Pre rozvoj vidieka je nevyhnutná vzájomná kooperácia medzi vidieckymi sídlami a mestami, vzájomné prepojenie medzi mestom a vidiekom predstavuje nový a v budúcnosti bezpodmienečný predpoklad pre rozvoj vidieckeho priestoru.

Rozvoj vidieka v budúcnosti sa nemôže zaobísť bez využitia moderných informačných technológií. Ich uplatnenie treba vidieť nielen vo vytváraní nepoľnohospodárskych pracovných príležitostí vo vidieckom priestore, ale predovšetkým v samotnej organizácii fungovania poľnohospodárskych činností, ich koordinácii na regionálnej a celoštátnej úrovni a pod. Za tým účelom je žiaduce vytvoriť a zabezpečiť adekvátne profesijné vzdelávanie a doškoľovanie obyvateľstva žijúceho vo vidieckych priestoroch.

7.2.2 Ťažiská osídlenia v regionálnom detaile – návrh

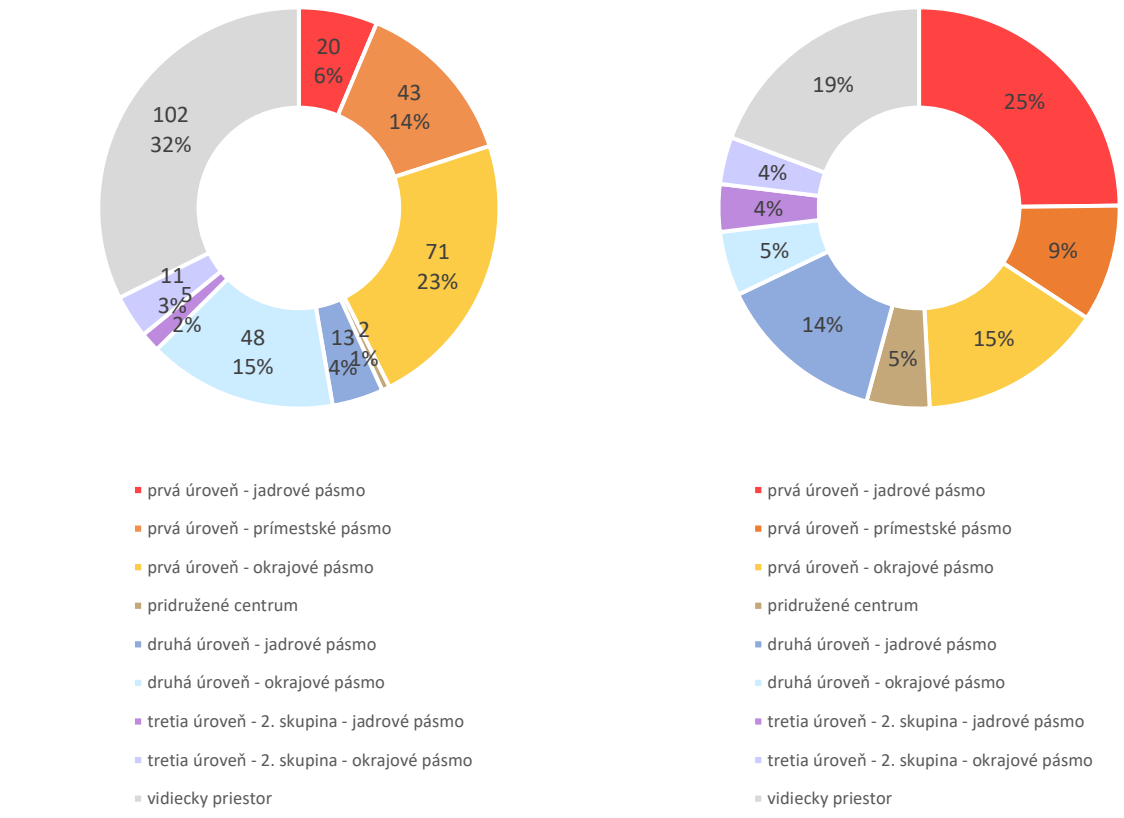
Ťažisko osídlenia najvyššej úrovne v podmienkach kraja je žilinsko-martinské ťažisko osídlenia, pre ktoré v KURS 2001 v znení ZD č. 1 bola definovaná intenzita vzájomných väzieb vo forme pásiem. Na základe zhodnotenia medzisídelných vzťahov v sídelnom systéme a zhodnotenia dynamiky rozvoja sídiel na území kraja, predmetom riešenia ÚPN-R Žilinského kraja bolo aj bližšie špecifikovať urbanizačné procesy v rámci vymedzených ťažísk osídlenia na nižšej úrovni (druhá a tretia úroveň) pre ktoré špecifikácia týchto väzieb v KURS chýba. Územný plán regiónu preto člení tieto ťažiská (po vzore žilinsko-martinského) do pásiem rovnako pre potreby urbanistickej koncepcie ako aj regulatívov.

Ako kritériá pre definovanie intenzity vzájomných kooperačných väzieb boli aplikované demografické východiská a trendy vývoja, územnotechnické predpoklady a podmienky a dopravné súvislosti.

Tabuľka 17 Distribúcia obcí a obyvateľov v ťažiskách osídlenia podľa návrhu regiónu (2020)[41]

Názov ťažiska	Počet miest	Počet obcí	Počet sídiel spolu	Počet obyvateľov	Podiel obyvateľov
žilinsko-martinské ťažisko osídlenia	11	125	136	374 797	54,2%
prvá úroveň - jadrové pásmo	3	17	20	171 501	24,8%
prvá úroveň - prímestské pásmo	3	40	43	65 157	9,4%
prvá úroveň - okrajové pásmo	3	68	71	103 067	14,9%
pridružené centrum	2		2	35 072	5,1%
liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia (druhá úroveň)	4	57	61	130 313	18,9%
jadrové pásmo	4	9	13	94 429	13,7%
okrajové pásmo		48	48	35 884	5,2%
tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia (tretia úroveň – 2. skupina)	3	13	16	52 767	7,6%
jadrové pásmo	3	2	5	26 479	3,8%
okrajové pásmo		11	11	26 288	3,8%
vidiecky priestor	1	101	102	133 259	19,3%
Celkový súčet	**19**	**296**	**315**	**691 136**	**100,0%**

Graf 14 Distribúcia obcí a obyvateľov v ťažiskách osídlenia podľa návrhu regiónu (2020)[41]

[41] Vyhodnotenie pre variant 1. Vo variante 2 sa do jadrového pásma žilinsko-martinského ťažiska zahŕňa mesto Turany a v rámci liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskeho ťažiska osídlenia sa dopĺňa prímestské pásmo.

Žilinsko-martinské ťažisko osídlenia

Variant 1

V rámci žilinsko-martinského ťažiska osídlenia sa v prvom variante vychádza plne z KURS 2001 v znení ZD č. 1 bez zmien.

Variant 2

V druhom variante sa alternatívne dopĺňa a rozširuje jadro martinského ťažiska o mesto Turany vo väzbe na predpoklady demografického a socio-ekonomického vývoja tohto variantu.

Liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia

V rámci liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskeho ťažiska osídlenia boli vymedzené dve pásma jadrové a okrajové pásmo. Do jadrového pásma patria nasledovné obce:

1. Liptovskomikulášske jadro:
    a. Liptovský Mikuláš,
    b. Závažná Poruba.
2. Liptovskohrádkovské jadro:
    a. Liptovský Hrádok,
    b. Liptovská Porúbka,
    c. Liptovský Peter.
3. Ružomberské jadro:
    a. Ružomberok,
    b. Likavka,
    c. Lisková,
    d. Martinček,
    e. Štiavnička.
4. Dolnokubínske jadro:
    a. Dolný Kubín,
    b. Medzibrodie nad Oravou,
    c. Bziny.

Variant 2

V rámci druhého variantu je medzi Ružomberkom a Liptovským Mikulášom vymedzené aj prímestské pásmo (s cieľom podpory návrhu preradenia centier osídlenia Liptovský Mikuláš a Ružomberok na vyššiu úroveň) v rozsahu obcí:

1. Okres Liptovský Mikuláš: Bobrovec, Bobrovník, Galovany, Gôtovany, Liptovská Sielnica, Liptovský Trnovec, Trstené, Vlachy,
2. Okres Ružomberok: Bešeňová, Ivachnová, Liptovská Teplá, Liptovský Michal, Potok, Turík.

Tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia

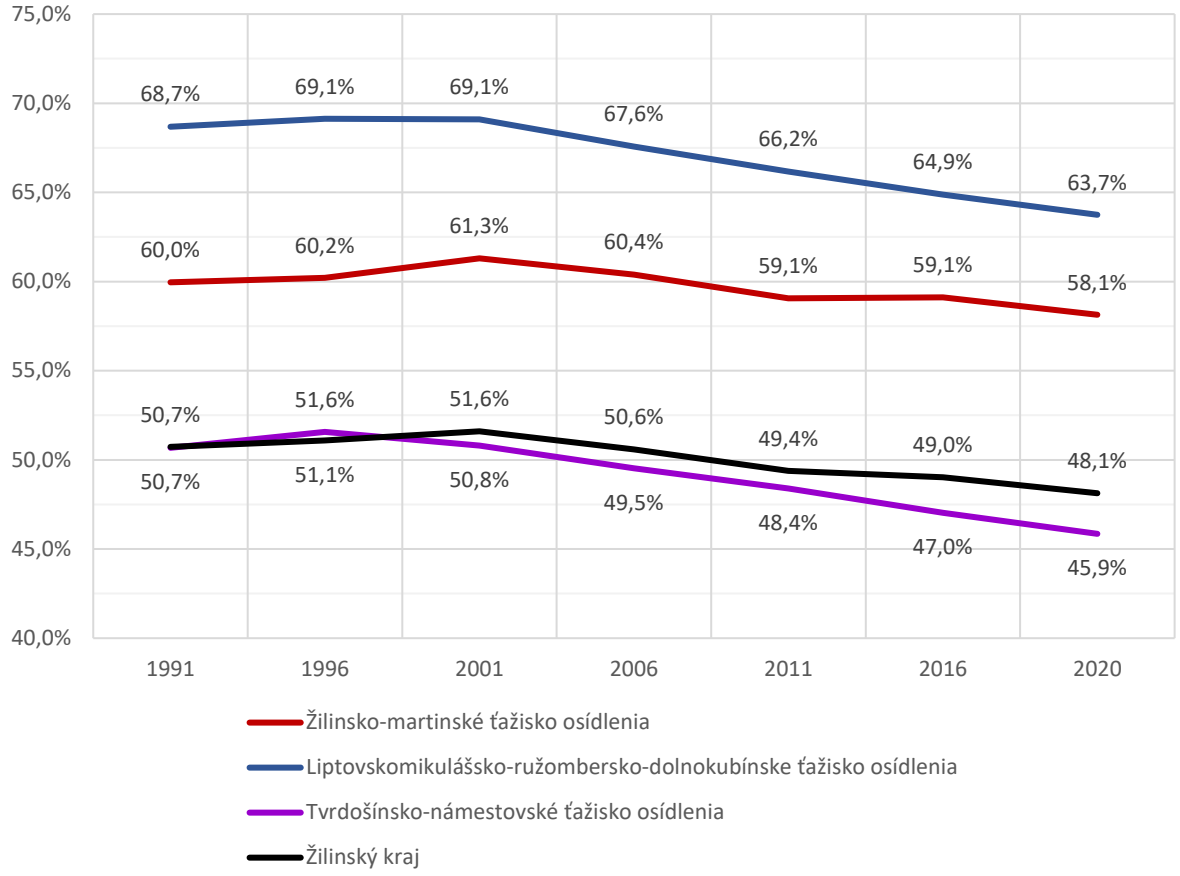
Pre tvrdošínsko-námestovské ťažisko osídlenia boli vymedzené dve pásma jadrové a okrajové pásmo, pričom okrajové pásmo bolo priradené nad rámec tvrdošínsko-námestovského ťažiska osídlenia v zmysle KURS. Do okrajového pásma patria nasledovné obce:

1. Okres Námestovo: Bobrov, Klin, Lokca, Oravská Jasenica, Rabča, Zubrohlava,

2. Okres Tvrdošín: Brezovica, Liesek, Podbiel, Zábiedovo.

Rozšírenie ťažiska osídlenia má o. i. za cieľ aj korekciu diskrepancie identifikovanej v rámci analýzy miery urbanizácie. Nasledujúci graf ilustruje zmenu postavenia tvrdošínsko-námestovského ťažiska osídlenia v rámci Žilinského kraja po rozšírení o okrajové pásmo. Správnosť nového vymedzenia potvrdzuje porovnanie s priemernou hodnotou miery urbanizácie Žilinského kraja. Zásadný rozdiel je však v tempe klesania miery urbanizácie pri takomto vymedzení ťažiska, ktorá oproti pôvodnému vymedzeniu klesá väčšou rýchlosťou – za dve dekády až o 5 p. b. (oproti pôvodných 2,1 p. b.), čo je porovnateľné s liptovskomikulášsko-ružombersko-dolnokubínskym ťažiskom osídlenia.

Graf 15 Retrospektívna miera urbanizácie z hľadiska ťažísk osídlenia v regionálnom detaile

Identifikácia ustálených hodnôt územného rozvoja podľa pásiem ťažísk osídlenia

V prípade stanovovania limitných parametrov územného rozvoja pre jednotlivé pásma sa vychádzalo z vyhodnotenia realizovaného v rámci podkapitoly „Dynamika územného rozvoja“ v členení podľa navrhovaných pásiem ťažísk osídlenia.

Tabuľka 18 Priemerný nárast výmery zastavaných plôch a nádvorí v období 2001 – 2019 podľa pásiem

Pásmo ťažiska osídlenia v zmysle návrhu ÚPN-R	Rozsiahly nárast (> 25 %)		Mierny nárast (do 25 %)		Rozsiahly a mierny nárast spolu	
	Priemer	Počet obcí	Priemer	Počet obcí	Priemer	Počet obcí
jadrové pásmo (vrátane pridruženého centra)	35,4%	3	8%	35	11%	38
prímestské pásmo	30,2%	6	8%	24	12%	30

Pásmo ťažiska osídlenia v zmysle návrhu ÚPN-R	Rozsiahly nárast (> 25 %)		Mierny nárast (do 25 %)		Rozsiahly a mierny nárast spolu	
	Priemer	Počet obcí	Priemer	Počet obcí	Priemer	Počet obcí
okrajové pásmo	37,4%	13	6%	107	10%	120
vidiecky priestor	33,3%	14	7%	62	12%	76
Celkový súčet	**34,5%**	**36**	**7%**	**228**	**10,6%**	**264**

Pre prímestské a okrajové pásma sa využili získané údaje z uvedenej tabuľky, konkrétne pre variant 1 sa použili priemerné hodnoty mierneho nárastu a pre variant 2 priemerné hodnoty mierneho a rozsiahleho nárastu spolu. V prípade limitov pre vidiecky priestor a prírodné prostredie sa potom nastavil limit pomerovo, aj vzhľadom na ich charakter a predpoklady demografického a socioekonomického vývoja a samotné nastavenie variantov riešenia urbanistickej koncepcie.

7.3 Centrá osídlenia

Východiskom pre hierarchizáciu centier osídlenia na území kraja je KURS 2001 v znení ZD č. 1, ktorá na základe určitých kritérií vyšpecifikovala typy obcí a zatriedila ich podľa významu v sídelnom systéme SR. Diferencovanie významnosti centier sa uskutočňuje na základe počtu pracovných príležitostí, prítomnosti sociálnych, zdravotníckych a školských zariadení (sociálna infraštruktúra), resp. zariadení pre turizmus a cestovný ruch. Vymedzili sa na základe ich terciárnej obslužnosti vyššou a špecifickou občianskou vybavenosťou, prípadne ich predpokladov pre vytvorenie kvartérnej obslužnosti a dopravných väzieb.

V osídlení kraja sa vyformovalo dominantné postavenie mesta Žilina, ako administratívne a kultúrno-spoločenské centrum kraja, ktoré plní aj funkciu hospodárskeho centra. Ako hierarchicky druhé najvýznamnejšie mesto kraja sa vyformovalo mesto Martin, ktoré spolu s mestom Žilina tvorí v rámci štruktúry osídlenia aglomeráciu najvyššieho celoštátneho a medzinárodného významu.

7.3.1 Centrá osídlenia v zmysle KURS

- Centrum osídlenia prvej skupiny, ktoré tvorí jej prvú podskupinu: Žilina,
- Centrum osídlenia prvej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu: Martin,
- Centrum osídlenia druhej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu: Čadca, Liptovský Mikuláš, Ružomberok,
- Centrum osídlenia tretej skupiny, ktoré tvoria jej prvú podskupinu: Kysucké Nové Mesto,
- Centrum osídlenia tretej skupiny, ktoré tvoria jej druhú podskupinu: Bytča, Liptovský Hrádok, Námestovo, Rajec, Trstená, Turčianske Teplice, Tvrdošín,
- Centrum osídlenia štvrtej skupiny: Rajecké Teplice, Turzovka, Vrútky,
- Centrum osídlenia piatej skupiny: Krásno nad Kysucou, Oščadnica.

Centrá osídlenia prvej skupiny

Centrá osídlenia 1. skupiny predstavujú v návrhu štruktúry osídlenia Žilinského samosprávneho kraja krajské mesto Žilina (centrum osídlenia prvej skupiny, prvej podskupiny) a okresné mesto Martin (centrum osídlenia prvej skupiny, druhej podskupiny). Tieto centrá osídlenia predstavujú hierarchicky najvyššie centrá osídlenia riešeného územia celoštátneho významu. Intervencie do usmerňovania ich priestorového rozvoja sú definované v územnoplánovacej dokumentácií národnej úrovne – Koncepcii

územného rozvoja Slovenska v aktuálnom znení. Ide o centrá s počtom obyvateľov 50 – 70 tisíc obyvateľov.

Centrá osídlenia 1. skupiny sú na regionálnej úrovni Žilinského kraja v rámci komplexného rozvoja priestorového usporiadania a funkčného využitia špecificky podporované najmä ako:

- administratívne centrá vyššej vybavenosti pre výkon prenesenej štátnej správy a krajskej samosprávy na princípe subsidiarity,
- urbanizované centrá najmä pre bývanie, prácu, rekreáciu v mestskom prostredí, tvoriace kompaktné mestá,
- centrá pre lokalizáciu zdravotníckych zariadení národného a regionálneho významu,
- centrá verejnej občianskej vybavenosti okresného, regionálneho, národného významu,
- centrá vedecko-technologických aktivít, vedy, vývoja, výskumu a vysokého školstva,
- centrá hospodárskych aktivít inovatívneho charakteru,
- dopravné uzly národného a medzištátneho významu pre prepravu tovarov a osôb,
- centrá pre alokáciu invenčných voľnočasových aktivít a odvetví kreatívneho (kultúrneho) priemyslu,
- hlavné prestupné body všetkých druhov individuálnej /hromadnej dopravy medzinárodného významu,
- centrá osídlenia rozvíjané na základe lokálnych špecifík so zreteľom na strategické smerovanie rozvoja regiónu podľa schválených rozvojových dokumentov regionálnej úrovne.

Centrá osídlenia druhej skupiny

Ako centrá osídlenia 2. skupiny (tvoriace jej prvú podskupinu) sú na území Žilinského kraja v zmysle KURS 2001 v znení ZD č. 1 definované okresné mestá: Čadca, Liptovský Mikuláš, Ružomberok. Mestá tejto podskupiny možno vnímať ako centrá regionálneho významu. Niektoré z týchto miest zabezpečujú špecifické funkcie až celoštátneho, resp. medzinárodného vyplývajúce z ich špecifických daností.

Centrá osídlenia 2. skupiny sú na regionálnej úrovni Žilinského kraja v rámci komplexného rozvoja priestorového usporiadania a funkčného využitia špecificky podporované najmä ako:

- regionálne centrá lokalizácie zdravotníckych a sociálnych zariadení,
- centrá vyššej vybavenosti pre úradné, administratívne a regionálne inštitúcie,
- centrá verejnej občianskej vybavenosti celomestského a regionálneho významu,
- centrá pre základnú občiansku vybavenosť a sociálnu starostlivosť,
- lokálne centrá hospodárskych aktivít inovatívneho charakteru pre vznik, uplatnenie a šírenie komplementárnych produktov vedy, výskumu a vývoja,
- dopravné uzly regionálneho a národného významu pre prepravu tovarov a osôb,
- prestupné body všetkých druhov individuálnej /hromadnej dopravy s nadregionálnym presahom,
- centrá pre alokáciu invenčných voľnočasových aktivít a odvetví kreatívneho (kultúrneho) priemyslu,
- centrá osídlenia rozvíjané v súlade s limitnými javmi využitia krajiny,
- centrá osídlenia rozvíjané na základe lokálnych špecifík so zreteľom na strategické smerovanie rozvoja regiónu podľa schválených rozvojových dokumentov regionálnej a mikroregionálnej úrovne.

Centrá osídlenia tretej skupiny

Ako centrá osídlenia 3. skupiny (tvoriace jej prvú podskupinu) sú na území Žilinského kraja v zmysle KURS 2001 v znení ZD č. 1 definované okresné mesto: Kysucké Nové Mesto a mestá Bytča, Liptovský Hrádok, Námestovo, Rajec, Trstená, Turčianske Teplice, Tvrdošín, ktoré tvoria centrá osídlenia tretej skupiny, tvoriace jej druhú podskupinu.

Ide prevažne o mestá, ktoré plnia správnu funkciu ako sídlo okresu (Kysucké Nové Mesto, Bytča, Námestovo, Turčianske Teplice, Tvrdošín) a obce so štatútom mesta Liptovský Hrádok, Rajec, Trstená. Počet obyvateľov v týchto centrách sa pohybuje v rozmedzí od 7 000 – 15 500.

Centrá osídlenia 3. skupiny sú na regionálnej úrovni Žilinského kraja v rámci komplexného rozvoja priestorového usporiadania a funkčného využitia špecificky podporované najmä ako:

- regionálne centrá lokalizácie zdravotníckych a sociálnych zariadení,
- centrá vyššej vybavenosti pre úradné, administratívne a regionálne inštitúcie,
- centrá verejnej občianskej vybavenosti celomestského a regionálneho významu,
- centrá pre základnú občiansku vybavenosť a sociálnu starostlivosť,
- lokálne centrá hospodárskych aktivít inovatívneho charakteru pre vznik, uplatnenie a šírenie komplementárnych produktov vedy, výskumu a vývoja,
- dopravné uzly regionálneho a národného významu pre prepravu tovarov a osôb,
- prestupné body všetkých druhov individuálnej /hromadnej dopravy s nadregionálnym presahom,
- centrá pre alokáciu invenčných voľnočasových aktivít a odvetví kreatívneho (kultúrneho) priemyslu,
- centrá osídlenia rozvíjané v súlade s limitnými javmi využitia krajiny,
- centrá osídlenia rozvíjané na základe lokálnych špecifík so zreteľom na strategické smerovanie rozvoja regiónu podľa schválených rozvojových dokumentov regionálnej a mikroregionálnej úrovne.

Centrá osídlenia štvrtej a piatej skupiny

Ako centrá osídlenia 4. a 5. skupiny sú na území Žilinského kraja v zmysle KURS 2001 v znení ZD č. 1 definované obce: Rajecké Teplice, Turzovka, Vrútky, Krásno nad Kysucou, Oščadnica.

Tieto obce disponujú významnými lokálnymi, príp. mikroregionálnymi špecifikami rekreačného, dopravného, technického, ... charakteru ako napríklad rekreačná alebo kúpeľná obec, významný dopravný uzol (poloha na železničnej trati).

Centrá osídlenia 4. a 5. skupiny zohrávajú pri vyváženom polycentrickom rozvoji Žilinského kraja úlohu naplňovania špecifických funkcií.

- urbanizované centrá štruktúry osídlenia menšieho rozsahu,
- centrá určené predovšetkým pre funkcie mikroregionálneho a lokálneho významu,
- centrá pre základnú občiansku vybavenosť a sociálnu starostlivosť pre okolité vidiecke priestory,
- centrá podporujúce ochranu prírody a krajiny a rozvoj krajinnej zelene,
- centrá podporujúce trvalú starostlivosť o krajinu,

- lokálne centrá hospodárskych aktivít, najmä primárneho a terciárneho sektoru, s kvalitnými plnohodnotnými podmienkami bývania, rastu vzdelanosti, zvyšovania kvalifikácie a rozvoja zdravotníckej starostlivosti,
- dopravné uzly, prípadne uzly lokálneho významu pre prepravu osôb,
- centrá pre alokáciu rekreačných, kúpeľných, turistických, agroturistických a oddychových aktivít,
- centrá osídlenia rozvíjané v súlade s limitnými javmi využitia krajiny,

7.3.2 Centrá osídlenia v regionálnom detaile – návrh

Centrá osídlenia prvej skupiny – VARIANT 2

V druhom variante sa za centrum prvej skupiny ako spoločné centrum celoštátneho významu navrhujú spolu mestá Liptovský Mikuláš a Ružomberok v zmysle odporúčania KURS 2001 v znení ZD č. 1. Cieľom je v záujme podpory ďalšieho sídelného rozvoja vytvorenie plnohodnotného celoštátneho centra, pričom z hľadiska polohových faktorov a predpokladov dostupnosti centra KURS 2001 v znení ZD č. 1 odporúča rozvíjať obidve mestá tak, aby vytvorili jeden celok potrebnej funkčnej komplexity s podporou rozvoja aktivít a zariadení nadregionálneho významu.

Subregionálne centrá osídlenia

Do návrhu koncepcie rozvoja sídelnej štruktúry sa dopĺňajú centrá osídlenia 6. skupiny (nad rámec centier stanovených v KURS 2001 v znení ZD č. 1), ktoré predstavujú hierarchicky najnižšiu úroveň centier osídlenia, pričom z úrovne regiónu dotvárajú komplexný pohľad na sídelnú štruktúru kraja.

Ako **centrá osídlenia 6. skupiny** na území Žilinského kraja je navrhnutých 22 obcí. Počet obyvateľov v jednotlivých obciach presahuje 2 000 (okrem obce Kláštor pod Znievom). Okrem veľkostnej skupiny a počtu obyvateľov boli kritériami pre výber najmä dynamika predošlého demografického a územného vývoja centra, funkčná skladba a komplexita, lokalizácia v rámci štruktúre osídlenia a koncentrácie osídlenia, dostupnosť a medzisídelné väzby.

Tieto obce disponujú prevažne už v súčasnosti podmienkami pre rozvoj lokálnych alebo mikroregionálnych potrieb, pričom zachytávajú prevažne odťažitejšie oblasti regiónu a podieľajú sa na rovnomernejšom prerozdeľovaní sídelných a dopravných vzťahov medzi obcami. Rozhodne však disponujú minimálne špecifikami /kvalitami krajiny, prírodného prostredia a potenciálom pre rozvoj poľnohospodárskej výroby či vybranými aktivitami terciárneho sektoru.

Tieto centrá osídlenia predstavujú hierarchicky najnižšiu úroveň centier osídlenia. Intervencie pre usmerňovanie ich priestorového rozvoja v regionálnom kontexte sú stanovené v ÚPN obcí (ak ich majú obce spracované) a tiež upravené na základe tejto dokumentácie.

Centrá osídlenia 6. skupiny pri vyváženom polycentrickom rozvoji Žilinského kraja zohrávajú úlohu s ponukou lokálnych špecifických funkcií. Medzi centrá osídlenia Žilinského samosprávneho kraja 6. skupiny patria nasledujúce obce:

- Okres Bytča: Veľké Rovné,
- Okres Čadca: Raková, Skalité, Stará Bystrica,
- Okres Dolný Kubín: Oravský Podzámok,
- Okres Kysucké Nové Mesto: Kysucký Lieskovec,

- Okres Námestovo: Rabča, Zákamenné, Zuberec (variant 2)
- Okres Liptovský Mikuláš: Liptovská Teplá – Ivachnová – Bešeňová, Východná,
- Okres Martin: Kláštor pod Znievom, Sučany (variant 1), Turany (variant 2),
- Okres Ružomberok: -
- Okres Turčianske Teplice: Mošovce,
- Okres Tvrdošín: Nižná, Liesek,
- Okres Žilina: Varín, Terchová.

Variantnosť riešenia spočíva v širšom vymedzení jadra martinského ťažiska osídlenia v druhom variante o mesto Turany a tým aj alternatívnom priradení centra osídlenia 6. skupiny pre toto mesto namiesto obce Sučany (prvý variant). Druhý variant tiež počíta naviac s obcou Zuberec ako subregionálnym centrom osídlenia.

V rámci komplexného rozvoja priestorového usporiadania a funkčného využitia sú na regionálnej úrovni Žilinského kraja centrá osídlenia 6. skupiny špecificky podporované najmä ako:

- centrá určené predovšetkým pre funkcie mikroregionálneho a lokálneho významu,
- centrá pre základnú občiansku vybavenosť a sociálnu starostlivosť pre okolité vidiecke priestory,
- centrá podporujúce ochranu prírody a krajiny a rozvoj krajinnej zelene,
- centrá podporujúce trvalú starostlivosť o krajinu,
- dopravné zastávky, prípadne uzly lokálneho významu pre prepravu osôb,
- centrá pre alokáciu rekreačných, turistických, agroturistických a oddychových aktivít spolu s osobitne vymedzeným rekreačnými obcami,
- centrá osídlenia rozvíjané v súlade s limitnými javmi využitia krajiny,
- centrá osídlenia rozvíjané na základe lokálnych špecifík obcí.

7.3.3 Polycentricita a kooperačné väzby centier osídlenia

Podľa definície polycentricity[42] sú ekonomické funkcie vo vnútri sídelného systému rozložené tak, že mestských centier, ktoré majú podstatný význam, môže byť viac. Nie je uprednostňované jedno či dve takéto mestá. Naproti tomu špecifikom monocentrického sídelného systému je, že väzby a toky sú orientované do jedného konkrétneho sídla. Ide teda o dominantné sídlo, ktoré má rozhodujúci vplyv nielen v otázkach správy, politiky a pod.

Slovensko nemá megacentrá ako to je v západných krajinách, ktoré by mohli byť konkurencieschopnými v širšom európskom meradle. Má niekoľko stredne veľkých a malých centier, ktoré by mali tvoriť základ polycentrickej koncepcie územného rozvoja. Preto je potrebné posilňovať tieto centrá ako v záujme vnútroštátnej politiky vyrovnávania rovnocenných podmienok rozvoja, tak v záujme zvyšovania konkurencieschopnosti celého štátu v európskom kontexte. Polycentricita je v sídelnom systéme Slovenska relatívne rozvinutá a pre zachovanie historicky vyvinutej polycentrality je potrebné ísť cestou vedome riadeného polycentrického sídelného rozvoja pre zabránenie jej znehodnotenia a zabránenia zvyšovania regionálnych rozdielov.[43]

[42] Meijers, Waterhout a Zonneveld (2005)
[43] SÚRS – Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja SR 2019

Polycentrický koncept sa chápe ako priestorový rozvojový model založený na sieti miest a obcí v záujme zlepšenia územnej súdržnosti, zníženia územných disparít a zlepšovania konkurencieschopnosti. Sídelná štruktúra na Slovensku je vnímaná ako polycentrická hierarchická sústava s cezhraničnými presahmi so susediacimi krajinami.

Cieľom riešenia ÚPN-R Žilinského kraja je implementovať polycentrickú koncepciu ako jeden z hlavných princípov vytvárania rovnocenných a kvalitných podmienok pre život ľudí na nadnárodnej, národnej a regionálnej úrovni, pretože polycentrický koncept:

- je dynamickým konceptom, v ktorom centrá nie sú vnímané iba ako poskytovatelia služieb, ale aj ako motory rozvoja pre regióny,
- chápe systém miest ako sieť, ktorá je charakterizovaná funkčným zdieľaním úloh a špecializáciou,
- motivuje aktívne využívanie existujúcich potenciálov,
- z hľadiska geograficko-hierarchického je viacúrovňový.

Centrá je potrebné vnímať ako stimulátory a akcelerátory rozvoja a v tom zmysle vytvárať podmienky koordinovaného a integrovaného prístupu riešenia ich rozvoja. Miera polycentricity je priamoúmerná veľkosti, lokalizácii a konektivite centier v systéme osídlenia.

Pre zabezpečenie cieľov vyváženého a udržateľného územného rozvoja v súčinnosti s ostatnými prierezovými a sektorovými politikami je potrebné sa zamerať sa na koncept funkčných územných celkov vychádzajúcich z reálnych sídelných väzieb ako kľúčový vo vzťahu k polycentricite. V súčasnosti sú tieto zoskupenia označované viacerými termínmi (funkčné urbánne územia / FUA, mestské funkčné územia, či tzv. MEGA). Fungujú nielen ako jeden organický celok v rámci územia štátu, ale aj ako aglomerované sústavy s cezhraničným presahom metropolitných centier mimo územia SR.

Návrh riešenia

Vychádzajúc z jednej z mnohých definícií polycentricity, zhodnotenia medzisídelných vzťahov v sídelnom systéme štruktúry osídlenia a zhodnotenia dynamiky rozvoja sídiel na území Žilinského kraja, možno predpokladať silnejúce kooperačné väzby medzi jednotlivými sídlami. Jedným z najvýznamnejších nástrojov určujúcich mieru polycentricity je konektivita, určujúca silu vzťahov a priestorové rozloženie v sídelnom systéme.

V zmysle vyššie uvedeného možno na území Žilinského kraja rozlíšiť centrá osídlenia s reálnymi bezprostrednými sídelnými väzbami, kľúčovými vo vzťahu k polycentricite. Variantnosť riešenia spočíva v širšom vymedzení týchto väzieb pre druhý variant vzhľadom na východiská a nastavenie variantov. Navrhovaný je rozvoj nasledovných sídelných kooperačných väzieb:

Variant 1

- Tripolárne centrum:
    - Martin – Vrútky – Sučany
      Takto vymedzený priestor je možné vnímať ako platformu na možnosť distribúcie, resp. vysúvania jednotlivých funkcií, ktoré môžu byť flexibilne modifikované v čase a priestore.
- Bipolárne centrá:
    - Žilina – Kysucké Nové Mesto,

- Čadca – Krásno nad Kysucou,
- Rajec – Rajecké Teplice,
- Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok,
- Tvrdošín – Trstená.

Variant 2

- Tripolárne centrá
  - Martin – Vrútky – Turany (alternatíva k variantu 1)
  - Žilina – Kysucké Nové Mesto – Bytča
    Mesto Žilina síce má v rámci sídelného systému Žilinského kraja dominantné postavenie, pôsobí aj ako dostredivá sila pre sídla lokalizované vo vzájomnej relatívnej blízkosti, zabezpečuje pracovné prúdy s hromadnou dopravou, na druhej strane môže do budúcna intenzita väzieb medzi centrami prezentovať integrovaný modul ako tripolárne centrum.
  - Ružomberok – Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok
    Posilnenie sídelných väzieb a rekreačného potenciálu Liptovskej Mary. Predpoklad vytvorenia spoločného centra celoštátneho významu z miest Liptovský Mikuláš a Ružomberok.
  - Tvrdošín – Trstená – Námestovo
    Posilnenie sídelných väzieb a rekreačného potenciálu Oravskej priehrady.
  - Turzovka – Čadca – Krásno nad Kysucou.
- Bipolárne centrum:
  - Rajec – Rajecké Teplice.

7.4 Rozvojové osi

Rozvojové osi podporujú sídelné väzby medzi obcami a rovnovážny sídelný rozvoj, vrátane rozvoja vidieka, a tak zabezpečujú lepšie prepojenie periférnych oblastí s rozvojovými územiami s dôrazom na ochranu prírodného prostredia, racionálneho využitia technickej a ostatnej infraštruktúry a šetrného záberu pôdy.

Pre zabezpečenie cieľov vyváženého a udržateľného územného rozvoja na úrovni kraja, v súčinnosti s ostatnými prierezovými a sektorovými politikami je potrebné koordinovane podporovať rozvoj obcí na rozvojových osiach ako významného faktoru územnej súdržnosti v národných i medzinárodných súvislostiach. Cielenou podporou rozvojových osí sa znižuje riziko spontánneho roztrúseného rozvoja obcí, zvyšuje sa efektivita využívania infraštruktúry a posilňujú sa aglomeračné efekty koncentrovaného rozvoja. Zároveň sa vytvárajú podmienky na zmeny v území vyplývajúce predovšetkým z rozvoja dopravnej infraštruktúry a digitálnej konektivity, na ktorú sa orientuje zvýšený záujem rozvoja ďalších hospodárskych a sociálnych aktivít. Koordinovaný rozvoj hospodárskych a sociálnych aktivít zvyšuje racionalitu a konkurencieschopnosť jednotlivých území.

7.4.1 Rozvojové osi v zmysle KURS

Popri ťažiskách osídlenia sú významnými rozvojovými územiami sídlené osi, ktoré prepájajú jednotlivé centrá a sledujú najvýznamnejšie dopravné koridory. KURS 2001 v znení ZaD 2011 na území kraja charakterizuje tieto rozvojové osi:

Rozvojové osi prvého stupňa:

- považskú rozvojovú os: Bratislava – Trnava – Trenčín – Žilina,
- žilinsko-podtatranskú rozvojovú os: Žilina – Martin – Poprad – Prešov,
- žilinsko-kysuckú rozvojovú os: Žilina – Čadca – hranica s Českou republikou,
- zvolensko-turčianska rozvojová os: Zvolen – Banská Bystrica – Turčianske Teplice – Martin (v úseku Banská Bystrica – Turčianske Teplice ako komunikačno-sídelnú os).

Rozvojové osi druhého stupňa:

- liptovsko-oravskú rozvojovú os: Ružomberok – Dolný Kubín – Trstená – hranica s Poľskou republikou.

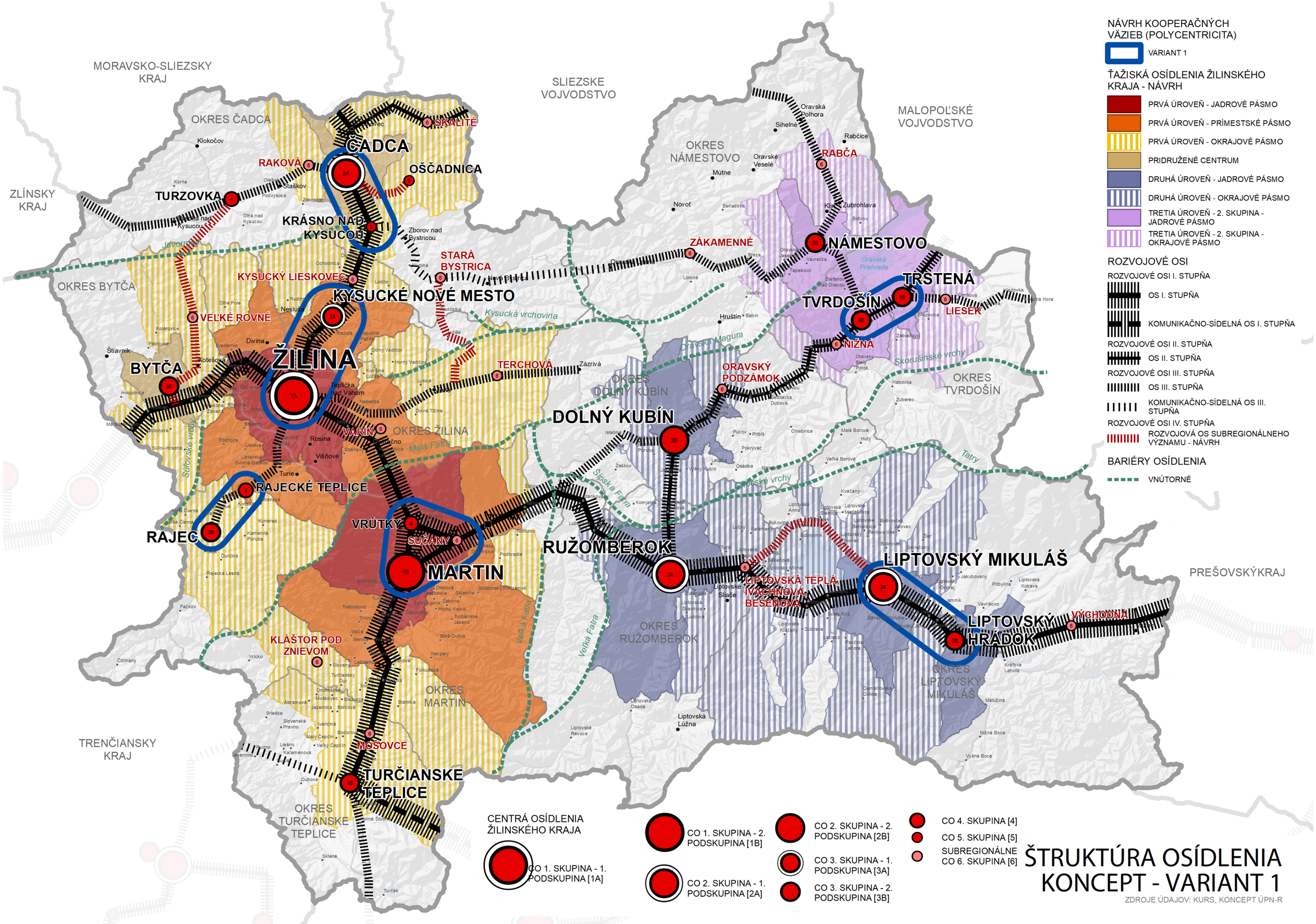
Rozvojové osi tretieho stupňa:

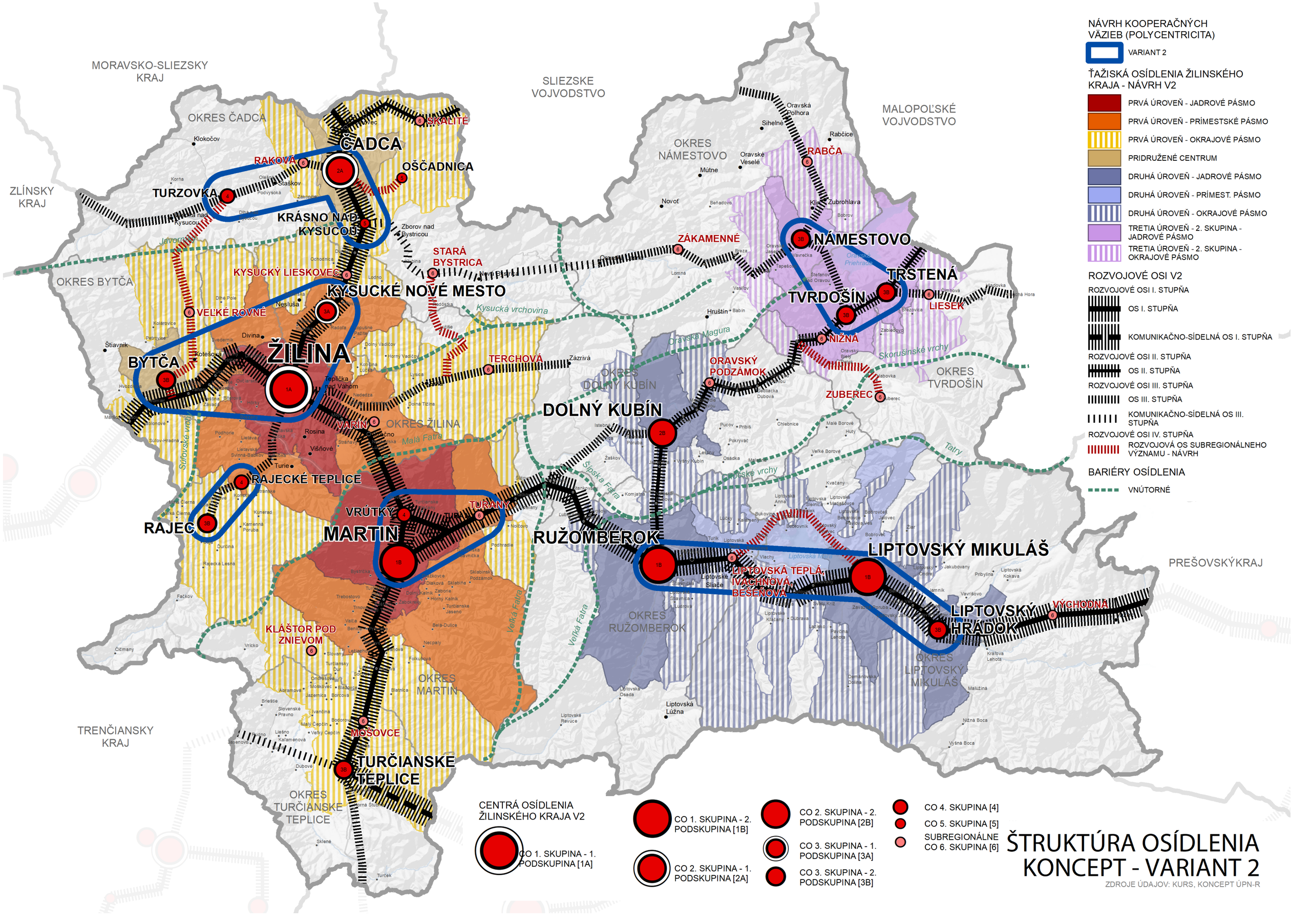
- kremnicko-turčiansku rozvojovú os: Žiar nad Hronom – Kremnica – Turčianske Teplice,
- hornonitriansko-turčiansku rozvojovú os: Prievidza – Turčianske Teplice (v úseku Nitrianske Pravno – Turčianske Teplice ako komunikačno-sídelnú os),
- kysuckú rozvojovú os: Čadca – Turzovka – Makov,
- kysucko-oravskú rozvojovú os: Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Námestovo – Tvrdošín – Trstená – Suchá Hora – hranice s Poľskou republikou (v úseku Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Oravská Lesná ako komunikačno-sídelnú os),
- kraľoviansku rozvojovú os: Kraľovany – Dolný Kubín,
- polhoranskú rozvojovú os: Námestovo – Oravská Polhora – hranica s Poľskou republikou,
- žilinskú rozvojovú os: Žilina – Varín – Terchová,
- rajeckú rozvojovú os: Žilina – Rajec.

7.4.2 Subregionálne rozvojové osi – návrh

Rozvojové osi štvrtého stupňa:

- Čadca – Oščadnica,
- Bytča – Veľké Rovné – Turzovka,
- Stará Bystrica – Terchová,
- Ivachnová – Liptovská Teplá – Bešeňová – severná strana Liptovskej Mary – Liptovský Mikuláš,
- Podbiel – Zuberec (variant 2).

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ
SLIEZSKE VOJVODSTVO
MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO
ZLÍNSKY KRAJ
PREŠOVSKÝKRAJ
TRENČIANSKY KRAJ
OKRES ČADCA
OKRES BYTČA
OKRES ŽILINA
OKRES NÁMESTOVO
OKRES TVRDOŠÍN
OKRES DOLNÝ KUBÍN
OKRES RUŽOMBEROK
OKRES MARTIN
OKRES TURČIANSKE TEPLICE
OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
ČADCA
SKALITÉ
RAKOVÁ
OŠČADNICA
TURZOVKA
KRÁSNO NAD KYSUCOU
KYSUCKÝ LIESKOVEC
KYSUCKÉ NOVÉ MESTO
STARÁ BYSTRICA
VEĽKÉ ROVNÉ
BYTČA
ŽILINA
TERCHOVÁ
VARÍN
RAJECKÉ TEPLICE
RAJEC
VRÚTKY
SUČANY
MARTIN
KLÁŠTOR POD ZNIEVOM
MOŠOVCE
TURČIANSKE TEPLICE
DOLNÝ KUBÍN
ORAVSKÝ PODZÁMOK
RUŽOMBEROK
ZÁKAMENNÉ
RABČA
NÁMESTOVO
TRSTENÁ
TVRDOŠÍN
LIESEK
NIŽNÁ
LIPTOVSKÁ TEPLÁ, IVACHNOVÁ, BEŠENOVÁ
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
LIPTOVSKÝ HRÁDOK
VÝCHODNÁ
Javorníky
Kysucká vrchovina
Oravská Magura
Oravská Priehrada
Skorušinské vrchy
Súľovské vrchy
Malá Fatra
Veľká Fatra
Strážovské vrchy
Kysucká brázda
Tatry
Spišská Fatra
Čergovské vrchy
Oravská Polhora
Sihelné
Rabčice
Oravské Veselé
Mútne
Novoť
Beňadovo
Klin
Zubrohlava
Bobrov
Oravský Biely Potok
Habovka
Zuberec
Oravská Lesná
Breza
Vavrečka
Tapešovo
Štefanov nad Oravou
Vasiľov
Hruštín
Babín
Brezovica
Zábiedovo
Čimhová
Hladovka
Horná Hora
Oravský Podzámok
Dlhá nad Oravou
Istebné
Pucov
Priblš
Chlebnice
Malé Borové
Huty
Veľké Borové
Pokryvač
Žaškov
Leštiny
Osádka
Malatíny
Kvačany
Liptovská Anna
Liptovská Sielnica
Liptovské Matiašovce
Bobrovec
Bobrovské
Bobrovník
Liptovské Revúce
Liptovská Osada
Liptovská Lúžna
Liptovské Sliače
Liptovská Štiavnica
Liptovské Kľačany
Dúbrava
Svätý Kríž
Závažná Poruba
Liptovský Ondrej
Jakubovany
Pribylina
Liptovská Kokava
Lamník
Vavrišovo
Liptovské Revúce
Dovalovo
Kráľova Lehota
Malužiná
Nižná Boca
Vyšná Boca
Damašovská Dolina
Pavčina Lehota
Zázrivá
Lysica
Horný Vadičov
Dolný Vadičov
Nededza
Dolina Tižina
Teplička nad Váhom
Korňa
Lúčka
Klokočov
Olešná
Staškov
Podvysoká
Zákopčie
Korňa
Dlhá nad Kysucou
Horelica nad Kysucou
Zborov nad Bystricou
Ochodnica
Lodno
Nesluša
Rudiny
Dlhé Pole
Kolárovice
Petrovice
Štiavnik
Svederník
Divina
Kotešová
Hvozdnica
Bitarová
Závada
Povina
Ovčiarsko
Horelica
Kamenná Poruba
Kunerad
Durčina
Rajecká Lesná
Mala Čierna
Veľka Čierna
Konská
Strane
Lietavská Svinná-Babkov
Lietavská Lúčka
Turie
Višňové
Rosina
Podhorie
Súľov-Hradná
Mojtín
Strečno
Nolčovo
Podhradie
Sklabinský Podzámok
Sklabiňa
Diaková
Slaškovce
Horný Kalník
Turčianske Jaseno
Bela-Dulice
Necpaly
Folkušová
Blatnica
Valča
Trebostovo
Turany
Fačkov
Čičmany
Vrícko
Slovany
Ležiachov
Turčiansky Ďur
Ondrašová
Moškovec
Blažovce
Jazernica
Borcová
Brieštie
Slovenské Pravno
Ivančina
Bodorová
Mal. Čepčín
Veľ. Čepčín
Liešno
Kalamenová
Rajecké Jasenovo
Dúbové
Sklené
Turček
Istebné
Poruba
Lúčky
Kalamen
Turík
Besenová
Michal
Jakubovany
Ľubochňa
Stankovany
Komjatná
Nolčovo
Podhradie
Sklabinský Podzámok
Sklabiňa
Diaková
Slaškovce
Horný Kalník
Turčianske Jaseno
Bela-Dulice
Necpaly
Folkušová
Blatnica
Valča
Trebostovo
Turany
Fačkov
Čičmany
Vrícko
Slovany
Ležiachov
Turčiansky Ďur
Ondrašová
Moškovec
Blažovce
Jazernica
Borcová
Brieštie
Slovenské Pravno
Ivančina
Bodorová
Mal. Čepčín
Veľ. Čepčín
Liešno
Kalamenová
Rajecké Jasenovo
Dúbové
Sklené
Turček
CENTRÁ OSÍDLENIA ŽILINSKÉHO KRAJA
CO 1. SKUPINA - 1. PODSKUPINA [1A]
CO 1. SKUPINA - 2. PODSKUPINA [1B]
CO 2. SKUPINA - 1. PODSKUPINA [2A]
CO 2. SKUPINA - 2. PODSKUPINA [2B]
CO 3. SKUPINA - 1. PODSKUPINA [3A]
CO 3. SKUPINA - 2. PODSKUPINA [3B]
CO 4. SKUPINA [4]
CO 5. SKUPINA [5]
SUBREGIONÁLNE CO 6. SKUPINA [6]
ŠTRUKTÚRA OSÍDLENIA
KONCEPT - VARIANT 1
ZDROJE ÚDAJOV: KURS, KONCEPT ÚPN-R
NÁVRH KOOPERAČNÝCH VÄZIEB (POLYCENTRICITA)
VARIANT 1
ŤAŽISKÁ OSÍDLENIA ŽILINSKÉHO KRAJA - NÁVRH
PRVÁ ÚROVEŇ - JADROVÉ PÁSMO
PRVÁ ÚROVEŇ - PRÍMESTSKÉ PÁSMO
PRVÁ ÚROVEŇ - OKRAJOVÉ PÁSMO
PRIDRUŽENÉ CENTRUM
DRUHÁ ÚROVEŇ - JADROVÉ PÁSMO
DRUHÁ ÚROVEŇ - OKRAJOVÉ PÁSMO
TRETIA ÚROVEŇ - 2. SKUPINA - JADROVÉ PÁSMO
TRETIA ÚROVEŇ - 2. SKUPINA - OKRAJOVÉ PÁSMO
ROZVOJOVÉ OSI
ROZVOJOVÉ OSI I. STUPŇA
OS I. STUPŇA
KOMUNIKAČNO-SÍDELNÁ OS I. STUPŇA
ROZVOJOVÉ OSI II. STUPŇA
OS II. STUPŇA
ROZVOJOVÉ OSI III. STUPŇA
OS III. STUPŇA
KOMUNIKAČNO-SÍDELNÁ OS III. STUPŇA
ROZVOJOVÉ OSI IV. STUPŇA
ROZVOJOVÁ OS SUBREGIONÁLNEHO VÝZNAMU - NÁVRH
BARIÉRY OSÍDLENIA
VNÚTORNÉ

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ
SLIEZSKE VOJVODSTVO
MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO
ZLÍNSKY KRAJ
PREŠOVSKÝKRAJ
TRENČIANSKY KRAJ
OKRES ČADCA
OKRES BYTČA
OKRES ŽILINA
OKRES NÁMESTOVO
OKRES TVRDOŠÍN
OKRES DOLNÝ KUBÍN
OKRES RUŽOMBEROK
OKRES MARTIN
OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
OKRES TURČIANSKE TEPLICE
ČADCA
SKALITÉ
OŠČADNICA
RAKOVÁ
TURZOVKA
KRÁSNO NAD KYSUCOU
KYSUCKÝ LIESKOVEC
KYSUCKÉ NOVÉ MESTO
STARÁ BYSTRICA
VEĽKÉ ROVNÉ
BYTČA
ŽILINA
TERCHOVÁ
VARÍN
RAJECKÉ TEPLICE
RAJEC
VRÚTKY
MARTIN
TURANY
KLÁŠTOR POD ZNIEVOM
MOŠOVCE
TURČIANSKE TEPLICE
ZÁKAMENNÉ
NÁMESTOVO
RABČA
TVRDOŠÍN
TRSTENÁ
LIESEK
NIŽNÁ
ZUBEREC
ORAVSKÝ PODZÁMOK
DOLNÝ KUBÍN
RUŽOMBEROK
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
LIPTOVSKÁ TEPLÁ
IVACHNOVÁ
BEŠEŇOVÁ
LIPTOVSKÝ HRÁDOK
VÝCHODNÁ
Javorníky
Kysucká vrchovina
Oravská Magura
Skorušinské vrchy
Súľovské vrchy
Malá Fatra
Veľká Fatra
Strážovské vrchy
Kysucká brázda
Oravská Priehrada
Liptovská Mara
Tatry
Kysuca
Orava
Váh
Rajec
Turiec
Revúca
Liptovská Lúžna
Liptovské Revúce
Liptovská Osada
Vysoké Tatry
Nižná Boca
Výšna Boca
Turček
Sklené
Čičmany
Vrícko
Fačkov
Rajecká Lesná
Turie
Rosina
Višňové
Teplička nad Váhom
Divina
Štiavnik
Kotešová
Nesluša
Dlhé Pole
Ochodnica
Lodno
Zborov nad Bystricou
Nová Bystrica
Oravská Lesná
Oravská Polhora
Sihelné
Rabčice
Oravské Veselé
Mútne
Novoť
Beňadovo
Klin
Zubrohlava
Bobrov
Vavrečka
Tvrdošín
Hruštín
Babín
Vasiľov
Lomná
Breza
Tapešovo
Štefanov nad Oravou
Oravský Biely Potok
Habovka
Brezovica
Zábiedovo
Oravská Jasenica
Oravská Lesná
Zázrivá
Istebné
Poruba
Pucov
Priblš
Pokryváč
Chlebnice
Malé Borové
Huty
Veľké Borové
Žaškov
Leštiny
Osádka
Malatiná
Kvačany
Liptovská Anna
Liptovská Sielnica
Liptovské Matiašovce
Liptovské Beharovce
Bobrovec
Jalovec
Žiar
Bobrovník
Turík
Liptovská
Vlachy
Liptovský Ondrej
Jakubovany
Pribylina
Liptovská Kokava
Liptovské Sliače
Liptovská Teplá
Liptovská Ľadová
Liptovská Kľačany
Dúbrava
Ležiansko
Pavčina Lehota
Damašovská Dolina
Kráľova Lehota
Malužiná
Liptovský Ján
Liptovský Hrádok
Hybe
Hybianska Magura
Hybianska Vrchovina
Hybianska Kotlina
Hybianska Hornatina
Hybianska Brázda
Hybianska Pahorkatina
Hybianska Nížina
Hybianska Rovina
Hybianska Dolina
Hybianska Hora
Hybianska Kopec
Hybianska Skala
Hybianska Jaskyňa
Hybianska Priepasť
Hybianska Jaskyňa
Hybianska Priepasť
Hybianska Jaskyňa
Hybianska Priepasť

8 NÁVRH PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA ÚZEMIA A NÁVRH ZÁSAD JEHO FUNKČNÉHO VYUŽITIA

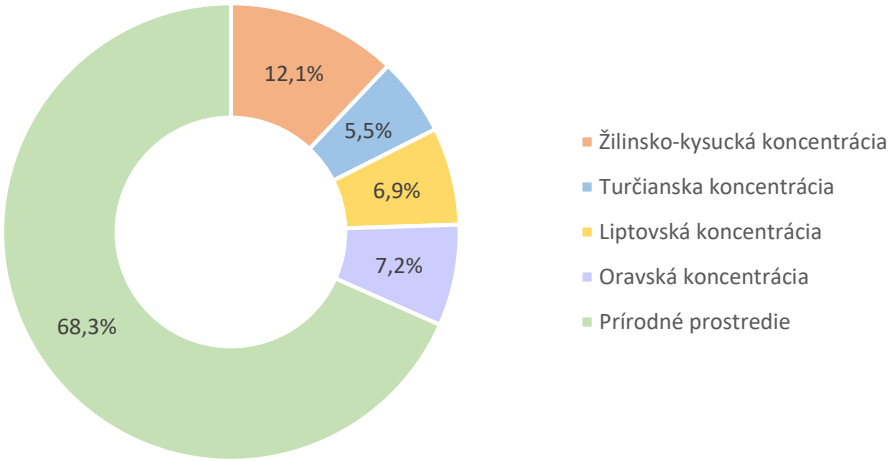
8.1 Koncentrácia a formy osídlenia

Na priestorové usporiadanie územia Žilinského kraja mali vplyv predovšetkým geomorfologické a hydrologické podmienky územia. Ide hlavne o horské masívy jadrových pohorí (Ďumbierske Tatry, Chočské vrchy, Malá Fatra, Strážovské vrchy, Tatry, Veľká Fatra a Žiar) a kotliny (Oravská, Turčianska, Liptovská kotlina, Popradská a Žilinsko-rajecká kotlina) a rieka Váh so svojou ramennou sústavou, ktoré ako celok tvoria mimoriadne dynamické územie. Medzi ďalšie vplyvy na formovanie priestorového usporiadania kraja možno zaradiť jeho hraničnú polohu so susediacimi štátmi Poľsko a v súčasnosti aj Česko.

8.1.1 Koncentrácia osídlenia

Vo väzbe na geomorfológiu územia (najmä reliéf) a distribúciu sídiel v priestore je možné v rámci územia Žilinského kraja pomerne jednoznačne identifikovať územia s prevažujúcou koncentráciou sídiel (tzv. koncentrácia osídlenia), ktoré sú reprezentované vyššou hustotou osídlenia a počtom vzájomných sídelných väzieb. Týmto spôsobom boli identifikované štyri koncentrácie osídlenia, pričom ostatné časti územia Žilinského kraja sú chápané ako územia s prevažujúcim prírodným prostredím (mimo koncentrácií osídlenia s nízkou hustotou osídlenia). Toto základné priestorové členenie územia akcentuje urbanizáciu územia, pričom predstavuje pendant k hierarchickej štruktúre osídlenia.[44]

Graf 16 Územný podiel koncentrácií osídlenia a prevažujúceho prírodného prostredia

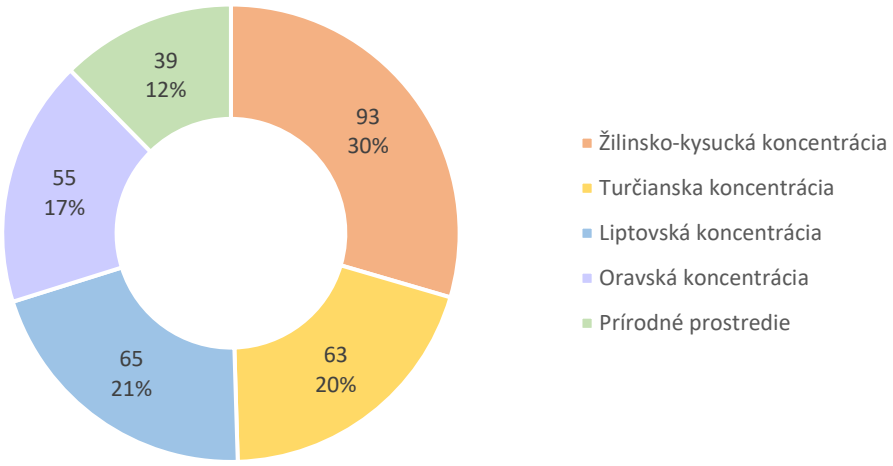

[44] Vymedzenie koncentrácií osídlenia sa viaže na variant 1.

Spôsob vymedzenia rozhrania koncentrácií osídlenia a prevažujúceho prírodného prostredia sleduje cieľ odlíšenia týchto dvoch typovo rozdielnych prostredí v zmysle horeuvedených charakteristík pre účely regulácie a ďalšieho urbanistického členenia územia. Hranica, vymedzujúca na území Žilinského kraja koncentrácie osídlenia a prírodné prostredie, pretína tiež územia jednotlivých obcí, pričom zaradenie do konkrétnej koncentrácie alebo prírodného prostredia vychádza z polohy samotného sídla ako dominantného urbanistického celku (t. j. hlavnej/jadrovej časti zastavaného územia obce).[45]

Z plošného hľadiska predstavujú územia s koncentráciou osídlenia len necelú 1/3 územia Žilinského kraja, pričom však zahŕňajú väčšinu sídiel (až 7/8 z celkového počtu). Naopak prírodné prostredie, s viac ako 2/3 podielom z celkovej výmery kraja, zahŕňa len minoritný podiel sídiel (1/8 z celkového počtu). Rozdielnosť charakteru týchto dvoch prostredí podľa uvedenej bilancie evidentne potvrdzuje správnosť nastaveného spôsobu priestorového rozčlenenia územia.

Graf 17 Podiel podľa zaradenia sídiel v koncentrácii osídlenia alebo v prírodnom prostredí

Tabuľka 19 Bilancia podľa zaradenia sídiel v koncentrácii osídlenia alebo v prírodnom prostredí

Koncentrácia/prostredie	Celé územie obce	Časť územia obce s jadrom	Spolu obce
Žilinsko-kysucká koncentrácia	20	73	93
Turčianska koncentrácia	24	39	63
Liptovská koncentrácia	18	47	65
Oravská koncentrácia	2	53	55
Prírodné prostredie	33	6	39
Spolu	**97**	**218**	**315**

Pre prehľad sú v nasledovnej tabuľke vyšpecifikované obce, ktorých celé územie alebo prevažná časť (so zastavaným územím) je lokalizovaná v území s prevažujúcim prírodným prostredím a v ďalšej tabuľke obce podľa jednotlivých koncentráciách. V prípade sídiel v prírodnom prostredí ide o obce s výnimočnou lokalizáciou, na ktoré sa berie špecifický ohľad pri tvorbe zásad územného rozvoja regiónu.

[45] Podružné zastavané časti obce naopak, vzhľadom napríklad na rozdielnu hustotu osídlenia a vlastný charakter a polohu, môžu byť zaradené aj do opačného prostredia ako samotné sídlo.

Prehľad obcí zaradených v rámci prírodného prostredia

Tabuľka 20 Zoznam sídiel zaradených v prevažujúcom prírodnom prostredí v členení podľa okresov

Okres	Celé územie obce	Časť územia obce s jadrom
Bytča	Súľov-Hradná	
Čadca	Klokočov	Zákopčie
Dolný Kubín	Malatiná, Osádka, Zázrivá	Kraľovany
Kysucké Nové Mesto	Snežnica	
Liptovský Mikuláš	Huty, Malé Borové, Malužiná, Nižná Boca, Veľké Borové, Vyšná Boca	Demänovská Dolina
Martin	Vrícko	Sklabinský Podzámok
Námestovo	Beňadovo	
Ružomberok	Hubová, Komjatná, Liptovská Lúžna, Liptovská Osada, Liptovské Revúce, Ľubochňa, Stankovany, Švošov, Valaská Dubová	
Turčianske Teplice	Brieštie, Čremošné, Sklené, Turček	
Tvrdošín	Habovka, Oravský Biely Potok, Zuberec	
Žilina	Čičmany, Malá Čierna, Veľká Čierna	Kotrčiná Lúčka, Lietavská Svinná-Babkov

Návrh zásad územného rozvoja sídiel v rámci prírodného prostredia

Ako vplýva z hodnotenia osídlenia, obce ležiace prevažne v prírodnom prostredí sú typickými príkladmi charakterizujúcimi diferencovanosť a rôznorodosť územia, ktorá vychádza z historického vývoja regiónu, špecifickosti a osobitosti regionálnych a lokálnych podmienok, čím poskytuje širokú škálu prírodných a kultúrno-historických špecifík.

Prevažná väčšina týchto obcí leží v horskom, alebo podhorskom prostredí, s ktorým je späté a v dotyku s chránenými územiami, čo z hľadiska kvality života im poskytuje „pridanú hodnotu“ a osobitosť. Z uvedených dôvodov pri rozvoji týchto obcí by sa malo vychádzať z osobitých danosti prostredia a rešpektovania jeho prírodných a kultúrnych podmienok, s prihliadnutím na ich vnútornú dynamiku a podpory rôznorodosti ľudských aktivít v prostredí v súlade s dôrazom na atraktivitu života v tomto prostredí.

Pre budúci rozvoj území obcí s prevažujúcim prírodným prostredím možno aplikovať nasledovné zásady územného rozvoja:

- vychádzať z jedinečnosti lokalizácie a charakteru sídla,
- vychádzať z reálnych demografických dát,
- zhodnotiť disponibilitu existujúceho zastavaného územia, vrátane využitia neobývaného bytového fondu, s cieľom posilniť kompaktnosť územia,
- rozvoj orientovať nadväzne na fyzickú a digitálnu dostupnosť a kapacity TI,
- zamedziť umiestňovanie obytných, rekreačných, výrobných a zmiešaných území (nových alebo rozšírením existujúcich) v územiach ochrany prírody, Natura 2000 so 4. a 5. stupňom ochrany (PP, PR, CHA, NP, CHKO a ÚEV) a ochranných pásiem PP a PR,
- nevytvárať nové samostatné sídelné celky vo voľnej krajine bez priestorovej nadväznosti na existujúce zastavané územie.

Prehľad obcí zaradených v jednotlivých koncentráciách osídlenia

Tabuľka 21 Zoznam sídiel zaradených v koncentráciách osídlenia v členení podľa okresov

Koncentrácia osídlenia	Okres	Celé územie obce	Časť územia obce s jadrom
Žilinsko-kysucká koncentrácia	Bytča	Hvozdnica, Kotešová, Maršová-Rašov	Bytča, Hlboké nad Váhom, Jablonové, Kolárovice, Petrovice, Predmier, Štiavnik, Veľké Rovné
	Čadca	Podvysoká	Čadca, Čierne, Dlhá nad Kysucou, Dunajov, Klubina, Korňa, Krásno nad Kysucou, Makov, Nová Bystrica, Olešná, Oščadnica, Radôstka, Raková, Skalité, Stará Bystrica, Staškov, Svrčinovec, Turzovka, Vysoká nad Kysucou, Zborov nad Bystricou
	Kysucké Nové Mesto	Rudina, Rudinka	Dolný Vadičov, Horný Vadičov, Kysucké Nové Mesto, Kysucký Lieskovec, Lodno, Lopušné Pažite, Nesluša, Ochodnica, Povina, Radoľa, Rudinská
	Žilina	Bitarová, Brezany, Divinka, Horný Hričov, Hôrky, Hričovské Podhradie, Kľače, Konská, Mojš, Ovčiarsko, Rosina, Stráža, Svederník, Šuja	Belá, Divina, Dlhé Pole, Dolná Tižina, Dolný Hričov, Ďurčiná, Fačkov, Gbeľany, Jasenové, Kamenná Poruba, Krasňany, Kunerad, Lietava, Lietavská Lúčka, Lutiše, Lysica, Nededza, Nezbudská Lúčka, Paština Závada, Podhorie, Porúbka, Rajec, Rajecká Lesná, Rajecké Teplice, Stráňavy, Stránske, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Turie, Varín, Višňové, Zbyňov, Žilina
Turčianska koncentrácia	Martin	Benice, Ďanová, Diaková, Dolný Kalník, Dražkovce, Horný Kalník, Karlová, Košťany nad Turcom, Laskár, Príbovce, Rakovo, Ratkovo, Socovce, Turčiansky Ďur, Žabokreky	Belá-Dulice, Blatnica, Bystrička, Folkušová, Kláštor pod Znievom, Krpeľany, Ležiachov, Lipovec, Martin, Necpaly, Nolčovo, Podhradie, Sklabiňa, Slovany, Sučany, Šútovo, Trebostovo, Trnovo, Turany, Turčianska Štiavnička, Turčianske Jaseno, Turčianske Kľačany, Turčiansky Peter, Valča, Vrútky, Záborie
	Turčianske Teplice	Blažovce, Bodorová, Borcová, Ivančiná, Jazernica, Liešno, Malý Čepčín, Moškovec, Veľký Čepčín	Abramová, Budiš, Dubové, Háj, Horná Štubňa, Jasenovo, Kaľamenová, Mošovce, Ondrašová, Rakša, Rudno, Slovenské Pravno, Turčianske Teplice
Liptovská koncentrácia	Liptovský Mikuláš	Beňadiková, Bobrovník, Bukovina, Galovany, Gôtovany, Liptovský Ondrej, Liptovský Peter, Malatíny, Podtureň, Trstené, Veterná Poruba, Vlachy	Bobrovček, Bobrovec, Dúbrava, Hybe, Ižipovce, Jakubovany, Jalovec, Jamník, Konská, Kráľova Lehota, Kvačany, Lazisko, Liptovská Anna, Liptovská Kokava, Liptovská Porúbka, Liptovská Sielnica, Liptovské Beharovce, Liptovské Kľačany, Liptovské Matiašovce, Liptovský Hrádok, Liptovský Ján, Liptovský Mikuláš, Liptovský Trnovec, Ľubeľa, Partizánska Ľupča, Pavčina Lehota, Pavlova Ves, Pribylina, Prosiek, Smrečany, Svätý Kríž, Uhorská Ves, Vavrišovo, Važec, Východná, Závažná Poruba, Žiar
	Ružomberok	Bešeňová, Ivachnová, Liptovský Michal, Ludrová, Potok, Štiavnička	Kalameny, Likavka, Liptovská Štiavnica, Liptovská Teplá, Liptovské Sliače, Lisková, Lúčky, Martinček, Ružomberok, Turík
Oravská koncentrácia	Dolný Kubín	Bziny, Medzibrodie nad Oravou	Dlhá nad Oravou, Dolný Kubín, Horná Lehota, Chlebnice, Istebné, Jasenová, Krivá, Leštiny, Oravská Poruba, Oravský Podzámok, Párnica, Pokryváč, Pribiš, Pucov, Sedliacka Dubová, Veličná, Vyšný Kubín, Žaškov
	Námestovo	-	Babín, Bobrov, Breza, Hruštín, Klin, Krušetnica, Lokca, Lomná, Mútne, Námestovo, Novoť, Oravská Jasenica, Oravská Lesná, Oravská Polhora, Oravské Veselé, Rabča, Rabčice, Sihelné, Ťapešovo, Vasiľov, Vavrečka, Zákamenné, Zubrohlava
	Tvrdošín	-	Brezovica, Čimhová, Hladovka, Liesek, Nižná, Podbiel, Suchá Hora, Štefanov nad Oravou, Trstená, Tvrdošín, Vitanová, Zábiedovo

Priestorové bariéry a prepojenia

Koncentrácie osídlenia sú vymedzené priestorovými bariérami v podobe horských masívov. Výrazné vonkajšie horské bariéry ohraničujú územie kraja voči iným krajom SR a susedným štátom. Vnútorné bariéry členia územie kraja na prirodzené regióny Horné Považie, Kysuce, Turiec, Orava a Liptov.

Územné brány údolia Váhu na juhozápade a východe kraja prepájajú Žilinský kraj s Trenčianskym a Prešovským krajom. Najintenzívnejšie vonkajšie sídelné vzťahy sú situované v urbanizovanom údolí Váhu spájajúcom Žilinský a Trenčiansky kraj do Považského regiónu. Žilinský kraj je od Banskobystrického kraja oddelený najvýraznejšou vnútro slovenskou súvislou horskou – sídelnou a dopravnou – stredoslovenskou bariérou (Kremnické vrchy, Veľká Fatra, Nízke Tatry, Slovenské Rudohorie, Muránska planina, Volovské vrchy).

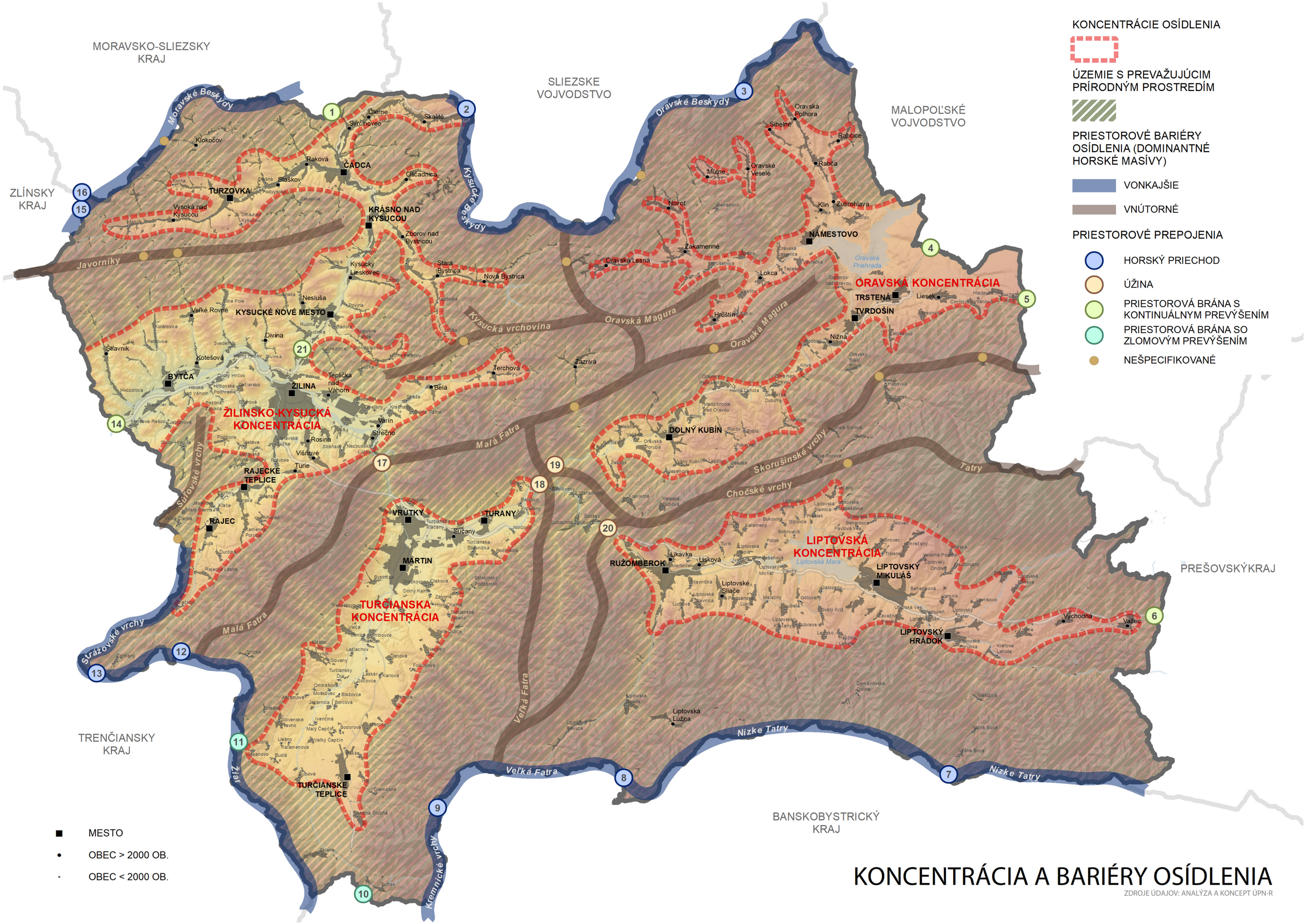
Vnútorné rozčlenenie Žilinského kraja na prirodzené regióny je kompenzovaná existenciou úžin údolia Váhu, Oravy a Kysuce ktoré vytvárajú prepojovacie priestorové prvky navzájom spájajúce jednotlivé koncentrácie osídlenia. Umožňujú tak lokalizovať v údoliach Váhu, Kysuce, Turca a Oravy dopravnú infraštruktúru európskej významovej úrovne dopravných koridorov a sieti TEN-T. V údolí Váhu sa vykonávajú denné cesty obyvateľov kraja sídelne navzájom stmeľujúce regióny Žilinského kraja i s územím Považia v Trenčianskom kraji.

Tabuľka 22 Geomorfologické jednotky, typy reliéfu a priestorové prepojenia[46]

ID	Názov lokality	Geomorfologické jednotky/Celok *	Morfometrický typ reliéfu *	Členitosť *	Typ lokality	k.ú. **	Miesto **	Nadm. v (m) **
1	Št.hr. SR/ČR Svrčinovec/Mosty u Jablunkova, Jablunkovský priesmyk	Moravskosliezske Beskydy – Jablunkovské Medzihorie	Vrchovina	Stredne členitá	Vrchovina – priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Svrčinovec	Cesta I/11	470
2	Št.hr. SR/PR Skalité/Zvardoň	Jablunkovské Medzihorie – Kysucké Beskydy	Vrchovina	Silne členitá	Horský priechod	Skalité	Cesta I/12	700
3	Št.hr. SR/PR Oravská Polhora/Korbielov	Oravské Beskydy	Pahorkatina	Stredne členitá	Horský priechod	Oravská Polhora	Cesta I/78	799
4	Št.hr. SR/PR Trstená/Chyžne	Oravská kotlina	Pahorkatina	Mierne členitá	Pahorkatina - priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Trstená	Cesta I/59	626
5	Št.hr. SR/PR Suchá Hora/Chocholov	Oravská kotlina	Pahorkatina	Mierne členitá	Pahorkatina - priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Suchá Hora	Cesta I/520	810
6	Hr. ŽSK/PSK	Liptovská kotlina, Biely Váh	Rovina	Nerozčlenená	Kotlina – priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Važec	Želez. trať č. 105	856
7	Hr. ŽSK/BBSK Vyšná Boca/Jarabá	Nízke Tatry, hrebeň	Veľhornatina	Silne členitá	Horský priechod	Vyšná Boca	Cesta I/72	1 235
8	Hr. ŽSK/BBSK Liptovská Osada/Donovaly	Veľká Fatra, Zvolen - Ďumbierske Tatry, Prašivá	Vyššia hornatina	Silne členitá	Horský priechod	Liptovská Osada	Cesta I/59	764

[46] Zdroj: *https://www.enviroportal.sk/informacny-system-zp/atlas-krajiny-sr,
**https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/kataster/identification/

ID	Názov lokality	Geomorfologické jednotky/Celok *	Morfometrický typ reliéfu *	Členitosť *	Typ lokality	k.ú. **	Miesto **	Nadm. v (m) **
9	Hr. ŽSK/BBSK Čremošné/Dolný Harmanec	Veľká Fatra	Vrchovina	Veľmi silne členitá	Horský priechod	Čremošné	Cesta I/14	892
10	Hr. ŽSK/BBSK Turček/Kremnické Bane	Kremnické vrchy	Vrchovina	Veľmi silne členitá	Vrchovina – priestorová brána so zlomovým prevýšením	Turček	Cesta I/65	737
11	Hr. ŽSK/TNSK Jasenovo/Vyšehradné	Žiar	Vrchovina	Veľmi silne členitá	Vrchovina – priestorová brána so zlomovým prevýšením	Jasenovo	Cesta II/519	572
12	Hr. ŽSK/TNSK Fačkov/Kľačno	Strážovské Vrchy – Malá Fatra	Nižšia hornatina	Veľmi silne členitá	Horský priechod	Fačkov	Cesta I/64	802
13	Hr. ŽSK/TNSK Čičmany/Zliechov	Strážovské vrchy	Vrchovina	Stredne členitá	Horský priechod	Čičmany	Cesta III/2112	729
14	Hr. ŽSK/TNSK Maršová-Rašov/Plevník-Drienové	Považské podolie	Rovina	Horizontálne rozčlenená	Údolie Váhu – priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Maršová - Rašov	Cesta II/507	293
15	Št.hr. SR/ČR Makov/Veľké Karlovice	Javorníky	Vrchovina	Silne členitá	Horský priechod	Makov	Cesta II/487	799
16	Št.hr. SR/ČR Makov/Bíla-Bumbálka	Javorníky – Turzovská vrchovina	Vrchovina	Silne členitá	Horský priechod	Makov	Cesta I/10	860
17	Domašínsky meander rieky Váh	Malá Fatra	Pahorkatina	Silne členitá	Údolie Váhu – úžina	Strečno	Cesta I/18	362
18	Kráľovniansky meander Váhu	Veľká Fatra – Malá Fatra	Vyššia hornatina	Veľmi silne členitá	Údolie Váhu - úžina	Kraľovany	Cesta I/18	423
19	Ústie Oravy do Váhu	Malá Fatra – Veľká Fatra	Vyššia hornatina	Veľmi silne členitá	Údolie Oravy - úžina	Kraľovany	I/70	444
20	Meander Váhu Hubová	Veľká Fatra	Vyššia hornatina	Veľmi silne členitá	Údolie Váhu - úžina	Hubová	I/18	443
21	Ústie Kysuce do Váhu – Kysucká brána	Javorníky – Kysucká vrchovina	Rovina	Nerozčlenená	Priestorová brána s kontinuálnym prevýšením	Žilina/ Brodno	I/11	339

KONCENTRÁCIA A BARIÉRY OSÍDLENIA

ZDROJE ÚDAJOV: ANALÝZA A KONCEPT ÚPN-R

8.1.2 Sídelné sústavy

Sídelné sústavy umožňujú z regionálneho hľadiska podrobnejšie charakterizovať rôzne odlišné formy osídlenia kraja. Identifikácia sídelných sústav sa sústreďuje len v rámci územia s koncentráciou osídlenia, pričom sa abstrahujú príbuzné charakteristické typologické črty priestorového usporiadania skupiny sídiel z hľadiska samotnej lokalizácie sídiel (najmä vo väzbe na reliéf a vodné toky), ich urbanistickej formy a vzájomných priestorových väzieb.

Na území kraja boli identifikované štyri typy sídelných sústav:

1. **riečny sídelný pás** – pásová forma osídlenia, charakteristická radiálnym vektorom formujúcim osídlenie, t. j. pozostávajúca zo sídiel radených pozdĺž osi vodného toku (prípadne v jeho priestore),
2. **kotlinová sídelná sústava** – kombinovaná pásová forma (radiálny vektor) a bodová (disperzný vektor) forma osídlenia, pozostávajúca zo sídiel lokalizovaných pozdĺž vodného toku ako aj sídiel, ktoré sú distribuované v priestore, pričom ide o sídla s prevažne kompaktnou urbanistickou formou,
3. **podhorský sídelný pás** – pásová forma osídlenia, charakteristická bočnými vektormi (priečnymi voči osi sídelného pásu) formujúcimi osídlenie, t. j. pozostávajúca zo samostatných priestorovo oddelených sídiel s príbuznou urbanistickou formou a lokalizáciou v podhorí,
4. **pahorkatinová sídelná sústava** – bodová forma osídlenia (disperzný vektor) v priestore Žilinskej pahorkatiny (v susedstve Súľovských vrchov), pozostávajúca zo sídiel rovnomerne distribuovaných v priestore.

Na základe tejto typológie bolo možné identifikovať na území kraja 17 sídelných sústav. Vzhľadom na terénne danosti kraja prevažujú podhorské (9) a riečne (6) pásové sídelné sústavy.

Podhorské sídelné sústavy

Podhorské pásové sídelné sústavy osídlenia vypĺňajú priestor medzi sídelnými pásmi nadväzujúcimi na vodné toky a územiami jadrových pohorí (Malá a Veľká Fatra, Západné Tatry, Nízke Tatry, Chočské vrchy a pod.). Podhorské sústavy pozostávajú zo sídiel, ktoré sú lokalizované zvyčajne v pahorkatinnom teréne, s prevažne líniovou urbanistickou formou rešpektujúcou geomorfológiu.

Podhorské sídelné sústavy:

1. Chočský južný podhorský sídelný pás,
2. Chočský severný podhorský sídelný pás,
3. Javornícky podhorský sídelný pás,
4. Malofatranský podhorský sídelný pás,
5. Nízkotatranský podhorský sídelný pás,
6. Podbeskydský podhorský pás,
7. Skorušinný podhorský pás,
8. Valčiansko-vyšehradský podhorský pás,
9. Veľkofatranský podhorský pás,
10. Západo-tatranský podhorský sídelný pás.

Riečne sídelné sústavy

Ide o pásové sídelné sústavy vyformované historicky najmä pozdĺž vodných tokov Váh, Orava, Kysuca a Rajčianka, ktoré tvoria ich prirodzené kompozičné osi, pričom v súčasnosti ide o najvýznamnejšie pásové sídelné štruktúry kraja. Riečne sídelné pásy pozostávajú zo sídiel distribuovaných na kompozičnej osi bodovo (prevažne kompaktné urbanistické formy) alebo líniovo (prevažne uličné alebo potočné urbanistické formy).

Riečne sídelné sústavy:

1. Vážsky sídelný pás (Žilinská kotlina),
2. Kysucký sídelný pás,
3. Oravský sídelný pás,
4. Rajecký sídelný pás,
5. Varínsky sídelný pás.

Vážsky sídelný pás

Hlavná sídelná os vedie pozdĺž rieky Váh, ktorá prechádza od vstupu na územie Žilinského kraja, po pokračovanie do Prešovského kraja, pričom sleduje v celom úseku jej oba brehy s takmer súvislým osídlením a s väčšími centrami: Bytča, Žilina – vážsky sídelný pás (Žilinská kotlina), Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok – vážsky sídelný pás (Liptovská kotlina).

Kysucký sídelný pás

Sídelná os vedie pozdĺž rieky Kysuca a jej bočných prítokov (Bystrica, Čierňanka, Vadičovský potok a pod.), ktorá rovnako sleduje v celom úseku jej oba brehy s takmer súvislým osídlením a s väčšími centrami: Turzovka, Čadca, Kysucké Nové Mesto, až po sútok do rieky Váh tvorí Kysucký sídelný pás. V prípade Kysuckého sídelného pásu prevažujú líniové urbanistické formy sídiel, ktoré sú v mnohých polohách územne zrastené, čím vytvárajú súvislé reťazové osídlenie.

Oravský sídelný pás

Sídelná os kopírujúca v celom úseku tok rieky Orava a jej bočných prítokov ako (Oravica, Polhoranka, Hruštínka a pod.) až po sútok s riekou Váh s centrami: Námestovo, Trstená, Tvrdošín a Dolný Kubín). Prevažujú kompaktné urbanistické formy sídiel.

Kotlinové sídelné sústavy

Kotlinové sídelné sústavy sú reprezentované Turčianskou a Liptovskou sídelnou sústavou.

Sídelné sústavy z pohľadu koncentrácie osídlenia

Tabuľka 23 Zaradenie sídelných sústav v rámci jednotlivých koncentrácií osídlenia

Koncentrácia osídlenia	Typ sídelnej sústavy	Názov sídelnej sústavy
Žilinsko-kysucká koncentrácia osídlenia	Pahorkatinová sídelná sústava	Žilinská pahorkatinová sídelná sústava
	Podhorský sídelný pás	Javornícky podhorský sídelný pás Malofatranský podhorský sídelný pás
	Riečny sídelný pás	Kysucký sídelný pás Rajecký sídelný pás Varínsky sídelný pás Vážsky sídelný pás (Žilinská kotlina)

Turčianska koncentrácia osídlenia	Kotlinová sídelná sústava	Sídelná sústava Turčianskej kotliny
	Podhorský sídelný pás	Valčiansko-vyšehradský podhorský sídelný pás Veľkofatranský podhorský pás
Liptovská koncentrácia osídlenia	Kotlinová sídelná sústava	Sídelná sústava Liptovskej kotliny
	Podhorský sídelný pás	Chočský južný podhorský sídelný pás Nízkotatranský podhorský sídelný pás Západo-tatranský podhorský sídelný pás
Oravská koncentrácia osídlenia	Podhorský sídelný pás	Chočský severný podhorský sídelný pás Podbeskydský podhorský pás Skorušinný podhorský pás
	Riečny sídelný pás	Oravský sídelný pás

Návrh zásad z hľadiska jednotlivých typov sídelných sústav

Z hľadiska budúceho rozvoja možno pre jednotlivé sídelné sústavy vo všeobecnosti formulovať nasledovné zásady:

- V prípade riečnych sídelných sústav a kotlinových sústav s radiálnym vektorom je nevyhnutné napriek prevažne líniovému charakteru sídiel dôsledne dbať na vylúčenie reťazenia sídiel, t. j. postupného rozširovania zastavaného územia obce predlžovaním často mimoriadne úzkej zástavby (jedno/dvojulicovej) v smere radiálneho vektora k nasledujúcemu sídlu.
- V prípade kotlinových sídelných sústav s disperzným vektorom (bodové usporiadanie sídiel) je vhodné dbať na zachovanie rozľahlých voľných medzisídelných priestorov, ktoré jednotlivé sídla vzájomne oddeľujú.
- V prípade pahorkatinových sídelných sústav a podhorských sídelných pásov sa neodporúča územný rozvoj sídiel rozširovaním cez a za okolitý pohľadový horizont (vrátane chrbtov okolitých vyvýšenín a svahov), ktorý je nevyhnutné rešpektovať ako formatívny prvok pri komponovaní urbanistickej štruktúry sídla.

KONCENTRÁCIA OSÍDLENIA

SÍDELNÉ SÚSTAVY

- RIEČNY SÍDELNÝ PÁS
- KOTLINOVÁ SÍDELNÁ SÚSTAVA
- PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS
- PAHORKATINOVÁ SÍDELNÁ SÚSTAVA

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝ KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

KYSUCSKÝ SÍDELNÝ PÁS

PODBESKYDSKÝ PODHORSKÝ PÁS

ORAVSKÝ SÍDELNÝ PÁS

ORAVSKÁ KONCENTRÁCIA

JAVORNÍCKY PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

SKORUŠINNÝ PODHORSKÝ PÁS

ŽILINSKO-KYSUCKÁ KONCENTRÁCIA

VARÍNSKY SÍDELNÝ PÁS

CHOČSKÝ SEVERNÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

ŽILINSKÁ PAHORKATINOVÁ SÍDELNÁ SÚSTAVA

VÁŽSKY SÍDELNÝ PÁS (ŽILINSKÁ KOTLINA)

ZÁPADO-TATRANSKÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

CHOČSKÝ JUŽNÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

MALOFATRANSKÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

RAJECKÝ SÍDELNÝ PÁS

LIPTOVSKÁ KONCENTRÁCIA

VALČIANSKO-VYŠEHRADSKÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

VEĽKOFATRANSKÝ PODHORSKÝ PÁS

NÍZKOTATRANSKÝ PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

SÍDELNÁ SÚSTAVA TURČIANSKEJ KOTLINY

SÍDELNÁ SÚSTAVA LIPTOVSKEJ KOTLINY

- MESTO
- OBEC > 2000 OB.
- OBEC < 2000 OB.

SÍDELNÉ SÚSTAVY

ZDROJE ÚDAJOV: KONCEPT ÚPN-R

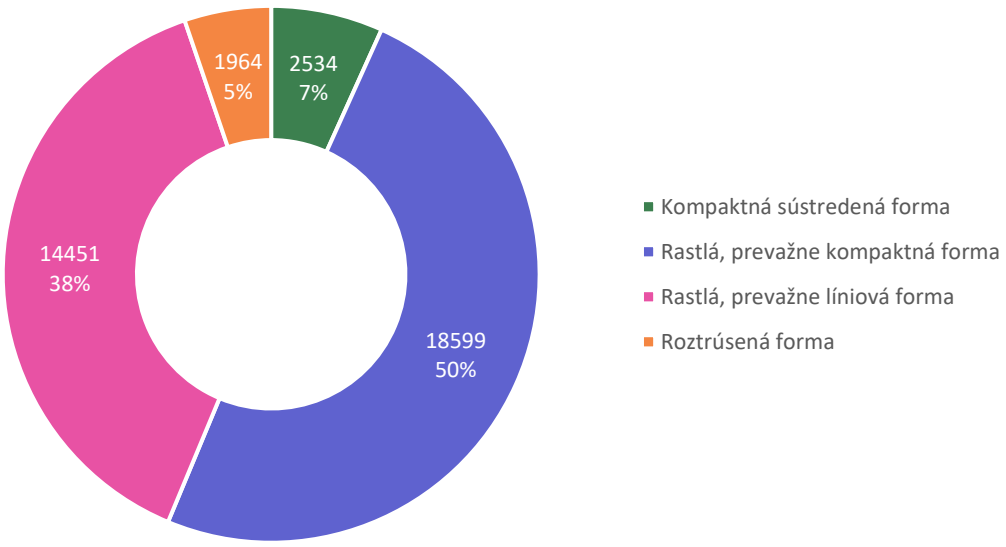
8.1.3 Urbanistické formy sídiel

Postupné profilovanie priestorového usporiadania územia Žilinského kraja bolo rovnako ovplyvnené geomorfológiou a historickým vývojom, ktorý značne pôsobil na formovanie jeho sídelných a hospodárskych štruktúr.

Tabuľka 24 Urbanistická forma sídiel

Forma sídla	Zastavané územie v ha	Podiel
1. Kompaktná sústredená forma	2534	6,75 %
2. Rastlá, prevažne kompaktná forma	18599	49,53 %
3. Rastlá, prevažne líniová forma	14451	38,49 %
4. Roztrúsená forma	1964	5,23 %
Celkový súčet	**37548**	**100,00 %**

Graf 18 Zastúpenie foriem osídlenia na území ŽSK (podiel výmery zastavaného územia)

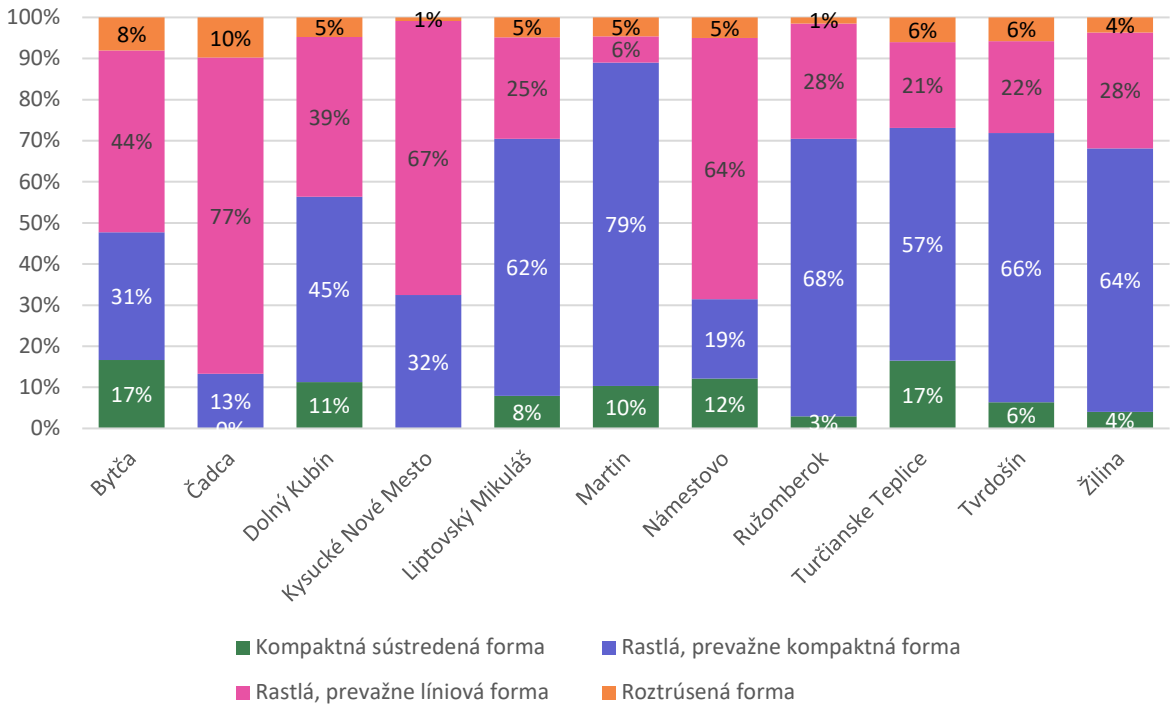

Tabuľka 25 Charakteristiky urbanistických foriem sídiel, identifikovaných pri analýze územia

Urbanistická forma	Základná charakteristika	Prevažujúce typy zástavby
1. Kompaktná sústredená forma	Forma sídla je tvarovo ucelená, kompaktná, jednoznačne priestorovo oddelená od susedných sídiel.	kompaktná mestská/vidiecka zástavba
2. Rastlá, prevažne kompaktná forma	Forma sídla je kombináciou prevažne kompaktnej formy a doplnkovo líniových foriem („výbežky“), ktoré naznačujú tendenciu urbanistického vývoja. Sídlo môže byť priestorovo oddelené alebo čiastočne prepojené so susednými sídlami.	kombinácia kompaktných foriem (ucelené jadro) a líniových foriem (vybiehajúcich z kompaktnej zástavby)
3. Rastlá, prevažne líniová forma	Forma sídla je prevažne líniová (potočná/cestná) s nízkym podielom sústredených kompaktných foriem zástavby. Vzhľadom na charakter zvykne mať sídlo tendenciu alebo už môže byť prepojené so susednými sídlami (reťazenie).	líniová ulicová zástavba vytvárajúca pásy zástavby
4. Roztrúsená forma	Forma sídla alebo jeho časti je neucelená, pozostávajúca z množstva samostatných, priestorovo oddelených prvkov	samota, kopanica, laz, satelit

Nasledujúci graf sumarizuje formy sídiel na území ŽSK, ktoré najmä na území okresov Čadca, Kysucké Nové Mesto a Námestovo majú charakter súvislých pásových línií, ide pôvodne o tzv. „reťazové dediny s voľnou zástavbou, riedko rozložené po doline“.[47] Tento typ osídlenia vychádzal síce z historických daností postupného osídľovania a zakladania osád v dolinách pozdĺž tokov, avšak v súčasnosti prechádza pomerne veľkými a dynamickými zmenami, ktoré nadobúdajú extrémne rozmery vo forme „neprekročiteľných“ pásových bariér voči voľnej krajine (napr. prepojenie pásu od obce Makov – Turzovka – Čadca – Krásno nad Kysucou s nežiadúcim potenciálnym prepojením až po Stará a Nová Bystrica).

Graf 19 Zastúpenie foriem osídlenia na území ŽSK podľa okresov

Návrh zásad z hľadiska urbanistických foriem sídiel

Z hľadiska takto vo všeobecnosti stanovených a typologicky odlíšiteľných urbanistických foriem sídiel sa návrh zameriava na usmernenie ich budúceho urbanistického rozvoja. Stanovujú sa nasledovné všeobecné zásady:

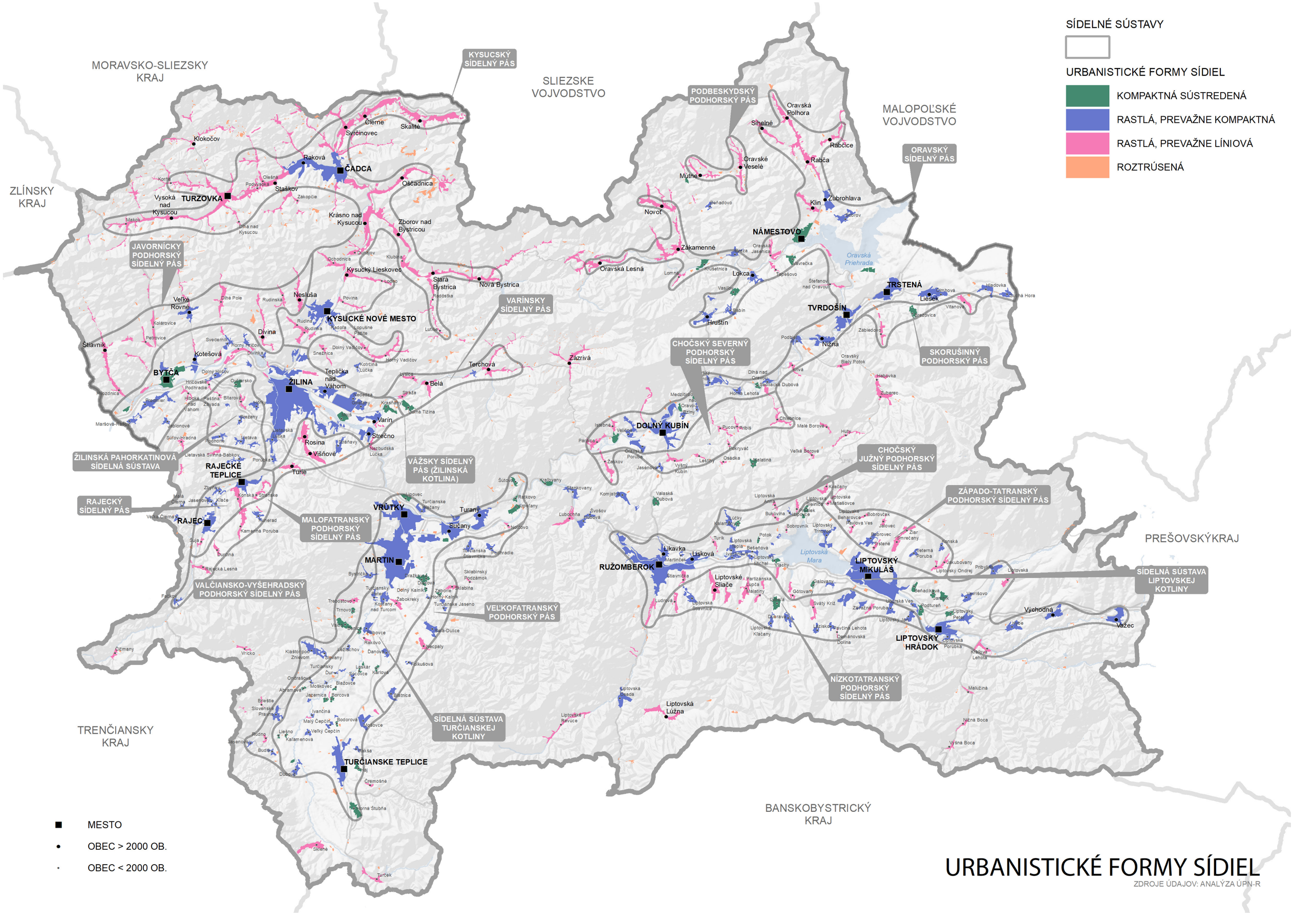
1. Pre nové rozvojové územia sa preferuje priestorovo vyvážený a rovnomerný rozvoj sídla (v závislosti podľa geomorfológie, územných podmienok a limitov) a vylučuje sa rozvoj formou úzkych (jedno alebo dvojulicových) dlhých líniových výbežkov (ribbon development), spôsobujúcich reťazenie sídiel.
2. Pre zabezpečenie kompaktného územného rozvoja umiestňovať rozvojové územia v priamej bezprostrednej nadväznosti na existujúcu zástavbu. Kladie sa dôraz na nevytváranie nových, samostatných sídelných celkov a ostrovov zástavby vo voľnej krajine.
3. Je zároveň potrebné prehodnotiť v územných plánoch obcí navrhované a nerealizované rozvojové územia, ktoré spôsobujú reťazenie prípadne až zrastanie susedných sídiel a tým aj zastavanie voľného medzisídelného priestoru.

[47] viď Ľudová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku, Kolektív pracovníkov NPaKC, 1998, str. 190

4. Navrhuje sa zamedziť reťazeniu sídiel, najmä cez problematické líniové formy zástavby.

A tiež konkrétne zásady pre jednotlivé urbanistické formy:

5. Pre sídla s kompaktnou sústredenou urbanistickou formou a pre sídla s rastlou, prevažne kompaktnou formou sa vyžaduje zachovanie kompaktnej formy v plnej miere a vylúčenie takých rozvojových zámerov, ktoré by významne narušili kompaktný pôdorys existujúcej urbanistickej štruktúry obce. Neumožňuje sa ani forma roztrúsenej zástavby a malých sídelných ostrovov.
6. Pre sídla s rastlou, prevažne líniovou formou sa odporúča, tam kde je to možné z hľadiska geomorfológie, usmerňovať územný rozvoj smerom k vyššej kompaktnosti pôdorysu urbanistickej štruktúry sídla. Rovnako sa neumožňuje sa forma roztrúsenej zástavby a malých sídelných ostrovov.
7. Pre sídla s roztrúsenou zástavbou sa odporúča, tam kde je to možné, využívať geomorfológiu tak, aby bola zabezpečená priama a bezprostredná nadväznosť na existujúcu zástavbu. Zároveň je nevyhnutné rešpektovať charakteristický krajinný ráz a krajinnú kompozíciu.

URBANISTICKÉ FORMY SÍDIEL

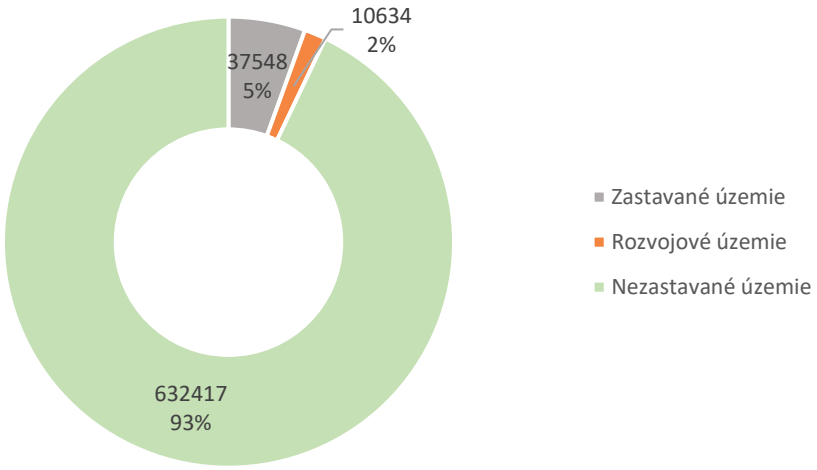
ZDROJE ÚDAJOV: ANALÝZA ÚPN-R

8.2 Expanzia sídiel a sídelné väzby

8.2.1 Rozsah plánovaného územného rozvoja sídiel

Na prezentovanie dynamiky vývoja územia boli analyzované jednotlivé územia rozvojové (podľa funkcií uvedených v územných plánoch obcí) vo vzťahu k existujúcemu zastavanému územiu. Pre túto a aj nasledovné analýzy boli použité grafické časti dostupných územnoplánovacích dokumentácii.[48]

Graf 20 Zastúpenie území (zastavané, rozvojové, nezastavané) ŽSK podľa okresov

Tabuľka 26 Zastavané, rozvojové a nezastavané územie v ŽSK podľa okresov

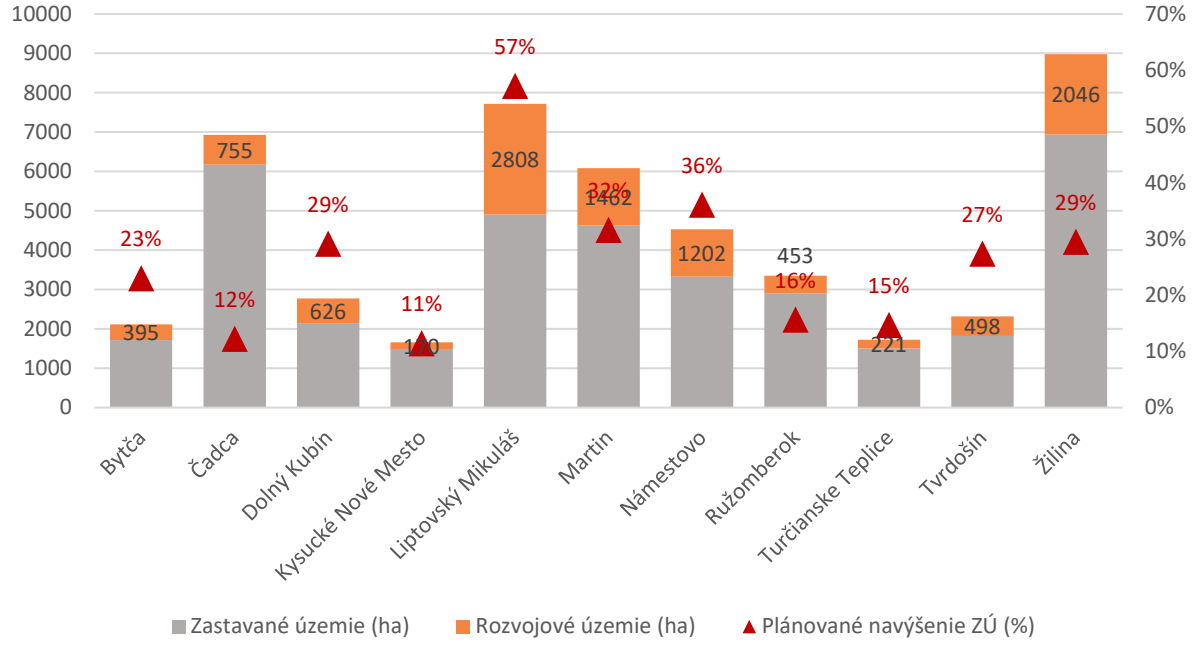
Okres	Zastavané územie		Rozvojové územie		Nezastavané územie	
	ha	V %	ha	V %	ha	V %
Bytča	1716	6,10%	395	1,40%	26039	92,50%
Čadca	6177	8,12%	755	0,99%	69130	90,89%
Dolný Kubín	2148	4,37%	626	1,27%	46405	94,36%
Kysucké Nové Mesto	1485	8,55%	170	0,98%	15714	90,47%
Liptovský Mikuláš	4907	3,66%	2808	2,09%	126364	94,25%
Martin	4624	6,29%	1462	1,99%	67455	91,72%
Námestovo	3327	4,82%	1202	1,74%	64502	93,44%
Ružomberok	2900	4,49%	453	0,70%	61217	94,81%
Turčianske Teplice	1505	3,83%	221	0,56%	37559	95,61%
Tvrdošín	1820	3,80%	498	1,04%	45529	95,15%
Žilina	6938	8,51%	2046	2,51%	72503	88,98%

Z hodnotenia vyplýva, že najvyššie zastúpenie rozvojových plôch je sústredené do okresu Liptovský Mikuláš, Žilina a Martin, pričom vzhľadom na štruktúru osídlenia okresov je zrejmé, že rozvojové plochy sú spojené z centrami osídlenia: Liptovský Mikuláš, Žilina a Martin. V prípade Liptovského

[48] Nedostupnosť územnoplánovacích dokumentácií sa z pohľadu okresov výrazne líši, čo v konečnom dôsledku môže ovplyvniť bilančné výstupy pri porovnaní medzi okresmi. V prípade bilancií z celkového hľadiska regiónu však ide o dostatočne reprezentatívnu vzorku.

Mikuláša ide z bilančného hľadiska o mimoriadne neprimerané plošné navýšenie voči existujúcim zastavaným plochám v okrese.

Graf 21 Podiel zastavaného a rozvojového územia podľa okresov a vyhodnotenie miery navýšenia ZÚ (%) podľa okresov

Identifikácia nadmerného rozvojového rozsahu v rámci jednotlivých územných plánov obcí bola využitá pri stanovovaní všeobecných limitov územného rozvoja obcí podľa ich zaradenia v rámci štruktúry osídlenia.

8.2.2 Kompaktnosť plánovaného územného rozvoja

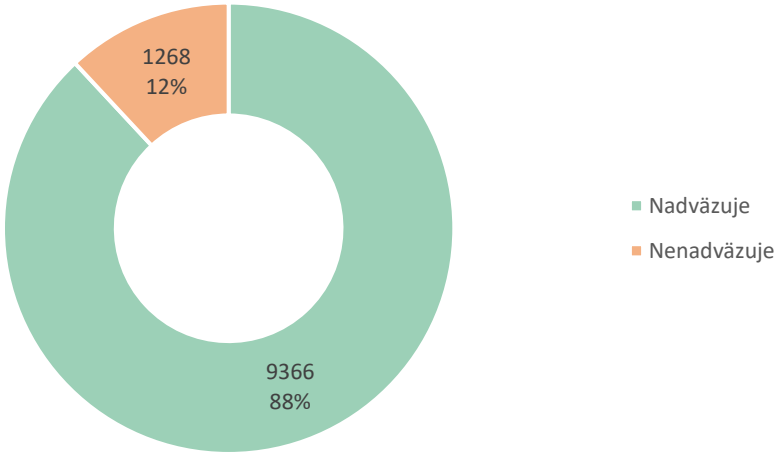
V rámci územných analýz bol hodnotený priestorový vzťah plánovaných nových rozvojových území voči existujúcej zástavbe. Z dostupných údajov je možné konštatovať celkovo dominantný podiel rozvojových území lokalizovaných s priamou priestorovou nadväznosťou na zastavané územia.

Je nutné však rovnako konštatovať, že síce malý podiel rozvojových území (12 %), pri plošnom vyjadrení však nezanedbateľný (približne 1300 ha) rozvojových plôch priestorovo nenadväzuje na existujúcu zástavbu. Aj s prihliadnutím na charakteristické formy rozdrobených osídlení vo viacerých častiach regiónu je nutné uvedený i keď minoritný trend hodnotiť negatívne. Jedným z cieľov ÚPN-R by preto malo byť predchádzanie a minimalizácia takýchto negatívnych urbanistických javov.

Návrh

Pre zachovanie princípu kompaktného územného rozvoja sídiel územný plán regiónu navrhuje prehodnotiť už v súčasnosti navrhované rozvojové územia v rámci jednotlivých územných plánov obcí. Zároveň sa navrhujú urbanistické zásady pre zabezpečenie kompaktného územného rozvoja (viď predošlá kapitola).

Graf 22 Nadväznosť rozvojových území na zastavané územie na území ŽSK

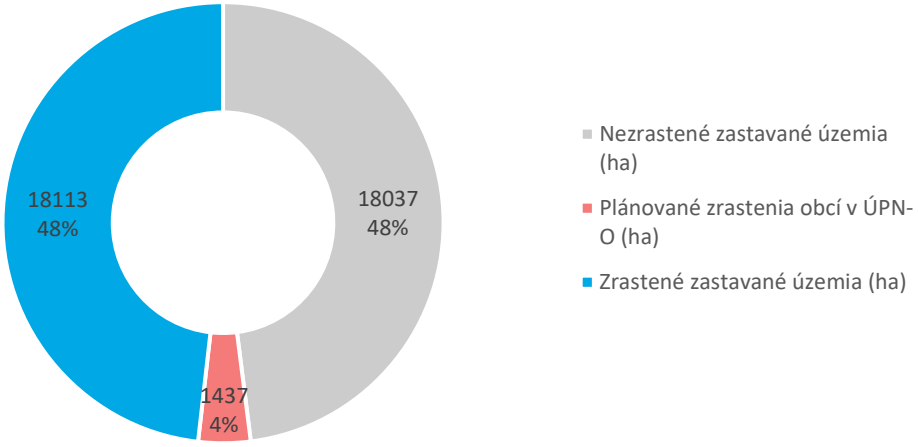

8.2.3 Územné zrastanie sídiel[49]

Identifikácia problematických polôh územného zrastania sídiel

Na území Žilinského kraja je vo veľkom rozsahu evidovaný problematický urbanistický trend v územnom rozvoji jednotlivých sídiel – t. j. aditívny záber voľných medzisídelných priestorov a tým aj postupné územné zbližovanie až napokon zrastenie zastavaných území obcí. Napriek tomu, že tento proces prebieha pomocou nástrojov územného plánovania, je možné ho vyhodnotiť vzhľadom na doleuvedené bilancie ako pomerne živelný.

Graf 23 Stav zrastenosti sídiel v rámci kraja z hľadiska výmery aktuálne zastavaných území obcí (bez zahrnutia výmer nových rozvojových plôch)

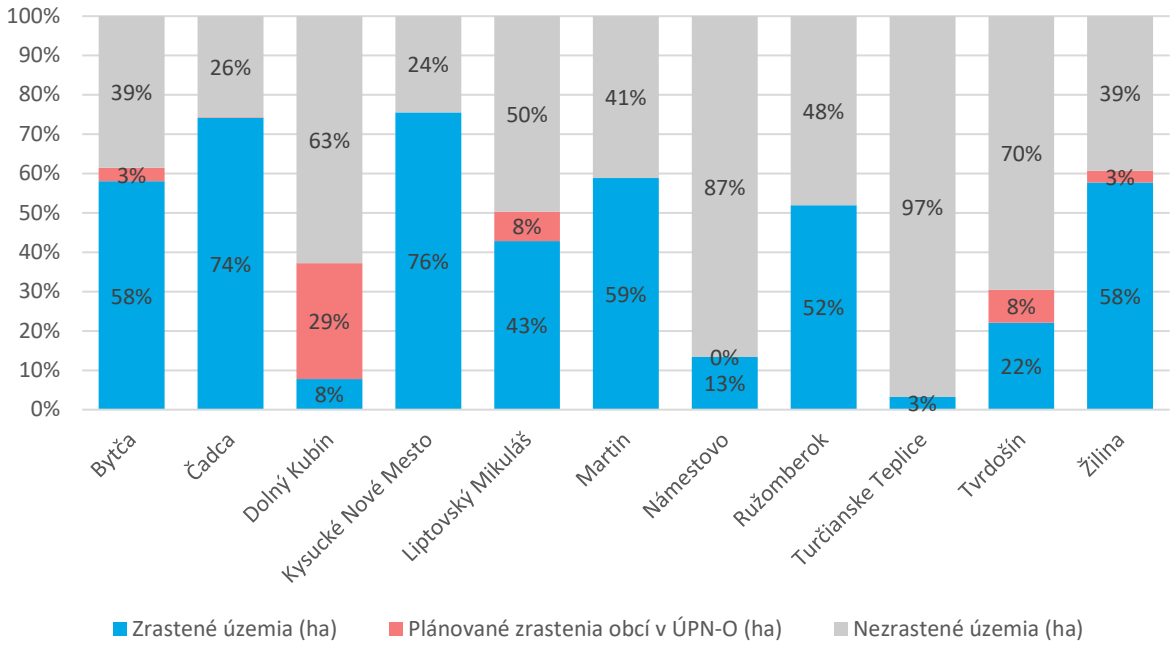
[49] Vyhodnotenie sa líši oproti etape prieskumy a rozbory kvôli zmene metodiky a presnosti hodnotenia a tiež vzhľadom na aktualizované podklady.

Graf bilancuje len aktuálne zastavané územia obcí,[50] ktoré delí na:

1. v súčasnosti už **zrastené územia** tvorené zastavanými územiami dvoch a viacerých obcí,[51]
2. zastavané územia dvoch a viacerých obcí, ktoré sa zrastú v prípade realizácie rozvojových území plánovaných v územných plánoch obcí – t. j. **plánované zrastenia**,
3. **nezrastené zastavané územia** samostatných obcí.

Z hľadiska plošného vyhodnotenia zrastených zastavaných celkov ide až skoro o polovicu (48 %) zastavaného územia obcí v kraji. Najväčší až 3/4 podiel výmer zrastených zastavaných území obcí je v okresoch Čadca a Kysucké Nové Mesto. V tomto prípade je dôvodom charakteristické reťazové územné prepojenie obcí. Polovičný podiel výmer zrastených zastavaných území obcí presahujú okresy Bytča, Martin, Ružomberok a Žilina. V tomto prípade je dôvodom najmä územné previazanie okresného mesta s priľahlými obcami.

Graf 24 Stav zrastenosti sídiel z hľadiska podielu výmery zastavaného územia podľa okresov(bez zahrnutia výmer nových rozvojových plôch)

Pri vyhodnotení stavu územnej zrastenosti sídiel bolo identifikovaných až 37 v súčasnosti existujúcich zrastených územných celkov, pozostávajúcich spolu zo 117 obcí, čo predstavuje viac ako 1/3 počtu obcí kraja. Ide v princípe o priestorové prepojenie zastavaných území dvoch a viacerých obcí alebo ich častí cez hranice územia obce. Počet obcí v jednom celku sa rôzni podľa prevládajúceho usporiadania (typ sídelnej sústavy) a urbanistickej formy sídiel, ich významu a lokalizácie v štruktúre osídlenia a tiež prírodných podmienok (geomorfológia).

Zaujímavé sú aj lokálne rozdiely medzi okresmi. Najväčší počet osem zrastených celkov má Žilinský okres, na druhom mieste okres Liptovský Mikuláš so šiestimi zrastenými celkami a potom okresy Kysucké Nové Mesto a Martin s piatimi celkami. V priemere zahŕňajú územne zrastené celky 2-5 obcí

[50] Graf nezahŕňa výmery rozvojových území plánovaných v územných plánoch obcí.
[51] V prípade identifikácie územného zrastenia zastavaných území sa vzhľadom na mierku spracovania ÚPD berie v úvahu minimálne rozlíšenie v rozsahu 100 m.

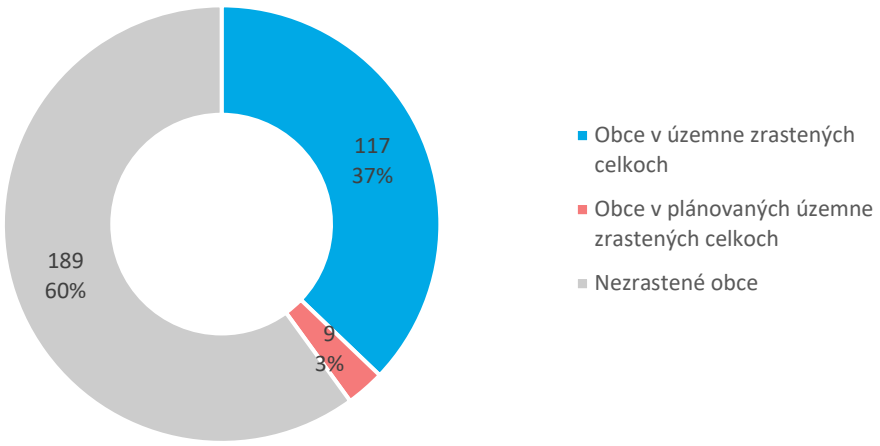
(priemer je 3,5), medián predstavuje 3 obce. Výnimkou je okres Čadca, ktorý má síce tri zrastené celky ale o počte až 21 obcí. Ďalšou výnimkou je okres Turčianske Teplice, kde takýto negatívny trend je minimálny (s jedným zrasteným celkom o troch obciach).

Tabuľka 27 Počet územne zrastených celkov (existujúcich/navrhnutých prostredníctvom územných plánov obcí) a počet zodpovedajúcich obcí v členení podľa okresov

Okres	Počet územne zrastených celkov		Počet obcí v územne zrastených celkoch	
	Stav[52]	Návrh	Stav	Návrh
Bytča	4	1	7	1
Čadca	3	1	21	-
Dolný Kubín	1	1	2	2
Kysucké Nové Mesto	5	-	10	-
Liptovský Mikuláš	6	3	15	3
Martin	5	-	16	-
Námestovo	1	-	3	-
Ružomberok	3	-	11	-
Turčianske Teplice	1	-	3	-
Tvrdošín	2	1	4	2
Žilina	8	1	25	1
Celkový súčet	**37**	**8**	**117**	**9**

Zároveň bolo identifikovaných osem ďalších územne zrastených celkov, samostatných alebo rozširujúcich existujúce celky, s ďalšími 9 obcami, ktoré by vznikli v prípade realizácie rozvojových území podľa platných územných plánov obcí. To len potvrdzuje pretrvávajúci trend takéhoto problematického urbanistického vývoja.

Graf 25 Počet a podiel obcí z hľadiska príslušnosti k územne zrastenému celku

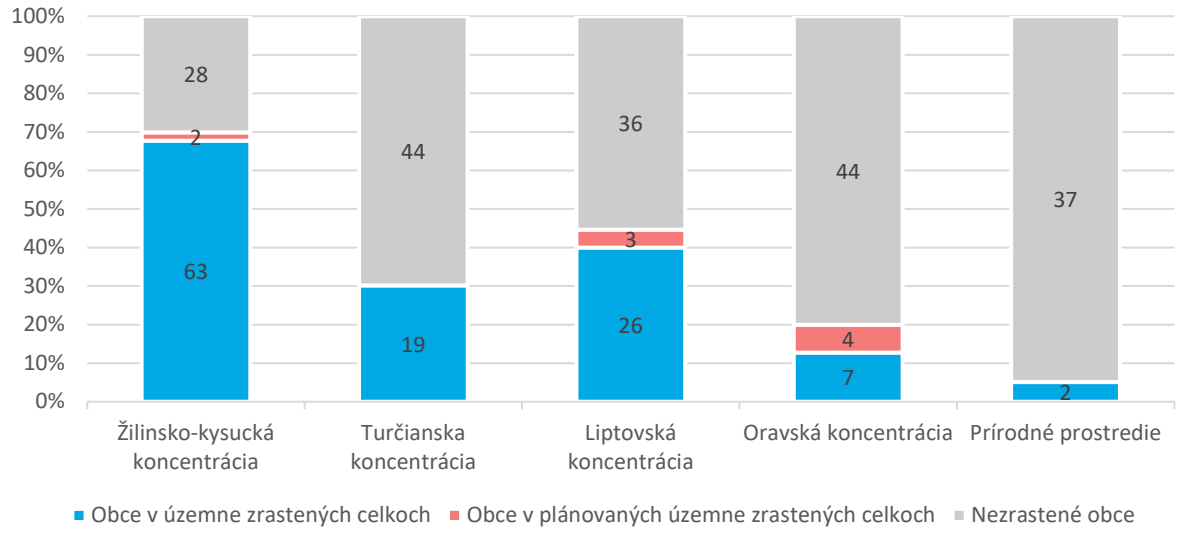
[52] V tabuľke sú dva zrastené celky, ktoré sa nachádzajú v dvoch okresoch súčasne (celok „Nová Bystrica-Klubina-Radôstka“ v okresoch Žilina a Čadca a celok „Oščadnica-Krásno nad Kysucou-Zborov nad Bystricou“ v okresoch Čadca a Kysucké Nové mesto), pričom v každom okrese sú vybilancované v rámci stavu, v celkovom súčte sú však započítané len raz.

Z hľadiska členenia územia podľa koncentrácie osídlenia a prevažujúceho prírodného prostredia (viď nasledujúca schéma) je možné konštatovať, že najviac t. j. 18 zrastených celkov s najväčšou výmerou (72 %) je lokalizovaných v rámci Žilinsko-kysuckej koncentrácie a najmenej t. j. 3 zrastené celky v rámci Oravskej koncentrácie. Do priestoru prírodného prostredia zasahuje 12 zrastených celkov z okolitých koncentrácií, v rámci hranice prírodného prostredia sa však nachádza len jeden samostatný zrastený celok „Zuberec-Habovka“.

Tabuľka 28 Počet územne zrastených celkov (existujúcich/navrhnutých prostredníctvom územných plánov obcí) a počet zodpovedajúcich obcí v členení podľa koncentrácie osídlenia

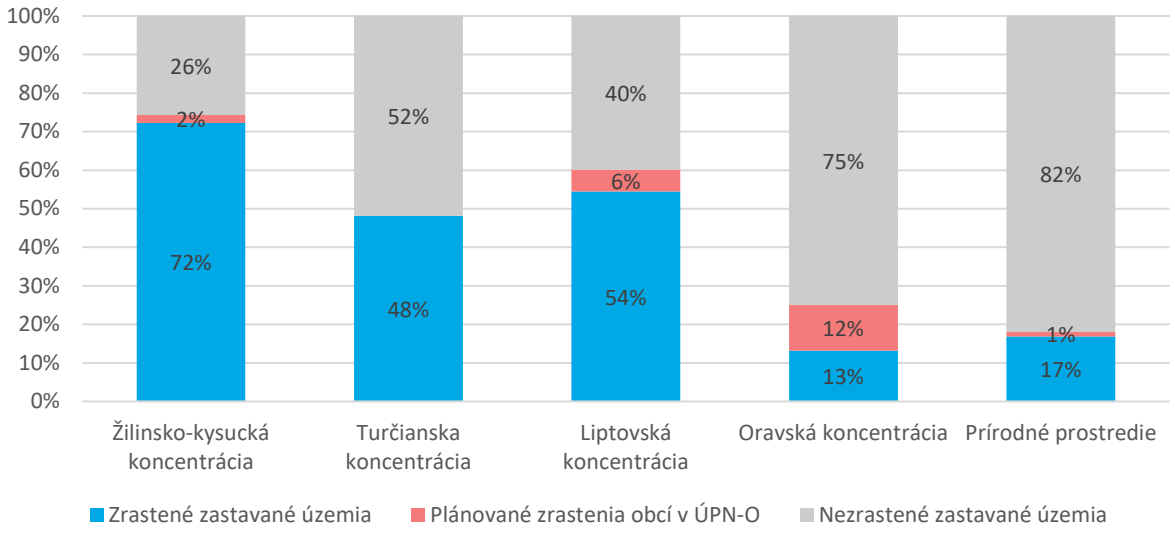
Koncentrácia/prostredie	Počet územne zrastených celkov		Počet obcí v územne zrastených celkoch	
	Stav	Návrh	Stav	Návrh
Žilinsko-kysucká koncentrácia	18	3	63	2
Turčianska koncentrácia	6	-	19	-
Liptovská koncentrácia	9	3	26	3
Oravská koncentrácia	3	2	7	4
Prírodné prostredie	1	-	2	-
Spolu	**37**		**117**	**9**

Graf 26 Počet obcí z hľadiska príslušnosti k územne zrastenému celku v členení podľa koncentrácie osídlenia

Z hľadiska výmery zastavanej plochy ako aj dĺžky je najväčším územne zrasteným celkom v kraji celok „Čadca-Turzovka-Skalité“ s viac ako 3300 ha a 13 obcami. Nasledujú celky s krajským a okresnými mestami: „Žilina-Lietavská Lúčka-Višňové“ s cca 3200 ha a 4 obcami, „Martin-Vrútky-Sučany“ s cca 3000 ha s 5 obcami, „Liptovský Mikuláš-Závažná Poruba“ s cca. 1600 ha a 5 obcami, „Ružomberok-Štiavnička-Lisková“ s cca 1400 ha a 6 obcami a „Oščadnica-Krásno nad Kysucou-Zborov nad Bystricou“ s cca 1000 ha a 7 obcami. Tri z uvedených najväčších územne zrastených celkov sa teda nachádzajú v rámci Žilinsko-kysuckej koncentrácie osídlenia a spolu dosahujú až cca 7650 ha, čo predstavuje približne 1/5 všetkých zastavaných území kraja.

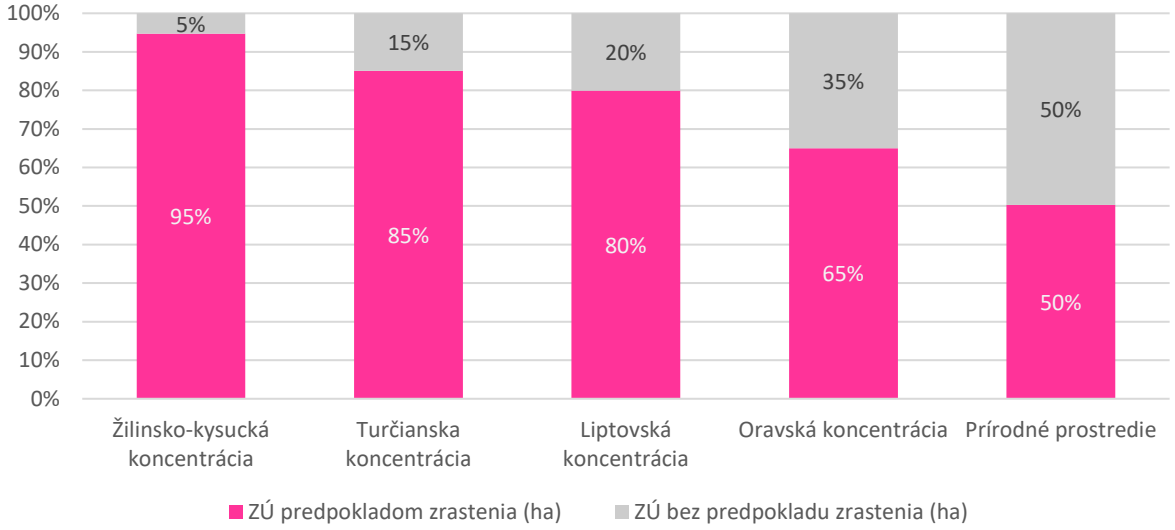
Graf 27 Stav zrastenosti sídiel z hľadiska podielu výmery zastavaného územia v členení podľa koncentrácie osídlenia (bez zahrnutia výmer nových rozvojových plôch)

Extrémny scenár územného zrastania sídiel

V prípade pokračovania tohto negatívneho urbanistického trendu bez stanovených zásad a regulačných nástrojov na regionálnej úrovni by podiel zrastenosti obcí v kraji mohol v strednodobom až dlhodobom horizonte stúpnuť z hľadiska plošného vyhodnotenia zastavaných území až na 80 % a počet obcí v takto zrastených celkoch by mohol dosiahnuť rovnako až 80 % (251 z celkového počtu 315).[53]

Graf 23 Extrémny scenár pokračujúceho územného zrastania zastavaných území obcí v členení podľa koncentrácie osídlenia

[53] V rámci prieskumov a rozborov boli identifikované kriticky malé nezastavané medzisídelné priestory (do 300-500 m) pre možné zastavanie zo strednodobého hľadiska (5-15 rokov) a ďalej aj medzisídelné priestory s vyšším alebo prirodzeným predpokladom možného zastavania (do 1 km) v dlhodobom horizonte (nad 15-20 rokov). Na tomto základe bol pripravený odhad rozšírenia existujúcich alebo vytvorenia nových zrastených celkov.

Návrh

Uvedené negatívne urbanistické procesy pri územnom rozvoji jednotlivých obcí majú v konečnom dôsledku mimoriadne dopady na celú štruktúru osídlenia Žilinského kraja a zároveň konektivitu krajiny. Negatívne dopady sa v tomto prípade kumulujú, evidentné sú tak v sídlenej rovine (napr. znížená efektivita fungovania sídla a potom aj celého osídlenia), rovnako aj v krajine, v ktorej takáto spojená sídelná forma pôsobí ako fyzická bariéra (napr. pre migráciu zveri). Je preto nevyhnutné zabrániť nežiadúcemu zrastaniu sídiel (presahujúce aj hranice okresu), tvoriace už v súčasnosti súvislé sídelné pásy.

Z tohto dôvodu územný plán regiónu navrhuje prehodnotiť už v súčasnosti navrhované rozvojové územia v rámci jednotlivých územných plánov obcí tak, aby sa minimalizoval tento negatívny urbanistický proces a bola v čo najväčšej miere zachovaná konektivita krajiny. Zároveň sa navrhujú minimálne urbanistické požiadavky na zachovanie voľných medzisídelných priestorov vo vzťahu k ťažiskám osídlenia a prírodnému prostrediu (viď nasledujúci oddiel).

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝ KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

ČADCA

KRÁSNO NAD KYSUCOU

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

ŽILINA

BYTČA

RAJECKÉ TEPLICE

RAJEC

TURZOVKA

TURANY

VRÚTKY

MARTIN

TURČIANSKE TEPLICE

RUŽOMBEROK

NÁMESTOVO

TRSTENÁ

TVRDOŠÍN

DOLNÝ KUBÍN

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

ORAVSKÁ KONCENTRÁCIA

Oravská Priehrada

Čadca-Turzovka-Skalité

Staškov-Raková

Oščadnica-Krásno nad Kysucou-Zborov nad Bystricou

Ochodnica-Kysucký Lieskovec-Lodno

Divina-Divinka

Rudina-Rudinka

Kysucké Nové Mesto-Radoľa

Bytča-Kolárovice-Petrovice

Horný Hričov-Dolný Hričov-Hričovské Podhradie

Žilina-Lietavská Lúčka-Višňové

Lopušné Pažitie-Dolný Vadičov-Horný Vadičov

Stráža-Dolná Tižina

Varín-Krasňany

Teplička nad Váhom-Nededza-Gbeľany

Rajecké Teplice-Konská-Kamenná Poruba

Bytča-Kotešová

Bytča-Predmier

Maršová-Predmier

Štiavnik-Hvozdnica

Stránske-Rajecké Teplice (časť)

Martin-Vrútky-Sučany

Kosťany nad Turcom-Žabokreky

Diaková-Dražkovce-Dolný Kalník

Kláštor pod Znievom-Slovany

Príbovce-Rakovo

Jazernica-Borcová

Nová Bystrica-Klubina-Radoštka

Ružomberok-Štiavnička-Lisková

Ivachnová-Liptovská Teplá-Beseňová

Oravská Polhora-Rabča

Dolný Kubín-Vyšný Kubín

Dlhá nad Oravou-Chlebnice

Lúčky-Kalameny

Liptovský Mikuláš-Liptovský Trnovec

Bobrovec-Trstené

Liptovský Mikuláš-Demänovská Dolina-Pavčna Lehota

Uhorská Ves-Liptovský Ján

Liptovský Mikuláš-Závažná Poruba

Podtureň-Uhorská Ves

Liptovský Ondrej-Jakubovany

Liptovský Hrádok-Podtureň-Liptovská Porubka

Suchá Hora-Hladovka

Liesek-Čimhová

Žiar-Smrečany

Zuberec-Habovka

ÚZEMNÁ ZRASTENOSŤ SÍDIEL

EXISTUJÚCE ÚZEMNE ZRASTENÉ CELKY

ÚZEMNÉ ZRASTENIE PLÁNOVANÉ ÚZEMNÝM PLÁNOM OBCE - POTREBNÉ PREHODNOTIŤ

NEZRASTENÉ OBCE

EXTRÉMNY SCENÁR ÚZEMNÉHO ZRASTANIA SÍDIEL

PREDPOKLAD POKRAČOVANIA PROBLÉMOVÉHO ÚZEMNÉHO VÝVOJA V PRÍPADE ABSENCIE REGULAČNÝCH NÁSTROJOV

■ MESTO

• OBEC > 2000 OB.

· OBEC < 2000 OB.

ÚZEMNÉ ZRASTANIE SÍDIEL

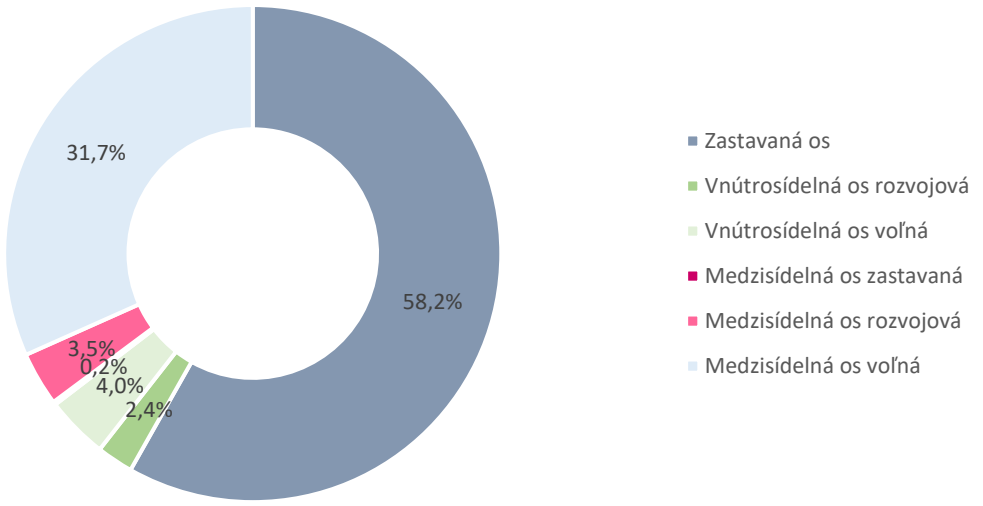
ZDROJE ÚDAJOV: KONCEPT ÚPN-R

8.2.4 Sídelné väzby a medzisídelné priestory

Sídelné väzby a medzisídelné priestory predstavujú dva mimoriadne dôležité elementy pri územnom vývoji sídiel a celkovo pri priestorovom usporiadaní územia. Sídelné väzby je možné vnímať ako jeden z dominantných stimulujúcich a atrakčných faktorov pre expanziu sídiel. Naopak medzisídelné priestory, chápané ako voľné, nezastavané územie, sú priestorom kde sa takýto extenzívny územný vývoj realizuje. Vzhľadom na už spomínané negatívne urbanistické procesy, identifikované na území kraja, bolo nevyhnutné zmapovať stav medzisídelných priestorov pre účely ich ochrany a stabilizácie, tak z urbanistického ako aj krajinného hľadiska a nastaviť zásady a regulatívy na regionálnej úrovni.

Pri podrobnejšom pohľade na štruktúru osídlenia a prebiehajúci územný vývoj sídiel je možné identifikovať kľúčové sídelné väzby medzi samostatnými obcami cez tzv. urbanistické osi, pomocou ktorých je možné abstrahovať pomerne zložitú štruktúru osídlenia do zjednodušenej schematickej kostry, reprezentujúcej samotné zastavané územia obcí (rešpektujúc charakteristickú urbanistickú formu sídla) ako aj voľné vnútrosídelné a medzisídelné priestory. Uvedené osi, lokalizované najmä pozdĺž hlavných dopravných osí, predstavujú zároveň aj predpokladané smery územného rozvoja sídla, ktorý je v rámci kraja reprezentovaný prevažne reťazením, t. j. radením rozvojových území aditívne za sebou pozdĺž týchto osí. Takýmto nekontrolovaným reťazením sídiel potom vzniká rozsiahla, ekonomicky a environmentálne neudržateľná spojitá urbanistická hyperštruktúra.

Graf 28 Zastavanosť urbanistických osí resp. disponibilita voľných medzisídelných priestorov, lokalizovaných na urbanistických osiach (podiel dĺžky osí)[54]

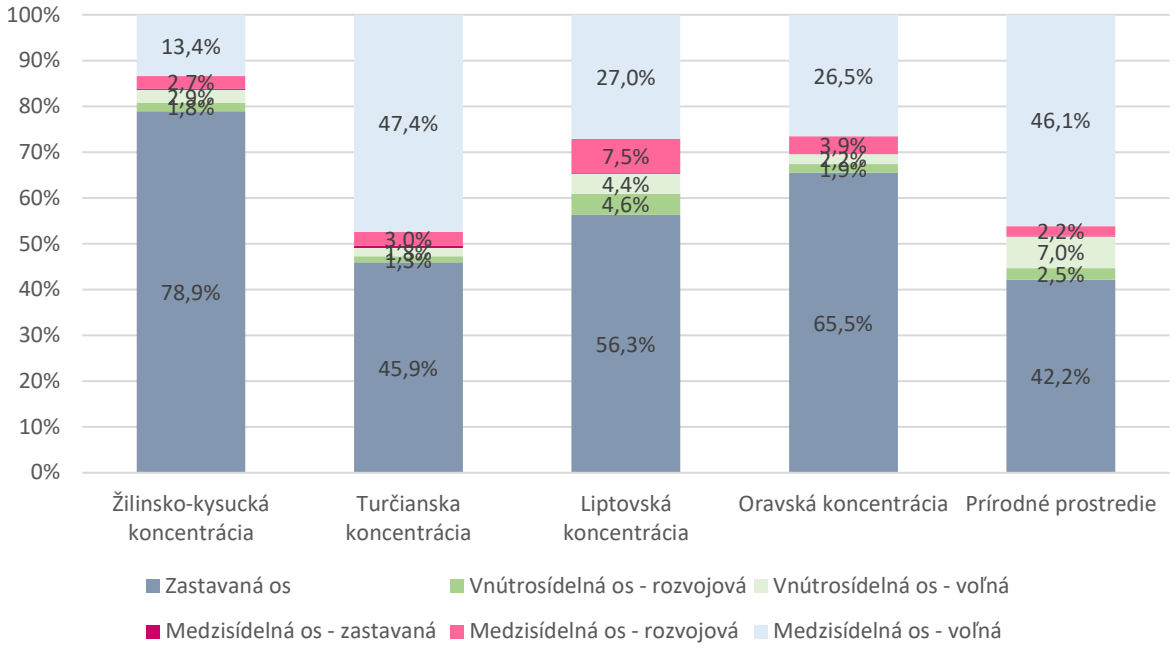

Z regionálneho pohľadu je na základe horeuvedeného grafu možné konštatovať, že situácia s disponibilitou voľných, nezastavaných medzisídelných osí je v rámci kraja kritická, nedosahuje ani tretinu.[55] Tento stav v detaile odzrkadľujú Liptovská a Oravská koncentrácia, v prípade Žilinsko-kysuckej

[54] V grafe odlíšené vnútrosídelné osi sa týkajú len územia obce bez vzťahu k susednej obci. Naopak medzisídelné osi prekračujú hranicu území obcí, reprezentujúc tak potenciálne sídelné väzby dvoch alebo viacerých susedných sídiel. Odlišujú sa zastavané osi, rozvojové, t. j. reprezentujúce rozvojové územia plánované v ÚPN obce, voľné, t. j. nezastavané priestory.
[55] Bilancia pri tom zahŕňa aj lokálne horské priechody, prípadne iné terénne bariéry medzi obcami (aj vzhľadom k tomu, že v princípe nepredstavujú zložitú bariéru pre potenciálne zastavanie). Bilancia naopak nezahŕňa cezriečne prepojenia väčšieho rozsahu (cez rieky Váh, Orava a pod), ktoré nie je možné vnímať ako voľný priestor, kvôli prírodnej bariére.

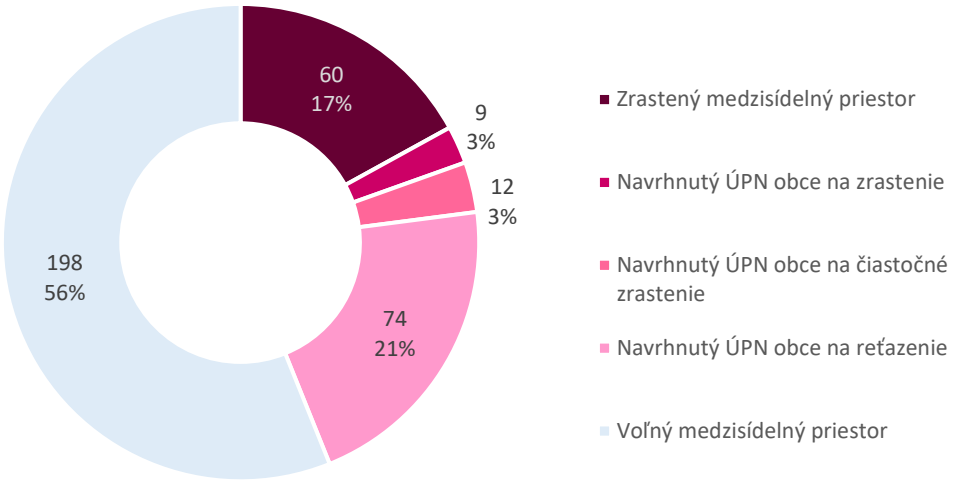
koncentrácie je situácia s disponibilitou voľných medzisídelných priestorov na urbanistických osiach až alarmujúca (dosahuje len 13 %). Naopak v rámci Turčianskej koncentrácie, aj vzhľadom na charakter osídlenia je situácia v princípe vyvážená. Napriek obdobnému pomeru je možné v prípade prírodného prostredia opäť konštatovať problematickosť podielu zastavaných a voľných osí, najmä vzhľadom na charakter prostredia a o to dôraznejšiu potrebu zachovania konektivity krajiny.

Graf 29 Zhodnotenie urbanistických osí v členení podľa koncentrácie osídlenia (podiel dĺžky osí)

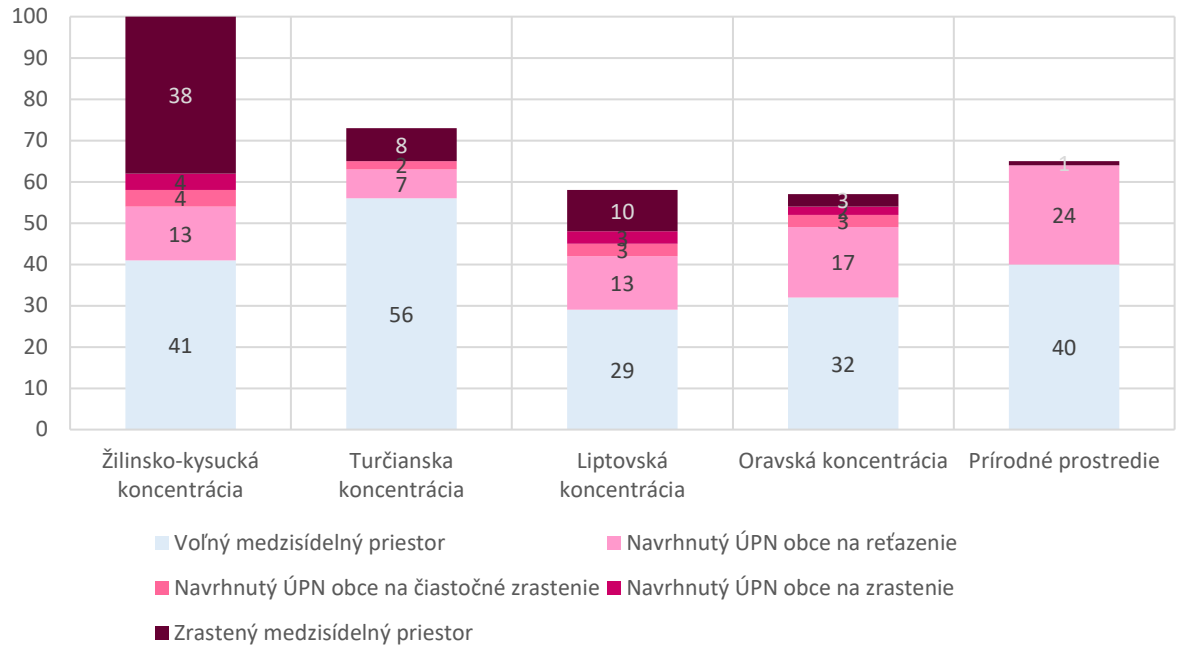
Pri detailnejšom pohľade na samotné medzisídelné priestory na urbanistických osiach prebehla identifikácia z hľadiska ich počtu a stavu t. j. či ide o už zrastený medzisídelný priestor, alebo ešte nezrastený ale v určitom štádiu plánovaného parciálneho alebo celkového zastavania územným plánom obce, prípadne len v stave počiatočného reťazenia a tiež úplne voľný nezastavaný priestor.

Graf 30 Počet a stav medzisídelných priestorov na urbanistických osiach

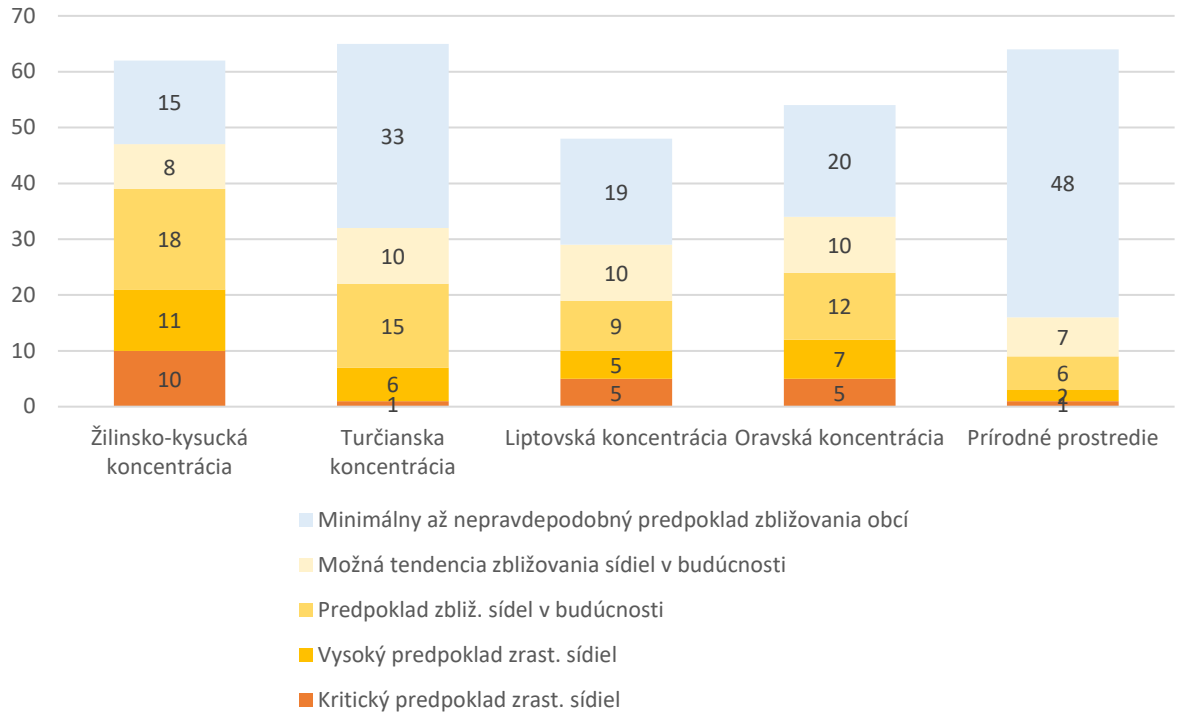

Z grafov je opäť čitateľný problematický trend reťazenia sídiel, ktorý môže postupne vyústiť až do ich úplného územného zrastenia. Pri porovnaní obidvoch hodnotení medzisídelných priestorov (počet vs dĺžka) je evidentné, že množstvo ešte nezrastených medzisídelných priestorov na urbanistických osiach pozostáva v prípade Žilinsko-kysuckej, Liptovskej a Oravskej koncentrácie z množstva osí krátkych vzdialeností, pri ktorých je predpoklad na zastavanie už v strednodobom horizonte.

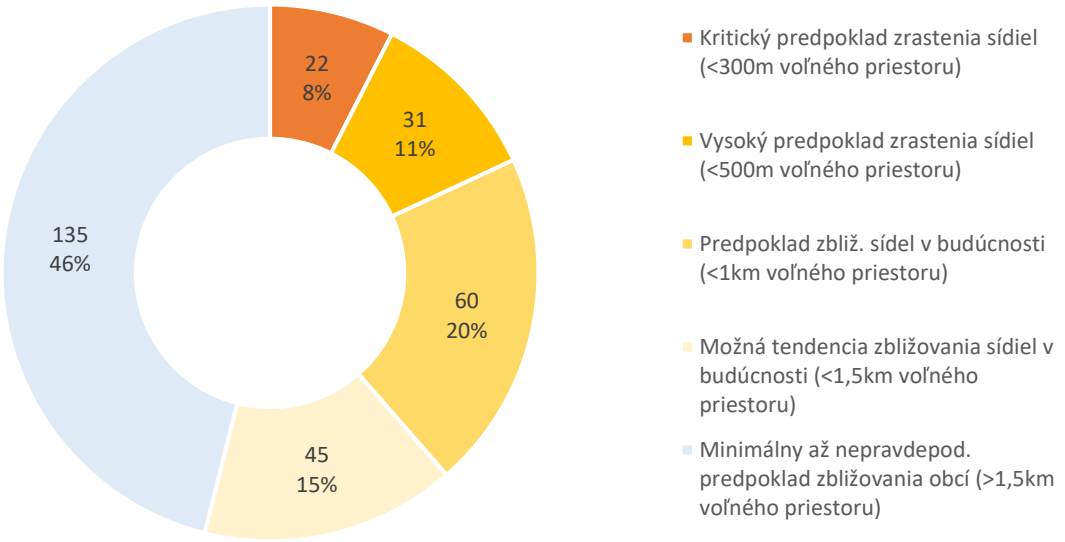
Graf 31 Počet a stav medzisídelných priestorov na urbanistických osiach v členení podľa koncentrácie osídlenia

Graf 32 Predpoklad vývoja nezrastených medzisídelných priestorov na urbanistických osiach z hľadiska ich potenciálneho zastavania v členení podľa koncentrácie osídlenia

Graf 33 Celkový pohľad na predpoklad vývoja nezrastených medzisídelných priestorov na urbanistických osiach z hľadiska ich potenciálneho zastavania

Návrh

Z horeuvedených dôvodov sa návrh zameriava na ochranu ešte nezrastených medzisídelných priestorov nasledovne:

1. stanovuje sa požiadavka na prehodnotenie (podľa 2. bodu) už navrhnutých problematických rozvojových území v platných územných plánoch obcí (viď nasledujúca schéma), konkrétne pre:
    a. medzisídelné priestory navrhnuté územným plánom obce na úplné zrastenie:
        i. Demänovská Dolina-Liptovský Mikuláš,
        ii. Dolný Kubín-Vyšný Kubín,
        iii. Hladovka-Suchá Hora,
        iv. Krasňany-Varín,
        v. Liptovský Mikuláš-Liptovský Trnovec,
        vi. Predmier-Maršová-Rašov,
        vii. Raková-Staškov 1,
        viii. Skalité-SV PL 2,
        ix. Uhorská Ves-Podtureň,
    b. a medzisídelné priestory navrhnuté územným plánom obce na čiastočné zrastenie:
        i. Babín-Hruštín 1,
        ii. Benice-Valča,
        iii. Dlhá nad Oravou-Sedliacka Dubová,
        iv. Dolný Kalník-Horný Kalník,
        v. Jasenové-Zbyňov,
        vi. Kľače-Jasenové,
        vii. Lazisko-Svätý Kríž,
        viii. Liptovská Anna-Bukovina,

ix. Liptovský Mikuláš-Beňadiková-Uhorská Ves,
x. Pokryváč-Pucov,
xi. Rajec-Šuja,
xii. Žilina-Strečno-Stráňavy,

2. stanovujú sa minimálne požiadavky na zachovanie voľných, nezastavaných priestorov v záväznej časti (variantne).

KONCENTRÁCIA OSÍDLENIA

MEDZISÍDELNÉ PRIESTORY

- ZRASTENÝ
- NAVRHNUTÝ ÚPN OBCE NA ZRASTENIE - POTREBNÉ PREHODNOTIŤ
- NAVRHNUTÝ ÚPN OBCE NA ČIASTOČNÉ ZRASTENIE - POTREBNÉ PREHODNOTIŤ
- NAVRHNUTÝ ÚPN OBCE NA REŤAZENIE
- VOĽNÝ

ÚZEMNÁ ZRASTENOSŤ SÍDIEL

- EXISTUJÚCE ÚZEMNE ZRASTENÉ CELKY
- ÚZEMNÉ ZRASTENIE PLÁNOVANÉ ÚZEMNÝM PLÁNOM OBCE (POTREBNÉ PREHODNOTIŤ)
- NEZRASTENÉ OBCE

NEZASTAVANÉ MEDZISÍDELNÉ PRIESTORY (OSI)

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

ŽILINSKO-KYSUCKÁ KONCENTRÁCIA

TURČIANSKA KONCENTRÁCIA

ORAVSKÁ KONCENTRÁCIA

Raková-Staškov 1

Skalité-SV.PL.2

Predmier-Maršová-Rašov

Jasenové-Zbyňov

Kľače-Jasenové

Rajec-Šuja

Žilina-Strečno-Stráňavy

Krasňany-Varín

Benice-Valča

Dolný Kalník-Horný Kalník

Babín-Hruštín 1

Dolný Kubín-Výšny Kubín

Pokryváč-Pucov

Dlhá nad Oravou-Sedliacka Dubová

Hladovka-Suchová Hora

Liptovský Mikuláš-Liptovský Trnovec

Liptovský Mikuláš-Beňadiková-Uhorská Ves

Liptovská Anna-Bukovina

Uhorská Ves-Podtureň

Demänovská Dolina-Liptovský Mikuláš

Lazisko-Svätý Kríž

- MESTO
- OBEC > 2000 OB.
- OBEC < 2000 OB.

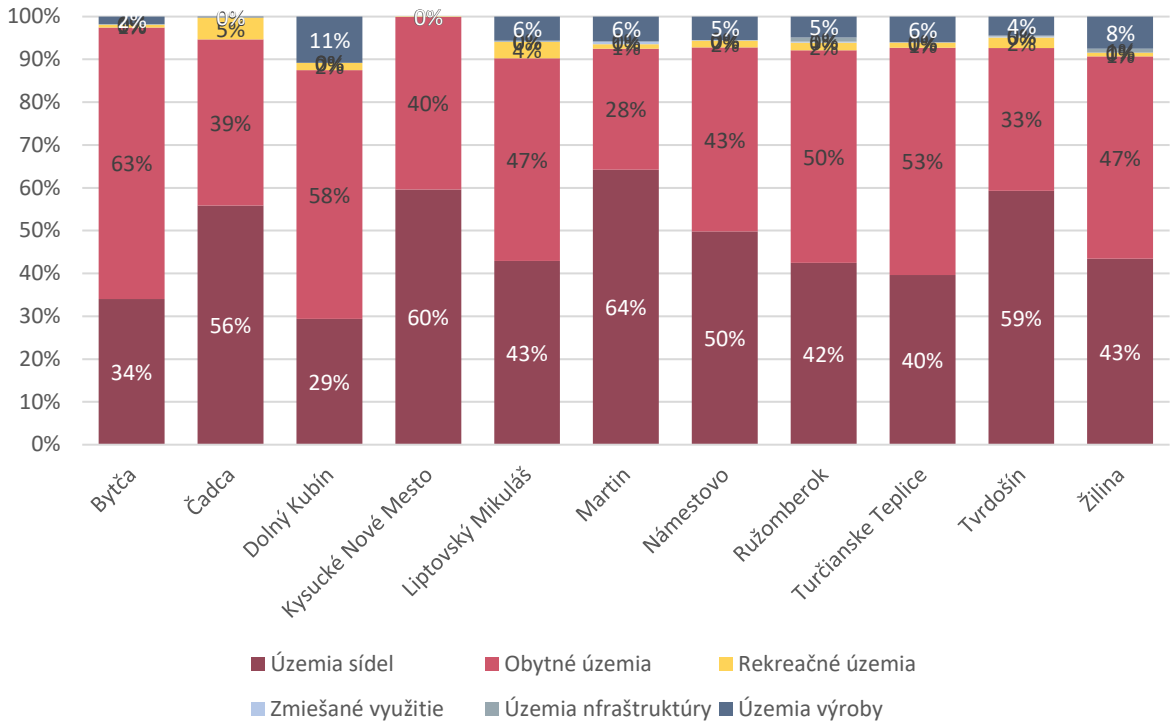
MEDZISÍDELNÉ PRIESTORY

ZDROJE ÚDAJOV: KONCEPT ÚPN-R

8.3 Funkčné využitie územia sídiel

Pre korektnú predstavu zastúpenie jednotlivých funkcií v rámci zastavaných území obcí, boli analyzované prevažujúce (generalizované) funkcie, ktoré charakterizujú zastavané územie obcí. Z hodnotenia vyplýva, že jednoznačne dominantná funkcia v zastavaných územiach obcí v jednotlivých okresoch kraja je funkcia obytná. V analýze sa objavuje aj kategória „územie sídiel“ ktorá vyjadruje sídla rôznorodejšou funkčnou skladbou, poskytujúcich ich obyvateľom okrem bývania komplexnejší mix funkcií (pracovné príležitosti, sociálnu infraštruktúru a pod.).

Graf 34 Podiel funkcií zastavaných území podľa okresov

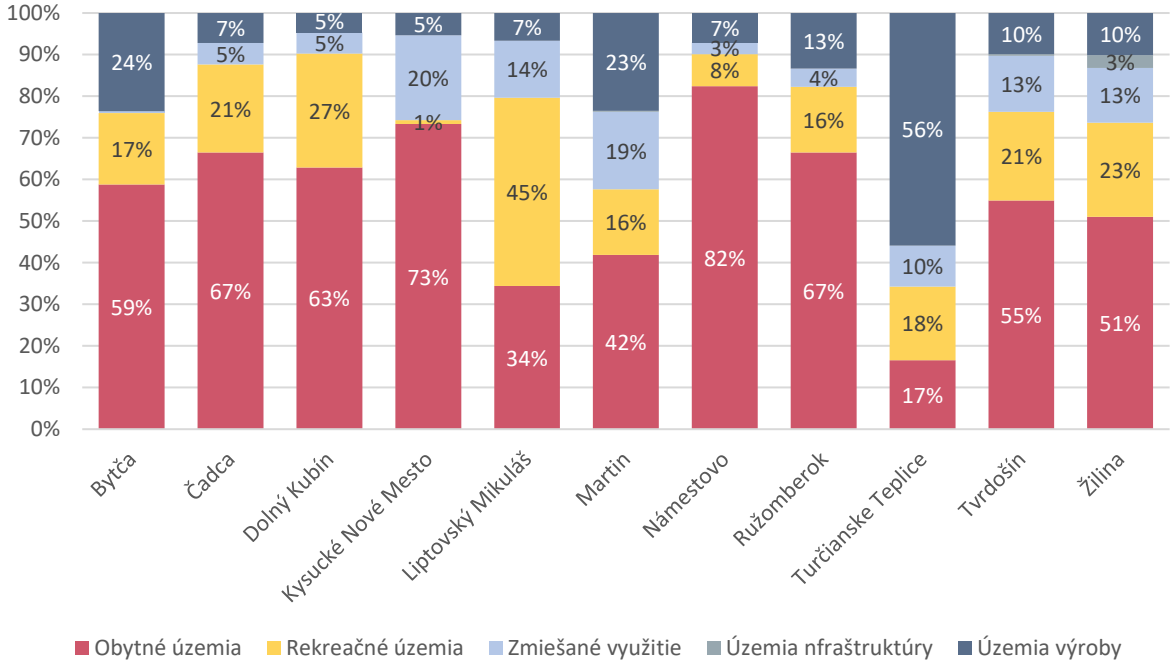

Tabuľka 29 Podiel prevládajúceho využitia rozvojových území podľa okresov

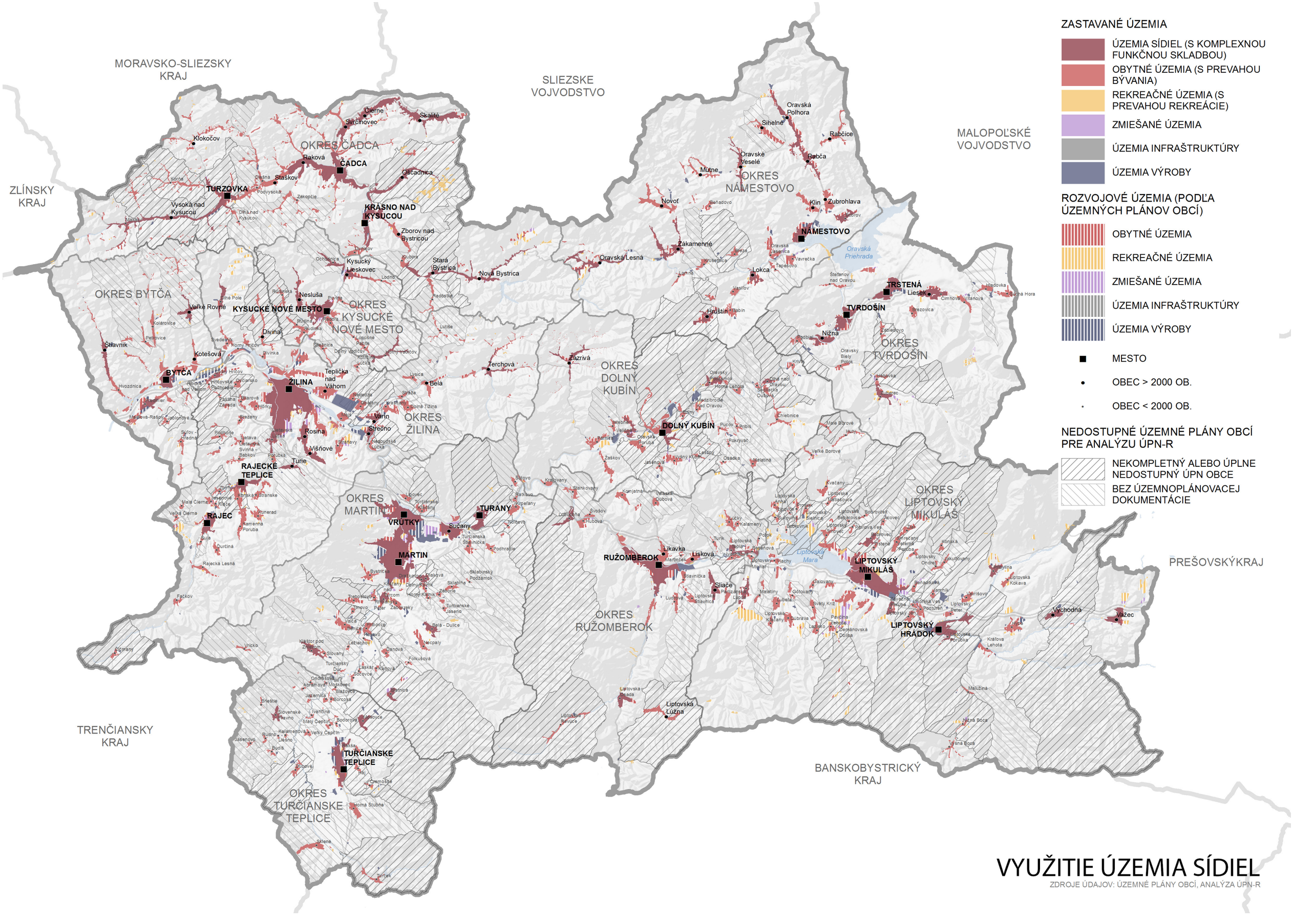
Okres	Obytné územia		Rekreačné územia		Zmiešané využitie		Územia infraštruktúry		Územia výroby	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	ha	%
Bytča	232	59	68	17%	2	0%		0%	93	24%
Čadca	502	67	159	21%	39	5%		0%	54	7%
Dolný Kubín	393	63	171	27%	31	5%		0%	29	5%
Kysucké N. Mesto	124	73	2	1%	34	20%		0%	9	5%
Liptovský Mikuláš	968	34	1270	45%	385	14%		0%	186	7%
Martin	612	42	231	16%	272	19%	3	0%	343	23%
Námestovo	990	82	92	8%	34	3%		0%	85	7%
Ružomberok	301	67	71	16%	20	4%		0%	60	13%
Turčianske Teplice	37	17	39	18%	22	10%		0%	123	56%
Tvrdošín	274	55	106	21%	67	13%	2	0%	49	10%
Žilina	1044	51	463	23%	268	13%	63	3%	208	10%
Celkový súčet	**5478**	**52**	**2673**	**25%**	**1174**	**11%**	**69**	**1%**	**1241**	**12%**

Pri hodnotení podielu rozvojových území podľa uvedených základných funkčných zložiek má zastúpenie týchto funkcií pri porovnaní so súčasným zastavaným územím veľmi dynamický charakter. Kým v niektorých okresoch (Námestovo, Kysucké Nové Mesto), stále má dominantnú pozíciu funkcia bývania, v okresoch (Liptovský Mikuláš, Dolný Kubín, ale aj Žilina) má vysoké zastúpenie funkcia rekreačná, čo je spôsobené jednak s charakterom týchto okresov, ako aj s potrebou reagovania na zmenu štýlu života.

Graf 35 Podiel funkcií rozvojových území podľa okresov[56]

[56] Položka v grafe za okres Turčianske Teplice nie je korektná, vzhľadom na skutočnosť, že za okres boli k dispozícii len územnoplánovacie dokumentácie troch obcí, ostatné obce nemajú ÚPD, alebo nebola ÚPD poskytnutá.

ZASTAVANÉ ÚZEMIA

- ÚZEMIA SÍDIEL (S KOMPLEXNOU FUNKČNOU SKLADBOU)
- OBYTNÉ ÚZEMIA (S PREVAHOU BÝVANIA)
- REKREAČNÉ ÚZEMIA (S PREVAHOU REKREÁCIE)
- ZMIEŠANÉ ÚZEMIA
- ÚZEMIA INFRAŠTRUKTÚRY
- ÚZEMIA VÝROBY

ROZVOJOVÉ ÚZEMIA (PODĽA ÚZEMNÝCH PLÁNOV OBCÍ)

- OBYTNÉ ÚZEMIA
- REKREAČNÉ ÚZEMIA
- ZMIEŠANÉ ÚZEMIA
- ÚZEMIA INFRAŠTRUKTÚRY
- ÚZEMIA VÝROBY

- MESTO
- OBEC > 2000 OB.
- OBEC < 2000 OB.

NEDOSTUPNÉ ÚZEMNÉ PLÁNY OBCÍ PRE ANALÝZU ÚPN-R

- NEKOMPLETNÝ ALEBO ÚPLNE NEDOSTUPNÝ ÚPN OBCE
- BEZ ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE

VYUŽITIE ÚZEMIA SÍDIEL

ZDROJE ÚDAJOV: ÚZEMNÉ PLÁNY OBCÍ, ANALÝZA ÚPN-R

8.4 Vymedzenie významných rozvojových priestorov a území špeciálnych záujmov

8.4.1 Významné rozvojové priestory

Významné rozvojové priestory (VRP) predstavujú na regionálnej úrovni kľúčové územia z hľadiska funkčno-priestorového, infraštrukturálneho, rekreačného a socioekonomického. Medzi významné rozvojové priestory regionálneho významu možno zaradiť priestory formované okolo významných centier osídlenia, ktoré v súčasnosti už sú, resp. môžu byť katalyzátormi rozvoja kraja:

- ŽILINSKÝ VRP: aglomerácia Žilina – Žilina – Bytča – Kysucké Nové Mesto
- HORNOKYSUCKÝ VRP: pás od Turzovky – Čadca – Krásno nad Kysucou
- MARTINSKÝ VRP: aglomerácia Martin – Martin – Vrútky - Turany
- LIPTOVSKÝ VRP: aglomerácia Ružomberok – Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok
- HORNOORAVSKÝ VRP: Tvrdošín – Trstená – Námestovo
- DOLNOORAVSKÝ VRP: Dolný Kubín – Vyšný Kubín s predpokladom rozvoja
- TURČIANSKY VRP: Priestor južnej časti Turčianskej kotliny a okolie Turčianskych Teplíc

8.4.2 Územia špeciálnych záujmov

Územia špeciálnych záujmov predstavujú regionálne významné územia hodné zachovania, ochrany alebo špecifického prístupu najmä z hľadiska krajinnoekologického, kultúrno-historického a environmentálneho:

- Prírodné a kultúrno-historické hodnoty a danosti kraja:
    - národné parky – TANAP, NAPANT, NP Malá Fatra, NP Veľká Fatra, CHKO Horná Orava, CHKO Kysuce a CHKO Strážovské Vrchy,
    - krasové územia vrátane jaskýň a podzemné hydrologické systémy,
    - pamiatky UNESCO (Vlkolínec, Drevené kostolíky v Tvrdošíne a Leštinách),
    - územia kúpeľných miest, prírodné liečivé zdroje, prírodné minerálne zdroje,
    - línie vizuálnej exponovanosti – malofatranská, chočsko-tatranská, veľkofatranská, turčianska veľkofatranská, liptovská veľkofatranská, skorušinsko-tatranská, oravsko-magurská, podbeskydská, oravskobeskydská, Javornícka, línia predhoria Nízkych tatier, línia hrebeňa Nízkych Tatier,
    - vizuálne uzavreté priestory (dolinové systémy) – Ľubochnianska dolina vo Veľkej Fatre, Revúcka dolina Liptovskej Osady oddeľujúca Veľkú Fatru a Nízke Tatry, Lúžňanská dolina Liptovskej Lúžnej, Ľupčianska dolina, Demänovská dolina, údolie a záver doliny potoka Ipoltica v Nízkych Tatrách.
- Regionálne významné subregióny CR, lokalizované na území NP alebo CHKO, pri ktorých je nevyhnutné dbať primárne na ekologickú únosnosť územia a zabezpečenie ekostability:
    - Liptovský región CR: Horný Liptov, Bocianska dolina, Demänovská dolina, Revúcka dolina,
    - Oravský región CR: Studený potok,
    - Hornopovažský región CR: Terchovská dolina,
    - Kysucký región CR: Kysucká vrchovina, Horné Kysuce.

- Voľné medzisídelné priestory (nezsatavané), ktoré je potrebné zachovať a chrániť s cieľom zamedziť neúmernému rozrastaniu a reťazeniu sídiel pre zabezpečenie konektivity krajiny.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

HORNOKYSUCKÝ

SRCR Horné Kysuce

CHKO Kysuce

KRÁSNO NAD KYSUCOU

TURZOVKA

ČADCA

JAVORNÍCKA LÍNIA

SRCR Kysucká vrchovina

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

ŽILINSKÝ

ŽILINA

BYTČA

CHKO Strážovské vrchy

RAJECKÉ TEPLICE

Rajecké Teplice

RAJEC

Kunerad

MARTINSKÝ

MARTIN

VRÚTKY

TURANY

MALOFATRANSKÁ LÍNIA

TURČIANSKA VEĽKOFATRANSKÁ LÍNIA

TURČIANSKY

TURČIANSKE TEPLICE

Turčianske Teplice

NP Veľká Fatra

SRCR Terchovská dolina

NP Malá Fatra

ORAVSKOBESKYDSKÁ LÍNIA

PODBESKYDSKÁ LÍNIA

CHKO Horná Orava

ORAVSKOKOMAGURSKÁ LÍNIA

HORNOORAVSKÝ

TVRDOŠÍN

TRSTENÁ

NÁMESTOVO

SKORUŠINSKO-TATRANSKÁ LÍNIA

SRCR Studený Potok

TANAP

DOLNOORAVSKÝ

DOLNÝ KUBÍN

CHOČSKO-TATRANSKÁ LÍNIA

RUŽOMBEROK

SRCR Revúcka dolina

LIPTOVSKÁ VEĽKOFATRANSKÁ LÍNIA

LIPTOVSKÝ

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRADOK

LÍNIA PREDHORIA NÍZKYCH TATIER

LÍNIA HREBEŇA NÍZKYCH TATIER

SRCR Demänovská dolina

SRCR Bocianska dolina

NP Nízke Tatry

SRCR Horný Liptov

Liptovský Ján

Lúčky

Korytnica

Liptovská Lúžna

Východná

Važec

VÝZNAMNÉ ROZVOJOVÉ PRIESTORY

ÚZEMIA ŠPECÁLNYCH ZÁUJMOV

NÁRODNÝ PARK

CHRÁNENÁ KRAJINNÁ OBLASŤ

OCHRANNÉ PÁSMO NÁRODNÉHO PARKU

LOKALITY SO SVETOVÝM KULTÚRNYM DEDIČSTVOM

LÍNIE VIZUÁLNEJ EXPONOVANOSTI

VOĽNÉ NEZASTAVANÉ MEDZISÍDELNÉ PRIESTORY

SUBREGIÓNY CR (V RÁMCI VCHÚ)

HRANICE KÚPEĽNÝCH ÚZEMÍ

MESTO

OBEC > 2000 OB.

OBEC < 2000 OB.

VÝZNAMNÉ ROZVOJOVÉ PRIESTORY A ÚZEMIA ŠPECIÁLNYCH ZÁUJMOV

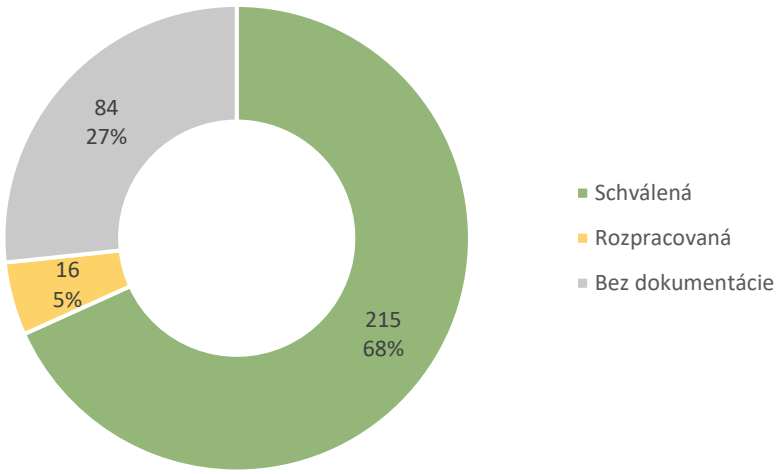
ZDROJE ÚDAJOV: ŠOP SR BB, KONCEPT ÚPN-R

8.5 Stav územných plánov obcí na území kraja

8.5.1 Celkový prehľad stavu spracovania

Na území ŽSK k 31.12.2019 leží 315 administratívnych obcí, z toho 19 obcí so štatútom mesta. Z celkového počtu obcí má v ŽK (stav k januáru 2021) 215 obcí platnú územnoplánovaciu dokumentáciu, čo predstavuje cca 68%. Bez územnoplánovacej dokumentácie je 84 obcí, čo predstavuje cca 27%, 16 obcí má rozpracovanú ÚPD, čo tvorí cca 5%.

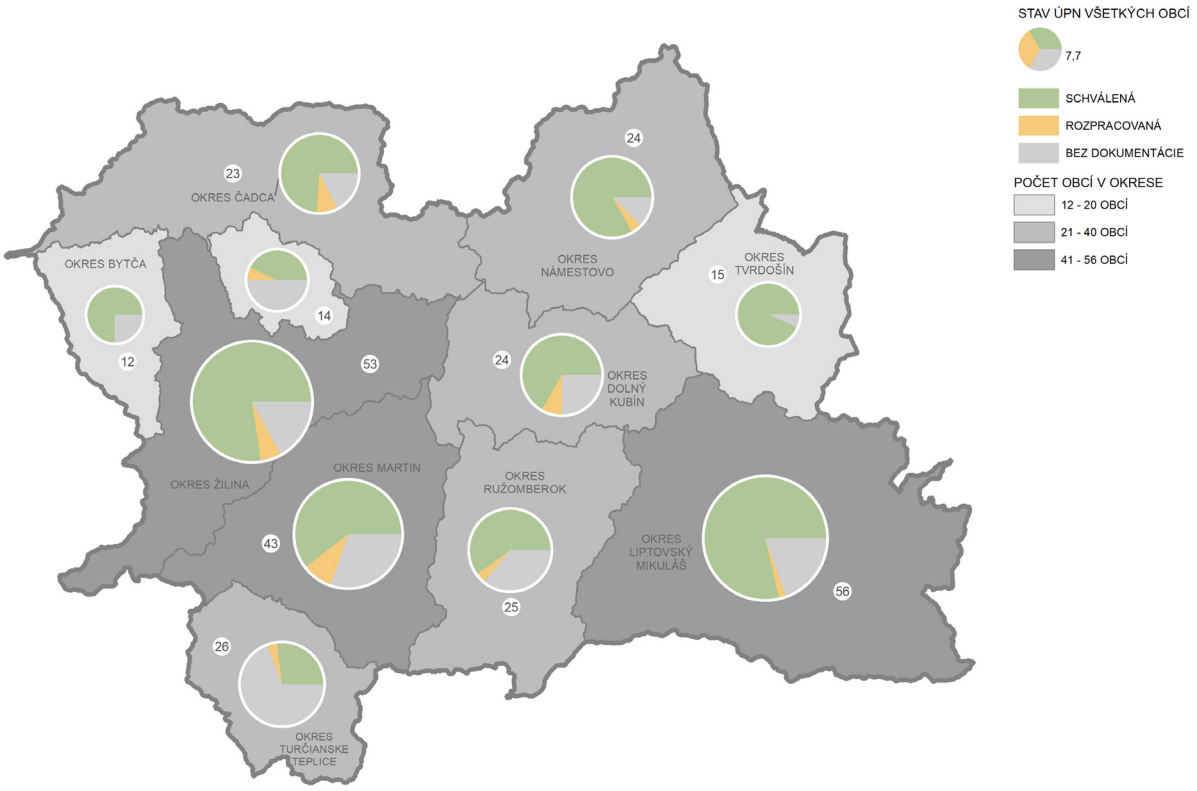
Graf 36 Stav ÚPN na území ŽK

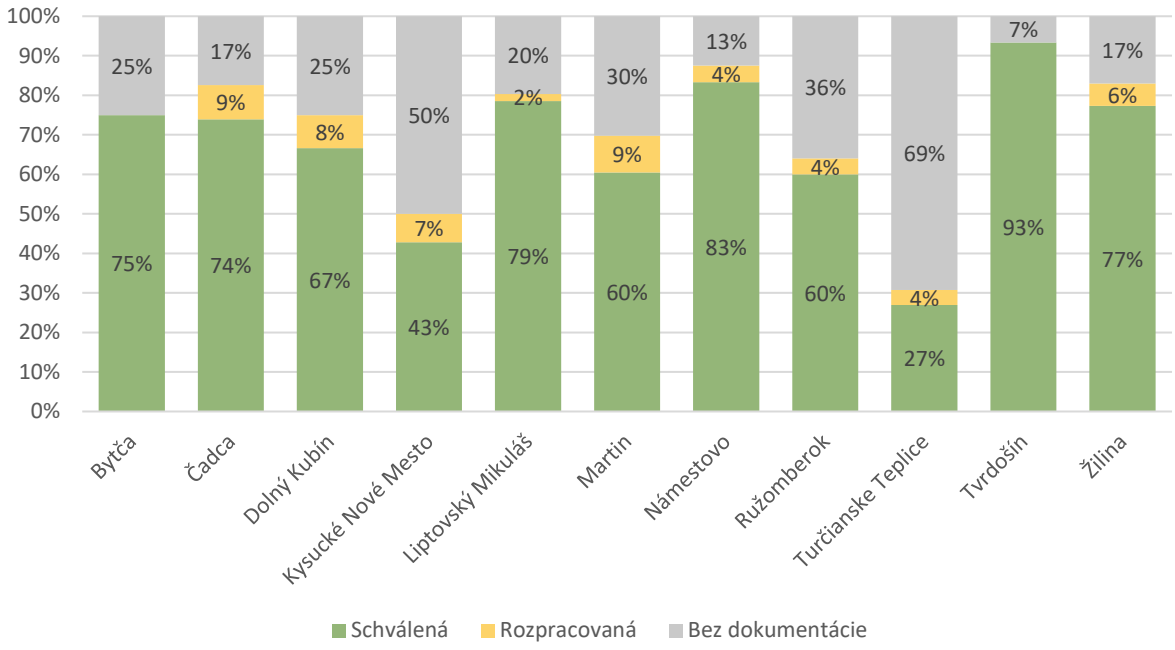
Tabuľka 30 Stav územnoplánovacej dokumentácie obcí na území ŽK podľa okresov

Okres	Stav ÚPN						Celkový súčet
	Schválená		Rozpracovaná		Bez dokumentácie		
	Absol.	V %	Absol.	V %	Absol.	V %	
Bytča	9	75%		0%	3	25%	12
Čadca	17	74%	2	9%	4	17%	23
Dolný Kubín	16	67%	2	8%	6	25%	24
Kysucké Nové Mesto	6	43%	1	7%	7	50%	14
Liptovský Mikuláš	44	79%	1	2%	11	20%	56
Martin	26	60%	4	9%	13	30%	43
Námestovo	20	83%	1	4%	3	13%	24
Ružomberok	15	60%	1	4%	9	36%	25
Turčianske Teplice	7	27%	1	4%	18	69%	26
Tvrdošín	14	93%		0%	1	7%	15
Žilina	41	77%	3	6%	9	17%	53
Celkový súčet	215	68,25%	16	5,08%	84	26,67%	315

Schéma 3 Stav ÚPN na území ŽK

Graf 37 Stav ÚPN na území ŽK podľa okresov

STAV ÚZEMNÝCH PLÁNOV OBCÍ (JANUÁR 2021)

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝ KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES BYTČA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES ŽILINA

OKRES RAJEC

OKRES MARTIN

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

OKRES NÁMESTOVO

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

ČADCA

KRÁSNO NAD KYSUCOU

TURZOVKA

BYTČA

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

ŽILINA

RAJEC

RAJECKÉ TEPLICE

VRÚTKY

MARTIN

TURANY

TURČIANSKE TEPLICE

NÁMESTOVO

DOLNÝ KUBÍN

RUŽOMBEROK

TRSTENÁ

TVRDOŠÍN

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

OBCE A MESTÁ

- MESTO
- OBEC NAD 2000 OBYVATEĽOV
- OBEC DO 2000 OBYVATEĽOV

STAV ÚPN

- SCHVÁLENÁ ÚPD (215)
- ROZPRACOVANÁ ÚPD (16)
- BEZ ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE (84)
- ROZPRACOVANÝ NOVÝ ÚPN-O
- ROZPRACOVANÉ ZMENY A DOPLNKY

POČET SCHVÁLENÝCH ZMIEN A DOPLNKOV

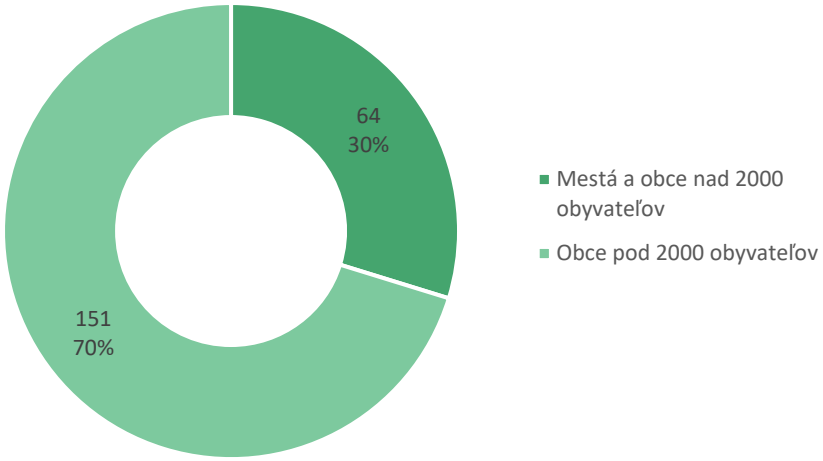
- 1 - 2
- 3 - 4
- 5 - 6
- 7 - 11

8.5.2 Prehľad podľa štatútu a veľkostnej skupiny

Tabuľka 31 Stav ÚPN obcí v členení na mesto a obce (nad a pod 2000 obyvateľov) na území ŽK

Kategória	Schválená	Rozpracovaná	Bez dokumentácie	Celkový súčet
Mestá	19			19
Obce nad 2000 obyvateľov	45	2	1	48
Obce pod 2000 obyvateľov	151	14	83	248
Celkový súčet	**215**	**16**	**84**	**315**

Graf 38 Zastúpenie schválených ÚPN obcí na území ŽK podľa počtu obyvateľov obce

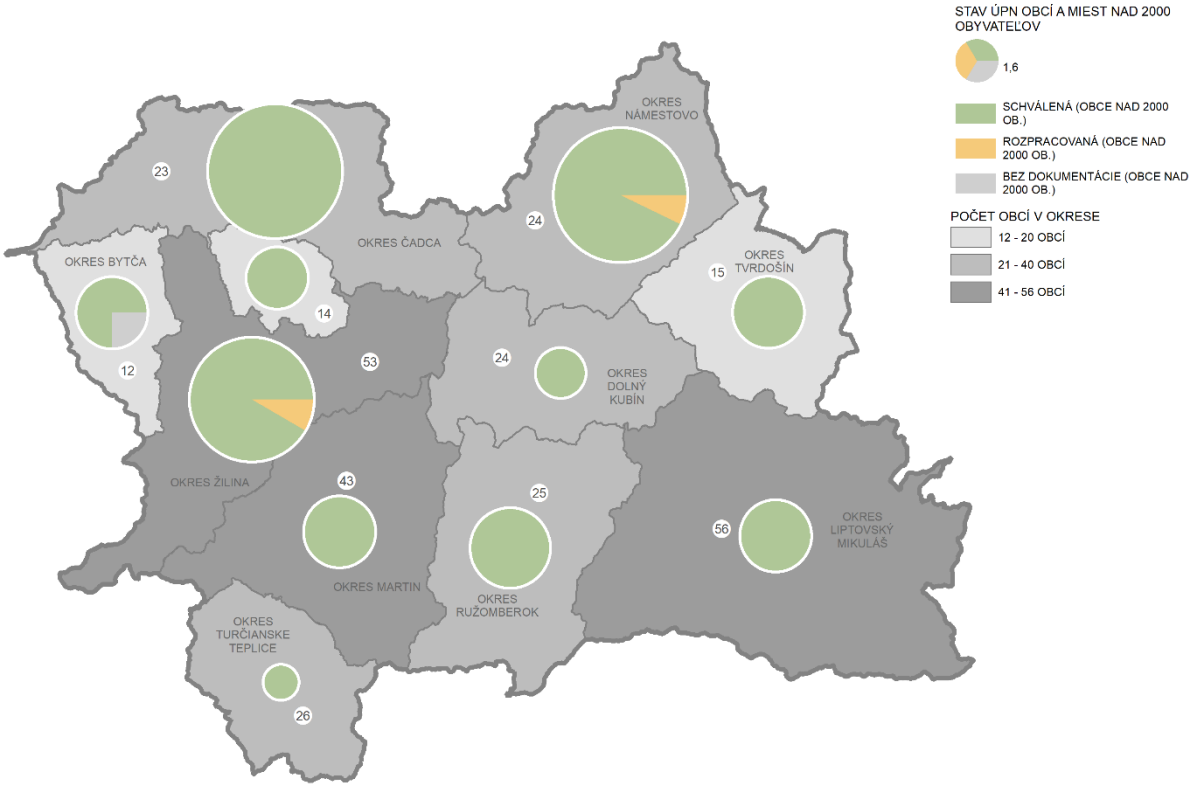
Mestá a obce nad 2000 obyvateľov

Z celkového počtu miest a obcí nad 2000 obyvateľov (67) má 64 miesta obcí schválený územný plán, čo predstavuje 95,5%, zo zvyšných troch obcí majú dve územný plán rozpracovaný.

Tabuľka 32 Stav ÚPN pre obce nad 2000 obyvateľov na území ŽK podľa okresov

Okres	Schválená	Rozpracovaná	Bez dokumentácie	Celkový súčet
Bytča	3		1	4
Čadca	14			14
Dolný Kubín	2			2
Kysucké Nové Mesto	3			3
Liptovský Mikuláš	4			4
Martin	4			4
Námestovo	13	1		14
Ružomberok	5			5
Turčianske Teplice	1			1
Tvrdošín	4			4
Žilina	11	1		12
Celkový súčet	**64**	**2**	**1**	**67**

Schéma 4 Stav ÚPN obcí a miest s počtom obyvateľov nad 2000

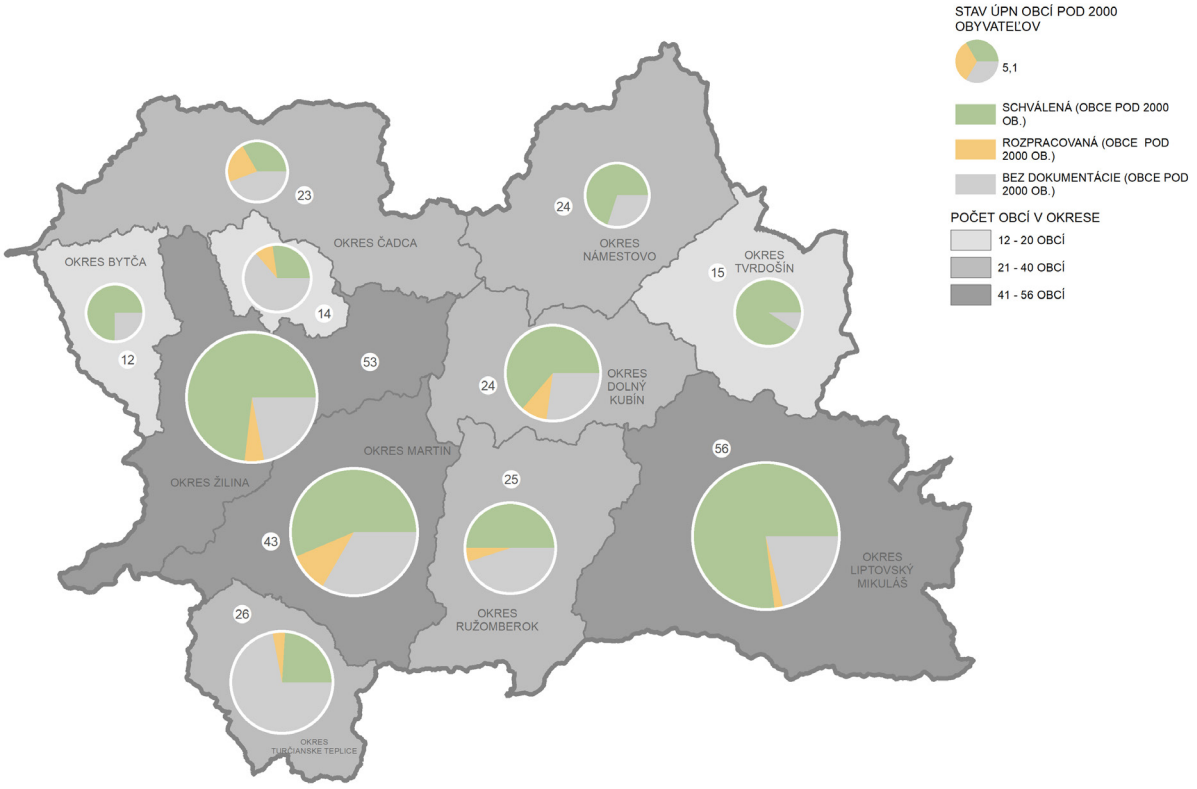

Obce pod 2000 obyvateľov

Tabuľka 33 Stav ÚPD pre obce pod 2000 obyvateľov na území ŽK podľa okresov

Okres	Schválená	Rozpracovaná	Bez dokumentácie	Celkový súčet
Bytča	6		2	8
Čadca	3	2	4	9
Dolný Kubín	14	2	6	22
Kysucké Nové Mesto	3	1	7	11
Liptovský Mikuláš	40	1	11	52
Martin	22	4	13	39
Námestovo	7		3	10
Ružomberok	10	1	9	20
Turčianske Teplice	6	1	18	25
Tvrdošín	10		1	11
Žilina	30	2	9	41
Celkový súčet	**151**	**14**	**83**	**248**

Schéma 5 Stav ÚPD obcí s počtom obyvateľov pod 2000

8.5.3 Prehľad dostupnosti územných plánov obcí

Z celkového počtu 215 schválených územných plánov obcí chýbalo pre zahrnutie do ÚPN-R 65 územných plánov (29 nedostupných a 36 nekompletných), čo predstavuje 30 %.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES BYTČA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES ŽILINA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

ČADCA

KRÁSNO NAD KYSUCOU

TURZOVKA

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

BYTČA

ŽILINA

RAJECKÉ TEPLICE

RAJEC

VRÚTKY

TURANY

MARTIN

RUŽOMBEROK

NÁMESTOVO

TRSTENÁ

TVRDOŠÍN

DOLNÝ KUBÍN

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

TURČIANSKE TEPLICE

Čierne
Skalité
Svrčinovec
Klokočov
Raková
Oščadnica
Staškov
Olešná
Korňa
Podvysoká
Zákopčie
Vysoká nad Kysucou
Makov
Dlhá nad Kysucou
Zborov nad Bystricou
Dunajov
Klubina
Stará Bystrica
Nová Bystrica
Ochodnica
Kysucký Lieskovec
Lodno
Radôstka
Rudinská
Nesluša
Dlhé Pole
Povina
Veľké Rovné
Kolárovice
Petrovice
Štiavnik
Svederník
Divina
Rudina
Radoľa
Rudinka
Lutiše
Kotešová
Horný Hričov
Divinka
Snežnica
Lopušné Pažite
Dolný Vadičov
Horný Vadičov
Kotrčina Lúčka
Terchová
Hričovské Podhradie
Dolný Hričov
Hvozdnica
Paština Závada
Ovčiarsko
Predmier
Bitarová
Hôrky
Hliboké nad Váhom
Lysica
Belá
Teplička nad Váhom
Nedeza
Gbelany
Straža
Krasňany
Dolná Tižina
Maršová-Rašov
Jablonové
Brezany
Varín
Strečno
Súľovské Hradné
Podhorie
Lietava
Lietavská Lúčka
Rosina
Lietavská Svinná - Babkov
Višňové
Stráňavy
Nezbudská Lúčka
Turie
Porúbka
Zbyňov
Stránske
Jasenové
Konská
Malá Čierna
Veľká Čierna
Kamenná Poruba
Kunerad
Šuja
Ďurčiná
Rajecká Lesná
Fačkov
Čičmany
Vrícko
Zástranie
Lipovec
Turčianske Kľačany
Sučany
Turčianska Štiavnička
Podhradie
Sklabinský Podzámok
Bystrička
Diaková
Rakovce
Dolný Kalník
Záborie
Trebostovo
Kostany nad Turcom
Turcianský Peter
Horný Kalník
Žabokreky
Turčianske Jaseno
Trnovo
Valča
Benice
Príbovce
Belá - Dulice
Rakovo
Kláštor pod Znievom
Slovany
Ležiachov
Necpaly
Turčiansky Dur
Laskár
Sobovce
Karlová
Ondrašová
Mošovec
Abramová
Blažovce
Blatnica
Folkušová
Danová
Brieštie
Slovenské Pravno
Jazernica
Borcová
Ivančina
Mošovce
Malý Čepčín
Bodorová
Kamenná Poruba
Jasenovo
Rudno
Liešno
Budiš
Veľký Čepčín
Raksa
Dubové
Háj
Čremošné
Horná Štubňa
Sklené
Turček
Oravská Polhora
Sihelné
Rabčice
Oravské Veselé
Rabča
Mútne
Novoť
Beňadovo
Zubrohlava
Klin
Bobrov
Zákamenné
Oravská Jasenica
Breza
Oravská Lesná
Krušetnica
Lokca
Tapešovo
Lomná
Vavrečka
Stefanov nad Oravou
Vašiľov
Hruštín
Babín
Hladovka
Liesek
Čimhová
Vitanová
Suchá Hora
Brezovica
Zábiedovo
Nižná
Padbiel
Oravský Biely Potok
Oravský Podzámok
Horná Lehota
Sedliacka Dubová
Medzibrodie nad Oravou
Habovka
Zuberec
Zázrivá
Dlhá nad Oravou
Kňahy
Bzovy
Pribiš
Pucov
Chlebnice
Malé Borové
Huty
Veľké Borové
Istebné
Veličná
Pámica
Oravská Poruba
Žaškov
Jasenová
Vyšný Kubín
Leštiny
Osádka
Malatiná
Pokryváč
Kvačany
Liptovské Matiašovce
Liptovská Anna
Prosiek
Bukovina
Uzipovce
Liptovská Sielnica
Bobrovček
Liptovské Sliače
Jalovec
Liptovský Trnovec
Bobrovník
Pavlova Ves
Bobrovec
Žiar
Snrečany
Konská
Vetená Poruba
Jakubovany
Liptovský Ondrej
Pribylina
Beňadiková
Jamník
Vavrišovo
Liptovská Kokava
Závažná Poruba
Uhorská Ves
Liptovský Peter
Liptovský Ján
Podtureň
Hybe
Liptovská Porúbka
Kráľova Lehota
Demänovská Dolina
Lazisko
Pavčina Lehota
Východná
Važec
Malužiná
Nižná Boca
Výšna Boca
Kraľovany
Stankovany
Komjatná
Valaská Dubová
Šútovo
Ratkovo
Krpeľany
Ľubochňa
Švošov
Hubová
Likavka
Martinček
Lisková
Ivachnová
Liptovský Michal
Vlachy
Sliače
Partizánska Lupča
Štiavnička
Ľudrová
Liptovská Štiavnica
Galovany
Gôtovany
Ľubeľa
Malatiny
Dúbrava
Svätý Kríž
Liptovské Kľačany
Liptovská Osada
Liptovské Revúce
Liptovská Lúžna
Turík
Potok
Ľúčky
Kalameny
Liptovská Teplá
Bešeňová
Liptovský Trnovec
Liptovské Sliače
Bobrovník
Pavlova Ves
Bobrovec
Žiar
Snrečany
Konská
Vetená Poruba
Jakubovany
Liptovský Ondrej
Pribylina
Beňadiková
Jamník
Vavrišovo
Liptovská Kokava
Závažná Poruba
Uhorská Ves
Liptovský Peter
Liptovský Ján
Podtureň
Hybe
Liptovská Porúbka
Kráľova Lehota
Demänovská Dolina
Lazisko
Pavčina Lehota
Východná
Važec
Malužiná
Nižná Boca
Výšna Boca

OBCE A MESTÁ

MESTO

OBEC NAD 2000 OBYVATEĽOV

OBEC DO 2000 OBYVATEĽOV

VŠEOBECNÁ DOSTUPNOSŤ ÚPN OBCÍ PRE ÚPN-R

ÚPN KOMPLET DOSTUPNÝ ONLINE/POSKYTNUTÝ OBCOU (87)

K DISPOZ. VŠETKY OBJEKTÍVNE DOSTUPNÉ ČASTI ÚPN (65)

BEZ ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE (100)

NEKOMPLETNÝ ÚPN (35)

NEDOSTUPNÝ ÚPN (28)

DOSTUPNOSŤ ÚZEMNÝCH PLÁNOV OBCÍ (JANUÁR 2021)

9 VYMEDZENIE OCHRANNÝCH PÁSEM A CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ

9.1 Ochranné pásma

9.1.1 Ochranné a bezpečnostné pásma dopravy

Cestná doprava

Ochranné pásma ciest určuje § 11 zákona 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších predpisov a vyhláška 35/1984 Zb. v znení neskorších predpisov.

Na ochranu diaľnic, ciest a miestnych komunikácií a premávky na nich mimo sídelného útvaru obce ohraničeného dopravnou značkou označujúcou začiatok a koniec obce slúžia cestné ochranné pásma. Pre jednotlivé druhy a kategórie týchto komunikácií určí šírku ochranných pásiem vykonávací predpis, a to pri diaľniciach a cestách vyšších tried v rozsahu 50 až 100 metrov od osi priľahlého jazdného pásu, pri cestách nižších tried a miestnych komunikáciách 15 až 25 metrov od osi vozovky, nad a pod pozemnou komunikáciou.

Podľa § 15 ods. 1 vyhlášky č. 35/1984 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o pozemných komunikáciách (cestný zákon) (ďalej len „vyhláška č. 35/1984 Zb.“) cestné ochranné pásma sa zriaďujú pri všetkých diaľniciach, cestách a miestnych komunikáciách I. a II. triedy mimo zastavaného územia alebo územia určeného na súvislé zastavanie. Vyhláška 35/1984 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorou sa vykonáva zákon o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v § 15 uvádza, že hranicu cestných ochranných pásiem určujú zvislé plochy vedené po oboch stranách komunikácie vo vzdialenosti:

- 100 m od osi vozovky priľahlého jazdného pásu diaľnice a cesty budovanej ako rýchlostná komunikácia,
- 50 m od osi vozovky cesty I. triedy,
- 25 m od osi vozovky cesty II. triedy,
- 20 m od osi vozovky cesty III. triedy,
- 15 m od osi vozovky miestnej komunikácie.

Železničná doprava

Ochranné pásmo dráhy určuje Zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach v znení neskorších predpisov. V § 5 sa uvádza. „Ochranné pásmo dráhy je priestor po oboch stranách obvodu dráhy vymedzený zvislými plochami vedenými v určenej vzdialenosti od hranice obvodu dráhy; zriaďuje sa na ochranu dráhy, jej prevádzky a dopravy na nej.“ Ak stavebné povolenie neurčuje inak, hranica ochranného pásma dráhy je:

- Pre železničnú dráhu 60 metrov od osi krajnej koľaje, najmenej však 30 metrov od vonkajšej hranice obvodu dráhy.
- Pre ostatné koľajové dráhy a pre pozemnú lanovú dráhu 15 metrov od osi krajnej koľaje.
- Pre visutú lanovú dráhu 15 metrov od nosného alebo dopravného lana.

Letecká doprava

Ochranné pásma zabezpečujú bezpečnosť leteckej prevádzky na letiskách a spoľahlivú činnosť leteckých pozemných zariadení, ako aj vytvorenie podmienok na ich ďalší rozvoj, sta stanovuje § 29 a § 30 zákona č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ochranné pásma leteckej dopravy sú znázornené v grafickej časti Územného plánu.

Vodná doprava

Podľa § 4 ods. 2 zákona č. 338/2000 Z. z. o vnútrozemskej plavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vnútrozemskej plavbe“) je ochranné pásmo vodnej cesty územný pás priľahlý k vodnej ceste v šírke najviac päť metrov od brehovej čiary.

Plavebná dráha je:

- Na vodnej ceste klasifikačných tried I až IV pod mostami najmenej 36 m široká.
- Na vodnej ceste klasifikačných tried Va, Vb, VIa a VIb pod mostami najmenej 50 m široká; pri oblúkových mostoch je plavebná dráha pod mostami najmenej 30 m široká.
- Na vodnej ceste klasifikačných tried VIc a VII pod mostami najmenej 100 m široká; pri oblúkových mostoch je plavebná dráha pod mostami najmenej 80 m široká.

Minimálna podjazdová výška mostov nad vyššou plavebnou hladinou je:

- 4 m pre vodné cesty klasifikačnej triedy I.
- 5 m pre vodné cesty klasifikačných tried II a III.
- 5,25 m pre vodné cesty klasifikačnej triedy IV.
- 7 m pre vodné cesty klasifikačných tried Va, Vb, VIa a VIb.
- 9,10 m pre vodné cesty klasifikačných tried VIc a VII.

9.1.2 Ochranné a bezpečnostné pásma technickej infraštruktúry

Vodné hospodárstvo

Vodohospodárske vedenia a zariadenia

Na ochranu verejných vodovodov a verejných kanalizácií pred poškodením sa vymedzuje podľa § 19 zákona č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov pásmo ochrany:

- 1,5 m na obidve strany od vonkajšieho obrysu potrubia pri verejnom vodovode a verejnej kanalizácii do priemeru 500 mm.
- 2,5 m pri priemere nad 500 mm.

Toto je vymedzené najmenšou vodorovnou vzdialenosťou od vonkajšieho pôdorysného okraja vodovodného potrubia alebo kanalizačného potrubia na obidve strany.

Vodné toky

V zmysle § 48 a 49 Zákona o vodách (364/2004 Z. z .v znení neskorších predpisov) a na základe požiadavky správcu vodných tokov (SVP, š.p. OZ Bratislava) je vymedzené pásmo ochrany v rozsahu pobrežných pozemkov vodných tokov, resp. vodných nádrží. Do týchto pozemkov nie je možné umiestňovať vedenia a zariadenia inžinierskych sietí, stavby trvalého charakteru (ani oplotenie) a vysádzať

súvislú vzrastlú zeleň z dôvodu zabezpečenia prístupu mechanizácie správcu pre výkon údržby a prevádzky.

Pobrežnými pozemkami v závislosti od druhu opevnenia brehu a druhu vegetácie pri vodohospodársky významnom vodnom toku sú pozemky do 10 m od brehovej čiary a pri drobných vodných tokoch do 5 m od brehovej čiary; pri ochrannej hrádzi vodného toku do 10 m od vzdušnej a návodnej päty hrádze. Pri vodných nádržiach je hranica pobrežného pozemku 2,0 m od maximálnej retenčnej hladiny vodnej nádrže a v mieste prehradenia dvojnásobok výšky hrádze od jej vzdušnej päty.

Vodné zdroje

V zmysle § 32 Zákona o vodách (364/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov) sú na ochranu výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti vody z vodárenských zdrojov zriadené ochranné pásma vodárenských zdrojov prvého až tretieho stupňa ochrany, ktoré sú súčasne aj pásmom hygienickej ochrany.

9.1.3 Ochranné a bezpečnostné pásma energetiky

Plyn

Ochranné a bezpečnostné pásma plynárenských zariadení a plynovodov určuje Zákon 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Ochranné pásma sa zriaďujú na ochranu plynárenských zariadení a priamych plynovodov. Ochranné pásmo na účely tohto zákona je priestor v bezprostrednej blízkosti priameho plynovodu alebo plynárenského zariadenia vymedzený vodorovnou vzdialenosťou od osi priameho plynovodu alebo od pôdorysu technologickej časti plynárenského zariadenia meraný kolmo na os plynovodu alebo na hranu pôdorysu technologickej časti plynárenského zariadenia. Vzdialenosť na každú stranu od osi plynovodu alebo od pôdorysu technologickej časti

plynárenského zariadenia je:

- 4 m pre plynovod s menovitou svetlosťou do 200 mm.
- 8 m pre plynovod s menovitou svetlosťou od 201 mm do 500 mm.
- 12 m pre plynovod s menovitou svetlosťou od 501 mm do 700 mm.
- 50 m pre plynovod s menovitou svetlosťou nad 700 mm.
- 1 m pre plynovod, ktorým sa rozvádza plyn na zastavanom území obce s prevádzkovaným tlakom nižším ako 0, 4 MPa.
- 8 m pre technologické objekty.

Bezpečnostné pásmo je určené na zabránenie porúch alebo havárií na plynárenských zariadeniach alebo na zmiernenie ich dopadov a na ochranu života, zdravia a majetku osôb. Bezpečnostným pásmom na účely tohto zákona sa rozumie priestor vymedzený vodorovnou vzdialenosťou od osi plynovodu alebo od pôdorysu plynárenského zariadenia meraný kolmo na os alebo na pôdorys. Vzdialenosť na každú stranu od osi plynovodu alebo od pôdorysu plynárenského zariadenia je:

- 10 m pri plynovodoch s tlakom nižším ako 0, 4 MPa prevádzkovaných na voľnom priestranstve a na nezastavanom území.
- 20 m pri plynovodoch s tlakom od 0, 4 MPa do 4 MPa a s menovitou svetlosťou do 350 mm.
- 50 m pri plynovodoch s tlakom od 0, 4 MPa do 4 MPa a s menovitousvetlosťou nad 350 mm.
- 50 m pri plynovodoch s tlakom nad 4 MPa s menovitou svetlosťou do 150 mm.
- 100 m pri plynovodoch s tlakom nad 4 MPa s menovitou svetlosťou do 300 mm.

- 150 m pri plynovodoch s tlakom nad 4 Mpa s menovitou svetlosťou do 500 mm.
- 50 m pri regulačných staniciach, filtračných staniciach, armatúrnych uzloch.

Pri plynovodoch s tlakom nižším ako 0,4 MPa, ak sa nimi rozvádza plyn v súvislej zástavbe, bezpečnostné pásma určí v súlade s technickými požiadavkami prevádzkovateľ distribučnej siete.

Teplo

Na ochranu sústavy tepelných zariadení sa zriaďujú ochranné pásma podľa Zákona č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike v znení neskorších predpisov nasledovne:

Ochranné pásmo je priestor v bezprostrednej blízkosti tepelného zariadenia, ktorý je určený na zabezpečenie jeho spoľahlivej a plynulej prevádzky a na zabezpečenie ochrany života, zdravia osôb a majetku. Ochranné pásmo zariadení na výrobu alebo rozvod tepla po odovzdávaciu stanicu tepla je vymedzené zvislými rovinami vedenými po jeho obidvoch stranách vo vodorovnej vzdialenosti meranej kolmo na toto zariadenie.

Táto vzdialenosť je:

- V zastavanom území na každú stranu 1 m,
- Mimo zastavaného územia na jednu stranu 3 m a na druhú stranu 1 m, podľa určenia držiteľa povolenia na rozvod tepla.

Ochranné pásmo odovzdávacej stanice tepla je vymedzené zvislými rovinami vedenými vo vodorovnej vzdialenosti 3 m kolmo na oplotenú alebo na obmurovanú hranicu objektu stanice; odovzdávacou stanicou sa rozumie časť sústavy tepelných zariadení, ktorá slúži na zmenu parametrov (najmä tlaku a teploty) odovzdanej teplonosnej látky, na hodnoty a účely potrebné na jeho ďalšie využitie (najmä distribúciu, prípravu teplej úžitkovej vody a na technologické účely).

Ochranné pásmo rozvodu tepla za odovzdávacou stanicou je vymedzené zvislými rovinami vedenými po jeho obidvoch stranách vo vodorovnej vzdialenosti meranej kolmo na toto zariadenielen v prípade, že by mohlo dôjsť k ohrozeniu plynulosti dodávky tepla a bezpečnosti prevádzky zariadenia, a to najviac:

- V zastavanom území na každú stranu 1 m.
- Mimo zastavaného územia na jednu stranu 3 m a na druhú stranu 1 m,podľa určenia držiteľa povolenia.

Elektrika

Ochranné pásma zariadení elektrizačnej sústavy určuje Zákon 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V § 43 Ochranné pásma sa uvádza, že na ochranu zariadení elektrizačnej sústavy sa zriaďujú ochranné pásma. Ochranné pásmo je priestor v bezprostrednej blízkosti zariadenia elektrizačnej sústavy, ktorý je určený na zabezpečenie spoľahlivej

a plynulej prevádzky a na zabezpečenie ochrany života a zdravia osôb a majetku.

Ochranné pásmo vonkajšieho nadzemného elektrického vedenia je vymedzené zvislými rovinami po oboch stranách vedenia vo vodorovnej vzdialenosti meranej kolmo na vedenie od krajného vodiča. Táto vzdialenosť je pri napätí:

Od 1 kV do 35 kV vrátane:

- Pre vodiče bez izolácie 10 m; v súvislých lesných priesekoch 7 m
- Pre vodiče so základnou izoláciou 4 m; v súvislých lesných priesekoch 2 m
- Pre zavesené káblové vedenie 1 m,
- Od 35 kV do 110 kV vrátane 15 m,
- Od 110 kV do 220 kV vrátane 20 m.,
- Od 220 kV do 400 kV vrátane 25 m,
- Nad 400 kV 35 m.

Ochranné pásmo vonkajšieho podzemného elektrického vedenia je vymedzené zvislými rovinami po oboch stranách krajných káblov vedenia vo vodorovnej vzdialenosti meranej kolmo na toto vedenie od krajného kábla. Táto vzdialenosť je:

- 1 m pri napätí do 110 kV vrátane vedenia riadiacej regulačnej a zabezpečovacej techniky.
- 3 m pri napätí nad 110 kV.

Ropovody a produktovody

Ochranné pásmo potrubia na prepravu ropy a produktovodov upravuje § 86 Zákona č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Ochranné pásmo potrubia je na účely tohto zákona priestor v blízkosti potrubia, ktorý je určený na zabezpečenie plynulej prevádzky potrubia a na zabezpečenie bezpečnosti osôb a majetku. Vlastníci a užívatelia nehnuteľností v ochrannom pásme sú povinní zdržať sa všetkého, čo by mohlo poškodiť potrubie a ohroziť plynulosť a bezpečnosť prevádzky.

Ochranné pásmo potrubia, okrem ochranného pásma potrubia na prepravu ropy z miesta ťažby do miesta spracovania(t.j. ochranné pásmo produktovodu), je vymedzené zvislými plochami vedenými vo vodorovnej vzdialenosti 300 m po oboch stranách od osi potrubia.

Ochranné pásmo potrubia na prepravu ropy z miesta ťažby do miesta spracovania (t.j. ochranné pásmo ropovodu), je vymedzené zvislými plochami vedenými vo vodorovnej vzdialenosti 100 m po oboch stranách od osi potrubia.

9.1.4 Ochranné pásma elektronických komunikácií

Ochranné pásma sú určené podľa § 68 Zákona č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov.

Ochranné pásmo vedenia je široké 0,5 m od osi jeho trasy po oboch stranách a prebieha po celej dĺžke jeho trasy. Hĺbka a výška ochranného pásma je 2 m od úrovne zeme, ak ide o podzemné vedenie a v okruhu 2 m, ak ide o nadzemné vedenie.

9.1.5 Ochranné pásma prírodných zdrojov

Prírodné liečivé a prírodné minerálne zdroje

Zabezpečenie ochrany prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov na území Slovenskej republiky je v súčasnosti vykonávané na základe ustanovení § 26, § 27, § 28 a § 29 zákona č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Lesy

Ochranné pásmo lesa je definované podľa § 10 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov, vymedzené na pozemkoch do vzdialenosti 50 m od hranice lesného pozemku.

9.2 Chránené územia

9.2.1 Ochrany prírody

Územná ochrana

Na území Žilinského kraja sú evidované nasledovné územia, ktoré sú chránené podľa § 17 Zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Chránené krajinné oblasti

Do riešeného územia zasahujú chránené krajinné oblasti s 2. stupňom ochrany, definovaným v zmysle § 18 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Prírodné pamiatky

Prírodné pamiatky definované v zmysle § 23 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Ochranné pásma prírodných pamiatok sú definované v grafickej časti.

Podľa § 17 ods. 8 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov Ak ochranné pásmo prírodnej pamiatky (§ 23) alebo ochranné pásmo národnej prírodnej pamiatky (§ 23 ods. 2) nebolo vyhlásené podľa odseku 3, je ním územie do vzdialenosti 60 m smerom von od jej hranice a platí v ňom tretí stupeň ochrany (§ 14). Toto ustanovenie neplatí, ak ide o ochranné pásmo jaskyne a ochranné pásmo prírodného vodopádu (§ 24).

Prírodné rezervácie

Národné prírodné rezervácie (NPR) a prírodné rezervácie so 4., alebo 5. stupňom ochrany sú zadefinované v zmysle § 22 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Priestorové vymedzenie ochranných pásiem je súčasťou grafickej časti územnoplánovacej dokumentácie.

Podľa § 17 ods. 7 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov „Ak ochranné pásmo prírodnej rezervácie (§ 22) alebo ochranné pásmo národnej prírodnej rezervácie (§ 22 ods. 2) nebolo vyhlásené podľa odseku 3, je ním územie do vzdialenosti 100 m smerom von od jej hranice a platí v ňom tretí stupeň ochrany (§ 14).“

Chránené areály

Chránené areály s 2., 3., 4. alebo 5. stupňom ochrany sú definované v zmysle § 21 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Chránené stromy

Chránené stromy nachádzajúce sa na území Žilinského kraja sú vedené v Katalógu chránených stromov Štátneho zoznamu osobitne chránených častí prírody a krajiny a sú zadefinované v § 49 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Podľa § 49 ods. 6 zákona č. 543/2002 Z. z. „Ak ochranné pásmo nebolo vyhlásené podľa odseku 5, je ním územie okolo

chráneného stromu v plošnom priemete jeho koruny, ktorý je zväčšený o jeden a pol metra, najmenej však v okruhu 10 m od kmeňa stromu.“

Európska sústava chránených území NATURA 2000

Chránené vtáčie územia sústavy NATURA 2000

Chránené vtáčie územia sústavy NATURA 2000 na území kraja sú zadefinované v zmysle § 26 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Platí v nich prvý stupeň ochrany a tzv. zakázané činnosti, ktoré sú vymenované v jednotlivých vyhlasovacích predpisoch.

Územia európskeho významu sústavy NATURA 2000

Na území kraja sú evidované územia európskeho významu sústavy NATURA 2000, ktoré sú zadefinované v zmysle § 27 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, platí v nich druhý až piaty stupeň ochrany podľa § 13 až § 16 tohto zákona. Stupeň ochrany a predmet ochrany je uvedený v jednotlivých vyhlasovacích predpisoch.

Mokrade

Mokrade nachádzajúce sa na území Žilinského kraja sú definované v zmysle § 17 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, podľa ktorého pristúpili na dohovor o mokradiach, ktoré majú medzinárodný význam a predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva (Dohovor o mokradiach, Ramsarský dohovor).

9.2.2 Ochrana krajiny

Územný systém ekologickej stability

Pre regionálny územný systém stability kraja je nadradeným ÚSES Generel nadregionálneho ÚSES, ktorá bol schválený uznesením vlády SR č. 319/1992 Zb.

Chránené pôdy

Zoznam najkvalitnejšej poľnohospodárskej pôdy v príslušných katastrálnych územiach Žilinského kraja, podľa kódu bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek (BPEJ) je uvedený v prílohe č. 2 k nariadeniu vlády č. 58/2013 Z. z. Jednotlivé BPEJ zároveň svojim kódom vyjadrujú kvalitu pôd, ktorá je daná produkčným potenciálom, zaradeným do jednotlivých skupín bonity.

9.2.3 Vodné hospodárstvo

Chránená vodohospodárska oblasť

Chránené vodohospodárske oblasti sú definované v zmysle zákona č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd stanovuje zakázané aj povolené činnosti na území chránených vodohospodárskych oblastí.

Hydromeliorácie

Hydromelioračné zariadenia (v správe Hydromeliorácie, š.p.) sú riadené v zmysle § 53a zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách (vodný zákon) a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

9.2.4 Pamiatkový fond

Na kultúrne pamiatky sa vzťahuje Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Pre vyhlásené pamiatkové územia za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu platia schválené zásady ochrany v zmysle Zákona o ochrane pamiatkového fondu.

9.2.5 Archeologické náleziská

Postup a zásady ochrany archeologických nálezísk a nálezov upravuje Zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Ich priestorové vymedzenie je súčasťou grafickej časti územnoplánovacej dokumentácie.

9.2.6 Nerastné bohatstvo a svahové deformácie

Územia ťažby a dobývania

Odvetvie ťažby nerastných surovín sa musí riadiť najmä zákonom č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon), vyhláškou MŽP SR č. 51/2008 Z. z., ako aj zákonom č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (Banský zákon) v znení neskorších predpisov.

Chránené ložiskové územia

Chránené ložiskové územia sú zadefinované v zmysle § 16 zákona č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon).

Zosuvné územia

V území Žilinského kraja sú podľa registra zosuvov (vedený Štátnym geologickým ústavom Dionýza Štúra) evidované aktívne, potenciálne a stabilizované svahové deformácie. Tieto územia sú považované ako plochy so zvýšenou ochranou podľa vyššie uvedenej vyhlášky MŽP, § 12 ods.4 písm. o). Ich priestorové vymedzenie je súčasťou grafickej časti územnoplánovacej dokumentácie.

9.2.7 Prevencia závažných priemyselných havárií

Podniky spadajúce pod zákon č. 128/2015 Z.z. o prevencii závažných priemyselných havárií, v znení neskorších predpisov z Informačného systému prevencie závažných priemyselných havárií Ministerstva životného prostredia SR:

- TRADED CHEMICALS, spol. s.r.o., - Kategória A
- Messer Tatragas, spol. s.r.o., - Kategória A
- Schaeffler Kysuce, spol. s.r.o., - Kategória A
- MSM Nováky, a.s., - Kategória A
- PROBUGAS a.s., - Kategória B,
- Mondi SCP, a.s., - Kategória B,
- Zväz pre skladovanie zásob, a.s., - Kategória B.

10 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

V rámci sociálnej infraštruktúry sú v koncepte ÚPN-R Žilinského kraja spracovávané najmä tri základné zložky - školstvo, sociálna starostlivosť a zdravotníctvo a taktiež sú vyhodnotené aj súčasné podmienky a trendy rozvoja starostlivosti o duševnú a telesnú kultúru.

Vzhľadom na rozsiahlosť problematiky sociálnej infraštruktúry je v súlade s platnou metodikou pre spracovanie sociálnej infraštruktúry zvolené ako rozhodujúce kritérium regionálny a nadregionálny význam.

Stav a trendy vo vývoji zariadení sociálnej infraštruktúry je úzko spätý s populačným vývojom obyvateľstva. Ako vyplýva z trendov vývoja počtu obyvateľov Žilinského kraja špecifikovaných v materiáli „Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2035“ v riešenom území sa potvrdili trendy doteraz prognózovaných predpokladov, charakterizujúcich trend starnutia populácie, nielen v území Žilinského kraja, ale aj za celé územie SR. Najvýraznejšie bude tieto zmeny charakterizovať znižovanie počtu obyvateľov v produktívnom veku a ich zastúpenia v priebehu celého prognózovaného obdobia, ako aj trend kontinuálneho nárastu počtu i zastúpenia obyvateľov v poproduktívnom veku.

Pre kapitolu „sociálna infraštruktúra“ boli použité nasledovné podklady:

- Údaje ŠÚ SR v Bratislave, krajskej správy ŠÚ SR v Žiline,
- Štatistické údaje OŠaŠ ŽSK
- Údaje Centra vedecko-technologických informácií SR Bratislava,
- Údaje z Národného centra zdravotníckych informácií v Bratislave (NCZI),
- Podklady Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zdravotníctva SR, Ministerstva kultúry SR,
- Právne predpisy v oblasti školstva, zdravotníctva, sociálnej starostlivosti,
- Koncepčné a strategické dokumenty Žilinského samosprávneho kraja:
    - Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2018 – 2022
    - Koncepcia rozvoja sociálnych služieb Žilinského samosprávneho kraja na roky 2019 – 2023,
- Komparatívna analýza Žilinského kraja a jeho okresov v súvislosti s plnením cieľov politiky súdržnosti EÚ 2021 – 2027[57]

10.1 Školstvo

Oblasť školstva sa skladá z rozsiahlej siete škôl a školských zariadení. Údaje o jednotlivých typoch škôl a školských zariadení sú spracované na základe informácií z Centra vedecko-technologických informácií SR Bratislava (CVTI) ako aj údajov z odd. školstva Úradu ŽSK. Centrum je ústredným informačným centrom rezortu MŠVVaŠ SR, zabezpečuje prevádzkovanie časti štátneho informačného systému, metodiku tvorby a komplexné spracovanie informácií z oblasti vzdelávania a výchovy, starostlivosti o mládež a šport, vrátane financovania. Základné školstvo

[57] Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu 2019

Podľa § 6 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v rámci preneseného výkonu štátnej správy zriaďovateľom základných škôl je obec. Na území Žilinského kraja bolo v školskom roku 2019/2020 v základných školách (štátnych, súkromných a cirkevných) spolu 59 963 žiakov, na 1000 obyvateľov ŽSK (691 347 obyvateľov k 31.12.2019[58]) pripadá 86,7 žiaka.

Prepočítaný počet žiakov všetkých základných škôl (454 175 žiakov) na 1000 obyvateľov SR (5 450 421 obyv., *zdroj: ŠÚ k 31.12.2019*) je 83,3 žiaka. Najviac žiakov štátnych škôl na 1000 obyvateľov má okres Námestovo, ich počet vysoko prevyšuje krajský a aj celonárodný prepočet. Naopak najmenej žiakov v štátnych školách na 1000 obyvateľov má okres Martin.

Naplnenosť tried 19,8 žiaka v štátnych školách je najvyššia v okrese Bytča a najnižšia je v okrese Turčianske Teplice 15,0 žiakov v triede.

Tabuľka 34 Rozmiestnenie základných škôl v Žilinskom kraji k 15.09.2019

Okres/Kraj	Počet zariadení/zriaďovateľ				Počet žiakov				Počet tried				Počet žiakov spolu/trieda	Počet žiakov/štátne školy
	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu		
BY	11			11	2695			2695	136			136	19,8	19,8
CA	30		2	32	7080		398	7478	408		24	432	18,3	17,3
DK	13	1	1	15	3137	74	283	3494	179	4	14	197	19,5	17,5
KM	13			13	2925			2925	165			165	17,7	17,7
LM	21	1	2	24	5053	21	458	5532	291	1	27	319	19,0	17,4
MT	27	2	2	31	6017	382	787	7186	385	26	41	452	18,6	15,7
NO	25		2	27	6970		642	7612	394		34	428	19,3	17,7
RK	20	1	2	23	4164	160	401	4725	260	9	21	290	18,2	16,0
TR	10			10	1095			1095	73			73	15,0	15,0
TV	13		2	15	2906		532	3438	184		27	211	18,7	15,8
ZA	47	1	5	53	11956	297	1530	13783	707	17	75	799	19,5	16,9
Spolu kraj	**230**	**6**	**18**	**254**	**53998**	**934**	**5031**	**59963**	**2862**	**57**	**263**	**3182**	**18,8**	**18,8**
SR	**1897**	**62**	**115**	**2074**	**417924**	**9509**	**26742**	**454175**	**21974**	**606**	**1400**	**23980**	**18,9**	**19,0**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR – školský rok 2019/2020 +vlastný prepočet

Základné školy na území ŽSK sú pomerne rovnomerne rozmiestnené. V zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského kraja sa nenachádza žiadna základná škola. Na území Žilinského kraja sa v šk. r. 2019/2020 nachádza celkovo 254 základných škôl. V nich k 15.9. 2019 študovalo 59963 žiakov (v šk. roku 2009/2010 to bolo 59494, čo je približne o 470 žiakov menej). Celkový počet tried základných škôl bol 3182 (v šk. roku 2009/2010 bol 3044). Z analýzy počtu žiakov pripadajúcich na jednu triedu vyplýva, že priemerná obložnosť triedy vo všetkých základných školách na území ŽSK v šk. r. 2019/2020 je 18,8 žiakov (celoslovenský priemer je 18,9).

Tabuľka 35 Rozmiestnenie špeciálnych základných škôl v Žilinskom kraji k 15.09.2019

Okres/Kraj	Počet zariadení	Zriaďovateľ	Počet žiakov	Počet tried	obložnosť
Bytča	1	Okresný úrad	86	12	7,2
Čadca	3	Okresný úrad, cirkev	143	22	6,5
Dolný Kubín	2	Okresný úrad	54	9	6,0

[58] ŠÚ SR

Okres/Kraj	Počet zariadení	Zriaďovateľ	Počet žiakov	Počet tried	obložnosť
Kysucké Nové Mesto	1	Okresný úrad	47	8	5,9
Liptovský Mikuláš	3	Okresný úrad	285	39	7,3
Martin	4	Okresný úrad, súkrom.	355	39	9,1
Námestovo	1	Okresný úrad	130	22	5,9
Ružomberok	3	Okresný úrad	144	21	6,8
Turčianske Teplice	-				
Tvrdošín	1	Okresný úrad	12	1	12
Žilina	6	Okresný úrad, súkrom.	195	31	6,3
Spolu kraj	**53**		**1452**	**204**[59]	**7,1**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR – školský rok 2019/2020
https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/prehlady-skol.html?page_id=9725

Tabuľka 36 Rozmiestnenie základných umeleckých škôl v Žilinskom kraji k 15.09.2019

Okres/Kraj	Počet zariadení	Zriaďovateľ	Počet žiakov	Počet odborov	Počet pedagógov
Bytča	1	obec	529	4	23
Čadca	2	Obec, súkrom.	3014	5	166
Dolný Kubín	2	Obec, súkrom	1416	3	76
Kysucké Nové Mesto	1	obec	1224	4	61
Liptovský Mikuláš	2	Obec, súkrom	2006	4	87
Martin	2	Obec, súkrom	4893	4	176
Námestovo	2	Obec, súkrom	2274	4	102
Ružomberok	2	Obec, súkrom	5628	4	181
Turčianske Teplice	1	Obec	755	4	38
Tvrdošín	2	Obec, súkrom	1581	4	89
Žilina	2	Obec, súkrom	5987	4	
Spolu kraj	**19**		**29407**[60]		**1257**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR – školský rok 2019/2020

10.1.1 Stredné školstvo

Žilinský samosprávny kraj podľa § 9 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v rámci prenesného výkonu štátnej správy je zriaďovateľom stredných škôl. Sústavu stredných škôl v zmysle § 32 školského zákona tvoria gymnáziá, stredné odborné školy a konzervatóriá. Žilinský samosprávny kraj pri výkone samosprávy zriaďuje aj jazykové školy, školské internáty, zariadenia školského stravovania, školy prírode a krajské centrum voľného času.

Zriaďovateľská pôsobnosť k stredným školám a školským zariadeniam prešla na Žilinský samosprávny kraj od 01. 07. 2002 na základe zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky.

[59] Vrátane 20 tried prípravného ročníka
[60] Okrem štúdia pre dospelých (počet týchto študentov je 457)

Sústavu stredných škôl Žilinskom kraja tvorí (k 15. 09. 2019):

- 29 gymnázií, v ktorých študuje 9802 žiakov,
- 57 stredných odborných škôl vrátane spojených škôl (17 970 žiakov)
- Konzervatóriá – 2, v ktorých študuje 274 žiakov
- Špeciálne stredné školy – 16, v ktorých študuje 439 žiakov

Gymnáziá a stredné odborné školy

V Žilinskom samosprávnom kraji existuje vyvážená sieť gymnázií, ktorých primárnou úlohou je príprava žiakov na štúdium na vysokých školách. Gymnáziá disponovali vysokou úrovňou vzdelávania v oblasti všeobecnovzdelávacích predmetov, ktoré poskytovali základ nielen pre všeobecný rozhľad v spleti životných situácií, ale aj základ pre odborné vzdelávanie.

Tabuľka 37 Rozdelenie stredných škôl podľa zriaďovateľa v Žilinskom kraji stav k 15.09.2016

Zriaďovateľ	Gymnázia			Stredné odborné školy		
	školy	triedy	žiaci	školy	triedy	žiaci
štátny	21	328	8335	43	771	17729
súkromný	2	9	185	11	64	1287
cirkevný	7	69	1697	5	49	1074
Žilinský kraj	**30**	**406**	**10547**	**59**	**884**	**20090**
Slovenská republika	**242**	**2986**	**72287**	**451**	**5968**	**134154**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR školský rok 2016/2017

Pri porovnaní štatistických údajov za roky 2016/2017 a 2019/2020 je evidentný úbytok škôl pri gymnáziách o jednu a pri stredných odborných školách ide o dve školy. Rovnako dochádza k úbytku počtu žiakov, pri gymnáziách o 745 žiakov a pri stredných odborných školách ide o 2120 žiakov. Podobný trend znižovania počtov je evidovaný aj v celorepublikovom merítku.

Tabuľka 38 Rozdelenie stredných škôl podľa zriaďovateľa v Žilinskom kraji stav k 15.09.2019

Zriaďovateľ	Gymnázia			Stredné odborné školy			Konzevatóriá		
	školy	triedy	žiaci	školy	triedy	žiaci	školy	triedy	žiaci
štátny	21	319	7852	43	723	15689	1	11	238
súkromný	2	13	192	9	57	1170	1	6	36
cirkevný	6	74	1758	5	49	1111			
Žilinský kraj	**29**	**406**	**9802**	**57**	**829**	**17970**	**2**	**17**	**274**
Slovenská republika	**235**	**3006**	**71153**	**438**	**5560**	**122211**	**17**	**161**	**3079**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR školský rok 2019/2020

Tabuľka 39 Územné rozmiestnenie stredných škôl v Žilinskom kraji k 15.09.2019

Okres	Gymnázia		Stredné odborné školy		Konzervatóriá		Počet žiakov na 1000 obyv.
	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci	
Bytča	1	286	1	291[61]			24,3
Čadca	2	855	6	1947			33,2
Dolný Kubín	2	589	5	1324			28,0

[61] Externá forma

Okres	Gymnázia		Stredné odborné školy		Konzervatóriá		Počet žiakov na 1000 obyv.
	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci	
Kysucké Nové Mesto	1	201	2	1325			28,0
Liptovský Mikuláš	3	1075	7	2003	1	36	19,6
Martin	5	1783	6	1966			41,8
Námestovo	1	827	3	1265			32,1
Ružomberok	3	833	6	1108			
Turčianske Teplice	1	126	1	337			
Tvrdošín	2	702	3	1179			31,0
Žilina	8	2463	17	5635	1	238	52,3
Žilinský kraj	**29**	**9802**	**57**	**17 970**	**2**	**274**	**34,9**
Slovenská republika	**235**	**71153**	**438**	**122 211**	**17**	**3079**	**44,5**

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR – školský rok 2019/2020

Tabuľka 40 Územné rozmiestnenie konzervatórií a špeciálnych stredných škôl v Žilinskom kraji k 15.09.2019

Okres	Konzervatóriá		Špeciálne stredné školy	
	školy	žiaci	školy	žiaci
Bytča	-	-	1	10
Čadca	-	-	2	19
Dolný Kubín	-	-	-	-
Kysucké Nové Mesto	-	-	1	4
Liptovský Mikuláš	1	36	2	60
Martin	-	-	2	44
Námestovo	-	-	2	67
Ružomberok	-	-	1	20
Turčianske Teplice	-	-	-	-
Tvrdošín	-	-	-	-
Žilina	1	238	4	134
Žilinský kraj	**2**	**274**	**16**	**439**
Slovenská republika	**17**	**3079**		

Zdroj: Centrum vedecko-technických informácií SR – školský rok 2019/2020

Tabuľka 41 Zastúpenie jednotlivých druhov škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK k 15. 09. 2019

druh školy	počet škôl	% zastúpenie v kraji	počet žiakov	% zastúpenie v kraji
Gymnázium	15	25,8	5423	24,7
Obchodná akadémia	6	10,3	1540	7,
Hotelová akadémia	2	3,4	994	4,5
Škola umeleckého priemyslu	1	1,7	248	1,1
Stredná zdravotná škola	3	5,2	1008	4,6
Stredná priemyselná škola	3	5,2	2285	10,4
Stredná odborná škola	23	39,6	8170	37,3
Spojená škola	5	8,6	1987	9,1

druh školy	počet škôl	% zastúpenie v kraji	počet žiakov	% zastúpenie v kraji
Konzervatóriá	1	1,7	238	1,1
SPOLU	**58**	**100%**	**21893**	**100%**

Zdroj: EDUZBER 2019

Základné predpoklady ďalšieho rozvoja školstva na území Žilinského kraja

Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2018 – 2022 konštatuje že,

- V ŽSK existuje vyvážená sieť gymnázií, ktorých primárnou úlohou bola príprava žiakov na štúdium na vysokých školách. Gymnáziá disponovali vysokou úrovňou vzdelávania v oblasti všeobecnovzdelávacích predmetov, ktoré poskytovali základ nielen pre všeobecný rozhľad v spleti životných situácií, ale aj základ pre odborné vzdelávanie,
- Vzhľadom na vybudovanú širokú sieť stredných odborných škôl, ich materiálno-technické vybavenie, personálne zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu a prepojenie stredných odborných škôl s podnikateľskou a výrobnou sférou je snahou Žilinského samosprávneho kraja flexibilne profilovať absolventov stredných škôl podľa potrieb regionálneho trhu práce a podmienok školy a zabezpečiť aby sa žiakom poskytlo porovnateľné vzdelanie zodpovedajúce potrebám trhu práce.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného stavu, stanovila strategický cieľ pre gymnáziá:

Cieľ GYM č. 1:

- Kvalitným výchovno-vzdelávacím procesom v gymnáziách dosiahnuť čo najvyššie parametre v merateľných a porovnateľných kritériách hodnotenia kvality škôl, ktoré budú zabezpečovať kvalifikovaní pedagogickí zamestnanci a zároveň tento proces bude intenzívne prepojený s univerzitným prostredím.

Pre stredné odborné školy:

Cieľ OVaP č. 2:

- Vytvárať systém odborného vzdelávania a prípravy smerujúci k vzdelávaniu a príprave žiakov stredných odborných škôl a dospelých záujemcov o ďalšie vzdelávanie na úspešné uplatnenie sa na trhu práce prostredníctvom rozvíjania kľúčových kompetencií, formovaním vzťahu k spoločnosti, rozvíjaním praktickej výučby s orientáciou na potreby trhu práce a dôrazom na systém duálneho vzdelávania.

Duálne vzdelávanie sa postupne začleňuje do systému vzdelávania a spolupráca stredných odborných škôl s podnikateľskou a výrobnou sférou tak môže pomôcť napĺňať aktuálne potreby na trhu práce. Centrá odborného vzdelávania a prípravy naďalej zostávajú miestom, v ktorom žiaci, pedagógovia i ostatná verejnosť v rámci celoživotného vzdelávania nájdu možnosť a príležitosť pracovať na svojom odbornom raste. Kompetencia stanovovať počet tried prvých ročníkov v členení na jednotlivé študijné a učebné odbory pre nasledujúce prijímacie konanie je pre samosprávny kraj zásadná

Podľa materiálu „Komparatívna analýza Žilinského kraja a jeho okresov v súvislosti s plnením cieľov politiky súdržnosti EÚ 2021 – 2027“[62] je možné konštatovať, že pri posudzovaní relatívneho počtu gymnázií je situácia pomerne priaznivá vo viacerých okresoch kraja. Väčšia časť z nich (6) figuruje v

[62] Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu 2019

najúspešnejšej dvadsiatke okresov Slovenska. Najlepší výsledok dosiahol okres Turčianske Teplice (jedno gymnázium na 15 888 obyvateľov), nachádzajúci sa v celoslovenskom porovnaní na 8. pozícii. Pozitívny výsledok registrujú aj okresy Tvrdošín, Ružomberok, Martin, Žilina a Dolný Kubín (na 18 079 - 19 748 obyvateľov, 13.-19. pozícia), ktoré sa zaradili do druhej desiatky okresov. Výsledok mierne lepší ako celorepublikový priemer (medián) zaznamenal okres Liptovský Mikuláš (na 24 102 obyvateľov, 28. pozícia). Za priemerom už mierne zaostáva okres Bytča (na 30 869 obyvateľov, 40. pozícia), citeľnejšie okres Kysucké Nové Mesto (na 32 938 obyvateľov, 48. pozícia). Situácia v rámci kraja je najviac nepriaznivá v okresoch Čadca (na 45 104 obyvateľov, 64. pozícia) a Námestovo (na 62 448 obyvateľov, 69. pozícia), ktoré z tohto pohľadu patria k najmenej úspešným okresom Slovenska. V celoslovenskom porovnaní dosiahli horší výsledok ako okres Námestovo už len okresy Košice - okolie, Topoľčany a Poltár. Posledný zmienený okres je jediným v rámci Slovenska, v ktorom nie je momentálne (údaj za rok 2018) lokalizované žiadne gymnázium. V tomto kontexte je potrebné podotknúť, že kapacita týchto zariadení (a ani ďalších v rámci sociálnej oblasti) hodnotená nebola. Posudzovala sa len priestorová dostupnosť týchto zariadení vyjadrená ich počtom na určitý počet obyvateľov (v zmysle hodnotenia priestorovej lokalizácie/dostupnosti objektov a ich početnosti v území).

Z hľadiska relatívneho počtu stredných odborných škôl je situácia v rámci Žilinského kraja priaznivá v štyroch okresoch. Hneď za elitnou päťkou okresov Slovenska figuruje okres Dolný Kubín (jedna SOŠ na 7 899 obyvateľov, 6. pozícia). V druhej desiatke sa umiestnili okresy Žilina, Ružomberok a Liptovský Mikuláš (na 9 283 - 10 329 obyvateľov, 13.-18. pozícia). Výsledok o málo lepší ako celonárodný priemer eviduje okres Tvrdošín (na 12 052 obyvateľov, 30. pozícia), uzatvárajúci tretiu desiatku okresov. Ostatné okresy kraja v celoslovenskom porovnaní zaostávajú - kým okresy Čadca, Turčianske Teplice, Martin a Kysucké Nové Mesto mierne (na 15 035 - 16 469 obyvateľov, 44.-49. pozícia), okresy Námestovo (na 20 816 obyvateľov, 56. pozícia) a predovšetkým Bytča (na 30 869 obyvateľov, 66. pozícia) už výraznejším spôsobom.

Na ďalšie plnenie strategických cieľov stanovených v stratégii i na samotné fungovanie regionálneho školstva bude mať vplyv Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania s podtitulom Kvalitné a dostupné vzdelanie pre Slovensko vládou SR (ďalej len NPRVV). Program je zameraný na posilnenie inklúzie a integrácie výchovno-vzdelávacieho systému v SR ako celku, od predprimárneho vzdelávania až po ďalšie vzdelávanie dospelých a na postupné zladenie slovenského vzdelávacieho systému s jedným zo štandardných európskych vzdelávacích modelov, a to s jednoštruktúrovým modelom, ktorý je slovenskému systému najbližší (fínsky model).

NPRVV obsahuje tri strategické ciele a dvanásť konkrétnych cieľov. 1. Zvýšenie kvality výchovy a vzdelávania, 2. Zvýšenie dostupnosti kvalitnej výchovy a vzdelávania, 3. Modernizácia výchovy a vzdelávania.

10.1.2 Vysoké školstvo

V kraji sa nachádzajú tri vysoké školy.

Žilinská univerzita v Žiline[63]

Žilinská univerzita v Žiline vznikla 1. septembra 1953 vyčlenením z Českého vysokého učení technického v Prahe ako Vysoká škola železničná. Mala 5 fakúlt: dopravnú, stavebnú, strojnícku, elektrotechnickú a vojenskú. Premenovaním Vysokej školy železničnej v roku 1959 vznikla v Prahe Vysoká škola

[63] https://www.uniza.sk/

dopravná, ktorá bola 6. septembra 1960 premiestnená z Prahy do Žiliny. V roku 1980 dostala škola názov Vysoká škola dopravy a spojov v Žiline. Zákonom č. 324/1996 Z.z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov bol v roku 1996 názov Vysoká škola dopravy a spojov zmenený na Žilinskú univerzitu v Žiline.

Žilinská univerzita ponúka štúdium na siedmich fakultách:

- Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov,
- Strojnícka fakulta,
- Fakulta elektrotechniky a informačných technológií,
- Stavebná fakulta
- Fakulta bezpečnostného inžinierstva,
- Fakulta riadenia a informatiky,
- Fakulta humanitných vied

Celkovo na Žilinskej univerzite v Žiline[64] k 31. 10. 2019 študovalo 6 632 študentov (z toho zahraničných 155 študentov) denná forma a 480 študentov študovalo externou formou.

Katolícka univerzita v Ružomberku

V roku 1996 Akademický senát Trnavskej univerzity kreoval Katecheticko-pedagogickú fakultu sv. Ondreja TU (KPF) transformáciou z Pedagogického inštitútu sv. Ondreja. V roku 1997 bola KPF začlenená do Žilinskej univerzity a jej štatút, s právami cirkevného dohľadu rovnakými ako platia pre teologické fakulty, bol zaregistrovaný na MŠ SR.

Neskôr na báze KPF vznikla Katolícka univerzita v Ružomberku. Zákon NR SR č. 167/2000 zo dňa 10. mája 2000 o zriadení Katolíckej univerzity v Ružomberku určil vznik k 1. júlu 2000 s dvoma fakultami: pedagogickou a filozofickou. Teologická fakulta so sídlom v Košiciach bola zriadená 1. júla 2003, štvrtá fakulta v poradí – fakulta zdravotníctva – začala svoju činnosť 1. júla 2005. Zákon 167/2000 síce zriadil KU ako neštátnu vysokú školu, ale Zákonom NR SR 131/2002 o vysokých školách sa KU stala verejnou vysokou školou s konfesijným charakterom od 1. apríla 2002.

Celkovo na Katolíckej univerzite v Ružomberku[65] k 31. 10. 2019 študovalo 2 639 študentov (z toho zahraničných 379 študentov) denná forma a 862 študentov študovalo externou formou.

Akadémia ozbrojených síl gen. Milana Rastislava Štefánika v L. Mikuláši 01.01.1973

Chronológia vývoja vojenskej vysokej školy v Liptovskom Mikuláši od svojho vzniku po súčasnosť:

- Vysoká vojenská technická škola Československo-sovietskeho priateľstva (1973 - 1993) (Rozkaz prezidenta republiky č. 08 z 28.6.1972)
- Vojenská akadémia (1993 - 2004) (Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 185 z 15.7.1993)
- Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika (2004) (Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 455/2004 Z. z. zo dňa 30. júna 2004)

[64] Centrum vedecko-technologických informácií SR Bratislava
[65] Centrum vedecko-technologických informácií SR Bratislava

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika je štátnou vysokou školou. V akademickom roku 2018/2019[66] študovalo vo všetkých stupňoch a formách vysokoškolskej prípravy 444 študentov, z toho:

- denné 3- ročné vojenské bakalárske štúdium – 260 študentov
- externé 3-ročné vojenské inžinierske/magisterské štúdium – 121 študentov
- externé 5-ročné doktorandské štúdium – 63 študentov

Zastúpenie študentov denného štúdia na vysokých školách ŽSK tvorí 10,3% z celkového počtu študentov vysokých škôl v SR.

Jesseniova lekárska fakulta v Martine[67]

Jesseniova lekárska fakulta je jednou z troch lekárskych fakúlt verejných vysokých škôl v Slovenskej republike. V roku 1969 bola zriadená ako samostatná fakulta, je integrálnou súčasťou Univerzity Komenského. Fakulta uskutočňuje vysokoškolské štúdium bakalárske, magisterské, doktorské, doktorandské a celoživotné vzdelávanie občanov. Poskytuje možnosť štúdia v študijnom programe Všeobecné lekárstvo v jazyku slovenskom i v jazyku anglickom, v študijnom programe Zubné lekárstvo a v nelekárskych študijných programoch (bakalárske štúdium) - Ošetrovateľstvo, Pôrodná asistencia a Verejné zdravotníctvo, (magisterské štúdium) - Pôrodná asistencia a Verejné zdravotníctvo.

Jesseniova lekárska fakulta UK v Martine zamestnávala v roku 2019 v priemernom prepočítanom počte celkom 475 zamestnancov, z toho 201 vysokoškolských učiteľov a 59 výskumných pracovníkov. K 31. októbru 2019 na JLF UK v Martine študovalo v dennej forme štúdia celkom 1540 študentov v piatich akreditovaných študijných odboroch[68].

10.2 Zdravotníctvo

Zdravotná starostlivosť je súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií. Zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu.

Zdravotnú starostlivosť a služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti poskytuje poskytovateľ a zdravotnícki pracovníci za podmienok ustanovených osobitným predpisom. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti v zdravotníckom zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a v zdravotníckom zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti je služba vo všeobecnom hospodárskom záujme.

10.2.1 Zdravotnícke zariadenia

*Z*dravotnú starostlivosť v Žilinskom kraji poskytujú poskytovatelia ambulantnej, ústavnej zdravotnej starostlivosti, záchrannej zdravotnej služby a lekárenskej starostlivosti.

Podľa prílohy č. 7 k nariadeniu vlády č. 640/2008 Z.z. o verejnej minimálnej sieti poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov koncovú sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v Žilinskom kraji tvorí:

[66] http://www.aos.sk/dokum/vsoc2018.pdf
[67] https://www.jfmed.uniba.sk/fakulta/
[68] výročná správa o činnosti Jesseniovej lekárskej fakulty UK v Martine za rok 2019

- Všeobecná nemocnica - Univerzitná nemocnica Martin – zriaďovateľská pôsobnosť MZ SR
- Všeobecná nemocnica – Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok – fakultná nemocnica - zriaďovateľská pôsobnosť MO SR
- Všeobecná nemocnica – Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina - zriaďovateľská pôsobnosť MZ SR
- Liečebňa – Psychiatrická liečebňa Sučany

Ústavné zdravotnícke zariadenia v Žilinskom kraji sú:

Tabuľka 42 Prehľad zdravotníckych zariadení v ŽSK[69]

Druh zdravotníckeho zariadenia	Počet
Poskytovatelia zdravotnej starostlivosti	1400
Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti	29
Polikliniky	10
Nemocnice	7
Psychiatrické liečebne	1
Odborné liečebné ústavy	1
CPLDZ	2
LDCH	1
APS (vrátane zubno-lekárskej služby prvej pomoci)	25
Verejné lekárne	222
Pobočky verejných lekární	20
Nemocničné lekárne	7
Výdajne zdravotníckych pomôcok	22

V Žilinskom kraji je 1400 poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, 29 agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti, 10 polikliník, 7 nemocníc, 1 psychiatrická liečebňa, 1 odborný liečebný ústav, 2 centrá pre liečbu drogových závislostí, 1 liečebňa pre dlhodobo chorých, 222 verejných lekární, 17 pobočiek verejných lekární, 7 nemocničných lekárni a 21 výdajni zdravotníckych potrieb.

Zo 7 nemocníc sú štyri nemocnice v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, dve v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva SR a 1 v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva obrany SR.

Z dôvodu efektívneho poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti je dlhodobým zámerom znižovanie priemernej doby ošetrovania a zvyšovanie „obložnosti“ (využiteľnosť, resp. napĺňanie kapacity lôžok nemocníc). Aktuálny počet lôžok v Žilinskom kraji je 3876.[70]

Tabuľka 43 Ambulantné zdravotnícke zariadenia v ŽSK[71]

Okres	Počet ambulantných zdravotníckych zariadení
Bytča	55
Čadca	222

[69] https://www.zilinskazupa.sk/sk/samosprava/urad-zsk/odbor-zdravotnictva/zdravotnicke-zariadenia-zilinskeho-kraja/
[70] Koncepcia rozvoja sociálnych služieb ŽSK na roky 2019 - 2023
[71] https://www.e-vuc.sk/zsk/zdravotnictvo/ambulantne-zdravotnicke-zariadenia.html?page_id=52318

Okres	Počet ambulantných zdravotníckych zariadení
Dolný Kubín	163
Kysucké Nové Mesto	71
Liptovský Mikuláš	229
Martin	551
Námestovo	142
Ružomberok	328
Turčianske Teplice	48
Tvrdošín	122
Žilina	689
Kraj spolu	2620

Tabuľka 44 Zoznam a sídlo nemocníc a polikliník v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK[72]

Nemocnice	Okres	Sídlo	Počet lôžkových oddelení	Počet lôžok
Dolnooravská nemocnica s poliklinikou Ladislava Nádaši Jégého	Dolný Kubín	Nemocničná 1944/10, 026 14 Dolný Kubín	10	358
Hornooravská nemocnica s poliklinikou Trstená	Tvrdošín	Mieru 549/16, 028 01 Trstená	9	272
Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca	Čadca	Palárikova 2311/57, 022 01 Čadca	12	436
Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	Palúčanská 25, 031 23 Liptovský Mikuláš	10	280
Oravská poliklinika Námestovo		Červeného kríža 62/30, 029 01 Námestovo		
Spolu			41	1341

Tabuľka 45 Pevná sieť poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti, ktorí poskytujú ústavnú pohotovostnú službu

P.č	**Mesto**	**Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti (zdravotnícke zariadenie)**	**Typ urgentného príkmu**
	Čadca	Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca	1
	Litovský Mikuláš	Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Litovský Mikuláš	1
	Martin	Univerzitná nemocnica Martin	2
	Ružomberok	Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok	2

[72] https://www.zilinskazupa.sk/sk/samosprava/urad-zsk/odbor-zdravotnictva/zdravotnicke-zariadenia-posobnosti-zsk/

Tabuľka 46 Zoznam zdravotníckych zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti Žilinského kraja

Druh zdravotníckeho zariadenia	Názov zdravotníckeho zariadenia	Zriaďovateľ zariadenia
	NsP Čadca	VÚC
NsP II. typu	NsP Dolný Kubín	VÚC
	NsP Liptovský Mikuláš	VÚC
	NsP Trstená	VÚC
FN	MFN Martin	MZ SR
NsP III. typu,	NsP Žilina III	MZ SR
ÚVN	ÚVN Ružomberok	MO

10.2.2 Kúpeľníctvo

Významné miesto v systéme starostlivosti o zdravie obyvateľov majú prírodné liečebné kúpele a kúpeľné liečebne, ktoré sa viažu na výskyt prírodných liečivých zdrojov.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (Štátna kúpeľná komisia) je podľa zákona č. 538/2005 Z.z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov príslušným orgánom na vydávanie povolení na prevádzkovanie prírodných liečebných kúpeľov a kúpeľných liečební, ako zdravotníckych zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti podľa zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotných pracovníkov, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Hlavnou funkciou prírodných liečivých kúpeľov je poskytovanie kúpeľnej starostlivosti podľa indikačného zoznamu. Až následne môžu byť využité ich ďalšie funkcie, a to rehabilitačno-regeneračná a preventívna (v rámci kúpeľného turizmu).

Na území Žilinského kraja sa nachádzajú nasledovné kúpeľné miesta s prírodnými liečivými zdrojmi:

- Lúčky, Rajecké Teplice, Turčianske Teplice, Liptovský Ján, Kunerad, Korytnica a
- ochranné pásma I. a II. stupňa prírodných liečivých zdrojov v Rajeckých Tepliciach, Turčianskych Tepliciach, Lúčkach, Korytnici, Oravskej Polhore

V Žilinskom kraji sú aj ochranné pásma I. a II. stupňa prírodných minerálnych zdrojov v:

- Budiši, Kláštore pod Znievom, Mošovciach, Martine, Socovciach, Liptovskej Štiavnici, Ludrovej, Korytnici

Prírodné liečivé zdroje sa na liečebné účely využívajú v prírodných liečebných kúpeľoch v Rajeckých Tepliciach, Turčianskych Tepliciach a v Lúčkach. Klimatické podmienky vhodné na liečenie sa využívajú v kúpeľnej liečební v Liptovskom Jáne (Kúpeľno-rehabilitačný ústav MV SR BYSTRÁ)

Uznané klimatické podmienky sú aj v okrese Čadca v obci Makov. V lokalite Kunerad, Makov, Oravská Polhora a Korytnici sa v súčasnosti neprevádzkujú prírodné liečebné kúpele a ani kúpeľná liečebňa. Prírodné minerálne zdroje sú využívané na plnenie do spotrebiteľského obalu vo vybudovaných plniarňach, a to v Kláštore pod Znievom, v Korytnici, v Liptovskej Osade - časť Korytnica, v Martine - časť Záturčie a v Budiši.

V Liptovskej Štiavnici, v Ludrovej a v Mošovciach sú uznané zdroje za prírodné minerálne zdroje, ale v súčasnosti nie sú v týchto lokalitách vybudované plniarne prírodnej minerálnej vody. Chránené záujmy vo vyššie uvedených lokalitách predstavujú z hľadiska územného

Základné predpoklady rozvoja zdravotníctva v Žilinskom kraji

Národná rada SR 14. 12. 2021 schválila optimalizáciu siete nemocníc. Prvé reálne zmeny v praxi by sa mali pocítiť v nemocniciach v roku 2024. Podľa rezortu zdravotníctva ide o najväčšiu reformu za posledných 17 rokov. Priniesť by mala menej zbytočných úmrtí, viac zachránených životov, kvalitnejšie podmienky na prácu zdravotníkom a ich zastabilizovanie.

Úrovne nemocníc, programov a medicínskych služieb budú po novom rozdelené do kategórií a označené ako V. úroveň, IV. úroveň, III. úroveň, II. úroveň a I. úroveň. Pričom V. úroveň predstavuje najvyššiu a I. najnižšiu úroveň.

Rezort zdravotníctva ustanoví kategorizáciou a programový profil pre každú úroveň, spôsob určenia medicínskej služby a zoznam služieb, pre každú službu by mal stanoviť zaradenie do medicínskeho programu, ale aj úroveň medicínskej služby a označenie, či je povinná, nepovinná alebo doplnková.

Budú tiež ustanovené indikátory kvality pre ústavnú starostlivosť a ich cieľové hodnoty, ako aj časová dostupnosť. *„Časová dostupnosť ústavnej starostlivosti sa nesmie stanoviť pre neodkladnú zdravotnú starostlivosť"*. Podmienky pre tvorbu siete nemocníc majú byť: ich geografická dostupnosť, počet poistencov v spádovom území nemocnice a minimálny počet lôžok. Napríklad pri V. úrovni má mať najmenej 90 percent poistencov čas dojazdu do nemocnice do 300 minút a najviac 1,5 percenta poistencov nad 350 minút.

Počet poistencov v spádovom území nemocnice tejto úrovne má byť najmenej 5 000 000. Pri III. úrovni má mať väčšina poistencov čas dojazdu do nemocnice do 60 minút a minimum nad 90 minút. Počet poistencov v spádovom území v tejto úrovni má byť najmenej 450 000 poistencov, najviac 900 000.

Legislatíva stanovuje aj sankcie pri nespĺňaní podmienok, ak nedôjde včas k odstráneniu nesúladu. Stanovuje tiež povinnosti zdravotnej poisťovne, ktorá bude musieť rezortu zdravotníctva pravidelne zasielať údaje o spotrebe ústavnej starostlivosti za každého poistenca.

V prechodných ustanoveniach pribudlo, že vláda SR nesmie neprimerane zmeniť počet lôžok stanovených v nariadení vlády. Od 1. januára 2022 do 31. decembra 2030 má byť stanovené, že minimálny počet lôžok sa nesmie zmeniť o viac ako 1000 za rok.

„Zmena počtu lôžok musí zohľadňovať dostupnosť ambulantnej zdravotnej starostlivosti a dostupnosť ústavnej starostlivosti v spádovom území nemocnice," Nemalo by tak dôjsť k reprofilizácii akútnych lôžok predtým, než reálne dôjde k zvýšeniu kapacity v ambulantnej sfére.

V zmysle reformy by mali vzniknúť nové ambulancie, konkrétne v roku 2023, teda ešte pred spomínanou zmenou nemocníc, ktorá sa v praxi odrazí v roku 2024.

10.2.3 Ochrana zdravia obyvateľstva

Údaje potrebné pre vypracovanie časti Ochrana zdravia obyvateľstva čerpáme z podkladov Štatistického úradu SR a Národného centra zdravotníckych informácií (publikácia Zdravotnícka ročenka Slovenskej republiky 2020).

Pri spracovaní údajov za rok 2020 boli zaznamenané zmeny vo vývoji niektorých prezentovaných ukazovateľov oproti predchádzajúcim rokom, čo bolo vo väčšej alebo menšej miere ovplyvnené epidemickou situáciou v súvislosti s infekčným ochorením COVID-19. Celkový dopad na zdravotný stav obyvateľstva bude možné popísať až s určitým časovým odstupom.

Počet úmrtí v Slovenskej republike sa v období rokov 2011 až 2019 pohyboval v intervale s minimom 51 346 úmrtí v roku 2014 po maximum 54 293 úmrtí v roku 2018 s miernymi medziročnými zmenami (od -2,9 % do 4,8 %). V roku 2020 však aj v dôsledku infekcie koronavírusom zomrelo v Slovenskej republike 59 089 osôb, čo je o 11 % viac (+ 5 855 úmrtí) ako v roku 2019 (53 234). Infekcia COVID-19 zapríčinila 4 004 úmrtí a podieľala sa tak 6,8 % na celkovom počte úmrtí v roku 2020. Hrubá miera úmrtnosti (počet zomretých v prepočte na 1 000 obyvateľov) stúpla z 9,8 ‰ v roku 2019 na 10,8 ‰ v roku 2020, to predstavuje vzostup o 10,9 %. Hrubá miera úmrtnosti mužov (11,4 ‰) prevyšuje hrubú mieru úmrtnosti žien (10,3 ‰), avšak medziročný nárast v roku 2020 bol rovnaký u oboch pohlaví (o 10,9 %).

Priemerný vek zomretých v SR v r. 2020 bol 73,96 rokov, u mužov 70,24 rokov a u žien 77,92 rokov, v ŽSK bol tento údaj za rok 2020 73,59 rokov, u mužov 69,33 rokov a u žien 78,35 rokov

Choroby obehovej sústavy (CHOS) sú naďalej hlavnou príčinou smrti slovenskej populácie. V roku 2020 sa podieľali 46 % na celkovom počte úmrtí. Z dôvodu CHOS zomrelo 27 190 osôb, čo je o 1 970 osôb viac ako v roku 2019. U mužov tvorili úmrtia na CHOS podiel 41,0 % (12 486) a u žien 51,3 % (14 704) z celkového počtu zomretých v danom pohlaví. Hodnota hrubej miery úmrtnosti na CHOS u mužov (468,4 na 100 000 mužov) aj u žien (526,5 na 100 000 žien) v roku 2020 prerušila dlhodobo pozvoľne klesajúci trend a medziročne vzrástla o 7,7 %, rovnako u oboch pohlaví. Zo skupín diagnóz prevládali ischemické choroby srdca (15 393), cievne choroby mozgu (4 213), iné choroby srdca (3 516) aj choroby tepien, tepničiek a vlásočníc (2 573).

Nádory v roku 2020 spôsobili úmrtie 14 027 osôb, čo bol podiel 23,7 % zo všetkých zomretých s vyšším zastúpením u mužov (25,6 %) ako u žien (21,8 %). Vývoj úmrtnosti mužov i žien na nádory si v posledných rokoch udržiaval takmer stabilnú úroveň. V porovnaní s rokom 2019 nastal nárast počtu úmrtí aj v tejto skupine chorôb, a to u oboch pohlaví (+ 190 úmrtí mužov, + 337 úmrtí žien). Hrubá miera úmrtnosti mužov vzrástla o 2,6 % na 291,9 na 100 000 mužov. Úmrtnosť žien vzrástla o 5,6 % na 223,6 na 100 000 žien. U oboch pohlaví bolo úmrtie najčastejšie spôsobené v dôsledku nádorov tráviacich orgánov (2 670 mužov, 1 883 žien). U mužov nasledovali nádory dýchacích a vnútrohrudníkových orgánov (1 688), mužských pohlavných orgánov (787) a močovej sústavy (595). V ženskej populácii boli dominantné nádory prsníka (1 035), ženských pohlavných orgánov (874), ale aj dýchacích a vnútrohrudníkových orgánov (695).

V poradí treťou najčastejšou príčinou smrti sa v roku 2020 stala infekcia COVID-19, na ktorú zomrelo 4 004 osôb (6,8 % z celkového počtu úmrtí). Predstavuje tak hrubú mieru úmrtnosti 73,3 na 100 000 obyvateľov. Počet zomretých mužov (2 081) mierne prevýšil počet zomretých žien (1 923), rovnako aj v prípade hrubej miery úmrtnosti (muži 78,1; ženy 68,9 na 100 000 obyvateľov daného pohlavia).

Základným syntetickým ukazovateľom úrovne životných podmienok obyvateľstva a úmrtnostných pomerov je stredná dĺžka života pri narodení, t.j. nádej na dožitie určitého veku. Stredná dĺžka života pri narodení dosiahla v SR v r. 2020 u mužov hodnotu 73,5 roka, v Žilinskom kraji to bolo 73,30 roka. U žien má hodnota ukazovateľa, (rovnako ako aj v prípade mužov, klesajúci trend od roku 2016) a v r. 2020 predstavovala na úrovni SR 80,2 roka a v Žilinskom kraji 81,07 roka.

Priemerný vek dožitia obyvateľov SR sa za poslednú dekádu zvýšil o 2,5 roka, keď sa muži dožívajú 73,8 roka a ženy o sedem rokov viac. Priemerný vek žijúcich obyvateľov SR dosiahol v r. 2020 u mužov 39,65 roka a u žien 42,79 roka. Priemerný vek obyvateľov SR predstavoval 41,26 roka. Priemerný vek obyvateľov ŽSK dosiahol v roku 2020 40,8 roka. U mužov priemerný vek predstavoval 39,22 roka a u žien 42,23 roka.

Medzi indikátory charakterizujúce zdravotný stav obyvateľstva patria:

- natalita (počet živonarodených detí na 1 000 obyvateľov za rok),
- novorodenecká úmrtnosť (počet úmrtí detí mladších ako 28 dní na 1 000 živonarodených detí za rok),
- dojčenská úmrtnosť (počet úmrtí detí mladších ako jeden rok na 1 000 živonarodených detí).

Úmrtnosť a pôrodnosť majú v populačnom vývoji obyvateľov kľúčové postavenie, pretože predstavujú základné zložky reprodukcie. Zároveň sa oba demografické javy podieľajú, každý iným spôsobom, na vytváraní vekovej štruktúry.

Orgány verejného zdravotníctva v rozsahu ustanovenom zákonom NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov:

a) Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky,
b) Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky,
c) regionálne úrady verejného zdravotníctva,
d) Ministerstvo obrany Slovenskej republiky,
e) Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
f) Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky,
g) Slovenská informačná služba.

Sídla a územné obvody regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Žilinskom kraji

- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Žiline s územnou pôsobnosťou pre okresy Žilina a Bytča
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Martine s územnou pôsobnosťou pre okresy Martin a Turčianske Teplice
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Liptovskom Mikuláši s územnou pôsobnosťou pre okresy Liptovský Mikuláš a Ružomberok
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Čadci s územnou pôsobnosťou pre okresy Čadca a Kysucké Nové Mesto
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Dolnom Kubíne s územnou pôsobnosťou pre okresy Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín.

Regionálne úrady verejného zdravotníctva pôsobiace na území Žilinského kraja je potrebné výhľadovo dobudovať personálne, ale hlavne laboratórnym a diagnostickým vybavením

V roku 2020 poskytovalo kúpeľnú starostlivosť 31 zdravotníckych zariadení. V roku 2020 došlo k poklesu inak dlhodobo rastúceho trendu počtu liečených osôb v kúpeľnej starostlivosti na území SR, čo bolo ovplyvnené opatreniami súvisiacimi s pandémiou ochorenia COVID-19. V zariadeniach kúpeľnej starostlivosti ukončilo liečebný pobyt 110 613 pacientov, z ktorých 101 894 boli osoby s trvalým pobytom v SR a 8 719 osoby bez trvalého pobytu v SR. V porovnaní s rokom 2019 sa v roku 2020 v kúpeľoch liečilo o 75 062 pacientov menej, čo predstavovalo pokles o 40,4 %.

10.3 Sociálna starostlivosť

Kompetencie samosprávneho kraja pre oblasť sociálnej starostlivosti sú definované v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej zákon č. 488/2008 Z. z.). Tento zákon upravuje právne vzťahy pri poskytovaní a financovaní sociálnych služieb, a upravuje dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb.

V roku 2014 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR vypracovalo Národné priority rozvoja sociálnych služieb pre roky 2015 až 2020, ktoré sú odzrkadlením reálnej situácie poskytovania sociálnych služieb v SR, vychádzajú z potrieb identifikovaných v rámci SR a zároveň z priorít Európskeho spoločenstva (dostupnosť a prístupnosť sociálnych služieb a ich finančná udržateľnosť). Medzi Národné priority rozvoja sociálnych služieb SR do roku 2020 patrí:

- zabezpečiť realizáciu práva občana na poskytovanie sociálnej služby so zohľadnením ľudskoprávneho a nediskriminačného prístupu a dôrazom na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti,
- zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami cieľových skupín a komunity,
- zvýšiť dostupnosť komunitných sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj sociálnych služieb pre rodinu, ktorá sa stará o svojho člena, odkázaného na pomoc inej osoby pri sebaobsluhe,
- deinštitucionalizovať sociálne služby,
- presadiť princíp integrovanej dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti,
- zaviesť systém zabezpečenia a hodnotenia podmienok kvality poskytovaných sociálnych služieb.

V Žilinskom kraji sa poskytuje celý rad rôznych druhov a foriem sociálnych služieb. Podstatnú väčšinu týchto sociálnych služieb tvoria sociálne služby v zariadeniach, ktoré sú poskytované fyzickým osobám odkázaným na pomoc inej fyzickej osoby z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku. Majoritu v týchto sociálnych službách tvoria celoročné pobytové sociálne služby, ktoré sú v najväčšom podiele zastúpené poskytovateľmi sociálnych služieb zriadenými Žilinským samosprávnym krajom.

Tabuľka 47 Celoročné pobytové služby v Žilinskom kraji

Poskytovateľ	Celoročná forma				Na určitý čas	Spolu	Podiel v %
	ŠZ	DSS	ZpS	ZPB	ZOS		
ŽSK	1292	1192	445	20		2949	61,68
Neverejní	68	79	857	6	108	1118	23,38
Obce	16	21	606		71	714	14,93
Spolu	1376	1292	1908	26	179	4781	100,0

Zdroj: Koncepcia rozvoja sociálnych služieb ŽSK na roky 2019 - 2023

ŠZ – špecializované zariadenie
DSS – domov sociálnych služieb
ZpS – zariadenie pre seniorov
ZPB – zariadenie podporovaného bývania
ZOS – zariadenie opatrovateľskej služby

Žilinský samosprávny kraj eviduje priemerne ročne 560 občanov v poradovníku čakateľov do špecializovaného zariadenia a do domova sociálnych služieb a 355 do zariadenia pre seniorov. Veľký záujem o poskytovanie celoročných pobytových sociálnych služieb v zariadeniach je spôsobený aj nízkym podielom poskytovania opatrovateľskej služby, ktorá je v originálnej pôsobnosti obcí. Len 0,28 % občanom Žilinského samosprávneho kraja je poskytovaná domáca opatrovateľská služba.

Tabuľka 48 Opatrovateľská služba v Žilinskom kraji

Obdobie	Počet opatrovaných	Počet poskytovateľov	Z toho	
			Obce	Neverejní
2017	1971	231	188	43
2018	1942	232	189	43

Zdroj: MPSVR SR a ŽSK

V Žilinskom kraji je k decembru 2018 evidovaných 65 644 fyzických osôb s ŤZP, t. j. 9,5 % obyvateľov kraja (každý desiaty občan) má ťažké zdravotné postihnutie. Najväčší podiel osôb s ŤZP – 53,9 % - tvorí skupina ľudí vo veku 62 a viac rokov a 31 % skupina ľudí vo veku 40 až 61 rokov. Skupinu osôb s ŤZP do 18 rokov tvorí 2 588 občanov (3,94 %).

Zo špeciálnej analýzy potrieb občanov, poskytovateľov a obcí nevyplynula prioritná potreba služieb krízovej intervencie, avšak z hľadiska aplikačnej praxe a v rámci zabezpečenia predchádzania vzniku nepriaznivých sociálnych situácií - kríz v rodine - je potrebné v neposlednom rade podporovať rozvoj aj týchto služieb.

Tabuľka 49 Pobytové sociálne služby krízovej intervencie

Poskytovateľ	ZNB	Útulok	Nocľaháreň	DnPC	Spolu
ŽSK	54	77		8	139
Neverejní	40	122	69	25	256
Obce	15	42		84	141
Spolu	109	241	153	33	536

Zdroj: ŽSK
ZNB – zariadenie núdzového bývania
DnPC– domov na pol ceste

Pod hranicou rizika chudoby sa v roku 2017 v Žilinskom kraji nachádzalo 91 852 obyvateľov kraja, čo predstavovalo 13,7 % z celkovej populácie kraja. Od roku 2012 tento podiel vzrástol o 1 %, pričom celoslovenský priemer za sledované obdobie klesol o 0,5 %.

Najohrozenejšími skupinami ľudí sú nezamestnaní, rodiny s troma a viac nezaopatrenými deťmi, neúplné rodiny, deti, poberatelia dôchodku a osoby so zdravotným postihnutím.

Základné predpoklady rozvoja sociálnej starostlivosti v Žilinskom kraji

Rozvoj sociálnych služieb je jedným z predpokladov hospodárskeho a sociálneho rozvoja v danom území. Žilinský samosprávny kraj má vypracovaný dokument „Koncepcia rozvoja sociálnych služieb na roky 2019 – 2023“, ktorá vychádzala z dokumentov na národnej úrovni a strategických dokumentov na miestnej úrovni. Podľa vyššie uvedenej Koncepcie ...jednou z vízií ŽSK vzhľadom na nárast počtu obyvateľov vo vyššom veku a občanov odkázaných na pomoc je zvyšovať počet miest v zariadeniach sociálnych služieb, predovšetkým komunitného typu.

V roku 2021 bola vypracovaná SMART koncepcia v oblasti sociálnych inovácií ŽSK na roky 2021 – 2025 s výhľadom do roku 2030, ktorá stanovila globálny cieľ, strategické priority, opatrenia.

K tomu je potrebné posilniť a zefektívniť existujúce sociálne služby, rozšíriť ich o doteraz absentujúce druhy služieb, upraviť a spresniť pravidlá ich poskytovania v súlade s podmienkami definovanými zákonom o sociálnych službách.

V regióne Žilinského samosprávneho kraja dopyt po pobytovej forme sociálnych služieb dlhodobo prevyšuje kapacitné možnosti existujúcich zariadení sociálnych služieb (ZSS) v regióne. Uvažovať preto o rozvoji sociálnych služieb z úrovne ŽSSK, ale aj miest a obcí, ktoré tento región zahŕňa, je nevyhnutné z týchto dôvodov:

- priemerný vek obyvateľstva sa predlžuje a rastie počet občanov, ktorí vzhľadom na svoj vek a zdravotný stav sú odkázaní na pomoc iných, resp. na inštitucionálnu starostlivosť,
- v súčasnosti ponúkané sociálne služby pre občanov kraja sú kapacitne ale aj z hľadiska rôznorodosti nepostačujúce. Absentujú progresívne formy sociálnych služieb: denné stacionáre, zariadenia opatrovateľskej služby, podporovaného bývania, mobilná asistencia, prepravná služba a pod.

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb na roky 2019 – 2023 stanovila priority a ciele na roky 2019 – 2023 medzi ktoré patria:

Priorita č. 1 Zvýšiť kvalitu, bezpečnosť, účelnosť a dostupnosť poskytovaných sociálnych služieb so zameraním na dlhodobú udržateľnosť, s nasledovnými cieľmi:

- Zabezpečiť včasnú informovanosť o vývoji potrieb občanov v oblasti sociálnych služieb na úrovni ŽSK.
- Vytvoriť koordinovanú platformu pre zvýšenie komplexného prístupu v riešení sociálnych problémov na území ŽSK.
- Stabilizovať kvalitu, bezpečnosť a finančnú dostupnosť sociálnych služieb.
- Podporiť špecifické služby súvisiace s komplexnosťou a dostupnosťou poskytovaných sociálnych služieb v ŽSK.

Priorita č. 2 Zvyšovať atraktivitu práce v sociálnych službách a stabilizovať pracovné prostredie v sociálnych službách, s nasledovnými cieľmi:

- Podpora motivácie zamestnancov sociálnych služieb pre zotrvanie v pracovnom pomere a zvýšenie atraktivity povolaní v sociálnych službách.
- Iniciovanie zavedenia experimentálneho vzdelávania pre profesiu opatrovateľ/opatrovateľka pre zabezpečenie dostatočného počtu zamestnancov v tomto odbore.

- Doplniť, obnoviť, rozšíriť a prehĺbiť odbornú kvalifikáciu pracovníkov v sociálnych službách nadobudnutú v školskom vzdelávaní a umožniť nadobudnutie novej odbornej kvalifikácie.

Priorita č. 3 Zvýšiť dostupnosť a udržateľnosť sociálnych služieb pre ľudí so zdravotným postihnutím.
- Podporovať dostupnosť sociálnych a komunitných služieb, s nasledovnými cieľmi:
- Pripraviť proces zavádzania a uplatňovania princípov deinštitucionalizácie pobytových foriem zariadení sociálnych služieb.

Priorita č. 4 - Vytvoriť systém podpory poskytovateľov sociálnych služieb pri plánovaní a prevádzkovaní sociálnych služieb pre ľudí v nepriaznivej sociálnej situácii, s nasledovnými cieľmi:
- Zvýšiť mieru spolupráce subjektov pôsobiacich v oblasti prevencie sociálno-patologických javov.
- Podporiť aktivity zamerané na vznik/udržateľnosť sociálnych služieb krízovej intervencie a služieb na podporu rodiny.
- Podporiť aktivity zamerané na vznik a udržateľnosť nízkoprahových sociálnych služieb.

Priorita č. 5 Vytvoriť systém podpory miestnej samosprávy pri plánovaní a prevádzkovaní sociálnych služieb v ich zriaďovateľskej pôsobnosti, so zameraním na potreby občanov, dostupnosť a dlhodobú udržateľnosť, s nasledovnými cieľmi:

- Podporiť aktivity zamerané na samostatnosť a mobilitu seniorov.
- Podporiť aktivity zamerané na vznik a udržateľnosť sociálnych služieb pre seniorov.

Priorita 6 - Zvyšovať informovanosť občanov o poskytovaných sociálnych službách a súvisiacich zdravotných službách na území ŽSK.
- Vytvoriť prehľadný a operatívny informačný systém o aktuálne dostupných kapacitách sociálnych služieb na území ŽSK.
- Zvýšiť mieru informovanosti občanov o výhodách a nevýhodách jednotlivých druhov a foriem služieb.
- Vytvoriť systém v oblasti informovania o dostupných finančných zdrojoch z grantov EÚ.
- Zmapovať nevyužité voľné priestory, v ktorých by sa mohli realizovať sociálne služby (tzv. „stratené sociálne priestory“)

10.4 Kultúra

Žilinský kraj disponuje pomerne rozvinutou sieťou kultúrnych zariadení, ktoré možno rozdeliť na regionálne, obecné (mestské) a kultúrne zariadenia iných subjektov. Žilinský samosprávny kraj, realizuje kultúrnu ponuku prostredníctvom činnosti 22 odborných kultúrnych organizácií v svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Všetky kultúrne inštitúcie v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja sú samostatnými právnickými osobami hospodáriacimi ako príspevkové organizácie, a sú to:

- **4 múzeá** – Považské múzeum v Žiline, Kysucké múzeum v Čadci, Liptovské múzeum v Ružomberku, Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne
- **5 galérií** - Galéria Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši, Galéria Jána Halu Važec, Považská galéria umenia v Žiline, Oravská galéria v Dolnom Kubíne, Turčianska galéria v Martine, Kysucká galéria v Čadci,
- **2 divadlá –** Slovenské komorné divadlo Martin, Bábkové divadlo v Žiline

- **5 knižníc** - Žilinská knižnica, Kysucká knižnica v Čadci, Turčianska knižnica v Martine , Liptovská knižnica Gašpara Fejérpataky-Belopotockého v Liptovskom Mikuláši, Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne
- **5 osvetových stredísk** - Krajské kultúrne stredisko Žilina, Oravské osvetové stredisko v Dolnom Kubíne, Turčianske kultúrne stredisko v Martine, Liptovské kultúrne stredisko v Liptovskom Mikuláši, Kysucké osvetové stredisko v Čadci
- **1 hvezdáreň** - Krajská hvezdáreň v Žiline

Činnosť kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK dopĺňajú na miestnej úrovni knižnice, kiná, amfiteátre, kultúrne domy / osvetové zariadenia, pamätné izby či domy, ale aj mestské / obecné či privátne múzeá a galérie.

Predpokladom pre realizáciu a rozvoj kultúry v kraji sú aj desiatky neverejných združení, spolkov, osôb pôsobiacich v kultúrno-osvetovej činnosti a samozrejme aj privátne kultúrne zariadenia.

Základné predpoklady rozvoja na území Žilinského kraja

Z pohľadu budúcnosti kultúry v kraji si Žilinský samosprávny kraj stanovil nasledovnú víziu:

- Racionálne a efektívne využívať prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov pre rozvoj kraja

V tomto kontexte si ŽSK určil svoje poslanie, ktorým je vytvárať čo najlepšie podmienky pre tvorbu a prezentáciu kultúry a kultúrnych hodnôt na miestnej a regionálnej úrovni pre súčasné generácie a v maximálnej miere zabezpečovať ochranu kultúrneho dedičstva pre generácie budúce.

Nástrojom kultúrnej politiky ŽSK je sieť 22 regionálnych kultúrnych inštitúcií, ako aj poskytovanie dotácií na podporu kultúry a obnovu národných kultúrnych pamiatok. Úlohou Žilinského samosprávneho kraja je zhodnotenie a využitie kultúrneho potenciálu kraja, vytváranie materiálno-technických a personálnych podmienok pre rozvoj kultúry, ako aj **pre obnovu kultúrnych pamiatok a rozvoj kultúrneho turizmu.**

Nevyhnutným predpokladom úspešného kultúrneho rozvoja územia Žilinského kraja je úzka spolupráca orgánov Žilinského samosprávneho kraja s mestskými a obecnými samosprávami, verejnoprávnymi inštitúciami, orgánmi ústrednej i miestnej štátnej správy, ako aj s inými organizáciami a inštitúciami, ktoré na území kraja pôsobia. Najbližším partnerom orgánov regionálnej samosprávy sú orgány mestských a obecných samospráv, ktoré zodpovedajú za rozvoj jednotlivých sídiel na území kraja.

Kultúra sa rozvíja hlavne v mestských sídlach, kde je väčší a stabilnejší potenciál záujemcov o ňu. Napriek tomu aj tu pretrvávajú problémy s finančným zabezpečením kultúrnych a spoločenských zariadení. Postavenie dominantného kultúrno-spoločenského centra na území Žilinského kraja plní krajské mesto Žilina Svoj význam si udržujú aj ostatné okresné sídla, ako aj mestské sídla Martin Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Dolný Kubín, Čadca, Bytča, Námestovo, Tvrdošín,

Nepriaznivá ekonomická situácia niektorých malých obcí a nízky záujem obyvateľov o kultúru spôsobili, že kultúrne domy, bývalé kiná či knižnice sú využívané na lukratívnejšie komerčné podnikateľské aktivity.

Stabilizácia jestvujúcej siete kultúrnych zariadení lokálneho významu, predovšetkým siete knižníc a osvetových, resp. kultúrnych stredísk, zostáva aj v budúcom období základným predpokladom pre

rozvíjanie kultúrno-spoločenských aktivít najširších vrstiev obyvateľstva. Osobitnú pozornosť treba venovať zabezpečeniu **rovnakého prístupu všetkých občanov ku kultúrnym hodnotám,** teda aj obyvateľov so zdravotným postihnutím, predovšetkým v rámci svojej kultúrno-výchovnej činnosti. Skvalitnenie života ľudí so zdravotným postihnutím je potrebné realizovať v zmysle Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života.

Strategické ciele rozvoja kultúrnych organizácií na území ŽSK a nástroje na ich realizáciu boli a budú rozpracované do konkrétnych úloh v osobitných materiáloch ako napr.

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského kraja 2021+ (v súčasnosti v procese prípravy vydaný rozsah hodnotenia strategického dokumentu)
- SMART koncepcia rozvoja kultúry ŽSK – analytická a návrhová časť (04.2021

10.5 Šport a telesná výchova[73]

Šport a pohybové aktivity sú neoddeliteľnou súčasťou životného štýlu moderného človeka. Pravidelná telovýchovná a športová činnosť, či už v rekreačnej, výkonnostnej alebo vrcholovej podobe, vedie všetky vekové kategórie k vytváraniu si pozitívnych zdravotných, hygienických a sociálnych návykov, ktoré vedú k zdravému štýlu života a vyššej fyzickej zdatnosti a výkonnosti. Cieľom Žilinského samosprávneho kraja bolo a je vytvárať podmienky pre zvyšovanie možnosti zmysluplného využívania voľného času so zameraním na športové aktivity vrátane organizačného zabezpečenia a udržiavania, rozširovania a modernizácie potrebnej športovej infraštruktúry.

Odbor školstva a športu v období od marca 2017 do septembra 2017 vykonal pasportizáciu športovísk a ihrísk v školách a školských zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja za účelom zistenia ich aktuálneho stavu. Metodické návštevy boli za týmto účelom vykonané v 59 školách a v 1 školskom zariadení.

V roku 2017 bolo v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK 61 škôl a školských zariadení, ktoré mali spolu 245 športových objektov, z ktorých riaditelia označili celkom 173 športovísk (71%) za vyhovujúce, 72 športových objektov (29%) za nevyhovujúce. Z toho:

V regióne horné Považie je z celkového počtu 59 športovísk:

- 49 (83%) vyhovujúcich,
- **10 (17%) nevyhovujúcich.**

V regióne Orava je z celkového počtu 40 športovísk:

- 27 (68%) vyhovujúcich,
- **13 (33%) nevyhovujúcich.**

V regióne Turiec je z celkového počtu 47 športovísk:

- 25 (53%) vyhovujúcich,
- **22 (47%) nevyhovujúcich**

[73] Dodatok č. 1 k Regionálnej stratégii výchovy a vzdelávania v stredných školách v ŽSK na roky 2018 - 2022

V regióne Liptov je z celkového počtu 69 športovísk:

- 45 (65%) vyhovujúcich,
- **24 (35%) nevyhovujúcich.**

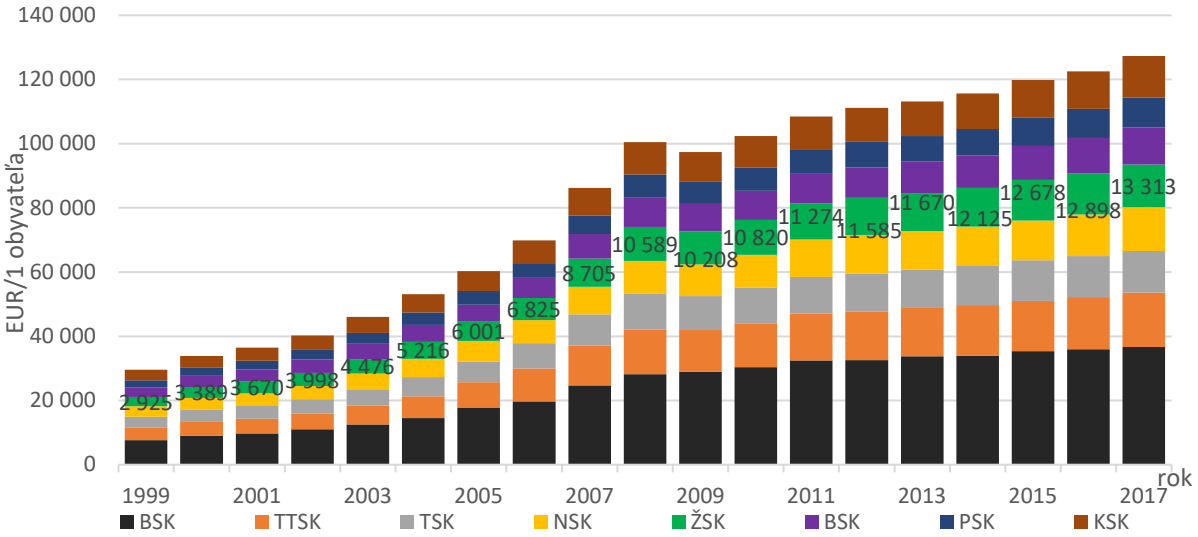
V región Kysuce je z celkového počtu 30 športovísk:

- 27 (90%) vyhovujúcich,
- **3 (10%) nevyhovujúcich.**

11 HOSPODÁRSKA ZÁKLADŇA

ŽSK dosahuje vzhľadom na HDP na obyvateľa v krajoch SR priemerné hodnoty, pričom ak by sme abstrahovali BSK (ktorý výrazne navyšuje takmer všetky priemerné ukazovatele za SR), tak by sme mohli analyzovaný kraj hodnotiť ako výrazne nadpriemerný.

Graf 39 Vývoj HDP v krajoch SR v EUR / 1 obyvateľa za roky 1999 až 2017

Zdroj: MDV SR, 2020

Vzhľadom na ukazovateľ HDP na obyvateľa bol ŽSK v roku 2018 na 3. mieste spomedzi krajov SR a jeho podiel na národnom HDP predstavoval 10,8 %. Na základe hrubej pridanej hodnoty podľa ekonomických činností je možné upozorniť na najnižšiu (2014 - 2018) pridanú hodnotu v poľnohospodárstve ŽSK spomedzi krajov SR, čo je determinované fyzicko-geografickými pomermi územia a naopak najvyššiu pridanú hodnotu spomedzi krajov SR dosahuje ŽSK v odvetví stavebníctva.

Odvetvie stavebníctva je v ŽSK do značnej miery previazané s vysokým podielom živnostníkov (najviac živnostníkov (49 629) spomedzi krajov SR v roku 2018), relatívne nižšími príjmami v tomto odvetví a nižšou produktivitou práce. Najvýznamnejšiu úlohu zohráva stavebníctvo v hospodárstve okresov Čadca, Námestovo, Žilina, čo sú zároveň okresy s najvyšším počtom živnostníkov ZA (11 854), NO (8 302), CA (7 096). Najvyššie zastúpenie majú živnostníci v ŽSK v odvetviach priemysel, stavebníctvo, služby a najmenej ich je v zdravotníctve a ostatných činnostiach. Počet živnostníkov v okresoch ŽSK medzi rokmi 2009 a 2019 mierne poklesol, pričom nárast nastal v okresoch Námestovo a Tvrdošín.

Celkový počet hospodárskych podnikov sa v ŽSK medzi rokmi 2008 až 2018 zdvojnásobil, pričom koeficient rastu bol nadpriemerný napríklad v okresoch Bytča, Námestovo a podpriemerný v okresoch Turčianske Teplice, Dolný Kubín. Z celkového počtu 23 930 podnikov bolo v roku 2018 v ŽSK 25,1% zameraných na odvetvie veľkoobchod a maloobchod, 13,6 % na priemysel, 12,7 % na odborné, vedecké a technické činnosti. Najväčšími podnikmi podľa tržieb v roku 2018 boli v ŽSK zostupne Kia Motors Slovakia s.r.o., Mondi SCP, a.s. a Schaeffler Kysuce, spol. s.r.o.

Z hľadiska počtu zamestnancov boli v roku 2018 najväčšími podnikmi zostupne Schaeffler Kysuce, spol. s.r.o., Kia Motors Slovakia s.r.o., Mobis Slovakia s.r.o., pričom vzhľadom na podiel veľkostných kategórií podľa počtu zamestnancov dominujú v ŽSK (viac ako 90 %) podniky s 0 až 9 zamestnancami. Ak by sme abstrahovali od kategórie podnikov s 0 zamestnancami, tak mikro (1 - 9) a malé (10 - 49) podniky predstavujú od 90,5 % (Tvrdošín) do 94,8 % (Čadca) všetkých zvyšných podnikov v sledovanom kraji.

Tabuľka 50 Štruktúra podnikov v okresoch ŽSK podľa počtu zamestnancov za rok 2018

	0		**1-9**		**10-49**		**50-249**		**250 a viac**		**Nezistený**		**Spolu**
	Abs.	**%**	**Abs.**	**%**	**Abs.**	**%**	**Abs.**	**%**	**Abs.**	**%**	**Abs.**	**%**	**Abs.**
BY	1 595	52,38	154	5,06	65	2,13	14	0,46	3	0,10	1 214	39,87	3 045
CA	5 469	53,84	643	6,33	263	2,59	45	0,44	5	0,05	3 732	36,74	10 157
DK	1 916	42,98	308	6,91	138	3,10	32	0,72	10	0,22	2 054	46,07	4 458
KM	1 804	53,18	201	5,93	98	2,89	20	0,59	2	0,06	1 267	37,35	3 392
LM	3 448	41,03	567	6,75	239	2,84	64	0,76	10	0,12	4 075	48,49	8 403
MT	4 442	42,37	696	6,64	318	3,03	78	0,74	14	0,13	4 937	47,09	10 485
NO	5 950	57,38	360	3,47	180	1,74	40	0,39	5	0,05	3 835	36,98	10 370
RK	2 625	45,12	351	6,03	155	2,66	33	0,57	5	0,09	2 649	45,53	5 818
TR	726	45,95	85	5,38	43	2,72	8	0,51	2	0,13	716	45,32	1 580
TS	2 410	51,29	214	4,55	91	1,94	27	0,57	5	0,11	1 952	41,54	4 699
ZA	10 494	45,54	1 715	7,44	679	2,95	180	0,78	31	0,13	9 947	43,16	23 046
ŽSK	**40 879**	**47,84**	**5 294**	**6,20**	**2 269**	**2,66**	**541**	**0,63**	**92**	**0,11**	**36 378**	**42,57**	**85 453**

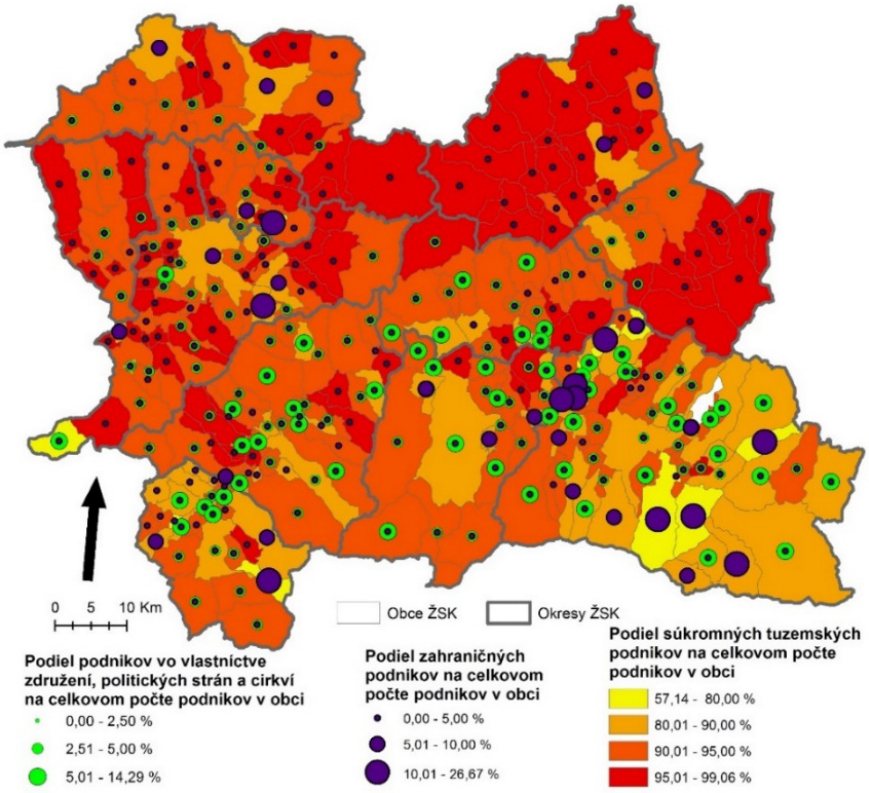
Zdroj: Infostat ŠÚ SR, 2020

Najviac malých a stredných podnikov (MSP) bolo za rok 2018 alokovaných v okrese ZA a najmenej v TR. MSP v ŽSK podnikajú najmä v službách (34,2 %), stavebníctve (25,9 %), obchode (19,0 %) a priemysle (16,0 %), pričom v roku 2018 dosahovali vysokú rentabilitu. Vysoký podiel mikropodnikov je v ŽSK aj v dôsledku avizovaného vysokého počtu živnostníkov. Najvyšší počet podnikov s nezisteným alebo žiadnym (0) počtom zamestnancov je v okresoch Liptovský Mikuláš, Turčianske Teplice a Žilina, pričom kategória podnikov s 0 zamestnancami je práve najpočetnejšia v okresoch s vysokým zastúpením živnostníkov.

Vo väzbe na tržby a zisk podnikov patrilo ŽSK v roku 2019 druhé miesto spomedzi krajov SR. Zároveň však 80,1 % podnikov vykazovalo za rok 2018 žiadne, respektíve minimálne zisky a len 2,3 % podnikov malo tržby nad 1 000 €. Táto skutočnosť predstavuje potenciálne riziko najmä vo väzbe na hypotetickú stagnáciu nosných odvetví v ŽSK. Pozitívom v analyzovanom kraji je na druhú stranu druhý najvyšší podiel rýchlorastúcich podnikov spomedzi krajov SR (v rokoch 2015 až 2018), ktoré sú koncentrované najmä v Žilina, Martin, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Čadca, Námestovo. Okresy s najmenším podielom rýchlorastúcich podnikov sú Turčianske Teplice, Ružomberok.

Z hľadiska štruktúry podnikov podľa typu vlastníctva dominujú podniky so súkromným tuzemským vlastníctvom, pričom ich podiel je najvyšší v okresoch Námestovo, Tvrdošín a najnižší v okresoch Liptovský Mikuláš, Turčianske Teplice, Žilina. Pri detailnejšej analýze za obce ŽSK (viď nasledujúca schéma), môžeme vidieť, že iné ako tuzemské podniky, vytvárajú častokrát akési klastre v blízkosti veľkých miest, respektíve významných hospodárskych centier, prípadne sa jedná o územia s veľkým rekreačným potenciálom (okres Liptovský Mikuláš).

Schéma 6 Štruktúra podnikov v obciach ŽSK podľa typu vlastníctva za rok 2018

V etape Prieskumy a rozbory boli analyzované priemyselné parky, ktoré sú v doteraz platnom ÚPN VÚC Žilinského kraja evidované ako priemyselné parky rôznej významovej hierarchickej úrovne (celoštátny, regionálny, lokálny), s vyhodnotením ich súčasných kapacít, ktorý môže poskytnúť základnú predstavu o využití lokalít PP resp. možných rozvojových kapacitách v rámci v súčasnosti ešte nevyužívaných – nezastavaných plochách.

Tabuľka 51 Rámcový prehľad aktuálnej zastavanosti plôch priemyselných parkov na území ŽSK

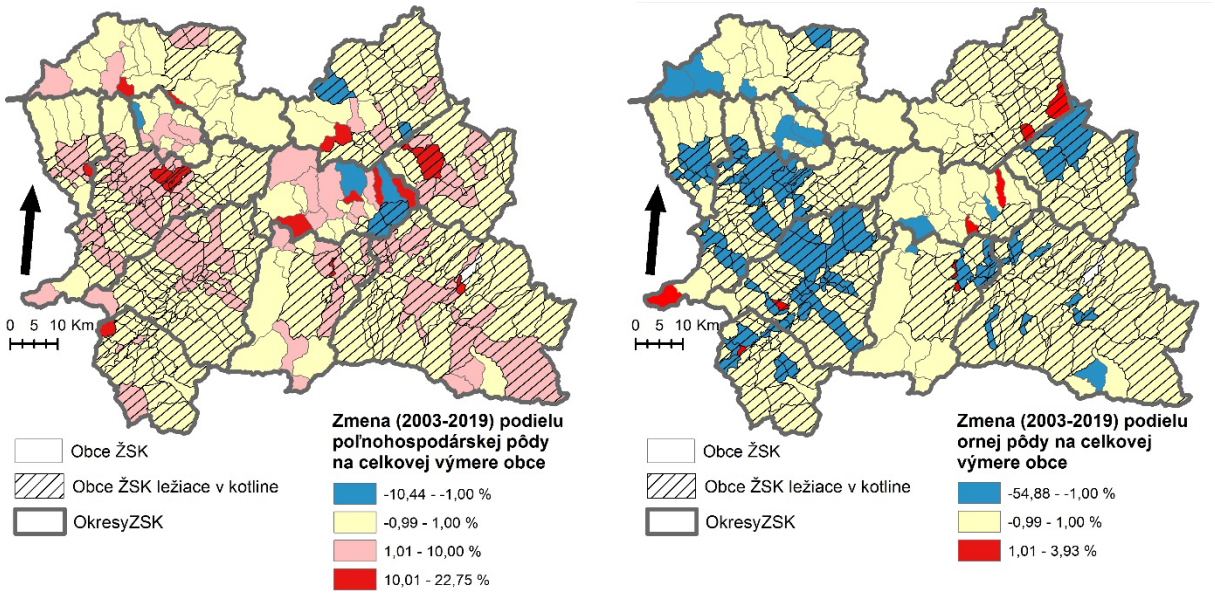
Názov PP	Výmera v ha		Celková výmera (ha)
	Zastavané plochy	Nezastavané plochy	
PP Bytča - Horné pole	22	55	77
PP Čadca - Podzávoz	17	4	21
PP Dolný Hričov	-	17	17
PP Dolný Kubín - Mokraď	36	0	36
PP KIA Motors, Hyundai Mobis	222	13	235
PP Krásno nad Kysucou	68	61	129
PP Kysucké Nové Mesto	104	27	131
PP Liptov / I	149	0	149
PP Liptov / II	1	38	38
PP Liptovský Ján	-	104	104
PP Martin / I	37	156	192
PP Martin / II	119	30	149
PP Martin / III	3	187	190
PP Mojš	-	59	59
PP Námestovo	60	56	116

Názov PP	Výmera v ha		Celková výmera (ha)
	Zastavané plochy	Nezastavané plochy	
PP Orava	-	169	169
PP Oravská Poruba	5	11	16
PP Rajec	4	26	30
PP Raková - AVC	17		17
PP Ružomberok - Juh	11	38	49
PP Stará Bystrica	4	18	21
PP Strečno	25	31	57
PP Tepička	3	15	18
PP Trstená / I	28	37	66
PP Trstená / II	-	57	57
PP Turzovka	-	18	18
PP Tvrdošín	-	9	9
PP Varín	2	36	38
PP Veličná / I	-	16	16
PP Veličná / II	-	14	14
PP Zákamenné	11	10	21
Celková výmera (ha)	950	1311	2261

Primárny sektor má v ŽSK pomerne marginálny význam , čo je spôsobné predovšetkým členitosťou reliéfu, avšak oblasti ako živočíšna výroba, lesníctvo a rybolov sú v kraji značne rozvinuté. Najvyšší počet pracujúcich EAO v tomto sektore je v okresoch Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Námestovo (spolu 56,3 % z celého ŽSK) a najmenší počet ich je v okresoch Bytča, Čadca, Kysucké Nové Mesto.

Ako je zrejmé z nasledujúcej schémy, tak úbytok poľnohospodárskej pôdy bol najmarkantnejší v zázemí veľkých miest a teda predovšetkým v kotlinách, kde je koncentrované aj to minimum kvalitnej poľnohospodárskej pôdy kraja. Lesné hospodárstvo je v ŽSK značne rozvinuté, čo je determinované najmä vysokou lesnatosťou (56 % územia), ktorá je najvyššia v okresoch Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Bytča a najnižšia v okrese Dolný Kubín. Osobitou črtou je v tomto kontexte fakt, že len 37,3 % územia lesov je vo vlastníctve štátu (najmenej z krajov SR). Vo väzbe na druhové zloženie lesa (72,8 % tvoria ihličnany) a časté kalamity (lykožrút, škody vetrom) bolo až 46,6 % všetkej ťažby v SR spojenej s týmto fenoménom realizovanej v sledovanom kraji.

Schéma 7 Zmena podielu rozlohy poľnohospodárskej (vľavo) a ornej (vpravo) pôdy na celkovej výmere obcí ŽSK za roky 2003 a 2019

Zdroj: DATAcube ŠÚ SR, 2020

Napriek tejto skutočnosti však celkový podiel lesov na rozlohe kraja narastá, čo je do značnej miery spôsobené najmä opúšťaním menej rentabilného poľnohospodárstva v odľahlejších rurálnych oblastiach. Ťažba a dobývanie nerastov predstavuje v kontexte zamestnanosti EAO, ako aj z aspektu pridanej hodnoty v ŽSK marginálne odvetvie hospodárstva (viď nasledovná tabuľka). Väčšina zásob nerastov je koncentrovaná v okrese Žilina, menej Liptovský Mikuláš, pričom v ŽSK sa primárne jedná o suroviny na stavebné účely, ako je stavebný kameň (dolomity, vápence), štrkopiesky a tehliarske suroviny. Významné možno označiť aj termálne a minerálne vody využívané na liečebné účely, prípadne na plnenie minerálnych vôd.

Tabuľka 52 Zásoby a ťažba nerastných surovín vo výhradných a nevyhradených ložiskách v krajoch SR za rok 2017

Kraj	Výhradné ložiská				Ložiská nevyhradených nerastov			
	Počet ložísk (spolu)	z toho ťažených	Zásoby spolu (kt)	Ťažba 2017 (kt)	Počet ložísk (spolu)	z toho ťažených	Zásoby spolu (kt)	Ťažba 2017 (kt)
Bratislavský	51	16	1 091 227	3 372	27	8	159 104	2 306
Trnavský	60	19	899 422	3 667	45	11	566 702	2 691
Trenčiansky	58	22	1 708 358	5 109	73	6	504 927	294
Nitriansky	39	14	496 898	2 554	49	12	109 506	555
Žilinský	**50**	**23**	**1 141 442**	**5 052**	**62**	**13**	**252 070**	**1 139**
Banskobystrický	190	45	2 643 475	3 321	109	22	651 059	659
Prešovský	42	19	848 988	4 112	65	12	333 936	833
Košický	164	40	8 531 771	5 005	56	14	425 029	777

Poznámka: kt – kilotona (1 000 t); Zdroj: ŠGÚDŠ, 2020

Tab. 53 Zásoby a ťažba nerastných surovín vo výhradných a nevyhradených ložiskách v okresoch ŽSK za rok 2018

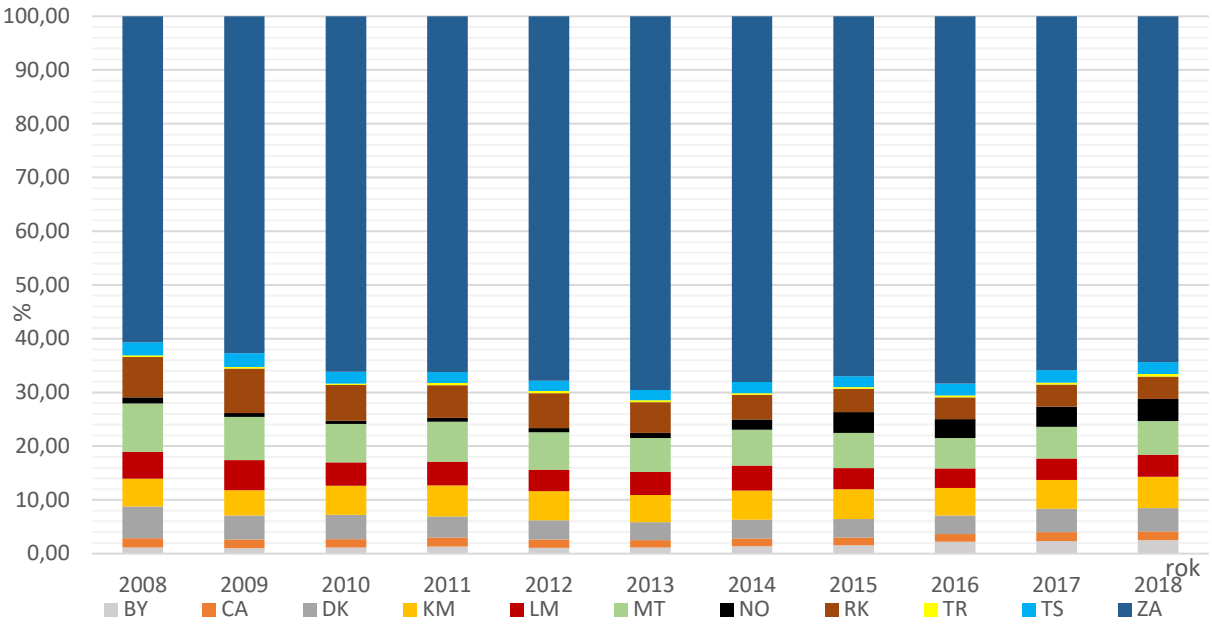
Okres	Výhradné ložiská				Ložiská nevyhradených nerastov			
	Počet ložísk (spolu)	z toho ťažených	Zásoby spolu (kt)	Ťažba 2018 (kt)	Počet ložísk (spolu)	z toho ťažených	Zásoby spolu (kt)	Ťažba 2018 (kt)
BY	2	2	10 511	501	12	1	608	50
CA	-	-	-	-	4	0	12 204	0
DK	4	1	13 164	68	6	2	74 192	100
KM	-	-	-	-	4	1	15 115	130
LM	9	3	105 232	366	3	0	1 933	0
MT	5	3	88 050	118	12	3	35 842	559
NO	1	0	0	0	-	-	-	-
RK	5	3	24 921	203	5	2	3 378	284
TR	4	1	38 266	41	4	0	47 925	0
TS	2	1	18 822	103	7	4	77 387	302
ZA	18	9	842 477	3 374	5	0	14 417	0

Poznámka: kt – kilotona (1 000 t), "-" - nula, "0" - menej ako polovica vykazovanej jednotky;
Zdroj: ŠGÚDŠ, 2020

Sekundárny, respektíve výrobný sektor má v ŽSK fundamentálne postavenie, či už z hľadiska zamestnanosti EAO, ktorá predstavovala v roku 2018 celkovo 32,2 % EAO zamestnaných v tomto odvetví (najviac v okresoch Kysucké Nové Mesto, Bytča a najmenej v Ružomberok, Čadca), alebo vzhľadom na počet priemyselných závodov, ktorý je v sledovanom kraji druhý najvyšší v SR. Počet priemyselných závodov pritom v okresoch kraja mierne rastie (najviac v Dolnom Kubíne), dokonca niekde mierne klesá (okresy Turčianske Teplice, Tvrdošín).

Na úrovni okresov môžeme vidieť dominanciu okresu ZA vo väzbe na vysoký podiel hrubého obratu v priemysle za ŽSK. Okres Žilina dosahuje v tomto kontexte viac ako desaťkrát väčší hrubý obrat než druhý okres Martin, pričom najmenší význam má v tejto súvislosti priemysel v okrese Turčianske Teplice. Za obdobie 2008 - 2018, pritom nastal najvýraznejší nárast obratu v okresoch Námestovo, Bytča a výrazná stagnácia až pokles je badateľná v okrese Ružomberok.

Graf 40 Hrubý obrat (podiel okresu na obrate kraja) v priemysle

Zdroj: DATAcube ŠÚ SR, 2020

Vzhľadom na regionálnu špecializáciu okresov ŽSK podľa zamestnanosti a rovnako aj pridanej hodnoty patria medzi najviac diverzifikované Liptovský Mikuláš, Martin a naopak najviac špecializované KM, TR, čo predstavuje potenciálne riziko pre regionálne hospodárstvo v prípade stagnácie, alebo úpadku dominantného odvetvia. Rovnako možno hodnotiť aj priestorový rozmer koncentrácie priemyselnej výroby v ŽSK, ktorá je výrazne koncentrovaná v západnej časti kraja a to do okolia miest Žilina, Martin, kde sa nachádza viac ako polovica podnikov s najvyššími tržbami za rok 2018 v celom kraji.

Ako už bolo viackrát spomenuté osobitý význam má v ŽSK priemysel stavebných látok, respektíve stavebníctvo. Nielen vzhľadom na vysoký počet EAO v tomto odvetví, ale aj vzhľadom na stavebnú produkciu, ktorá je v sledovanom kraji druhá najvyššia v SR (nasledovná tabuľka) Paradoxne v tomto kontexte pôsobí skutočnosť, že samotná produktivita práce je v stavebníctve jedna z najnižších spomedzi krajov SR. Koncentrácia stavebného priemyslu je v ŽSK najmä v okolí mesta Žilina, menej mesta Martin, pričom hlavným determinantom alokácie podnikov je častokrát blízkosť/dostupnosť stavebných surovín. V sledovanom kraji sa spomedzi 30 najväčších podnikov v stavebníctve nachádzajú len 3, pričom všetky v okrese Žilina. Na regionálnej úrovni je stavebná produkcia dominantná v okresoch Žilina, Námestovo. Pri konkrétnych podnikoch v odvetví stavebníctva je možné konštatovať veľké množstvo perspektívnych podnikov (viď. kapitola hospodárstvo), pričom prevažná väčšina má sídlo v okrese Žilina. Budúci vývoj stavebníctva v ŽSK má relatívne pozitívnu prognózu, predovšetkým v dôsledku faktorov, ako sú nedobudovaná nadradená cestná infraštruktúra, na ktorú je možné čerpať finančné prostriedky z fondov EÚ, ďalej je to prírastok obyvateľstva a dopyt po novej rezidenčnej výstavbe.

Tabuľka 54 Stavebná produkcia a počet zamestnancov v stavebníctve v krajoch SR za rok 2018

Kraj / ukazovateľ	Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami (v mil. € v bežných cenách)					Priemerný evidenčný počet zamestnancov				
	Podniky 20 a viac zamest.	%	Podniky 0-19 zamest. a živnostníci	%	Spolu	Podniky 20 a viac zamest.	%	Podniky 0-19 zamest. a živnostníci	%	Spolu
Bratislavský	1 628	55,2	338	12,0	1 965	11 704	33,4	11 594	8,8	23 299
Trnavský	134	4,5	289	10,3	423	2 219	6,3	15 088	11,5	17 307
Trenčiansky	122	4,1	271	9,6	393	2 284	6,5	12 990	9,9	15 275
Nitriansky	223	7,5	343	12,2	565	3 752	10,7	14 919	11,3	18 671
Žilinský	241	8,2	522	18,6	763	4 349	12,4	27 438	20,9	31 787
Banskobystrický	128	4,4	271	9,6	399	2 144	6,1	12 006	9,1	14 150
Prešovský	161	5,4	480	17,1	640	4 061	11,6	25 634	19,5	29 696
Košický	311	10,5	299	10,6	609	4 535	12,9	11 912	9,1	16 447
SR	2 947	100,0	2811	100,0	5 758	35 050	100,0	131 582	100,0	166 631

Zdroj: MDV SR, 2019

PRIEMYSELNÉ PARKY

EXISTUJÚCI PP

EXISTUJÚCI PP S ÚZEMNOU REZERVOU

ÚZEMNÁ REZERVA PP

NESÚLAD PLOCHY PP S EXISTUJÚCIM ALEBO PLÁNOV. VYUŽITÍM ÚZEMIA V ÚPN-O

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES BYTČA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES ŽILINA

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Turzovka

Čadca

Kysucké Nové Mesto

Námestovo

Oravská Priehrada

Trstená

Tvrdošín

Dolný Kubín

Bytča

Žilina

Rajecké Teplice

Rajec

Vrútky

Martin

Ružomberok

Liptovská Mara

Liptovský Mikuláš

Liptovský Hrádok

Turčianske Teplice

PP Čadca - Podzávoz

PP Raková - AVC

PP Krásno nad Kysucou

PP Turzovka

PP Stará Bystrica

PP Kysucké Nové Mesto

PP Bytča - Horné pole

PP Dolný Hričov

PP Teplička

PP KIA Motors, Hyundai Mobis

PP Varín

PP Mojš

PP Strečno

PP Rajec

PP Martin / III

PP Martin / I

PP Martin / II

PP Zákamenné

PP Námestovo

PP Tvrdošín

PP Trstená / I

PP Trstená / II

PP Dolný Kubín - Mokraď

PP Veličná / II

PP Orava

PP Veličná / I

PP Oravská Poruba

PP Ružomberok - Juh

PP Liptov / I

PP Liptov / II

PP Liptovský Ján

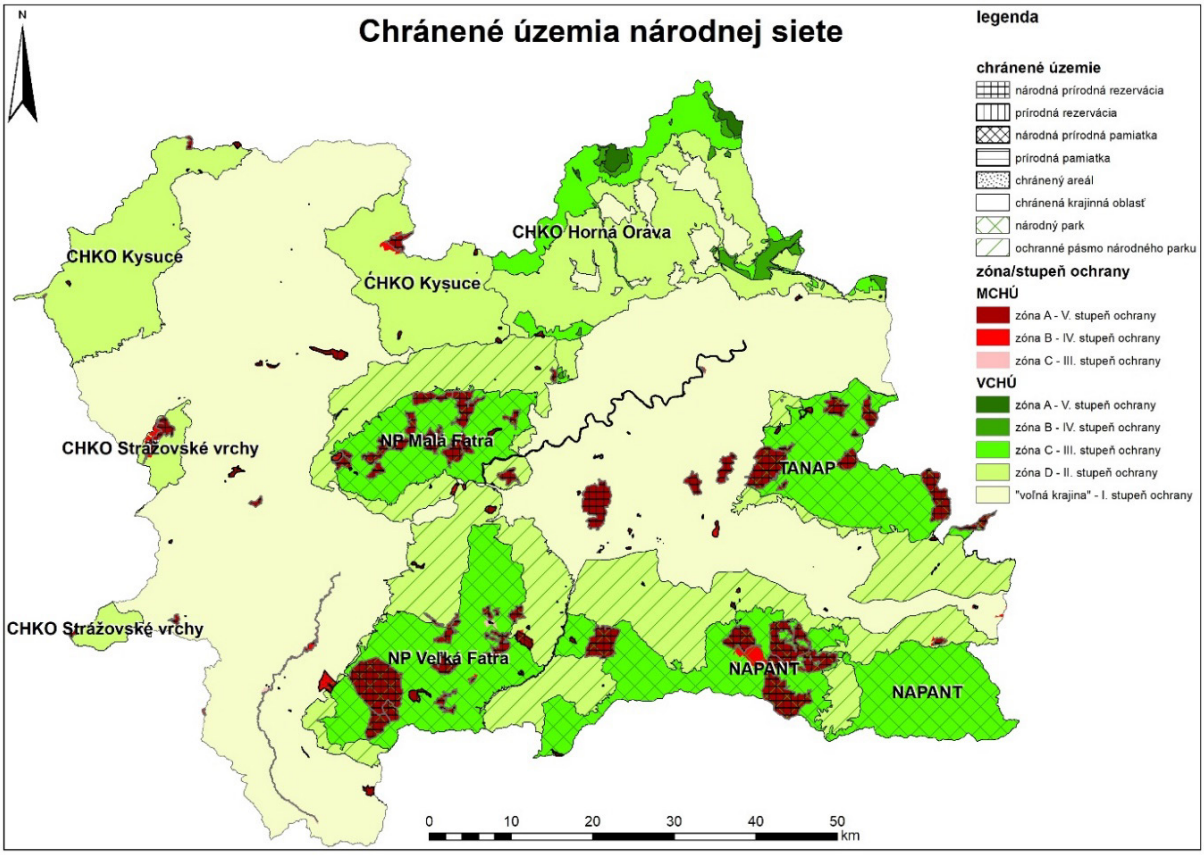
ANALÝZA PRIEMYSELNÝCH PARKOV ÚPN VÚC ŽILINSKÉHO KRAJA

12 KONCEPCIA OCHRANY PRÍRODY A TVORBY KRAJINY[74]

Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov sa ochrana prírody na Slovensku realizuje na základe územnej ochrany, druhovej ochrany a ochrany drevín. Podľa § 2 ods. 2 písm. o) citovaného zákona nazývame tieto uvedené časti ochrany súhrnne osobitne chránené časti prírody a krajiny. Radíme sem chránené druhy (chránené rastliny, živočíchy, nerasty a skameneliny), chránené územia, územia európskeho významu, súkromné chránené územia, chránené objekty a ochranné pásma.

12.1 Chránené územia

Schéma 8 Chránené územia národnej siete

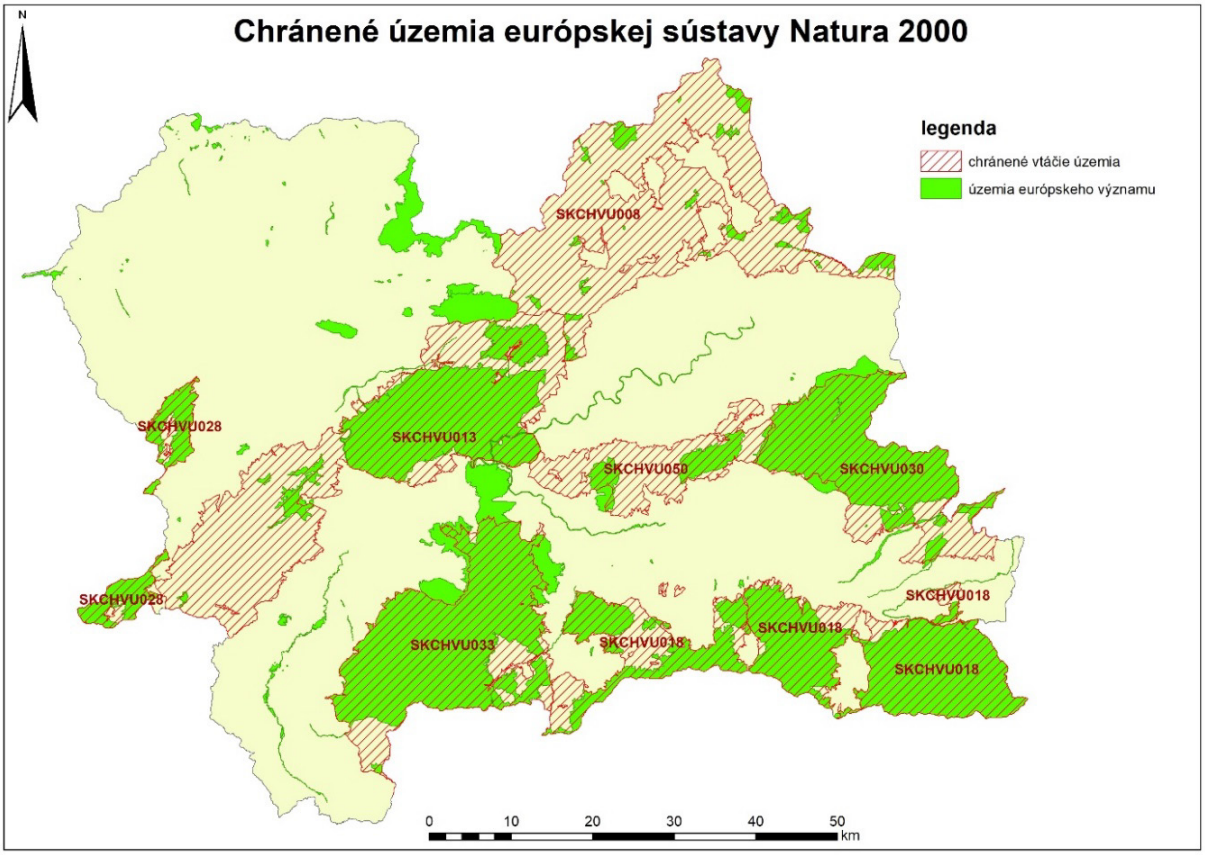
Zdroj: ŠOP SR, 2020

Chránené územia (CHÚ) a ich ochranné pásma sú na území vyhlásené na ochranu biotopov európskeho a národného významu, biotopov druhov európskeho a národného významu, biotopov vtákov vrátane sťahovavých druhov a významných krajinných prvkov a prírodných výtvorov. Druh vyhláseného chráneného územia závisí od významnosti územia v rámci Slovenska a jeho plošnej výmere.
V národnej sieti chránených území na území Žilinského kraja celkovo nájdeme 3 chránené krajinné oblasti (CHKO), 4 národné parky (NP), 57 národných prírodných rezervácií (NPR), 38 prírodných rezervácií (PR), 17 národných prírodných pamiatok (NPP), 40 prírodných pamiatok (PP) a 13 chránených

[74] vrátane prvkov územného systému ekologickej stability a ekostabilizačných opatrení a charakteristického vzhľadu krajiny

areálov (CHA). V európskej sústave chránených území Natura 2000 je vyhlásených 96 území európskeho významu (ÚEV) a 8 chránených vtáčích území (CHVÚ). Prehľad chránených území je súčasťou tabuľkovej časti.

Schéma 9 Chránené územia európskej sústavy Natura 2000

Zdroj: ŠOP SR, 2020

Stupne ochrany (prvý až piaty) určujú mieru obmedzení činností v chránených územiach, s vyšším stupňom ochrany sa zvyšuje počet obmedzení. Na území chránenej krajinnej oblasti platí druhý stupeň ochrany podľa § 13 zákona o ochrane prírody a krajiny, územie národných parkov disponuje tretím stupňom ochrany podľa § 14 uvedeného zákona. V ostatných chránených územiach platí štvrtý alebo piaty stupeň ochrany (PP, NPP, PR, NPR), v chránených areáloch (CHA) môže platiť druhý, tretí, štvrtý a piaty stupeň ochrany. Územia európskeho významu sú následne vyhlasované v národnej sieti chránených území ako CHA, PP, NPP, PR a NPR s príslušnými stupňami ochrany. Chránené vtáčie územia majú špecifický režim ochrany zameraný na zoznam zakázaných činností uvedených vo vyhlasovacom predpise, ktoré môžu mať negatívny vplyv na stav ochrany avifauny.

Vyhlasovanie, rušenie, resp. revízia CHÚ je permanentný proces, ktorý odráža súčasný stav predmetu ochrany na lokalite. V kapitole navrhovaných CHÚ sú zdokumentované zámery plánovaného vyhlasovania a revízie lokalít, kde bol začatý proces prerokovaní.

Podľa § 48 ods. 1 zákona o ochrane prírody môžu byť kultúrne, vedecky, ekologicky, krajinotvorne alebo esteticky mimoriadne významné stromy alebo ich skupiny vrátane stromoradí vyhlásené za chránené stromy. Za chránené stromy možno vyhlásiť aj stromy rastúce na lesnej pôde, považujú sa za chránený objekt. Na území Žilinského kraja je vyhlásených 127 chránených stromov (v prílohe).

Vyhlasovanie ochranného pásma chránených území je zakotvené v § 17 ods. 7 – 10 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Odsek 3 umožňuje vyhlásiť ochranné pásmo CHÚ v prípade, ak to vyžaduje záujem ochrany. PR, NPP, PR, NPR môžu mať plošne vyhlásené ochranné pásmo s tretím, resp. štvrtým stupňom ochrany podľa § 14 a § 15 zákona o ochrane prírody a krajiny, ak nebolo vyhlásené, je ním zo zákona o ochrane prírody a krajiny územie do 60 m (PP, NPP), resp. 100 m (PR, NPR) smerom von od hranice chráneného územia a platí v ňom tretí stupeň ochrany. Pre CHKO, NP, CHA a CHVÚ sa ochranné pásmo nevyhlasuje. Ak ochranné pásmo chráneného stromu nebolo vyhlásené podľa § 49 ods. 6 zákona o ochrane prírody, je ním územie okolo CHS v plošnom priemete jeho koruny, ktorý je zväčšený o 1,5 m a platí v ňom druhý stupeň ochrany podľa § 13 zákona o ochrane krajiny.

Okrem chránených území a ich ochranných pásiem platí na celom území Žilinského kraja platí prvý stupeň ochrany podľa § 12 zákona o ochrane prírody. Na celom území Slovenskej republiky v ňom platí ochrana druhov, mokradí a biotopov.

Ochrana druhov

Zákaz poškodzovania a ničenia rastlinných a živočíšnych druhov platí pre celé územie Slovenskej republiky, vrátane chránených druhov rastlín, živočíchov, skamenelín a nerastov. Tieto druhy sú súčasťou zoznamov vo vyhláške MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon ochrane prírody a krajiny.

Podľa § 45 zákona o ochrane prírody a krajiny sú zriadené zariadenia na záchranu chránených rastlín a živočíchov, okrem ZOO sú to botanické záhrady, arboréta, chovné stanice, rehabilitačné stanice a záchytné strediská.

Ochrana mokradí

Podľa § 2 ods. 2 písm. g) zákona o ochrane prírody a krajiny je mokraď „územie s močiarmi, slatinami alebo rašeliniskami, vlhká lúka, prírodná tečúca voda a prírodná stojatá voda vrátane vodného toku a vodnej plochy s rybníkmi a vodnými nádržami“. V užšom zmysle je mokraď územie, v ktorom je výška vodnej hladiny na povrchu 2 m (čo umožňuje život rastlinám zakoreneným na dne a s listami na povrchu vody) až po hĺbku stálej hladiny podzemnej vody využiteľnú pre koreňový systém rastlín.

Slovenská republika sa zaviazala podľa Ramsarského dohovoru vyhlásiť sieť významných mokradí (časť Územia medzinárodného významu).

Ochrana biotopov

V § 2 ods. 2 písm. q) – v) zákona o ochrane prírody a krajiny sú definované legislatívne chránené typy biotopov: prírodný biotop, biotop európskeho významu, prioritný biotop európskeho významu, biotop národného významu, biotop druhu, ako aj charakterizovaný stav ochrany prírodného biotopu. Zoznam chránených biotopov je taktiež obsiahnutý vo vyhláške MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon ochrane prírody a krajiny.

Pralesy

Pralesom sa rozumie lesné spoločenstvo, ktorého zloženie, výstavba, rastové a ostatné životné procesy sú podmienené vlastnosťami prostredia, predovšetkým klímy. Je to les ekologicky ustálený, s trvalými dynamicky vyrovnanými vzťahmi medzi klímou, pôdou, organizmami a uchránený pred takými vplyvmi človeka, ktoré by zmenili zákonitosti životných procesov a štruktúru porastových útvarov.

Podobne za prírodný les sa považuje taký les, v ktorom sa zachovalo pôvodné alebo jemu blízke druhové zloženie a ktorý diferencovanou priestorovou výstavbou a značným vekovým a hrúbkovým členením má pralesový charakter (vzhľad). Napriek tomu, že bol alebo mohol byť v minulosti ovplyvnený tzv. túlavou ťažbou jednotlivých stromov alebo občasnou pastvou, predsa sa autoregulačnými a regeneračnými procesmi udržovala dynamická rovnováha a prejavujú sa tu v podstate prírodné zákonitosti vlastné pôvodným pralesom. Je tvorený drevinami, ktoré si dlhodobo počas mnohých generácií upevnili vzťahy k podmienkam prostredia (ekologické) a úzke vzájomné vzťahy. V dôsledku autoregulácie a autoregenerácie sa tu uplatňuje ucelený vývojový cyklus, a preto sa môžu trvalo udržať na danom mieste bez napomáhania človeka.

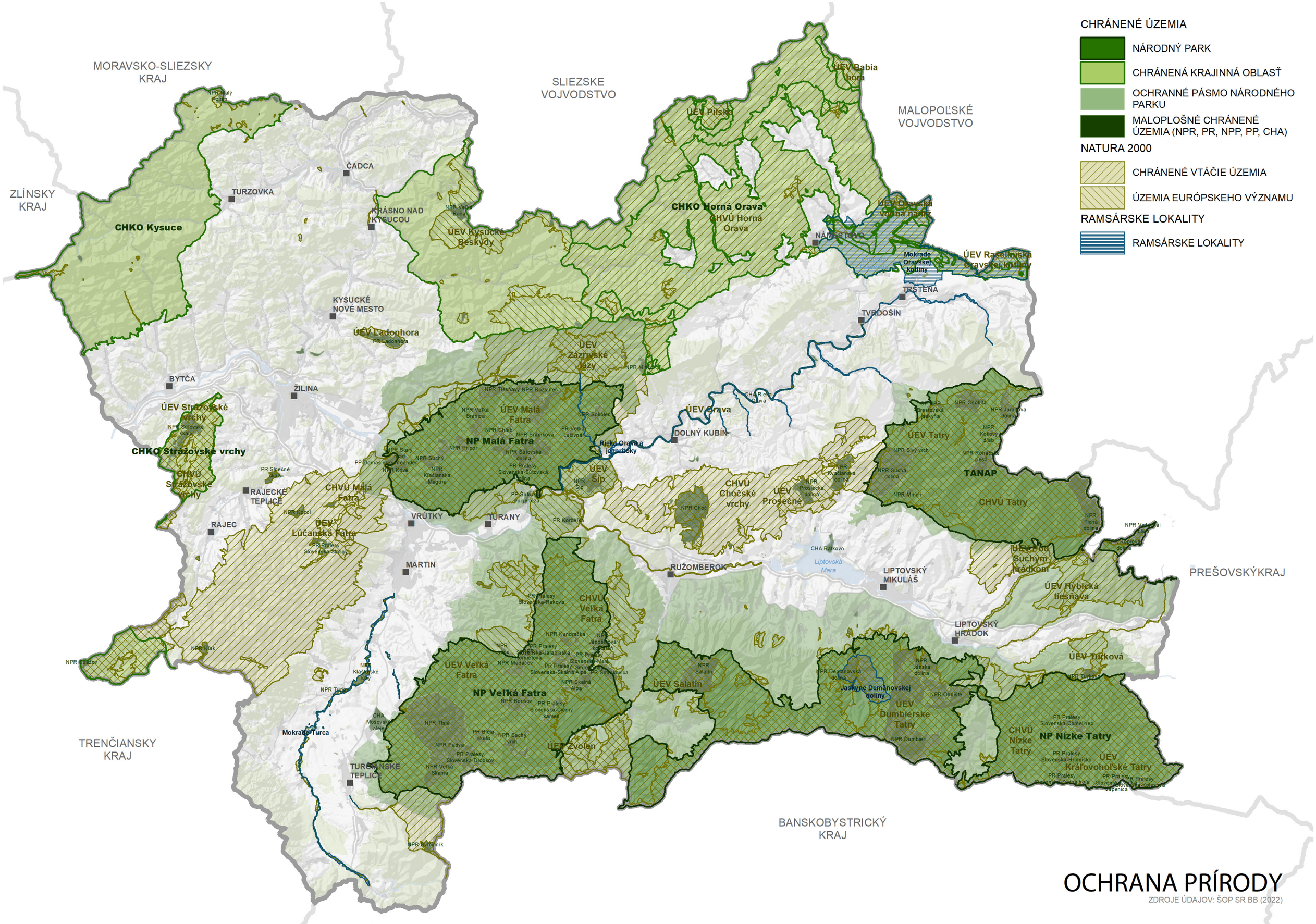
Na území Slovenskej republiky je časť pralesov legislatívne chránená ako súčasť chránených území, pre zvyšné lokality je pripravené vyhlásenie prírodnej rezervácie Pralesy Slovenska, ktorá na území Žilinského kraja zahŕňa 25 lokalít (v prílohe).

Územia medzinárodného významu

Podľa § 17 ods. 11 zákona o ochrane prírody a krajiny sú to lokality, na ktoré sa vzťahujú záväzky vyplývajúce z medzinárodných programov, dohôd a dohovorov, ku ktorým Slovenská republika pristúpila. Radíme sem mokrade medzinárodného významu, lokality svetového prírodného dedičstva, biosférické rezervácie a pod.

Mokrade medzinárodného významu vyhlásené podľa Ramsarského dohovoru zahŕňajú Mokrade Turca, Mokrade Oravskej kotliny a Rieku Orava a jej prítoky.

V Žilinskom kraji sa nachádza bilaterálna biosférická rezervácia Tatranský národný park (spoločne s Poľskom), ktorá bola vyhlásená v rámci programu Človek a biosféra (Man and the Biosphere) Organizácie spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO).

CHRÁNENÉ ÚZEMIA

- NÁRODNÝ PARK
- CHRÁNENÁ KRAJINNÁ OBLASŤ
- OCHRANNÉ PÁSMO NÁRODNÉHO PARKU
- MALOPLOŠNÉ CHRÁNENÉ ÚZEMIA (NPR, PR, NPP, PP, CHA)

NATURA 2000

- CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIA
- ÚZEMIA EURÓPSKEHO VÝZNAMU

RAMSÁRSKE LOKALITY

- RAMSÁRSKE LOKALITY

OCHRANA PRÍRODY

ZDROJE ÚDAJOV: ŠOP SR BB (2022)

12.1.1 Priemet nadradeného ÚSES

Z hľadiska priestorovej štruktúry má fungujúci územný systém ekologickej stability (ÚSES) nezastupiteľnú úlohu v ochrane najzachovalejších prírodných ekosystémov, zabezpečení migrácie organizmov a prenosu látok a energií v krajine. Podľa § 2 zákona ods. 2 písm. a) sa považuje za *„územný systém ekologickej stability taká celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky nadregionálneho, regionálneho a miestneho významu“*. Podľa toho je charakterizované i biocentrum, biokoridor a interakčný prvok v uvedenom odseku v písmene d), e), resp. f), kde sa považuje za *„biocentrum ekosystém alebo skupina ekosystémov, ktorá vytvára trvalé podmienky na rozmnožovanie, úkryt a výživu živých organizmov a na zachovanie a prirodzený vývin ich spoločenstiev“*, *„biokoridor priestorovo prepojený súbor ekosystémov, ktorá spája biocentrá a umožňuje migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov a ich spoločenstiev, na ktorý priestorovo nadväzujú interakčné prvky“* a *„interakčný prvok určitý ekosystém, jeho prvok alebo skupina ekosystémov, najmä trvalá trávna plocha, močiar, porast, jazero, prepojený na biocentrá a biokoridory, ktorý zabezpečuje ich priaznivé pôsobenie na okolité časti krajiny pozmenenej alebo narušenej človekom“*.

Hoci je podľa zákona o ochrane prírody a krajiny vytváranie a udržiavanie RÚSES verejným záujmom a pri jeho narušení je povinnosť navrhovať opatrenia na jeho vytváranie a udržovanie tvorbou opatrení na predchádzanie a obmedzovanie ich poškodzovania a ničenia (§ 3 ods. 3 a 4), v skutočnosti neexistuje efektívna ochrana jeho prvkov, pokiaľ nie sú osobitne chránenými časťami prírody a krajiny, resp. nie je navrhnutý RÚSES schválený v záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie. I tu však platí, že RÚSES na miestnej úrovni (zväčša na území katastra resp. obce) je iba vo forme návrhu, pokiaľ nebol vypracovaný podľa príslušných ustanovení vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny. Vyhláška v § 22 Dokumenty územného systému ekologickej stability v odsekoch 1 až 9 určuje, čo musí daný ÚSES obsahovať, aby bol záväzný pre ďalšie plánovanie v krajine. Obsah regionálneho ÚSES a miestneho ÚSES je uvedený v prílohe č. 23 resp. 24 vyhlášky.

Pre regionálny územný systém stability kraja je nadradeným ÚSES Generel nadregionálneho ÚSES, ktorá bol schválený uznesením vlády SR č. 319/1992 Zb. V rámci Žilinského kraja v ňom boli vyčlenené prvky uvedené v tabuľkovej časti, ide o 2 biocentrá provinciálneho významu, 21 biocentier nadregionálneho významu, 12 terestrických nadregionálnych biokoridorov a 3 hydrické nadregionálne biokoridory.

Tabuľka 55 Prvky GNÚSES v Žilinskom kraji (1992)

prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)
PRBc	Liptovské kopy	Tichá dolina, Kôprová dolina
PRBc	Krivánska Fatra	Suchý, Kľačianska Magura, Prípor, Veľká Bránica, Rozsutec, Šrámková, Štítovská dolina
NRBc	Súľovské skaly	Súľovské skaly
NRBc	Kľak	Kľak
NRBc	Vyšehrad	Vyšehrad
NRBc	Turiec	Turiec, Kláštorné lúky
NRBc	Veľký Javorník	Veľký Javorník

prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)
NRBc	Malý Polom	Malý Polom
NRBc	Rača	Veľká Rača
NRBc	Pilsko	Pilsko
NRBc	Babia hora	Babia hora
NRBc	Sosnina	Sosnina, Jelešňa
NRBc	Bielska skala	Bielska skala
NRBc	Minčol	Minčol
NRBc	Roháče	Roháčske plesá, Kotlový žľab, Juráňova dolina, Osobitá
NRBc	Prosečné	Kvačianska dolina, Prosiecka dolina
NRBc	Choč	Choč
NRBc	Hôľna Fatra	Rumbáre, Skalná Alpa, Jánošíkova kolkáreň, Kundračka, Kornietová, Borišov, Madačov, Lysec
NRBc	Bralná Fatra	Tlstá, Padva, Veľká Skalná
NRBc	Salatíny	Salatín
NRBc	Ďumbierske Tatry	Ďumbier, Demänovská dolina, Jánska dolina, Ohnište
NRBc	Vysoké Tatry	časť Kriváňa
NRBk	hydrické	Váh s prítokmi Kysuca, Orava a Turiec
NRBk	terestrické	hlavné hrebene pohorí

Zdroj: SAŽP, 1992

BIOKORIDORY NADREGIONÁLNEHO VÝZNAMU

TERESTRICKÉ

HYDRICKÉ

BIOCENTRÁ

BIOSFÉRICKÉHO VÝZNAMU

PROVINCIÁLNEHO VÝZNAMU

NADREGIONÁLNEHO VÝZNAMU

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

OKRES ČADCA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES BYTČA

OKRES ŽILINA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Čadca

Turzovka

Kysucké Nové Mesto

Bytča

Žilina

Rajecké Teplice

Rajec

Vrútky

Martin

Ružomberok

Liptovský Mikuláš

Liptovský Hrádok

Námestovo

Trstená

Tvrdošín

Dolný Kubín

Turčianske Teplice

Malý Polom

Veľký Javorník

Veľká Rača

Vychylovka - Harvelka - Riečnica

Javorinka

Ľadonhora - Brodnian

Súľovské skaly

Strážov

Kľak

Vyšehrad

Bralná Fatra

Flochová

Turiec

Krivánska Fatra

Hôľna Fatra

Šíp

Minčol

Pilsko

Babia Hora

Oravská priehrada

Sosnina

Prosečné

Choč

Salatíny

Liptovská Mara

Tatry

Ďumbierske Nízke Tat

Machy

Hrádok

Kozie chrbty

Veľký Bok

GENEREL NADREGIONÁLNEHO ÚZEMNÉHO SYSTÉMU EKOLOGICKEJ STABILITY

ZDROJ ÚDAJOV: SAŽP

12.1.2 Návrh RÚSES

Prvky územného plánu ekologickej stability pozostávajúce z prírodných prvkov sú súčasťou permanentných zmien v krajine. Tvorba funkčnej kostry ÚSES je dlhodobý proces, ktorý reaguje na aktuálny stav jej prvkov, čím sa zdokonaľuje ich priemet z hľadiska ekologického stavu a plošného vymedzenia. Základným princípom tvorby ÚSES je jeho tvorba „zhora nadol“, pričom hierarchicky vyššia úroveň vytvára rámec pre nižšiu. Deduktívny prístup nám poskytuje overenie teoretických postupov vymedzenia prvkov priamo v teréne cez ich funkčnosť a diverzitu. Na miestnej úrovni sú prvky vyčlenené detailne a tvoria databázu pre spresňovanie vyšších prvkov ÚSES, v krajinnoekologickom a územnom plánovaní vytvárajú požiadavku na spätnú revíziu nadradených územnoplánovacích dokumentácií.

Podľa zákona o ochrane prírody a krajiny je RÚSES dokumentáciou ochrany prírody a krajiny zabezpečujúcou ochranu rozmanitosti podmienok a foriem života v regióne. Metodika tvorby RÚSES je určená vykonávacou vyhláškou zákona o ochrane prírody a krajiny a vychádza zo zjednodušenej metodiky krajinnoekologického plánovania (LANDEP). V rámci legislatívy je potrebná hierarchická zmena schvaľovacieho orgánu ochrany prírody a krajiny, aby bola zabezpečená kontinuita prvkov RÚSES nad rámec územnej pôsobnosti. Dokument regionálneho ÚSES (územie okresu, resp. kraja) by mal byť obstarávať VÚC a schvaľovať vecne príslušný orgán ochrany prírody s krajskou kompetenciou, miestny ÚSES (územie obce, resp. mikroregiónu) by mal obstarávať obec (mesto) a schvaľovať orgán ochrany prírody s okresnou kompetenciou. Schválené okresné RÚSES slúžia ako podklady pri tvorbe RÚSES VÚC v rámci prieskumov a rozborov (krajinnoekologický plán).

Prvky a kostra regionálneho územného systému ekologickej stability (RÚSES) bola pre územný plán Žilinského kraja spracovaná v návrhu z roku 1998, predmet doterajších zmien a doplnkov neriešil ich revíziu. Ako podklad na jeho vypracovanie slúžil Generel nadregionálneho ÚSES, návrh národnej ekologickej siete (NECONET, vrátane európsky významných prvkov) z roku 1996 a pôvodné RÚSES pre vybrané okresy, ktoré boli spracované v rokoch 1993 – 1995.

Predkladaná územnoplánovacia dokumentácia kraja preberá nadradenú ÚPD, ktorá rešpektuje nadregionálne prvky a musí ich zahrnúť do návrhu. Pre regionálny územný systém stability kraja je nadradeným a záväzným Generel nadregionálneho ÚSES (GNÚSES), ktorý bol schválený uznesením č. 319/1992 Zb. V rámci Žilinského kraja v ňom boli vyčlenené 2 biocentrá provinciálneho významu (PRBc), 21 biocentier nadregionálneho významu (NRBc), 12 terestrických a 4 hydrické nadregionálne biokoridory (NRBk). Aktualizácia prebehla v roku 2000 a GNÚSES bol zahrnutý do Koncepcie územného rozvoja Slovenska z roku 2001.

Vypracovanie kostry RÚSES vychádza z revízie jestvujúcich prvkov uvedených v návrhu ÚPN VÚC Žilinského kraja z roku 1998. V nadregionálnom rámci bolo zhodnotených 7 jadrových území európskeho významu, 5 území národného významu a 4 provinciálne biocentrá. Vzhľadom na pokročilý územný rozvoj mnohé prvky stratili svoju funkciu v krajine, znížila sa ich výmera, konektivita a ekologická hodnota. So vznikom nových bariér líniových stavieb a rozvojových plôch miest a obcí je potrebné prehodnotiť súčasný stav prvkov RÚSES na základe aktuálnych poznatkov a zdokonaľujúcich sa metodických a technických možností. Prvou fázou spracovania aktuálnej kostry RÚSES bola štúdia doteraz spracovaných ekologických sietí v regionálnom meradle (nasledovná tabuľka). Veľmi podrobne spracované podklady o území poskytli aktualizované RÚSES pre jednotlivé okresy, čomu zodpovedala i mierka spracovania na úrovni okresov. V roku 2006 boli aktualizované na územi súčasných okresov

Žilina, Bytča a Kysucké Nové Mesto, počas rokov 2010 – 2013 sa aktualizoval RÚSES okresov Čadca (2013), Dolný Kubín (2010), Liptovský Mikuláš (2013), Martin (2012), Ružomberok (2013), Turčianske Teplice (2013) a Tvrdošín (2013). V roku 2015 boli jednotlivé prvky prepojené v rámci celého kraja, RÚSES okresu Námestovo v predchádzajúcom období nebol spracovaný. Jednotlivé okresné RÚSES bolo potrebné zjednotiť, pretože sa od seba líšili metodikou spracovania, podrobnosťou spracovania, kritériami výberu regionálnych prvkov a rôznou mierou zachovania, resp. odlišnosti od prvkov pôvodného RÚSES kraja. Nasledovná tabuľka vyhodnocuje porovnanie všetkých prvkov krajského RÚSES a jeho okresných verzií. Údaje, ktoré sú nesprávne (nesprávna lokalizácia, chybný, resp. chýbajúci názov a pod.), alebo nekorešpondujú s nadradeným GNÚSES (chybná hierarchia prvkov) sme vyznačili v tabuľke. Rovnako uvádzame prepojenie biocentier a biokoridorov v nadväznosti na hranice pre jednotlivé okresy.

Tabuľka 56 Porovnanie prvkov ÚSES vymedzených podľa dokumentov (GNÚSES,RÚSES, NECONET)

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	**názov**	**jadrové časti (chránené územia)**	**prvok**	**názov**	**prvok**	**názov**	**prvok**	**názov**	**okres**	**prvok**		**názov**	**prvok**		**názov**
PRBc	Krivánska Fatra	Suchý, Kľačianska Magura, Prípor, Veľká Brána, Rozsutec, Šrámková, Šútovská dolina	PRBc	Krivánska Fatra	E.25	Krivánska Malá Fatra			Dolný Kubín	PRBc	3/1	Krivánska Malá Fatra	BRBc	1	Krivánska Fatra
									Žilina	PRBc	11/1	Krivánska Malá Fatra	BRBc	1	Krivánska Malá Fatra
									Martin	PRBc	6/1	Krivánska Malá Fatra	BRBc	1	Krivánska Fatra
PRBc	Liptovské kopy	Tichá dolina, Kôprová dolina	PRBc	Tatry	E.30b	Vysoké Tatry			Liptovský Mikuláš	NRBc	5/1	Západné Tatry	NRBc	2	Tatry
NRBc	Babia hora	Babia hora	NRBc	Babia hora	E.34	Oravské Beskydy (Babia hora, Pilsko)			Námestovo	NRBc	7/3	Babia hora			
NRBc	Bielska skala	Bielska skala							Tvrdošín	RBc	3/13	Bielska skala	RBc	6	Bielska skala
NRBc	Bralná Fatra	Tlstá, Padva, Veľká Skalná	PRBc	Bralná Fatra	E.26	Veľká Fatra (časť)			Martin	PRBc	6/2	Tlstá	PRBc	2	Bralná Fatra
									Turčianske Teplice	PRBc	9/2	Tlstá	PRBc	1	Bralná Fatra
NRBc	Ďumbierske Tatry	Ďumbier, Demänovská dolina, Jánska dolina, Ohnište	NRBc	Ďumbierske Nízke Tatry	E.28	Ďumbierske Nízke Tatry			Liptovský Mikuláš	NRBc	5/4	Nízke Tatry, Ďumbierska časť	NRBc	3	Ďumbierske Nízke Tatry
									Ružomberok	NRBc	8/4	Nízke Tatry, Ďumbierska časť	PRBc	2	Ďumbierske Nízke Tatry

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu			
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov	
			NRBc	Kráľovohoľské Nízke Tatry	E.29	Kráľovohoľské Nízke Tatry (časť)			Liptovský Mikuláš	NRBc	5/3	Nízke Tatry, Kráľovohoľská časť	NRBc	4	Kráľovohoľské Nízke Tatry	
NRBc	Hôľna Fatra	Rumbáre, Skalná Alpa, Jánošíkova kolkáreň, Kundračka, Kornietová, Borišov, Madačov, Lysec	NRBc	Hôľna Fatra	E.26	Veľká Fatra (časť)			Martin	NRBc	6/7	Borišov-Javorina	NRBc	6	Hôľna Fatra-Lysec-Borišov-Madačov	
									Martin	NRBc	6/8	Lysec	NRBc	6	Hôľna Fatra-Lysec-Borišov-Madačov	
									Ružomberok	NRBc	8/1	Skalná Alpa-Smrekovica-Šiprúň	PRBc	1	Veľká Fatra	
NRBc	Choč	Choč	NRBc	Choč	E.27	Chočské vrchy (časť)			Dolný Kubín	NRBc	3/3	Choč	PRBc	2	Choč	
									Ružomberok	NRBc	8/3	Choč	NRBc	1	Chočské vrchy	
NRBc	Kľak	Kľak	NRBc	Kľak			N.22	Lúčanská Malá Fatra	Martin	NRBc	6/3	Kľak-Ostrá skala-Reváň-Partizán	NRBc	4	Kľak-Reváň-Partizán	
									Žilina	NRBc	11/3	Kľak-Reváň	NRBc	6	Kľak-Reváň-Partizán	
			NRBc	Ľadonhora-Brodnianka					Kysucké Nové Mesto	NRBc	4/20	Ľadonhora-Brodnianka	NRBc	3	Ľadonhora-Brodnianka	
									Žilina	NRBc	11/20	Ľadonhora-Brodnianka	NRBc	3	Ľadonhora-Brodnianka	

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu			
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov	
NRBc	Malý Polom	Malý Polom	NRBc	Malý Polom	E.33	Moravsko-sliezske Beskydy (Malý Polom)			Čadca	NRBc	2/3	Malý Polom-Veľký Polom	NRBc	2	Malý Polom-Hlavice-Veľký Polom-Korcháň	
NRBc	Minčol	Minčol	NRBc	Minčol					Dolný Kubín	NRBc	3/2	Bzinská hoľa-Minčol	NRBc	5	Minčol	
									Námestovo	NRBc	7/2	Bzinská hoľa-Minčol				
NRBc	Pilsko	Pilsko	NRBc	Pilsko	E.34	Oravské Beskydy (Babia hora, Pilsko)			Námestovo	NRBc	7/1	Pilsko				
NRBc	Prosečné	Kvačianska dolina, Prosiecka dolina	NRBc	Prosečné	E.27	Chočské vrchy (časť)			Liptovský Mikuláš	NRBc	5/2	Prosečné	NRBc	1	Prosečné	
									Dolný Kubín				NRBc	7	Prosečné	
NRBc	Rača	Veľká Rača	NRBc	Veľká Rača			N.28	Kysucké Beskydy (Rača)	Čadca	NRBc	2/2	Malá Rača-Skalka	NRBc	3	Veľká Rača	
NRBc	Roháče	Roháčske plesá, Kotlový žľab, Juráňova dolina, Osobitá	PRBc	Tatry	E.30a	Západné Tatry			Liptovský Mikuláš	NRBc	5/1	Západné Tatry	NRBc	2	Tatry	
									Tvrdošín	NRBc	10/1	Západné Tatry	PRBc	1	Tatry	
NRBc	Salatíny	Salatín	NRBc	Salatíny			N.23	Nízke Tatry (Salatín)	Liptovský Mikuláš	NRBc	5/4	Nízke Tatry, Ďumbierska časť	NRBc	3	Ďumbierske Nízke Tatry	

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov
									Ružomberok	NRBc	8/4	Nízke Tatry, Ďumbierska časť	PRBc	2	Ďumbierske Nízke Tatry
NRBc	Sosnina	Sosnina, Jelešňa	NRBc	Sosnina			N.29	Oravská priehrada, Sosnina	Tvrdošín	NRBc	10/4	Oravská priehrada-Sosnina	NRBc	1	Hladovské bory-Suchohorské bory-Rudné
NRBc	Strážov	Strážov	NRBc	Strážov	E.16a	Strážovské vrchy (Strážov)			Žilina	NRBc	11/6	Strážov	NRBc	5	Strážov-Sádecké vrchy
NRBc	Súľovské skaly	Súľovské skaly	PRBc	Súľovské skaly	E.17	Súľovské vrchy			Bytča	PRBc	1/1	Súľovské skaly	NRBc	4	Súľovské skaly
									Žilina	PRBc	11/36	Súľovské skaly	NRBc	4	Súľovské skaly
NRBc	Turiec	Turiec, Kláštorné lúky	NRBc	Turiec			N.24	Turiec	Martin	NRBc	6/31	Turiec	NRBc	3	Turiec
									Turčianske Teplice	NRBc	9/31	Turiec	NRBc	2	Turiec
NRBc	Veľký Javorník	Veľký Javorník	NRBc	Veľký Javorník			N.27	Javorníky (Veľký Javorník)	Čadca	NRBc	2/4	Veľký Javorník	NRBc	1	Veľký Javorník
NRBc	Vysoké Tatry	časť Kriváňa	PRBc	Tatry	E.30b	Vysoké Tatry									
NRBc	Vyšehrad	Vyšehrad	NRBc	Vyšehrad					Turčianske Teplice	RBc	9/5	Vyšehrad	RBc	7	Vyšehrad
			PRBc	Vychylovka-Harvelka-Riečnica			N.28	Kysucké Beskydy (Rača)	Čadca	PRBc	2/1	Vychylovka-Harvelka-Riečnica	PRBc	1	Vychylovka-Harvelka-Riečnica
			NRBc	Oravská priehrada			N.29	Oravská priehrada, Sosnina	Námestovo	NRBc	7/4	Žiar-Oravská priehrada			

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov
									Tvrdošín	NRBc	10/4	Oravská priehrada-Sosnina	NRBc	3	Vodná nádrž Orava
													NRBc	2	Kriváň-Surdíky
			RBc	Šíp											
				Flochová			N.13	Kremnické vrchy (časť)	Turčianske Teplice				NRBc	1	Flochová
			NRBc	Liptovská Mara					Liptovský Mikuláš	NRBc	5/5	Vodná nádrž Liptovská Mara	zrušené		
NRBk	hydrické	Váh s prítokmi Kysuca, Orava a Turiec													
	Váh				e.2	Váh-Orava									
							n.3	Váh	Bytča	h_NRBk	1/13	Váh	h_NRBk	1	Váh
									Dolný Kubín				h_NRBk	1	Váh
									Liptovský Mikuláš	h_NRBk	5/19	Váh	h_RBk	4	Váh
													h_NRBk	1	Belá
									Martin	h_NRBk	6/23	Váh	h_NRBk	1	Váh
									Ružomberok	h_NRBk	8/12	Váh	h_NRBk	1	Váh
									Žilina	h_NRBk	11/25	Váh	h_NRBk	1	Váh
	Kysuca								Čadca	h_NRBk	2/13	Kysuca a Čierňanka	h_NRBk	II	Kysuca a Čierňanka

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov
									Kysucké Nové Mesto	h_NRBk	4/13	Kysuca	h_NRBk	2	Kysuca
									Žilina				h_NRBk	2	Kysuca
	Orava								Dolný Kubín	h_NRBk	3/9	Orava	h_NRBk	2	Orava
									Tvrdošín	h_NRBk	10/3	Orava	h_NRBk	1	Orava
									Ružomberok				h_NRBk	6	Orava
	Turiec						n.4	Turiec	Martin	h_NRBk	6/25	Turiec	h_NRBk	2	Turiec
									Turčianske Teplice	h_NRBk	9/12	Turiec	h_NRBk	1	Turiec
													h_NRBk	2	Jasenica
NRBk	terestrické	hlavné hrebene pohorí													
NRBk	Chočské vrchy	C. alpsko-západokarpatská trasa							Dolný Kubín	t_NRBk	3/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy			
									Martin	t_NRBk	6/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy	t_NRBk		Veľká Fatra - Chočské vrchy - Malá Fatra
									Ružomberok	t_NRBk	8/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy	t_NRBk	2	Veľká Fatra - Chočské vrchy - Malá Fatra
													t_NRBk	3	Chočské vrchy - Šíp - Malá Fatra
													t_NRBk	5	Ďumbierske Nízke Tatry - Chočské vrchy
NRBk	Javorníky	D. západo-východobeskydská trasa											t_NRBk	IV	

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov
									Bytča				t_NRBk	3a	Veľký Javorník - Kysucké Beskydy
									Kysucké Nové Mesto				t_NRBk	3b	Veľký Javorník - Kysucké Beskydy
													t_NRBk	3c	Veľký Javorník - Kysucké Beskydy
									Žilina				t_NRBk	3a	Veľký Javorník - Kysucké Beskydy
NRBk	Kremnické vrchy								Turčianske Teplice				t_NRBk	3	Územie Handlová-Turček
NRBk	Kysucké Beskydy	D. západo-východo-beskydská trasa											t_NRBk	I	
NRBk	Malá Fatra	C. alpsko-západokarpatská trasa							Dolný Kubín	t_NRBk	3/37	Krivánska Fatra - Vychylovka			
									Martin				t_NRBk	3	Hrebeň Lúčanskej Fatry
									Ružomberok				t_NRBk	2	Veľká Fatra - Chočské vrchy - Malá Fatra
													t_NRBk	3	Chočské vrchy - Šíp - Malá Fatra
									Žilina				t_NRBk	6	Hrebeň Lúčanskej Fatry
													t_NRBk	7	Lúčanská Fatra - Strážovské vrchy

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	názov	jadrové časti (chránené územia)	prvok	názov	prvok	názov	prvok	názov	okres	prvok		názov	prvok		názov
NRBk	Moravsko-sliezske Beskydy	D. západo-východo-beskydská trasa							Čadca	t_NRBk	2/12	Veľký Javorník - Malý Polom	t_NRBk	I	
NRBk	Nízke Tatry	C. alpsko-západokarpatská trasa							Ružomberok				t_NRBk	4	Ďumbierske Nízke Tatry - Veľká Fatra
													t_NRBk	5	Ďumbierske Nízke Tatry - Chočské vrchy
NRBk	Oravská Magura														
NRBk	Oravské Beskydy	D. západo-východo-beskydská trasa													
NRBk	Starohorské vrchy														
NRBk	Strážovské vrchy	C. alpsko-západokarpatská trasa							Žilina				t_NRBk	7	Lúčanská Fatra - Strážovské vrchy
NRBk	Súľovské vrchy	C. alpsko-západokarpatská trasa							Žilina	t_NRBk	11/26	Oškerda-Strážovské vrchy	t_NRBk	5	Súľovské skaly - Ľadonhora
NRBk	Veľká Fatra	C. alpsko-západokarpatská trasa							Dolný Kubín	t_NRBk	3/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy			
									Martin	t_NRBk	6/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy	t_NRBk	4	Hrebeň Veľkej Fatry
									Ružomberok	t_NRBk	8/36	Veľká Fatra - Chočské vrchy	t_NRBk	2	Veľká Fatra - Chočské vrchy - Malá Fatra

GNÚSES 1992			GNÚSES 2001		EECONET 1995		NECONET 1995		RÚSES ŽSK 1998				RÚSES okresu		
prvok	**názov**	**jadrové časti (chránené územia)**	**prvok**	**názov**	**prvok**	**názov**	**prvok**	**názov**	**okres**	**prvok**		**názov**	**prvok**		**názov**
													t_NRBk	4	Ďumbierske Nízke Tatry - Veľká Fatra
NRBk	Žiar	C. alpsko-západokarpatská trasa											t_NRBk	5	Dutá skala - Vyšehrad

Tabuľka 57 Porovnanie všetkých prvkov krajského RÚSES a jeho okresných verzií

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
Bytča	RBc	1/2	Saksová-Veľká skala	RBc	23	Saksová-Veľká skala
	RBc	1/3	Váh pri Kotešovej	zrušené		
	RBc	1/4	Váh pri Predmieri	RBc	22	Váh pri Predmieri
	RBc	1/5	Dúbrava	zrušené		
	RBc	1/6	Buková	RBc	17	Buková
	RBc	1/7	Žliabok	zrušené		
	RBc	1/8	Jastrabie	zrušené		
	RBc	1/9	Suchý vrch-Petrovická Kýčera-Dlhé	RBc	7	Suchý vrch-Petrovická Kýčera-Dlhé
	RBc	1/10	Pláne	zrušené		
	RBc	1/11	Podlubie	RBc	8	Podlubie
	RBc	1/12	Soľné-Zarúbaná Kýčera	RBc	9	Soľné-Zarúbaná Kýčera
				RBc	16	Vrchová
	h_tRBk	1/14	Kolárovický potok	zrušené		
				h_RBk	8	Údolie a vodný tok Petrovičky
	h_tRBk	1/15	Rovnianka	h_RBk	9	Údolie a vodný tok Rovnianky
	t_RBk	1/16	Kýčera - Soľné	zrušené		
	h_tRBk	1/17	Dlhopoľka	zrušené (chybný okres)		
				t_RBk	14	Ekotón Nízkych Javorníkov: Mikšová - Kotešová - Lalinok
				t_RBk	15	Ekotón Vysokých Javorníkov: Štiavnik - Dlhé Pole
				t_RBk	16	Ekotón severného okraja Strážovských vrchov
Čadca	RBc	2/5	Čemerka-Hričovec	NRBc	1	Veľký Javorník
	RBc	2/6	Hlinené	RBc	10	Hlinené
	RBc	2/7	Skalité-Rieka	RBc	12	Skalité-Rieka
	RBc	2/8	Javorské	RBc	13	Javorské
	RBc	2/9	Chotárny kopec-Vojtov vrch	RBc	9	Raková-Vlčov-Blažková-Chotárny kopec
	RBc	2/10	Lutiša	RBc	7	Lutiša
	RBc	2/11	Černatín	RBc	8	Obelec-Čiernatín
	RBc	2/20	Škorňov grúň	RBc	3	Škorňov grúň
	RBc	2/23	Bahaňa	RBc	11	Bahaňa
				RBc	1	Kysučné
				RBc	2	Potok-Hlboké
				RBc	4	Vreščovka-Dedovka
				RBc	5	Gorilova kykuľa
				RBc	6	Veľký Potok-Zrubitá

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
				RBc	14	Vyšné Vane
				RBc	15	Dlhá-Polievkovci
	t_RBk	2/15	Klokočov - Javorské - Vreščovský Beskyd	t_RBk	I	
	t_RBk	2/16	Vysoká nad Kysucou - Oščadnica	t_RBk	II	
	h_tRBk	2/17	Kysuca	h_RBk	V	Kysuca
	h_tRBk	2/18	Bystrica	h_RBk	VI	Bystrica
	h_tRBk	2/21	Klubiná	t_RBk	IV	
	h_tRBk	2/22	Trstená	h_RBk	V	
	h_tRBk	2/24	Predmieranka	h_RBk	V	
	h_tRBk	2/25	Klinkovský vrch - Šulcovci	t_RBk	I	
				h_RBk	VIII	Čierňanka
	t_NRBk	2/14	Radôstka - Nová Bystrica	t_RBk	III	
	t_NRBk	2/19	Veľký Polom - Skalité - Rieka	t_RBk	VII	
Dolný Kubín	NRBc	3/4	Osičiny-Ráztoky-Lysec	RBc	17	Osičiny
	NRBc	3/35	Kopa-Korbeľka	RBc	8	Kraľovianska kopa
	RBc	3/5	Šíp	NRBc	6	Šíp
	RBc	3/6	Príkre - Vrátne - Poľany	RBc	15	Bacharová
	RBc	3/7	Hrčova Kečka - Sokol	BRBc	1	Krivánska Malá Fatra
	RBc	3/12	Kozinec	NRBc	3	Zázrivské lazy
	RBc	3/31	Pupov-Dolina	NRBc	3	Zázrivské lazy
	RBc	3/13	Bielska skala	zrušené		
	RBc	3/14	Staré rameno Oravy	RBc	9	Párnické štrkoviská
	RBc	3/15	Veľká Lučivná	BRBc	1	Krivánska Malá Fatra
				NRBc	4	Javorinka
				RBc	18	Ráztoky
				RBc	12	Ostrá a Tupá skala
				RBc	14	Háj-Kýčera
				RBc	10	Trsteník
				RBc	11	Sopúšky
				RBc	16	Davčovka
				RBc	13	Hrnčárky
	t_NRBk	3/8	Lysec - Borové	t_RBk	12	Osičiny - Ráztoky - Prosečné
	t_NRBk	3/37	Krivánska Fatra - Vychylovka	t_NRBk	4	
	h_tRBk	3/10	Jasenský a Leštinský potok	zrušené		

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	t_RBk	3/11	Minčol - Kubínska hoľa - Čistý grúň	t_NRBk	6	
				t_RBk	1	Trsteník - Šíp
				t_RBk	2	Minčol - Sopúšky - Orava - Hrnčárky
				t_RBk	3	Minčol - Sopúšky - Orava
				t_RBk	4	Hrnčárky - Choč
				t_RBk	5	Hrnčárky - Ostrá a Tupá skala
				t_RBk	6	Ostrá a Tupá skala - Choč
				t_RBk	7	Háj-Kýčera - Hrnčárky
				t_RBk	8	Háj-Kýčera - Davčovka
				t_RBk	9	Bacharová - Háj-Kýčera
				t_RBk	10	Bacharová - Orava - Davčovka - Osičiny
				t_RBk	11	Davčovka - Choč
				t_RBk	13	Osičiny - Bielka skala
Kysucké Nové Mesto	RBc	4/17	Jalovec-Požeha	RBc	19	Jalovec-Požeha
	RBc	4/9	Chotárny kopec-Vojtov vrch	RBc	12	Chotárny kopec-Petránky
	RBc	4/11	Černatín-Skáčkova hora-Holý vrch	RBc	14	Skáčkova hora-Obelec
				RBc	13	Škorča-Tábor
	t_RBk	4/3	BC 4/9 - 4/11	t_NRBk	3c	
	t_RBk	4/28	Kýčera - BC 4/9	t_NRBk	3d	
	t_RBk	4/21	Klubina - Chotárny kopec	zrušené		
	t_RBk	4/22	Vadičovo	zrušené		
	t_RBk	4/23	Majtánky - Stará Lúka	zrušené		
	t_RBk	4/35	Rochovnica - Kozická Kýčera	t_RBk	10	Kazická Kýčera - Rochovica
				t_RBk	11	Brodnianka - Lysica
				t_RBk	12	Obelec - Okrúhlica-Mravečník
Liptovský Mikuláš	RBc	5/6	Malatínsky háj	zrušené		
	RBc	5/7	Zátoka Sokolče	h_RBk	4	Váh
	RBc	5/8	Zátoka Galovany	h_RBk	4	Váh
	RBc	5/9	Jelšie	RBc	3	Jelšie
	RBc	5/10	Úložisko	zrušené		
	RBc	5/11	Hybická tiesňava	RBc	1	Machy-Hybická tiesňava
	RBc	5/12	Švihrová	RBc	5	Švihrová
	RBc	5/13	Machy	RBc	1	Machy-Hybická tiesňava
	RBc	5/14	Selnice	NRBc	3	Ďumbierske Nízke Tatry
	RBc	5/15	Sekanice	NRBc	3	Ďumbierske Nízke Tatry

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	RBc	5/16	Škribňovo	NRBc	3	Ďumbierske Nízke Tatry
	RBc	5/17	Rígeľ	RBc	8	Rígeľ
	RBc	5/18	Turková	RBc	2	Kozie chrbty
				RBc	4	Chraste
				RBc	6	Hencnava
				RBc	7	Brestovina
	h_tRBk	5/22	Smrečianka	zrušené		
	h_tRBk	5/23	Jalovský potok	h_tRBk	1	Jalovecký potok
	h_tRBk	5/24	Suchý potok	h_tRBk	2	Suchý potok
	t_RBk	5/25	Holubí vrch - Prosiek	zrušené		
	t_RBk	5/26	Kvačany - Pri Bystrej	zrušené		
	t_RBk	5/27	Machy - pramenná časť Bieleho Váhu	t_NRBk	3	Beliansky potok - Kozie chrbty
	h_tRBk	5/28	Demänovka	h_tRBk	3	Demänovka
	h_tRBk	5/29	Dúbravka	zrušené		
	h_tRBk	5/30	Ľupčianka	zrušené		
	t_RBk	5/31	Malatíny - Galovany - Pavčina Lehota	zrušené		
	t_NRBk	5/32	prechod TANAP - NA-PANT	RBc	2	Kozie chrbty, t_NRBk 3 Beliansky potok - Kozie chrbty
				t_NRBk	2	Sihly - Rígeľ - Kozie chrbty
				h_tRBk	5	Čierny Váh
				h_tRBk	6	Biely Váh
				h_tRBk	7	Hybica
Martin	NRBc	6/4	Zniev-Sokol-Chlievska	NRBc	7	Zniev-Sokol-Chlieviská
	NRBc	6/5	Kláštorské lúky	NRBc	3	Turiec
	NRBc	6/6	Marské vŕšky	NRBc	3	Turiec
	NRBc	6/7	Borišov-Javorina	NRBc	6	Hôľna Fatra-Lysec-Borišov-Madačov
	NRBc	6/8	Lysec	NRBc	6	Hôľna Fatra-Lysec-Borišov-Madačov
	NRBc	6/32	Pod Sokolom	NRBc	5	Pod Sokolom-Kopa-Korbeľka
	NRBc	6/35	Kopa-Korbeľka	NRBc	5	Pod Sokolom-Kopa-Korbeľka
	RBc	6/9	Kľak-Tlstý diel	RBc	19	Kľak-Tlstý diel
	RBc	6/10	Katova skala	RBc	13	Katova skala-Sklabinský hrad-Nad Baštou
	RBc	6/11	Sklabinský hrad-nad Baštou	RBc	13	Katova skala-Sklabinský hrad-Nad Baštou
	RBc	6/12	Hradisko	RBc	12	Hradisko pri Nolčove-Rázstoka-Majkrabovo
	RBc	6/13	Bukovina	RBc	11	Bukovina
	RBc	6/14	Kozinské dubiny	BRBc	1	Krivánska Malá Fatra

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	RBc	6/15	Minčol-Dlhá lúka	RBc	15	Lúčanská Fatra
	RBc	6/16	Krížava-Veľká lúka	RBc	15	Lúčanská Fatra
	RBc	6/17	Mlynský potok	RBc	15	Lúčanská Fatra
	RBc	6/18	Končiar-Ostré	RBc	16	Končiar
	RBc	6/19	Pod Oselnou-Kúpeľ	RBc	18	Pod Oselnou-Kúpeľ
	RBc	6/20	Dutá skala	RBc	17	Dutá skala
	RBc	6/21	Dielnice-Rybník Vädžer	RBc	10	Dielnice
	RBc	6/22	Pod brehmi	NRBc	3	Turiec
	RBc	6/30	Slatinisko pri Príbelciach-Ďanovská cesta	RBc	14	Blatnický potok-Ďanovská terasa
				RBc	8	Goľové mláky
				RBc	9	Uholníky
	h_tRBk	6/26	Blatnický potok	h_tRBk	12	Blatnický potok
	t_RBk	6/27	Trebostovo - Záborie	t_RBk	10	Trebostovo - Záborie
	t_RBk	6/28	Bukovina - Veľká Fatra	h_RBk	11	Kantorský potok
	t_RBk	6/29	Kláštor pod Znievom - Mošovce	t_RBk	18	Kláštor pod Znievom - Mošovce
	h_tRBk	6/34	Vodný tok Vríca	h_RBk	14	Potok Vríca
	h_tRBk	3/37	Kantorský potok	h_RBk	11	Kantorský potok
	t_RBk	6/38	Ekotón Veľká Fatra: Ratkovo - Turčianska Štiavnička	t_RBk	15	Ekotón Veľkej Fatry: Krpeľany - Turčianska Štiavnička
	t_RBk	6/39	Ekotón Veľká Fatra: Sklabiňa - Belá	t_RBk	16	Ekotón Veľkej Fatry: Sklabiňa - Blatnica
				t_RBk	6	Ekotón Kriváskej Fatry
				t_RBk	7	Trusalová - Podhradie
				t_RBk	8	Černík - Kubiancovo - Rieka Váh
				t_RBk	9	Sklabinský Podzámok - Bukovina
				t_RBk	13	Ekotón Lúčanskej Fatry: Vrútky - Kláštor pod Znievom
				t_RBk	17	Ekotón Veľkej Fatry: Blatnica - Mošovce
Námestovo	RBc	7/5	Paráč-Štibeľ			
	RBc	7/6	Ostrý vrch			
	RBc	7/7	Sihelniansky hrádok			
	RBc	7/8	Magura			
	RBc	7/9	Vahanov-Kopanica-Brestovka			
	RBc	7/10	Stará hora			
	RBc	7/17	Pod Modralovou			
	RBc	7/18	Vydrovka			

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	RBc	7/19	Náveterný			
	RBc	7/21	Beňadovské rašeli-nisko			
	RBc	7/22	Ústie Polhoranky			
	RBc	7/23	Spálený grúnik			
	RBc	7/24	Fajkova grapa			
	RBc	7/25	Veľký kopec			
	RBc	7/26	Gonkuľa			
	RBc	7/27	Predná Filová			
	RBc	7/28	Pod Rusnáčkou			
	h_tRBk	7/14	Polhoranka			
	h_tRBk	7/15	Biela Orava			
	h_tRBk	7/16	Mútňanka			
	t_RBk	7/20	Vlkov vrch - Náveterný			
Ružomberok	NRBc	8/1	Skalná Alpa-Smreko-vica-Šiprúň	PRBc	1	Veľká Fatra
	NRBc	8/35	Kopa-Korbeľka	PRBc	1	Veľká Fatra
	RBc	8/5	Šíp	RBc	1	Šíp
	RBc	8/6	Ivachnovský háj	RBc	6	Háj
	RBc	8/7	Bukovina	PRBc	2	Ďumbierske Nízke Tatry
	RBc	8/8	Vyšná Revúca-Čierna hora	RBc	2	Zvolen
	RBc	8/9	Kľak-Tlstý diel	PRBc	1	Veľká Fatra
	RBc	8/10	Bešeňovské travertíny	zrušené		
	RBc	8/11	Suchý diel-Ostré Brdo	PRBc	1	Veľká Fatra
	RBc	8/35	Kopa-Korbeľka	PRBc	1	Veľká Fatra
				RBc	3	Rojkovské rašelinisko
				RBc	4	Sliačske travertíny
				RBc	5	Malý a Veľký Smrekovec
				RBc	7	Kečky-Tlstá hora
				RBc	8	Havran-Ostré
				RBc	9	Čebrať
				RBc	10	Ivachnovský luh
				RBc	11	Žiar
	h_tRBk	8/14	Revúca	h_tRBk	1	Revúca
	t_RBk	8/15	Liptovská Štiavnica - Ivachnovský háj	zrušené		
	t_RBk	8/25	Turík-Veľký Hukov	zrušené		
				t_RBk	2	Ďumbierske Nízke Tatry - Zvolen
				t_RBk	3	Ďumbierske Nízke Tatry - Žiar - Ďumbierske Nízke Tatry

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
				t_RBk	4	Veľká Fatra - Zvolen
				t_RBk	5	Chočské vrchy - Čebrať
Turčianske Teplice	NRBc	9/4	Sokol-Žiar	NRBc	3	Sokol-Žiar
	RBc	9/1	Brieštie	RBc	1	Brieštie (Červený vŕšok-Zadné pole-Murovaná skala)
	RBc	9/3	Hadviga-Miestny hon-Hegland	RBc	2	Hadviga-Miestny hon-Hegland
	RBc	9/5	Vyšehrad	RBc	7	Vyšehrad
	RBc	9/6	Za hájom	zrušené		
	RBc	9/7	Kotian-Sokol-Borová Kalúž	RBc	4	Kotian-Sokol-Balážovo-Borová Kaluž
	RBc	9/8	Kurací vŕšok-Krieslo	RBc	5	Kurací vŕšok-Vlčanová
	RBc	9/9	Hriadky	RBc	3	Hriadky (Hrádky)
	RBc	9/10	Kaltwasser-Toliarska dolina	zrušené		
	RBc	9/14	Hore úpustom	zrušené		
	RBc	9/15	Rakšianske rašelinisko	RBc	6	Rakšianske rašelinisko
				RBc	8	Medzi vodami
				RBc	9	Moškovecká terasa (pod Kratinami)
	t_RBk	9/16	Háj - Dolná Štubňa	t_RBk	2	Ekotón Veľkej Fatry: Horná Štubňa - Dolná Štubňa - Háj - Mošovce
	t_RBk	9/17	Budiš - Sklené	t_RBk	3	Ekotón Žiaru: Budiš - Sklené
	h_tRBk	9/32	Teplica	h_RBk	1	Vodný tok Teplica
				t_RBk	4	Ekotón Žiaru: Ondrašová - Jasenovo
				t_RBk	5	Mošovce - Stráž - Moško-vec - Dielnice
				t_RBk	5	Mošovce - Kevice - Mar-kovice - Laclavá - Pole-rieka
				t_RBk	6	Kurací vŕšok - Vlčanová - Bodorová - Čepčínsky háj - Piesť
Tvrdošín	RBc	10/2	Mašnáková	RBc	9	Magura
	RBc	10/10	Stará hora	zrušené		
	RBc	10/12	Panský Háj	RBc	4	Kopec-Mních
	RBc	10/13	Bielska skala	RBc	6	Bielska skala
				RBc	1	Medzi bormi
				RBc	2	Jurčová-Páleniská
				RBc	5	Červená skala
				RBc	7	Búčie-Budín
				RBc	8	Skorušina

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	t_NRBk	10/5	Tichá dolina - Maš-náková	t_RBk	3	Tatry - Magura
	t_NRBk	10/11	Čistý grúň - Stará hora	zrušené		
	h_tRBk	10/6	Oravica	h_tRBk	2	Oravica
	h_tRBk	10/7	Jelešňa	RBc	3	Jelešňa
	t_RBk	10/8	Lysec - Háj - Javorinka - Mašňáková			
				h_RBk	1	Studený potok
				t_RBk	4	Tatry - Skorušina
				t_RBk	5	Tatry - Kopec - Budín
				t_RBk	6	Sosnina - Surdíky
Žilina	NRBc	11/4	Kozol	RBc	30	Kozol
	NRBc	11/5	Šujské	RBc	33	Šujské rašelinisko
	RBc	11/7	Lúky pri Rajčianke	RBc	36, 37	Lúky pri Rajčanke 1, 2
	RBc	11/8	Vraniny	RBc	34	Vraniny
	RBc	11/9	Strážna-Cibuľník	RBc	26	Strážna-Cibuľník
	RBc	11/10	Slnečné skaly	RBc	27	Slnečné skaly
	RBc	11/11	Zákamenné	RBc	29	Medzihorská dolina (Zá-kamenné)
	RBc	11/12	Hoblík	RBc	28	Hoblík
	RBc	11/13	Hýrovská slatina	RBc	25	Hýrovská slatina
	RBc	11/14	Mravečník	RBc	20	Okrúhlica-Mravečník
	RBc	11/15	Minčol-Dlhá lúka	RBc	31	Minčol-Dlhá lúka
	RBc	11/16	Krížava-Veľká lúka	RBc	32	Krížava-Veľká lúka
	RBc	11/17	Jalovec-Požeha	RBc	19	Jalovec-Požeha
	RBc	11/18	Krasňanský luh	RBc	24	Krasňanský luh
	RBc	11/19	Oselná	RBc	35	Oselná
	RBc	11/21	Hora	zrušené		
	RBc	11/22	Veľký vrch	zrušené		
	RBc	11/23	Pod Kazickou Kýčerou	RBc	11	Pod Kazickou Kýčerou
	RBc	11/24	Lazy	RBc	10	Lazy
	RBc	11/31	Pupov-Dolina	RBc	21	Pupov-Dolina
	RBc	11/32	Klukany	RBc	18	Klukany
				RBc	9	Soľné-Zarúbaná Kýčera
	t_NRBk	11/37	Krivánska Fatra - Vy-chylovka	zrušené		
	h_tRBk	11/27	Rajčianka	t_RBk	18	vodný tok a niva Raj-čianky
	t_RBk	11/28	Zarúbaná - Kýčerka	t_NRBk	3a	Veľký Javorník - Kysucké Beskydy
	t_RBk	11/29	Súľovské skaly - Strá-žov	t_RBk	19	Súľovské skaly - Strážov-ské vrchy
	h_tRBk	11/30	Varínka	t_RBk	13	vodný tok Varínka a Stru-háreň

okres	RÚSES ŽSK			RÚSES okresu		
	prvok	kód	názov	prvok	kód	názov
	h_tRBk	11/31	Závadský potok	t_RBk	17	Závadský potok a ekotón Súľovskej hornatiny
	t_RBk	11/33	ekoton Malej Fatry	t_RBk	22	Ekotón Lúčanskej Fatry
	t_RBk	11/34	Kozol - Cibuľník - Súľovské skaly	t_RBk	20	Kozol - Medzihorský potok - Súľovské skaly
	t_RBk	11/35	Rochovnica - Kozická Kýčera	t_RBk	10	Kazická Kýčera - Rochovica
	h_tRBk		Dlhopoľka	zrušené		
				t_RBk	21	Ekotón Kriványskej Fatry
				t_RBk	12	Obelec - Okrúhlica - Mravečník
				t_RBk	16	Ekotón severného okraja Strážovských vrchov
				t_RBk	15	Ekotón Vysokých Javorníkov: Štiavnik - Dlhé Pole
				t_RBk	14	Ekotón Nízkych Javorníkov: Mikšová - Kotešová - Lalinok

Pri zastupovaní záujmov ochrany prírody a krajiny sa v praxi osvedčilo presné stanovenie hraníc prvkov ÚSES, v konfrontácii s územnými nárokmi rozvoja stanovených v prvom rade hranicami pozemkov (KN-C, KN-E, ZÚO, JPRL, presne stanovené ochranné pásma premietnuté do mapových podkladov), resp. jednoznačné vytýčenie prvkov v krajine (napr. ochranná hrádza, terénne hrany a pod.). Povaha prírodných procesov a javov často neumožňuje jednoznačné vytýčenie hraníc, využíva sa skôr odstupňovaním ich pravdepodobnosti, kde vieme v priestore stanoviť jadrové územie, nárazníkovú (pufračnú) zónu a marginálne (periférne) časti biocentra, podobne pri projektovaní migračných koridorov vychádzame z početnosti prechodov, intenzity v čase (cirkadiánne cykly za potravou, sezónne migrácie súvisiace s rozmnožovaním), čím stanovujeme významnosť biokoridoru.

Pri tvorbe RÚSES bolo potrebné stanoviť základné pravidlá revízie jestvujúcich prvkov. V prvom rade ide o záväznosť prvkov GNÚSES, ktoré nemožno modifikovať. V prípade ich modifikácie je potrebné uvádzať tieto prvky ako „návrh“ a prvotne uvádzať záväzný stav. Pri biocentrách bolo potrebné dodržať minimálnu veľkosť a jedinečnosť terestrických biocentier v regionálnom ponímaní. Základným pravidlom bolo neprekrývanie hierarchicky odlišných prvkov ÚSES, neprekrývanie biocentier s biokoridormi a vylúčenie intravilánov obcí z plôch biocentier. V územnoplánovacej praxi sa osvedčilo presné stanovenie hraníc prvkov ÚSES, hoci, ako sme uviedli, nie vždy je možné stanoviť ostrú hranicu. Z tohto dôvodu je vhodné stanoviť minimálnu šírku biokoridoru. Z terénneho mapovania vieme, že mnohé bariérové prvky v krajine nútia maximálne využívať aspoň zachovanú šírku migračnej trasy, čo je zjavné najmä pri hydrických biokoridoroch v zastavaných územiach.

Pre praktické využitie sme preto na viacerých územiach zosúladili hranice prvkov RÚSES s hranicami chránených území. Vzhľadom na posledné poznatky z mapovania biotopov pri tvorbe podkladov pre vyhlasovanie území Natura 2000 sme pri revidovanom návrhu prvkov RÚSES najčastejšie využili hranice území európskeho významu. Hranice ochranných pásiem „maloplošných“ chránených území

(vyhlásených alebo stanovených zo zákona) sme z dôvodu ich takmer úplne absentujúceho vyznačenia v teréne nezahrnuli do mapových výstupov. Navrhnuté regionálne biocentrum je zväčša prekryté jadrovými územiami v zmysle GNÚSES a kompletne obsahuje polygóny vyhlásených častí PR Pralesy Slovenska v rámci Žilinského kraja. Na územiach lesných ekosystémov v prvom stupni ochrany sme ako doplnkovú metódu zvolili stanovenie hranice podľa hraníc polygónov s výrazným podielom optimálneho druhového zloženia pre každý daný lesný typ (mapa z čiastkovej syntézy v rámci KEP).

Prvoradý je taktiež dôraz na funkčnosť a prepojenie biokoridorov, ktorých návrh musí vyplývať z terénneho mapovania. Vzhľadom na niektoré spracované štúdie trasovania migračných koridorov sme mohli využiť výsledky telemetrie, záznamov z fotopascí, analýzy pobytových znakov, poľovníckych dát a monitoringu mortality vybraných druhov fauny na dopravných bariérach, čím sme upravovali trasovanie biokoridorov výlučne na základe dát zozbieraných a overených v teréne. Líniové prvky hydrických biokoridorov zahŕňajú i prvky, ktoré tvoria organickú súčasť telesa vodného toku, radíme sem pobrežné a mokradné biotopy, ktoré sú vyhlásenými chránenými územiami v národnej i medzinárodnej sieti.

Návrh kostry RÚSES bude rešpektovať vyčlenené prvky GNÚSES a NECONET (návrh Národnej ekologickej siete Slovenska 1 : 1 000 000, Sabo, 1996), doteraz spracované RÚSES okresov slúžili ako podklady pre RÚSES Žilinského kraja vo variantnom spracovaní podľa terénneho mapovania. Rovnako sme využili podklady z návrhu RÚSES z Atlasu reprezentatívnych geoekosystémov Slovenska (1 : 500 000, Miklós, Izakovičová, 2006).

Dôležitým aspektom dotvárania kostry ÚSES na miestnej úrovni v rámci spracovania územných plánov miest a obcí je využívanie dostupných dát o výskyte biotopov a druhov. V záväznej časti predkladaného ÚPN je zakotvená požiadavka zhodnotenia genofondových plôch na území dotknutých katastrálnych územiach, ktoré boli spracované na úrovni okresných RÚSES a vykonanie monitoringu biotopov národného a európskeho významu na lokalitách záberov. Rešpektovanie osobitne chránených častí prírody a krajiny považujeme za základnú požiadavku pri spracovaní ÚPD.

Pri záverečnom návrhu sme na území Žilinského kraja vytýčili nasledovné prvky RÚSES (nasledovná tabuľka). RÚSES bol počas fázy návrhu hraníc prvkov konfrontovaný s ďalšími návrhmi ekologických sietí v Atlase REPGES a návrhu ÚSES v Atlase krajiny SR (Miklós, Kočická, Kočický, 2002).

Tabuľka 58 Návrh prvkov RÚSES v Žilinskom kraji

prvok	kód prvku	typ prvku	názov
provinciálne biocentrum	PRBc1	terestrické	Krivánska Fatra
provinciálne biocentrum	PRBc2	terestrické	Súľovské skaly
provinciálne biocentrum	PRBc3	terestrické	Tatry
provinciálne biocentrum	PRBc4	terestrické	Veľká Fatra
provinciálne biocentrum	PRBc5	terestrické	Vychylovka-Harvelka-Riečnica
nadregionálne biocentrum	NRBc1	terestrické	Babia hora
nadregionálne biocentrum	NRBc2	terestrické	Ďumbierske Nízke Tatry
nadregionálne biocentrum	NRBc3	terestrické	Flochová
nadregionálne biocentrum	NRBc4	terestrické	Choč
nadregionálne biocentrum	NRBc5	terestrické	Kráľovohoľské Nízke Tatry
nadregionálne biocentrum	NRBc6	terestrické	Kľak

prvok	kód prvku	typ prvku	názov
nadregionálne biocentrum	NRBc7	terestrické	Ľadonhora
nadregionálne biocentrum	NRBc8	terestrické	Malý Polom
nadregionálne biocentrum	NRBc9	terestrické	Minčol
nadregionálne biocentrum	NRBc10	terestrické	Pilsko
nadregionálne biocentrum	NRBc11	terestrické	Prosečné
nadregionálne biocentrum	NRBc12	terestrické	Sosnina
nadregionálne biocentrum	NRBc13	terestrické	Strážov
nadregionálne biocentrum	NRBc14	terestrické	Veľká Rača
nadregionálne biocentrum	NRBc15	terestrické	Veľký Javorník
nadregionálne biocentrum	NRBc16	terestrické	Vyšehrad
nadregionálne biocentrum	NRBc17	hydrické	Oravská priehrada
nadregionálne biocentrum	NRBc18	hydrické	Liptovská Mara
nadregionálne biocentrum	NRBc19	hydrické	Turiec
nadregionálny biokoridor	NRBk1	terestrický	Flochová - Veľká Fatra
nadregionálny biokoridor	NRBk2	terestrický	Hnilická Kýčera - Lúčanská Fatra
nadregionálny biokoridor	NRBk3	terestrický	Choč - Prosečné
nadregionálny biokoridor	NRBk4	terestrický	Jablunkovské medzihorie
nadregionálny biokoridor	NRBk5	terestrický	Javorníky
nadregionálny biokoridor	NRBk6	terestrický	Kľak - Hnilická Kýčera
nadregionálny biokoridor	NRBk7	terestrický	Kľak - Sokol
nadregionálny biokoridor	NRBk8	terestrický	Kremnické vrchy
nadregionálny biokoridor	NRBk9	terestrický	Kysucké Beskydy
nadregionálny biokoridor	NRBk10	terestrický	Kysucká vrchovina
nadregionálny biokoridor	NRBk11	terestrický	Lúčanská Fatra - Krivánska Fatra
nadregionálny biokoridor	NRBk12	terestrický	Lutiša - Vychylovka-Harvelka-Riečnica
nadregionálny biokoridor	NRBk13	terestrický	Krivánska Fatra - Zázrivské lazy
nadregionálny biokoridor	NRBk14	terestrický	Minčol - Oravská priehrada
nadregionálny biokoridor	NRBk15	terestrický	Moravsko-sliezske Beskydy
nadregionálny biokoridor	NRBk16	terestrický	Nízke Tatry
nadregionálny biokoridor	NRBk17	terestrický	Pilsko - Babia hora
nadregionálny biokoridor	NRBk18	terestrický	Prosečné - Tatry
nadregionálny biokoridor	NRBk19	terestrický	Sokol - Vyšehrad
nadregionálny biokoridor	NRBk20	terestrický	Strážov - Kľak
nadregionálny biokoridor	NRBk21	terestrický	Súľovské skaly - Strážov
nadregionálny biokoridor	NRBk22	terestrický	Šíp - Choč
nadregionálny biokoridor	NRBk23	terestrický	Veľká Fatra - Šíp
nadregionálny biokoridor	NRBk24	terestrický	Veľká Rača - Pilsko
nadregionálny biokoridor	NRBk25	terestrický	Veľký Javorník - Malý Polom
nadregionálny biokoridor	NRBk26	terestrický	Vychylovka-Harvelka-Riečnica - Minčol
nadregionálny biokoridor	NRBk27	terestrický	Žiar
nadregionálny biokoridor	NRBk1	hydrický	Váh
nadregionálny biokoridor	NRBk2	hydrický	Kysuca

prvok	kód prvku	typ prvku	názov
nadregionálny biokoridor	NRBk3	hydrický	Orava
nadregionálny biokoridor	NRBk4	hydrický	Turiec
regionálne biocentrum	RBc1	terestrické	Bielska skala
regionálne biocentrum	RBc2	terestrické	Buková
regionálne biocentrum	RBc3	terestrické	Háj
regionálne biocentrum	RBc4	terestrické	Hnilická Kýčera
regionálne biocentrum	RBc5	terestrické	Hriadky
regionálne biocentrum	RBc6	terestrické	Hybická tiesňava
regionálne biocentrum	RBc7	terestrické	Javorské
regionálne biocentrum	RBc8	terestrické	Jurčová-Páleniská
regionálne biocentrum	RBc9	terestrické	Katova skala
regionálne biocentrum	RBc10	terestrické	Koleňová
regionálne biocentrum	RBc11	terestrické	Kozie chrbty
regionálne biocentrum	RBc12	terestrické	Kozol
regionálne biocentrum	RBc13	terestrické	Lúčanská Fatra
regionálne biocentrum	RBc14	terestrické	Lutiša
regionálne biocentrum	RBc15	terestrické	Lomnianska hoľa
regionálne biocentrum	RBc16	terestrické	Magura
regionálne biocentrum	RBc17	terestrické	Machy
regionálne biocentrum	RBc18	terestrické	Skalka
regionálne biocentrum	RBc19	terestrické	Skorušina
regionálne biocentrum	RBc20	terestrické	Slaná voda
regionálne biocentrum	RBc21	terestrické	Slnečné skaly
regionálne biocentrum	RBc22	terestrické	Sokol
regionálne biocentrum	RBc23	terestrické	Suchý vrch-Petrovická Kýčera-Dlhé
regionálne biocentrum	RBc24	terestrické	Šíp
regionálne biocentrum	RBc25	terestrické	Trsteník
regionálne biocentrum	RBc26	terestrické	Vahanov
regionálne biocentrum	RBc27	terestrické	Vrchová
regionálne biocentrum	RBc28	terestrické	Zarúbaná Kýčera
regionálne biocentrum	RBc29	terestrické	Zázrivské lazy
regionálne biocentrum	RBc30	terestrické	Zvolen
regionálny biokoridor	RBk1	terestrický	Baba - Žibrid
regionálny biokoridor	RBk2	terestrický	Babia hora - Slaná voda
regionálny biokoridor	RBk3	terestrický	Biely vrch - Krivánska Fatra
regionálny biokoridor	RBk4	terestrický	Buková - Zarúbaná Kýčera
regionálny biokoridor	RBk5	terestrický	Ďumbierske Nízke Tatry - Háj
regionálny biokoridor	RBk6	terestrický	Ďumbierske Nízke Tatry - Machy
regionálny biokoridor	RBk7	terestrický	Hnilická Kýčera - Sokol
regionálny biokoridor	RBk8	terestrický	Hybická tiesňava - Machy
regionálny biokoridor	RBk9	terestrický	Choč - Háj
regionálny biokoridor	RBk10	terestrický	Chotárny kopec - Javorské

prvok	kód prvku	typ prvku	názov
regionálny biokoridor	RBk11	terestrický	Javorské - Veľká Rača
regionálny biokoridor	RBk12	terestrický	Kazická Kýčera - Ľadonhora
regionálny biokoridor	RBk13	terestrický	Kozol - Lúčanská Fatra
regionálny biokoridor	RBk14	terestrický	Kremnické vrchy - Flochová
regionálny biokoridor	RBk15	terestrický	Ľadonhora - Obelec
regionálny biokoridor	RBk16	terestrický	Lomnianska hoľa - Biela Orava
regionálny biokoridor	RBk17	terestrický	Lutiša - Veľká Rača
regionálny biokoridor	RBk18	terestrický	Minčol - Lomnianska hoľa
regionálny biokoridor	RBk19	terestrický	Minčol - Skalka
regionálny biokoridor	RBk20	terestrický	Minčol - Zázrivské lazy
regionálny biokoridor	RBk21	terestrický	Pilsko - Vahanov
regionálny biokoridor	RBk22	terestrický	Sádocký vrch - Kľak
regionálny biokoridor	RBk23	terestrický	Skorušina - Magura
regionálny biokoridor	RBk24	terestrický	Slnečné skaly - Kozol
regionálny biokoridor	RBk25	terestrický	Sokol - Turiec
regionálny biokoridor	RBk26	terestrický	Suchý vrch-Petrovická Kýčera-Dlhé - Čemerka
regionálny biokoridor	RBk27	terestrický	Súľovské skaly - Slnečné skaly
regionálny biokoridor	RBk28	terestrický	Tatry - Kozie chrbty
regionálny biokoridor	RBk29	terestrický	Tatry - Magura
regionálny biokoridor	RBk30	terestrický	Tatry - Machy
regionálny biokoridor	RBk31	terestrický	Tatry - Skorušina
regionálny biokoridor	RBk32	terestrický	Turiec - Veľká Fatra
regionálny biokoridor	RBk33	terestrický	Úšust - Kolenová
regionálny biokoridor	RBk35	terestrický	Vahanov - Oravská priehrada
regionálny biokoridor	RBk34	terestrický	Vahanov - Veselianka
regionálny biokoridor	RBk36	terestrický	Veľká Fatra - Ďumbierske Nízke Tatry
regionálny biokoridor	RBk37	terestrický	Veľká Fatra - Krivánska Fatra
regionálny biokoridor	RBk38	terestrický	Veľká Fatra - Ostré
regionálny biokoridor	RBk39	terestrický	Vrchová - Suchý vrch-Petrovická Kýčera-Dlhé
regionálny biokoridor	RBk40	terestrický	Vrchrieka - Kysuca
regionálny biokoridor	RBk41	terestrický	Vychylovka-Harvelka-Riečnica - Veľká Rača
regionálny biokoridor	RBk42	terestrický	Zarúbaná Kýčera - Kraviarska
regionálny biokoridor	RBk43	terestrický	Zvolen - Ďumbierske Nízke Tatry
regionálny biokoridor	RBk44	terestrický	Zvolen - Veľká Fatra
regionálny biokoridor	RBk1	hydrický	Belá
regionálny biokoridor	RBk2	hydrický	Biela Orava
regionálny biokoridor	RBk3	hydrický	Blatnický potok
regionálny biokoridor	RBk4	hydrický	Boca
regionálny biokoridor	RBk5	hydrický	Bystrica
regionálny biokoridor	RBk6	hydrický	Čierňanka
regionálny biokoridor	RBk7	hydrický	Demänovka
regionálny biokoridor	RBk8	hydrický	Hybica

prvok	kód prvku	typ prvku	názov
regionálny biokoridor	RBk9	hydrický	Jalovčanka
regionálny biokoridor	RBk10	hydrický	Jelešňa
regionálny biokoridor	RBk11	hydrický	Kantorský potok
regionálny biokoridor	RBk12	hydrický	Klubinský potok
regionálny biokoridor	RBk13	hydrický	Kysuca
regionálny biokoridor	RBk14	hydrický	Mútňanka
regionálny biokoridor	RBk15	hydrický	Oravica
regionálny biokoridor	RBk16	hydrický	Petrovička
regionálny biokoridor	RBk17	hydrický	Polhoranka
regionálny biokoridor	RBk18	hydrický	Predmieranka
regionálny biokoridor	RBk19	hydrický	Rajčanka
regionálny biokoridor	RBk20	hydrický	Revúca
regionálny biokoridor	RBk21	hydrický	Rovnianka
regionálny biokoridor	RBk22	hydrický	Studený potok
regionálny biokoridor	RBk23	hydrický	Suchý potok
regionálny biokoridor	RBk24	hydrický	Teplica
regionálny biokoridor	RBk25	hydrický	Trstená
regionálny biokoridor	RBk26	hydrický	Varínka
regionálny biokoridor	RBk27	hydrický	Veselianka
regionálny biokoridor	RBk28	hydrický	Vríca

Predkladaný návrh kostry RÚSES predstavuje za materiál, ktorý je možné dotvárať v rámci procesu prerokovávania návrhu ÚPN R. Z tohto dôvodu je potrebná odborná diskusia pri vytýčení prvkov v niektorých problematických územiach (napr. v regióne Kysúc), kde počas posledných dvoch dekád došlo k výraznému rozpadu a následnej ťažbe lesných porastov s dominanciou smreka. Mnoho pôvodných regionálnych biocentier prestalo plniť svoju funkciu a je preto potrebné navrhnúť takú priestorovú štruktúru prvkov, ktoré budú plniť náležitú ekostabilizačnú funkciu v rámci budúceho zakladania lesa s vhodným stanovištným zložením a štruktúrou porastu.

Navrhnutá kostra RÚSES slúži ako podklad pri územnom plánovaní, aby sa predchádzalo poškodzovaniu a ničeniu jeho prvkov. Tvorba kostra RÚSES je tiež základnou požiadavkou na stanovenie opatrení, ktoré sú v zákone o ochrane prírody a krajiny definované ako vytváranie a udržiavanie ÚSES a sú verejným záujmom. Aplikovaná časť uvedenej kapitoly vyčleňuje migračné bariéry na regionálnej úrovni a poskytuje návrh prioritizácie kompezačných opatrení v rámci hierarchie prvkov ÚSES, ide najmä o zachovanie a revitalizáciu biotopov s nadregionálnym významom so zachovaným typickým druhovým zložením pre dané stanovište a tvorbu funkčných prírodných prvkov tvoriacich priestor pre šírenie druhov z biocentier ich prirodzenými evolučnými a migračnými trasami.

Prostredníctvom vhodnej lokalizácie územného rozvoja v krajine je potrebné zabezpečiť najmä priestorové rezervy na zachovanie funkčnosti biokoridorov a udržiavanie plochy biocentier, vrátane následnej starostlivosti o tieto prvky. Tieto opatrenia musia byť súčasťou územnoplánovacích dokumentácií na všetkých hierarchických úrovniach. Kompletný súbor opatrení pre každý navrhnutý prvok RÚSES VÚC Žilinského kraja je súčasťou dokumentácie okresných RÚSES. Pri tvorbe ÚPN obcí je

rovnako potrebné rešpektovať vyčlenené genofondové plochy uvedené v rámci RÚSES jednotlivých okresov.

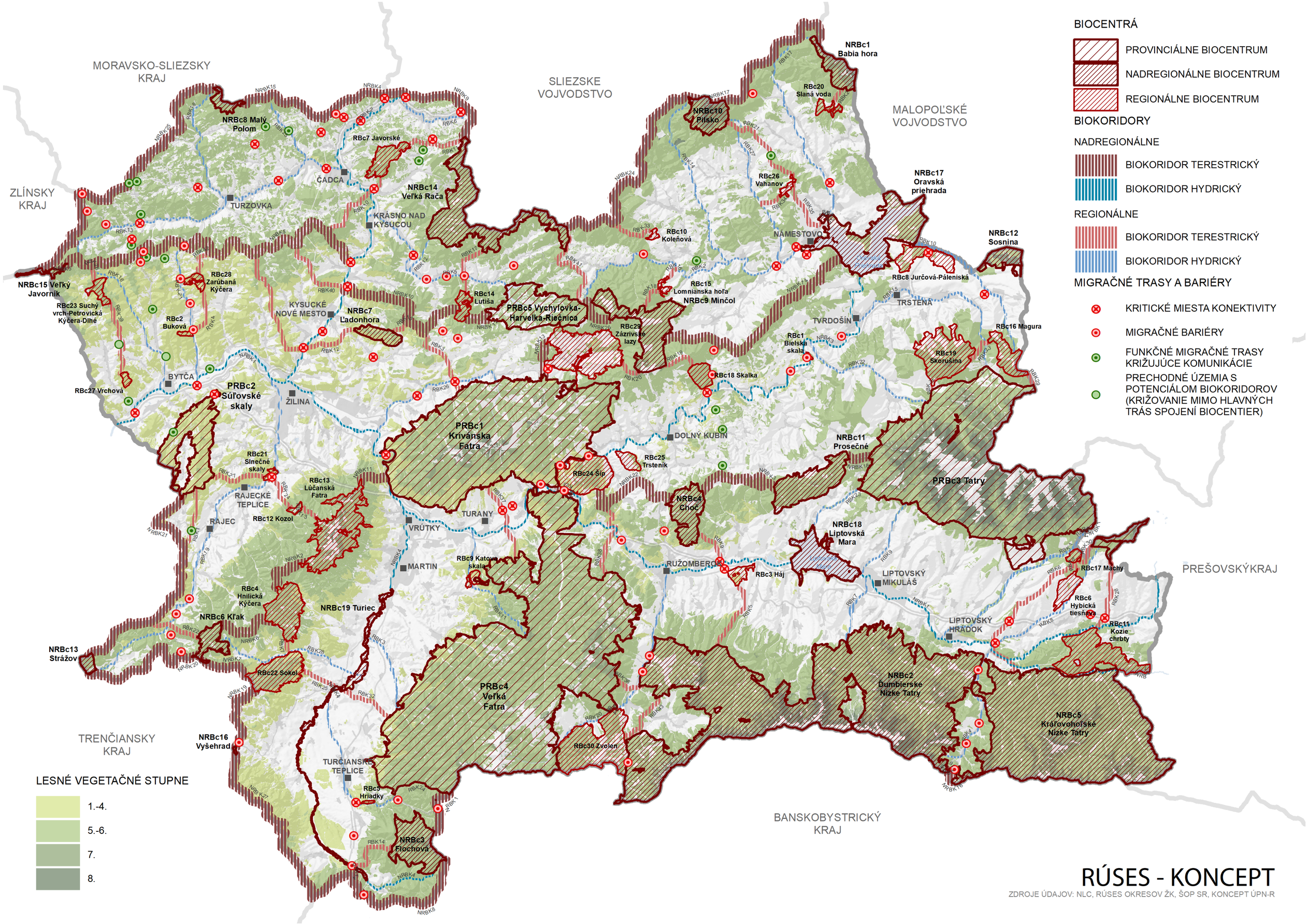
12.1.3 Kolízne (kritické) miesta konektivity

Kritické miesta predstavujú body na križovaní migračných trás s dopravnými komunikáciami a tvoria významné bariéry v krajine. Ako podklad slúžili mapové podklady vygenerované na základe výstupu z projektu TransGREEN, ktorý na pilotnom území Kysúc, Strážovských vrchov a Malej Fatry vyčlenil 20 kritických miest križovania nadregionálnych migračných trás s dopravnou infraštruktúrou (z toho 14 sa nachádza na území kraja).

Opatrenia na zachovanie konektivity týchto lokalít sú navrhnuté v záväznej časti. Ide najmä o lokality, kde je kumulatívny efekt viacerých bariér (diaľnica, cesta I. triedy, železnica, derivačný kanál a pod.). Druhou časťou sú križovania, ktoré tvoria syntézu grafického výstupu projektu ConnectGREEN, ktorý mapoval nadregionálne migračné koridory na území karpatského oblúka (na území kraja vybratých 98 kolíznych lokalít) a boli spresnené dátami z terénu o migračných trasách na území CHKO Kysuce a Strážovské vrchy.

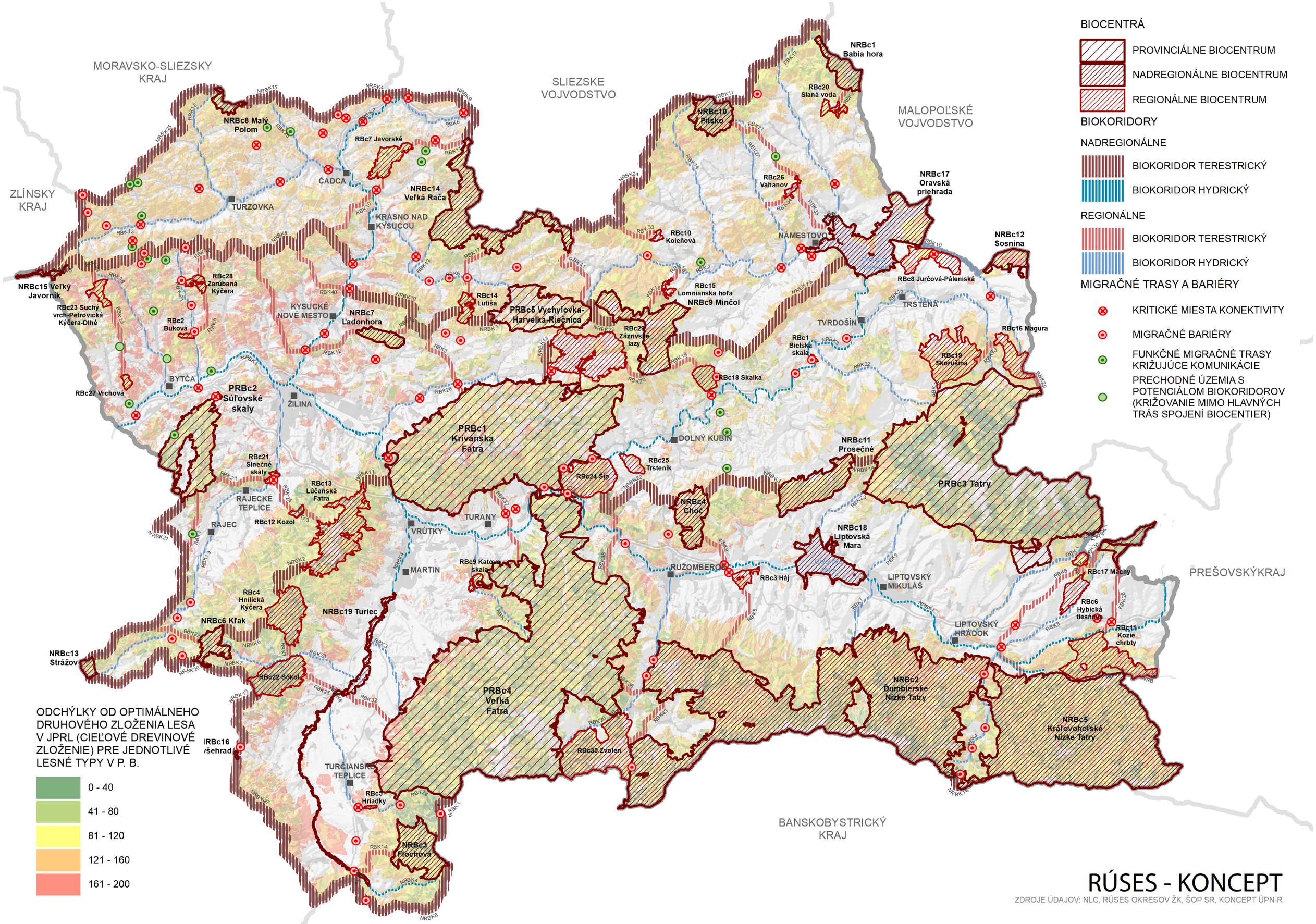
Všetky križovania s dopravnou infraštruktúrou v kraji sú zmapované na podklade ortofotomapy, čím vyčleňujú skutočnú líniu migrácie v teréne, sú tu vyznačené bodovo, hoci v skutočnosti až na niektoré bariéry (prechod popod mosty, estakády, ale aj cez most a podobne) ide o širšie úseky v desiatkach až stovkách metrov. Mapový podklad obsahuje kritické miesta konektivity (rozšírenie lokalít kritických miest na celé územie kraja), migračné bariéry (povaha križovania, hodinové frekvencie a pod., umožňujú obmedzenú migráciu, funkčné migračné trasy križujúce komunikácie a prechodné územia s potenciálom biokoridorov, spravidla ide o križovania mimo hlavných trás spojení biocentier.

Mapový výstup obsahuje body, ktoré sú overené v teréne a majú regionálny charakter biokoridorov. Pri tvorbe územných plánov obcí a miest je potrebné, aby boli zahrnuté všetky podklady vrátane rôznych alternatívnych trasovaní, potenciálne križovania (vhodné prírodné podmienky), lokálne biokoridory a križovania s málo frekventovanými komunikáciami.

RÚSES - KONCEPT

ZDROJE ÚDAJOV: NLC, RÚSES OKRESOV ŽK, ŠOP SR, KONCEPT ÚPN-R

BIOCENTRÁ

- PROVINCIÁLNE BIOCENTRUM
- NADREGIONÁLNE BIOCENTRUM
- REGIONÁLNE BIOCENTRUM

BIOKORIDORY

NADREGIONÁLNE

- BIOKORIDOR TERESTRICKÝ
- BIOKORIDOR HYDRICKÝ

REGIONÁLNE

- BIOKORIDOR TERESTRICKÝ
- BIOKORIDOR HYDRICKÝ

MIGRAČNÉ TRASY A BARIÉRY

- KRITICKÉ MIESTA KONEKTIVITY
- MIGRAČNÉ BARIÉRY
- FUNKČNÉ MIGRAČNÉ TRASY KRIŽUJÚCE KOMUNIKÁCIE
- PRECHODNÉ ÚZEMIA S POTENCIÁLOM BIOKORIDOROV (KRIŽOVANIE MIMO HLAVNÝCH TRÁS SPOJENÍ BIOCENTIER)

ODCHÝLKY OD OPTIMÁLNEHO DRUHOVÉHO ZLOŽENIA LESA V JPRL (CIEĽOVÉ DREVINOVÉ ZLOŽENIE) PRE JEDNOTLIVÉ LESNÉ TYPY V P. B.

- 0 - 40
- 41 - 80
- 81 - 120
- 121 - 160
- 161 - 200

RÚSES - KONCEPT

ZDROJE ÚDAJOV: NLC, RÚSES OKRESOV ŽK, ŠOP SR, KONCEPT ÚPN-R

12.2 Charakteristický vzhľad krajiny

Starostlivosť o krajinu v nadväznosti na Európsky dohovor o krajine by mala viesť k zachovaniu a udržaniu významných a charakteristických (jedinečných) čŕt krajiny vyplývajúcich z jej historického dedičstva a usporiadania krajinnej štruktúry. Základným rámcom usporiadania štruktúry využívania krajiny je jej prírodná štruktúra. Prírodná štruktúra je daná prírodnými procesmi a zákonitosťami formovania prírody, najmä reliéfu. Reliéf z tohto pohľadu vytvára základný a určujúci potenciál charakteristického vzhľadu krajiny.

Hodnotenie charakteristického vzhľadu krajiny sme realizovali na základe výsledkov výskumu vizuálnych prepojení krajiny Slovenska Petluš, Jakab, Petlušová eds. (2014), ktorého výsledkom bolo stanovenie potenciálnej vizuálnej exponovanosti krajiny Slovenska. Slovo potenciálna znamená, že vizuálna exponovanosť je počítaná z reliéfu, neobsahuje prvky využívania krajiny a predstavuje potenciál územia.

Na stanovenie bola využitá základná analytická funkcia Viewshed v geografických informačných systémoch (GIS). Použitím Viewshed analýzy sa získa mapa viditeľnosti z miesta pozorovania (Achilleos & Tsouchlaraki, 2004). Zobrazuje miesta, ktoré sú z jednotlivých pozorovacích bodov viditeľné alebo neviditeľné. Viditeľnosť z každej bunky je obmedzená najbližším horizontom. Bunku možno definovať ako jeden pixel, pričom pixle tvoria raster rastrovej mapy. Funkcia ponúka možnosť zistiť vizuálnu prepojenosť medzi dvoma bunkami v rastri resp. dvoma bodmi v krajine. Neponúka možnosť zistiť, ktoré miesto v krajine je najčastejšie viditeľné.

Použitím Viewshed analýzy pre každú bunku rastrovej mapy možno dosiahnuť hodnotu potenciálnej vizuálnej exponovanosti komplexne. Výstupom je rastrová mapa. Každá bunka tejto rastrovej mapy nesie hodnotu funkcie Viewshed. Hodnota buniek predstavuje kvantitatívne vyjadrenie potenciálu vizuálnej exponovanosti krajiny. Je daná počtom buniek rastrovej mapy územia, ktoré sú z danej bunky viditeľné a zároveň počtom buniek rastrovej mapy, z ktorých možno danú bunku vidieť.

Na tvorbu mapy potenciálnej vizuálnej exponovanosti reliéfu bol vytvorený softvérový nástroj. Bol použitý systém GRASS GIS a programovací jazyk BASH pod OS GNU/Linux. Vytvorený nástroj využíva funkciu Viewshed analýzy. Funkcia bola prenesená na každú bunku digitálneho modelu terénu. Maximálna pozorovacia vzdialenosť bola nastavená na 50 km a výpočet sa realizoval aj 50 km za hranicu Slovenska. Použitím softvérového nástroja a funkcie Viewshed analýzy vznikla Mapa potenciálnej vizuálnej exponovanosti reliéfu (Jakab & Petluš, 2012).

Ako podkladovú vstupnú vrstvu sme využili digitálny model reliéfu ASTER (©ERSDAC2011, http://www.gdem.aster.ersdac.or.jp) transformovaný do súradnicového systému S-JTSK, s rozlíšením 100 x 100 m.

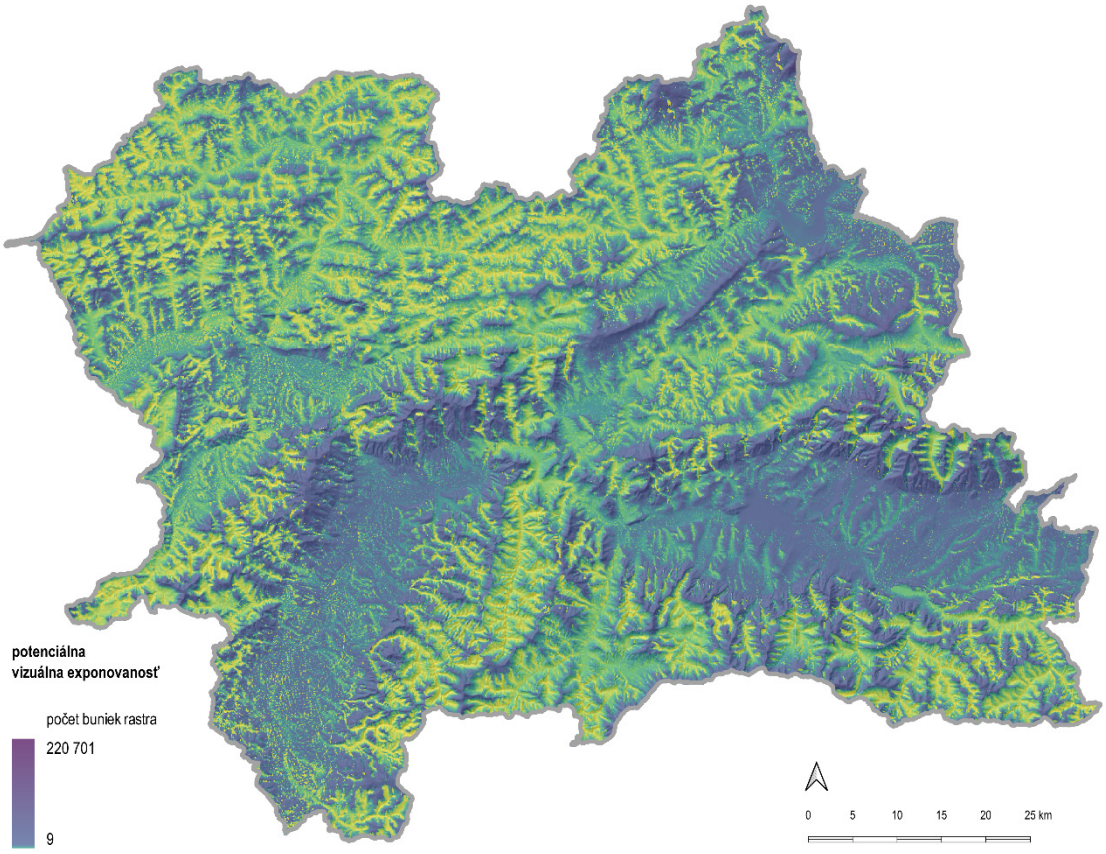
Výsledkom je rastrová Mapa potenciálnej vizuálnej exponovanosti v absolútnych hodnotách (Obr. 1). Hodnota jednotlivých buniek rastra je kvantitatívnym vyjadrením potenciálnej vizuálnej exponovanosti krajiny. Predstavuje počet buniek rastra, ktoré sú z daného miesta viditeľné a naopak, tiež počet buniek, z ktorých možno dané miesto v krajine pozorovať. Identifikované hodnoty v území sú od 9 do 220701, teda 0,09 – 2207,01 km^2. Najvyššiu hodnotu vizuálnej exponovanosti má Babia hora (1727 m n. m.), čo predstavuje 28,11% z územia ktoré možno teoreticky pozorovať, nakoľko výpočet bol realizovaný pre obmedzenú veľkosť územia 7853,98 km^2 vymedzený teoretickou dohľadnosťou 50 km.

Mapa potenciálnej vizuálnej exponovanosti vstupovala do vytvorenia základných vizuálnych typov krajiny. Na jej podklade, bola vytvorená základná vizuálna typológia krajiny, použiteľná pri hodnotení charakteristického vzhľadu krajiny. V území sú identifikované tri základné vizuálne typy krajiny. Vznikli zoskupením geomorfologických celkov podľa diferenciácie hodnôt potenciálnej vizuálnej exponovanosti:

A. **Vizuálny typ kotlín a úzkych brázd** je vymedzený celkami Vnútorných Západných Karpát Turčianskou, Podtatranskou a Žilinskou kotlinou a Vonkajších Západných Karpát a to Oravskou kotlinou, Podtatranskou brázdou a Považským podolím. Tento vizuálny typ je súčasťou koncentrácií osídlenia so štruktúrou sídelnej a poľnohospodárso-lesnej krajiny s vysokou koncentráciou osídlenia a prevahou zmiešaných a listnatých lesov. Erózno-denundačný typ reliéfu je zastúpený prevažne kotlinovými pahorkatinami, eróznymi brázdami, rovinami a nivami. Jedná sa prevažne o mozaiku sídiel, ktoré sa striedajú s prvkami poľnohospodárskej krajiny, ktorej dominuje veľkobloková orná pôda, menej sú zastúpené prvky trvalých trávnych porastov. Krajina je rytmicky rozčlenená viacerými prvkami využívania s prvkami nelesnej drevinovej vegetácie, vodnými tokmi a vodnými plochami. Vizuálne je tento typ krajiny otvorený a prepojený s okrajom ostatných vizuálnych typov. To znamená, že vizuálnou bariérou tohto typu je spravidla horský masív s dominujúcimi lesmi až hôľnymi polohami (Nízke Tatry, V. a M. Fatra, Choč a i) aj veľhorami (Tatry). Vhodnosť realizácie socioekonomických aktivít (upravené podľa Bezák, Izakovičová, Miklós et al., 2010): v časti kotlín sú vhodné podmienky pre rozvoj intenzívnej poľnohospodárskej činnosti a urbanizmus, je možný rozvoj lúčno-pasienkárskeho hospodárstva a rekreácie a menej vhodné podmienky na ochranu prírody a rozvoj lesného hospodárstva. V časti brázd sú vhodné podmienky na rozvoj lúčno-pasienkárskeho hospodárstva, je možný rozvoj lesného hospodárstva, ochrany prírody a rekreácie a územie je nevhodné na rozvoj poľnohospodárskej činnosti a urbanizmu (obytná zástavba).
B. **Typ vrchovín s vizuálne výrazne uzatvorenými dolinami** je vymedzený celkami Vonkajších Západných Karpát. V regióne Kysúc ich predstavujú Javorníky, Turzovská vrchovina, Moravsko-sliezske Beskydy, Jablunkovské medzihorie a Kysucké Beskydy. Oravská vrchovina, Podbeskydská vrchovina a Podbeskydská brázda v regióne Oravy. K tomuto typu bola priradená tiež časť Súľovských vrchov zasahujúca do Žilinského samosprávneho kraja. Krajinnou matricou tohto typu krajiny je horská lúčno-pasienkárska krajina a lesná krajina s prevahou zmiešaných lesov s nižšou koncentráciou osídlenia. Erózno-denundačný typ reliéfu je zastúpený prevažne horským reliéfom. Vhodnosť realizácie socioekonomických aktivít (upravené podľa Bezák, Izakovičová, Miklós et al., 2010): územia sú vhodné na rozvoj lesného, lúčno-pasienkárskeho hospodárstva a rekreáciu (turizmus). Ponúkajú možné podmienky na rozvoj extenzívneho poľnohospodárstva a rozvoj urbanizmu (menej obytná zástavba, skôr objekty služieb na rekreáciu). Špecifikom sídelnej štruktúry tohto typu sú sídla s charakterom radových dedín pozdĺž vodných tokov a roztratené formy osídlenia ako aj krajinársky hodnotné pretrvávajúce tradičné obhospodarovanie krajiny formou úzkopásových polí.
C. **Typ veľhornatín a hornatín s vysoko exponovanými hrebeňmi a vrcholmi pohorí**. Tento typ predstavujú pohoria Vnútorných Západných Karpát Malá a Veľká Fatra, Nízke Tatry a Tatry, Chočské vrchy. K tomuto typu boli pričlenené tiež okraje pohorí zasahujúce do Žilinského kraja a to Žiar a Kremnické vrchy. Tiež pohoria Vonkajších Západných Karpát Oravské Beskydy a Oravská Magura. Typ reprezentuje lesná, subalpínska a alpínska horská krajina s prevahou ihličnatých lesov, kosodreviny a trávinno-bylinnými spoločenstvami takmer bez osídlenia.

Erózno-denundačný typ reliéfu je zastúpený prevažne hôlnym veľhorským reliéfom, glaciálno-hôľnym, glaciálnym a hornatinovým reliéfom. Vhodnosť realizácie socioekonomických aktivít (upravené podľa Bezák, Izakovičová, Miklós et al., 2010): územie vhodné na ochranu prírody a rekreáciu (turizmus), nižšie polohy svahov na extenzívny rozvoj lesného hospodárstva a lúčno-pasienkárskeho hospodárstva. Nevhodné podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva a urbanizmu.

Schéma 12 Mapa potenciálnej vizuálnej exponovanosti v absolútnych hodnotách

Následným krokom bolo vytvorenie kategórií potenciálnej vizuálnej exponovanosti (Obr. 2). Vychádzali sme z mapy potenciálnej vizuálnej exponovanosti (predošlá schéma). Pre vytvorenie kategórií hodnôt potenciálnej vizuálnej exponovanosti (nasledujúca schéma) sme využili približné rozdelenie hodnôt na základe štatistickej metódy prirodzených zlomov dát tak, aby bol čo najmenší rozptyl hodnôt v rámci jednej kategórie a zároveň čo najväčší medzi jednotlivými kategóriami. Hodnoty boli rozdelené do 5 kategórií potenciálnej vizuálnej exponovanosti: veľmi nízka, nízka, stredná, vysoká a veľmi vysoká.

Nízka hodnota vizuálnej exponovanosti je len vyjadrením kvantitatívnym v zmysle, že územie je vizuálne uzavreté z pohľadu širšieho okolia, ale neodzrkadľuje jeho kvalitatívnu úroveň z hľadiska iných kritérií. Často sa napr. jedná o dolinové systémy s vyšším stupňom ochrany prírody a krajiny.

Kategória **veľmi nízka** zaberá celkovo najväčšiu výmeru kraja a to až 3866 km^2. Táto kategória je typická pre dná úzkych dolín, brázd a úzkych častí kotlín najmä vo flyšovej oblasti Kysúc a Oravy ale tiež pre dolinové systémy vyšších hornatín a veľhornatín Malej a Veľkej Fatry, Nízkych Tatier a Tatier. V tejto

kategórií je najväčšie zastúpenie sídiel vrátane miest ako Čadca, Turzovka, Kysucké N. Mesto, Bytča, Rajec, Rajecké Teplice, časť mesta Ružomberok, Dolný Kubín, Tvrdošín a Trstená.

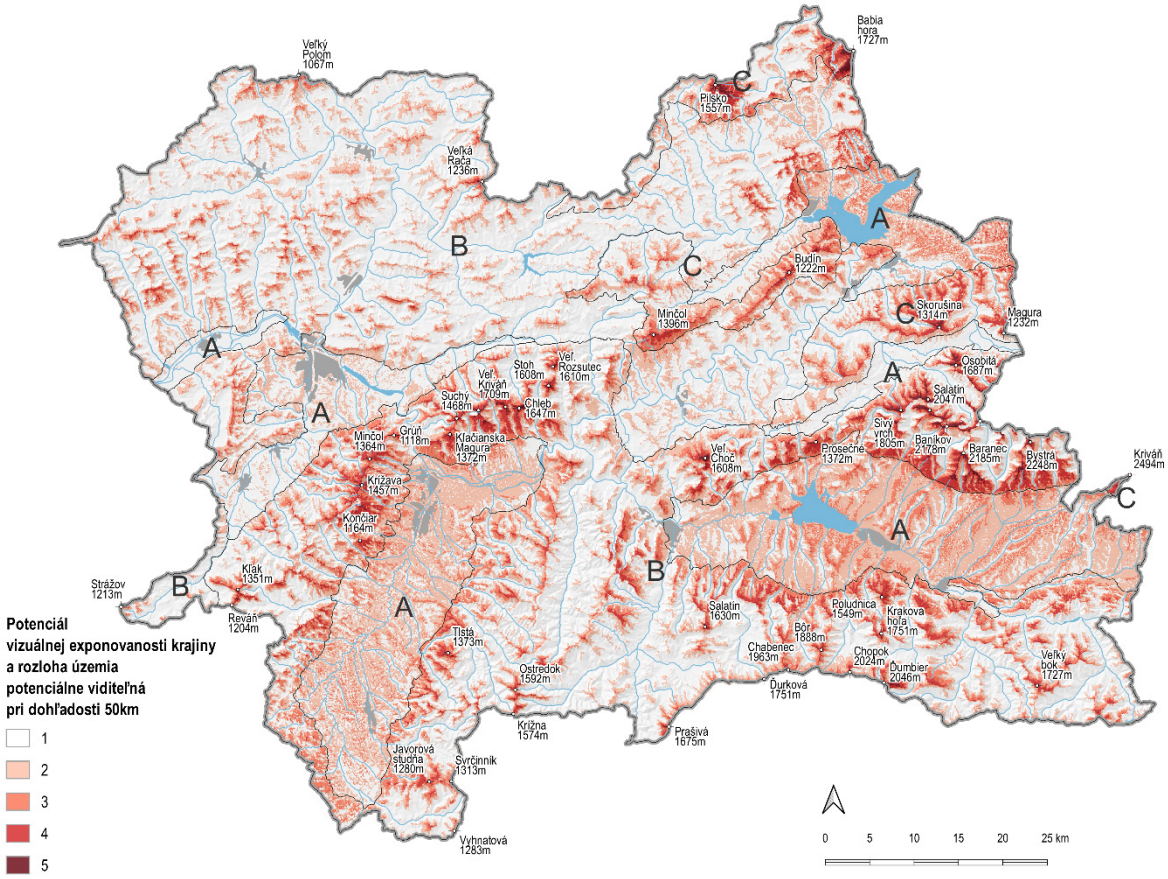
Kategória **nízka** zaberá celkovo 2010 km^2. Lokálne je najvýraznejšie zastúpená v širších dolinách Turčianskej, Popradskej a Oravskej kotliny. Napr. dolina Belej medzi L. Hrádkom a Pribylinou, dolina Jalovského potoka nad L. Mikulášom a samotný L. Mikuláš. Údolie Váhu v severnej časti Turčianskej kotliny, mestá Martin, Ružomberok, Vrútky, L. Hrádok. Čiastočne mestá Žilina a Turčianske Teplice, Vodná plocha Oravskej priehrady a i. Táto kategória je zastúpená tiež na hrebeňoch nižších hornatín a hornatín najmä v oblasti Javorníkov, Kysuckej a Podbeskydskej vrchoviny a homogénne v celom území kraja na svahoch pohorí.

Kategória **stredná** zaberá 729 km^2. Táto kategória je pomerne málo zastúpená vo vizuálnom type vrchovín s vizuálne výrazne uzatvorenými dolinami. V tomto type sa nachádza hlavne na krátkych hrebeňoch Javorníkov a Stredných Beskýd. Plošne väčšie zastúpenie má v tomto type len v priestore Moravsko-sliezkych Beskýd. Väčšie zastúpenie má táto kategória na zaoblených svahoch väčších kotlín (Turčianska, Popradská a Oravská). Tiež väčšina plochy VD L. Mara. Kategória je výraznejšie zastúpená v rámci vizuálneho typu veľhornatín a hornatín s vysoko exponovanými hrebeňmi a vrcholmi pohorí. Hlavne v priestoroch, ktoré sú v kontakte resp. po obvode Turčianskej, Popradskej a Oravskej kotliny. Výraznejšie je teda zastúpená na juhovýchodnom okraji Malej Fatry (Lúčanská aj Krivánska časť), ale najmä severne od mesta Martin na južne exponovaných svahoch pod Suchým. Južné svahy západnej časti Oravskej Magury pod Minčolom. Väčšie zastúpenie tejto kategórie je tiež na severných svahoch Nízkych Tatier, ktoré sa dvíhajú z Popradskej kotliny.

Kategória **vysoká** zaberá 247 km^2. Táto kategória je charakteristická pre vizuálny typ vrchovín s vizuálne výrazne uzatvorenými dolinami. Je typická a charakteristická pre čelá chrbátov a svahov Západných Tatier a Tatier, ktoré sa dvíhajú z Popradskej kotliny a vytvárajú charakteristický pohľad na Západné Tatry a Tatry od Liptova. Výrazne je zastúpená tiež v horných polohách svahov a hrebeňoch Malej Fatry a reprezentuje svahy, ktoré človek vníma severne a západne od miest Martin a Vrútky. Jedná sa o svahy pod Krížavou v Lúčanskej časti Malej Fatry, ako aj svahy Kľačianskej Magury, Suchý, svahy Fatranských Kriváňov, Chlebu v Krivánskej časti Malej Fatry. Hrebeň Kubínskej hole a hrebeň Budína nad Podbielom v Oravskej Magure. Kategória je zastúpená tiež v oblasi Pilska a Babej hory v Oravských Beskydoch a pod Skorušinou v Skorušinských vrchoch. Vyššie zastúpenie má tiež na vyššie položených svahoch Nízkych Tatier ktoré sú vo vizuálnom kontakte s Popradskou kotlinou. Podobný prejav je v oblasti Chočských vrchov.

Kategória **veľmi vysoká** zaberá celkovo necelých 32 km^2. Je reprezentovaná najvyššími polohami vyšších pohorí. Zaberá hlavný hrebeň Malej Fatry, Pilsko a Babiu horu v Oravských a Veľ. Rača v Kysuckých Beskydoch. Vrchy Minčol a Budín v Oravskej Magure. Ďalej Veľký Choč a Prosečné v Chočských vrchoch, najvyššie polohy Nízkych Tatier vizuálne prepojené s Popradskou kotlinou Prašivá, Chabenec, Chopok, Ďumbier a Veľkej Fatry vizuálne prepojenej s Turčianskou kotlinou ako Tlstá, tiež Ostredok a Krížna. Najväčšie zastúpenie má kategória v oblasti Západných Tatier a Tatier, predovšetkým hornými polohami svahov a vrchov Brestová, Salatín, Baníkov, Tri kopy, Baranec, Bystrá a Kriváň v Tatrách.

Schéma 13 Potenciál vizuálnej exponovanosti krajiny

Vysvetlivky: Kategórie potenciálnej vizuálnej exponovanosti krajiny a rozloha územia potenciálne viditeľná pri dohľadnosti 50km. 1 - veľmi nízky do 0,5 km², 2 - nízky 0,5 - 150 km², 3 - stredný 150 - 300 km², 4 - vysoký 300 – 600 km², 5 - veľmi vysoký 600 a viac km²
A - Vizuálny typ kotlín a úzkych brázd; B - Typ vrchovín s vizuálne výrazne uzatvorenými dolinami; C - Typ veľhornatín a hornatín s vysoko exponovanými hrebeňmi a vrcholmi pohorí

Na základe priestorovej distribúcie vysokej a veľmi vysokej vizuálnej exponovanosti boli vytypované dominantné línie vizuálnej exponovanosti (nasledujúca schéma), ktoré chápeme ako vizuálne ohraničujúce a určujúce priestory, ktoré z hľadiska zachovania charakteristického vzhľadu krajiny môžu vyjadrovať predmet záujmu ochrany významných častí krajiny. Zmena využívania krajiny v polohách vymedzených línií, najmä v kontakte so sídelnými koncentráciami osídlenia, predstavuje výrazný zásah do charakteristického vzhľadu krajiny vymedzeného územia.

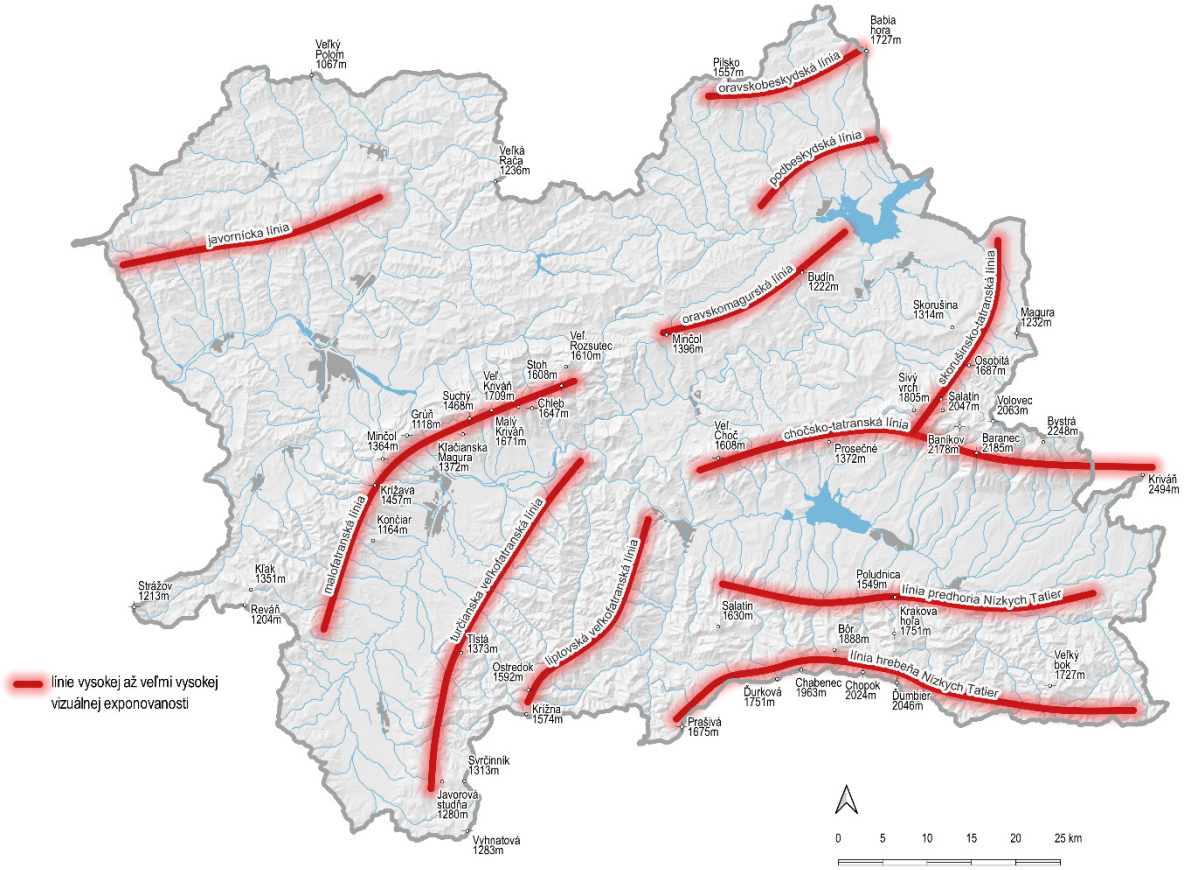
Celkovo sme v území identifikovali 11 línií. Najvýraznejšími líniami sú malofatranská línia prechádzajúca hlavným hrebeňom Malej Fatry. Vytvára hlavnú vizuálnu bariéru západného a severného okraja Turčianskej kotliny s turčianskou koncentráciou osídlenia. Druhou veľmi významnou línou je chočsko-tatranská vizuálna línia, ktorá zaberá hlavný hrebeň Chočských vrchov a ďalej na východ pokračuje predhorím a vrcholmi Západných Tatier až ku Kriváňu vo Vysokých Tatrách. Línia predstavuje hlavnú vizuálnu bariéru severného okraja Liptovskej kotliny s mohutným zastúpením vysoko a veľmi vysoko vizuálne exponovaných polôh. Liptovskú kotlinu z juhu uzatvárajú dve nízkotatranské línie. Línia predhoria Nízkych Tatier predstavuje základný pohľadový kontakt s liptovskou sídelnou koncentráciou.

Vizuálnu bariéru a druhý pohľadový horizont južne od Liptovskej kotliny vytvára línia hrebeňa Nízkach Tatier, ktorá je pohľadovo vzdialenejšia.

Ostatné vizuálne línie sú menej dominantné, avšak pre celkový charakter usporiadania prírodnej štruktúry krajiny určujúce. Veľkofatranská línia má dve časti kopírujúce predhorie a vrcholové partie západnej časti Veľkej Fatry východne od miest Turčianske Teplice a Martin. Tu sme vymedzili tzv. turčiansku veľkofatranskú líniu. Východnú časť Veľkej Fatry, ktorá je vo vizuálnom kontakte s liptovskou sídlenou koncentráciou a vizuálne uzatvára liptovskú veľkofatranská línia. Kolmo na chočsko-tatranskú líniu sa napája skorušinsko-tatranská línia, ktorá zaberá priestor Skorušinských vrchov a časti Západných Tatier a spolu so západnou časťou chočsko-tatranskej línie vytvára južný okraj a hlavnú vizuálnu bariéru oddeľujúcu Oravu a Liptov.

Priestor Oravskej kotliny a oravskej sídlenej koncentrácie vymedzuje oravskomagurská línia a podbeskydská línia. Oravskobeskydská línia spája dve výrazne vizuálne exponované polohy Oravských Beskýd, Pilsko a Babiu horu, ktorá bola identifikovaná ako vizuálne najexponovanejšia poloha v rámci celého Slovenska. Javornícka línia prechádza kolmo na priečne doliny Javorníkov v smere od doliny potoka Štiavnik až ku Krásnej nad Kysucou. Predstavuje menej výraznú líniu spájajúcu vizuálne vysoko exponované polohy v oblasti Javorníkov na Kysuciach.

Schéma 14 Línie vizuálnej exponovanosti

Opakom vizuálne exponovaných línií, ohraničujúcich priestor a vytvárajúcich základné pohľadové bariéry s prírodnými dominantami sú vizuálne uzavreté priestory. Jedná sa hlavne o dolinové systémy Nízkych Tatier, Tatier a Veľkej Fatry. Najvýraznejšou je Ľubochnianska dolina vo V. Fatre, tiež Revúcka

dolina Liptovskej Osady oddeľujúca V. Fatru a N. Tatry. Tiež Lúžňanská dolina Liptovskej Lúžnej, Ľupčianska dolina, Demänovská dolina, údolie a záver doliny potoka Ipoltica v N. Tatrách. K vizuálne uzavretým tiež patria oblasti Hladovky, Zázrivej, Čičmian, Starej a Novej Bystrice ako aj údolia potočných radových dedín, ktoré sú vizuálne uzavreté dolinovými systémami orientovanými kolmo na údolia významnejších vodných tokov Váh, Kysuca, Orava, Biela Orava a i.

Literatúra

TSOUCHLARAKI, A., ACHILLEOS, G. Managing Visual Impacts Through A GIS: Viewshed Analysis For Designing A Sanitary Landfill Site. In POPOV, V., ITOH, H., BREBBIA, C. A., KUNGOLOS, A. (Ed.) Waste Management and the Environment II, s. 439–448, Southampton,2004. WIT Press.

BEZÁK, I., IZAKOVIČOVÁ, Z. & MIKLÓS, L. a kol. 2010. Reprezentatívne typy krajiny Slovenska. Bratislava: Ústav krajinnej ekológie SAV, 180 s. ISBN 978-80-89325-15-3.

JAKAB I. & PETLUŠ, P., 2012. 2012. Development of a Program Tool for the Determination of the Landscape Visual Exposure Potential In: Models of the Ecological Hierarchy: From Molecules to the Ecosphere. - Amsterdam : Elsevier B.V., 2012. - ISBN 978-0444-593-96-2, p. 375-390

PETLUŠ, P., JAKAB, I., & VANKOVÁ, V. a kol. 2013. Potenciálne vizuálne prepojenia krajiny Slovenska. Nitra : UKF, 2013. 4xA1 ISBN 978-80-558-0445-3.

12.3 Dôsledky zmeny klímy na krajinnú a sídelnú zeleň

Klimatické charakteristiky, osobitne týkajúce sa teploty, celkových zrážok, ako aj ich rozmiestnenia počas vegetačného obdobia budú mať významný vplyv na stav a kvalitu vegetácie (osobitne stromov) v meste . Osobitne bude záležať aj na kumulatívnych vplyvoch znečistenia ovzdušia, sucha a pod.

Sídelná zeleň a klimatická zmena

Na základe možného oteplenia a zvýšenia výskytu klimatických extrémov je možné odvodiť nielen zvýšené vystavenie drevín stresovým faktorom abiotického pôvodu, ale aj zmenu biotických prvkov prostredia. Jednak je možné očakávať významný nárast fytopatologických problémov spôsobených chorobami a škodcami (pozri text ďalej), ale zároveň veľmi pravdepodobne sa bude zvyšovať aj rozsah chradnutia stromov bez jednoznačne určiteľného škodlivého faktoru.

Za ohrozenie pre stromy, osobitne poškodené a prestarnuté, sa môže považovať silný až búrlivý vietor, ktorý môže spôsobiť zlomy či vývraty týchto stromov. Predpokladané povodne spôsobené dlhodobými zrážkami či náhle záplavy spôsobené prívalovými dažďami môžu poškodiť sadovnícky upravené plochy, vlny letných sucha a horúčav zase naopak spôsobiť usychanie vegetácie.

Rovnako je nutné podotknúť, že predpokladaný skorší začiatok vegetačného obdobia v jarných mesiacoch neznamená automaticky, že sa odpovedajúcim spôsobom posunie aj koniec obdobia s neskorými jarnými mrazíkmi. Preto sa ukazuje ako veľmi pravdepodobné, že dreviny budú práve naopak dlhšie ohrozené obdobím s neskorými jarnými mrazíkmi, ktoré ich poškodzuje.

Je nutné upozorniť, že predpokladané zmeny klímy môžu vyvolať alebo zosilniť aj niektoré nežiaduce vlastnosti drevín, napr. schopnosť samovoľného rozširovania u introdukovaných drevín a u niektorých druhov nadobudnutie **invazívneho charakteru**.

Okrem prírodných prvkov budú zmenami v zrážkovej činnosti postihované verejné priestranstvá , a pod. Bude sa jednať hlavne o škody vo forme sekundárnych záplav po prívalových dažďoch na verejných priestranstvách, poškodenie sadovnícky upravených plôch a pod.

Vplyvom striedania období sucha a intenzívnych zrážok dôjde k zhoršenie pôdnej štruktúry a zvýšeniu zhutnenia pôdy a k iným možným ohrozeniam pôdneho fondu (pôdna erózia, ochudobnenie pôdneho substrátu o živiny, podmáčanie a oslabenie koreňového systému drevín).

Podmienky prostredia sa menia veľmi rýchlo a dosiaľ nepôvodné druhy hmyzu, húb a rastlín obsadzujú stále nové a nové územia, v ktorých nachádzajú vhodné podmienky. Predpokladá sa, že šírenie nepôvodných druhov sa bude zrýchľovať a bude rovnako ako doteraz prebiehať najmä od juhu smerom na sever.

Za najvážnejší problém v posledných rokoch z dôvodu zmeny klímy možno už teraz považovať zvýšený výskyt lykožrúta smrekového, ktorý napáda aj zdravé stromy smreka obyčajného.

Huba kryptostróma kôrová Cryptostroma corticale (Ascomycota, Incertae sedis, Incertae sedis) spôsobuje tzv. „sadzovité ochorenie kôry javorov“. Predispozíciou pre vznik infekcie je sucho vo vegetačnom období ako bolo napr. v rokoch 2015 a 2016. Naviac, huba po infekcii kolonizuje okolité pletivá kôry javorov lepšie pri teplote 25 °C ako pri teplote 15 °C, to znamená, že pri otepľovaní klímy budú podmienky pre rozvoj ochorenia priaznivejšie. Ohrozené sú druhy javorov: Acer pseudoplatanus, A. platanoides a A. campestre

V niektorých prípadoch sa už v súčasnosti ukazuje zvýšený výskyt tracheomykóznych ochorení aj na pomerne mladých jedincoch, ako napr. u javora mliečneho (Acer platanoides „Globosum“) spôsobených hubovým ochorením (Verticillium).

Ako bolo popísané vyššie, ohrozenie škodcami, a to aj z dôvodu zvýšeného stresu drevín, ale aj miernejšími zimami či zvyšovaním priemernej teploty. V sídlach ZsK sa môže jednať (okrem už spomínaných) aj ohrozenie bukov (Fagus) hubami Phytophthora cinnamomi a P. cambivora, osobitne na vlhkých stanovištiach. Na význame stúpnu aj tracheomykózne ochorenia na duboch (Ceratocystis, Ophiostoma) a na topoľoch (Cryptodiaporthe populea).

Za ohrozenie pre stromy, osobitne poškodené a prestarnuté, sa môže považovať silný až búrlivý vietor a extrémne sneženie, ktoré môže spôsobiť zlomy či vývraty týchto stromov. V sídlach ZsK sa osobitne jedná o krátkoveké druhy, resp. druhy s krehkým lámavým drevom: Populus nigra „Italica“, Gleditsia triacathos, Crataegus, Eleagnus angustifolia. Ohrozenie zlomom môže nastať aj pri drevinách so suchými osobitne kostrovými konármi, pri drevinách s kodominantnými výhonmi a tlakovým vetvením.

Biotopy a klimatická zmena

Zmena klímy pravdepodobne povedie k posunom vegetačných stupňov, čo ovplyvní druhové zloženie. Uvedené bude platiť všeobecne, vrátane trávnatých ekosystémov (v trávnatých porastoch sa často vyskytujú vzácnejšie a krehkejšie druhy ako v krovinách a lesoch, čo by viedlo k strate biodiverzity (Pellissier et al., 2012; Niedrist et al., 2009).

Ekosystémy na vápenatej pôde sú druhovo bohatšie a citlivejšie ako vegetácia na iných substrátoch (Werners et al., 2014b). Ostatné druhy sa snažia prispôsobiť zmenou svojej fenológie.

Vyššie teploty a menej vody počas vegetačného obdobia budú ohrozovať mokraďové ekosystémy. Rašeliniská, malé potoky, studne a nivy sú obzvlášť ohrozené, pretože majú nízku odolnosť voči suchu (Werners et al., 2014b).

Strata mokradí by tiež znížila biotopy mnohých závislých rastlín a živočíchov a viedla k fragmentácii biotopov, ktorá by mohla ohroziť migráciu zvierat v regionálnom meradle (UN Environment, 2014). Ďalej to ovplyvní uhlíkový cyklus, emisie a absorpciu skleníkových plynov.

Teplejšie a kratšie zimy ovplyvnia aj zimný spánok zvierat. Pretože sa toto obdobie pravdepodobne skracuje, dopyt po potravinách týchto druhov stúpne. Okrem toho by druhy, ktoré v súčasnosti žijú v chránených oblastiach, mohli migrovať alebo sa im prispôsobiť adaptáciu na prežitie.

Lesy a klimatická zmena

Na základe analýz scenárov klimatických zmien sa predpokladá, že fyziologické pôsobenie klimatických zmien na lesné ekosystémy môže mať ešte negatívnejšie následky ako už uvádzaný mechanický vplyv. S globálnymi zmenami sa očakáva postupný nárast priemerných ročných teplôt, čo zvýši evapotranspiráciu v lesných ekosystémoch. Týmto dreviny zvýšia spotrebu vody. Súčasne dôjde k narušeniu prirodzeného priebehu ročných zrážok, pričom sa ráta s ich poklesom vo vegetačnom období. Takže dreviny náročné na vlahu, a to hlavne rastúce na pôdach s menšou retenčnou schopnosťou, budú trpieť nedostatkom vody, čo ich bude oslabovať fyziologicky. Preto najviac ohrozenou drevinou bude smrek rastúci vo svojom suboptime, resp. pesime. Ďalej to budú aj niektoré horské smrečiny limitované množstvom zrážok a imisným zaťažením.

Ďalšou rizikovou skupinou, ktorá bude podliehať stresom v dôsledku nedostatku vody a klimatických výkyvov, budú preriedené lesné porasty a rozdrobené lesné komplexy. Uvedené ekosystémy majú narušenú bioklímu a sú citlivé na ďalšie zhoršovanie klimatických pomerov. Bude ich pribúdať v dôsledku jednotlivého alebo skupinového hynutia stromov (resp. mechanického poškodzovania) z dôvodu pôsobenia rôznych škodlivých činiteľov. Nedostatkom vlahy budú trpieť aj lesné porasty na strmých svahoch orientovaných na juh alebo juhozápad.

Abiotické vplyvy

Možno predpokladať, že prebiehajúce klimatické zmeny atmosféry spôsobia nárast frekvencie a intenzity pôsobenia abiotických škodlivých činiteľov na lesné ekosystémy. V dôsledku atmosférických porúch sa očakáva častejší výskyt víchric.

Zo samostatne pôsobiacich činiteľov každoročne najväčšie škody na lesných porastoch spôsobuje vietor. Z lesných drevín sú vetrom poškodzované najmä smrek a jedľa, v menšej miere buk. Pri snehu je najviac poškodzovanou drevinou borovica a smrek, menej buk a jedľa (Konôpka, J., Konôpka, B., 2009).

V súvislosti so zmenami teplôt najmä v zime sa očakáva aj častejší výskyt padania mokrého, ťažkého snehu, ktorý poškodzuje hlavne mladšie prehustené lesné porasty (Kettunen et al., 1997). Aj analýza lesnej hospodárskej evidencie ukázala, že aj na Slovensku prišlo v priebehu ostatných štyridsiatich rokov k určitým zmenám v poškodzovaní lesných porastov snehom a námrazou. Kým v predošlom období sa takéto škody sústreďovali do horských smrečín (polomy snehom od 500 do 800 m n. m., námrazou nad 900 m n. m.), v ostatnom desaťročí ide skôr o bučiny v stredných polohách.

Vývoj náhodných ťažieb spôsobených mechanicky pôsobiacimi abiotickými činiteľmi má jednoznačne stúpajúci trend najmä vďaka poškodzovaniu vetrom, ktorý sa na poškodzovaní podieľa takmer 80 % (Konôpka, J., Konôpka, B., 2009).

Predpokladané zmeny podľa vegetačných stupňov

Lesy v pahorkatinách kraja (približne 1.-3. lvs) bude ohrozovať hlavne sucho, hlavne z dôvodu vyššej potenciálnej evapotranspirácie v porovnaní so spadnutými zrážkami. Lesné spoločenstvá v 1.-4 lvs budú musieť existovať v teplej časti roka zo zásob zimnej vody v pôdnom profile, čo ešte viac prehĺbi deficit vody. Znamená to výrazné obmedzenie uplatňovanie smreka v hospodárskych porastoch už vo 4. vs. (viacero autorov upozorňuje upozorňuje na skutočnosť, že v budúcnosti treba počítať s problematickým pestovaním smreka, ak sú súčasné zrážky nižšie ako 800 mm a teplota v priemere nad 7°C).[75]

Stredné a horské polohy (4. – 6. lesný vegetačný stupeň) bude poškodzovať vietor, ale aj sneh a námraza. V týchto lesoch možno očakávať rozsiahle škody spôsobené nedostatkom zrážok, a to hlavne smreka. **Vysokohorské lesy** (7. a 8. lvs) ovplyvní najmä nedostatok zrážok a ich neprirodzená distribúcia vo vegetačnom období. Následky budú najakútnejšie v preriedených a imisiami oslabených smrečinách. Pravdepodobne aj tu budú vznikať rozsiahle vývraty v prípade kombinácie víchrice a intenzívnych dažďov. Z uvedených príčin bude v horských smrečinách pretrvávať problém s prirodzenou obnovou (expanzia trávnatých spoločenstiev a nedostatok vlahy a extrémna klíma pre prežívanie semenáčikov). Klimatické extrémy, často aj v kombinácii s imisiami, budú fyziologicky oslabovať porasty kosodreviny. Ich prípadný rozpad by mal katastrofické následky na existenciu hornej hranice lesa (lavíny, erózia pôdy, narušený vodný režim a pod.).

Bukový vegetačný stupeň (4. lvs) má v podmienkach súčasnej klímy vodnú bilanciu pomerne vyrovnanú. Predpokladané zmeny v horizonte 2075 však túto pozitívnu skutočnosť zvrátia, čo zrejme povedie k vytvoreniu bioklimatických podmienok pre dubové spoločenstvá už aj v dnešnom 4. lvs. Buk, ako dominantná drevina tohto lvs, bude trpieť prísuškami, hlavne na minerálne chudobných a plytkých pôdach. Budúce klimatické pomery pravdepodobne obmedzia uplatňovanie smreka v hospodárskych porastoch 4. lvs.

Jedľobukový vegetačný stupeň (5. lvs) sa v súčasnosti vyznačuje zväčša kladnou vodnou bilanciou, hlavne v severných oblastiach Slovenska a na náveterných svahoch. Scenár CCCM pre podmienky roku 2075 naznačuje, že aj v týchto polohách dnešných montánnych lesných spoločenstiev môžeme očakávať jarné a jesenné suchšie periódy. 6. lvs (sm-jd-bk) má v ponímaní dnešných klimatických podmienok dostatočnú vodnú bilanciu.

Dôsledky zmeny klímy na lesné ekosystémy

Dôsledky zmeny klímy na lesné ekosystémy a lesné hospodárstvo sa budú prejavovať ako zmena:

- bioklimatických podmienok o 1 – 2 lesné vegetačné stupne,
- rastových podmienok lesných drevín, od 5. lvs nadol bude prevládať negatívny vplyv na rastovú aktivitu drevín, od 6. lvs nahor bude zmena pozitívna,
- v pôsobení abiotických škodlivých činiteľov, poškodenie snehom sa rozšíri do vyšších nadmorských výšok (6. – 8. lvs),

[75] https://www.shmu.sk/File/projekty/Zhrnutie%20projektu%20Klim.%20zmena%20a%20Adaptacie%202012.pdf

- časopriestorového pôsobenia biotických škodcov, očakáva sa postupná invázia nových škodcov najmä z oblasti Balkánu.

Dôsledky môžu byť presunutie prírodných hraníc a strata prírodných ekosystémov, vrátane migračných koridorov. Je však potrebné počítať aj s negatívnymi účinkami klimatickej zmeny, ktoré budú súvisieť najmä so šírením škodcov a poklesom vitality lesných spoločenstiev. Stredné a horské polohy bude poškodzovať vietor, ale aj sneh a námraza. vegetačné pásma sa posúvajú na sever.

Klimatická zmena podmieni najmä v stredných a vyšších horských polohách regiónu trvalý ústup ihličnanov, najmä smreka a jedle. Na druhej strane sa však vytvoria priaznivé podmienky pre rozšírenie javora a buka. V oblasti stredohorských lesov pomaly miznú ihličnaté dreviny a namiesto nich budú mať zastúpenie dub, javor a jaseň.

Lesy s prevahou smreka v 1-4 lvs sú najviac zraniteľné, oslabené suchom budú podliehať aj ďalšími ohrozeniam (škodcovia, požiare, vývraty). Rovnako ako v lesoch stredných a horských polôh (4.-6. lvs) možno očakávať rozsiahle škody spôsobené nedostatkom zrážok. Tieto zasiahnu hlavne lesy s prevahou smreka, ktoré budú v tomto lvs patriť k **vysoko zraniteľným.**

Aj vysokohorské lesy (7. a 8. lvs) bude ovplyvňovať hlavne nedostatok zrážok ale aj ich distribúcia vo vegetačnom období. **Zraniteľné** sú lesy s prevahou smreka v tomto vegetačnom stupni, a to osobitne tie, ktoré sú oslabené ďalšími negatívnymi faktormi (napríklad poškodenie imisiami). Tu môžu vznikať rozsiahle vývraty v prípade kombinácie víchrice a intenzívnych dažďov.

LESNÉ VEGETAČNÉ STUPNE

1.-4.

5.-6.

7.

8.

PORASTY OHROZENÉ KLIMATICKÝMI ZMENAMI

LVS 1.-4. S VIAC AKO 20% PODIELOM SMREKA

LVS 5.-6. MONOKULTÚRA SMREKA (S VIAC AKO 80% PODIELOM SMREKA)

LVS 7. MONOKULTÚRA SMREKA (S VIAC AKO 80% PODIELOM SMREKA)

LVS 8. S VIAC AKO 20% PODIELOM SMREKA

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

OKRES ČADCA

ČADCA

TURZOVKA

KRÁSNO NAD KYSUCOU

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES BYTČA

BYTČA

ŽILINA

OKRES ŽILINA

RAJECKÉ TEPLICE

RAJEC

VRÚTKY

TURANY

MARTIN

OKRES MARTIN

OKRES NÁMESTOVO

NÁMESTOVO

Oravská Priehrada

TRSTENÁ

TVRDOŠÍN

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

DOLNÝ KUBÍN

RUŽOMBEROK

OKRES RUŽOMBEROK

Liptovská Mara

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

TURČIANSKE TEPLICE

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

PORASTY OHROZENÉ KLIMATICKÝMI ZMENAMI

ZDROJE ÚDAJOV: NLC

Návrhy a adaptačné opatrenia na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy

Opatrenia v sídlach

- V ÚPD – zamedziť nevhodnej zástavbe a inej činnosti v miestach rizika záplav (pluviálnych a fluviálnych)
- Podpora prírodných opatrení na zadržiavanie vody (mimo zosuvných území) , v obdobiach výdatných alebo nadmerných zrážok na využitie v obdobiach nedostatku (Podpora zachytávania a infiltráciu zrážkovej vody do podložia (mimo zosuvných území) pomocou prvkov zelenej infraštruktúry a prvkov technického charakteru, resp. ich zachytenie zrážkovej vody a jej sekundárne využívanie na úžitkové účely (napr. pomocou budovania záchytných zariadení na zrážkové vody s možnosťou využívania na závlahy v dobe sucha alebo na úžitkovú vodu v budovách)
- Obmedzenie vytvárania nepriepustných plôch v urbanizovanom priestore, ustúpiť od odkanalizovania zrážkových vôd z komunikácií a zo stavieb (vyspádovaním viesť vodu do plôch zelene do vsaku),
- Zvýšenie inundačnej a retenčnej kapacity krajiny, vytvorenie retenčných kapacít na zachytávanie prívalových vôd pri rešpektovaní geologickej stavby a zachovaní podmienok stability územia

Opatrenia - Poľnohospodárstvo

- implementácia a dodržiavanie protieróznych a iných podoochranárskych opatrení;
- znížiť výmeru veľkoblokov ornej pôdy a zabezpečiť diverzitu pestovaných plodín
- vhodná skladba kultivarov, rezistentnych, adaptabilnych alebo novych odrod)
- regulacia vodneho režimu pody vrátane obnovy jestvujúcich a prípadné budovanie nových zavlažovacich zariadení,

Opatrenia - Krajina a lesy

- Zabezpečiť ochranu a obnovu mokradí, obnovovať mokrade a meandrovanie tokov
- Zabezpečiť identifikáciu a ochranu lokalít potenciálnych podzemných zdrojov vody
- Upraviť drevinové zloženie s cieľom zvyšovania odolnosti porastov voči suchu a znižovania zraniteľnosti biotickými a abiotickými činiteľmi.
  b) Podporiť druhovú a genetickú diverzitu porastov
- Upraviť rubné doby zraniteľných drevín s cieľom zníženia výmery rizikových vekových štádií a urýchlenia zmeny drevinového zloženia.
- Vhodne integrovať adaptačné opatrenia do koncepcie rekonštrukcie porastov a manažmentu kalamitných situácií v oblastiach so zhoršeným stavom lesa a pretrvávajúcimi kalamitami škodcov (Orava, Kysuce)
- Likvidácia inváznych druhov

Adaptačné opatrenia smerujúce k zníženiu rizika zosuvov

- V ÚPD – zamedziť nevhodnej zástavbe a inej činnosti v miestach zosuvov
- Urbanizované a záujmové územia potenciálne náchylné na svahové pohyby stabilizovať aj za pomoci výsadby vegetácie s použitím vhodných pôvodných druhov rastlín, krovín a stromov (s hlbokým zakorenením sa stabilizuje územie proti erózii a čiastočne proti zosuvom)

Adaptačné opatrenie v energetike

- zvýšenie odolnosti energetických zdrojov pri extrémnych prejavoch počasia

Adaptačné opatrenia – zeleň v sídlach

- zaradenie druhov drevín, ktoré budú lepšie znášať suchá (uprednostňovať domáce dreviny),
- zvýšená rôznorodosť (diverzifikácia) druhovej a vekovej štruktúry stromov
- zabezpečenie prevádzkovej bezpečnosti stromov (odolnosť voči zlomu a vývratom) -osobitne pri rastúcich drevín pri kritickej infraštruktúre
- vyvarovanie sa vysádzaniu niektorých potenciálne invazívne sa chovajúcich drevín ,ktorých šírenie je podporené zvyšujúcou sa teplotou (zoznam potenciálne inváznych druhov ŠOP SR).
- zaradenie nových druhov (taxónov), ktoré doposiaľ neboli pre naše súčasné podmienky vhodné (napr. kvôli vyšším nárokom na teplotu) s prihliadnutím na riziko invazívnosti
- väčšie uplatnenie krátkovekých taxónov stromov, a to nielen ako dočasných, ale i cieľových drevín
- nepoužívať sadenice zbytočne vyspelé/vzrastlé a vypestované v nadmerne priaznivých podmienkach, ktoré majú horšiu adaptačnú schopnosť vzhľadom na nepriaznivé podmienky trvalého stanovišťa
- zabezpečiť čo najvhodnejšie stanovištné podmienky s čo najmenšou závislosťou na pravidelnej starostlivosti
- zavedenie mulčovania ako ochrany pred presušením
- pravidelná kontrola/odstraňovanie inváznych a expandujúcich nepôvodných druhov, systematické, dlhodobé mapovanie, monitorovanie výskytu populácií inváznych druhov

13 KONCEPCIA STAROSTLIVOSTI O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE[76]

13.1 Ovzdušie

Ovzdušie je jednou z najdôležitejších ale zároveň aj najviac poškodených zložiek životného prostredia. Znečistené ovzdušie, najmä v dôsledku silného emisno-imisného zaťaženia zo zdrojov znečisťovania, je potenciálnou hrozbou pre zdravie obyvateľstva.

Ochrana ovzdušia v Slovenskej republike je zakotvená v zákone č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov. Kritériá kvality ovzdušia (limitné a cieľové hodnoty, medze tolerancie, horné a dolné medze na hodnotenie a ďalšie) sú uvedené vo vyhláške MŽP SR č. 360/2010 Z. z. o kvalite ovzdušia.

Kvalitu ovzdušia v kraji ovplyvňuje predovšetkým činnosť veľkých priemyselných zdrojov, ktoré sú tu lokalizované, napr. teplárenské spoločnosti, cementárne, papierenský priemysel, ferozliatinársky a chemický priemysel. Výsledky monitoringu podľa nariadenia vlády SR č. 296/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kvalitu a kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd pre oblasť Povodia Váhu, naznačujú, že stredný úsek Váhu je ovplyvňovaný najmä odpadovými vodami z priemyselných podnikov, v strednom úseku je Váh taktiež znečisťovaný husto osídlenými oblasťami.

13.1.1 Oblasť riadenia kvality ovzdušia

V súlade so zákonom č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov, bolo územie SR rozdelené do 8 zón a 2 aglomerácií a v rámci nich 12 oblastí riadenia kvality ovzdušia (ORKO). Oblasti riadenia kvality ovzdušia (ORKO) sa navrhujú s cieľom identifikovať lokality, **kam je potrebné prioritne zamerať opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia.**

Keďže monitorovacie stanice nemôžu svojím meraním pokryť celú krajinu s tak členitým terénom, ako Slovensko má, je potrebné vymedziť ORKO nielen tam, kde sa zistilo znečistenie prekračujúce limitné hodnoty alebo cieľové hodnoty niektorej znečisťujúcej látky na základe merania (zohľadňujú sa najmenej ostatné 3 roky), ale do ORKO treba zahrnúť aj rizikové oblasti, kde zhoršená kvalita ovzdušia vychádza na základe modelovania.

Podľa prílohy č. 11 k vyhláške MŽP SR č. 244/2016 Z.z. o kvalite ovzdušia v znení neskorších predpisov je územie kraja vymedzené ako zóna Žilinský kraj, v ktorej sú vymedzené nasledovné oblasti riadenia kvality ovzdušia:

Tabuľka 59 Oblasti riadenia kvality ovzdušia vymedzené na základe merania v rokoch 2018 - 2020

Aglomerácia/Zóna	Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Znečisťujúca látka	Rozloha (km^2)[1)]	Počet obyvateľov[1)]
Žilinský kraj	územie mesta Ružomberok a obce Likavka	PM2,5	145	29 896

[76] vrátane požiadaviek na hodnotenie z hľadiska predpokladaných vplyvov na životné prostredie

Aglomerácia/Zóna	Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Znečisťujúca látka	Rozloha (km^2)[1)]	Počet obyvateľov[1)]
	Územie mesta Žilina	PM2,5 BaP	80	80 978

Zdroj: Vymedzenie oblasti riadenia kvality ovzdušia (SHMÚ 2021)

- *Koncentrácie PM2,5 boli hodnotené vzhľadom k limitnej hodnote pre priemernú ročnú koncentráciu, ktorá je platná od 1.1.2020 (20 µg·m-3).*

1) Stav k 31. 12. 2017

Oblasti riadenia kvality ovzdušia tvoria 3,29 % z rozlohy územia kraja. Počet obyvateľov, ktorí žijú v oblastiach riadenia kvality ovzdušia tvorí 16,38 % z počtu obyvateľov kraja.

Národná monitorovacia sieť kvality ovzdušia na území Žilinského kraja je tvorená 4 monitorovacími stanicami na území troch okresov Žilina, Martin, Ružomberok, ktoré sú vo vlastníctve SHMÚ. Monitorovacie stanice sú účelovo vybavené analyzátormi podľa zdrojov znečistenia v danej lokalite.

Tabuľka 60 Množstvá znečisťujúcich látok sledované na monitorovacích staniciach

Zóna	Názov stanice	Znečisťujúca látka						
		SO_2	NO_2	PM_{10}	$PM_{2.5}$	CO	Benzén	O_3
Žilinský kraj	Chopok EMEP		95					93
	Martin- Jesenského		95	98	98	95	97	
	Ružomberok - Riadok	93	96	94	97	89	97	91
	Žilina - Obežná		96	99	99	95		92

** ≥ 90 % platných meraní (ako to po implementácii legislatívy EU požaduje naša legislatíva vo Vyhláške MŽP SR č. 244/2016 Z.z. o kvalite ovzdušia v znení Vyhlášky č. 296/2017 Z. z.)*

Zdroj: Správa o kvalite ovzdušia v SR (2018)

Limitná hodnota pre priemerné denné koncentrácie PM_{10} ani pre priemernú ročnú koncentráciu PM_{10} nebola v zóne Žilinský kraj prekročená, rovnako ako limitné hodnoty pre SO_2, NO_2, benzén a CO. Rovnako tu neprišlo ani k prekročeniu cieľovej hodnoty pre $PM_{2,5}$.

V rokoch 2017 – 2020 bol realizovaný projekt AIR TRITIA[77] , ktorý riešil spoločný prístup k riadeniu kvality ovzdušia na úrovni funkčných mestských oblastí, Žilina, Ostrava, Opava, Opole a Rybnik, ako aj spoločnú stratégiu riadenia kvality ovzdušia pre celý región TRITIA na pomedzí troch štátov - Slovenska – Česka a Poľska. Región zahŕňa 4 kraje - Opolský, Sliezský, Moravskosliezsky a Žilinský, s viac ako 7,5 milióna obyvateľov s veľmi znečisteným ovzduším (viď schéma), so znázornením oblastí v s prekročenými imisnými limitmi, rok 2015 (šedá – prekročenie limitu B(a)P, červená, prekročenie limitu PM2,5 a B(a)P.

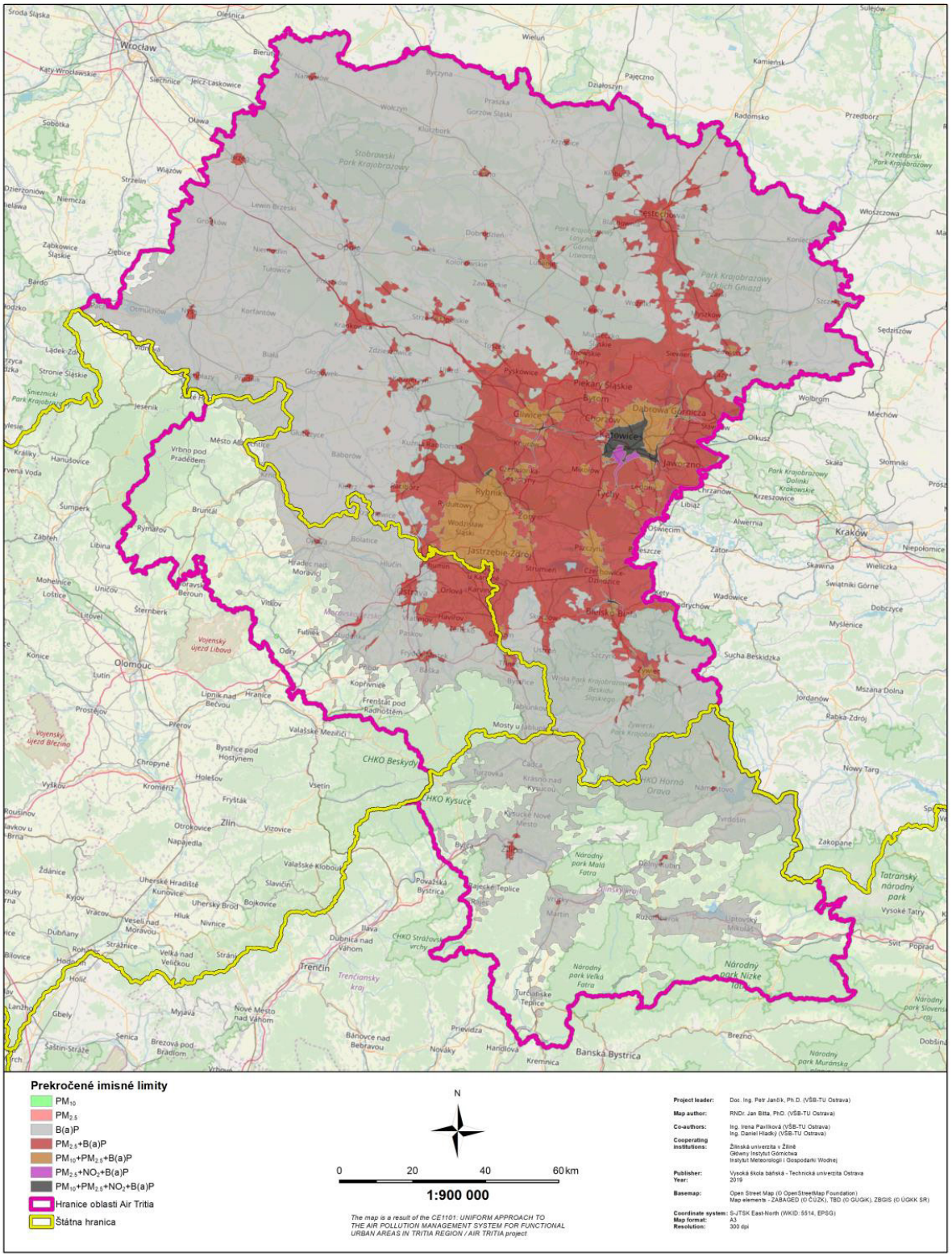
Na väčšine územia Žilinského kraja majú najväčší vplyv na koncentráciách PM_{10}, $PM_{2,5}$ lokálne vykurovanie nad príspevkami ostatných skupín zdrojov, v priľahlom okolí frekventovaných komunikácií prevažuje doprava (D1, resp. D3, ťahy zo Žiliny na Čadcu a Martin, ťah z Ružomberka na Banskú

[77] Jednotný prístup k systému riadenia znečistenia ovzdušia pre funkčné mestské oblasti v regióne Tritia / AIR TRITIA prostredníctvom Intereg Central Europe

Bystricu). Medzi zdrojmi prevažuje jednoznačne podiel lokálnych kúrenísk nad ostatnými skupinami zdrojov. Prevažujúci vplyv v zdrojoch majú na väčšine územia Žilinského kraja miestne zdroje prevažne lokálneho vykurovania. Lokálne je potom zrejmý vplyv významných priemyselných zdrojov. Vplyv poľských zdrojov zasahuje v prípade priemerných ročných koncentrácií malú časť územia Žilinského kraja, prevláda vplyv miestnych zdrojov.

OBLASTI S PREKROČENÝMI IMISNÝMI LIMITY

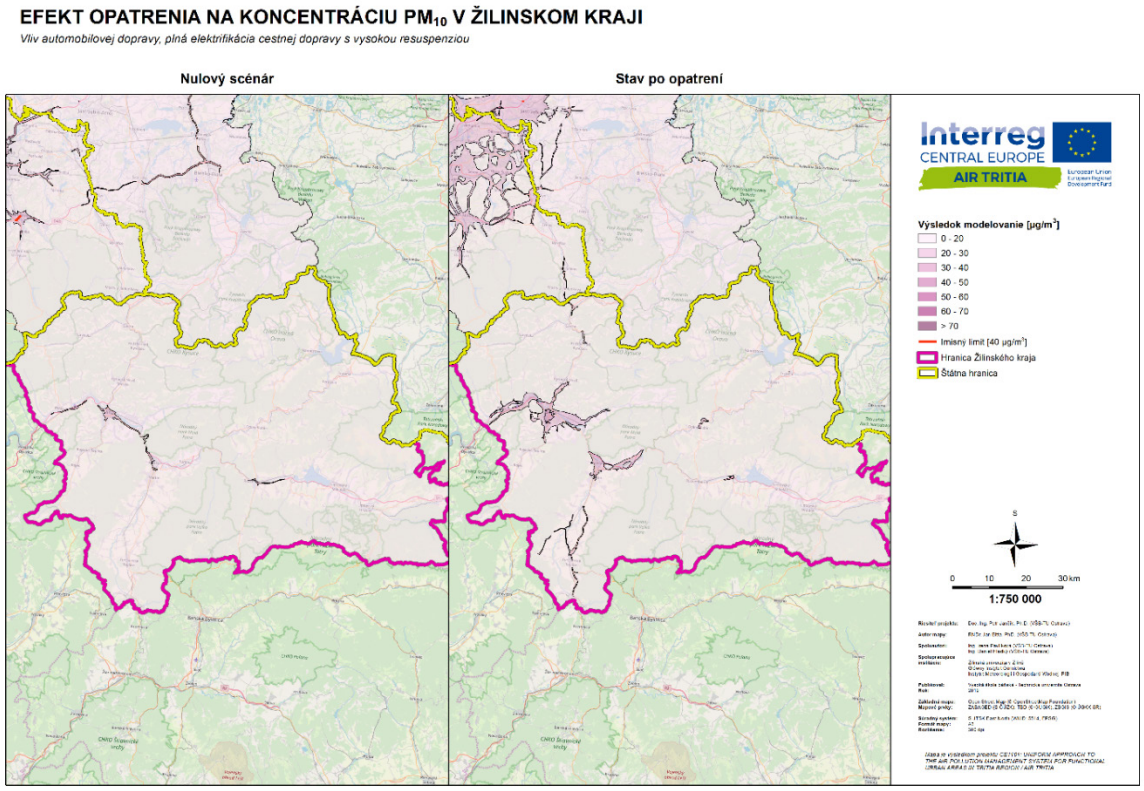
Celkové koncentracie, model SYMOS'97 s korekciou podľa imisného monitoringu, rok 2015

Pre zlepšenie kvality ovzdušia na území ŽSK bolo v rámci dokumentu „Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility v ŽSK“[78] uskutočnené modelovanie výhľadového stavu do roku 2040, do ktorého sa premietli opatrenia na elimináciu negatívnych vplyvov. Ide o:

- Zníženie počtu vozidiel pohybujúcich sa v husto osídlených centrách sídiel vedie k "odklonu" zdrojov znečisťovania a zároveň k zvýšeniu plynulosti pohybu vozidiel,
- Znižovanie nárokov na parkovanie v mestách
- obmedzenie individuálnej dopravy ponukou iných dopravných možností, najmä kvalitnej verejnej dopravy,
- prechod na elektromobilitu a iné alternatívne palivá,
- využívanie zdieľanej ekonomiky, poskytovanie služieb v rámci komunity, zdieľanie áut, car sharing,
- rozvoj pešej a cyklistickej dopravy na krátke vzdialenosti s nadväznosťou na verejnú dopravu.

V rámci projektu bola vypracovaná aj Stratégia riadenia kvality ovzdušia pre mesto Žilina vrátane funkčnej mestskej oblasti na obdobie 2020 až 2040

[78] Schválená Uznesením ŽSK č.14/24 zo dňa 24.04.2021

13.1.2 Znečistenie základnými znečisťujúcimi látkami

Dominantný podiel na znečistení ovzdušia v Žilinskom kraja má energetika, strojárska výroba, drevárska výroba, chemický priemysel (výroba papiera a celulózy). Prevažná časť emisnej záťaže v regióne pochádza najmä z okresu Ružomberok, Martin a Žilina kde sú situované veľké priemyselné zdroje, ktoré sú významnými zástupcami palivovo-energetického a chemického priemyslu v Slovenskej republike.

13.1.3 Zdroje znečisťovania ovzdušia

V Žilinskom kraji bolo v roku 2019 evidovaných v databáze Národného emisného informačného systému (NEIS) **1614** veľkých a stredných zdrojov znečisťovania ovzdušia

Tabuľka 61 Počet zdrojov znečisťovania ovzdušia v Žilinskom kraji (rok 2019)

Okres	Počet zdrojov znečistenia ovzdušia (ZZO)		
	Veľké zdroje (VZ)	Stredné zdroje (SZ)	Spolu VZ a SZ
Bytča	5	47	52
Čadca	2	114	116
Dolný Kubín	7	130	137
Kysucké Nové Mesto	4	96	100
Liptovský Mikuláš	6	236	243
Martin	15	237	245
Námestovo	4	99	103
Ružomberok	20	123	143
Turčianske Teplica	2	44	46
Tvrdošín	4	68	72
Žilina	25	332	357
Žilinský kraj Spolu	**94**	**1 520**	**1614**

Zdroj: SHMÚ, NEIS, Informácia o kvalite ovzdušia a o podiele jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní v Žilinskom kraji za rok 2019

Podľa materiálu „Správa o stave ovzdušia v SR“ (rok 2019), z celkového počtu 94 VZZO za územie Žilinského samosprávneho kraja bolo 13 mimo prevádzky a z celkového počtu 1520 SZZO bolo 223 mimo prevádzky, čo môže svedčiť o zavádzaní ekologických opatrení do výroby, resp. o rušení prevádzok.

Tabuľka 62 Vývoj emisií v Žilinskom kraji za roky 2015 – 2019

Rok	TZL	SO2	NOx	CO	TOC
2015	427,516	1687,203	2754,950	3043,849	778,779
2016	397,284	1778,578	2761,746	4167,083	907,967
2017	383,955	1856,439	2830,782	2882,136	934,072
2018	349,175	1515,060	2611,195	2405,205	901,155
2019	358,708	1438,525	2660,550	2326,811	815,168

Zdroj: NEIS, Informácia o kvalite ovzdušia a o podiele jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní v Žilinskom kraji za rok 2019

Podľa porovnania rokov 2015 – 2019 celkového množstva znečisťujúcich látok zo stacionárnych zdrojov možno konštatovať, že v TZL je evidovaný mierny pokles, v SO_2 je zaznamenaný nárast v roku 2017 (po roku 2017 mierny pokles), rovnako aj v NO_x, v CO je medzi rokmi 2016 – 2017 zaznamenaný evidentný kontinuálny pokles a rovnako v TOC.

Tabuľka 63 Tuhé znečisťujúce látky, oxidy síry, oxidy dusíka a oxid uhoľnatý vypustené zo zdrojov najvýznamnejších prevádzkovateľov na území kraja za roky 2017 a 2019

Znečisťujúce látky	P.č.	Prevádzkovateľ	Zdroje v okrese	Emisie (t) podľa rokov		Podiel na celkových emisiách	
				2017	2019	Kraja (%)	SR (%)
Tuhé znečisťujúce látky	1	Mondi SCP, a.s.	Ružomberok	80,78	76,95	22,04	1,62
	2	DOLVAP, s.r.o.	Žilina	55,60	50,62	14,50	1,06
	3	OFZ, a.s.	Dolný Kubín	27,98	10,43	2,99	0,22
	4	Bekam, s.r.o.	Žilina	19,87	12,69	3,99	0,29
	5	TEHOS, s.r.o.	Dolný Kubín	13,47	12,37	3,64	0,27
	6	DOLKAM Šuja, a.s.	Žilina	11,34	12,45	2,95	0,26
	7	Kia Motors Slovakia s.r.o.	Žilina	10,42	10,72	2,71	0,23
	8	Žilinská teplárenská a.s.	Žilina	10,07	10,22	2,93	0,21
	9	Martinská teplárenská a.s.	Martin	7,74	7,39	2,11	0,16
	10	LTM, a.s.	Liptovský Mikuláš	7,16	6,93	1,98	0,15
Spolu				**244,44**	**212,34**	**60,81**	**4,47**
SO2	1	OFZ, a.s.	Dolný Kubín	805,85	720,62	47,56	3,82
	2	Martinská teplárenská a.s.	Martin	404,24	337,97	22,31	1,79
	3	Mondi SCP, a.s.	Ružomberok	200,24	59,44	3,92	0,32
	4	Žilinská teplárenská a.s.	Žilina	190,99	181,81	12,00	0,96
	5	ŽOS Vrútky a.s.	Martin	82,55	67,34	4,44	0,36
	6	SOTE s.r.o.	Čadca	82,25	65,95	3,92	0,35
	7	AFG s.r.o.	Turčianske Teplice	12,74	15,91	1,05	0,08
	8	BPS BORCOVA, s.r.o.	Turčianske Teplice	8,02	7,52	0,50	0,04
	9	ZDROJ MT, spol. s r.o.	Martin	7,85	6,75	0,45	0,04
	10	DOLVAP, s.r.o.	Žilina	7,33			
		Cementáteň Lietavská Lúčka	Žilina		4,89	0,32	0,03
Spolu				**1 802,05**	**1 468,21**	**96,91**	**7,79**
NO2	1	Mondi SCP, a.s.	Ružomberok	1 102,71	985,59	37,74	3,77
	2	OFZ, a.s.	Dolný Kubín	574,98	499,83	19,14	1,91
	3	Martinská teplárenská a.s.	Martin	258,00	235,65	9,02	0,90
	4	Žilinská teplárenská a.s.	Žilina	159,58	160,57	6,15	0,61
	5	Rettenmeier Tatra Timber, s.r.o.	Liptovský Mikuláš	149,45	147,25	5,64	0,56
	6	SPECIALITY MINERALS SLOVAKIA, spol. sr.o.	Ružomberok	62,34	68,68	2,63	0,26
	7	Kia Motors Slovakia s.r.o.	Žilina	45,12	42,65	1,63	0,16
	8	LTM, a.s.	Liptovský Mikuláš	40,13	36,38	1,39	0,14

Znečisťujúce látky	P.č.	Prevádzkovateľ	Zdroje v okrese	Emisie (t) podľa rokov		Podiel na celkových emisiách	
				2017	2019	Kraja (%)	SR (%)
	9	KYSUCA s.r.o.	Kysucké Nové Mesto	28,63	30,86	1,18	0,12
	10	SOTE s.r.o.	Čadca	26,07	23,03	0,88	0,09
Spolu				**2 447,01**	**2 230,49**	**85,42**	**8,52**
CO	1	OFZ, a.s.	Dolný Kubín	1 310,75	1064,36	44,25	0,75
	2	Mondi SCP, a.s.	Ružomberok	479,56	273,68	11,38	0,19
	3	LTM, a.s.	Liptovský Mikuláš	178,96	162,46	6,75	0,11
	4	SOTE s.r.o.	Čadca	105,45	95,90	3,99	0,07
	5	Rettenmeier Tatra Timber, s.r.o.	Liptovský Mikuláš	64,47	63,52	2,64	0,04
	6	ŽOS Vrútky a.s.	Martin	61,22	53,33	2,22	0,04
	7	LEHOTSKY KAPITAL s.r.o.	Liptovský Mikuláš	45,75	39,95	1,66	0,03
	8	TURZOVSKÁ DREVÁRSKA FABRIKA s.r.o.	Čadca	44,09	48,81	2,03	0,03
	9	Žilinská teplárenská a.s.	Žilina	42,19	33,88	1,41	0,03
	10	PELCKO s.r.o.	Ružomberok	29,84			
		SPECIALITY MINERALS SLOVAKIA			70,40	2,93	0,05
Spolu				**2362,28**	**1 906,29**	**79,26**	**1,34**

Zdroj: SHMÚ, Ročná správa o emisiách z veľkých a stredných zdrojov znečistenia ovzdušia za roky 2017 a 2019

Na základe zhodnotenia množstva emisií (t) za rok základných znečisťujúcich látok vypustených z veľkých a stredných stacionárnych zdrojov v Žilinskom kraji za roky 2016 – 2018 možno konštatovať, že prakticky u všetkých zložiek znečisťujúcich látok dochádza v priebehu trojročného sledovania podľa jednotlivých krajov k redukcii.

Z hľadiska zaťaženia územia, najvyššie zastúpenie množstva emisných zložiek NO_2 a CO má okres Ružomberok, ďalej je to okres Dolný Kubín a Žilina. Najnižšie hodnoty vykazuje okres Bytča.

Tabuľka 64 Emisie v Žilinskom kraji za rok 2019 (t) podľa okresov a merné územné emisie (t.km^{-2}) ZZL vypustených z veľkých a stredných stacionárnych zdrojov

Okres	Emisie (t)				merné územné emisie (t.km^{-2})			
	TZL	SO_2	NO2	CO	TZL	SO_2	NO2	CO
Bytča	2,318	1,262	8,952	6,915	0,01	0,00	0,03	0,02
Čadca	5,183	67,552	45,793	160,654	0,01	0,09	0,06	0,21
Dolný Kubín	34,095	721,801	533,789	1 122,536	0,07	1,47	1,09	2,28
Kysucké Nové mesto	10,110	0,830	46,320	27,420	0,06	0,00	0,27	0,16
Liptovský Mikuláš	34,20,	3,028	242,837	325,220	0,03	0,00	0,18	0,24
Martin	23,745	414,964	276,968	109,353	0,03	0,56	0,38	0,15
Námestovo	15,882	13,681	20,833	61,982	0,02	0,02	0,03	0,09
Ružomberok	87,572	62,303	1 090,410	408,386	0,14	0,10	1,69	0,63
Turčianske Teplice	1,999	29,956	36,956	29,859	0,01	0,08	0,09	0,08
Tvrdošín	12,311	2,648	29,226	12,217	0,03	0,01	0,06	0,03

Okres	Emisie (t)				merné územné emisie (t.km^{-2})			
	TZL	SO_2	NO2	CO	TZL	SO_2	NO2	CO
Žilina	121,756	197,035	279,741	140,663	0,15	0,24	0,34	0,17

13.2 Radónové riziko

Jedným z vybraných negatívnych faktorov životného prostredia priamo súvisiacich s územím a jeho funkčným využitím je poznanie radónového rizika. Radón ako produkt rádioaktívnej premeny rádia sa obyčajne nachádza v pôdnom vzduchu. Ako rádioaktívny interný plyn ľahko preniká cez rôzne prostredia následkom teplotného a tlakového rozdielu vo vnútri budov a mimo nich, ktorý je nasávaný z podložia budov a môže byť príčinou zvýšenej objemovej aktivity radónu v ovzduší obytných priestorov.

Na území ŽSK prevláda stredné radónové riziko, s výmerou 540284 ha, čo predstavuje cca 79% z celkovej rozlohy kraja.

Tabuľka 65 Radónové riziko v ŽSK

Radónové riziko	Výmera (hektár)	% zastúpenie
vysoké	707	0,10
stredné	540284	79,43
nízke	139202	20,17
Celkový súčet	**680193**	**100,00**

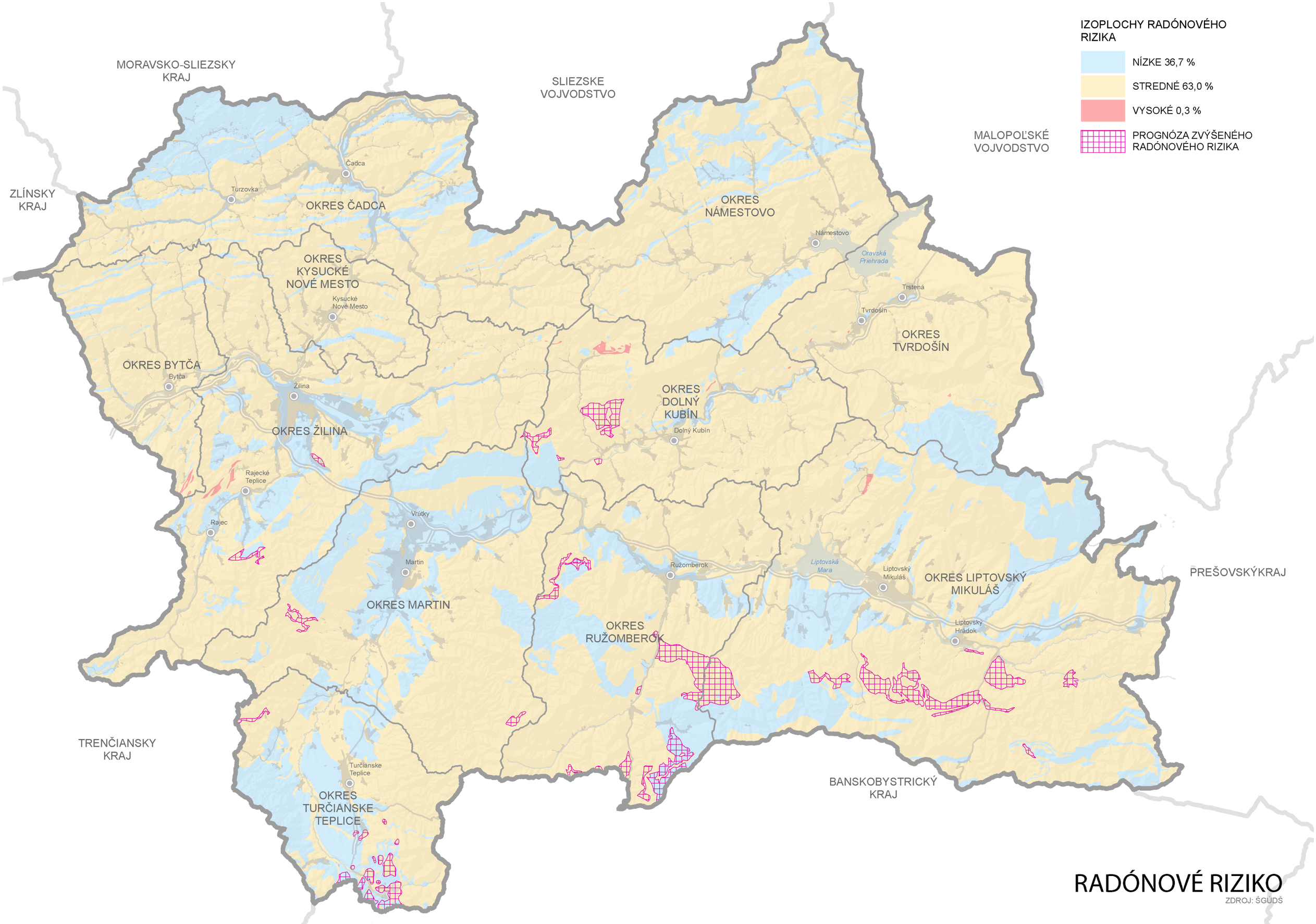
V zmysle zákona NR SR č. 87/2018 Z. z. o radiačnej ochrane a o zmene a doplnení niektorých zákonov je smernou hodnotou na vykonanie opatrení proti prenikaniu radónu z podložia stavby pri výstavbe stavieb s pobytovými priestormi objemová aktivita radónu v pôdnom vzduchu na úrovni základovej ryhy. Stredné radónové riziko môže negatívne ovplyvniť možnosti ďalšieho využitia územia.

Tabuľka 66 Radónové riziko v ŽSK podľa okresov

Okres	Radónové riziko			Celkový súčet
	vysoké (ha)	stredné (ha)	nízke (ha)	
Bytča	117	26186	1847	28149
Čadca		56822	18913	75735
Dolný Kubín	275	45463	3441	49178
Kysucké Nové Mesto		16440	929	17369
Liptovský Mikuláš	95	105921	28062	134078
Martin		50259	23282	73541
Námestovo		56863	12110	68972
Ružomberok		51120	13451	64571
Turčianske Teplice		23633	15651	39284
Tvrdošín	19	42683	5126	47828
Žilina	201	64895	16391	81487
Celkový súčet	**707**	**540284**	**139202**	**680193**

Výskyt radónového rizika v území predstavuje jeden zo závažných rozvojových limitov, ktorý je potrebné pri v územnoplánovacej dokumentácii rešpektovať. Pri tvorbe územnoplánovacej dokumentácie miest a obcí je potrebné vykonávať geologický prieskum na navrhovaných lokalitách na elimináciu negatívnych vplyvov prírodnej rádioaktivity.

Z hľadiska ďalšieho rozvoja regiónu vzhľadom k ohrozeniu územia radónom je potrebné uprednostňovať pri vymedzovaní nových rozvojových plôch tie oblasti na rozvoj urbanizácie, kde nie sú potrebné protiradónové opatrenia, resp. požadovať prispôsobenie technických a technologických opatrení už v územnoplánovacích činnostiach.

RADÓNOVÉ RIZIKO

ZDROJ: ŠGÚDŠ

13.3 Prírodné zdroje

13.3.1 Voda

Kvalita povrchových vôd

Do roku 2007 bola kvalita povrchových vôd hodnotená STN 75 221 v 5 triedach kvality a 8 skupinách ukazovateľov. V rokoch 1995 – 2007 IV. a V. triedu kvality vykazovalo 40 – 60 % miest odberov pre skupiny F - mikropolutanty a E – biologické a mikrobiologické ukazovatele, resp. podľa Nariadenia vlády SR č. 296/2005 Z. z.

V zmysle požiadaviek smernice 2000/60/ES (rámcová smernica o vode) je kvalita vody vyjadrovaná ekologickým a chemických stavom útvarov povrchových vôd. V tomto období bol zlý a veľmi zlý ekologický stav útvarov povrchových vôd zaznamenaný v 8,94 % vodných útvarov s dĺžkou 2 159,41 km. Dobrý chemický stav nedosahovalo 37 (2,45 %) vodných útvarov povrchových vôd.

V súčasnosti kvalita vody vyhodnotená podľa Nariadenia vlády č. 269/2010 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na dosiahnutie dobrého stavu vôd a Nariadenie vlády č. 167/2015 Z. .z., o environmentálnych normách kvality v oblasti vodnej politiky.

Kvalita povrchových vôd v roku 2018 vo všetkých monitorovaných miestach splnila limity pre vybrané všeobecné ukazovatele a ukazovatele rádioaktivity. Prekračované limity boli hlavne u syntetických a nesyntetických látok, hydrobiologických a mikrobiologických ukazovateľoch a vo všeobecných ukazovateľoch hlavne dusitanový dusík.

Riečna sieť riešeného územia spadá do čiastkového povodia Váh

Podľa správy „Hodnotenie kvality povrchovej vody na Slovensku za rok 2018“[79] bola kvalita povrchových vôd v riešenom území sledovaná v 47 miestach odberov.

V roku 2018 v riešenom území ŽSK z celkového počtu 47 sledovaných odberných miest nespĺňalo 32 miest požiadavky na kvalitu vody podľa NV č. 269/2010 Z. .z a NV č. 167/2015 Z. .z..

13.3.2 Kvalita podzemných vôd[80]

Monitorovanie kvality podzemných vôd predstavuje systematické sledovanie a hodnotenie stavu kvality podzemných vôd podľa požiadaviek Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR), ako je uvedené v Zákone č. 384/2009 Z. z. o vodách a v zmysle požiadaviek Vyhlášky MP, MŽP, a MRR SR č. 418/2010 Z. z. o vykonaní niektorých ustanovení vodného zákona. V zmysle tejto legislatívy MŽP SR zabezpečuje zisťovanie výskytu a hodnotenie stavu podzemných vôd prostredníctvom Slovenského hydrometeorologického ústavu (SHMÚ). Systematické sledovanie kvality podzemných vôd v rámci národného monitorovacieho programu prebieha na SHMÚ od roku 1982.

V súlade s požiadavkami Rámcovej smernice o vodách (RSV) sa monitorovanie kvality podzemných vôd v SR vykonáva na základe ohraničenia útvarov podzemných vôd pre každé povodie. Na Slovensku

[79] Zdroj SHMÚ

[80] *Údaje prevzaté z materiálu SHMÚ „Hodnotenie kvality povrchovej vody na Slovensku za rok 2018“*

bolo vymedzených 75 útvarov podzemných vôd (16 kvartérnych a 59 predkvartérnych), ktoré boli v roku 2018 s výnimkou 1 predkvartérneho útvaru pokryté monitorovacími objektmi.

Kvalita podzemných vôd bola monitorovaná v 478 objektoch, z toho 190 v predkvartérnych a 288 v kvartérnych útvaroch. V každom útvare podzemných vôd sa objekty vyhodnocovali na základe splnenia alebo nesplnenia požiadaviek nariadenia vlády SR č. 496/2010 Z. z.. Objekty, v ktorých došlo k prekročeniu medznej hodnoty aspoň jedným ukazovateľom, nevyhovujú danému nariadeniu vlády.

Znečistenie podzemných vôd pochádza z infiltrácie povrchových vôd do riečnych sedimentov, z priemyselných hnojív, znečistených zrážkových vôd, skládok odpadov, priemyselných a odpadových vôd mestských a sídelných aglomerácií a poľnohospodárstva. Pri celkovom zhodnotení hodnôt celkovo k zvýšeniu železa, mangánu, dusičnanov, chloridov a niektorých stopových prvkov.

Kvartérne útvary

SK1000500P Medzizrnové podzemné vody kvartérnych náplavov Váhu a jeho prítokov severnej časti oblasti povodia Váh

Medzizrnové podzemné vody kvartérnych náplavov Váhu sú ovplyvňované antropogénnou činnosťou najmä aglomeráciou Ružomberok a Žilina.

Najvyššia koncentrácia celkového Fe (22,50 mg.l-1) a najvyššia koncentrácia Mn (2,90 mg.l-1) boli zistené v objekte 42690 Raková – Západ. Koncentrácia NO3 - bola prekročená v objekte 46690 Ivančina. Koncentrácie stopových prvkov boli v roku 2018 prekročené 1-krát v prípade ukazovateľa arzén v objekte 246290 Ležiachov (67,80 µg.l-1). Zo skupiny prchavých alifatických uhľovodíkov prekročili limitnú koncentráciu ukazovatele tetrachloretén (11,4 µg.l-1 v objekte 31690 Žilina).

Predkvartérne útvary

SK200180OF Puklinové podzemné vody z. časti flyšového pásma a Podtatranskej skupiny oblasti povodia Váh

V puklinových podzemných vodách západnej časti flyšového pásma a Podtatranskej skupiny oblasti povodia Váh došlo k prekročeniu limitných hodnôt Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z. v objekte 242790 Podvysoká (Mn 0,46 mg.l-1 , ChSKMn 4,24 mg.l-1 a TOC 3,8 mg.l-1) a 521190 Oravský Biely Potok P – 11 (NH4 + 0,76 mg.l-1). Zo skupiny prchavých organických látok bolo zistené prekročenie limitnej hodnoty ukazovateľa naftalén v objekte 34790 Zlieň (0,15 µg.l-1).

SK200210OP Medzizrnové podzemné vody Turčianskej kotliny oblasti povodia Váh

Medzizrnové podzemné vody Turčianskej kotliny oblasti povodia Váh monitorované vo využívanom prameni Jazernica majú dobrú kvalitu. Všetky sledované ukazovatele spĺňali aj v roku 2018 požiadavky Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z, a nedošlo k prekročeniu prahových hodnôt ani pozaďových hodnôt v skupine organických látok,

SK200240FK Puklinové a krasovo - puklinové podzemné vody Malej Fatry oblasti povodia Váh

V nevyužívaných prameňoch monitorovaných v rámci útvaru puklinových a krasovo – puklinových podzemných vôd Malej Fatry oblasti povodia Váh v roku 2018 všetky sledované ukazovatele spĺňali požiadavky Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z.,

SK200270KF Dominantné krasovo - puklinové podzemné vody Veľkej Fatry, Chočských vrchov a Západných Tatier oblasti povodia Váh

V útvare dominantných krasovo – puklinových podzemných vôd Veľkej Fatry, Chočských vrchov a Západných Tatier oblasti povodia Váh prekročil limit Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z. ukazovateľ celkové Fe (Fe2+) s hodnotou 0,20 mg.l-1 v objekte 38299 Liptovské Revúce – Teplo. Zo skupiny polyaromatických uhľovodíkov došlo k prekročeniu ukazovateľmi naftalén (0,25 µg.l-1 v objekte 67599 Necpaly – Lasce a 0,13 µg.l-1 v objekte 67499 Blatnica – pod Dedošovou skalou) a fenantrén (0,11 µg.l-1 v objekte 67599 Necpaly – Lasce). Zo skupiny prchavých aromatických uhľovodíkov prekročil limit chlóretén s hodnotou 1,30 µg.l-1 v objekte 67499 Blatnica – pod Dedošovou skalou

SK200300FK Puklinové a krasovo - puklinové podzemné vody sz. Nízkych Tatier oblasti povodia Váh

V rámci monitorovania útvaru puklinových a krasovo – puklinových podzemných vôd severozápadných Nízkych Tatier oblasti povodia Váh boli namerané nadlimitné koncentrácie SO4 2- , RL 105 aj vodivosti v prameni 41499 Partizánska Ľupča, vo všetkých 4 odberových cykloch. V objektoch 43599 Ludrová – Močidlá a 40299 Demänovská Dolina – Zadná Voda nedošlo v roku 2018 k žiadnym prekročeniam.

SK200320OP Medzizrnové podzemné vody Oravskej kotliny oblasti povodia Váh

V prameni 45799 Hladovka pretrváva aj naďalej dobrá kvalita podzemných vôd. V objekte 514490 Bobrov došlo v skupine základných fyzikálno – chemických ukazovateľov koncentrácia prekročila limitnú hodnotu v prípade Mn (0,06 mg.l-1 , celkové Fe (0,27 mg.l-1) a NH4 + (8,09 mg.l-1). Všetky ostatné sledované ukazovatele spĺňali požiadavky Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z.

SK200330OF Puklinové podzemné vody Podtatranskej skupiny Liptovskej kotliny oblasti povodia Váh SK200340KF Dominantné krasovo - puklinové podzemné vody sv. Nízkych Tatier oblasti povodia Váh

Objekty monitorované v rámci útvaru puklinových podzemných vôd Podtatranskej skupiny Liptovskej kotliny oblasti povodia Váh vykazovali v roku 2018 dobrú kvalitu.

SK200340KF Dominantné krasovo - puklinové podzemné vody severovýchodných Nízkych Tatier oblasti povodia Váh

Dominantné krasovo – puklinové podzemné vody severovýchodných Nízkych Tatier oblasti povodia Váh monitorované v nevyužívaných prameňoch Liptovský Ján a Svarín majú dobrú kvalitu. Všetky sledované ukazovatele vyhovovali požiadavkám Vyhlášky MZ SR č. 247/2017 Z.z

SK200360FK Puklinové a krasovo - puklinové podzemné vody severovýchodných Nízkych Tatier oblasti povodia Váh

V nevyužívaných prameňoch, ktoré sa monitorujú v rámci útvaru puklinových a krasovo – puklinových podzemných vôd severovýchodných Nízkych Tatier oblasti povodia Váh, nedošlo v roku 2018 k žiadnym prekročeniam hodnôt daných Vyhláškou MZ SR č. 247/2017 Z.z.,

Chránené vodohospodárske oblasti a pásma hygienickej ochrany

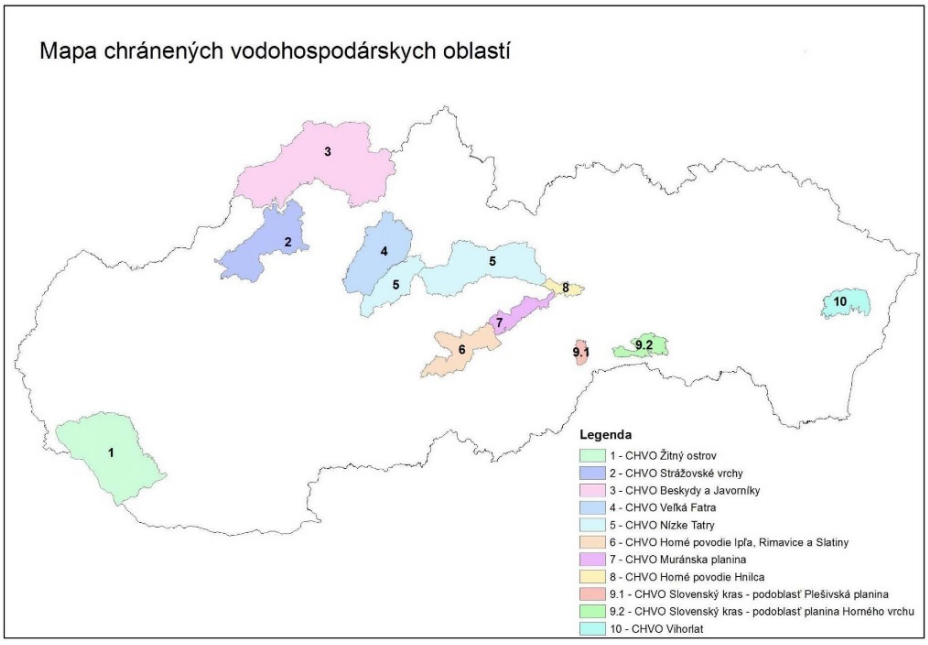
Ako prvá bola na území SR vyhlásená v r. 1978 chránená oblasť prirodzenej akumulácie vôd (CHVO) na Žitnom ostrove, ako najväčšia lokalita podzemnej vody na Slovensku a jeden z najväčších zdrojov pitnej vody v strednej Európe. (NV SSR č. 46/1978 Zb.)

V roku 1987 bolo vyhlásených nariadením vlády ďalších 9 oblastí prirodzenej akumulácie vôd (CHVO) (NV SR č. 13/1987 Zb.)

- **Strážovské vrchy**
- **Beskydy a Javorníky**
- **Veľká Fatra**
- **Nízke Tatry (západná časť a východná časť)**
- Horné povodie Ipľa, Rimavice a Slatiny
- Muránska planina
- Horné povodie rieky Hnilec
- Slovenský kras (Plešivská planina a Horný vrch)
- Vihorlat

V roku 2018 bol prijatý zákon č. č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd (zákon o CHVO) – LEX žitný ostrov (platný od 1. 1. 2019), ktorý je určený výlučne na ochranu desiatich najvzácnejších oblastí, v ktorých sa nachádzajú najväčšie zásoby podzemných vôd na Slovensku.

Schéma 10 Mapa CHVO v SR[81]

V Žilinskom kraji sú vyhlásené 4 chránené vodohospodárske oblasti (CHVO) s celkovou rozlohou 4547 km^2 , a to CHVO Strážovské vrchy, CHVO Beskydy-Javorníky, CHVO Veľká Fatra a CHVO Nízke Tatry.

[81] Príloha k zákonu č. č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd (zákon o CHVO) – LEX žitný ostrov

Vodohospodársky významné toky a vodárenské toky

Vodárenské toky a vodohospodársky významné toky sú vodné toky alebo úseky vodných tokov, ktoré sa využívajú ako vodárenské zdroje alebo sa môžu využívať ako vodárenské zdroje na odber pre pitnú vodu. Zoznam vodárenských tokov ustanovuje vyhláška MŽP SR č. 211/2005 Z. z. (Príloha č. 1 a č. 2), ktorou sa ustanovuje zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských vodných tokov.

Geotermálne vody

Sú to prírodné vody, ohriate zemským teplom tak, že ich teplota po výstupe na zemský povrch je vyššia ako priemerná ročná teplota vzduchu v danej lokalite, (v našich podmienkach 20° C). V Žilinskom kraji sú vymedzené 4 oblasti s výskytom zdrojov geotermálnej energie.

Tabuľka 67 Tepelno-energetický potenciál zdrojov geotermálnych vôd v Žilinskom kraji

Oblasť	Plocha	Tep.energ.potenciál	Výdatnosť
	km^2	MW	l.s-1
Turčianska kotlina	395,0	22,0	83,5
Žilinská kotlina	305,0	13,2	106,5
Skorušina	450,0	17,1	109,3
Liptovská kotlina	650,0	37,6	169,3

Tabuľka 68 Zdroje geotermálnych vôd v Žilinskom kraji (evidované na VÚVH)

Lokalita	Výdatnosť	Teplota	Tepelný výkon	Využitie
	l.s-1	oC	MW	
Rajec	20,0	27	1,0	R
Socovce	12,0	17	0,1	-
Mošovce	10,0	19	0,17	R
Diviaky	0,8	27	0,04	R
Turčianske Teplice	3,0	28	0,16	R
Párnica	32,0	15,7	0,09	-
Stankovany	1,6	18,2	0,03	-
Bešeňová	20,0	61,5	3,89	R
Liptovská Štiavnica	10,0	21,0	0,25	-
Liptovské Sliače	2,0	20,0	0,04	R
Pavčina Lehota	6,0	32,0	0,03-0,35	R
Liptovská Kokava	20,0	43,5	2,38-4,40	
Liptovský Trnovec, Ráztoky	31,0	60,7	-	
Liptovský Ján	22,0	29,2	2,05	
Oravice	35,0	29,2	14,93-18,46	
Kalameny	225,4			

Evidenciou a koncepciou využitia geotermálnych vôd sa zaoberá Výskumný ústav vodného hospodárstva Bratislava. Medzi geotermálne vody sú zaradené aj prírodné minerálne vody, spravované MZ SR, okrem Korytnice, ktorá nie je v tejto tabuľke uvedená.

Ochrana prírodných minerálnych a liečivých zdrojov

Z 376 vrtov v SR, ktoré boli základom pre spracovanie Atlasu geotermálnej energie SR, sa v Žilinskom kraji nachádza 17 vrtov: DB-12 Svinná, FGL-1 Pavčina Lehota, GHŠ-1 Horná Štubňa, HGL-2 Kalameny, HGL-3 Lúčky, HM-1 Rakša, HŽK-10 Žilina-Chrastie, OH-1 Hladovka, OP-1 Oravská Polhora, OZ-2 Oravice, RK-22 Rajec, TTŠ-1 Turčianske Teplice, VL-1 Vlachy, ZGL-1 Bešeňová, ZGL-2/A Liptovský Trnovec, ZGL-3 Liptovská Kokava.

Minerálne vody

Sú to prírodné vody, ktoré sa líšia od obyčajných vôd teplotou, chemickým zložením, obsahom voľných plynov, rádioaktivitou a najčastejšie biochemickým pôsobením na ľudský organizmus. Na území Žilinského kraja je ich výskyt bohatý najmä v kotlinách. Výskyt minerálnych prameňov podľa okresov:

Tabuľka 69 Prírodné minerálne zdroje a zdroje prírodných minerálnych stolových vôd v okresoch Žilinského kraja

Žilinský kraj/Okres	Počet prameňov	Katastrálne územie sídiel
Bytča	-	
Čadca	5	Klokočov, Makov, Čadca u Vojta, Vysoká n. Kys., Čadca - Buková
Dolný Kubín	14	Žaškov, Pucov, Vyšný Kubín, Mokraď, Krivá, Chlebnice, Malý Bysterec, Horná a Dolná Lehota, Dlhá n. Oravou a Žaškov - Dierová
Kysucké Nové Mesto	6	Nesluša, Ochodnica
Liptovský Mikuláš	55	Dúbrava, Jakubovany, Konská, Kráľ.Lehota, Malužiná, Podtureň, Pribylina, Vavrišovo, Závažná Poruba, Žiar, Vyšná Boca, Lipt. Hrádok,Partizánska Ľupča - Železnô ,Iľanovo, Jamník, Potok, Uhorská Ves, Hybe, Pavčina Lehota, Liptovský Ján , Lipt.Trnovec
Martin	21	Martin, Necpaly, Podhradie, Slovany, Turč. Štiavnička, Socovce, Sučany, Kláštor pod Znievom, Martin - Záturčie, Martin - Fatra
Námestovo	23	Hruštín, Mútne, Or. Polhora, Rabčice, Sihelné, Ťapešovo, Vasiľov
Ružomberok	132	Bešeňová, Bešeňová - Záskalie, Bešeňová - Stráň, Kalameny, Korytnica, Lipt. Lúžna, Lipt.Osada, Lipt. Sliače, Lipt. Štiavnica, Martinček, Ludrová, Ľubochňa, Potok, Rojkov, Ružomberok, Ružomberok - Matejkovo, Stankovany, Švošov, Lúčky
Turčianske Teplice	37	Budiš, Dubové, Mošovce, Rudno, Polerieka, Turč. Teplice, Slovenské Pravno, Diviaky, Rakša, Zorkovce
Tvrdošín	6	Oravice, Dolný Štefanov, Ústie nad Oravou, Habovka - Mihulčie
Žilina	32	Paština Závada, Poluvsie, Kotrčina Lúčka, Lysica, Rajecké Teplice, Raj. Lesná, Rajec, Peklina, Stráňavy, Kamenná Poruba, Štiavnik

Osobitnú skupinu medzi prírodnými minerálnymi zdrojmi predstavujú prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd.

Tabuľka 70 Prírodné liečivé zdroje v Žilinskom kraji

Lokalita	Sumárna výdatnosť	Povrchová teplota
	$l.s^{-1}$	od – do ^oC
Prírodné liečebné kúpele celoštátneho významu		
Lúčky	27,0	31,5-32,0
Rajecké Teplice	6,9	32,0-37,0
Turčianske Teplice	49,9	32,0-44,5
Plniarne liečivých vôd a prírodných minerálnych stolových vôd		

Lokalita	Sumárna výdatnosť	Povrchová teplota
	$l.s^{-1}$	od – do ^oC
Budiš	2,5	13,0
Záturčie - Fatra	0,36	14,0
Kláštor pod Znievom	8,0	16,7

Ostatné pramene sa využívajú iba miestne a zväčša sú zachytávané nevyhovujúcim spôsobom. Prírodné minerálne zdroje a prírodné liečivé zdroje sú chránené ochrannými pásmami I. a II. stupňa. Na území Žilinského kraja sú tieto ochranné pásma vymedzené pre zdroje:

- prírodné liečivé zdroje a prírodné minerálne zdroje v Martine[82]
- prírodné minerálne zdroje v Budiši[83]
- prírodné minerálne zdroje v Kláštore pod Znievom a v Socovciach[84]
- prírodné liečivé zdroje v Rajeckých Tepliciach[85]
- prírodné liečebné zdroje Turčianske Teplice[86]
- prírodné liečebné zdroje Lúčky[87]

Z dôvodu zabezpečenia ochrany hydrogeologickej štruktúry prírodných minerálnych zdrojov a prírodných liečivých zdrojov v o vyššie uvedených lokalitách, je potrebné rešpektovať a dodržiavať ustanovenia Zákona č. 538/2005 Z. z., ktoré sa vzťahujú na ochranné pásma.

Z hľadiska ďalšieho rozvoja regiónu v oblasti vôd je potrebné podporovať posilnenie ochrany vôd a zvýšenie podielu obyvateľov napojených na modernú a efektívnu kanalizačnú a vodovodnú sieť. Na vodných tokoch je potrebné zamedziť vytváraniu nových migračných bariér a zariadení, ktorých výstavba alebo prevádzka ochudobňuje toky o vodu, poškodzuje alebo likviduje brehové porasty resp. mení ich prírodný charakter. Navrhované riešenie rešpektuje vodné prvky v krajine, akými je najmä sieť vodných tokov, vodných plôch a mokradí.

13.3.3 Pôda

Pôda má v životnom prostredí významnú úlohu z dvoch hľadísk. Jednak ako nenahraditeľná zložka krajiny plní produkčnú funkciu a ako zložka s kapacitne obrovským regulačným, detoxikačným a hygienicky čistiacim významom plní funkciu evironmentálnu ako zložka, ktorá ochraňuje iné zložky a prírodné zdroje.

Stále viac vystupuje do popredia poškodenie pôd prírodnými procesmi a to hlavne následkom intenzívnej antropogénnej činnosti. Hlavnými negatívnymi faktormi, ktoré ovplyvňujú poľnohospodársku

[82] Vyhláška MZ SR č. 341/2010 Z. .z, ktorou sa ustanovujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov v Martine, v znení neskorších predpisov
[83] Vyhláška MZ SR č. 588/2007 Z. .z , ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných minerálnych zdrojov v Budiši
[84] Vyhláška MZ SR č. 367/2009 Z. z. ktorou sa ustanovujú ochranné pásma prírodných minerálnych zdrojov v Kláštore pod Znievom a v Socovciach a druhy zakázaných činností v ochranných pásmach prírodných minerálnych zdrojov v Kláštore pod Znievom a v Socovciach
[85] Vyhláška MZ SR č. 481/2001 Z. .z , ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Rajeckých Tepliciach
[86] Vyhláška MZ SR č. 392/2007 Z. z. ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Turčianskych Tepliciach
[87] Vyhláška MZ SR č. 56/2005 Z. z. ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Lúčkach

výrobu a environmentálne funkcie sú zhutňovanie a acidifikácia pôd, neuvážené rekultivácie pôd, najmä odvodňovanie, nadmerná chemizácia, divoké skládky, zvýšená veterná a vodná erózia.

Erózia pôd

Erózia sa prejavuje odnosom pôdy vodou alebo vetrom a jej ukladaním na iných miestach vo forme nánosov, náplavov a naviatím. Prejavuje sa dvoma spôsobmi. Jednak ako líniová erózia, ktorá vytvára sieť výmoľov a jednak ako plošná erózia. Vodná i veterná erózia primerane ich stupňu intenzity sú veľmi nebezpečné a škodlivé. Zmyvom pôdy vodou alebo odviatím vetrom sa strácajú najjemnejšie pôdne častice, hnojivá i vysiate osivá, zoslabuje sa a zhoršuje ornica, ničia sa klíčiace rastliny, poškodzujú sa vzrastlé rastliny, roznášajú sa semená plevelov, šíria sa choroby rastlín prenosom choroboplodných spór a mikróbov, čím sa následne stáva vodohospodárskym polutantom.

Vodná erózia sa výraznejšie prejavuje v severných okresoch, najmä v podhorských a horských oblastiach, kde je vyššia svahovitosť. Najhoršia situácia v rámci ohrozenia pôd vodnou eróziou je v okresoch Dolný Kubín, Čadca, Ružomberok a Bytča.

Tabuľka 71 Potenciálna ohrozenosť poľnohospodárskych pôd Žilinského kraja vodnou eróziou

Okres	Kategória eróznej ohrozenosti [% z poľnohospodárskej pôdy]			
	žiadna až slabá erózia	stredná erózia	silná erózia	extrémna erózia
Bytča	21,12	4,88	17,13	56,88
Čadca	4,43	4,44	31,33	59,80
Dolný Kubín	5,61	5,53	17,77	71,09
Kysucké Nové Mesto	10,83	3,94	34,73	50,50
Liptovský Mikuláš	20,93	33,08	24,75	21,24
Martin	32,94	19,76	18,48	28,82
Námestovo	7,68	26,87	30,69	34,76
Ružomberok	10,77	11,64	19,63	57,95
Turčianske Teplice	38,02	35,93	12,72	13,33
Tvrdošín	24,12	15,72	21,6	38,56
Žilina	14,64	14,51	26,36	44,49
Žilinský kraj	**16,80**	**18,48**	**23,74**	**40,99**

Zdroj: VÚPOP, 2019

Návrh opatrení proti pôsobeniu vodnej erózie by sa mal riešiť v rámci projektov pozemkových úprav, pri ktorých ide hlavne o racionálne priestorové usporiadanie pozemkového vlastníctva pri rešpektovaní ochrany životného prostredia, tvorby územného systému ekologickej stability a prevádzkovo-ekonomických hľadísk poľnohospodárskej výroby.

Stredná, silná, až extrémna veterná erózia sa v Žilinskom kraji nevyskytuje. Na väčšine poľnohospodárskej pôdy sa vyskytuje žiadna až slabá veterná erózia (100 %). Intenzita je závislá najmä na sklonitosti reliéfu, pokryvnosti vegetáciou a na pôdnom druhu.

Náchylnosť na zhutnenie

Zhutnenie pôdy predstavuje proces degradácie pôdy, ktorý ovplyvňuje produkčnú funkciu pôdy, ale aj jej náchylnosť na iné degradačné procesy pôdy a krajiny. Náchylnosť pôdy na zhutnenie môže byť podmienená primárne alebo sekundárne, pričom primárne zhutnenie je podmienené genetickými

vlastnosťami pôdy a sekundárne zhutnenie je spôsobené činnosťou človeka. V rámci Žilinského kraja je 48 % pôd náchylných na zhutnenie.

Tabuľka 72 Podiel kategórií ohrozenosti zhutnením pôd v Žilinskom kraji

Okres	Náchylnosť na zhutnenie [% z poľnohospodárskej pôdy]			
	primárna	primárna i sekundárna	sekundárna	bez zhutnenia
Bytča	16,94	8,85	11,30	62,91
Čadca	0,56	14,80	7,58	77,05
Dolný Kubín	4,52	14,57	7,54	73,37
Kysucké Nové Mesto	0,83	29,23	8,27	61,66
Liptovský Mikuláš	12,73	28,48	21,90	36,89
Martin	22,62	19,13	10,49	47,76
Námestovo	6,58	24,33	26,72	42,38
Ružomberok	3,81	17,37	11,84	66,98
Turčianske Teplice	45,09	18,19	14,13	22,59
Tvrdošín	22,88	18,74	12,93	45,46
Žilina	7,89	29,49	11,83	50,79
Žilinský kraj	**12,28**	**21,43**	**14,59**	**51,70**

Zdroj: VÚPOP, 2019

Kontaminácia pôd rizikovými látkami

Zaťaženie poľnohospodárskych pôd rizikovými látkami je sledovaná v rámci Čiastkového monitorovacieho systému – Pôdy ako aj jeho subsystému Plošný prieskum kontaminácie pôd (PPKP). V rámci Plošného prieskumu kontaminácie pôd sú sledované obsahy kontaminujúcich látok v pôdach vo vybraných katastrálnych územiach. Výbery sú realizované na základe doteraz zistených zvýšených obsahov kontaminujúcich látok, ktoré boli preukázané v predošlých cykloch PPKP.

Tabuľka 73 Prehľad kontaminácie pôd v rámci PPKP 2005 – odberový rok 2004

Okres	Kontrolné hony		Sledované parametre	Nadlimitné hodnoty		Nadlimitné parametre
	Rozloha (ha)	Počet		Rozloha (ha)	Počet	
Čadca	165,0	6	Cr, Ni, As, Cd, Hg, Pb,	-	-	-
Dolný Kubín	345,0	28	Cd,	4,0	1	Cd
Liptovský Mikuláš	3505,0	114	Cr, Ni, As, Cd, Hg, Pb,	73,0	3	Cr, Cd,
Martin	2372,0	111	Cr, Ni, As, Cd, Hg, Pb, PAU, PCB	374,0	17	Ni, Cd,
Námestovo	430,0	26	Cr,	-	-	-
Tvrdošín	843,0	19	Cr, Cd,	-	-	-
Žilina	819,0	58	Cr, Ni, As, Cd, Hg, Pb, PCB,	79,0	8	Cd, Pb,

Zdroj: Správa o stave životného prostredia v roku 2007, MŽP SR, 2008

Z hľadiska kontaminácie pôd boli v roku 2018 sledované hlavné rizikové prvky Cd, Pb, Cu, Zn, Ni, As, ktoré v predchádzajúcom 4. monitorovacom cykle (rok odberu 2007) dosiahli nadlimitné hodnoty

v zmysle novelizovanej vyhlášky č. 59/2013 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Analyzované boli len vybrané lokality, v ktorých po vyhodnotení 4. odberového cyklu bola stanovená kontaminácia aspoň jedným kontaminantom. Na základe doterajších pozorovaní pri porovnaní **5. monitorovacieho cyklu** (rok odberu 2013) s predchádzajúcim 4. monitorovacím cyklom bol na sledovaných kontaminovaných lokalitách zaznamenaný **pozitívny trend vo vývoji celkového obsahu As a Cd a negatívny trend v prípade celkového obsahu Co, Cu, Ni a Zn**.[88]

Ochrana pôdy

Ochrana poľnohospodárskej pôdy je stanovená v zákone č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa uvedeného zákona sú všetky poľnohospodárske pôdy podľa príslušnosti do BPEJ zaradené do 9 skupín kvality pôdy. Najkvalitnejšie patria do 1. skupiny a najmenej kvalitné do 9. skupiny. Prvé 4 skupiny sú chránené podľa §12 zákona o ochrane poľnohospodárskej pôdy a možno ich dočasne alebo trvale použiť na nepoľnohospodárske účely iba v nevyhnutných prípadoch, ak nie je možné alternatívne riešenie.

V Žilinskom kraji sa nevyskytujú pôdy zaradené 4. kvalitatívnej skupiny. Najväčšie zastúpenie majú pôdy skupín č. 9 (45,05 %), č. 7 (30,27 %). Zo zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane poľnohospodárskej pôdy vyplýva požiadavka ochrany poľnohospodárskej pôdy, ktorá ustanovuje, že poľnohospodársku pôdu možno využiť na nepoľnohospodárske účely len v nevyhnutných prípadoch a v odôvodnenom rozsahu. V Žilinskom kraji sa nachádzajú chránené pôdy, teda pôdy 1 až 4. kvalitatívnej skupiny len v minimálnom rozsahu, ktoré tvoria iba 0,10 % z rozlohy poľnohospodárskej pôdy. V rámci okresov sa chránené pôdy nachádza iba v okresoch Martin (0,91 %) a Turčianske Teplice (0,22 %).

Tabuľka 74 Podiel tried kvality poľnohospodárskej pôdy podľa BPEJ v Žilinskom kraji (2019)

Okres	Stupeň kvality								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Bytča	-	-	-	-	9,21	13,38	17,60	3,17	56,64
Čadca	-	-	-	-	2,37	3,91	15,80	6,71	71,21
Dolný Kubín	-	-	-	-	4,85	1,01	16,28	6,26	71,60
Kysucké Nové Mesto	-	-	-	-	6,82	2,64	28,09	7,46	54,99
Liptovský Mikuláš	-	-	-	-	1,68	11,91	48,97	12,23	25,21
Martin	-	-	-	0,91	13,06	15,82	27,55	14,60	28,07
Námestovo	-	-	-	-	-	5,83	39,67	8,50	46,00
Ružomberok	-	-	-	-	2,68	6,25	18,37	13,85	58,85
Turčianske Teplice	-	-	-	0,22	32,46	15,72	26,71	11,67	13,22
Tvrdošín	-	-	-	-	0,02	14,61	36,36	3,98	45,02
Žilina	-	-	-	-	10,71	9,30	28,30	6,96	44,73
Žilinský kraj	-	-	-	0,10	6,20	9,21	30,27	9,16	45,05

Zdroj: VÚPOP, 2019

[88] Správa o stave ŽP SR, 2018

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES NÁMESTOVO

OKRES BYTČA

OKRES ŽILINA

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

Čadca
Turzovka
Kysucké Nové Mesto
Námestovo
Oravská Priehrada
Trstená
Tvrdošín
Bytča
Žilina
Dolný Kubín
Rajecké Teplice
Rajec
Vrútky
Martin
Ružomberok
Liptovská Mara
Liptovský Mikuláš
Liptovský Hrádok
Turčianske Teplice

ÚBYTOK VEGETAČNÉHO KRYTU NA ÚZEMÍ KRAJA

ZA ROKY 2001-2019

ČASTI ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ PLÁNOVANÝCH NA CHRÁNENÝCH PÔDACH

OCHRANA PÔDNYCH ZDROJOV

CHRÁNENÉ PÔDY (BPEJ)

OCHRANA LESNÝCH ZDROJOV

HOSPODÁRSKE LESY

OCHRANNÉ LESY

LESY OSOBITNÉHO URČENIA

VODOHOSPODÁRSKY VÝZNAMNÉ VODNÉ TOKY

PRIRODZENÝ TOK

UPRAVENÝ TOK

VODNÝ KANÁL

OCHRANA PRÍRODNÝCH ZDROJOV

ZDROJE ÚDAJOV: VÚPOP, NLC, SVP, GLOBAL FOREST WATCH, ANALÝZA ÚPN-R ŽK

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES BYTČA

OKRES ŽILINA

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Čadca
Turzovka
Námestovo
Oravská Priehrada
Kysucké Nové Mesto
Trstená
Tvrdošín
Bytča
Žilina
Dolný Kubín
Rajecké Teplice
Vrútky
Rajec
Martin
Ružomberok
Liptovská Mara
Liptovský Mikuláš
Liptovský Hrádok
Turčianske Teplice

SVAHOVÉ DEFORMÁCIE

TYP SVAHOVEJ DEFORMÁCIE

- ROZTRHANIE A ROZVOĽNENIE MASÍVU (+ SKALNÉ ZRÚTENIE)
- BLOKOVÉ POLIA A BLOKOVÉ ROZPADLINY
- BLOKOVÉ POLIA (+ ZOSUVY)
- ZOSUVY (+ SKALNÉ ZRÚTENIA A SVAHOVÉ PRÚDY)
- SKALNÉ ZRÚTENIA A SVAHOVÉ PRÚDY

STUPEŇ AKTIVITY

- AKTÍVNY
- S POTENCIÁLNYMI A AKTÍVNYMI FORMAMI
- POTENCIÁLNY
- SO STABILIZOVANÝMI A POTENCIÁLNYMI FORMAMI
- STABILIZOVANÝ
- ODSTRÁNENÝ

SVAHOVÉ DEFORMÁCIE

ZDROJ: ŠGÚDŠ

Svahové deformácie

Jedným z najrozšírenejších deštrukčných javov pôdy v kraji sú zosuvy, ktoré majú nepriaznivé dôsledky na využitie územia, najmä na poľnohospodárstvo, výstavbu a infraštruktúru. Na druhej strane sa vďaka ním zachovala podstatná časť genofondu lúk.

Najpočetnejšie a najrozsiahlejšie zosuvy vznikajú v územiach s ílovcovým vývojom, v územiach budovaných drobnorytmickým flyšom a na takých svahoch, ktoré režú čelá, alebo bloky vrstiev. K rizikovým oblastiam patrí aj tektonický styk jadrových pohorí s kotlinami a ostatné zlomové poruchy, na ktorých sa prejavuje neotektonický pohyb (1 - 3 mm/rok) a oblasti zvýšenej seizmicity. Bez ohľadu na litologicko - petrografický typ horniny a jeho stupeň zvetrania je vysoké riziko svahovej deformácie vplyvom antropogénnych činiteľov.

K aktívnym zosuvom patria napr. martinský zosuv Podstráne, aktivizovaný na báze neotektonických pohybov, zosuv Okoličné a plošné prúdové zosuvy v okrese Čadca. Hrebene Západných a Nízkych Tatier, Malej Fatry a Babej hory sú narušené gravitačnými trhlinami. V ďalšom je to paleogén vonkajšieho flyša a vnútorných kotlín (rigidné pieskovcové polohy uložené na relatívne plastickejšom ílovcovo - bridličnatom súvrství).

V územiach takéhoto horninového zloženia vznikajú svahové poruchy blokového typu. Do oblastí rizika vzniku svahových deformácií patrí predovšetkým oblasť karpatská. Prevažná časť zosuvov má charakter plošných zemných prúdov, s charakteristickou odtrhovou hranou. Oblasti budované paleogénnymi horninami vykazujú značnú početnosť výskytu zosuvov. K ostatným dokumentovaným svahovým deformáciám patria blokové rozsadliny zvetralých skalných a poloskalných hornín, (Veľká a Malá Fatra, Chočské vrchy) a územia s výskytom kamenito - bahnitých prúdov (Západné Tatry, Malá Fatra). Vytváranie eróznych rýh je viazané na nespevnené sedimenty terciéru, prípadne kvartérne pelitické sedimenty s väčšou mocnosťou a miernym sklonom svahu. Ich najväčšia početnosť je zistená vo vonkajšom flyšovom pásme.

Tabuľka 75 Všeobecná bilancia svahových deformácií podľa typu svah.def. v ŽSK

Typ svahovej deformácie	Výmera (ha)
Roztrhanie a rozvoľnenie masívu (+ skalné zrútenie)	4425
Skalné zrútenia a svahové prúdy	1388
Blokové polia a blokové rozpadliny	4721
Blokové polia (+zosuvy)	1574
Zosuvy (+svahové prúdy a skalné zrútenia)	68043
Celkový súčet	80151

13.3.4 Environmentálne záťaže

Environmentálna záťaž[89] je znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, ktoré predstavuje závažné riziko pre ľudské zdravie alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu s výnimkou environmentálnej škody.

[89] §3 písmen.t zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov

Environmentálne záťaže sú zaradené do registra časti A, B a C, pričom u niektorých lokalít dochádza ku kombinácii zaradenia a to podľa registra časti A a C a kombinácii lokalít registra časti B a registra časti C. To znamená, že na jednej lokalite môže byť časť sanovaná resp. rekultivovaná a druhá časť nie, z čoho vyplýva, že je vedená pod dvoma typmi EZ.

Tabuľka 1 Prehľad evidovaných environmentálnych záťaží na území Žilinského kraja podľa okresov[90]

Okres	Pravdepod. EZ A	Potvrdená EZ B	Sanovaná/rekultiv. lokalita C	EZ rekultiv. a sanovaná lokalita (BC)	Pravdep. EZ, rekult. a sanovaná lokalita (AC)	Záťaž aktuálne vyradená z registrov EZ (D)	Celkový súčet
Bytča	23		3			1	27
Čadca	10	1	5	1			17
Dolný Kubín	2	5	4				11
Kysucké Nové Mesto	5	4	2	2		3	16
Liptovský Mikuláš	17	3	9	5	20		54
Martin	4	2	7				13
Námestovo	3	1	3				7
Ružomberok	15	1	8	1	1		26
Turčianske Teplice	0	0	3				3
Tvrdošín	4	2	3				9
Žilina	16	4	3	1	1		25
Celkový súčet	**99**	**23**	**50**	**10**	**22**	**4**	**208**

Tabuľka 2 Prehľad evidovaných environmentálnych záťaží na území Žilinského kraja s vysokou prioritou (K>65)[91]

Názov záťaže	Kód záťaže	Lokalita	Reg. B potvrdená EZ	okres	Obec
CA (1959) Čadca	SK/EZ/CA/1959	AVC - supermarket	B	Čadca	Čadca
CA (004) /Čadca	SK/EZ/CA/169	ŽSR depo		Čadca	Čadca
DK (2066) / Dolný Kubín	SK/EZ/DK/2066	skládka PO - pod novou skládkou	B	Dolný Kubín	Dolný Kubín
DK (1811) / Dolný Kubín -	SK/EZ/DK/1811	skládka PO - stará		Dolný Kubín	Dolný Kubín
DK (001) /Istebné	SK/EZ/DK/178	OFZ haldy trosky		Dolný Kubín	Istebné
KM (1969) / Kysucké Nové Mesto	SK/EZ/KM/1969	časť bývalého areálu KLF	B	KNM	Kysucké Nové Mesto
KM (002) KNM	SK/EZ/KM/312	Neutralizačná stanica		Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto
KM (003) KNM	SK/EZ/KM/313	Bývalý sklad olejov		Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto

[90] Podľa podkladov poskytnutých GÚDŠ v rámci prípravných prác

[91] Informačný systém environmentálnych záťaží 2020

Názov záťaže	Kód záťaže	Lokalita	Reg. B potvrdená EZ	okres	Obec
KM (004) KNM	SK/EZ/KM/314	Mestská skládka TKO		Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto
KM (005) KNM	SK/EZ/KM/315	NN Slovakia		Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto
KM (008) KNM	SK/EZ/KM/318	Skládka pri ŠPS v meste		Kysucké Nové Mesto	Kysucké Nové Mesto
LM (1909) / Jamník	SK/EZ/LM/1909	kasárne Mokraď		Liptovský Mikuláš	Jamník
LM (002) /Dúbrava	SK/EZ/LM/390	Štôlne a haldy L. Dúbrava		Liptovský Mikuláš	Dúbrava
LM (009)/Lazisko	SK/EZ/LM/397	Odkaliská L. Dúbrava		Liptovský Mikuláš	Lazisko
LM (018)/Liptovský Mikuláš	SK/EZ/LM/406	Kožiarske závody		Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš
MT (1850) Vrútky	SK/EZ/MT/1850	Rušňové depo, Cargo a.s.		Martin	Vrútky
NO (004) /Zubrohlava	SK/EZ/NO/541	Kalové pole ZŤS Námestovo		Námestovo	Zubrohlava
TS (001) Nižná	SK/EZ/TS/969	OTF Kalové pole Malá Orava		Tvrdošín	Nižná
TS (005) Trstená	SK/EZ/TS/973	Bývalý sklad pohonných hmôt Hámričky		Tvrdošín	Trstená
ZA (1882) / Žilina	SK/EZ/ZA/1882	- Rušňové depo, Cargo a.s.		Žilina	Žilina
ZA (018) Žilina	SK/EZ/ZA/1067	Areál ZVL		Žilina	Žilina
ZA (021) Žilina	SK/EZ/ZA/1070	Východné priemyselné pásmo		Žilina	Žilina

Pripravované opatrenia sanácie environmentálnych záťaží

V roku 2010 bol vypracovaný a vládou schválený Štátny program sanácie environmentálnych záťaží. Povinnosť vypracúvať a aktualizovať a predložiť vláde Slovenskej republiky na schválenie vyplýva zo zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov.

V roku 2015 bol vládou SR schválený strategický plánovací dokument Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2016 – 2021) (ŠPS EZ), ktorý určuje rámcové úlohy a opatrenia na postupné znižovanie negatívnych vplyvov environmentálnych záťaží na zdravie človeka a životné prostredie[92].

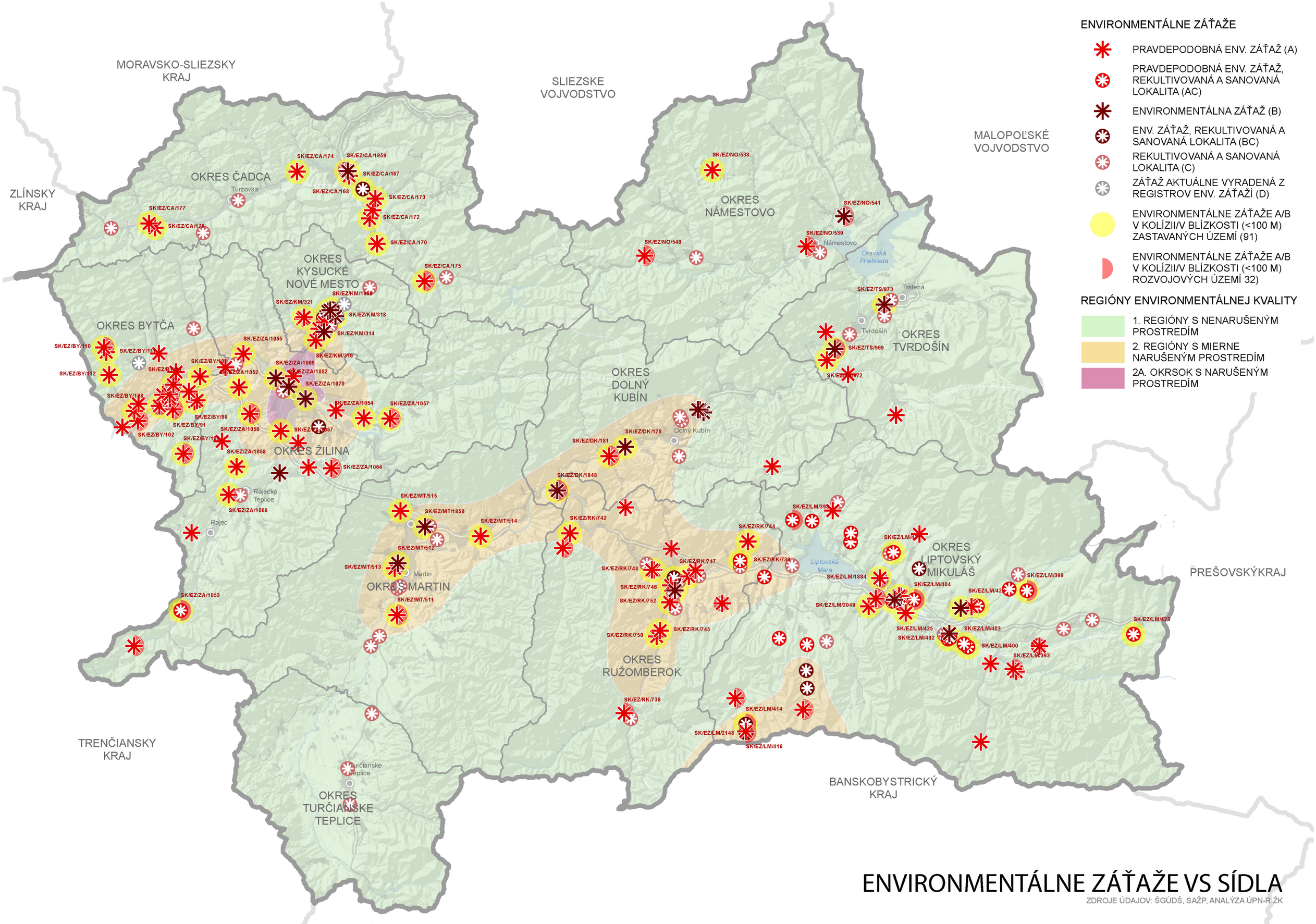
V plánovacom období realizácie Štátneho programu sanácie environmentálnych záťaží 2016 – 2021 bol na základe podkladov systematickej inventarizácie lokalít s potvrdenou kontamináciou, prípadne lokalít podozrivých prítomnosťou kontaminácie, vytvorený zoznam EZ navrhnutých na prieskum, monitoring a sanáciu.[93]

Pre potreby stanovenia podmienok pre ďalší rozvoj je potrebné zabezpečiť aktualizáciu programu sanácie EZ, ktorý stanoví podmienky pre postupnú a účinnú sanáciu starých environmentálnych záťaží,

[92] Prehľad EZ v zmysle programu bol dokumentovaný v etape prieskumy a rozbory kap. 12.1.7

[93] Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2016 – 2021) – Záväzná časť (poradové čísla uvádzané podľa dokumentu

najmä bývalé skládky komunálneho odpadu, odkaliská, územia priemyselnej výroby atď. Dôležité je odstraňovať pôsobenie ich stresových faktorov, hlavne v územiach ochrany prírody a krajiny, ako aj v prvkoch ÚSES a prinavracať im vhodnými opatreniami pôvodný charakter krajiny.

ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE
PRAVDEPODOBNÁ ENV. ZÁŤAŽ (A)
PRAVDEPODOBNÁ ENV. ZÁŤAŽ, REKULTIVOVANÁ A SANOVANÁ LOKALITA (AC)
ENVIRONMENTÁLNA ZÁŤAŽ (B)
ENV. ZÁŤAŽ, REKULTIVOVANÁ A SANOVANÁ LOKALITA (BC)
REKULTIVOVANÁ A SANOVANÁ LOKALITA (C)
ZÁŤAŽ AKTUÁLNE VYRADENÁ Z REGISTROV ENV. ZÁŤAŽÍ (D)
ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE A/B V KOLÍZII/V BLÍZKOSTI (<100 M) ZASTAVANÝCH ÚZEMÍ (91)
ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE A/B V KOLÍZII/V BLÍZKOSTI (<100 M) ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ 32)
REGIÓNY ENVIRONMENTÁLNEJ KVALITY
1. REGIÓNY S NENARUŠENÝM PROSTREDÍM
2. REGIÓNY S MIERNE NARUŠENÝM PROSTREDÍM
2A. OKRSOK S NARUŠENÝM PROSTREDÍM
MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ
SLIEZSKE VOJVODSTVO
MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO
ZLÍNSKY KRAJ
OKRES ČADCA
Turzovka
OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO
OKRES BYTČA
OKRES ŽILINA
Rajecké Teplice
Rajec
OKRES MARTIN
Martin
OKRES NÁMESTOVO
Námestovo
Oravská Priehrada
OKRES TVRDOŠÍN
Trstená
Tvrdošín
OKRES DOLNÝ KUBÍN
Dolný Kubín
OKRES RUŽOMBEROK
OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
Liptovská Mara
PREŠOVSKÝKRAJ
TRENČIANSKY KRAJ
Turčianske Teplice
OKRES TURČIANSKE TEPLICE
BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ
ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE VS SÍDLA
ZDROJE ÚDAJOV: ŠGÚDŠ, SAŽP, ANALÝZA ÚPN-R ŽK

13.3.5 Posudzovanie vplyvov na životné prostredie

V etape konceptu riešenia sa Územný plán regiónu posudzuje v zmysle zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie[94]. Správa o hodnotení strategického dokumentu podľa zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je prílohou tohto konceptu územného plánu.

Následne prebehnú dve paralelné prerokovania. Podľa stavebného zákona bude prerokovaný variantný návrh strategického dokumentu, ktorým je koncept Územného plánu regiónu Žilinského kraja a podľa Zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie bude prerokovaná Správa o hodnotení strategického dokumentu. Oba procesy budú vyhodnotené a všetky pripomienky vyhodnotené.

Následne bude spracovaný odborný posudok k správe o hodnotení strategického dokumentu a následne aj Záverečné stanovisko z posúdenia strategického dokumentu. Výsledok procesu posudzovania by mal byť formulovaný v Záverečnom stanovisku z posúdenia strategického dokumentu od Okresného úradu Žilina – odbor starostlivosti o životné prostredie. Záverečné stanovisko bude vydané na základe správy o hodnotení, odborného posudku a súboru stanovísk všetkých subjektov zúčastnených v procese posudzovania vplyvov strategického dokumentu na životné prostredie, ako aj v zmysle prerokovania vlastného územného plánu. Zároveň sa predpokladá, že záverečné stanovisko v prípade potreby odporučí do územného plánu zapracovať, prepracovať alebo upraviť aj konkrétne pozmeňujúce návrhy. Výstupy z posúdenia strategického dokumentu budú zapracované do Územného plánu, v nasledujúcej etape invariantného Návrhu riešenia.

Návrh územného plánu regiónu bude v zmysle Stavebného zákona opätovne prerokovaný, dotknuté orgány budú mať možnosť skôr požadované odporúčania aj odkontrolovať a v prípade potreby vzniesť ďalšie podnety. Týmto spôsobom vznikne návrh územného plánu regiónu, upravený podľa vyhodnotenia pripomienok k návrhu. Územný plán regiónu Žilinského kraja tak vznikne ako kolektívna dohoda všetkých aktérov územného plánovania.

Regulatívy časť

- Podporovať výhradne environmentálne prijateľné riešenia, orientované na znižovanie uhlíkovej stopy.
- Podporovať udržateľnosť využívania prírodných zdrojov a ich efektívnu ochranu.
- Zohľadňovať geologické faktory prírodného prostredia:
    - horninovú stabilitu (deformačné štruktúry) a svahových deformácií (hlavne zosuvy),
    - seizmickú aktivitu a ochranu povrchových a podzemných vodných zdrojov, najmä pri plánovaní a projektovaní veľkých stavebných diel, líniových stavieb a zásahov do podzemných priestorov
- Zohľadňovať pri rozvoji urbanizácie pôsobenie hluku z dopravy a v prípade potreby navrhovať protihlukové opatrenia, resp. vytvárať predpoklady pre elimináciu hluku z dopravy vhodnými formami urbanizácie územia.
- Uprednostňovať pri vymedzovaní nových rozvojových plôch tie oblasti na rozvoj urbanizácie, kde nie sú potrebné protiradónové opatrenia, resp. požadovať prispôsobenie technických a technologických opatrení už v územnoplánovacích činnostiach.

[94] § 9 ods. 6 písm. a) Zákona č. 24/2006 Z. z., o posudzovaní vplyvov na životné prostredie

13.4 Adaptácia na klimatickú zmenu

Očakáva sa, že meniace sa klimatické pomery z dôvodu zmeny klímy budú mať veľký vplyv na všetky sektory spoločnosti, ako aj ekosystémy. Podľa Územnej štúdie Slovenska o zmene klímy sa globálne otepľovanie môže prejaviť na našom území rastom priemerov teploty vzduchu do roku 2075 o 2 až 4 st.C. V poslednej dekáde 2011 – 2020 vzrástla priemerná ročná teplota vzduchu v regiónoch severného Slovenska o 1,5 až 2 st. Celzia v porovnaní so záverom 20. storočia.[95]

V tejto súvislosti sa významne zmenili aj podmienky výparu a evapotranspirácie, ktorých charakteristiky významne vzrástli vo všetkých ročných obdobiach a predovšetkým v teplom polroku. V dôsledku týchto trendov sa krajina dokonca aj v regiónoch severného Slovenska stala suchšou. Významne k týmto trendom prispieva aj nárast extrémnosti zrážok, ktoré majú výrazne vyšší erózny potenciál ako v minulosti. Netreba pritom zabúdať ani na skutočnosť, že sa v poslednom desaťročí začali vyskytovať aj na severnom Slovensku teplejšie a na sneh málo bohaté zimy.[96]

Takéto klimatické zmeny neboli u nás zaznamenané počas celého holocénu a v praxi znamenajú presun teplotných pomerov Podunajskej nížiny aj na Oravu a Liptov. Je vysoko pravdepodobné, že negatívne ovplyvnia vodnú bilanciu, biologické výroby ako sú poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, zvýšia ohrozenie biodiverzity a rovnako ohrozenie ľudského zdravia (Lapin et al., 2006).

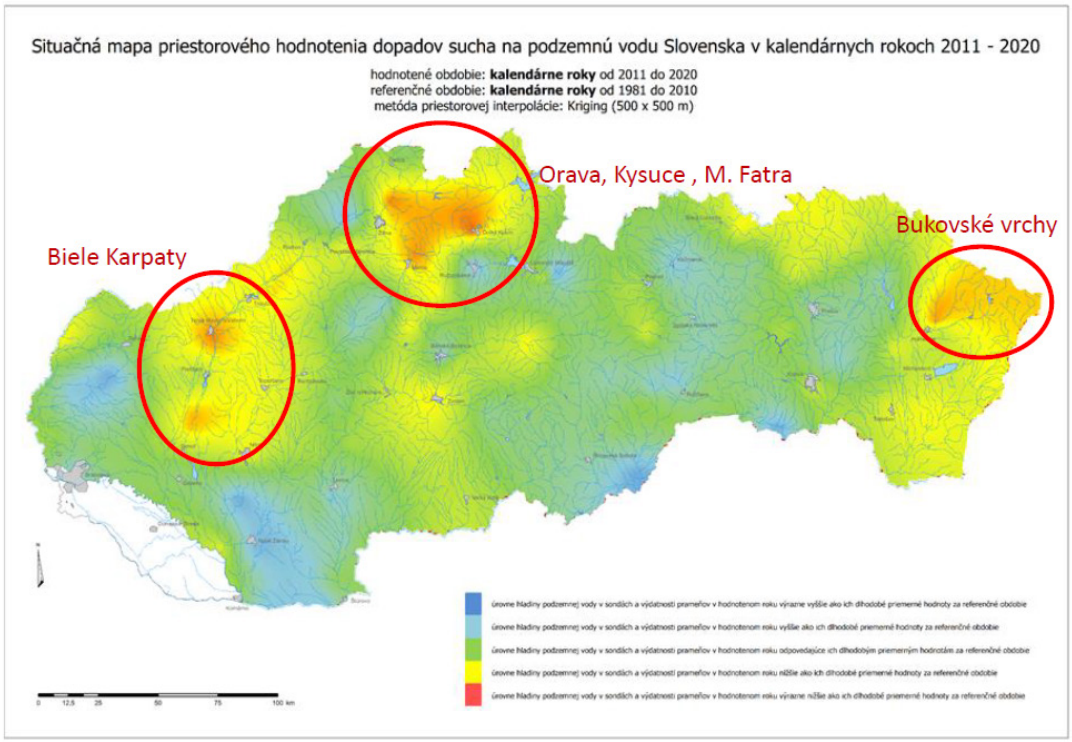
Zvýšené ohrozenie suchom

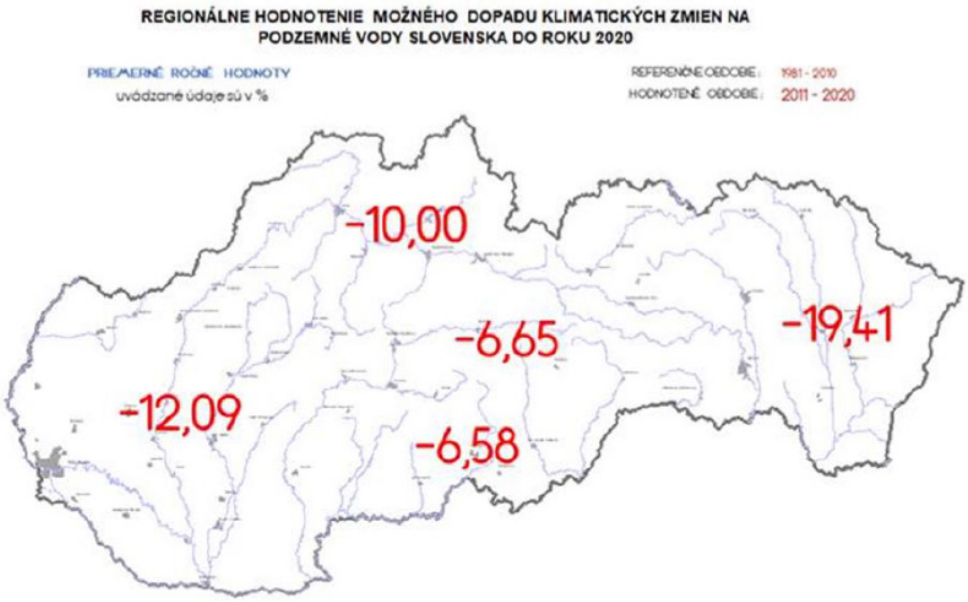
Sever Slovenska, vrátane riešeného územia Žilinského kraja, patrí k regiónom ohrozeným suchom. Sucho predstavuje zložitý komplex činiteľov, ktorých pôsobením vzniká nedostatok vlahy. Je spôsobené rastom potenciálnej evapotranspirácie a poklesom atmosférických zrážok. V riešenom území sa však prejavuje v niektorých lokalitách mierna humidizácia (pokles indexu sucha o hodnotu 0,1), a to predovšetkým z dôvodu rastu úhrnov atmosférických zrážok (stanica Oravská Lesná). Nakoľko sa však očakávajú striedajúce sa extrémne vlhké a suché roky ako dôsledok zmeny klímy, rovnako aj zmeny v periodicite zrážok počas ročných období, nemožno suchá počas vegetačného obdobia úplne vylúčiť.

V 90. rokoch bolo v štúdiách publikované,[97] že na každý 1 °C oteplenia bude potrebné v ročnom úhrne dodať do systému (na zemský povrch) 100 až 150 mm viac vody, aby nevznikol zrážkový a nakoniec aj vlahový deficit, v konečnom dôsledku pôdne sucho. Globálne oteplenie prinesie zmeny nielen v skladbe drevín, nakoľko sa začínajú posúvať vegetačné stupne, ale zároveň so zvyšujúcou sa teplotou stúpne výpar (evapotranspirácia) čo bude mať za následok zvýšenú požiadavku vegetácie na zásobenie vodou.

Na základe hodnotenia dopadov sucha na podzemnú vodu v rokoch 2011 -2020 sa región Oravy, Kysúc, Malej Fatry dostáva do oblastí, kde je úroveň hladiny podzemnej vody a výdatnosti prameňov výrazne nižší ako ich dlhodobé priemerné hodnoty (SHMU,2021, pozri mapka dole).[98]

[95] Zdroj: https://www.shmu.sk/File/ExtraFiles/ODBORNE_AKTUALITY/files/PR/SHMU_tlacovka_final.pdf
[96] https://www.shmu.sk/sk/?page=2049&id=1174
[97] http://www.shmu.sk/File/met_cas/RR/!%202012-2%203%20Lapin.pdf a i.
[98] Zdroj: https://www.shmu.sk/File/ExtraFiles/ODBORNE_AKTUALITY/files/PR/SHMU_tlacovka_final.pdf

Situačná mapa priestorového hodnotenia dopadov sucha na podzemnú vodu Slovenska v kalendárnych rokoch 2011 - 2020
hodnotené obdobie: kalendárne roky od 2011 do 2020
referenčné obdobie: kalendárne roky od 1981 do 2010
metóda priestorovej interpolácie: Kriging (500 x 500 m)
Orava, Kysuce , M. Fatra
Bukovské vrchy
Biele Karpaty

REGIONÁLNE HODNOTENIE MOŽNÉHO DOPADU KLIMATICKÝCH ZMIEN NA PODZEMNÉ VODY SLOVENSKA DO ROKU 2020
PRIEMERNÉ ROČNÉ HODNOTY
uvádzané údaje sú v %
REFERENČNÉ OBDOBIE: 1981 - 2010
HODNOTENÉ OBDOBIE: 2011 - 2020
-10,00
-6,65
-19,41
-12,09
-6,58

PRIESTOROVÉ DOPADY SUCHA NA PODZEMNÚ VODU V ROKOCH 2011-2020 VOČI REFERENČNÉMU OBDOBIU 1981-2010 (STAV ÚROVNE HLADINY PODZEMNEJ VODY)

- VÝRAZNE NIŽŠIE
- NIŽŠIE
- ODPOVEDAJÚCE
- VYŠŠIE

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

- MESTO
- OBEC > 2000 OB.
- OBEC < 2000 OB.

DOPADY SUCHA V ROKOCH 2011 - 2020

ZDROJ ÚDAJOV: SHMÚ

Ohrozenie jarnými mrazmi

Presušený povrch blokuje (zle vedie) teplo prichádzajúce z hlbších časti pôdy k povrchu, ktorý sa následne pri jasných ránach výrazne ochladzuje a väčšie sucho môže znamenať aj častejší výskyt mrazov, najmä prízemných. Suché ovzdušie má nasledovný vplyv - čím menej vodnej pary je v prízemnej vrstve atmosféry (vzduchu), tým rýchlejšie je aj dlhovlnné vyžarovanie "tepla" smerom hore, do vyšších vrstiev atmosféry. Z uvedeného vyplýva, že aj keď sa v roku **2050 vegetačné obdobie môže predĺžiť aj o 20 – 30 dní,** nemusí to byť , z dôvodu sucha a hrozby jarných mrazov žiadnou výhodou. Ukazuje ako veľmi pravdepodobné, že dreviny budú práve naopak dlhšie ohrozené obdobím s neskorými jarnými mrazíkmi, ktoré ich poškodzuje (Roloff a Meyer, 2008).

Ohrozenie zosuvmi

Významným dôsledkom zmeny klímy sú zosuvy zemín a horninových blokov predovšetkým v územiach budovaných súvrstviami s nerovnakými fyzikálnymi vlastnosťami – striedanie priepustných, nepriepustných a plastických hornín v podloží kompaktných. Ide o územia budované flyšovými horninami (pieskovce, ílovce) a územia s horninami mladého vulkanizmu. Flyšové pásmo tvorí rozsiahle územie na severozápade a severe Slovenska a patrí medzi najohrozenejšie územia z hľadiska výskytu svahových deformácií na Slovensku (viď mapa svahových deformácií v predošlej podkapitole).

14 KONCEPCIA OCHRANY A VYUŽITIA KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

14.1 Kultúrne a historické hodnoty regiónu

Kultúrne dedičstvo vychádza z dokladov celkového vývoja na území Žilinského samosprávneho kraja, a to najmä jeho sídelnej štruktúry v nadväznosti na:

- štruktúry chránené v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z o ochrane pamiatkového fondu, v znení neskorších predpisov a všeobecne záväzných právnych predpisov na jeho vykonanie,
- ostatné kultúrno-historické štruktúry, v zmysle Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (oznámenie č. 159/1991 Zb.), Európskeho dohovoru o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný - oznámenie č. 344/2001 Z. z.) a Dohovoru o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z.) v súčinnosti s uznesením NR SR č.91/2001 k Deklarácii NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva[99]:
    - historické jadrá miest a obcí, vrátane významných častí mimo intravilánov – areály kalvárií, cintorínov, hradov a pod.,
    - rozptýlené osídlenie – osady, lazy, kopanice, majere,
    - doplňujúce a sezónne prvky osídlenia – senníky, búdy, stodoliština,
    - špecifické prvky osídlenia – technické diela a stopy historickej výrobnej a dopravnej činnosti (baníctvo, hutníctvo, železnice a pod.), prírodné umelé prvky (tajchy, hate, nádrže, aleje a pod.),
    - prvky dotvárajúce historické prostredie – stĺpy, súsošia a ďalšia drobná architektúra (prícestné plastiky a kaplnky, fontány, osvetlenie, studne..)
    - archeologické kultúrne dedičstvo ako nedeliteľná súčasť kultúrneho dedičstva t.j. archeologické náleziská a nálezy zväčša situované pod terénom a zisťované najmä archeologickými výskumami. V území sú limitujúcim faktorom, pretože na miestach s ich existenciou alebo s predpokladom ich existencie nie je možný akýkoľvek odborne neusmernený zásah do terénu, ktorým by sa likvidovali nálezové možnosti resp. realizácia archeologických výskumov. Znamená to, že v území, kde sú alebo kde sa predpokladá existencia hnuteľných i nehnuteľných vecí z jednotlivých etáp historického vývoja Slovenska, je potrebné pred akýmikoľvek zásahom do terénu tento úmysel vopred oznámiť príslušnému orgánu ochrany pamiatkového fondu a Archeologickému ústavu SAV v Nitre,
    - kultúrna krajina hodnotená podľa medzinárodne platných kritérií a ktorá sa uplatňuje ako bezprostredné okolie kultúrnych pamiatok a ostatného historického stavebného fondu. Je to najmä územie poznamenané historickou hospodárskou a inou kultivačnou činnosťou ako napr.: banskou, hutníckou, lesníckou, vodohospodárskou, poľnohospodárskou, ochranárskou či sadovníckou alebo parkovou úpravou a pod. Na základe uvedených skutočností sa každá činnosť, ktorá má za následok akýkoľvek zásah do terénu, môže v zmysle zákona o ochrane pamiatkového fondu realizovať výlučne

[99] KURS 2001 v znení KURS 2011 – zmeny a doplnky č. 1 KURS 2001 str.65 - 66

na základe rozhodnutia orgánu ochrany pamiatkového fondu, ktorým je miestne príslušný krajský pamiatkový úrad.

Územia Žilinského samosprávneho kraja z hľadiska kultúrno-historického potenciálu nie je možné hodnotiť generálne. Územie nie je dynamické len geograficky ale aj z hľadiska špecifík kultúrno-historických tradícii. Z uvedeného dôvodu sa územie Žilinského samosprávneho kraja už historicky delí na špecifické tradičné kultúrno-historické regióny:

Horné Považie - Prvé doklady o prítomnosti človeka v Žilinskej kotline pochádzajú zo staršej doby kamennej (kamenné nástroje v obci Varín, Gbeľany). Z obdobia sťahovania národov (5.-6. st.n.l.) je na území doložené slovanské osídlenie (archeologické nálezy - sídlisková keramika z obdobia 8. - 9. st. a veľké mohylové pohrebisko v Krasňanoch).

Prvé písomné zmienky o väčšine obcí okolia Žiliny sú z 13. a 14. storočia. Neskôr, počas valašskej a kopaničiarskej kolonizácie (druhej polovici 15. a 16. storočia), boli osídlené obce pri horných tokoch riek a na úpätiach hôr Malej Fatry (Lysica, Dolná a Horná Tižina, Terchová).

Región Kysuce[100] **-** Osídlenie Kysúc sa začalo už v predhistorickom období, o čom svedčí napr. nález pazúrikového úštepu z Ochodnice, ktorý pochádza zo staršej doby kamennej. Obdobie mladšej doby kamennej je takisto doložené nálezmi viacerých kamenných nástrojov a keramiky. O súvislejšom osídlení územia dolných Kysúc možno hovoriť od mladšej doby bronzovej, kedy sem prenikol ľud lužickej kultúry. Našli sa tu napr. žiarové hroby z tohto obdobia a osídlenie tohto ľudu tu pokračovalo aj v staršej dobe železnej. Na prelome letopočtov sa tu usídlil ľud púchovskej kultúry a mnohé stopy osídlenia pokračujú až do staroslovanských čias.

Najstaršia písomná zmienka o Kysuciach pochádza z roku 1244 kedy sa územie Kysúc prvýkrát spomína v darovacej listine uhorského kráľa Belu IV. Kráľ v nej daroval majetok Kysuca, rozprestierajúci sa na pravom brehu Kysuce Bohumírovi, synovi Sebeslava, nitrianskemu a trenčianskemu županovi.

Hoci proces osídľovania Kysúc trval niekoľko storočí, možno konštatovať, že väčšina kysuckých dedín vznikla v 17. storočí. Územie hraničiace s Poľskom bolo kolonizované obyvateľmi, hovoriacimi podobne ako na Orave a severnom Spiši – goralským nárečím. Oblasť Goralov zaberá na Kysuciach 5 obcí (Skalité, Čierne, Svrčinovec, Oščadnica a časť Čadce pod názvom Čadečka).

Región Orava[101] **-** Osídľovanie regiónu Orava začína niekedy v **dobe kamennej**. Nálezy v oblasti brehov Čiernej Oravy sú dokladom mladopaleolitického človeka.

Prvá písomná zmienka, týkajúca sa územia Oravy, sa nachádza v listine z roku **1265**, ktorou Belo IV. upravoval povinnosti a výsady kráľovských poddaných v Liptove. Práve v nej sa spomína už existujúca colná stanica v Tvrdošíne. Tridsiatok sa nachádzal na významnej obchodnej ceste, prechádzajúcej údolím Oravy do Poľska, cez ktorú sa do Uhorska dovážalo súkno, soľ, olovo a rôzny iný tovar. O tom, že oravský región nebol neobývaným územím svedčí ďalší písomný doklad, listina z roku **1267**.

[100] http://www.kysuceonline.sk/historia-kysuc.html
[101] http://www.orava-region.sk/o-orave/historia/

Panovník Belo IV. ňou daroval vnukom zvolenského župana Detrika Varín, Žilinu a Tepličku ako výmenu za Oravu s hradom.

Orava bola kráľovským majetkom, ktorý patril spolu s Liptovom a Turcom k Zvolenskému komitátu ako Oravský dištrikt, ale samostatná Oravská stolica sa vyprofilovala až **koncom 14. storočia**. Osídľovanie regiónu sa rozvíjalo v okolí riečnych tokov a obchodných ciest a počas celého dejinného vývoja Oravy sa postupne formovali a vznikali osady na domácom zvykovom práve (Veličná, Revišné, Istebné,..), na nemeckom práve (Žaškov, Párnica, Trstená,…), predovšetkým však **na práve valaškom** (Medzibrodie, Bziny, Ústie, Pucov, Chlebnice, Oravský Biely Potok, Námestovo, Zubrohlava, Habovka, Suchá Hora,…), ktoré koncom 16. storočia prerástlo na doosídľovanie lokalít na **práve kopaničiarskom** (Rabčice, Zákamenné, Veselé, Sihelné, Mútne, Novoť). Jeho uplatnenie podmienili snahy o zväčšenie úžitkovej pôdy a viaceré lokality, založené pôvodne na valašskom práve (Rabča, Klin, Oravská Polhora,…) z tohto dôvodu začali pri dobudovávaní dediny využívať kopaničiarske právo. V 18. storočí vznikli už iba dve osady – Oravská Lesná a Beňadovo a proces osídľovania územia Oravy bol v podstate ukončený. Všetky obce, až na niekoľko lokalít, vo vlastníctve šľachtických rodín, patrili pod správu hradného panstva.

Región Turiec[102] **-** V stredoveku Turiec figuroval ako samostatná Turčianska župa, ktorou prechádzali dôležité obchodné cesty. Vďaka tomu vznikali obce, mestečká a strážne hrady Sklabiňa, Blatnica a Zniev ako správne jednotky. Od roku 1996 začleňuje dva okresy - Martin a Turčianske Teplice.

Kresťanstvo sa regióne Turiec pravdepodobne začalo šíriť za Veľkej Moravy. Iste sa o to pričinili aj Benediktíni pôsobiaci v Nitre. Najstarším dôkazom kresťanstva v Turci zatiaľ ostáva radové pohrebisko pri kostole sv. Martina v Martine s pozostatkami dvoch sakrálnych stavieb z 11. - 12. stor. Zoborská listina z r. 1113, ktorá je prvou písomnou zmienkou o Turci, dokazuje prítomnosť benediktínov v tomto regióne už pred týmto dátumom. Gotické kresťanské stavby zaznamenali v Turci rozkvet v 13. storočí, kedy vďaka usadeniu sa premonštrátov v Kláštore pod Znievom dochádza k budovaniu nových kamenných kostolov, napr. vo Vrútkach, Martine, Sučanoch, Turanoch, Svätom Michale, Kláštore pod Znievom, Turčianskom Ďure, Ivančinej a inde.

Dôležitým medzníkom vo vývoji tohto regiónu bola zemianska kolonizácia rozvinutá v 13. – 14. storočí. Z kráľovských pozemkov sa rozdeľovali menšie majetky pre obyvateľov, z ktorých sa neskôr vytvorilo zemianstvo, To sa v Turci prejavovalo v materiálnej a sociálnej kultúre i architektúre, čo možno badať čiastočne i v súčasnosti. K historickému vývoju sa tiež dá pripísať osídlenie južnej a juhozápadnej časti Turca Nemcami v 13. – 14. storočí, kedy sa sem sťahovali kvôli nadväznej baníckej oblasti Kremnice. V 16. – 17 storočí je zaznamenaný vznik šľachtických sídel (Diviaky, Mošovce, Necpaly, Turčiansky Peter, Turčianska Štiavnička, Blatnica atď.).

Hlavne v období 19. storočia dosiahol región kultúrny rozmach. Významnou udalosťou bolo celonárodné zhromaždenie v roku 1861, kedy bol prijatý národný program Memorandum národa slovenského. V Turci mali pôsobnosť významní predstavitelia vzdelanosti, kultúry, umenia a vedy. Pričinili sa tak k vývoju regiónu, nakoľko sa stal dôležitým hospodárskym a hlavne kultúrnym centrom Slovákov.

[102] http://turiec.com/strucne-o-historii-regionu, http://www.zdruzeniemf.sk/projekt-cyklotrasy-nestacia/za-turcianskou-slachtou?foto, http://www.zdruzeniemf.sk/zdruzenie-mf

V Martine boli vybudované dôležité kultúrne inštitúcie ako Matica slovenská (1863), Národný cintorín (1866) a Muzeálna slovenská spoločnosť (1893), z ktorej sa vyvinulo Slovenské národné múzeum.

V tomto období boli dve z troch prvých slovenských gymnázií založené práve na Turci, a to v Martine a Kláštore pod Znievom, čo potvrdzuje úlohu kraja pri formovaní histórie slovenského národa. Počas prvej polovice 20. storočia Martin býval centrom slovenskej kultúry a politiky. A nakoniec, v roku 1944 sa Turiec stal jedným z ohnísk Slovenského národného povstania, ozbrojeného odboja Slovákov proti fašizmu.

Región Liptov[103] **-** Územie Liptova bolo osídlené už v časoch neolitu (pred 6 000 rokmi), významný rozmach zažilo aj počas osídlenia Keltmi, čoho dôkazom je aj keltské sídlisko – Havránok, nad Liptovskou Marou. Od 6. storočia je osídlený Slovanmi. Liptov bol súčasťou Veľkej Moravy, po jej rozpade bol postupne počas 11. storočia začlenený do Uhorska. Spočiatku bol Liptov súčasťou Zvolenského domínia (komitátu spolu s Turcom a Oravou), okolo roku 1340 sa táto stolica rozpadla na menšie časti a vznikla samostatná Liptovská stolica, ktorá ostala súčasťou Uhorska až do jeho rozpadu v r. 1918. V rokoch 1786 – 90 počas panovania cisára Jozefa II. bola spojená spolu s Oravskou stolicou do Liptovsko-Oravskej stolice.

V polovici XIII. storočia nastalo vyľudnenie Liptova, pravdepodobne po nájazdoch Tatárov. Koncom XIII. storočia prišli do regiónu nemeckí kolonisti Sasi, tzv. hostia - hostes, ktorí sa usadili vo vtedy už jestvujúcich slovenských Hybiach, v Ľupči, na Magurke a v Ružomberku, pretože v ich okolí boli staré bane na zlato a striebro. Nemeckí kolonisti doniesli vyspelejšiu kultúru a techniku, zaviedli resp. povzniesli baníctvo, hutníctvo, remeslá a najmä obchod a boli obdarení výsadami uhorského panovníka. Dali podnet k povýšeniu niektorých liptovských obcí, v ktorých sa usadili, na výsadné mestečká, akým bola Ľupča (prvá výsadná listina Bélu IV. z r. 1263), Hybe (1265) a Ružomberok (1318). Neskoršie aj niektoré ďalšie liptovské obce dostali menšie výsady (Vrbica r. 1412, Trnovec 1429, Sielnica r. 1463, Bobrovec r. 1482). Tak sa stali nemeckí kolonisti v Liptove zakladateľmi ďalšej spoločenskej triedy a to triedy meštianstva (patriciát).

V novoveku stúpol význam Liptovského Mikuláša ako sídla stoličných orgánov. Liptovské hrady stáli pri významnej obchodnej ceste. Najstarší bol Liptovský (nazývaný aj Starhradom), ktorý pôvodne plnil úlohu stoličného hradu. Likava a Liptovský Hrádok boli sídlom rovnomenných panstiev.

14.2 Kultúrne dedičstvo

Svetové dedičstvo UNESCO

Z pamiatkového fondu v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO sa v území Žilinského nachádzajú nasledovné pamiatky:

- Vlkolínec – uzavretá dedina na vrchu kopca so svojou jedinečnosťou v podobe kompaktne zachovanej drevenej stredovekej dediny, ktorá je na mieste svojho pôvodného vzniku.
- Drevené kostolíky v Tvrdošíne - Rímsko-katolícky neskorogotický Kostol Všetkých svätých a Lieštinách - Artikulárny evanjelický kostol

[103] http://www.lhsity.sk/clanok/262-z-historie-osidlenia-liptova, https://liptovsky-region.webnode.sk/o-nas/

Ľudová architektúra
Špecifikom kraj sú múzeá v prírode a Prírodné rezervácie ľudovej architektúry predstavujú jedinečné doklady o vývoji ľudstva v prírode:

- Skanzen Jahodnícke háje pri Martine
- Skanzen Kysuckej dediny - Vychylovka
- Múzeum oravskej dediny Zuberec-Brestová
- Múzeum liptovskej dediny v Pribiline
- Múzeum Kysuckej dediny v Novej Bystrici
- Keltská dedina na Havránku
- Vlkolínec

Ľudová architektúra v pamiatkových rezerváciách:

- Čičmany
- Podbieľ

Dominanty kraja
Medzi nenahraditeľné kultúrno-historické dominanty kraja patrí veľké množstvo hradov a zámkov (v súčasnosti niektoré ako ruiny), ktoré mali v minulosti strategický význam – Oravský hrad, hrad Strečno, Starý hrad, hrad Lietava, Bytčiansky zámok, hrad a kaštieľ Liptovský hrádok, hrad Súľov, hrad Sklabiňa, Budatínsky hrad, hrad Blatnica, Hričovský hrad.

Rovnako medzi dominanty kraja možno zaradiť kostoly, synagógy medzi ktoré patria: Katedrála Najsvätejšej Trojice Žilina, Kostol sv. Martina Martin, Drevený artikulárny kostol Leštiny a Istebné, kostol sv. Františka z Assisi Štiavnik, Evanjelický kostol sv. Martina Martin, Kostol sv. Pavla apoštola a kláštor jezuitov Žilina, Synagóga Bytča, Rk. Kostol sv. Mikuláša Liptovský Mikuláš, Kostol sv. Kuzmu a Damiána Sedliacka Dubová

Technické pamiatky
Oravská lesná železnica v Oravskej Lesnej – lesná úzkokoľajnička, postavená počas prvej svetovej vojny a neskôr prepojená s Kysuckou lesnou železnicou, dnes obnovený úsek 5 km dlhý úsek z Tanečníka na sedlo Beskýd.

14.3 Pamiatkový fond

Ochrana a využívanie kultúrneho dedičstva v Žilinskom kraji vychádza z kultúrneho dedičstva ako základnej kultúrno-historickej hodnoty územia, ktorej neoddeliteľnou a nosnou súčasťou je pamiatkový fond, chránený v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej pamiatkový zákon).

Kultúrne dedičstvo je predmetom medzinárodných dohovorov o ochrane kultúrneho dedičstva, architektonického či archeologického dedičstva. Pamiatkový fond je definovaný v pamiatkovom zákone a je vymedzený:

- národnými kultúrnymi pamiatkami a
- pamiatkovými územiami, s vyhlásenými alebo navrhovanými ochrannými pásmami.

Z celkového počtu NNKP v SR (17 112) má najvyššie zastúpenie NNKP Prešovský kraj (4199 – 25%), ďalší v poradí je Banskobystrický kraj. Žilinský kraj s 10% a celkovým počtom NNKP 1769 je na piatom mieste.

14.3.1 Národné kultúrne pamiatky s prioritou ochrany a obnovy

Zoznam národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy vznikol v spolupráci Pamiatkového úradu Slovenskej republiky Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a samosprávnych krajov (k 31.07.2017). Predstavuje najvýznamnejšie nehnuteľné národné kultúrne pamiatky v zastúpení jednotlivých druhov, ktoré vyžadujú prioritu pri obnove vzhľadom na ich stavebno-technický stav. Názvy národných kultúrnych pamiatok sú z dôvodu ich presnej identifikácie prevzaté z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ďalej len „ÚZPF“), ktorý podľa zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov vedie Pamiatkový úrad Slovenskej republiky.

V rámci etapy Prieskumy a rozbory boli hodnotené kvalitatívne a kvantitatívne parametre jednotlivých NKP.. Z celkového počtu 1769 NNKP v kraji podľa stavebno-technického stavu NNKP podľa okresov je cca 6% NNKP v dezolátnom stave a 17,1 % je narušených a len 2,8% NNKP je v procese obnovy. Najviac NNKP v dezolátnom stave sa nachádza v okrese Žilina a Martin.

Na druhej strane je potrebné konštatovať, že je evidentný určitý „posun“ resp. vplyv cieľavedomého prístupu k obnove, ochrane a zachovaniu kultúrneho dedičstva, formou využívania grantových zdrojov na ich financovanie, aj s pomocou Zoznamu národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy.

Tabuľka 76 Prehľad nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy na území Žilinského samosprávneho kraja

obec	názov	číslo v ÚZPF
ARCHEOLOGICKÉ PAMIATKY		
Divinka	hradisko výšinné (Veľký vrch)	2140/1
Liptovská Sielnica	hradisko výšinné Havránok – Bobrovník	2170/1-2
HRADY, ZÁMKY A FORTIFIKÁCIE		
Blatnica	hrad	534/1-17
Lietava	hrad	1352/1-22
Likavka	hrad	316/1-28
Nezbudská Lúčka	hrad (Starhrad)	12062/1-15
Oravský Podzámok	hrad (Oravský hrad)	237/1-33
Sklabinský Podzámok	hrad (Hrad Sklabiňa)	620/1-17
Strečno	hrad	1370/1-23
Žilina	hrad (Budatínsky zámok)	1427/1-4
KAŠTIELE A KÚRIE		
Bešeňová	kaštieľ s areálom	306/1-4
Blatnica	kúria	537/1
Bytča	kaštieľ s areálom	1322/1-6
Divinka	kaštieľ	1335/0

obec	názov	číslo v ÚZPF
Kunerad	kaštieľ s areálom	2087/1-3
Liptovský Ján	kaštieľ	10554/1
Liptovský Ján	kaštieľ a sypanec	10553/1-2
Liptovský Ján	kúria a sypanec	10552/1-2
Liptovský Ján	kaštieľ	10548/1
Liptovský Ján	kaštieľ	10547/1
Liptovský Ján	kaštieľ	328/1
Liptovský Ján	kaštieľ s areálom	324/1-3
Liptovský Mikuláš	kaštieľ	354/1
Necpaly	kaštieľ	610/1
Oščadnica	kaštieľ a park	2929/1-2
Podtureň	kúria	362/1
Slovenské Pravno	kaštieľ a park	624/1-2
Teplička nad Váhom	kaštieľ	1381/1
Trebostovo	kaštieľ s areálom	629/1-3
Veličná	kaštieľ (komposesorátny)	527/1
Vlachy	**kaštieľ**	**376/1**

PARKY A ZÁHRADY		
Ľubochňa	park (kúpeľný)	410/3
Martin	záhrada (záhrada Slovenského národného múzea)	572/2
Turčianska Štiavnička	park (pri kaštieli)	631/2
Turčianske Teplice	park (kúpeľný)	634/2

SAKRÁLNA ARCHITEKTÚRA (kostoly, kláštory, kalvárie, zvonice, synagógy)		
Blatnica – Sebeslavce	kostol (pohrebný kostol Folkušovských)	535/1
Bytča	synagóga	10498/1
Háj	kostol sv. Kozmu a Damiána	544/1
Jazernica	kostol sv. Barbory	552/1
Kláštor pod Znievom	kláštor premonštrátov	557/1-7
Kláštor pod Znievom	kalvária	563/1-8
Lietava	kostol Povýšenia sv. Kríža	1351/1
Liptovský Ján	kostol sv. Jána Krstiteľa	323/1
Liptovský Michal	kostol a zvonica	332/1-2
Liptovský Mikuláš	kostol sv. Mikuláša	334/1
Liptovský Mikuláš – Okoličné	kláštor františkánov	353/1-3
Liptovský Mikuláš	synagóga neologická	335/1

Ludrová	kostol	350/1
Martin	kostol Povýšenia sv. Kríža	617/1
Partizánska Ľupča	kostol sv. Matúša	358/1
Partizánska Ľupča	kostol P. Márie Sedembolestnej	359/1
Rajec	kostol sv. Ladislava	1364/1
Rajecká Lesná	kaplnka	1368/1
Stránske	kostol ruina	1369/1
Sučany	kostol Nanebovzatia P. Márie	627/1
Turčianske Jaseno	kostol sv. Margity	547/1
Turie	kostol a múr	1385/1-2
Žilina	kláštor jezuitov	1395/1-2
Žilina	kláštor františkánov	1394/1-2
Žilina	kostol sv. Trojice a zvonica	1393/1-2
Žilina	kostol s areálom	1428/1-8

SAKRÁLNA ARCHITEKTÚRA – DREVENÉ KOSTOLY		
Istebné	kostol a zvonica	224/1-2
Leštiny	kostol	228/1
Svätý Kríž	kostol drevený	356/1
Tvrdošín	kostol drevený	253/1

SAKRÁLNA ARCHITEKTÚRA – STREDOVEKÉ NÁSTENNÉ MAĽBY (kostoly)		
Liptovský Ondrej	kostol	345/1
Ludrová	kostol	350/1
Martin	kostol s areálom	568/1-5
Necpaly	kostol	608/1

VEREJNÉ STAVBY (radnice, školy, divadlá, reduty, múzeá, kúpeľné domy, hotely a pod.)		
Dolný Kubín	knižnica (Čaplovičova)	217/1
Liptovský Mikuláš	dom pamätný (Čierny orol)	394/1
Žilina	dom meštiansky (Makovického dom)	3307/1

PAMIATKY HISTÓRIE		
Kláštor pod Znievom	kúria (1.slovenské patronátne gymnáziá)	539/1
Martin	budova administratívna pamätná (1. a 2. budova Matice slovenskej)	573/1-4, 574/1-4
Martin	cintorín pamätný (Národný cintorín)	2108/1-63
Martin	múzeum (Prvá budova SNM)	576/1
Martin	miesto pamätné a reliéf (Memorandové námestie)	651/1-2

Martin	gymnázium (prvé slovenské patronátne gymnázium)	575/1

TECHNICKÉ PAMIATKY		
Ivančiná	mlyn vodný s areálom	12013/1-5
Kvačany	mlyn vodný (Gejdošovský mlyn)	2896/1-2
Kvačany	mlyn vodný s pílou (Brunčiakovský mlyn)	3513/1
Nižná	železiareň	295/1
Nová Bystrica	železnica lesná (Lesná úvraťová železnica – Vychylovka)	11639/1, 11640/1
Oravská Lesná	železnica lesná (Lesná úvraťová železnica Ustrik – Beskyd)	11638/1

ARCHITEKTÚRA 20. STOROČIA		
Ružomberok	galéria s areálom (Galéria Ľudovíta Fullu)	11842/1-3
Žilina	elektráreň parná	11788/1-2
Žilina	tržnica	10064/1
Žilina	vila (vila Dr. Rudolfa Sterna)	12036/1
Žilina	škola (Bývalé reálne gymnázium,VŠD)	1438/1
Žilina	divadlo	3279/1

Pamiatková rezervácia ŽILINA		
Hodžova ul. 4	dom meštiansky, radový	1419/1
Hodžova ul. 11	banka – Finančný palác	10959/1
Horný val 20	dom meštiansky a pamätná tabuľa, dom Dušana Makovického	3307/1-2
Mariánske nám. 1	radnica	10036/1
Mariánske nám. 19	dom meštiansky, nárožný	1409/1

14.3.2 Nehnuteľné národné kultúrne pamiatku

Na území Žilinského samosprávneho kraja sa nachádza 1769 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, z toho najväčšie zastúpenie NKP má okres Martin s počtom 372, nasleduje okres Žilina s počtom 283 NKP a Ružomberok 223 NKP. Vo vlastníctve ŽSK sa nachádza 125 NKP. Pričom najväčšie zastúpenie má okres Žilina, Dolný Kubín A Martin. Tieto pamiatkové objekty pozostávajú zo solitérnych architektonických, stavebných, výtvarných a technických diel, ľudovej architektúry, historickej zelene a archeologických pamiatok.

Tabuľka 77 Prehľad NNKP na území ŽSK podľa jednotlivých okresov

Okres	Počet NKP	
	Spolu	Z toho počet NKP vo vlastníctve ŽSK[104]
Bytča	62	2
Čadca	98	5
Dolný Kubín	169	31
Kysucké Nové Mesto	17	0
Liptovský Mikuláš	231	15
Martin	372	5
Námestovo	135	5
Ružomberok	223	28
Turčianske Teplice	62	0
Tvrdošín	115	2
Žilina	283	32
Kraj spolu	**1769**	**125**

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Prehľad pamiatkových území – pamiatkové rezervácie a zóny

Zastúpenie NNKP je v prevažnej miere súčasťou vyhlásených pamiatkových území, na druhej strane je množstvo objektov NNKP (mimo vyhlásených pamiatkových území), ktoré je potrebné vnímať v širších súvislostiach nie len ako solitér a ktorých situovanie v priestore má rovnako mimoriadny historický význam. Z uvedeného dôvodu obnova urbanistických väzieb NNKP musí byť nevyhnutne súčasťou systematickej ochrany a uchovávania kultúrneho dedičstva.

Tabuľka 78 Prehľad vyhlásených pamiatkových území v ŽSK

Okres	Druh PÚ	Názov PÚ	Typ PÚ	Obec	Dátum vyhlásenia
Žilina	PR	Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany	PRLS	Čičmany	26.1.1977
	PR	Mestská pamiatková rezervácia Žilina	PRM	Žilina	11.9.1987
	PZ	Pamiatková zóna Rajec	PZM	Rajec	10.5.1991
Tvrdošín	PR	Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Podbiel	PRLS	Podbiel	14.9.1977
Bytča	PZ	Pamiatková zóna Bytča	PZM	Bytča	10.5.1991
Kysucké Nové Mesto	PZ	Pamiatková zóna Kysucké Nové Mesto	PZM	Kysucké Nové Mesto	11.4.1991
Liptovský Mikuláš	PZ	Pamiatková zóna Liptovský Hrádok	PZM	Liptovský Hrádok	17.8.1994
	PZ	Pamiatková zóna Liptovský Ján	PZM	Liptovský Ján	20.7.1991
	PZ	Pamiatková zóna Liptovský Mikuláš	PZM	Liptovský Mikuláš	16.9.1991
	PZ	Pamiatková zóna Liptovský Mikuláš-Okoličné	PZV	Liptovský Mikuláš	16.9.1991
	PZ	Pamiatková zóna Hybe	PZV	Hybe	1.10.1991
	PZ	Pamiatková zóna Nižná Boca	PZV	Nižná Boca	1.10.1991
	PZ	Pamiatková zóna Partizánska Ľupča	PZM	Partizánska Ľupča	22.8.1991

[104] Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja ŽSK na roky 2014 - 2020

Okres	Druh PÚ	Názov PÚ	Typ PÚ	Obec	Dátum vyhlásenia
	PZ	Pamiatková zóna Východná	PZV	Východná	1.10.1991
Martin	PZ	Pamiatková zóna Martin	PZM	Martin	20.10.1994
	PZ	Pamiatková zóna Martin - Malá hora a Hostihora	PZM	Martin	29.6.2018
	PZ	Pamiatková zóna Kláštor Pod Znievom	PZM	Kláštor pod Znievom	6.2.1996
Dolný Kubín	PZ	Pamiatková zóna Oravský Podzámok	PZM	Oravský Podzámok	3.7.1995
Ružomberok	PZ	Pamiatková zóna Ružomberok	PZM	Ružomberok	16.9.1991
	PZ	Pamiatková zóna Stankovany - Podšíp	PZV	Stankovany	1.10.1991
	PR	Pamiatková rezervácia Vlkolínec	PRLS	Ružomberok	26.1.1977
	PZ	Pamiatková zóna Ľubochňa - kúpele	PZS	Ľubochňa	28.4.2014

Zdroj: KPÚ Žilina

Pre jednotlivé pamiatkové územia sú definované „Zásady ochrany“, ktoré tvoria záväzný podklad pri územnom rozvoji územia kraja.

V okrese Čadca, Námestovo, Turčianske Teplice sa pamiatkové územia nenachádzajú. Zo všetkých okresov Žilinského kraja je v okrese Čadca najväčšie vlastníctvo kultúrnych pamiatok zahraničnými vlastníkmi.

14.3.3 Ochranné pásma národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území

Na území Žilinského kraja je evidovaných viacero lokalít, ktoré majú osobitne vymedzené ochranné pásmo[105] .

[105] §18 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

Čadca

Turzovka

OKRES ČADCA

KYSUCE

Pamiatková zóna Kysucké Nové Mesto

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES BYTČA

Pamiatková zóna Bytča

Mestská pamiatková rezervácia Žilina

OKRES ŽILINA

HORNÉ POVAŽIE

Rajecké Teplice

Pamiatková zóna Rajec

Vrútky

Pamiatková zóna Martin

Pamiatková zóna Martin - Malá hora a Hostihora

OKRES MARTIN

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany

Pamiatková zóna Kláštor Pod Znievom

STREDNÉ POVAŽIE

TURIEC

TRENČIANSKY KRAJ

Turčianske Teplice

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

HORNÁ NITRA

OKRES NÁMESTOVO

Námestovo

ORAVA

Trstená

Tvrdošín

Drevený kostol v Tvrdošíne

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Podbiel

OKRES TVRDOŠÍN

Pamiatková zóna Oravský Podzámok

OKRES DOLNÝ KUBÍN

Dolný Kubín

Pamiatková zóna Stankovany - Podsíp

Drevený kostol v Leštinách

Pamiatková zóna Ľubochňa - kúpele

Pamiatková zóna Ružomberok

Pamiatková rezervácia Vlkolínec

OKRES RUŽOMBEROK

LIPTOV

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča

Pamiatková zóna Liptovský Mikuláš

Pamiatková zóna Liptovský Mikuláš-Okoličné

Pamiatková zóna Liptovský Ján

Pamiatková zóna Liptovský Hrádok

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Pamiatková zóna Hybe

Pamiatková zóna Východná

Pamiatková zóna Nižná Boca

PREŠOVSKÝKRAJ

TATRY

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

HOREHRONIE

PAMIATKY UNESCO

- LOKALITY SO SVETOVÝM KULTÚRNYM DEDIČSTVOM

PAMIATKOVÉ ÚZEMIA

- PAMIATKOVÁ REZERVÁCIA (MESTSKÁ)
- PAMIATKOVÁ REZERVÁCIA ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY
- PAMIATKOVÁ ZÓNA (MESTSKÁ)
- PAMIATKOVÁ ZÓNA (VIDIECKA)
- PAMIATKOVÁ ZÓNA (KÚPELE)

HISTORICKÉ REGIÓNY

- HORNÉ POVAŽIE
- KYSUCE
- LIPTOV
- ORAVA
- TATRY
- TURIEC

PAMIATKOVÉ ÚZEMIA A PAMIATKY UNESCO

ZDROJE ÚDAJOV: PÚ SR, ANALÝZA ÚPN-R ŽK

14.4 Archeologické lokality

Podľa zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a Vyhlášky MK SR č. 104/2014 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu (ďalej pamiatkový zákon), sú chránené aj archeologické nálezy a náleziská odkryté aj neodkryté v pôvodných nálezových situáciách, nachádzajú sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou.

Najšpecifickejším potenciálom kultúrno-historických hodnôt územia sú hodnoty situované pod terénom (evidované a neevidované) – archeologické nálezy a náleziská. Na území Žilinského samosprávneho kraja sa nachádza niekoľko tisíc evidovaných archeologických nálezísk, ktoré sú dokladom života človeka a jeho spoločnosti na tomto území od najstarších dôb až po obdobie novoveku. Niekoľko desiatok archeologických nálezísk je prezentovaných a sprístupnených širokej verejnosti.

Archeologické nálezy a náleziská sú limitujúcim faktorom rozvoja, pretože na miestach s ich existenciou alebo s predpokladom ich existencie nie je možný akýkoľvek odborne neusmernený zásah do terénu. Znamená to, že na archeologickom nálezisku alebo na mieste s predpokladaným výskytom archeologických nálezov je v súvislosti so stavebnou činnosťou nevyhnutné vykonať archeologický výskum (§ 36, 37 a 39 pamiatkového zákona). Krajský pamiatkový úrad v spolupráci s príslušným stavebným úradom zabezpečuje podmienky ochrany archeologických nálezísk v územnom a stavebnom konaní (§ 41 ods. 4 pamiatkového zákona).

Na nasledujúcej schéme sú znázornené archeologické náleziská podľa dvoch zdrojov:

1. CEANS – Centrálna evidencia archeologických lokalít Slovenska vedená v AÚ SAV na základe zákona 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu (s najaktuálnejšími záznamami z roku 2017)[106]
2. Digitálne podklady poskytnuté Krajským pamiatkovým úradom v Žiline (2020).

Dáta podľa údajov CEANS sú na základe presnosti lokalizácie rozdelené do troch stupňov, pričom prvé dva stupne sú označené bodovo, identifikovateľné súradnicami, zakreslením v mape, príp. určením plochy, ktorá sa dá identifikovať v mape. Tretí stupeň možno považovať za orientačný (v schéme vyznačený plošne), ktorý udáva polohu len určením katastrálneho územia.

Tabuľka 79 Prehľad a počet bodovo vymedzených archeologických nálezísk

Okres	Počet archeologických lokalít (zdroj)				Celkový súčet	
	CEANS		CEANS spolu	KPÚ Žilina		
	1. Stupeň	2. Stupeň			absolútne	v %
Bytča	24	21	45	39	84	4,01
Čadca	6	15	21	33	54	2,58
Dolný Kubín	120	59	179	27	206	9.85
Kysucké Nové Mesto	24	7	31	24	55	2,63
Liptovský Mikuláš	168	46	214	79	293	14,01
Martin	96	68	164	176	340	16,26

[106] Zdrojová databáza CEANS je vytvorená georeferenciou jednotlivých nálezových správ do prostredia GIS, je dopĺňaná o informačnú vrstvu publikovaných lokalít z periodík AU SAV (Slovenská archeológia, AVANS, a publikácie Pramene k dejinám osídlenia Slovenska zväzok III a ďalších publikačných výstupov. Pre jednotlivé lokality, prezentované v spomenutých periodikách, sú vytvárané záznamové CEANS karty. Tie tvoria podklad pre samotný dátový záznam k bodu referencovanému do GIS, ktorému sú následne vygenerované súradnice.

Okres	Počet archeologických lokalít (zdroj)				Celkový súčet	
	CEANS		CEANS spolu	KPÚ Žilina		
	1. Stupeň	2. Stupeň			absolútne	v %
Námestovo	26		26	5	31	1,48
Ružomberok	95	64	159	40	199	9,51
Turčianske Teplice	34	36	70	49	119	5,69
Tvrdošín	38	4	42	19	61	2,92
Žilina	139	298	437	212	649	31,04
Celkový súčet	770	618	1388	703	2091	100,0

14.4.1 Pamätihodnosti

Evidenciu viesť pamätihodnosti v zmysle pamiatkového zákona[107] je v kompetencii jednotlivých obcí. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnuteľných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce.

[107] §14 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. .z o ochrane pamiatkového fondu

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES BYTČA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES ŽILINA

OKRES MARTIN

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

KYSUCE

ORAVA

LIPTOV

TURIEC

HORNÉ POVAŽIE

STREDNÉ POVAŽIE

HORNÁ NITRA

TATRY

HOREHRONIE

CEANS - CENTRÁLNA EVIDENCIA ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK NA SLOVENSKU (AÚ SAV, 2017)

- STUPEŇ 1. PRESNÉ URČ. PLOCHY ČI MIESTA NÁLEZU SÚRADNICAMI ALEBO ZAKRESL. V MAPE
- STUPEŇ 2. URČENIE PLOCHY ČI MIESTA NÁLEZU UDANÍM POLOHY, KTORÁ SA DÁ IDENTIF. V MAPE
- STUPEŇ 3. URČENIE PLOCHY ČI MIESTA NÁLEZU UDANÍM KATASTRA

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ A POTENCIÁLY (KPÚ ŽILINA, 2020)

- BODOVÉ
- LÍNIOVÉ
- PLOŠNÉ

PREDPOKL. HISTOR. OSÍDLENIE (KPÚ ŽILINA, NEÚPLNÁ VRSTVA)

HISTORICKÉ REGIÓNY

- HORNÉ POVAŽIE
- KYSUCE
- LIPTOV
- ORAVA
- TATRY
- TURIEC

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ

ZDROJE ÚDAJOV: CEANS, KPÚ ŽILINA

15 KONCEPCIA ROZVOJA REKREÁCIE, CESTOVNÉHO RUCHU A KÚPEĽNÍCTVA

15.1 Východiská

Chronologicky posledným koncepčným materiálom v cestovnom ruchu bola „Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2013“, ktorú schválila vláda SR uznesením číslo 417 z 9. mája 2007 ako plnenie úlohy vyplývajúcej z Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2006 - 2010. Následne, so zámerom realizácie týchto cieľov, prijala vláda SR na svojom rokovaní 19. 9. 2007 uznesením číslo 783 návrh Zásad štátnej politiky cestovného ruchu SR

Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020 bola schválená vládou SR uznesením č. 379/201. V súčasnosti je v procese prípravy Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2030 (Oznámenie o strategickom dokumente)

Strategický cieľ možno definovať ako potrebu zvyšovania konkurencieschopnosti cestovného ruchu pri lepšom využívaní jeho potenciálu, so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti. Ide o takmer identický strategický cieľ, aký stanovila už uvedená Nová stratégia cestovného ruchu SR do roku 2013. Je potrebné nielen pokračovať v začatých aktuálnych procesoch, ale na základe nových poznatkov a východísk definovať nové čiastkové ciele:

a) sústrediť pozornosť na inovácie existujúcich produktov cestovného ruchu na základe trendov v dopyte po cestovnom ruchu, b) lepšie využívať prírodný a kultúrnohistorický potenciál Slovenska podporou cieľových miest, kde už existuje stabilizovaný dopyt kľúčových trhov (nepodporovať nové cieľové miesta s nestabilnými segmentmi trhu, ktoré neprinesú dostatočný synergický efekt), c) podporovať cieľové miesta s dostatočným prírodným a kultúrnohistorickým potenciálom v zaostávajúcich regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti a tak vytvárať nové pracovné príležitosti.

Z hľadiska predikcie návrhu oblastí a opatrení tieto vychádzajú z 2 časových etáp do roku 2016 a do roku 2020. Navrhovaná stratégia vychádza z predpokladu, že do roku 2016 sa bude cestovný ruch podieľať na tvorbe HDP vo výške 2,8 % (v súčasnosti je to 2,45 %) a v roku 2020 3,2 %.

I. Hlavné druhy – produktové skupiny cestovného ruchu na Slovensku

Kultúrny, historický a prírodný potenciál cestovného ruchu na Slovensku z dlhodobého hľadiska predurčuje hlavné druhy cestovného ruchu, ktorými sú:

- Letný CR
- Zimný CR
- Kúpeľný a zdravotný CR
- Kultúrny a mestský CR
- kongresový
- Vidiecky CR a agroturistika

15.1.1 Členenie riešeného územia z hľadiska rozvoja cestovného ruchu

Podľa dokumentu Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike (2005)[108] je územie žilinského kraja súčasťou nasledujúcich regiónov cestovného ruchu (CR):

- Severopovažský región (8) – rozdelený na Horné Považia a Kysuce
    - Horné Považie – okresy Bytča, Žilina
    - Kysuce – okresy Čadca, Kysucké Nové Mesto
- Turčiansky (9) – okresy Martin a Turčianske Teplice
- Oravský (10) – okresy Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín
- Liptovský (11) - okresy Liptovský Mikuláš, Ružomberok

Príslušnosť podľa kategorizácie cestovného ruchu SR z dlhodobého hľadiska:

- všetky regióny ŽSK sú zaradené do I. kategórie – s medzinárodným významom

15.1.2 Výkonnosť turizmu Žilinského samosprávneho kraja

Výkony turizmu v ŽSK sú zo strednodobého hľadiska typické prehlbujúcimi sa regionálnymi rozdielmi. Ubytovacie zariadenia patria medzi základnú turistickú infraštruktúru. Konkrétne medzi supraštruktúru, teda infraštruktúru budovanú výhradne pre účastníkov cestovného ruchu (VYSTOUPIL, ŠAUER 2011). Dôležitá je početnosť, štruktúra a priestorové rozmiestenie, keďže ubytovanie zariadenia predstavujú základný predpoklad lokalizácie cestovného ruchu. Kategórie ubytovacích zariadení sú definované vyhláškou č.277/2008 Z.z., ktorou sa ustanovujú klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia pri ich zaraďovaní do kategórií a tried. Delia sa na Hromadné ubytovacie zariadenia (hotely, penzióny, apartmánové domy, turistické ubytovne, chatové osady, ostatné hromadné ubytovanie) a Ubytovanie v súkromí. V roku 2017 dosahovali hromadné ubytovacie zariadenia v ŽSK vyše 70% podiel, pričom významný podiel tvorili hotely a penzióny s vyše 36%. Ubytovanie v súkromí dosiahlo v roku 2017 podiel takmer 30% zo všetkých ubytovacích zariadení v ŽSK. (Štatistický úrad SR). Detailnú štruktúru ubytovacích zariadení v ŽSK zobrazuje nasledovná tabuľka, ktorá potvrdzuje významné postavenie ŽSK v rámci slovenského turizmu.

Tabuľka 80 Štruktúra ubytovacích zariadení v ŽSK [2017]

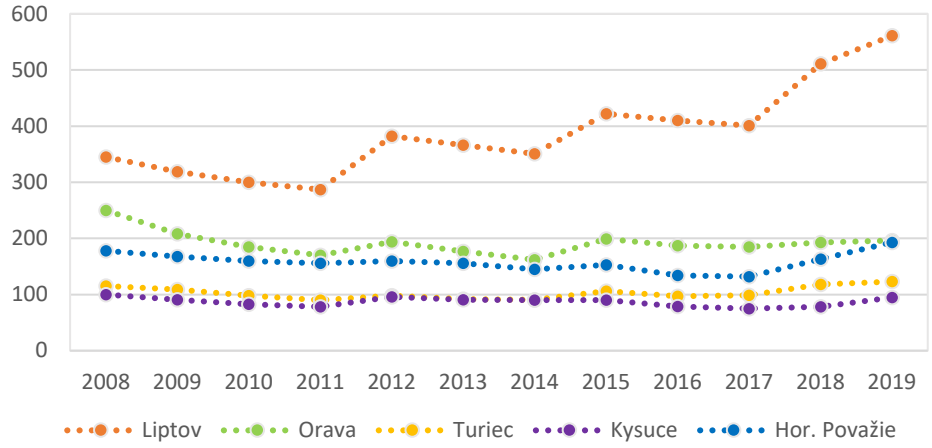
hotel					penzióny		tur. ubytovňa		ostatné		ubyt. v súkromí	
spolu abs.	podiel v rámci SR [%]	z toho [%]			spolu abs.	podiel v rámci SR [%]	spolu abs.	podiel v rámci SR [%]	spolu abs.	podiel v rámci SR [%]	spolu abs.	podiel v rámci SR [%]
		5*a4*	3*	2*a1*								
121	18,5	12,1	20,1	44,1	201	24,6	55	17,5	220	24,9	267	36,9
	najviac z pomedzi VÚC na Slovensku											

zdroj: Štatistický úrad SR

[108] *Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu (2005): Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike. Bratislava: Ústav turizmu v spolupráci s Aurex. Dostupné na https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/legislativa-a-koncepcne-dokumenty/koncepcne-dokumenty/regionalizacia-cestovneho-ruchu-vsr/regionalizacia-str-1-22-pdf-126-kb*

Z pohľadu regionálne diferencie (nasledovný graf) je však zrejmé, že túto dominantnú pozíciu zabezpečuje pre Žilinský samosprávny kraj hlavne Liptovský región. V roku 2019 tvoril Liptov vyše 48% podiel na ubytovacích zariadeniach v ŽSK. Graf 1 zachytáva významné zvyšovanie významu regiónu Liptov na výkonoch cestovného ruchu. Vývoj v počte ubytovacích zariadení je značne podobný aj vývoju počtu ubytovaných návštevníkov. Kým v roku 2008 tvorili ubytovacie zariadenia necelý 35% podiel v rámci ŽSK, tak v roku 2019 to už bolo vyše 48%. Za nárastom výkonov Liptova v sledovanom období treba hľadať obchodné aktivity spoločnosti J&T hlavne v oblasti Demänovskej doliny. Naopak regióny Orava a Kysuce sa ani v roku 2019 nedostali na úroveň roku 2008. Regióny Turiec a Horné Považie dosiahli až v roku 2019 mierne vyšší počet ubytovacích zariadení ako v roku 2008. Rok 2008 bol dovtedy najúspešnejším rokom vo výkonoch turizmu na Slovensku. V ďalších rokoch bolo Slovensko zasiahnuté dopadmi ekonomickej krízy. Dokonca aj počet lôžok v týchto štyroch regiónoch zaznamenal prepad (nasledovná tabuľka). Pokles, respektíve stagnácia počtu ubytovacích kapacít ako aj počtu lôžok však neznamenala rovnaký vývoj pri oficiálnych štatisticky evidovaných ubytovaných návštevníkoch (nasledovná tabuľka).

Graf 41 Vývoj počtu ubytovacích zariadení v regiónoch ŽSK [2008–2019]

zdroj: Štatistický úrad SR

Tabuľka 81 Porovnanie počtu lôžok a ubytovaných návštevníkov [2008 a 2019]

	počet lôžok		miera rastu lôžok 2019/2008	počet ubytovaných návštevníkov		miera rastu ubyt. návštev. 2019/2008
	2008	2019		2008	2019	
Liptov	16 984	21 318	125,5	380 834	724 647	190,3
Orava	7 037	6 745	95,9	92 764	140 663	151,6
Turiec	5 150	4 743	92,1	78 375	116 143	148,2
Kysuce	3 067	2 717	88,6	30 163	47 314	156,9
Horné Považie	7 333	7 239	98,7	185 138	286 792	154,9
ŽSK	39 571	42 762	108,1	769 282	1 317 578	171,3

zdroj: Štatistický úrad SR

Tento stav ubytovacích zariadení na Slovensku sa viaže na oficiálne evidované ubytovacie zariadenia. Ubytovacie služby majú tendenciu sa pohybovať v zóne sivej ekonomiky (Din a kol. 2016). V sektore ubytovacích služieb v Európe sa podiel na objeme sivej ekonomiky pohybuje v rozmedzí 13-22%. Sivá ekonomika je charakterizovaná ako skrytá oblasť obchodu a práce, zahrňujúca legálne aktivity úmyselne skryté pred verejnými činiteľmi (Schneider 2013).

Existujú dve podoby nelegálneho ubytovania v rámci sivej ekonomiky. Pri prvej sa ubytovateľ tvári, že žiadne oficiálne ubytovacie zariadenie nemá, čím sa dopúšťa krátenia daní voči štátu ako aj odvádzaniu miestneho poplatku za ubytovaného návštevníka. Tento prístup môže mať vplyv aj na ochotu integrovania sa do regionálnych združení a koncepčného rozvoja cestovného ruchu. Druhú podobu nelegálneho ubytovania predstavuje nekorektná evidencia všetkých ubytovaných návštevníkov v oficiálnych ubytovacích zariadeniach. Táto podoba je do veľkej miery neodhaliteľná. Povinné zavedenie e-kasy od júla 2019 na Slovensku do značnej miery skomplikuje tento spôsob nezákonného správania sa (Cákoci 2019)

Okrem možného vplyvu nelegálneho ubytovania, treba ku komplexnému stavu účastníkov turizmu prirátať aj objekty individuálnej rekreácie (objekty druhého bývania), zdieľané apartmánové domy a ubytovaných návštevníkov u rodiny, priateľov a známych (z angl. *visiting friends and relatives*). Všetky tri formy ubytovania Štatistický úrad Slovenskej republiky neeviduje.

Využívanie objektov individuálnej rekreácie predstavuje tradičnú a populárnu podobu turizmu na Slovensku. Najväčšia koncentrácia sa historicky viaže na regióny s disperzným osídlením naviazaných na kopaničiarsku kolonizáciu, pričom charakter krajiny sa do veľkej miery nezmenil ani v súčasnosti. V rámci ŽSK je najvyššia koncentrácia v rámci Javornícko-Beskydskej oblasti. Objekty individuálnej rekreácia sa evidujú len pri procese sčítania obyvateľov a domov každých desať rokov. Kysucký región patrí k lídrom v rámci celého Slovenska. V rámci malého regiónu s koncentrovaným výskytom sa môžu vytvárať turistické regióny s dobre vybavenou supraštruktúrou. Na druhej strane môžu byť tieto objekty využité aj na komerčné využitie v rámci sivej ekonomiky. Zaujímavo vyznieva porovnanie počtu objektov individuálnej rekreácie na Kysuciach v roku 2011 s počtom lôžok v štatisticky evidovaných ubytovacích zariadeniach, ktoré bolo takmer totožné.

Tabuľka 82 Objekty individuálnej rekreácie v ŽSK

Región	rozloha km^2	Počet objektov individuálnej rekreácie			Koncentrácia objektov individuálnej rekreácie na km^2	
		2001	2011	zmena abs.	2001	2011
Liptov	1 987,9	1 973	2 772	799	0,99	1,39
Orava	1 661,3	732	1 408	676	0,44	0,85
Turiec	1 128,5	1 220	1 194	-26	1,08	1,06
Kysuce	934,3	2 347	2 387	40	2,51	2,55
Horné Považie	1 096,7	1 557	1 955	398	1,42	1,78

zdroj: Štatistický úrad SR

Tabuľka 83 Obce ŽSK s viac ako 100 evidovanými objektami individuálnej rekreácie [2011]

Obec	NUTS IV	počet objektov		Obec	NUTS IV	počet objektov
Zákopčie	CA	331		Nesluša	KM	156
Dlhé Pole	ZA	311		Vysoká nad Kysucou	CA	155
Oravská Lesná	NO	263		Čadca	CA	150
Makov	CA	240		Korňa	CA	144
Kolárovice	BY	218		Sklené	TR	123
Liptovská Lužná	RK	211		Važec	LM	118

Obec	NUTS IV	počet objektov		Obec	NUTS IV	počet objektov
Turzovka	CA	159		Terchová	ZA	117
Krásno nad Kysucou	CA	157		Hybe	LM	110

zdroj: Štatistický úrad SR

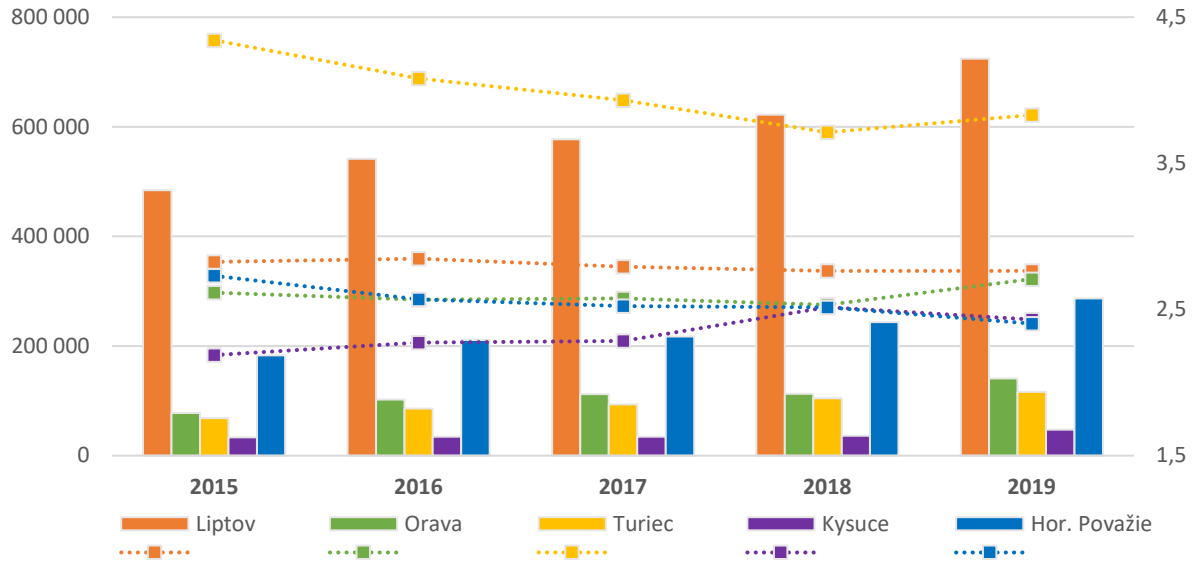
Od roku 2006 sa na Slovensku v rozvoji ubytovacích kapacít vyskytuje budovanie apartmánových domov ako aktivita investičného developmentu. Časť týchto aktivít funguje na princípoch zdieľanej ekonomiky (timesharing), kde investor (správca apartmánového domu) prenajíma apartmán, mimo dohodnutého obdobia kedy ho užíva vlastník. Apartmánové domy sú v ŽSK lokalizačne viazané hlavne na lyžiarske strediská Skipark Ružomberok, Demänovská dolina, Veľká Rača, Terchová–Vrátna (Cákoci 2019).

Poslednou skupinou návštevníkov sú jednodňoví návštevníci (trvalo bývajúce obyvateľstvo alebo návštevníci bez ubytovania v regióne). Predstavujú dôležitú skupinu pre udržateľnosť turizmu. Potenciálne predstavujú pravidelných a vracajúcich sa návštevníkov do miestnych atrakcií, či podujatí. Štatisticky sa dajú len odhadnúť z alternatívnej evidencie (cyklistické sčítače), či návštevnosť atrakcií s evidenciou vstupu (výročné správy atrakcií ktorých zriaďovateľom je verejný sektro: múzeá, galérie, jaskyne a pod.)

Pri pohľade na vývoj počtu ubytovaných návštevníkov (Graf 2) je viditeľné rýchlejšie tempo nárastu na Liptove. Tento ukazovateľ tiež potvrdzuje trend zvyšovania atraktivity Liptova. Index rastu medzi rokmi 2015 a 2019 bol na Liptove až 190,3 a bol vôbec najvyšší v porovnaní regiónov. Kysuce 156,9; Horné Považie 154,9; Orava 151,6 a Turiec 148,2.

Druhým kľúčovým ukazovateľ je priemerný počet strávených nocí. Na globálnej úrovni sa ukazuje trend skracovania dĺžky pobytu (na úkor častejšieho cestovania). Významným prvok ovplyvňujúci tento ukazovateľ je lokalizácia kúpeľov. Kúpeľní hostia realizujú tradične dlhší pobyt, čím zvyšujú priemer celého regiónu. Najmarkantnejšie sa to prejavuje v regióne Turiec, ktorý v priemere dosahuje najvyšší počet strávených nocí. Ak však neberieme do úvahy ubytovaných hostí v Turčianskych Tepliciach (prevažne kúpeľní hostia), tak priemerný počet strávených nocí sa zníži na 2,4 teda štandard ostatných regiónov. Priemerný počet strávených nocí na Slovensku v roku 2019 dosahoval 2,75 pričom priemer ŽSK bol 2,76. Celoštátny priemer značne znižuje hlavné mesto Bratislava s vysokým počtom aktérov obchodného turizmu. Priemerný počet strávených nocí je v regiónoch ŽSK stabilizovaný, no predlžovanie pobytu by mala byť vyššia priorita ako zvyšovanie počtu návštevníkov.

Graf 42 Vývoj ubytovaných návštevníkov v regiónoch a priemerný počet strávených nocí [2015–2019]

zdroj: Štatistický úrad SR

Nasledujúca tabuľka zobrazuje priestorové rozmiestnenie ubytovaných návštevníkov v roku 2019 na úrovni obcí. Údaje len zvýrazňujú priestorovú nerovnováhu a značnú koncentráciu turizmu vo vybraných lokalitách ŽSK. Až šesť liptovských obcí sa zmestilo do prvej sedmičky. Liptov ako celok má viacero centier a obcí so širokou ponukou ubytovacích kapacít. Na rozdiel od Horného Považia, kde len v piatich obciach (Žilina, Rajecké Teplice, Terchová, Belá, Strečno) sa koncentruje viac ako 85% všetkých ubytovaných návštevníkov. Vysokú koncentráciu dosahuje aj Turiec, kde v troch mestách Turčianske Teplice, Martin a Vrútky bolo v roku 2019 ubytovaných takmer 76% návštevníkov celého regiónu. Ubytovaní návštevníci na Orave a na Kysuciach sú kvôli svojim morfologickým danostiam regiónov výraznejšie rozptýlení.

Tabuľka 84 Obce s najväčším počtom ubytovaných návštevníkov v ŽSK [2019]

Por.	Obec	NUTS IV	Počet návštevníkov	v tom		strávené noci	
				domáci	cudzinci	domáci	cudzinci
1	Demänovská Dolina	LM	170 141	110 308	59 833	2,3	3,3
2	Liptovský Mikuláš	LM	107 554	49 512	58 042	2,1	3,0
3	Žilina	ZA	102 901	64 692	38 209	1,8	2,5
4	Pribylina	LM	77 632	67 508	10 124	2,2	2,7
5	Bešeňová	RK	74 321	31 315	43 006	2,1	2,6
6	Liptovský Ján	LM	72 120	62 130	9 990	3,3	3,6
7	Ružomberok	RK	71 123	47 171	23 952	2,5	3,2
8	Rajecké Teplice	ZA	65 610	38 078	27 532	2,8	3,4
9	Terchová	ZA	43 453	32 678	10 775	2,3	2,7
10	Turčianske Teplice	TR	39 255	31 769	7 486	6,9	5,4
11	Martin	MT	38 433	26 875	11 558	2,4	2,2
12	Zuberec	TS	26 662	20 329	6 333	3,0	3,3
13	Dolný Kubín	DK	24 189	18 115	6 074	2,4	2,5
14	Belá	ZA	22 393	15 208	7 185	1,9	2,1
15	Lúčky	RK	17 651	14 797	2 854	8,2	5,8

Por.	Obec	NUTS IV	Počet náv-števníkov	v tom		strávené noci	
				domáci	cudzinci	domáci	cudzinci
16	Liptovský Trnovec	LM	16 241	5 453	10 788	1,9	2,2
17	Oščadnica	CA	15 408	12 971	2 437	2,4	2,9
18	Malatíny	LM	14 605	9 175	5 430	2,2	3,3
19	Tvrdošín	TS	14 040	7 682	6 358	2,1	1,9
20	Čadca	CA	11 905	8 680	3 225	1,8	2,9
21	Strečno	ZA	11 064	9 942	1 122	2,6	1,5
22	Vrútky	MT	10 377	8 616	1 761	2,0	1,8
23	Trstená	TS	10 166	7 255	2 911	2,8	2,6
24	Liptovská Osada	RK	9 997	8 600	1 397	2,4	2,9
25	Liptovská Sielnica	LM	9 294	6 269	3 025	2,0	2,7

zdroj: Štatistický úrad SR

Tabuľka 85 Štruktúra návštevníkov podľa krajiny pôvodu v regiónoch ŽSK [2018]

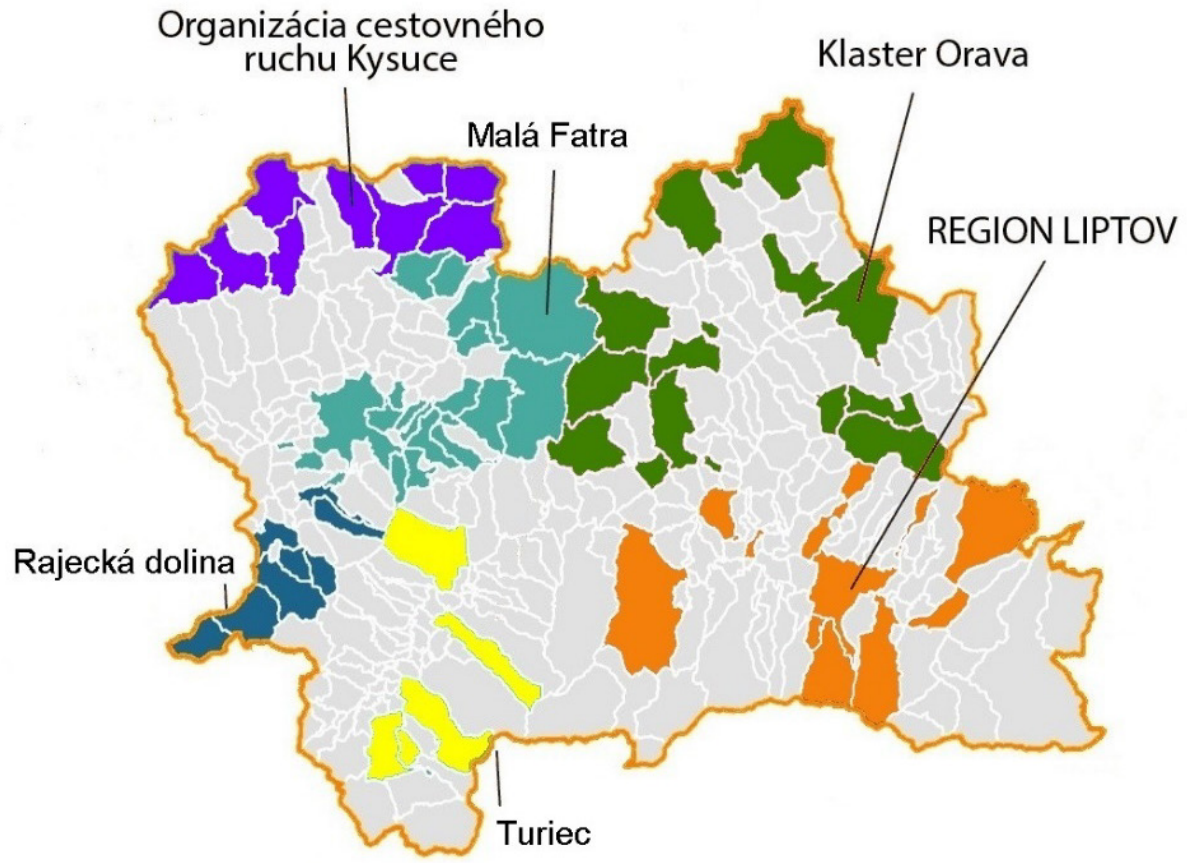
Krajina	**Liptov**		**Orava**		**Turiec**		**Kysuce**		**Horné Považie**	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Slovensko	**390 301**	**62,7**	**84 369**	**74,7**	**78 523**	**75,1**	**27 478**	**75,8**	**157 913**	**64,8**
Česko	**110 319**	**17,7**	**13 377**	**11,8**	**13 466**	**12,9**	**4 812**	**13,3**	**49 218**	**20,2**
Poľsko	**59 025**	**9,5**	**5 236**	**4,6**	1 790	1,7	1 280	3,5	**8 272**	**3,4**
Maďarsko	**9 723**	**1,6**	1 186	1,0	1 079	1,0	112	0,3	1 916	0,8
Nemecko	**4 842**	**0,8**	1 789	1,6	1 704	1,6	572	1,6	**4 922**	**2,0**
Ukrajina	**8 234**	**1,3**	338	0,3	287	0,3	232	0,6	1 796	0,7
Izrael	**7 992**	**1,3**	492	0,4	235	0,2	4	0,0	357	0,1
Litva	4 334	0,7	1 413	1,3	120	0,1	95	0,3	203	0,1
Čína	1 758	0,3	103	0,1	**2 162**	**2,1**	9	0,0	1 044	0,4
Rakúsko	2 116	0,3	717	0,6	471	0,5	125	0,3	1 228	0,5
Rusko	2 484	0,4	261	0,2	382	0,4	57	0,2	859	0,4

zdroj: Štatistický úrad SR

Najpočetnejším ubytovaným návštevníkom v ŽSK je návštevník zo Slovenska. Predstavuje formujúcu skupinu, ktorá svojím správaním určuje charakter turizmu.

15.1.3 Inštitucionálne zabezpečenie cestovného ruchu

Schéma 11 Oblastné organizácie cestovného ruchu v ŽSK k 1.1.2020

zdroj: Cákoci 2019

Fungovanie OOCR v rámci celého Slovenska, ŽSK nevynímajúc, trpí významnou poddimenzovanosťou personálnej politiky. V 37 oblastných organizácia na celom Slovensku je zamestnaných necelých 90 pracovníkov. Len tri organizácie vyjadrili spokojnosť s počtom zamestnancov (Cákoci 2019). Ak majú OOCR predstavovať najvýkonnejší orgán územného marketingu je navýšenie pracovných tímov nevyhnutné. ŽSK by mohol byť nápomocný pri personálnom posilnení OOCR či už vytvorením trvalého pracovného miesta alebo dočasného (spolufinancovanie alebo grantové financovanie).

15.1.4 Charakteristika regiónov cestovného ruchu

Hornopovažský región CR

Horné Považie reprezentuje druhý najdôležitejší turistický región ŽSK. Ponúka široké spektrum atrakcií a možností trávenia voľného času. Centrom regiónu je mesto Žilina – administratívne a hospodárske centrum celého kraja. Domáci obyvatelia predstavujú taktiež významný podiel účastníkov turizmu, čo zásadným spôsobom zvyšuje jeho udržateľnosť. Región Horného Považia je možné rozdeliť do štyroch ucelených regiónov. Mesto Žilina, Národný park Malá Fatra zahrňujúci Terchovskú dolinu, Rajecká dolina a Bytča s okolím.

Mesto Žilina je plnohodnotnou metropolou regiónu s výbornou polohou, dobrou ekonomickou kondíciou a vysokou kúpyschopnosťou obyvateľstva. To vytvára vhodné predpoklady pre rast konkurencieschopnosti voľnočasovým službám ako aj rozvoju turistickej supraštruktúry. Okrem tradičných

atrakcií mestského turizmu (mestská pamiatková rezervácia, Budatínsky hrad, široká ponuka kultúrnych podujatí) má mesto dobré zázemie pre obchodný, kongresový, či športový cestovný ruch. Vodné dielo Žilina a čiastočne Hričov spĺňajú parametre prímestskej rekreačnej zóny. Špecifická je pozícia lokality Straník ako štartovacej lokality paraglidingu.

Národný park Malá Fatra s Terchovskou dolinou predstavuje tradičný, dlhodobo fungujúci turistický región. Kvantitatívny aj kvalitatívny rozmach služieb je z veľkej časti zapríčinený blízkosťou mesta Žilina ako silného ekonomického centra a dobrou dopravnou dostupnosťou. Región tiež využíva dlhodobo dobré povedomie spojené s obcou Terchová a Jánošíkom ako jedným z nepísaných symbolov Slovenska. Vysoká koncentrácia prírodných atrakcií prirodzene dopomohla k rozvoju turizmu. Okrem ponuky pešej turistiky, cykloturistiky poskytuje Terchovská dolina kvalitnú gastronómiu a wellness možnosti v ubytovacích zariadeniach. Ponuku spestrujú viaceré kultúrne podujatia (Medzinárodný folklórny festival Jánošíkove dni, Terchovský budzogáň). Pozícia obce Strečno je v prieniku záujmu Terchovskej doliny a mesta Žilina. Obec a okolie ponúka viacero atrakcií (Hrad, Starý hrad, plte na Váhu, Rozprávkový les v Nezbudskej Lúčke).

Rajecká dolina predstavuje samostatný turistický región. Hlavným impulzom rozvoja turizmu sú kúpele Spa Aphrodite v Rajeckých Tepliciach. Mimo kúpeľov poskytuje región množstvo kultúrno–historických atrakcií Lietavský hrad, Kunerád, Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany, Slovenský betlehem v Rajeckej Lesnej, Múzeum dopravy v Rajeckých Tepliciach. Región je obklopený Malou Fatrou a Strážovskými vrchmi, ktoré poskytujú atraktívne možnosti na pobyt v lesnom prostredí, pešiu turistiku či cykloturistiku. Lyžiarske strediská Skiarena Fačkovské sedlo a Čičmany Javorinka spestrujú ponuku v zimnej sezóne. Ojedinelou atrakciou v rámci ŽSK predstavuje Golf Park Rajec, deväť jamkové golfové ihrisko.

Pozitívnemu obrazu regiónu dlhodobo napomáha reklamná kampaň minerálnej vody Rajec v tematike nedotknutej prírody. Intenzita turizmu v Rajeckej doliny sa zvýši dokončením úsekov D1 a následnom zvýšení dostupnosti územia.

Posledným turistickým regiónom Horného Považia je Bytča a okolie. Okolité Strážovské vrchy a Javorníky predstavujú lokality disperzného osídlenia, ktoré sa z veľkej časti transformovalo na lokality druhého bývania. K turistickým atrakciám patria hlavne Sobášny palác v Bytči, zrúcaniny Súľovského a Hričovského hradu. Špecifickú pozíciu má letisko Žilina v Dolnom Hričove, poskytujúce vyhliadkové lety. Smerovanie jeho budúceho rozvoja sa môže prejaviť tak pozitívne ako negatívne na rozvoji turizmu v lokalite.

Kysucký región CR

Kysuce majú do istej miery podobný charakter turizmu a problémy ako Orava. Nosnou časťou ponuky sú prírodné atraktivity. Významnú pozíciu má druhé bývanie. Regiónu sa dotýkajú tiež problémy s nelegálnym ubytovaním, či nepovolený vjazd motoriek, štvorkoliek a snežných skútrov do chránených území. Taktiež Kysuce aktuálne značne trpia vysokou intenzitou tranzitnej dopravy, ktorá pravidelne vytvárajú dopravné kongescie a predlžujú čas dojazdu. Región je zasiahnutý kalamitou podkôrneho a drevokazného hmyzu v dôsledku ktorej prebieha intenzívna ťažba dreva. Všetky tieto prvky aktuálne zasahujú do obrazu Kysúc a negatívne vplývajú na rozhodovací proces výberu destinácie. Snaha o pozitívnu stimuláciu obrazu je z pohľadu lokálneho manažmentu slabo zvládnutá.

Z prírodných atrakcií je hodné vyzdvihnúť dve unikátne. Pieskovcové gule v osade Megoňky v Čadci. Geologická atrakcia svetového formátu je žalostne zanedbaná z pohľadu komerčného využitia ako aj ochrany lokality. Druhou lokalitou je Korňanský ropný prameň. Obidve atrakcie si vyžadujú značne vyššiu interakciu s návštevníkom v porovnaní s aktuálnym stavom. V katastri obce Korňa je situované aj Mariánske pútnické miesto Živčáková.

K fungujúcim strediskám turizmu patrí stredisko Oščadnica Veľká Rača, Múzeum kysuckej dediny vo Vychylovke prepojené s historickou lesnou úvraťovou železnicou do sedla Beskyd. Prepojenie s Oravskou lesnou železnicou je pozitívnym príkladom regionálnej spolupráce a budovania nosnej turistickej atrakcie v regióne. Cestou tvorby nových atrakcií sa vybrala obce Stará Bystrica s inštalovaným slovenským orlojom.

Špecializované formy turizmus (pešia turistika, cykloturistika a vodná turistika) majú vhodné rozvojové predpoklady. Poskytuje značne intímnejší charakter z pohľadu koncentrácie návštevníkov, čo môže predstavovať konkurenčnú výhodu pre región. Z pohľadu zvýšenia dostupnosti návštevníkov môže región Kysuce využiť kapacity Terchovskej doliny a to skvalitnením prepojení cez Kysuckú vrchovinu v podobe bezpečných cyklotrás. Gravitačný efekt k Terchovskej doline sa prejavuje aj aktívnym pôsobením obcí v OOCR Malá Fatra. Špecifickú pozíciu má bežecké lyžovanie s výbornými klimatickými a morfologickými predpoklady. V podpore tejto aktivity je vhodné pokračovať. Splavnosť rieky Kysuce je v dĺžke 52 km od Vysokej nad Kysucou až do ústia Váhu. Táto aktivita je aktuálne bez akejkoľvek infraštruktúrnej podpory.

Rozvoj agroturistiky a ekoturistiky je pre región Kysuce veľmi vhodný. Len správne a trpezlivé kroky manažmentu môžu naviesť lokálnych aktérov týmto smerom a zvádzať nie ľahký boj s modelmi správania sa a naturelom domáceho obyvateľstva.

Analýza obrazu regiónu poukázala na spájanie si regiónu s drotárstvom. Tento prvok identity by bolo vhodné značne viac zapájať do ponuky. Či už v podobe reálnych atrakcií alebo minimálne v marketingu.

Liptovský región CR

Liptov predstavuje výrazného lídra turizmu v ŽSK. V ostatných rokoch sa Liptov zmenil na intenzívne využívaný turistický región. Hoci región nemá jeden signifikantný symbol, ako celok sa stáva značkou kvality so širokým spektrom atrakcií. Časť z nich je turisticky intenzívne využívaná. Z prírodných atrakcií sú to okrem spomenutých veľkoplošných chránených území štyri sprístupnené jaskyne (Demänovská jaskyňa slobody, Demänovská ľadová jaskyňa, Stanišovská jaskyňa a Važecká jaskyňa), či sprístupnené podzemné štôlne (Medvedia štôlňa). Bešeňovské a Lučanské travertíny a atraktívna Prosiecká, či Kvačianska tiesňava v Chočských vrchoch.

Z kultúrno–historických atrakcií je najvýznamnejší Vlkolínec ako unikátna lokalita zapísaná na zoznam svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Lokalite hrozí vyškrtnutie zo zoznamu a nie len preto je tu potrebné implementovať prvky udržateľnosti. Mestská turistika nie je hlavnou atrakciou regiónu, no predsa len Ružomberok, Liptovský Mikuláš a Liptovský Hrádok ponúkajú širokú paletu múzeí a galérií. K najviac navštevovaným kultúrnym atrakciám sa radí Múzeum liptovskej dediny v Pribyline. Z ostatných sú vyhľadávané hrad Likavka, hrad Liptov, archeoskanzen Havránok, či drevený kostol vo Svätom Kríži.

V rámci špecializovaných foriem turizmu (pešia turistika, cykloturistika a vodná turistika) sú tradične dobre udržiavané značené turistické chodníky. Atraktivitu zvyšujú dostupné turistické chaty. Vo všeobecnosti existencia horskej chaty zvyšuje návštevnosť. Tento prvok absentuje v Chočských vrchoch. Značené cyklotrasy dominantne vedú po už vybudovaných cestných komunikáciách (integrovaný prístup). Segregovaných či čiastočne oddelených trás je nedostatok. Liptovská Mara sa z projektového hľadiska logicky podsúva na vybudovanie cyklotrasy či greenway ako segregovaný a bezbariérový okruh. Vodná turistika je realizovaná na dvoch tokoch. Splav rieky Belá pozostáva z 24 km splavného úseku od Podbanského do Liptovského Hrádku. Splav je termínovo limitovaný od 20.4. do 30.9. s minimálnym stavom vody v Podbanskom (130 cm). Rieka Belá často mení úroveň, pričom v najnáročnejších úsekoch dosahuje náročnosť WW IV, teda je vhodný len pre pokročilých a skúsených vodákov. Splav rieky Váh je 64 km splavný úsek od Kráľovej Lehoty do Kraľovian. Splav je možný celoročne, na úseku je viacero fyzických obmedzení. Hladina Váhu v Bešeňovej by mala dosahovať minimálne 80 cm. Liptovský úsek rieky Váh je určený pre pokročilejších vodákov, pričom dosahuje náročnosť WW I-II.

Z pohľadu oddychového turizmu, kúpeľov a rekreácie pri vode poskytuje Liptov významné turistické atrakcie. Bešeňová dlhodobo udáva štandard wellness pobytom na Slovensku. Tatralandia s priľahlou zónou atrakcií predstavuje najvýznamnejší prvok rodinno– konzumného turizmu a tvorbou nových atrakcií. Samotná Liptovská Mara stavia na dlhoročnej tradícií rekreačnej zóny a predstavuje atraktívnu zónu vodných športov. K tradičným sa radia kúpele Lúčky a národný endokrinologický a diabetologický ústav v Ľubochni.

Organizované podujatia majú viac lokálny charakter. Začína sa rozširovať ponuka športových podujatí, ktoré si však svoju tradíciu a dosah stále len budujú. Pre udržateľné fungovanie turizmu v regióne nie sú vrcholové svetové športové podujatia dôležité. Z kultúrnych podujatí sa k tradičným radí folklórny festival vo Východnej.

Oravský región CR

Orava ako región cestovného ruchu má značne slabšiu vnútornú integritu. Dlhodobo sa ponuka koncentruje v samostatných centrách. Oravský Podzámok s hradom, ktorý predstavuje najnavštevovanejšiu kultúrno–historickú pamiatku ŽSK. Zuberec ako vstupná brána do Západných Tatier, zóna Oravskej priehrady, mesto Dolný Kubín ako centrum mestskej turistiky a čiastočne obchodného turizmu s doplňujúcim strediskom Kubínska hoľa. Charakter turizmu Oravy je postavený dominantne na prírodných atrakciách a čiastočne na etnografickej ponuke. Strediská zimnej turistiky, relaxu a rekreácie majú hlavne regionálny charakter. Výnimku tvorí Zuberec (Roháče – Spálená, Milotín) a Kubínska hoľa. Oravská priehrada predstavuje centrum vodných športov a zároveň na Slovensku výnimočnú atrakciu v podobe Slanického ostrova. V blízkosti priehrady nad obcou Klin sa vypína socha Ježiša Krista. Oravskej priehrade taktiež absentuje ucelená okružná segregovaná cyklotrasa trasa či greenway. Oravský región poskytuje množstvo prírodných atrakcií popísaných pri charakteristike veľkoplošných chránených území. Pozitívnym prvkom je sprístupnenie Brestovskej jaskyne od roku 2016 s vhodne limitovaným počtom možných návštevníkov. Splav rieky Orava predstavuje vysoko potenciálnu atrakciu v regióne. 64 km splavný úsek v atraktívnom prostredí je limitovaný výškou hladiny rieky v Tvrdošíne na úrovni 110 cm. Vďaka Oravskej priehrade existuje systémový nástroj regulácie hladiny vodného toku v potrebnom čase. K zvyšovaniu atraktivity prírodných atrakcií by prospelo vybudovanie horských chát, či útulní, ktoré v regióne značne absentujú (Malá Fatra, Šípska časť Veľkej Fatry, Chočské vrchy, Oravské Beskydy, Západné Tatry). Hoci Orava disponuje dvomi pamiatkami

zapísanými na zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO – drevený gotický kostol Všetkých svätých v Tvrdošíne, drevený artikulárny kostol v Leštinách, ich potenciál nie je na plno využitý. Obdobne aj pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Podbiel do veľkej miery trpí tranzitnou polohou obce.

Upevňovanie regionálnej integrácie môže viesť cez budovanie či zvyšovanie kvality prepojovacích líniových prvkov (vodná turistika, segregované cyklotrasy), motivačné regionálne karty pre ubytovaných návštevníkov, či inovačné prístupy lokálneho manažmentu pri budovaní značky územia a spolupráci regionálnych partnerov. Kontraproduktívne na zvyšovanie vzájomnej spolupráce pôsobí nelegálne ubytovanie, či nekoncepčný prístup k návštevníkov z objektov individuálnej rekreácie. Dôležitým faktorom istej stagnácie turizmu, respektíve zníženej mobility v regióne je horšia cestná infraštruktúra. Dobudovanie rýchlostnej cesty R3 zvýši dostupnosť regiónu a zníži intenzitu tranzitnej dopravy v dotknutých obciach. Ukľudnenie dopravy a zvyšovanie bezpečnosti cestnej premávky sú vhodné prístupy bez ohľadu na termín finalizácie rýchlostnej cesty.

Čiastočne rizikové sú aktivity domáceho obyvateľstva v podobe intenzívneho zberu lesných plodov (čučoriedky, brusnice) za účelom predaja z chránených lokalít.

Turčiansky región CR

Turiec predstavuje kompaktný turistický región, kde mesto Martin tvorí jeho prirodzené centrum a miestne obyvateľstvo tvorí dôležitú bázu využívajúcu voľnočasové služby. Región má výborný prístup k národným parkom Malá Fatra a Veľká Fatra s množstvo značených turistických trás. Prirodzenými cieľmi návštevníkov sú horské chaty (Kľačianska Magura, Chata pod Chlebom, Chata pod Borišovom). K ľahšie dostupným a intenzívne navštevovaným lokalitám patrí Šútovský vodopád v NP Malá Fatra a Gaderská dolina v NP Veľká Fatra. V Lúčanskej časti Malej Fatry, ktorá nie je súčasťou národného parku sa nachádza stredisko Martinské hole. Lyžiarske stredisko malo výborné predpoklady stať sa významným stredisko zimnej turistiky v rámci celého Slovenska. Vhodné klimaticko–morfologické podmienky a ojedinelá poloha strediska v priamom kontakte s mestom ostala nevyužitou šancou pre vybudovanie či už štandardného turistického strediska alebo aj národného strediska prípravy vrcholových športovcov. Dlhodobé majetkovo–právne obštrukcie paralyzovali rozvoj v tejto lokalite. Ďalšími lyžiarskymi strediska sú Jasenská dolina a Snowland Valčianska dolina, ktoré sa postupne adaptujú na celoročnú prevádzku.

Mesto Martin ponúka vysokú koncentráciu múzeí a kultúrnych ustanovizní. Tri budovy Matice slovenskej (Literárne múzeum, Slovenská národná knižnica), Memorandové námestie, Národný cintorín, Etnografické múzeum, Múzeum Andreja Kmeťa, Turčianska galéria, Múzeum Martina Benku, Múzeum kultúry Čechov na Slovensku, Hasičské múzeum, Aero múzeum v časti Tomčany pri športovom letisku. Letisko poskytuje možnosť vyhliadkových letov. Najnavštevovanejšie je Múzeum slovenskej dediny v Jahodníckych hájoch, v rámci ktorého je lokalizované múzeum Rómov na Slovensku. Z ďalších regionálnych atrakcií sú to zrúcaniny hradov Sklabiňa, Blatnica a Zniev.

Turiec má vhodné podmienky pre rozvoj špecializovaných foriem turizmu. Okrem spomenutej pešej turistiky, je to hlavne cykloturistika. V regióne sú systematicky značkované a čiastočne novobudované cyklotrasy. V rámci zvyšovania cykloturistickej atraktivity je v regióne lokalizovaných niekoľko rozhľadní. Vodná turistika je realizovaná na riekach Váh a Turiec. Obidve rieky sú limitované výkyvmi v ročných prietokoch. Váh hlavne z dôvodu paralelne vedúcej Vážskej kaskády. Turiec má splavný dolný tok v dĺžke 26 km v neurčitom režime pri zvýšených vodných stavoch. Špecifickou atrakciou

regiónu Turiec, ktorá je aktuálne využívaná len lokálnym obyvateľstvom je intenzívny výskyt sprístupnených minerálnych prameňov.

Región Turiec je vysoko atraktívny pre rozvoj objektov individuálnej rekreácie. Zatiaľ čo v iných regiónoch sa druhé bývanie viaže tradične na oblasti disperzného osídlenia v Turci je viditeľný tento proces aj v obciach s kompaktným charakterom. Vhodné predpoklady má hlavne časť Horný Turiec s výrazne nižšou koncentráciou obyvateľstva a do istej miery nižšej ceny nehnuteľností. Tento trend môže byť dobrým impulzom rozvoja vidieckej turistiky a agroturistiky.

15.2 Návrh

15.2.1 Subregióny cestovného ruchu a predpoklady rozvoja

Nasledovné tabuľky a schéma komplexne znázorňuje vzájomnú previazanosť a funkčnosť jednotlivých zložiek systému cestovného ruchu na území Žilinského kraja. Schéma špecifikuje systém 13 vytypovaných subregiónov CR v rámci regiónov CR, so špecifikáciou významu obcí z hľadiska rekreácie a CR a ich rozčlenením podľa významu (nadregionálny a regionálny a obce s druhým bývaním. Z uvedených subregiónov má Demänovská dolina len jednu obec. Dva regióny majú obce aj so susedných národopisných celkov. To je spôsobené aktuálnou spádovosťou, ktorú podmieňuje dopravná infraštruktúra (prípad Zázrivá v Terchovskej doline) a charakter turizmu (obec Lutiše v Kysuckej vrchovine).
V regióne Turiec nebol vyčlenený subregión, čo spôsobuje kotlina, ktorá je dobre dopravne poprepájaná.

Tabuľka 86 Návrh subregiónov cestovného ruchu

Región CR	Subregión CR	Okres	Zoznam obcí
Horné Považie	Rajecká dolina	Žilina	Čičmany, Ďurčiná, Fačkov, Jasenové, Kamenná Poruba, Kľače, Konská, Kunerad, Rajec, Rajecká Lesná, Rajecké Teplice, Stránske, Šuja, Zbyňov
	Terchovská dolina	Žilina	Belá, Dolná Tižina, Krasňany, Lysica, Nezbudská Lúčka, Stráža, Strečno, Terchová, Varín, Zázrivá (okres Dolný Kubín, región Orava)
Kysuce	Horné Kysuce	Čadca	Dlhá nad Kysucou, Klokočov, Korňa, Makov, Makov, Olešná, Podvysoká, Staškov, Turzovka, Vysoká nad Kysucou, Zákopčie
	Kysucká vrchovina	Čadca	Klubina, Lutiše (okres Žilina, región Horné Považie), Nová Bystrica, Radôstka, Stará Bystrica, Zborov nad Kysucou
Liptov	Bocianska dolina	Liptovský Mikuláš	Malužiná, Nižná Boca, Vyšná Boca
	Demänovská dolina	Liptovský Mikuláš	Demänovská dolina
	Horný Liptov	Liptovský Mikuláš	Hybe, Kráľova Lehota, Liptovská Kokava, Liptovská Porúbka, Liptovský Hrádok, Pribylina, Važec, Východná
	Liptovská Mara	Liptovský Mikuláš	Bešeňová, Bobrovec - južná časť k.ú., Bobrovník, Galovany, Gôtovany, Ivachnová (okres Ružomberok), Liptovská Sielnica, Liptovská Teplá - južná časť k.ú. (okres Ružomberok), Liptovské Beharovce, Liptovský Michal (okres Ružomberok), Liptovský Mikuláš, Liptovský Trnovec - južná časť k.ú., Pavlova Ves, Potok (okres Ružomberok), Trstené, Vlachy

Región CR	Subregión CR	Okres	Zoznam obcí
	Revúcka dolina	Ružomberok	Liptovské Revúce, Liptovská Lúžna, Liptovská Osada, Ružomberok – Podsuchá, Ružomberok - Vlkolínec
	Svorad	Liptovský Mikuláš	Huty, Malé Borové, Veľké Borové
Orava	Oravská priehrada	Námestovo, Tvrdošín	Bobrov, Klin, Námestovo, Štefanov nad Oravou, Trstená, Tvrdošín, Zubrohlava
	Pod Chočom	Dolný Kubín	Jasenová, Leštiny, Vyšný Kubín
	Studený Potok	Tvrdošín	Habovka, Oravský Biely Potok, Podbiel, Zuberec

Subregióny Hornopovažského regiónu CR

Rajecká dolina

Rajecká dolina predstavuje samostatný turistický subregión. Hlavným impulzom rozvoja turizmu sú kúpele Spa Aphrodite v Rajeckých Tepliciach. Návštevníci kúpeľov predstavujú tradičného kúpeľného pacienta s dlhšou dĺžkou pobytu. Obdobne v spojitosti s dĺžkou pobytu sa správajú aj samoplatcovia. Z tohto ťaží celý región, keďže veľmi prirodzene vzniká dopyt po atrakciách a podnetoch. Vo všeobecnosti sú kúpeľní klienti skôr organizovaní samotnými kúpeľmi a synergický efekt pre subregión sa môže míňať účinku. Táto tendencia predstavuje riziko pre každý región s kúpeľmi. Ohrozenie je hlavne pri regionálnej kooperácií a budovaní partnerských vzťahov. Kúpele si zvyknú plniť vlastnú rozvojovú stratégiu a ich správanie môže pripomínať správanie dominantného developera. Utužovanie vzťahov a hľadanie spoločného prospechu bude stálou výzvou pre subregión.

Mimo kúpeľov poskytuje subregión viacero kultúrno–historických atrakcií Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany, Slovenský betlehem v Rajeckej Lesnej, Múzeum dopravy v Rajeckých Tepliciach, či rodný dom Jozefa Gabčíka v časti Poluvsie.

Subregión je obklopený Lúčanskou časťou Malej Fatry a Strážovskými vrchmi, ktoré poskytujú atraktívne možnosti na pobyt v lesnom prostredí, pešiu turistiku, cykloturistiku a zber lesných plodov. Lyžiarske strediská Skiarena Fačkovské sedlo a Čičmany Javorinka spestrujú ponuku v zimnej sezóne. V Rajeckej Lesnej v Lesnianskej doline sa nachádza skipark Rajecká dolina s okolitou ubytovacou infraštruktúrou s celoročnou prevádzkou a atraktívnym umelým gejzírom. Ojedinelou atrakciou v rámci ŽSK predstavuje Golf Park Rajec, deväť jamkové golfové ihrisko. Pozitívnemu obrazu regiónu dlhodobo napomáha reklamná kampaň minerálnej vody Rajec v tematike nedotknutej prírody. Intenzita turizmu v Rajeckej doline sa s vysokou pravdepodobnosťou zvýši dokončením úsekov D1 z dôvodu zlepšenia dostupnosti územia. Fungujúca železničná doprava bola zachránená pred hrozbou zrušenia z iniciatívy občianskej spoločnosti. Aj táto udalosť má výpovednú hodnotu o aktívnom prístupe miestneho obyvateľstva k regionálnemu rozvoju.

Po devastačnom požiari zámku v Kunerade a vlastníckych zmenách prebieha opätovná obnova tejto pamiatky. V prípade zosúladenia aktuálnych vlastníkov existuje priestor pre dobrovoľnícky turizmus podieľajúci sa na obnove zámku.

Celý subregión disponuje vysokou lesnatosťou a zároveň nebol postihnutý kalamitnými situáciami. Napriek faktu, že je v subregióne nízky počet veľkoplošných aj maloplošných chránených území (čiastočne CHKO Strážovské vrchy), je vďaka optimálnym fyzicko-geografickým faktorom (podložie,

morfológia, klimatické pomery a biodiverzita) veľmi zachovalé prírodné prostredie. Do budúcna sa môže táto oblasť zaradiť k regiónom s najzdravším a najkompaktnejším lesným porastom na Slovensku.

Terchovská dolina

Severná strana národného parku Malá Fatra s Terchovskou dolinou predstavuje tradičný, dlhodobo fungujúci turistický región. Kvantitatívny aj kvalitatívny rozmach služieb je z veľkej časti zapríčinený blízkosťou mesta Žilina ako silného ekonomického centra a dobrou dopravnou dostupnosťou. Región dlhodobo využíva silné povedomie spojenia obce Terchová s Jánošíkom ako jedným z nepísaných symbolov Slovenska. Vysoká koncentrácia prírodných atrakcií prirodzene dopomohla k rozvoju turizmu. Okrem ponuky pešej turistiky, cykloturistiky poskytuje Terchovská dolina kvalitnú gastronómiu a wellness možnosti v ubytovacích zariadeniach. Ponuku spestrujú viaceré kultúrne podujatia (Medzinárodný folklórny festival Jánošíkove dni, Terchovský budzogáň).

Ťažisko turizmu sa presunulo z Vrátnej doliny priamo do intravilánu obce Terchová. Spôsobil to intenzívny rozvoj ubytovacích kapacít a investičný záujem o apartmány a time-sharingové ubytovanie zo strany právnických aj fyzických osôb. Developerský boom relatívne citlivo pracoval s architektúrou a použitými stavebnými materiálmi, čím sa neznehodnotil charakter obce. Rozvoj ubytovacích kapacít šiel ruka v ruke s rozvojom doplňujúcich služieb (gastronómia, wellness a iné) a tvorby atrakcií či podnetných prvkov vhodne vložených do krajiny. Vplyv Terchovej ako hlavného centra stimuloval rozvoj aj okolitých obciach subregiónu. Turizmus sa stáva čoraz dôležitejším ekonomickým sektorom pre miestne obyvateľstvo. Do subregiónu spadajú aj obce Strečno a Nezbudská Lúčka, hoci interakčné toky nie sú natoľko intenzívne.

Lokalita je napojená na železničnú trať a hlavne tvorí napojenie na Vážsku cyklomagistrálu. Plánovaná investícia do prepojenia Žilinskej a Turčianskej kotliny vytvorí atraktívnu trasu, ktorá spopularizuje a turisticky sprevádzkuje celú Vážsku cyklomagistrálu v zmysle expedičného cestovania. Strečno s ponukou nového, či starého hradu, pltníctva na Váhu, či rozprávkový les v Nezbudskej Lúčke už teraz predstavujú turisticky atraktívne miesta, ktoré dokáže miestne obyvateľstvo ekonomicky využiť a kultivovať a inovovať ponuku. Budúce územné regulácie by sa mohli zamerať na lokalitu Jánošíkovo v Nezbudskej Lúčke. Chatová oblasť pozdĺž rieky Váh v kontakte NPR Krivé, predstavuje riziko pre stabilitu ekosystému.

Do subregiónu Terchovská dolina patrí aj oravská obec Zázrivá. Spojenie podmieňuje analógia disperzného osídlenia s Terchovou, prírodné prostredie a aktuálne aj smerovanie dopravných prepojení. Zázrivá ako dôležité turistické centrum by malo mať ambíciu tvorby regionálneho marketingu a budovania si značky, respektíve budovať prepojenejšie väzby s prirodzeným gravitačným územím obcí Párnica či Istebné a do istej miery sa vymaniť sa spod turistického tieňa Terchovej.

Riziká pre rozvoj sa spájajú hlavne s horským prostredím Kriváňskej časti Malej Fatry a zvyšovaním extrémnych klimatických situácií spôsobených zmenou klímy. Zosuv pôdy v lete 2014, ktorý paralyzoval Vrátnu dolinu by mal byť dostatočným mementom do budúcna. Regulačné opatrenia návštevnosti v tiesňavách národného parku Malá Fatra či prísne dodržiavanie sezónnych uzáver (aktuálne tri turistické trasy) je potrebné aplikovať z dôvodu ochrany krajiny a predchádzaniu stresovo konfliktným situáciám spôsobeným masovým turizmom.

Subregióny Kysuckého regiónu CR

Horné Kysuce

Subregión Horné Kysuce sa rozkladá v Turzovskej vrchovine a čiastočne v Javorníkoch, ktorých hlavný hrebeň vytvára južnú hranicu. Zasahuje sem CHKO Kysuce. Os subregiónu predstavuje rieka Kysuca, hoci zvlnený až hornatý reliéf hladko modelovaného flyšu vytvára v krajine mozaiku doliniek s rozptýleným osídlením. Kopaničiarske osídlenie bolo podmienené aj limitovaným zdrojmi podzemnej vody. Určilo charakter osídlenia, prístupu ku krajine a isté stereotypy správania sa obyvateľstva.

Z pohľadu turizmu je kopaničiarske osídlenie hlavný predpoklad rozvoja druhého bývania. Aktéri druhého bývania sú tiež užívateľmi turistickej ponuky. Viaceré menšie lyžiarske strediská ako Kasárne Javorníky, Ski Makov, Turzovka – Bukovina, Korňa sú v sezóne využívané a poskytujú cenovo prístupnú možnosť lyžovania. Do subregiónu zasahuje Beskydsko-Javornícka lyžiarska bežecká magistrála. Bežecké lyžovanie má ambíciu spraviť z celého Kysuckého regiónu vyhľadávanú lokalitu. Udržiavané magistrály potrebujú postupne zvyšovať úroveň vybavenosti služieb. Renovácia osád kopaničiarskeho osídlenia neostáva len na individuálnom využívaní.

V ostatnom období narastá počet komerčných objektov z pomedzi ktorých je možné vyzdvihnúť projekt Sudopark v osade u Varmusov v Klokočove. Hlavným centrom ubytovaných návštevníkov je Makov a s odstupom Korňa a Klokočov. Špecifickú pozíciu má pútnické miesto Živčáková. Nárazové zvýšenie návštevníkov počas pár dní v roku nie je z pohľadu udržateľnosti turizmu najlepší model fungovania. Zásadným rizikom subregiónu je prebiehajúca intenzívna ťažba dreva, ktorá narúša prírodné prostredia a scenériu krajiny.

Kysucká vrchovina

Rozsiahla časť územia sa rozkladá vo východnej beskydskej časti CHKO Kysuce v intenzívnom prírodnom prostredí. To podmieňuje aj formy turizmu v subregióne, pobyt v prírodnom prostredí, turistika, cykloturistika, či zber lesných plodov. Z tohto dôvodu je subregión atraktívny pre druhé bývanie. Naopak tradičná ponuka ubytovania má značne nízku kapacitu. Hlavnú atrakciu predstavuje múzeum kysuckej dediny vo Vychylovke (časť Novej Bystrice) a historická úvraťová lesná železnica prechádzajúca skanzenom až do sedla Beskyd.

Vodná nádrž Nová Bystrica slúži ako vodárenská nádrž na účely zásobovania pitnou vodou. Z tohto pohľadu je turistické využitie značne limitované. Ochrana vodného zdroja je priorizovaná. Z pohľadu turizmu slúži ako hlavne ako estetický vizuálny prvok a sekundárne vytvára prirodzenú okružnú trasu využiteľnú hlavne pre cykloturistiku.

Častým zastavením je pre návštevníkov obec Stará Bystrica. Obec sa rozhodla ísť cestou budovania nových atrakcií a to investíciami smerujúcimi do verejného priestranstva v centre obce. Najznámejšia je inštalácia slovenského orloja. Intenzívnejšie angažovanie sa miestnych obyvateľov v turizme a využitie jeho ekonomického prínosu však chýba.

Subregión sa rozkladá v susedstve subregiónu Terchovská dolina, ktorý disponuje značne vyššou návštevnosťou. Snaha o prilákania návštevníkov prostredníctvom zvyšovania kvality prepojovacej infraštruktúry by mala svoju rýchlu návratnosť. K výhodám subregiónu je menšia miera intenzity ťažby dreva ako v iných oblastiach Kysuckého regiónu.

Subregióny Liptovského regiónu CR

Bocianska dolina

Charakter turizmu bol vo výraznom protiklade s inými časťami Liptovského regiónu. Subregión priťahoval návštevníkov, ktorí vyhľadávali pokojné lesné prostredie. Veterná kalamita, rozsiahla kalamita podkôrneho hmyzu a hlavne zvolený spôsob jej odstraňovania zdevastoval túto oblasť na traumatizujúci pamätník fungovania lesného hospodárstva na Slovensku na začiatku 21. storočia. Riziká lesných požiarov môžu v tejto oblasti ohroziť aj intravilány obci.

Existujúce infraštruktúrne vybavenie môže slúžiť pre rozvoj dobrovoľníckeho turizmu (obnova lesa) či vzniku produktov naviazaných na tmavý turizmus (dark turism) – sprievodcovstvo s edukačnými prvkami. Zvyšní aktéri turizmu budú hlavne majitelia rekreačných objektov, respektíve tranzitní návštevníci sedla Čertovica.

Demänovská dolina

Subregión patrí k nosnému priestoru turizmu v Liptovskom regióne s intenzívnou koncentráciou investícií naakumulovaných do strediska Jasná. Aktivity sú koncentrované na relatívne malom priestore s jednou prístupovou komunikáciou. Búrlivý stavebný rozvoj v ostatných takmer 20. rokoch, bol poznačený značne agresívnym prístupom pri presadzovaní si developerských záujmov a niesol sa v duchu istej monopolizácie územia. Zdá sa, že fáza kvantitatívneho rastu rozširovania kapacity strediska už ustala a aj hlavný aktér tejto etapy TMR a.s. upravuje stratégiu, dbá na vlastný imidž a hlavne imidž destinácie.

K stimulácií tohto obrazu patrí aj presadzovanie proekologických opatrení a tendencie k zavádzaniu regulácií. Únosnosť územia v sezónnych špičkách, respektíve pri organizovaných podujatiach sa stáva témou, hoci samotná únosnosť nie je explicitne definovaná. No v zmysle nastavenia regulatív a systému jeho vynucovania je badateľný istý paradigmatický posun (napr. spoplatnenie parkovísk).

Športovo-rekreačná funkcia subregiónu, predstavuje hlavnú líniu, no paralelne s ňou sa zvyšuje význam oddychového turizmu v prírodnom prostredí. Služby zamerané na wellness, gastronómiu a vyžitie pre rodiny s deťmi zahrňujúce tiež animačné programy patria k rozvojovým líniám. Kongresový turizmus a teambuldingové podujatia doplňujú ponuku celoročne fungujúceho subregiónu. Práve prvok celoročnej prevádzky je dôležitý z pohľadu regionálnej zamestnanosti a celkovej udržateľnosti turizmu.

Do budúcna sa dá predpokladať snaha developera o reguláciu turizmu v tejto lokalite, ktorá bude postavaná skôr na sociálnej regulácií návštevníkov (preferencia bonitného klienta), respektíve preferovaní ubytovaných návštevníkov. Výrazne pozitívnym prvkom aktivít J&T je aplikovanie aktuálnych trendov v rozvoji turizmu na Slovensku. Tvorba širšieho regionálneho produktu, sieťovanie atrakcií za účelom predĺženia pobytu, ale aj koncepčný rozvoj destinačného manažmentu, či spomínané postupné zakomponovanie proekologických opatrení predstavujú inšpiratívny zdroj pre ostatných aktérov cestovného ruchu na Slovensku. Aj vďaka tomu predstavujú lídra v rozvoji a inováciách turizmu na Slovensku.

Subregión predstavuje prostredie masového turizmu v prírodnom prostredí, čo istý typ návštevníka odrádza od pobytu. Urbanizačné tendencie v celej doline by mali klásť dôraz na vizuálny dojem, použité materiály a architektonickú koncepčnosť z dôvodu eliminácie rizika straty prírodného vyznania

celej doliny. Prístup spracovania kalamitného dreva patrí v Nízkych Tatrách k spoločensky najkontroverznejším. Vo vyťažených lokalitách je okrem iného znížená protierózna funkcia lesa, čo zvyšuje riziko záplav, či zosuvov, čím sa môže zamedziť turistická dostupnosť celej doliny. Z tohto pohľadu je najohrozenejšou časťou Repiská, bočná dolina pozdĺž vodného toku Zadná voda. Z krajinno-ekologického pohľadu predstavuje najcennejšiu časť ramsarská lokalita Demänovská dolina, kde by mali byť uplatnené čo najprísnejšie reštrikčné opatrenia z pohľadu rozvoja, či pohybu návštevníkov.

Horný Liptov

Subregión predstavuje priestorovo rozsiahlu východnú časť Liptovského regiónu. Hoci historický sa na Liptov radia aj obce Štrba (vrátane katastrálneho územia Štrbské Pleso) a Liptovská Teplička (celé povodie rieky Váh), zaužívané administratívne členenie sa prejavilo aj vo vytýčení hraníc turistického regiónu. Z pohľadu charakteru turizmu sa jedná vysoko atraktívne prírodné prostredie, ktoré však neprejavuje prvky masového turizmu. Súvisí to aj z polohou medzi priestorom Liptovskej Mary a Vysokými Tatrami. Narastá záujem o druhé bývanie, teda vlastníctvo objektov individuálnej rekreácie.

Lokality v Tatranskom národnom parku majú nižšiu návštevnosť aj z dôvodu absencie vysokohorských chát. Populárny je zber lesných plodov v nižších polohách (zvyčajne ochranné pásma národných parkov). Do južnej časti zasahuje Národný park Nízke Tatry (hlavne geomorfologické jednotky Priehyba v Kráľovohoľských Tatrách a Važecký chrbát v Kozích chrbtoch). Toto územie je turisticky ťažšie dostupné. Predstavuje veľmi perspektívne cykloturistické trasy s kulisou relatívne zachovalého lesného prostredia. Rastúcu popularitu si bude získavať Svätojakubská cesta a na ňu naviazaný pútnicky turizmus v rozličných podobách. Najvyššia turistická koncentrácia je viazaná na múzeum liptovskej dediny v Pribyline a obec Važec s ponukou sprístupnenej jaskyne a areálu Amfiteátra. Kvalitatívne zlepšenia aj precíznejší systém prevádzky (koncesia) by si zaslúžil splav vodného toku Belá.

Liptovská Mara

Poloha subregiónu je vymedzená umelou vodnou nádržou Liptovská Mara na rieke Váh a centrálnej časti Liptovskej kotliny. Turizmus je súčasťou tejto oblasti od samotného vzniku vodnej nádrže. Jej okolie aj vďaka vizuálne atraktívnej krajine prirodzene láka aktivity spojené s turizmom. Intenzívny rast spojený s vybudovaním atrakcií, zvyšovaním ponuky ubytovania a kvality služieb sa viaže na obdobie prvého decénia 21. storočia a spája sa zo začiatkom štrukturálnej pomoci z fondov Európskej Únie. Práve v tomto období sa k existujúcej ponuke vodnej nádrže a na ňu naviazaným pobytom pri vode vybudovali alebo skvalitňovali atrakcie s vodnými svetmi či wellness aktivitami. To umožnilo postupne predlžovať turistickú sezónu a celý Liptovský región sa vyšvihol medzi tri najnavštevovanejšie regióny sveta (spoločne s Vysokými Tatrami a Bratislavou).

Subregión má výbornú dostupnosť a sieť dopravnej infraštruktúry a aktuálne poskytuje širokú ponuku atrakcií s prevahou masovo konzumného charakteru. Okrem chráneného areálu Ratkovo je takmer celý subregión vhodný pre ďalší rozvoj. Zvyšovanie bezpečnosti (budovanie segregovaných cyklistických ciest), či vytvorenie okružnej trasy okolo vodnej nádrže sa nutné výzvy pre subregión. Atraktívne by vyznelo aj existencia dlhšieho móla s promenádou. Odvážnejšie prepojenie kultúry s prírodnou kulisou (inšpirácia napr. Mörbisch am See) by si tiež našlo svoju cieľovú skupinu. Archeologická lokalita Havránok má značný rozvojový potenciál a zo strany štátu by mohla lokalita predstavovať vhodný investičný zámer s udržateľnou budúcnosťou.

Najväčším rizikom je komercializácia ponuky, ktorá sa môže zvrtnúť do nevkusu a slabej autentickej prepojenosti na región. To platí tak o ponuke atrakcií ako aj o architektúre turistických objektov vrátane ubytovacích zariadení. Územná regulácia by mala dohliadať aj na aspekt autentickosti a mať spracovaný istý regionálny dizajn manuál. Aktuálnym problémom je tiež existencia čiernych stavieb ako objektov individuálnej rekreácie.

Revúcka dolina

Subregión sa nachádza medzi jadrovými oblasťami Liptovského regiónu a strediskom Donovaly. Má značný tranzitný charakter, no napriek tomu ponúka širšie spektrum atrakcií viazaných na pobyt v prírode a je tiež vyhľadávaný z dôvodu druhého bývania. Časť subregiónu patrí do územia mesta Ružomberok, no z dôvodu charakteru a dostupnosti územia vytvára samostatný subregión. Jedná sa o lokality Biely Potok, Jazierce, Podsuchá a samozrejme pamiatka zapísaná v zozname svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec, ktoré sú všetky intenzívne turisticky využívané.

Dôležitou otázkou pre budúcnosť tohto subregiónu bude rozhodnutie o spôsobe prepojenia Považia a Pohronia. V prípade lokalizácie rýchlostnej cesty bude čeliť subregión zmene charakteru na značne tranzitný región (limitovaný počet zjazdov).

V každom prípade je subregión vhodný na tvorbu nových atrakcií na prilákanie návštevníka, predĺženie jeho pobytu a zvýšenie ponuky existujúcich prevažne prírodných atrakcií. Poloha na kontakte Národného parku Veľká Fatra a Národného parku Nízke Tatry si priam pýta interaktívnu expozíciu ekologického centra či záchrannú stanicu zvierat zriadenú na súkromnej báze, či v spolupráci s verejnými inštitúciami (napr. ŠOPSR). Symbolom ochrany lesného prostredia sa v ostatných rokoch stal Hlucháň hôrny, o ktorom širšia verejnosť nemá veľa poznatkov. Typologicky je tento subregión vhodný na prácu s týmto symbolom a širším využitím v ekoturizme (napr. tematicky viazaná expozícia spomenutého ekocentra).

Budovanie tranzitných koridorov pre divú zver by malo byť v záujme miestnej samosprávy. Financovanie prostredníctvom verejnej zbierky by mohlo byť zaujímavé aj z marketingového využitia.

Traumatizujúcou kapitolu subregiónu je príbeh lyžiarskeho strediska v obci Liptovské Revúce a areál kúpeľov Korytnica. Tieto traumy minimálne znižujú dôveryhodnosť turizmu ako stabilného hospodárskeho odvetvia v očiach lokálneho obyvateľstva.

Svorad

Subregión je významne atraktívny z pohľadu rozvoja druhého bývania. Napomáha tomu rozmanité prírodné prostredie v značne izolovanej zníženine Podtatranskej brázdy medzi Skorušinskými vrchmi, Chočskými vrchmi a Západnými Tatrami. Práve táto izolovanosť subregiónu mu dáva špecifický charakter. Jedná sa do istej miery o konzervovaný stav krajiny, bez zásadných zmien a nových prvkov meniacich spôsob života. Z pohľadu turizmu nevznikajú žiadne nové atrakcie a rozvíja sa hlavne prvky supraštruktúry. Popularita druhého bývania sa tu vyvíja síce neorganizovane, no plynule a v zásade rešpektuje podstatu subregiónu. Forma regulácie by sa mohla viazať na harmonizáciu vízie rozvoja troch obcí a vznik VZN určujúcom architektonický vzhľad stavieb či iných stavebných prvkov.

Ekonomický prínos druhého bývania sa môže prejaviť zvýšením záujmom o predaj lokálnych produktov (predaj z dvora, remeselná výroba), no aj vo využívaní služieb domáceho obyvateľstva (údržba objektov, záhradkárske práce).

Subregióny Oravského regiónu CR

Oravská priehrada

Subregión v prvom rade využíva vodné dielo Oravská priehrada. Vodná plocha a bezprostredné okolie rozvíjajú turistické aktivity od jej vzniku v 50. rokoch 20. storočia. Z dôvodu chladnej klímy je vhodnejšia na realizáciu vodných športov a rybolovu. V zimnom období pravideľne zamŕza a využíva sa ako prírodné klzisko. K zvýšeniu bezpečnosti by pomohol pravidelný monitoring a informovanosť o stave a hrúbke ľadovej pokrývky vo vybraných lokalitách.

Turisticky najintenzívnejšie využívaná časť predstavuje západná a južná brehová línia v katastroch Námestova, Štefanova nad Oravou a Trstenej. Dlhoročné využívanie Oravskej priehrady postupne upadlo do istých medzí zvykového práva. Je možné tvrdiť, že lokalita sa nachádza v stagnujúcej fáze. To zo sebou prináša aj negatívne aspekty v podobe rozmachu a tolerovania nelegálnych stavieb. Na veľkú časť územia zasahuje CHKO Horná Orava so schválenou zonáciou. Paralelne s CHKO tu zasahuje aj Ramsarská lokalita mokrade Oravskej kotliny a na vodnom toku Oravica a od jej sútoku aj na rieke Orava zasahuje Ramsarská lokalita Orava a jej prítoky. Platná legislatíva ochrany krajiny by mala byť striktnejšie vymožiteľná.

V subregióne sa okrem priehrady nachádzajú dve hlavné atrakcie. Drevený gotický kostol Všetkých svätých v Tvrdošíne zapísaný na zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO a socha Ježiša Krista nad obcou Klin.

Bariérou intenzívnejšieho využitia je štátna hranica. Napriek plnej integrácii Slovenska aj Poľska a existencii Schengenského priestoru rozvoj v severnej časti je minimálny. Citeľná je hlavne absencia ucelenej okružnej segregovanej cyklotrasy respektíve trasy greenway, ktorá by mohla byť vo vybraných úsekoch mimoúrovňová. Významná časť pozemkov v okolí je vysporiadaná vo vlastníctve štátu, čo je dobrým predpokladom uskutočniteľnosti. Napojenie trasy na poľské samosprávy by zvýšilo cezhraničné väzby a ekonomický význam turizmu.

Problémom tohto subregiónu je tiež nelegálne ubytovanie a šedá ekonomika, ktorá znemožňuje tvorbu vzniku kooperatívnych väzieb a vzťahov pri rozvoji turizmu. Dôvera v štátny aparát a celkovo inštitucionálny systém je tradične nižšia okrem iného aj z dôvodu prihraničnej polohy. Tento negatívny selektívny prvok predstavuje zásadné rozvojové riziko pre subregión ako aj územie tiahnuce sa pod Babiu horu.

Pod Chočom

Tento subregión je vo fáze formovania sa s rozvojovou perspektívou. Aktuálne je dopad turizmu malý, respektíve slabšie podchytený. Región však disponuje zvýšenou koncentráciou kultúrno–historických pamiatok, medzi ktorými vyniká drevený artikulárny kostol v Leštinách (zapísaný na zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO), rodný dom Martina Kukučina v Jasenovej a rekonštruovaný Kubínyiovský kaštieľ s ubytovacími a reštauračnými službami vo Vyšnom Kubíne.

Subregión leží na úpätí Veľkého Choča, dominantného vizuálneho prvku krajiny. Taktiež ponúka dve turistické prístupové cesty na tento vyhľadávaný turistický cieľ. Druhým významný krajinným prvkom je Chránený areál Ostrá a Tupá skala. Vybudovanie okružného chodníka okolo chráneného areálu by si získal popularitu miestnych obyvateľov ako aj návštevníkov. V zimnej sezóne by cca 5 km okruh mohol slúžiť ako udržiavaný okruh pre bežecké lyžovanie.

Subregión leží na spojnici medzi Dolným Kubínom a Ružomberkom a v súčasnosti je značne zaťažený nákladnou dopravou. To významne narúša celkový dojem z prírodno-vidieckeho prostredia. Odklon tranzitnej dopravy na cestu R3 sa zdá byť z krátkodobého hľadiska nepravdepodobný.

Schválená výstavba obytno-rekreačného komplexu Dúbrava vo Vyšnom Kubíne zvýši skokovým spôsobom turistickú významnosť a atraktivitu celého subregiónu. Už v ostatnom období sa vďaka polohovým faktorom zvyšoval význam druhého bývania hlavne v obci Jasenová.

Studený potok

Centrom subregiónu je obec Zuberec, ktorá sa radí k tradičným a dlhodobým centrám turizmu. Zvyšné obce aktuálne profitujú z ponuky Zuberca, no v budúcnosti by mohol byť subregión rovnomernejšie využívaný. Hladko modelovaný reliéf Skorušinských vrchov predstavuje ideálny terén na rozvoj horskej cyklistiky. Taktiež dobudovanie cyklistickej radiály v nive Studeného potoka a vzájomné prepojenie celého subregiónu by zvýšilo konkurencieschopnosť subregiónu.

Zuberská brázda poskytla územný priestor pre rast Zuberca, ktorý pristupuje značne koncepčne k územnému rozvoju. Odklon a upokojenie dopravy v mnohých častiach obce, budovanie pešej infraštruktúry a zvyšovanie bezpečnosti predstavujú pozitívne aktivity. V rámci celého Oravského regiónu sa jedná o ojedinelý prístup k tejto problematike. Hlavnú atrakciu predstavuje Roháčska dolina. Ponúka atraktívne aktivity vo vysokohorskom prostredí. Vďaka spevnenej komunikácií až na Tatliakovu chatu je toto prostredie bezbariérovo prístupné aj ľuďom so zdravotným hendikepom, či obmedzenou mobilitou. Na tento prvok bezbariérovo prístupného vysokohorského prostredia by mohli nadviazať aj ubytovatelia. V súvislosti s adaptáciou na prvky striebornej ekonomiky, by si vedeli v dlhodobej stratégii zabezpečiť cieľovú skupinu, hlavne v medzi sezónnych obdobiach. Ponuku Roháčskej doliny dopĺňa Múzeum oravskej dediny, podujatia využívajúce amfiteáter či sprístupnená Brestovská jaskyňa. Atraktívna pešia komunikácia priamo z obce by mohla byť doplnená o ďalšie podnetové prvky čím jednoducho vytvorí samostatnú atrakciu a zredukuje používanie automobilov v národnom parku. Z tohto pohľadu je v celej doline priestor pre prechod na ekologickú kyvadlovú dopravu.

Turistiky atraktívny je tiež Sivý vrch. Predstavuje dôležitý vizuálny prvok obce, keďže jeho turistická dostupnosť je náročnejšia. V zimnej sezóne je veľmi atraktívna územná prepojenosť strediska Janovky s intravilánom obce. Treba vyzdvihnúť aj zvyšujúcu sa kvalitu služieb a gastronomickej ponuky, ktorá sa stáva plnohodnotným zážitkom u viacerých poskytovateľov.

Výhodou lokality sú tiež demografické predispozície a existujúce behaviorálne modely. Tradícia viacpočetných rodín sa neprejavuje len vyššou natalitou v porovnaní s hodnotami na Slovensku, ale hlavne v kooperácií a spolupráci rodín, čo je veľmi dobrý predpoklad k podnikateľským aktivitám v cestovnom ruchu, ktoré sú disponované ako rodinný model podnikania. Tiež architektúra a priestorové dispozície domov, respektíve pozemkov sú nápomocné pre podnikateľský rozvoj turizmu. Zuberec je pekným príkladom zapojenia sa širokých vrstiev obyvateľstva do turizmu, ktorý im prináša aj ekonomický benefit. Istou nevýhodou je značne rôznorodá ponuka ubytovacích služieb. Návštevník by mal mať lepšie komunikovaný typ ubytovania, ktorý predchádza nedorozumeniam a neznižuje celkový dojem z pobytu. Tu existuje priestor pre tvorbu jednoznačného manuálu pre ubytovateľov v zmysle (zdieľané ubytovanie, samostatné ubytovanie)

K najväčším ohrozeniam subregiónu patrí riziko povodní. V povodí Studeného potoka môže pri nepriaznivej konštelácií hroziť devastačná situácia. O to viac so zvyšujúcou sa mierou odlesňovania po

veterných kalamitách. Taktiež pokles návštevníkov z Poľska, kde je v ostatnom období intenzívne stimulovaný domáci turizmus prostredníctvom finančných benefitov.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝ KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

HORNÉ KYSUCE

REGIÓN CR KYSUCE

KYSUCKÁ VRCHOVINA

REGIÓN CR ORAVA

ORAVSKÁ PRIEHRADA

TERCHOVSKÁ DOLINA

REGIÓN CR HORNÉ POVAŽIE

STUDENÝ POTOK

RAJECKÁ DOLINA

REGIÓN CR TURIEC

REVÚCKA DOLINA

REGIÓN CR LIPTOV

LIPTOVSKÁ MARA

DEMÄNOVSKÁ DOLINA

HORNÝ LIPTOV

BOCIANSKA DOLINA

POD CHOČOM

SVORAD

Klokočov

Korňa

Podvysoká

Turzovka

Vysoká nad Kysucou

Makov

Ski Makov

Kasárne Javorníky

Čadca

Zákopčie

Oščadnica

Snowparadise Veľká Raca Oščadnica

Športcentrum Oščadnica

Zborov nad Bystricou

Stará Bystrica

Nová Bystrica

Ochodnica

Nesluša

Kysucké Nové Mesto

Lutiše

Terchová

Vrátna Malá Fatra

Zázrivá

Žilina

Bytča

Hvozdnica

Strečno

Nezbudská Lúčka

Súľov-Hradná

Rosina

Lietavská Svinná-Babkov

Višňové

Stránavy

Turie

Rajecké Teplice

Rajec

Kunerad

Kamenná Poruba

Malá Čierna

Veľká Čierna

Winter Park Martinky

Lipovec

Vrútky

Martin

Rajecká Lesná

Fačkov

Fačkovské sedlo

Javorinka

Čičmany

Snowland – Valčianska dolina

Valča

Kláštor pod Znievom

Ležiachov

Belá-Dulice

Jasenská dolina

Necpaly

Folkušová

Slovany

Vrícko

Blatnica

Mošovce

Brieštie

Slovenské Pravno

Jasenovo

Rúdno

Budiš

Turčianske Teplice

Čremošné

Sklené

Turček

Oravská Lesná

ORAVA SNOW – Ski Oravská Lesná

Zákamenné

Beňadovo

Oravské Veselé

Múrne

Rabčice

Klin

Bobrov

Námestovo

Trstená

Tvrdošín

Podbiel

Nižná

Oravský Biely Potok – Centrum Nižná – Uhliská

Habovka

Zuberec – Janovky-Milotín

Zuberec

Brezovica

SKI centrum BREZOVICA

Vitanová

SKI Vitanová

Oravice

Ski Oravice

Zábiedovo

Oravský Podzámok

SKI PARK Kubínska hoľa

Ski Zábava – Hruštín

Skipark Racibor – Oravský Podzámok

Sport Centrum Lúčivná SKI

Dolný Kubín

Vyšný Kubín

Leštiny

Malé Borové

Veľké Borové

Pokryváč

Pribiš

Chlebnice

Pucov

Hluty

Roháče Spálená

Žaškov

Osádka

Malatiná

Jasenová

Šútovo

Kráľovany

Stankovany

Komjatná

Ľubochňa

Ľubochňa

Švošov

Hubová

Valaská Dubová

Lúčky

Lúčky

Kvačany

Liptovská Sielnica

Liptovské Matiašovce

Bobrovček

Jalovec

Žiar – Dolinky

Žiar

Smrečany

Konská

Veterná Poruba

Jakubovany

Liptovský Ondrej

Pavlova Ves

Liptovský Trnovec

Trstené

Rybrovník

Beseňová

Vlachy

Ružomberok

Ružomberok – Malino Brdo

Liptovské Sliače

Ľudrová

Liptovská Štiavnica

Partizánska Ľupča

Malatiny

Ľubeľa

Liptovské Kľačany

Dúbrava

Gôtovany

Sv. Kríž

Závažná Poruba

Pavčina Lehota

Lazisko

Ski Žiarce – Pavčina Lehota

Liptovský Mikuláš

Liptovský Ján

Skicentrum Opalisko Závažná Poruba

Liptovský Ján

Liptovská Porúbka

Pribylina

Východná

Važec

Liptovské Revúce

Liptovská Osada

Liptovská Lúžna

Korytnica

Demänovská Dolina

Jasná Nízke Tatry

Malužiná

Nižná Boca

Ski centrum Čertova roveň – Vyšná Boca

Vyšná Boca

Ski Centrum Čertovica

Lyžiarske stredisko Podbanské

Lyžiarske stredisko Krušetnica

Turčianska Štiavnička

Podhradie

Sklabinský Podzámok

Sklabiňa

Záborie

Turčianske Jaseno

Trebostovo

Tmovo

Bystrička

Rudinská

Dlhé Pole

Veľké Rovne

Kolárovice

Petrovice

Stavník

Divina

Snežnica

Kotrčiná Lúčka

Snow Sun Vadičov

Lutiše

Ski Makov

Ski Vitanová

REKREÁCIA A CESTOVNÝ RUCH

ZDROJE ÚDAJOV: KONCEPT ÚPN-R

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝ KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

HORNÉ KYSUCE

CHKO Kysuce

KYSUCKÁ VRCHOVINA

CHKO Horná Orava

CHVÚ Horná Orava

ORAVSKÁ PRIEHRADA

ÚEV Babia hora

ÚEV Pilsko

ÚEV Oravská vodná nádrž

ÚEV Rašeliniská Oravskej kotliny

ÚEV Kysucké Beskydy

ÚEV Ľadonhora

ÚEV Zázrivské lazy

TERCHOVSKÁ DOLINA

ÚEV Strážovské vrchy

CHKO Strážovské vrchy

CHVÚ Strážovské vrchy

ÚEV Malá Fatra

NP Malá Fatra

ÚEV Orava

SVORAD

STUDENÝ POTOK

POD CHOČOM

CHVÚ Chočské vrchy

ÚEV Prosečné

TANAP

ÚEV Tatry

CHVÚ Tatry

RAJECKÁ DOLINA

CHVÚ Malá Fatra

LIPTOVSKÁ MARA

ÚEV Pod Suchým hrádkom

ÚEV Hybická tiesňava

HORNÝ LIPTOV

ÚEV Tuková

ÚEV Kráľovohoľské Tatry

NP Nízke Tatry

CHVÚ Nízke Tatry

BOCIANSKA DOLINA

REVÚCKÁ DOLINA

DEMÄNOVSKÁ DOLINA

ÚEV Veľká Fatra

NP Veľká Fatra

CHVÚ Veľká Fatra

ÚEV Šalatín

Čadca

Oščadnica

Turzovka

Kysucké Nové Mesto

Stará Bystrica

Nová Bystrica

Oravská Lesná

Námestovo

Trstená

Tvrdošín

Oravice

Zuberec

Bytča

Žilina

Terchová

Strečno

Nezbudská Lúčka

Dolný Kubín

Rieka Orava a jej prítoky

Leštiny

Vyšný Kubín

Šútovo

Rajecké Teplice

Rajec

Kunerad

Vrútky

Martin

Ľubochňa

Ružomberok

Liptovská Sielnica

Liptovský Trnovec

Bešeňová

Liptovský Mikuláš

Liptovský Ján

Východná

Važec

Fačkov

Valča

Belá-Dulice

Kláštor pod Znievom

Ratnica

Mošovce

Turčianske Teplice

Oravský Podzámok

Skipark Racibor - Oravský Podzámok

SKI PARK Kubínska hoľa

Zuberec–Janovky-Milošín

SKI centrum BREZOVICA

SKI Oravice

Ski Centrum Trstená - Uhliská

Ski Vitanová

Ski Oravice

Ski Ružomberok

Ski Žiarec

Ski Centrum Donovaly

Ski Centrum Ortovka

Ski Liptovský Ján

Ski Centrum Tatranská Lomnica

Ski Centrum Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kolesárska

Ski Centrum Vrátna - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica

Ski Centrum Vrátna - Kamenitá - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska - Veľká Vrátna - Zadná hoľa - Hromové - Mlynica - Kolesárska

15.2.2 Vybrané obce s rekreačným významom (mimo subregiónov cestovného ruchu)

Hornopovažský región CR

Mesto Žilina

Mesto Žilina nepredstavuje primárnu atrakciu z pohľadu turizmu, no jej významné postavenie ako hospodárskeho a administratívneho centra regiónu s kľúčovým faktorom ako dopravného uzla ju posúva do dôležitej úlohy turistického centra. Viaže významnú kapacitu ubytovacích lôžok. Mestský a obchodný turizmus predstavujú tradičnú líniu rozvoja s vysokou perspektívou. Permanentná obnova širšieho mestského centra (mestská pamiatková rezervácia), podpora pešej a cyklistickej dopravy, dopravné upokojovanie zón, či investície do humanizácie verejného priestoru zásadne zvyšujú kvalitu života pre lokálne obyvateľstvo aj návštevníkov. To samozrejme zvyšuje atraktivitu mesta ako turistického cieľa. Metropolizačný proces ovplyvňuje aj širšie okolie mesta. Pozitívom sú nastavené procesy vyvolaných investícií, respektíve spolupráca s partnermi privátneho sektoru na budovaní či zveľaďovaní turistickej infraštruktúry v mesta a jeho okolí. Príkladom je zóna vodného diela Žilina.

Mesto výrazne čerpá z potenciálu ľudských zdrojov. K aktérom týchto zdrojov sa radí univerzita so svojím zázemím, kultúrna obec a živá subkultúrna scéna. Dôležitú úlohu zohráva aj Považské múzeum, ktoré sa dlhodobo prejavuje inovatívnym prístupom v múzejníctve na Slovensku. Kreatívny a incentívny turizmus predstavujú výrazné perspektívy v ambíciách mesta stať sa aj kultúrnym centrom regiónu.

Mesto Bytča

Mesto Žilina vytvára tzv. turistický tieň, ktorý sa v Bytči výrazne prejavuje. Charakter jednodňových návštevníkov je vďaka tomu silno etablovaný. Priestor na konkurovanie Žiline v rámci mestského turizmu je obmedzený. Skôr využitie ekonomicky silného suseda je lepšia cesta pre rozvoj turizmu (napríklad gastronomický turizmus). Silným prvkom mesta je Sobášny palác a genius loci Thurzovskej rodiny ako vhodný motív. Rizikový prvok predstavuje vznik „pútnického miesta“ pre sympatizantov ľudáckeho režimu, čo môže mesto stigmatizovať v širšej verejnosti.

Obec Oščadnica

Obec vďaka svojej typológií roztrateného osídlenia a zároveň mierne izolovanej polohe uzavretej doliny v hlavnej osi vodného toku Oščadničanka predstavuje dlhodobo turisticky samostatne funkčnú obec. Kontinuálne rozširovanie ponuky a predlžovanie sezóny (pôvodne dominovala len zimná sezóna) pri zachovaní princípov udržateľnosti a autentickosti ponuky je správna cesta. Nestabilnosť počasia nutne zvyšuje potrebu rozvoja „mokrého variantu“ pobytu. Tvorba plnohodnotných aktivít by mala byť prepojená s prírodným prostredím, respektíve kultúrou a zvykmi prostredia.

Liptovský región CR

Mesto Ružomberok

Mesto disponuje značne širokou ponukou turistických atrakcií a lokalít. Plní funkciu centra turizmu s výbornou dopravnou polohou a nástupného miesta do lokalít Dolného Liptova. Podstatná časť turistickej ponuky sa viaže na podcelky Veľkej Fatry: Šípska Fatra a Šiprúň. Práve v tejto časti je sú intenzívne turisticky využívané lokality ako Hrabovo, Sidorovo, Malinô Brdo, Čutkovská dolina, ako aj

lokalita zapísaná na zozname svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec. Značne nevyužitý je potenciál rieky Váh na účely vodnej turistiky a tvorby zázemia priamo v meste so splavom atraktívneho územia až po sútok s riekou Orava.

Obec Lúčky

Tradičný turistický pobyt sa viaže na kúpele s vybudovaným vodným svetom. Kúpeľná obec sa z princípu liečebno-kúpeľnej funkcie snaží uchovať pokojný charakter obce bez rušivých prejavov masového turizmu v podobe nárazových podujatí. Turistická ponuka obce však predstavuje výrazne širší repertoár a s rastovým potenciálom návštevnosti. Travertínový vodopád, náučný chodník sv. Cyrila a Metoda, výstupový bod na Veľký Choč, zrúcanina Liptovského hradu, atraktívne cyklistické prepojenie cez Chočské vrchy s Oravským regiónom do Osádky, či blízke archeologické lokality bez aktuálneho turistického využitia (lokality zahrňujú aj susedné obce Kalameny a Turík). Pre obec a lokalitu bude potrebné vybalansovanie rozvojových cieľov turizmu v zmysle akceptovaného počtu návštevníkov, či regulácie individuálnej automobilovej dopravy v obci

Oravský región CR

Obec Oravský Podzámok

Oravský hrad patrí dlhodobo k hlavným atrakciám a nosným symbolom z pohľadu rozpoznateľnosti turisticky príťažlivých miest na celom Slovensku. Aktivity oravského múzea pozitívne stimulujú návštevnosť hradu aj obce. Akékoľvek rozvoj turistických aktivít je viazaný na hrad, minimálne v podobe vizuálnej krajinotvorby (estetickej percepcie). Pre Oravský Podzámok sú vhodnými doplnkovými formami pre rozvoj turistických aktivít cykloturistika (trasy v Oravskej vrchovine) a vodná turistika na rieke Orava. Vďaka cykloturistike sa môže v budúcnosti stať obec širším centrom turistického subregiónu zahrňujúceho podhorské obce Pucov, Pribiš, Chlebnice, či obce v kontakte s riekou Horná Lehota, Sedliacka Dubová, Medzibrodie nad Oravou. Vhodnou lokáciou na vybudovanie zázemia vodáckej turistiky v Oravskom Podzámku je okolie futbalového ihriska, kde zvykne obec organizovať podujatia a sú tu privedené inžinierske siete.

Katastrálne územie Oravice

Oravice predstavujú katastrálne územie mesta Tvrdošín, s ktorým nie sú územne zrastené (8,1 km vzdušnou čiarou, resp. 22 km cestnou komunikáciou). Spor Tvrdošína s Vitanovou o toto katastrálne územie negatívne vplýva na rozvoj turizmu a medziľudské vzťahy ako jeho významný rozvojový predpoklad. Oraviciam chýba zásadnejšie regulácia výstavby v zmysle uchopenia dizajnu v architektúre v prospech vyznenia celku. Prevládajúca výstavba smeruje k tvorbe súkromnej zóny, kde návštevník nebude vítaný. Existujúce prírodné atrakcie ako Juráňová dolina, rašelinisko Peciská, či vybudovaný Thermal Aquapark však patria k hlavný lákadlám celého Oravského regiónu (aj z pohľadu existujúcich propagačných aktivít).

Zlepšenie dopravného prepojenia s obcou Zuberec v podobe zvýšenie úrovne bezpečnosti, či vybudovania segregovanej cesty pre cyklistov by bola obojstranne výhodná investícia vo vzťahu Oravice – Zuberec.

Turčiansky región CR

Mesto Martin

Charakter turizmu v meste Martin sa nesie v znamení centra múzejníctva v rámci Slovenska ako aj regionálneho centra Turca ako východiska do okolitých lokalít Malej a Veľkej Fatry, či samotnej Turčianskej kotliny. Mesto Martin ponúka vysokú koncentráciu múzeí a kultúrnych ustanovizní. Tri budovy Matice slovenskej (Literárne múzeum, Slovenská národná knižnica), Memorandové námestie, Národný cintorín, Etnografické múzeum, Múzeum Andreja Kmeťa, Turčianska galéria, Múzeum Martina Benku, Múzeum kultúry Čechov na Slovensku, Hasičské múzeum, Aero múzeum v časti Tomčany pri športovom letisku. Letisko poskytuje možnosť vyhliadkových letov. Najnavštevovanejšie je Múzeum slovenskej dediny v Jahodníckych hájoch, v rámci ktorého je lokalizované múzeum Rómov na Slovensku. Slovenské komorné divadlo a umelecká obec v jeho zázemí je hlavným aktérom kultúrnych podujatí.

Sieťové prepojenie tejto komunity na múzejnícku vetvu kultúry môže byť vhodným priestorom na kreovanie nových atrakcií či turistických podujatí. Taktiež aj na silnú komunitu zameranú na ľudovú kultúru a folklór. Mesto Martin disponuje zvýšeným počtom lôžkovej kapacity, ktorá je predpokladom pre rozvoj turizmu, či organizovanie kapacitne náročnejších podujatí. Kongresová turistika je naviazaná na univerzitnú nemocnicu a Jesseniovu lekársku fakultu UK. Tieto faktory robia z mesta Martin dôležitý prvok medicínskeho turizmus v nepravom slova zmysle. Medicínsky turizmus (kombinácia medicíny s rekreačným pobytom) má predpoklady rozvoja v meste, respektíve regióne (koncentrácia medicínskeho personálu). Pozitívnymi prvkami rozvoja v ostatných rokoch je využitie priestoru rieky Turiec ako verejného priestoru budovaním mestských cyklotrás a doplnkovej infraštruktúry. Na druhej strane táto aktivita vysáva návštevníkov z centra mesta, ktorého obslužnosť sa v ostatnom čase zmenšuje na ľudí viazaných zamestnaním prevažne v pracovnom týždni.

Obec Valča

Centrom turizmu v obci je rekreačné stredisko Valčianska dolina. Rozvoj areálu je možné hodnotiť ako koncepčný s nerušivým zasadením do krajiny a pravidelným investovaním do zvyšovania kvality ponuky. Stredisko dáva veľký dôraz aj na verejné priestranstvá. Stredisko je V celoročne fungujúcom areály sú organizované viaceré športové, či kultúre podujatia počas roka. Negatívnym faktorom je prístupová cesta z obce. Segregovaná komunikácia pre peších, či cyklistov by zvýšila bezpečnosť a eliminovala možné stresovo-konfliktné situácie.

Obec Blatnica

Blatnica je sama osebe zasadená do veľmi atraktívnej krajiny. K tomu je neobvykle architektonicky pestrá (olejkárska tradícia), čo zvyšuje záujem o druhé bývanie v tejto obci. Stavebný ruch bez regulácie architektonickej podoby prostredníctvom VZN predstavuje riziko narušenie stále existujúcej kompaktnosti domového fondu v obci.

Predstavuje najintenzívnejší vstupný bod do národného parku Veľká Fatra. To súvisí aj so širšou ponukou atrakcií ako len zacielenie na vysokohorské turistu. Spevnená cesta Gaderskou dolinou, zrúcania hradu Blatnica, gastronomické a ubytovacie služby a organizované podujatia.

Obec Blatnica predstavuje vhodnú lokáciu pre možné klientske centrum národného parku Veľká Fatra. Tento centrum by mohlo zahrňovať aj zberné parkovisko so systémom kyvadlovej dopravy

ústia dolín. Zúžený priestor obce v časti vstupov do Blatnickej a Gaderskej doliny vytvára hlavne v letnej sezónne problémy s parkovaním. Minimalizácia individuálnej dopravy prostredníctvom kyvadlovej dopravy v obci by zvýšila atraktivitu aj ekologický punc lokality.

Mesto Turčianske Teplice

Kúpeľné mesto s turistickou ponukou viazanou na aktivity Spa &Aquapark Turčianske Teplice. Miesto tradičného kúpeľníctva s vybudovaným areálom a kúpeľným parkom priamo zakomponovaným do mesta. Dobrá prepojenosť kúpeľného areálu a centra mesta vytvára príjemnú zónu s ukľudnenou dopravou. Snahy vedúce k udržaniu, či zlepšeniu ukľudnenia dopravy v širšej zóne mesta budú mať pozitívny vplyv na zvyšovanie kvality života a dojmu z návštevy. Mesto má veľmi pekne prepojenú železničnú stanicu s centrálnou zónou. Tvorba produktov a širšie využitie železničnej dopravy pre návštevníkov mesta v nadväznosti na atraktívne železničné trasy a miesta v okolí môžu predstavovať originálnu atrakciu.

Turčianske Teplice majú značný potenciál pri rozvoji medicínskej turistiky. Pokojná, s prírodou spätá poloha, dostatočná ubytovacia kapacita, erudované ľudské zdroje a blízkosť mesta Martin ako centra rôznych špecializácií zdravotníckej starostlivosti sú výborné iniciálne predpoklady.

Obec Belá–Dulice

Turizmus obcou Belá-Dulice doslova prechádza (a nezastavuje) do Belianskej doliny a hlavne Jasenskej doliny. Tu je viazaný na lyžiarske stredisko. Dynamika rozvoja sa v ostatnom období spomalila a viac menej funguje na zotrvačnosti nastaveného produktu. Perspektívy sú z tohto pohľadu menšie, no zdá sa že ani obyvatelia obce nevedia existujúce toky turizmu lepšie využiť.

15.2.3 Rekreačný potenciál podhorských sídelných sústav a prírodného prostredia

Podhorské sídelné pásy

Tento typ krajiny disponuje rozmanitým stavom úrovne cestovného ruchu. Súvisí hlavne s polohou voči konkrétnemu subregiónu a jeho intenzity turizmu. Homogenizujúcim atribútom je krajinno-ekologická citlivosť územia. Kompaktnejšie územné formácie sa vytvárajú v priestoroch kotlín. Tie však môžu byť len zdanlivé, keďže existujúce vektory sú kolmé na priľahlý horský systém. Dopravné prepojenia susedných obcí zvyčajne netvoria nosnú dopravnú os.

Preferovaná by mala byť udržateľná stránka rozvoja turistických aktivít. To sa týka foriem udržateľného turizmu ako ekoturizmus, agroturizmus, dobrovoľnícky turizmus a pomalý turizmus (kratší, ekologický presun, dlhší pobyt) v autentickej línii daného prostredia. Turistická ponuka by mala byť postavená na prvkoch tvoriacich identitu miesta. To sa môže prejavovať v ponuke gastronómie, v ponuke lokálnych výrobkov rôzneho charakteru. Podhorské pásy sa nachádzajú v kontrastnom území medzi prírodným prostredím a priestorom s vyššou koncentráciou zaľudnenia. V staršej histórii cez tieto priestory viedli diaľkové cesty. Dnes sú často krát len parkoviskami pre návštevníkov prírodného prostredia.

K turisticky atraktívnym a využívaným oblastiam patria podhorské sídelné pásy v Liptovskom regióne cestovného ruchu na južných úpätiach Chočských vrchov (Prosiek, Kvačany) a Tatier (Žiar, Jalovec). Tieto obce predstavujú dôležité vstupné brány do prírodného prostredia. Dá sa však hovoriť

o solitérnom rozvoji turizmu (bez potreby intenzívnejšie prepojenia s regiónom Liptov. V turčianskom regióne cestovného ruchu sú tiahnu podhorské pásy aj pozdĺž Veľkej Fatry aj Malej Fatry a Žiaru. Patrí sem viacero obcí s dôležitým rekreačným významom (časť z nich je charakterizovaná samostatne). Uplatnenie dobrovoľného turizmu by sa našlo (nachádza) v obciach disponujúcimi zrúcaniny hradov či iné archeologické lokality (Sklabiňa, Kláštor pod Znievom, Blatnica, Podhradie). Podhorský sídelný pás v Oravskej vrchovine má rozvojové perspektívy naviazané na obec Oravský Podzámok a vybudovanie bezpečných cyklotrás voči tomuto centru.

Pre sídla lokalizované v podhorských sídelných pásoch, ktoré slúžia ako nástupné body do prírodného prostredia, sa z dopravného hľadiska uvažuje:

- pripojenie na integrovaný dopravný systém kraja,
- zabezpečenie špeciálneho režimu dopravnej obsluhy (pomocou verejnej osobnej dopravy),
- zriadenie nízkoemisných a bezemisných zón (rovnako aj pre sídla v prírodnom prostredí),
- vytvorenie záchytných parkovísk v podhorských pásmach pre potreby turizmu.

Prírodné prostredie

Prírodné prostredie zasahuje aj do veľkoplošných chránených území, respektíve ich ochranných pásiem, čo samo o sebe reguluje živelný rozvoj turizmu. Na celom tomto vymedzenom území je zvýšená citlivosť na ekostabilizačnú funkciu krajiny. Primárnym účelom na tomto území z pohľadu rozvoja cestovného ruchu by mala byť dôsledná ochrana krajiny a prechod na prírode blízke obhospodarovanie (poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo). Prírodné prostredie na území ŽSK predstavuje pre turizmus priam symbol a krajinotvorný prvok, ktorý sa často krát spája až s lokálnou identitou obyvateľov.

Významným balíkom sú aj nutné adaptačné zmeny reagujúce na zmenu klímy. Riziká súvisiace s globálnou klimatickou zmenou ako vysušovanie krajiny, kalamita podkôrneho hmyzu, riziká lesných požiarov, či celkovo zvyšovanie extrémnych klimatických javov (búrky a súvisiace povodňové situácie či zosuvy pôd) môžu mať negatívny dopad na turizmus aj v etablovaných centrách.

15.2.4 Problematika lyžiarskych stredísk vo väzbe na zmenu klímy

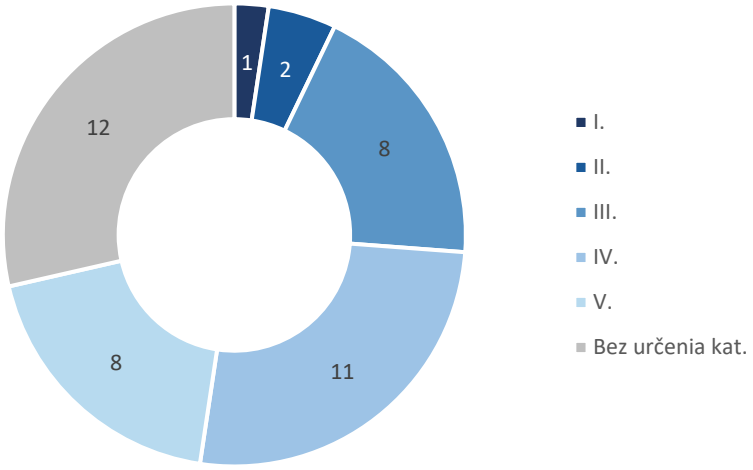
Kategorizácia lyžiarskych stredísk

Na základe materiálu „Klasifikácia lyžiarskych stredísk na Slovensku“,[109] boli lyžiarske strediská v ŽSK zaradené do jednotlivých kategórií. Klasifikácia v zmysle uvedeného materiálu bola vytvorená na základe ich fyzicko-geografických charakteristík, ako aj rôznej úrovne ich lyžiarskej infraštruktúry a ostatných služieb, ktoré ponúkajú. Pre klasifikáciu bola použitá metóda TOPIS,[110] ktorou bolo klasifikovaných 96 lyžiarskych stredísk v SR, ktoré boli v prevádzke počas zimnej sezóny 2016/2017. Z celkového počtu klasifikovaných v rámci SR (96) sa na území ŽSK nachádza 29 lyžiarskych stredísk, čo predstavuje 42%.

[109] Geografický ústav SAV – Geografický časopis 2019

[110] TOPSIS –Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution (slov. Technika pre riadenie preferencií podľa podobnosti ideálneho riešenia).

Graf 43 Zastúpenie lyžiarskych stredísk v ŽSK podľa kategórií

Do I. kategórie bolo zaradené len jedno stredisko (aj v rámci SR) Jasná Nízke Tatry, do II. kategórie z celkového počtu klasifikovaných päť za SR, boli na území ŽSK zaradené dve strediská. Do tretej kategórie bolo zaradených 8 stredísk, do IV. Kategórie 10 stredísk a do V. kategórie 8 stredísk.

Tabuľka 87 Celkový prehľad lyžiarskych stredísk podľa okresov v ŽSK[111]

Okres	Lyžiarske strediská - počet						Počet stredísk spolu
	I. kat.	II. Kat.	III. Kat.	IV. Kat.	V. kat.	Bez určenia kat.	
Tvrdošín			1	2	3		6
Čadca		1		2	1		4
Dolný Kubín			1	2		1	4
Kysucké Nové Mesto					1	1	2
Liptovský Mikuláš	1		1	4	1	2	9
Martin			3				3
Námestovo			1	1	1	2	5
Ružomberok			1			2	3
Žilina		1			1	4	6
Počet stredísk spolu	1	2	8	11	8	12	42

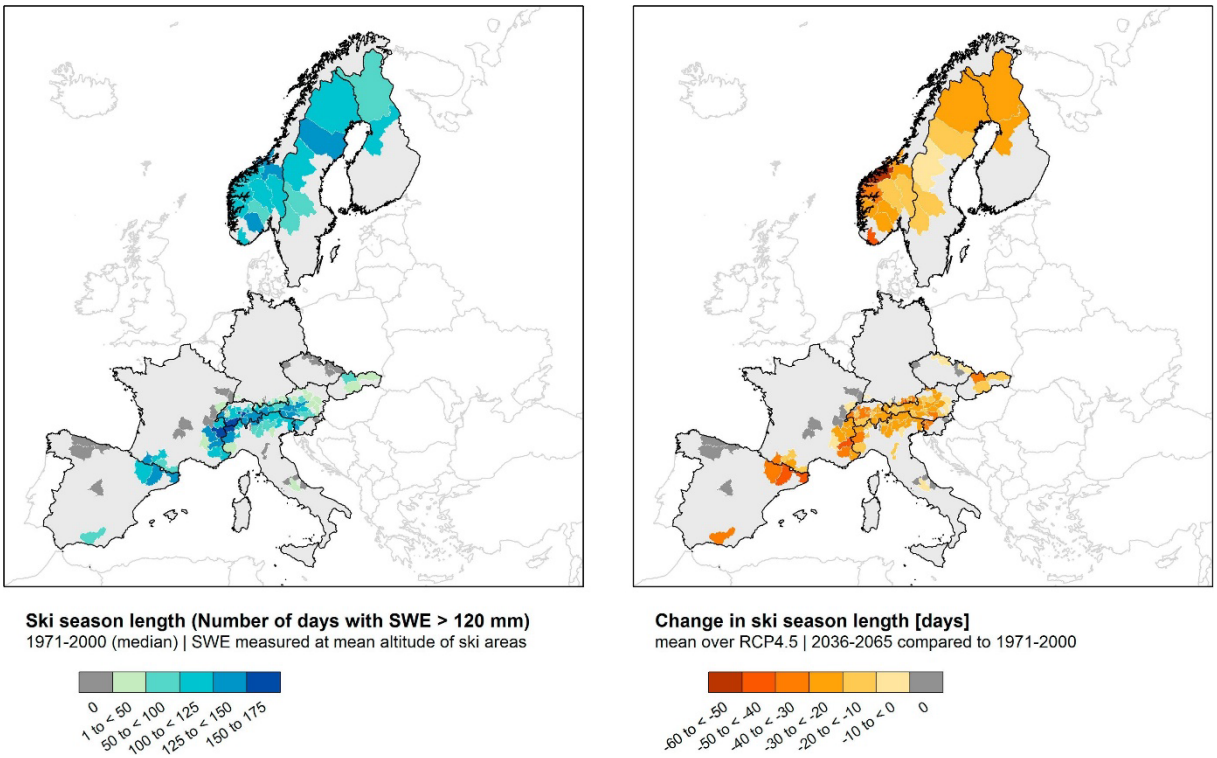
Predpokladané dôsledky zmeny klímy na snehové podmienky v Žilinskom kraji

Vo vzťahu na možné dôsledky klimatických zmien boli hodnotené lyžiarske strediská v ŽSK aj z hľadiska snehových podmienok (pokles sneženia a vytvárania snehovej pokrývky) ako aj z hľadiska prevádzkovania horskej zimnej turistiky (alpské a bežecké lyžovanie, skialpinizmus a pod.).

Dĺžka dní zimnej lyžiarskej sezóny, ktorá má priame ekonomické dopady by sa v strediskách ŽSK mohla znížiť o 30 -40 dní v časovom horizonte 2036-2065 oproti 1971-2000.

[111] Klasifikácia lyžiarskych stredísk na Slovensku, Bučeková, Erbert, Klobučník, UK PF; doplnené o analýzu spracovateľa

Schéma 12 Predpokladané zmeny dĺžky dní lyžiarskej sezóny stredísk ŽSK (porovnanie horizontu rokov 2036 – 2065 oproti 1971 -2000)[112]

Jednoznačne je na základe viacerých štúdií potvrdené zhoršovanie podmienok pre prevádzkovanie zimných športov viazaných na výskyt prirodzenej snehovej pokrývky – najmä v nižšie položených zimných strediskách **pod 1000 m n.m.**

[112] https://ars.els-cdn.com/content/image/1-s2.0-S2405880715300297-gr2_lrg.jpg

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

REGIÓN CR KYSUCE

REGIÓN CR HORNÉ POVAŽIE

REGIÓN CR TURIEC

REGIÓN CR ORAVA

REGIÓN CR LIPTOV

Kasárne Javorníky
905 - 1070 m n.m.
4

Ski Makov
660 - 948 m n.m.
4

Športcentrum Oščadnica
470 - 570 m n.m.
5

Snowparadise Veľká Rača Oščadnica
640 - 1050 m n.m.
2

ORAVA SNOW – Ski Oravská Lesná
760 - 963 m n.m.
3

Lyžiarske stredisko Polhorský Hrádok
720 - 870 m n.m.
C

Ski Grúniky – Sihelné
831 - 969 m n.m.

Lyžiarske stredisko Krušetnica
660 - 760 m n.m.
5

SKI KLUB Veľké Ostré
560 - 660 m n.m.

Snow Sun Vadičov
540 - 633 m n.m.
5

Ski Považský Chlmec
400 - 550 m n.m.

Straník – Teplička nad Váhom
483 - 604 m n.m.

Vrátna Malá Fatra
608 - 1520 m n.m.
2

Ski centrum Zázrivá – Kozinec
650 - 995 m n.m.

Ski Zábava – Hruštín
900 - 1150 m n.m.
4

SKI PARK Kubínska hoľa
720 - 1396 m n.m.
3

Skipark Racibor - Oravský Podzámok
513 - 751 m n.m.
4

Ski Centrum Nižná – Uhliská
617 - 857 m n.m.
4

SKI centrum BREZOVICA
755 - 942 m n.m.
5

SKI Vitanová
725 - 950 m n.m.
5

Ski Oravice
785 - 1055 m n.m.
4

Zuberec–Janovky-Milotín
741 - 986 m n.m.
5

Roháče Spálená
1030 - 1454 m n.m.
3

Lyžiarske stredisko Podbanské
950 - 1050 m n.m.
4

Višňové - Holý diel
740 - 870 m n.m.

Winter Park Martinky
1150 - 1456 m n.m.
3

Šport Centrum Lučivná SKI
504 - 1140 m n.m.
4

Žiar – Dolinky
810 - 902 m n.m.
5

Skipark Rajecká Lesná
595 - 875 m n.m.

Snowland – Valčianska dolina
510 - 830 m n.m.
3

Jasenská dolina
545 - 745 m n.m.
3

Ružomberok – Malinô Brdo
567 - 1209 m n.m.
3

Lyžiarske stredisko Smrekovica
1335 - 1400 m n.m.

SKI FUN Liptovské Revúce
670 - 1100 m n.m.

Ski Žiarce – Pavčina Lehota
760 - 907 m n.m.
4

Skicentrum Opalisko - Závažná Poruba
710 - 950 m n.m.
4

Liptovský Ján - Ski Javorovica
672 - 936 m n.m.

Jasná Nízke Tatry
934 - 2004 m n.m.
1

Ski centrum Bačova roveň – Vyšná Boca
1000 - 1360 m n.m.
4

Ski Centrum Čertovica
1120 - 1460 m n.m.
3

Važec-Birutova
840 - 912 m n.m.

Fačkovské sedlo
850 - 1072 m n.m.
4

Javorinka Čičmany
658 - 950 m n.m.
5

LYŽIARSKÉ STREDISKÁ

KATEGÓRIA STREDISKA

1
2
3
4
5
BEZ URČENIA KATEGÓRIE

PREDPOKLAD OHROZENIA PREVÁDZKY ZMENOU KLÍMY

STREDISKO BEZ OHROZENIA (>1000 M N. M.)
OHROZENÁ ČASŤ STREDISKA (<1000 M N. M.)
OHROZENÉ STREDISKO (<1000 M N. M.)

VIZUÁLNE TYPY KRAJINY

A
B
C

ANALÝZA LYŽIARSKYCH STREDÍSK ŽILINSKÉHO KRAJA

ZDROJE ÚDAJOV: KLASIFIKÁCIA LYŽIARSKYCH STREDÍSK NA SLOVENSKU (Bučeková, Erbert, Klobučník), ANALÝZA ÚPN-R, KONCEPT ÚPN-R

Prehľad prevádzkovaných lyžiarskych stredísk v Žilinskom regióne s identifikáciou predpokladaných obmedzení z hľadiska zmeny klímy

Tabuľka 88 Prehľad kategorizovaných lyžiarskych stredísk s nadregionálnym a regionálnym významom v Žilinskom kraji[113]

Okres	Názov	Kategória	Nadmorská výška - interval (m n.m.)	Obmedzenie/ohrozenie prevádzky (<1000 m n.m.)	Počet zjazdoviek	Dĺžka zjazdoviek (km)
Čadca	Kasárne Javorníky	4	905 - 1070	Časť strediska	7	2,9
	Ski Makov	4	660 - 948	Ohrozené stredisko	6	6,1
	Snowparadise Veľká Rača Oščadnica	2	640 - 1050	Ohrozené stredisko	15	12,8
	Športcentrum Oščadnica	5	470 - 570	Ohrozené stredisko	2	0,6
Dolný Kubín	SKI PARK Kubínska hoľa	3	720 - 1396	Časť strediska	9	14
	Skipark Racibor - Oravský Podzámok	4	513 – 751	Ohrozené stredisko	7	8,4
	Šport Centrum Lučivná SKI	4	504 - 1140	Časť strediska	5	3,1
Kysucké Nové Mesto	Snow Sun Vadičov	5	540 - 633	Ohrozené stredisko	2	0,8
Liptovský Mikuláš	Jasná Nízke Tatry	1	934 - 2004	-	34	45,6
	Lyžiarske stredisko Podbanské	4	950 - 1050	Ohrozené stredisko	3	1,2
	Ski centrum Bačova roveň – Vyšná Boca	4	1000 - 1360	-	3	3
	Ski Centrum Čertovica	3	1120 - 1460	-	6	3
	Ski Žiarce – Pavčina Lehota	4	760 - 907	Ohrozené stredisko	6	1,9
	Skicentrum Opalisko - Závažná Poruba	4	710 – 950	Ohrozené stredisko	5	3,2
	Žiar – Dolinky	5	810 - 902	Ohrozené stredisko	2	0,9
Martin	Jasenská dolina	3	545 - 745	Ohrozené stredisko	8	5,3
	Snowland – Valčianska dolina	3	510 - 830	Ohrozené stredisko	8	5,7
	Winter Park Martinky	3	1150 - 1456	-	9	7,9
Námestovo	Lyžiarske stredisko Krušetnica	5	660 – 760	Ohrozené stredisko	2	1,6
	ORAVA SNOW – Ski Oravská Lesná	3	760 - 963	Ohrozené stredisko	9	9,6
	Ski Zábava – Hruštín	4	900 - 1150	Časť strediska	5	4,8
Ružomberok	Ružomberok – Malinô Brdo	3	567 - 1209	Časť strediska	8	9,3
Tvrdošín	Roháče Spálená	3	1030 - 1454	-	8	7,1
	SKI centrum BREZOVICA	5	755 – 942	Ohrozené stredisko	6	4,5
	Ski Centrum Nižná – Uhliská	4	617 - 857	Ohrozené stredisko	4	4,3
	Ski Oravice	4	785 - 1055	Ohrozené stredisko	7	9,4
	SKI Vitanová	5	725 – 950	Ohrozené stredisko	5	4,1
	Zuberec–Janovky-Milotín	5	741 – 986	Ohrozené stredisko	4	4,5

[113] Klasifikácia lyžiarskych stredísk na Slovensku, Bučeková, Erbert, Klobučník, UK PF. Doplnené o analýzu spracovateľa s rámcovým vyhodnotením lyžiarskych stredísk ohrozených zmenou klímy na základe nadmorskej výšky strediska.

Okres	Názov	Kategória	Nadmorská výška - interval (m n.m.)	Obmedzenie/ohrozenie prevádzky (<1000 m n.m.)	Počet zjazdoviek	Dĺžka zjazdoviek (km)
Žilina	Javorinka Čičmany	5	658 – 950	Ohrozené stredisko	4	3,9
	Vrátna Malá Fatra	2	608 – 1520	Časť strediska	11	12,6

Tabuľka 89 Prehľad ostatných (nekategorizovaných) lyžiarskych stredísk v ŽK[114]

Okres	**Názov**	**Kategória**	**Nadmorská výška - interval (m n.m.)**	Obmedzenie/ohrozenie prevádzky (<1000 m n.m.)	**Počet zjazdoviek**	**Dĺžka zjazdoviek (km)**
Dolný Kubín	Ski centrum Zázrivá – Kozinec		650 - 995	Ohrozené stredisko	6	5
Kysucké Nové Mesto	SKI KLUB Veľké Ostré		560 - 660	Ohrozené stredisko	2	0,8
Liptovský Mikuláš	Liptovský Ján - Ski Javorovica		672 - 936	Ohrozené stredisko	5	
	Važec-Birutova		840 - 912	Ohrozené stredisko	2	1,6
Námestovo	Lyžiarske stredisko Polhorský Hrádok		720 - 870	Ohrozené stredisko	2	1
	Ski Grúniky – Sihelné		831 - 969	Ohrozené stredisko	3	2,4
Ružomberok	Lyžiarske stredisko Smrekovica		1335 - 1400	-		
			670 - 1100	Časť strediska	3	3
Žilina	Ski Považský Chlmec		400 - 550	Ohrozené stredisko	4	1,5
	Skipark Rajecká Lesná		595 - 875	Ohrozené stredisko	5	3,3
	Straník – Teplička nad Váhom		483 - 604	Ohrozené stredisko	2	1,7
	Višňové - Holý diel		740 - 870	Ohrozené stredisko	2	1

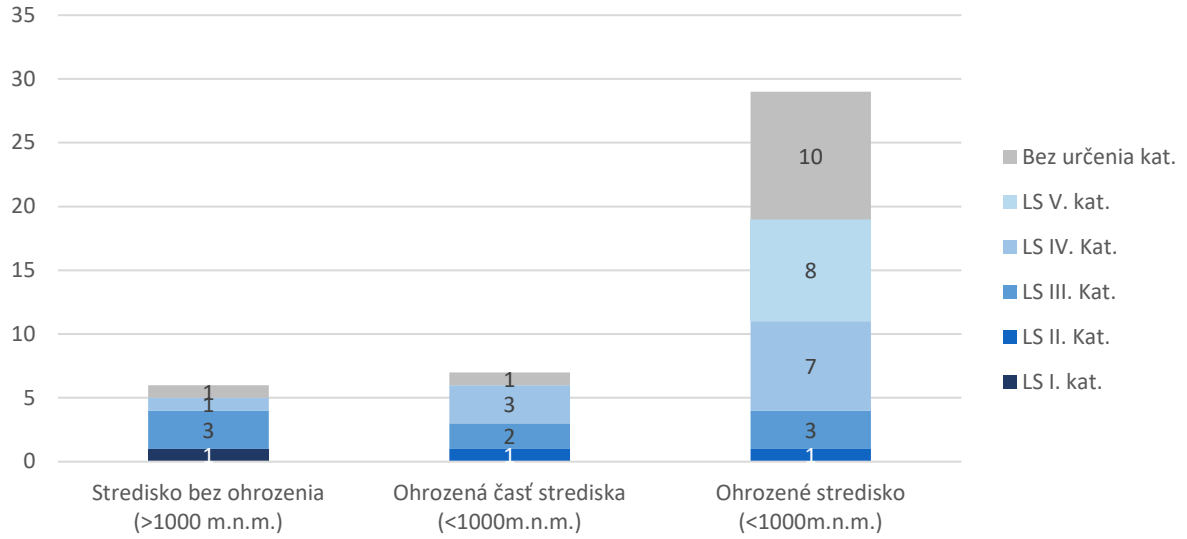
Na základe predpokladaných zmien v dĺžke trvania lyžiarskej sezóny je možné v budúcnosti (za cca 15-45 rokov) predpokladať z hľadiska zmeny prírodných podmienok obmedzenia pre väčšiu časť tohto segmentu v rámci rekreačnej infraštruktúry. Z nasledujúceho grafu je zrejmé potenciálne ohrozenie hlavne lyžiarskych stredísk IV. a V - tej kategórie a nekategorizované prakticky všetky, ktoré sú lokalizované v nižších nadmorských výškach.

Pri rozvoji cestovného ruchu je nevyhnutné počítať s postupným skracovaním lyžiarskej sezóny už v rámci návrhového obdobia ale najmä v období za horizontom návrhu. Vzhľadom na vysoký počet nadregionálne a regionálne významných lyžiarskych stredísk, pre ktoré predstavuje zmena klímy v budúcnosti ohrozenie prevádzky (19 ohrozených a 6 čiastočne ohrozených), je nutné zvážiť ich postupnú transformáciu a rozšírenie služieb aj na iné druhy turizmu.

Väčšina lyžiarskych stredísk sa z hľadiska hodnotenia charakteristického vzhľadu krajiny nachádza vo vizuálnom type krajiny B a C. Vo všeobecnosti sa preto pre lyžiarske strediská vzhľadom na charakter krajiny nepodporuje výstavba krytých lyžiarskych dráh a komplexov.

[114] vlastná analýza spracovateľa

Graf 44 Potenciálne stupne ohrozenia lyžiarskych stredísk v ŽSK v členení podľa kategórií

16 KONCEPCIA VEREJNÉHO DOPRAVNÉHO VYBAVENIA REGIONÁLNEHO VÝZNAMU

16.1 Doprava a dopravné zariadenia

16.1.1 Východiská riešení v Koncepte ÚPN R ŽK

ÚPN R ŽK Zadanie[115] uvádza ciele, ktoré je potrebné v riešení ÚPN – R ŽK dosiahnuť. V oblasti dopravy a dopravného vybavenia ide predovšetkým o:

- plnohodnotné zapojenie Žilinského kraja do medzinárodných a celoslovenských sídelných, ekologických a hospodárskych štruktúr, v oblasti dopravy prostredníctvom zlepšenia fyzickej dopravnej dostupnosti,
- vyvážený rozvoj kraja z hľadiska sídelných, socioekonomických, územnotechnických, environmentálnych a krajinno-ekologických aspektov, v oblasti dopravy prostredníctvom zabezpečenia adekvátnych environmentálne udržateľných dopravných a digitálnych prepojení sídelných a hospodárskych komplexov v urbanizovanej, vidieckej a prírodnej krajine,
- stanovenie zásad a regulatívov usporiadania verejného dopravného vybavenia,
- sídelný rozvoj vychádzajúci z princípov polycentrickej koncepcie, ktorá systém miest a obcí chápe ako sieť charakterizovanú funkčným zdieľaním úloh a špecializáciou v záujme vytvárania požadovanej spoločnej funkčnej komplexnosti, v oblasti dopravy s dôrazom na gravitačne zdôvodnenú lokalizáciu verejnej vybavenosti v prirodzených sídelných centrách s pozitívnym dosahom na prepravnú náročnosť,
- pri územnom rozvoji a tvorbe krajiny kraja zohľadniť východiskové klimatické charakteristiky a ich predpokladané zmeny k návrhovému horizontu ÚPN-R, vrátane adaptácie územia na klimatické zmeny, v oblasti dopravy s cieľom zníženia prepravnej náročnosti systému verejnej a individuálnej dopravy.

Požiadavky na riešenie verejného dopravného vybavenia definované v ÚPN R ŽK Zadanie sú usporiadané do variantných návrhov, ktoré sa v riešení jednotlivých požiadaviek líšia v závislosti od celkovej koncepcie návrhu.

V kapitole venovanej zneniu regulatívov verejného dopravného vybavenia je – rovnako ako v celom ÚPN R ŽK – uplatnené pravidlo považovať a uvádzať existujúce zazmluvnené a vykonávané stavby (dopravnej infraštruktúry) ako predpokladanú súčasť funkčného stavu. Aspekt neistoty predpokladanej funkčnosti stavieb je v prípadoch veľkých stavieb dopravnej infraštruktúry (diaľnice, rýchlostné cesty) determinovaný vplyvom ľudského faktoru zapríčiňujúceho prerušenie procesu výstavby a oddaľujúceho ukončenie stavby a jej uvedenie do prevádzky (diaľnica D1 v úseku Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, v úseku Hubová – Ivachnová).

[115] Územný plánu regiónu Žilinského kraja, III. etapa Zadanie, ďalej len „ÚPN R ŽK Zadanie“

Variant 1 je v zmysle pokynov obstarávateľa k spracovaniu ÚPN R ŽK založený na plnej akceptácii riešení uvedených v Záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011[116]. V prípade problematík, ktoré nie sú predmetom riešení v Záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011 Variant 1 postupuje podľa schválených rozvojových plánov správcov a vlastníkov predmetnej dopravnej infraštruktúry.

Pokyny obstarávateľa ÚPN R ŽK žiadajú pre **Variant 2** zachovanie výsledných riešení dopravných problematík podľa odporúčaného variantu krajskej dopravnej stratégie plánu trvalo udržateľnej mobility SURDM ŽSK[117].

V kontexte obidvoch Variantov je potrebné pripomenúť, že kritériom k zaradeniu projektov do Variantov je ich stav vo vzťahu k procesu povinného posudzovania ich vplyvu na životné prostredie[118]. V závislosti od prevažujúceho strategického charakteru projektov dopravného sektoru sa kladie dôraz na úroveň strategického environmentálneho posudzovania.

Tabuľka 90 Prehľad o riešení požiadaviek Zadania ÚPN R ŽK za Dopravu a dopravné vybavenie

ÚPN - R ŽK Zadanie, Požiadavky na riešenie verejného dopravného vybavenia definované v kap. 10		Riešenie v Koncepte ÚPN - R ŽK	
Názov	Požiadavky na riešenie	Variant 1	Variant 2
10.1 PROBLEMATIKA DOPRAVNEJ REGIONALIZÁCIE	1. Akceptovať princípy a znenie regulatívov odvolávajúcich sa na polycentrický systém ťažísk osídlenia a základné zónovanie Slovenskej republiky zo záväznej časti platnej KURS 2001 v znení KURS 2011 podporujúcej dopravnú a spádovú regionalizáciu územia Severozápadné Slovensko	Akceptovať	Akceptovať
10.2 PROBLEMATIKA DOPRAVNEJ INFRAŠTRUKTÚRY SIETI EU-RÓPSKEHO VÝZNAMU	1. Premietnuť do návrhu ÚPN-R ŽK zmenu usporiadania a terminológie koridorov a sieti TEN-T, ktorá nastala voči stavu deklarovanému v platnom znení záväznej časti KURS 2001 v znení ZaD č. 1.	Neakceptovať, zachované znenie podľa KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať
	2. Vo vzťahu k oprávnenosti rezervácie územia pre účely výstavby prieplavného spojenia Vážskej vodnej cesty s Oderskou vodnou cestou v ČR na území regiónu Kysuce v ŽK, riešiť aktualizáciu stavu na základe bilaterálnych dohôd SR a ČR ohľadom prieplavného prepojenia Vážskej vodnej cesty s Oderskou vodnou cestou v ČR.	Neakceptovať, zachované znenie podľa KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať
	3. Do návrhu ÚPN-R ŽK premietnuť výstupy z procesu spracovania dokumentu EK Stratégia pre udržateľnú a inteligentnú mobilitu dotýkajúcu sa všetkých relevantných dopravných módov s dopadom na regionálny kontext územia ŽK.	Neakceptovať z dôvodu prípravy rezortných politík SR založených na Trojpólovom usporiadaní (Západ, Stred, Východ) Slovenska	Akceptovať
10.3 INFRAŠTRUKTÚRA CESTNEJ DOPRAVY	1. Zoberať sa územnoplánovacími návrhmi na vhodné trasovanie takých cestných úsekov, ktorých územný koridor na území kraja doteraz nie je polohovo preverený a odsúhlasený na území kraja.	Akceptovať v zmysle KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať v zmysle SURDM ŽSK
	2. V kontexte s platným znením KURS 2001 v znení KURS 2011 a s platným znením ÚPN VÚC dotknutých krajov a preveriť možnosť preradenia ciest v	Akceptovať v zmysle KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať v zmysle SURDM ŽSK

[116] KURS 2011 – Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 – záväzná časť v znení KURS 2011 – zmeny a doplnky č. 1 KURS 2001 (podľa Prílohy k nariadeniu vlády č. 528/2002 Z. z. Slovenskej republiky zo 14. augusta 2002 a nariadenia vlády č. 461/2011 Slovenskej republiky zo 16. novembra 2011 ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001) ďalej len „KURS 2001 v znení KURS 2011“

[117] Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility Žilinského samosprávneho kraja, Žilinská univerzita v Žiline, Január 2021, ďalej len „SURDM ŽSK“

[118] Zákon zo 14. decembra 2005 č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej len „Zákon č.24/2006 Z.z.“

ÚPN - R ŽK Zadanie, Požiadavky na riešenie verejného dopravného vybavenia definované v kap. 10		Riešenie v Koncepte ÚPN - R ŽK	
	rámci tried I. až III. triedy na území ŽK a ostatných dotknutých krajov.		
	3. Na základe výsledkov stavebno-technickej, dopravno-inžinierskej projektovej prípravy a výsledkov základných štúdií realizovateľnosti preveriť potrebu navrhovaných obchvatov osídlenia na cestách I., II. a III. triedy na území ŽK.	V prípade ciest I. tr. akceptovať v zmysle KURS 2001 v znení KURS 2011, v prípade ciest II. a III. tr odvodiť z tohto návrhu	V prípade ciest I. až III. tr. akceptovať v zmysle SURDM ŽSK
	4. Rešpektovať výstupy Stratégie udržateľného rozvoja dopravy a mobility Žilinského samo-správneho kraja.	Neakceptovať z dôvodu rozdielnosti SURDM odporučeného riešenia a znením KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať
10.4 INFRAŠTRUKTÚRA ŽELEZNIČNEJ A INTERMODÁLNEJ/KOMBINOVANEJ DOPRAVY	1. Na základe odporučení stavebno-technickej a dopravno-inžinierskej projektovej prípravy a výsledkov základnej štúdie realizovateľnosti riešiť potrebu modernizácie hlavných a regionálnych železničných tratí a ich dopravných bodov (železničné stanice a zastávky, zriaďovacie stanice, nákladné terminály) a terminálov kombinovanej/intermodálnej dopravy na území ŽK. Požiadavku riešiť v kontexte s pripravovaným Integrovaným dopravným systémom regiónu (IDS).	Akceptovať v rozsahu rezortom dopravy pripravovaných projektov	Akceptovať
10.5 INFRAŠTRUKTÚRA LETECKEJ DOPRAVY	1. Na základe výsledkov a odporučení stavebno-technickej, dopravno-inžinierskej projektovej prípravy riešiť prípravu a modernizáciu civilných letísk, letísk určených pre letecké práce v poľnohospodárstve a heliportov leteckej záchrannej služby na území ŽK.	Akceptovať	Akceptovať
	2. Rešpektovať ochranné pásma letísk, heliportov a leteckých pozemných zariadení a plochy verejného záujmu pre vrtuľníky vrtuľníkovej záchrannej zdravotnej služby v mestách Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Martin a Ružomberok.	Akceptovať	Akceptovať
10.6 INFRAŠTRUKTÚRA VODNEJ DOPRAVY	1. Preveriť potrebu rezervácie územia pre účely výstavby Vážskej vodnej cesty a prieplavného spojenia Vážskej vodnej cesty s Oderskou vodnou cestou v ČR, na základe výsledkov a od-poručení stavebno-technickej, dopravno-inžinierskej projektovej prípravy a výsledkov základných štúdií realizovateľnosti.	Neakceptovať, zachovať znenie podľa KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať
	2. Vytvárať predpoklady pre rozvoj existujúcich a plánovaných prístavov a zohľadňovať výsledky dokumentácií, ktoré riešia rozvoj verejných prístavov Vážskej vodnej cesty po Žilinu.	Akceptovať podľa KURS 2001 v znení KURS 2011	Akceptovať
10.7 INFRAŠTRUKTÚRA VEREJNEJ HROMADNEJ DOPRAVY OSÔB	1. Preveriť možnosť rezervovania územia určeného pre modernizované a nové líniové a plošné prvky integrované do dopravného systému. Problematika, ktorú KURS 2001 v znení KURS 2011 nerieši.	Akceptovať v rozsahu rezortom dopravy pripravovaných projektov infraštruktúry podieľajúcej sa na zabezpečení ID ŽK	Akceptovať
	2. V strediskách cestovného ruchu a turizmu regionálneho až medzinárodného významu riešiť dopravu ako pružný a efektívny IDS s dôrazom kladeným na verejnú hromadnú dopravu osôb. Problematika, ktorú KURS 2001 v znení KURS 2011 nerieši.	Akceptovať v rozsahu rezortom dopravy pripravovaných projektov infraštruktúry podieľajúcej sa na zabezpečení ID ŽK	Akceptovať
10.8 INFRAŠTRUKTÚRA CYKLISTICKEJ DOPRAVY	1. Premietnuť do návrhu ÚPN-R ŽK platné koncepčné dokumenty a štúdie regionálneho a celoštátneho významu v oblasti cyklistickej dopravy a cykloturistiky (komunikácie celoštátneho, regionálneho, lokálneho významu), terminologické a	Akceptovať	Akceptovať

ÚPN - R ŽK Zadanie, Požiadavky na riešenie verejného dopravného vybavenia definované v kap. 10		Riešenie v Koncepte ÚPN - R ŽK	
	metodické princípy (Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike). Problematika, ktorú KURS 2001 v znení KURS 2011 nerieši.		

Zdroj: ÚPN R ŽK Zadanie

Plná verzia opisu súčasného stavu dopravnej tematiky je uverejnená v texte ÚPN R ŽK P+R[119]. Nižšie uvedené zdôvodňujúce texty sa opiera o tam uvedené konštatovania súčasného stavu dopravnej problematiky, zhrnuté v kapitole 16 Identifikácia problémov na riešenie, 16.8 Verejné dopravné vybavenie.

16.2 Multimodálne/Európske dopravné koridory

16.2.1 Zdôvodnenie znenia regulatívov Multimodálnych koridorov č. V. vetva Va. a č. VI. vo Variante 1 a Európskych dopravných koridorov TEN-T Rýn – Dunaj a Balt – Jadran vo Variante 2

Použitá terminológia a významy odborných pojmov Variantov 1 a 2 sa v niektorých dopravných problematikách Konceptu ÚPN R ŽK sa líšia. Dôvodom je rešpektovanie inštrukcií obstarávateľa koncipovať Variant 1 v súlade so Záväznou časťou KURS 2001 v znení KURS 2011, čo sa prejavuje predovšetkým v terminológii koridorov a sieti TEN-T a terminológie kombinovanej, (intermodálnej a multimodálnej) dopravy. Terminológia a významy odborných pojmov Variantu B sú prispôsobené súčasne platným a prijímaným odborným metodikám a normám EÚ a SR.

Kompletná sieť paneurópskych multimodálnych koridorov ITF (ECMT) a sieti TEN-T, prechádzajúcich územím Slovenska, je uvedená v záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011. V čase spracovania Konceptu Návrhu KURS 2001 v znení KURS 2011, v rokoch 2009 a 2010, bola lokalizácia koridorov a sieti TEN-T prevzatá z platného Rozhodnutie EP a č. 1692/96/ES TEN-T,[120] ktoré reflektovalo súvislosti so vstupom 10 - tich nových krajín do EÚ. V čase schválenia KURS 2001 v znení KURS 2011, dňa 16. novembra 2011, už bolo v platnosti Rozhodnutie EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T“,[121] ktoré do textovej a mapovej časti premieta vstup 10 - tich nových krajín do EÚ a ruší Rozhodnutie EP a č. 1692/96/ES TEN-T.

V prílohe č. III Rozhodnutia EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T sú uvedené nasledujúce prioritné projekty, ktoré sú vyhlásené za projekty európskeho záujmu, na ktorých sa mali začať práce pred rokom 2010, a ktoré sa dotýkajú územia ŽSK:

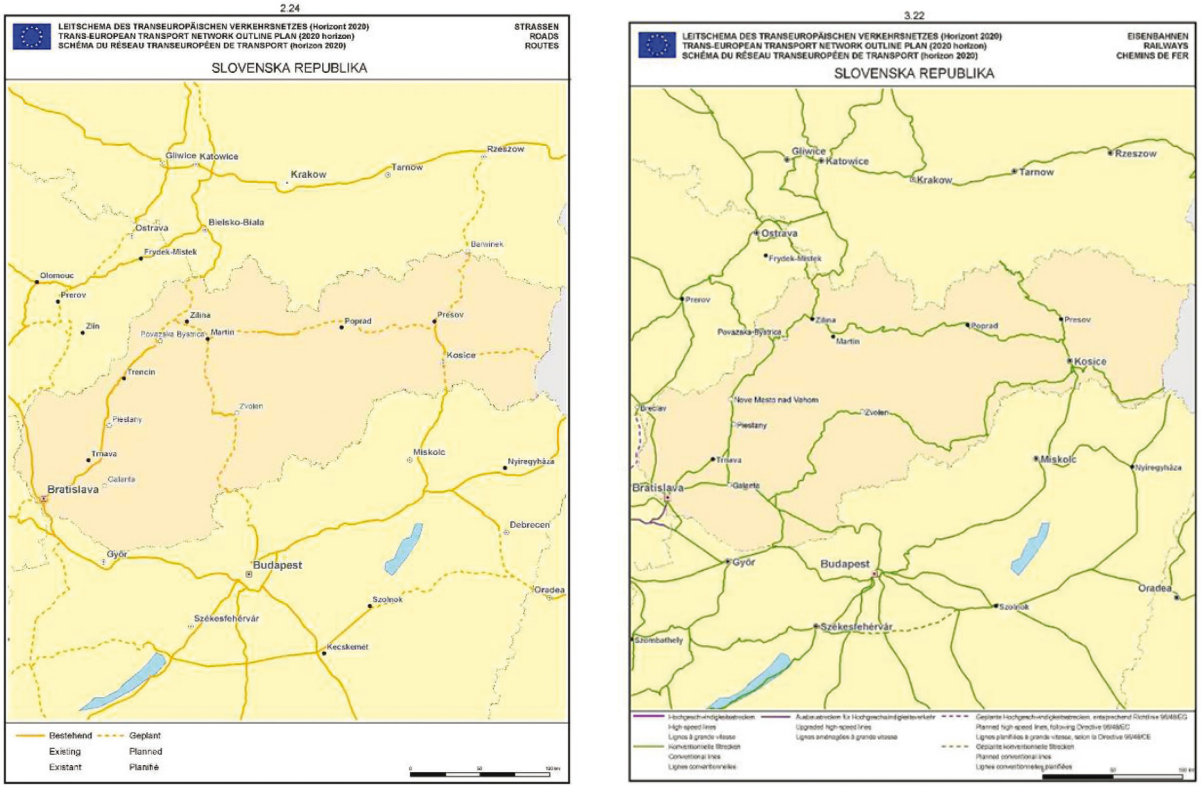
- 23. Železničná os Gdansk – Warszawa – Brno/Bratislava – Wien, úsek železnice Katowice – Žilina – Nové Mesto nad Váhom s ukončením výstavby v roku 2010 (železničná trať do značnej miery zodpovedá definícii multimodálneho koridoru č. VI), v súčasnosti rok 2022 nebola započatá a ukončená modernizácia konvenčnej železničnej trate v úsekoch Krásno nad Kysucou – Čadca – Skalité – št.hr. SR/PR,

[119] Územný plánu regiónu Žilinského kraja, II. etapa Prieskumy a rozbory, ďalej len „ÚPN R ŽK P+R“
[120] Rozhodnutie Európskeho Parlamentu a Rady č. 1692/96/ES z 23. júla 1996 o základných usmerneniach spoločenstva pre rozvoj transeurópskej dopravnej siete, ďalej len „Rozhodnutie EP a č. 1692/96/ES TEN-T“
[121] Rozhodnutie Európskeho Parlamentu a Rady č. 661/2010/EÚ zo 7. júla 2010 o základných usmerneniach Únie pre rozvoj transeurópskej dopravnej siete (prepracované znenie), ďalej len „Rozhodnutie EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T“

- 25. Diaľničná os Gdansk – Brno/Bratislava – Wien, cezhraničný úsek diaľnice Katowice – Brno/Žilina s ukončením výstavby v roku 2010 (diaľničná os do značnej miery zodpovedá definícii multimodálneho koridoru č. VI), v súčasnosti rok 2022 nebola započatá a ukončená výstavba úsekov diaľnice D3 Žilina/Brodno – Kysucké Nové Mesto – Oščadnica.

Rozhodnutie EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T“ deklaruje, že pri prognózovaní finančných potrieb Komisia primerane uprednostní projekty vyhlásené za prioritné projekty európskeho záujmu.

Schéma 15 Platné usporiadanie cestnej a železničnej siete TEN-T v čase spracovania a schválenia KURS 2001 v znení KURS 2011

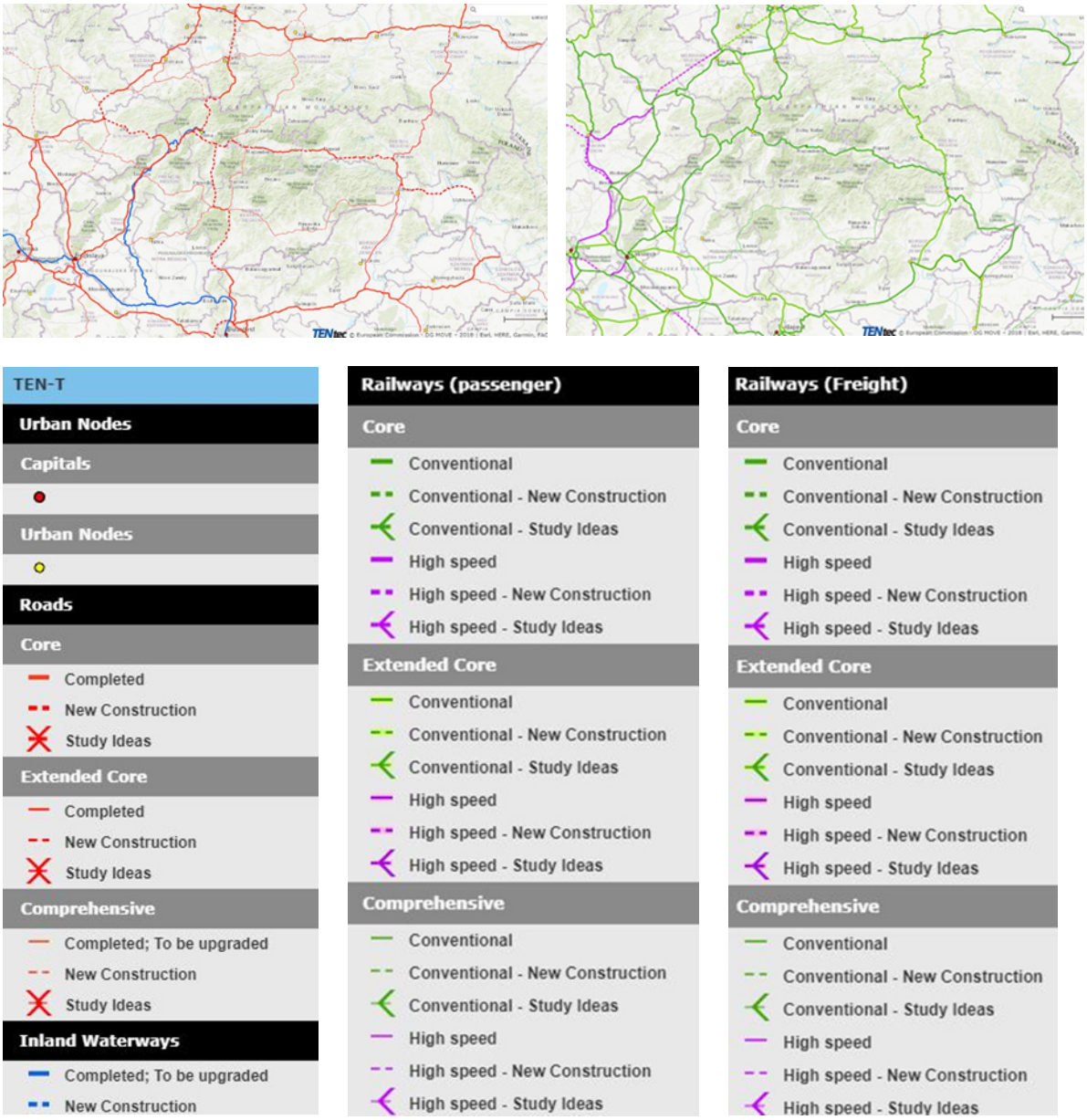

Zdroj: Rozhodnutie č. 661/2010/EÚ TEN-T

V období rokov 2021 a 2022 bol do podoby aktuálneho znenia vypracovaný Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T,[122] ktorý reprezentuje Revíziu Nariadenia o sieti TEN-T.

[122] Návrh NARIADENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY Usmernenia Únie pre rozvoj transeurópskej dopravnej siete, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (EÚ) 2021/1153 a nariadenie (EÚ) č. 913/2010 a ktorým sa zrušuje nariadenie (EÚ) 1315/2013, Strasbourg, 14.12.2021, COM(2021) 812 final, 2021/0420 (COD), ďalej len „Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T“

Schéma 16 Usporiadanie cestnej a železničnej siete TEN-T prezentované v prebiehajúcom procese schvaľovania nového Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T

Zdroj: https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html

Variant 2 Konceptu ÚPN R ŽK preberá platnú definíciu siete Európskych dopravných koridorov TEN-T Rýn – Dunaj a Balt – Jadran uvedenú prvý raz Nariadení EP a R č. 1315/2013 TEN-T[123], potvrdenú v Delegované nariadenie EK č. 2017/849 TEN-T [124] a uvádzanú i v Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T.

[123] Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 1315/2013 z 11. decembra 2013 o usmerneniach Únie pre rozvoj trans-seurópskej dopravnej siete a o zrušení rozhodnutia č. 661/2010/EÚ, ďalej len „Nariadenie EP a R a Rady č. 1315/2013“ z 11. decembra 2013, ďalej len „Nariadenie EP a R č. 1315/2013 TEN-T“

[124] Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2017/849 zo 7. decembra 2016, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1315/2013, pokiaľ ide o mapy v prílohe I a zoznam v prílohe II k uvedenému nariadeniu, ďalej len „Delegované nariadenie EK č. 2017/849 TEN-T,

Bližší popis do koridorov zaradenej siete a zariadení dopravnej infraštruktúry je uvádzaný nižšie v rámci príslušných druhov dopravy.

Problematika situovania vysokorýchlostných tratí sa odvíja od európskych kontextov smerovania jej tratí. Na území Slovenska je možné túto problematiku považovať za dlhodobo neriešenú. Štruktúra sieti TEN-T platná v čase spracovania KURS 2001 v znení 2011, ani súčasne platná štruktúra TEN-T s lokalizáciu VRT na území Slovenska neuvažuje. Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T predpokladá pripojenie Slovenska len prostredníctvom prepojenia Bratislavy na VRT v trase Viedeň – Budapešť.

Aktuálne platný dokument Harmonogram prípravy projektov ŽI 2022[125] v Prílohe č. 1 Proj.prípr. (prebieh.) štúdie avizuje spracovanie národnej štúdie uskutočniteľnosti zaoberajúcej sa danou problematikou Projekt VRT V4[126]. V prípade obidvoch Variantov Konceptu ÚPN R ŽK je ako súčasť riešení VRT trasa prevzatá v polohe z riešení problematiky v 90 tych rokov minulého storočia, lokalizovaná v trase sever – juh Katovice – Žilina – Bratislava – Viedeň. Vo variante 1 je uvedená VRT podľa KURS 2001 v Znení KURS 2011 prezentovaná ako súčasť siete TEN-T, do Variantu 2 je táto VRT prevzatá na základe jej akceptácie v platných ÚPN VÚC ŽSK a ÚPN VÚC TSK.

Záväzná časť KURS 2001 v znení KURS 2011 uvádza infraštruktúru vnútrozemskej vodnej dopravy zaradenú podľa európskych dohôd AGN (Európska dohoda o hlavných vnútrozemských vodných cestách medzinárodného významu), E 81, C – E 81 koridor rieky Váh od ústia do Dunaja po Žilinu a koridor spojenia riek E 81 Váh – E 30 Odra s prístavmi P 81 – 11 Žilina a P 81 – 12 Čadca.

Delegované nariadenie EK č. 2017/849 TEN-T uvádza ako súčasť vnútrozemských vodných ciest Vážsku vodnú cestu v úseku Komárno – Žilina. Revízia siete TEN-T Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T uvedené zaradenie nemení. Z tohto dôvodu je Vážska vodná cesta v úseku Komárno – Žilina súčasťou Variantu 2.

Variant 1 reprezentuje prevzaté riešenie dopravnej infraštruktúry uvedené v Záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011, akceptujúce a dopĺňajúce sieť TEN-T na území ŽSK podľa Rozhodnutia EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T.

Variant 2 reprezentuje odporúčané riešenie dopravnej infraštruktúry uvedené v SURDM ŽSK s aktualizáciou prvkov siete podľa Revízie TEN-T v zmysle Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T

16.2.2 Zdôvodnenie znenia regulatívov vo Dopravnej infraštruktúry alokovanej a plánovanej v trasách mimokoridorových ITF sieti vo Variante 1 a Dopravnej infraštruktúry Základnej a Súhrnnej siete TEN-T situovanej mimo Európskych dopravných koridorov TEN-T vo Variante 2

KURS 2001 v znení KURS 2011 zároveň uvádza cestnú a železničnú infraštruktúru už alokovanú i plánovanú v trasách mimokoridorových ITF sieti TEN-T, kam v pozícii prepojenia vetiev Multimodálneho

[125] Harmonogram prípravy a výstavby projektov železničnej infraštruktúry, schválený Uznesením Vlády SR č. 101 zo dňa 16. februára 2022, ďalej len „Harmonogram prípravy projektov ŽI 2022“
[126] Projekt vysokorýchlostnej trate prepojenia krajín V4, ďalej len „Projekt VRT V4“

koridoru VI. zaraďuje v trase Svrčinovec križovatka s D3 – št.hr. SR/ČR rýchlostnú cestu R5 a konvenčnú železničnú trať č. 127 (106 D) Čadca – št.hr. SR/ČR.

Z uvedených mapiek je zrejmé, že ako súčasť cestnej siete TEN-T na území SR nie sú evidované koridory rýchlostnej cesty R3 na Orave (št. hr. SR/PR – Trstená – Dolný Kubín – Kraľovany D1) a rýchlostnej cesty R1 (Ružomberok – Korytnica – Banská Bystrica). Zároveň je zrejmé, že do cestnej mimokoridorovej siete TEN-T je zaradený koridor rýchlostnej cesty R3 prechádzajúci Turcom (Martin – Kremnica – Šášovské Podradie – Zvolen – Šahy – št.hr. SR/MR).

Transformácia rýchlostnej cesty R3 v úseku regiónu Turca až po Šahy do Základnej cestnej siete TEN-T a rýchlostných ciest R3 na Orave a R1 v úseku Ružomberok – Korytnica – Banská Bystrica do Súhrnnej cestnej siete bola možná až na základe definovania Základnej a Súhrnnej siete TEN-T v Nariadení EP a R č. 1315/2013 TEN-T z roku 2013. Nakoľko Nariadenie č. 1315/2013 bolo prijaté až 2 roky po schválení Záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011, stotožniť trasy rýchlostnej cesty R1 Ružomberok – Banská Bystrica a R3 na Orave so sieťou TEN-T vo Variante 1 nie je možné.

16.2.3 Zdôvodnenie znenia regulatívov Mestských uzlov TEN-T vo Variantoch 1 a 2

Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T a predchádzajúce Nariadenia definujú Mestské uzly TEN-T ako mestské funkčné oblasti, v ktorých sa nachádzajú prvky dopravnej infraštruktúry TEN-T spojené s inými prvkami infraštruktúry a infraštruktúry pre regionálnu a miestnu dopravu. Nariadenia rozlišujú Mestské uzly v pozícii hlavných miest štátov EÚ a taktiež dopravne významných miest, ktoré sú súčasťou Európskych dopravných koridorov TEN-T. Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T zaraďuje do siete Mestských uzlov i mesto Žilina (križovatka Európskych dopravných koridorov Balt-Jadran a Rýn – Dunaj), ktoré je prostredníctvom cezhraničných projektov dopravnej infraštruktúry spoločného záujmu EU prepojené s partnerskými Mestskými uzlami EU Ostrava a Bielsko Biala.

Správa k výzvam pre mestské oblasti v období po skončení pandémie ochorenia EP pre Udržateľné mestá[127] vyzýva EU a členské štáty, aby v súlade so svojimi záväzkami podľa Parížskej dohody a cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja uprednostňovali a podporovali udržateľnú a cenovo dostupnú mestskú a prímestskú mobilitu (najmä siete cyklistických trás), alternatívnu dopravnú infraštruktúru v mestských oblastiach a ich okolí. Zároveň vyzýva aby všetky veľké mestá a mestské uzly v transeurópskej dopravnej sieti (TEN-T) vypracovali plány udržateľnej mestskej mobility do roku 2030 so zameraním na verejnú dopravu s nulovými emisiami, mobilitu chodcov a cyklistov. V týchto súvislostiach EP vyzýva EK a členské štáty aby úzko spolupracovali s regiónmi a mestami, najmä cezhranične, s cieľom zlepšiť a dokončiť chýbajúce posledné úseky infraštruktúry a multimodálne a cezhraničné spojenia v rámci TEN-T. EP sa prezentuje stanovisko, že EK by mala zabezpečiť prístup k európskym programom financovania mestskej mobility Mestských uzlov TEN-T ako sú Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond a Nástroj na prepájanie Európy.

Samotná definícia Mestských ulov i vyššie uvedené výzvy sa priamo dotýkajú riešenia dopravných problematík Mestského uzla TEN-T Žilina v územnom rozsahu Mestskej funkčnej oblasti, ktorá už má

[127] Správa k výzvam pre mestské oblasti v období po skončení pandémie ochorenia, Európsky parlament 2019 – 2024, Dokument na rokovanie, A9-0352/2021, 16.12.2021, ďalej len „Správa k výzvam pre mestské oblasti v období po skončení pandémie ochorenia EP, Udržateľné mestá“

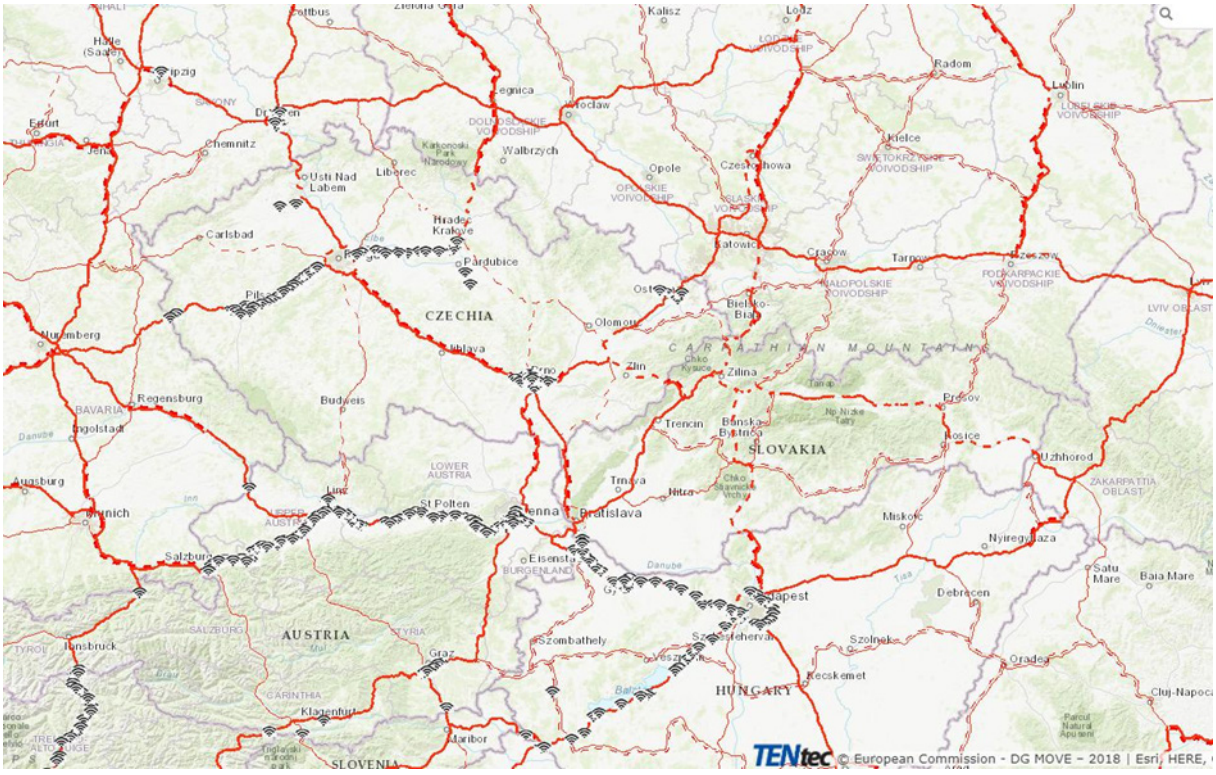
Plán udržateľnej mestskej mobility vypracovaný a schválený. Variant 2 predkladá riešenie nasledujúcich dopravných problematík v rámci územia Mestského uzla TEN-T Žilina:

- IDS ŽK ako celku vrátane Konvenčnej železničnej trate Žilina – Rajec a prípojných cyklistických komunikácií,
- Nedoriešených prvkov cestnej siete limitujúcich funkčnosť IDS ŽK a to predovšetkým na území mesta a funkčnej mestskej oblasti Žilina (IV. Okruh mesta Žilina, Preložka cesty I/64 Žilina/Bytčica – Porúbka, Pravobrežná cesta III. tr. Dolné Kysuce) a v prípadoch zlepšenia prepojenia Mestského uzla Žilina s partnerskými Mestskými uzlami Ostrava a Bielsko – Biala (Severo-východné prepojenie diaľnic D3 a D1 v trase vetvy prepojenia Európskych dopravných koridorov TEN-T Balt – Jadran a Rýn – Dunaj).

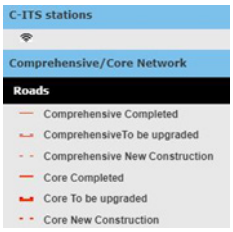
16.2.4 Zdôvodnenie znenia regulatívov TEN-T v kontexte k vybavenosti diaľnic a rýchlostných ciest

K dosiahnutiu cieľa zvýšenia bezpečnosť na cestnej premávky, optimalizácie dopravných tokov a zníženia úrovne ekologickej stopy cestnej dopravy na európskych diaľniciach a rýchlostných cestách TEN-T[128] EK predpokladá zavedenie do prevádzky staníc a zariadení C-ITS. Ide o technológie umožňujúce komunikáciu medzi vozidlami a digitálnou cestnou infraštruktúrou. Uvedený proces je obsiahnutý i v Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T a je spolufinancovaný EK prostredníctvom programu CEF. Súčasný neuspokojivý stav realizácie staníc a zariadení C-ITS na Slovensku dokumentuje nasledujúci obrázok. Súčasťou riešenia projektov diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T na území ŽSK sú v rámci ÚPN R ŽK i rezervácie územia pre stavby staníc a zariadení C-ITS.

Schéma 17 Umiestnenie Staníc a zariadení C-ITS na sieti diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T

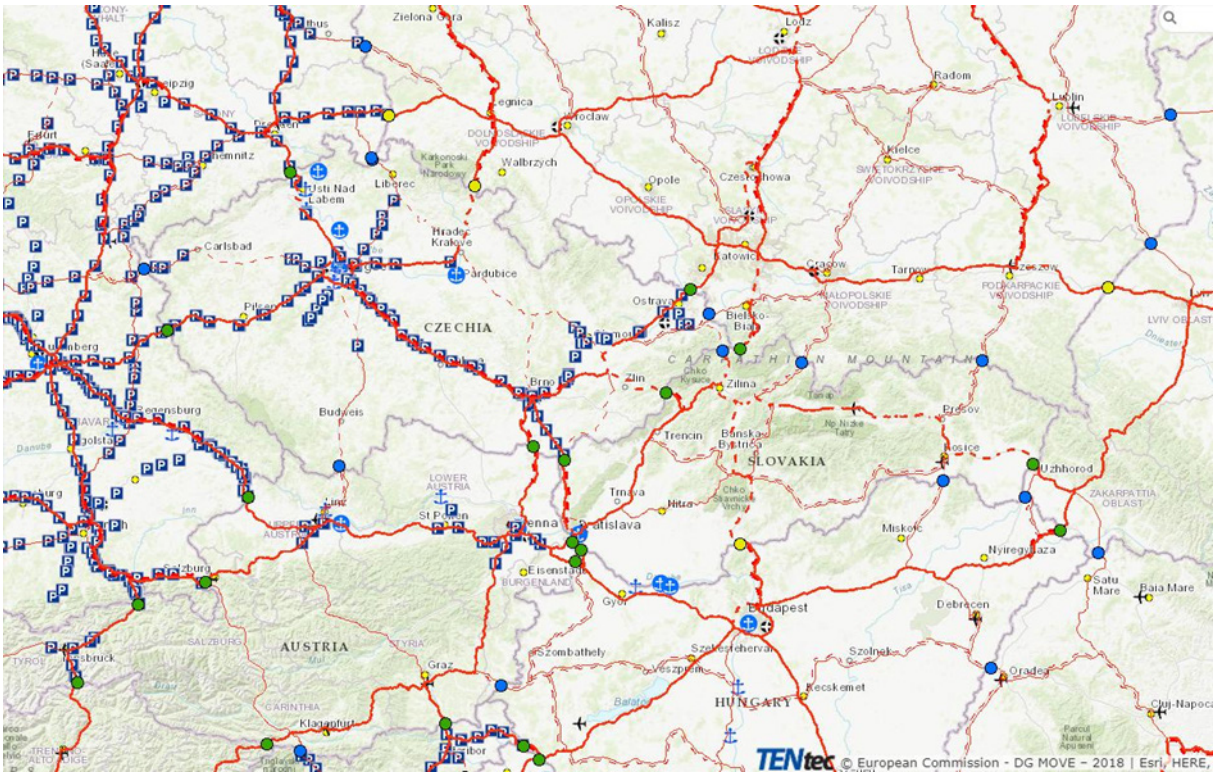
[128] Smernica EP a Rady 2010/40/EÚ zo 7. júla 2010 o rámci na zavedenie inteligentných dopravných systémov v oblasti cestnej dopravy a na rozhrania s inými druhmi dopravy, ďalej len "Smernica 2010/40/EÚ"

Zdroj: https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html

Cieľom Delegovaného nariadenia EÚ č. 885/2013[129] je zabezpečenie parkovacích miest pre komerčných užívateľov prevádzkujúcich cestnú nákladnú dopravu, ktoré im umožňujú vyhnúť sa nevhodnému parkovaniu a prispievajú k bezpečnosti vodičov a nákladu. Súčasťou riešenia projektov diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T na území ŽSK sú v rámci ÚPN R ŽK i rezervácie územia pre stavby bezpečných parkovacích plôch cestnej nákladnej dopravy. Súčasný neuspokojivý stav realizácie výstavby bezpečných parkovacích plôch na sieti diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T na Slovensku dokumentuje nasledujúci obrázok.

Schéma 18 Súčasné umiestnenie bezpečných a chránených parkovacích plôch pre nákladné a úžitkové vozidlá na sieti diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T

Zdroj: Zdroj: https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html

Program Fit for 55[130] ustanovuje iniciatívu na vybudovanie novej infraštruktúry pre využitie alternatívnych palív na pohon vozidiel v cestnej doprave, ktorú reprezentuje infraštruktúra

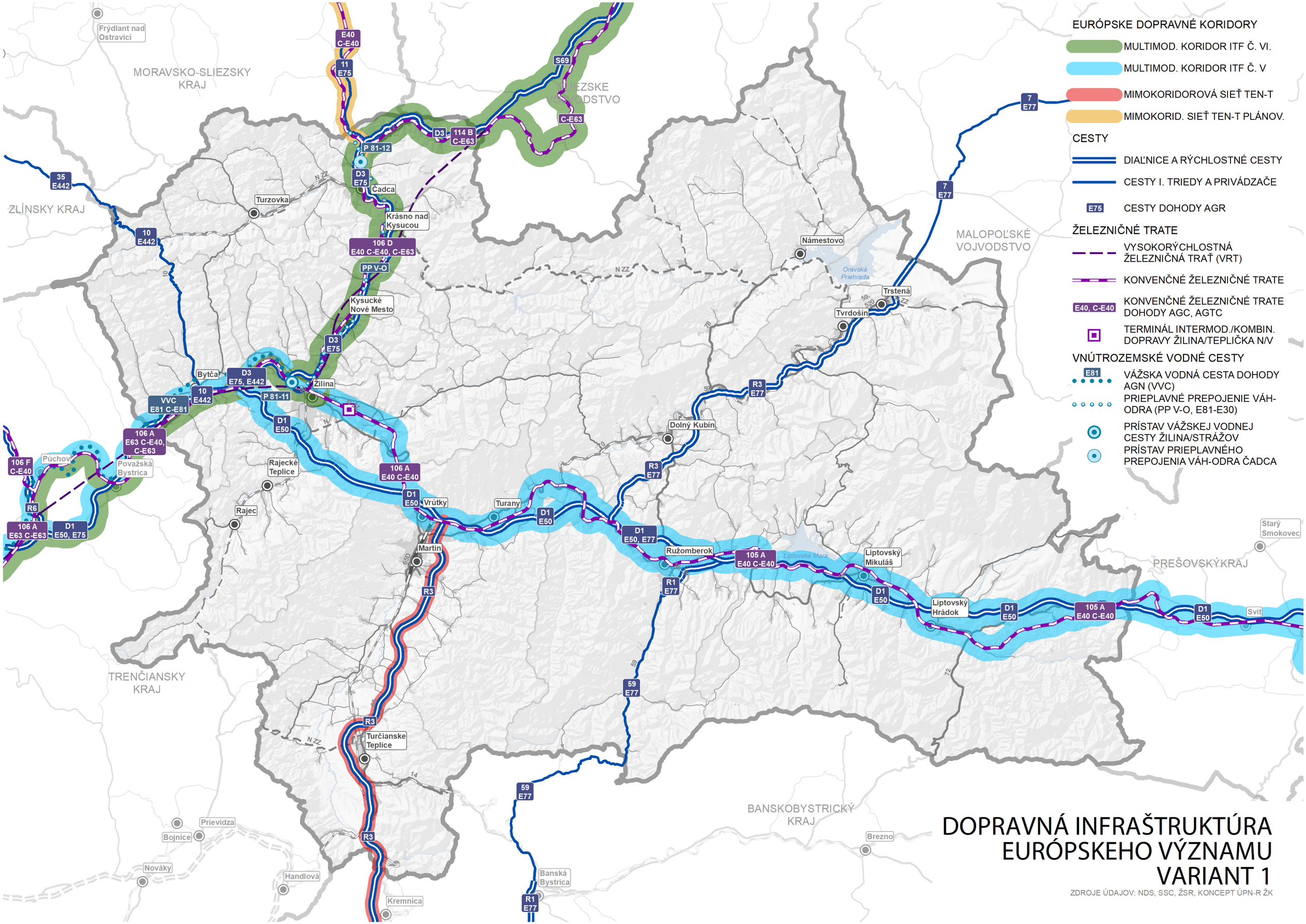
[129] Delegované nariadenie EÚ č. 885/2013 z 15. mája 2013 o informačných službách pre bezpečné a zabezpečené parkovacie miesta pre nákladné autá a úžitkové vozidlá na úrovni Únie v TEN-T v súlade so smernicou 2010/40/EÚ, ďalej len „Delegované nariadenie EÚ č. 885/2013“

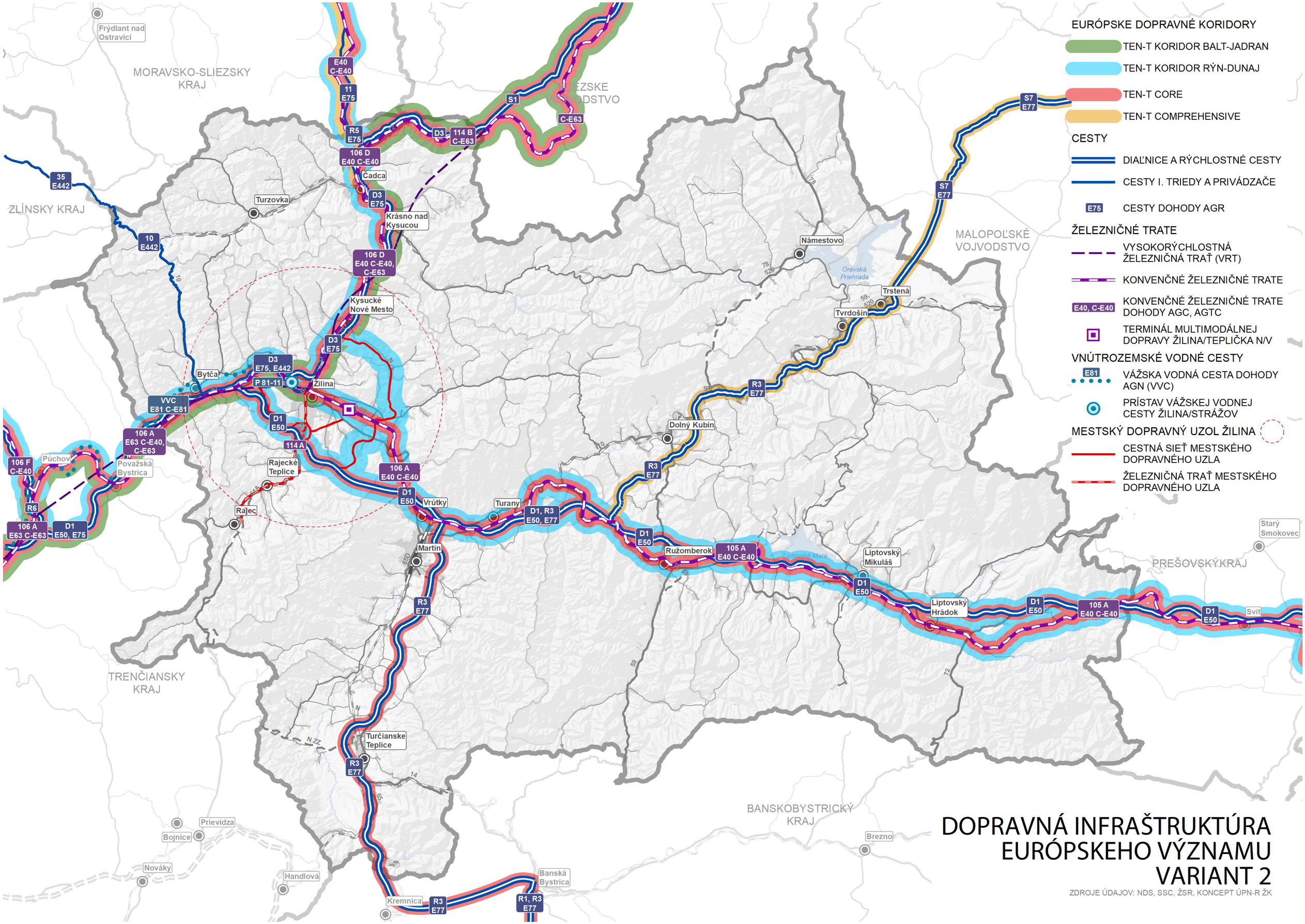
[130] Fit for 55“: plnenie cieľa EÚ v oblasti klímy do roku 2030 na ceste ku klimatickej neutralite, Čistejšia mobilita a ekologickejšie dopravné palivá, COM(2021) 550 final, ďalej len „Fit for 55“

ultrarýchlonabíjacích staníc pre elektromobily a infraštruktúra určená pre nákladné automobily na vodíkový pohon na sieti ciest TEN-T. Uvedenú infraštruktúru bude potrebné, podobne ako infraštruktúru ITS a bezpečné a chránené parkovacie miesta pre nákladné a úžitkové vozidlá, vybudovať na sieti diaľnic a rýchlostných ciest v závislosti od termínov uvedenia do prevádzky príslušných cestných komunikácií Základnej, Rozšírenej a Súhrnnej siete TEN-T.

Nakoľko Variant 1 reprezentuje prevzaté riešenie dopravnej infraštruktúry uvedené v Záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011, akceptujúce a dopĺňajúce sieť TEN-T na území ŽSK podľa Rozhodnutia EP a R č. 661/2010/EÚ TEN-T, riešenie Variantu A neobsahuje problematiku Mestských uzlov, inteligentných dopravných systémov C-ITS, bezpečných parkovacích plôch pre cestnú nákladnú dopravu a riešenie infraštruktúry pre alternatívny pohon automobilov.

Variant 2 reprezentuje odporúčané riešenie dopravnej infraštruktúry uvedené v SURDM ŽSK doplnené o aktualizáciu odporúčaného zaradenia prvkov siete podľa Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T, vrátane problematík Mestských uzlov TEN-T, staníc C-ITS, bezpečných parkovacích plôch pre cestnú nákladnú dopravu a infraštruktúry pre alternatívny pohon automobilov na sieti diaľnic a rýchlostných ciest TEN-T.

EURÓPSKE DOPRAVNÉ KORIDORY
MULTIMOD. KORIDOR ITF Č. VI.
MULTIMOD. KORIDOR ITF Č. V
MIMOKORIDOROVÁ SIEŤ TEN-T
MIMOKORID. SIEŤ TEN-T PLÁNOV.
CESTY
DIAĽNICE A RÝCHLOSTNÉ CESTY
CESTY I. TRIEDY A PRIVÁDZAČE
E75 CESTY DOHODY AGR
ŽELEZNIČNÉ TRATE
VYSOKORÝCHLOSTNÁ ŽELEZNIČNÁ TRAŤ (VRT)
KONVENČNÉ ŽELEZNIČNÉ TRATE
E40, C-E40 KONVENČNÉ ŽELEZNIČNÉ TRATE DOHODY AGC, AGTC
TERMINÁL INTERMOD./KOMBIN. DOPRAVY ŽILINA/TEPLIČKA N/V
VNÚTROZEMSKÉ VODNÉ CESTY
E81 VÁŽSKA VODNÁ CESTA DOHODY AGN (VVC)
PRIEPLAVNÉ PREPOJENIE VÁH-ODRA (PP V-O, E81-E30)
PRÍSTAV VÁŽSKEJ VODNEJ CESTY ŽILINA/STRÁŽOV
PRÍSTAV PRIEPLAVNÉHO PREPOJENIA VÁH-ODRA ČADCA
MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ
ZLÍNSKY KRAJ
TRENČIANSKY KRAJ
BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ
PREŠOVSKÝ KRAJ
MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO
Frýdlant nad Ostravicí
Turzovka
Čadca
Krásno nad Kysucou
Kysucké Nové Mesto
Bytča
Žilina
Púchov
Považská Bystrica
Rajecké Teplice
Rajec
Vrútky
Martin
Turany
Ružomberok
Liptovský Mikuláš
Liptovský Hrádok
Námestovo
Oravská Priehrada
Trstená
Tvrdošín
Dolný Kubín
Starý Smokovec
Svit
Turčianske Teplice
Prievidza
Bojnice
Nováky
Handlová
Kremnica
Banská Bystrica
Brezno
E40 C-E40
11 E75
S69
C-E63
D3 114 B C-E63
P 81-12
D3 E75
35 E442
10 E442
106 D E40 C-E40, C-E63
PP V-O
D3 E75, E442
VVC E81 C-E81
P 81-11
D1 E50
106 A E63 C-E40, C-E63
106 F C-E40
R6
106 A E63 C-E63
D1 E50, E75
106 A E40 C-E40
D1 E50, E77
R1 E77
105 A E40 C-E40
Liptovská Mara
R3 E77
59 E77
7 E77
NZZ
DOPRAVNÁ INFRAŠTRUKTÚRA EURÓPSKEHO VÝZNAMU
VARIANT 1
ZDROJE ÚDAJOV: NDS, SSC, ŽSR, KONCEPT ÚPN-R ŽK

DOPRAVNÁ INFRAŠTRUKTÚRA EURÓPSKEHO VÝZNAMU VARIANT 2

ZDROJE ÚDAJOV: NDS, SSC, ŽSR, KONCEPT ÚPN-R ŽK

16.3 Cestná doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry cestnej dopravy vo Variantoch 1 a 2

Sieť diaľnic a rýchlostných ciest

Najvyššou prioritou ŽSK v oblasti zabezpečenia udržateľnej dopravnej (vnútornej a vonkajšej) dostupnosti kraja je realizácia ID ŽK. IDS je v podstate sofistikovaný a koordinovaný systém vzájomnej nadväznosti prímestskej autobusovej dopravy (ďalej len „PAD“), mestskej hromadnej dopravy (ďalej len „MHD“), železničnej osobnej dopravy (ďalej len „ŽOD“), individuálnej automobilovej dopravy (ďalej len „IAD“), cyklistickej a pešej dopravy. V jeho rámci, má najvýznamnejšie postavenie systém hromadnej dopravy osôb. V kontexte ID ŽK zohráva významnú podmieňujúcu rolu optimálnej funkčnosti systému dokončenie a kompletizácia výstavby siete diaľnic D1 a D3, rýchlostnej cesty R3. Ich prínos spočíva v uvoľnení kapacít ciest, ktoré v súčasnosti suplujú funkciu diaľnic a rýchlostných ciest (cesty I/11, I/12, I/18, I/59, I/60, I/65), ktoré sa nachádzajú v najintenzívnejšie osídlených častiach kraja. V kongesciách uviaznuté autobusy a automobily na cestách, ktoré sú zaťažené dopravou absentujúcich diaľnic a rýchlostných ciest, neumožnia dosiahnuť optimálnu časovú previazanosť všetkých druhov dopravy IDS, zvlášť v parametroch kľúčovej časovej dostupnosti k prvkom nosného systému: železničným staniciam a zastávkam. Z uvedených dôvodov bude cieľ zvýšenia atraktivity hromadnej dopravy osôb nad úroveň IAD primárne nedosiahnuteľný. Problematike termínov dostavby úsekov diaľnic a rýchlostných ciest sú z uvedených dôvodov venované nasledujúce podrobnejšie state.

Aktuálnym schváleným koncepčným a akčným dokumentom pre cestnú sieť SR je Harmonogram prípravy projektov CI 2022[131]. Nasledujúce tabuľky prevzaté z tohto Harmonogramu identifikujú priority platné pre výstavbu diaľničnej siete. Variant 1 v zásade preberá všetky predpoklady výstavby tak ako ich rezort dopravy prezentuje vo svojom dokumente vo väzbe na usporiadanie TEN-T siete v roku 2010.

Tabuľka 91 Príprava projektov diaľnic na území ŽSK

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt	Stavba	Projekt + stavba
D1 Lietavská Lúčka - Dubná Skala (Višňové)	Vo výstavbe	87 947		2021 – 2023/2030	
Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, trasa a tunel	Vo výstavbe	265 239 623		2021 – 2025/2030	
Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, technológia tunela	Vo výstavbe	65 237 500	2021 - 2022	2023 – 2024/2030	
Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, SSÚD	Vo výstavbe	25 750 000	2022	2023 – 2024/2030	
Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala, odpočívadlo	Vo výstavbe	15 450 000		2023 - 2026/2030	
D1 Hubová - Ivachnová	Vo výstavbe	260 480 970		2021 - 2028/2030	
D1 Diaľničný privádzač Lietavská Lúčka - Žilina II. etapa	V prevádzke	10 500 759		2021 – 2023/2030	
Diaľničný privádzač - Lietavská Lúčka - Žilina I. etapa	Nezaradená				2024 - 2027
D3 Čadca, Bukov - Svrčinovec	V prevádzke	36 344 004		2021 – 2023	

[131] Harmonogramu prípravy projektov cestnej infraštruktúry – aktualizácia – nové znenie, schválený Uznesením Vlády SR č. 117 zo dňa 23. februára 2022 ďalej len „Harmonogram prípravy projektov CI 2022“

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt	Stavba	Projekt + stavba
D3 Privádzač Žilina Brodno - Kysucké Nové Mesto	Vo výstavbe	14 627 786	2021	2022 – 2025	
D3 Zelený most Svrčinovec	VO	14 010 660	2021	2022 – 2028/2030	
D3 Žilina Brodno - Kysucké Nové Mesto	3	385 897 443	2021 - 2025	2026 - 2030	
D3 Oščadnica - Čadca Bukov, 2. profil	4	175 726 903	2021 - 2026	2027 – 2031+	
D1 Turany - Hubová	7	1 195 157 241	2021 - 2025	2026 – 2031+	
D3 Kysucké Nové Mesto - Oščadnica	8	302 693 787	2021 - 2025	2026 - 2030	
D3 Skalité - št.hr. SR/PR, II. profil	Nezaradená	67 101 516			2042 – 2045*

Zdroj: Harmonogram prípravy projektov CI 2022, Príloha č. 1_Prehľad - doplnenie 22.2.2022 a Príloha č. 1_Zdrojové dáta - doplnenie 22.2.2022
Vysvetlivky: VO – proces verejného obstarávania

Pre diaľnice D1 a D3 a rýchlostnú cestu R3 v úseku Martin – Kremnica – Šášovské Podhradie – Šahy, zaradené do Základnej siete TEN-T platí povinnosť členských štátov EÚ skompletizovať výstavbu do roku 2030. Návrhový časový horizont ÚPN R ŽK je stanovený k roku 2040, čím sa v ÚPN R ŽK stráca časová porovnateľnosť s Nariadeniami EK, výhľadový horizont ÚP R ŽK je stanovený ako obdobie po roku 2040.

Úsek diaľnice D1 Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná Skala je úsekom, ktorého výstavba k súčasnému roku trvá 25 rokov. Oficiálne plánovaný termín a sprevádzkovania stavby je plánovaný k roku 2026, existujú však predpoklady, že prebiehajúca výstavba sa predĺži až do roku 2030. Varianty A a B uvažujú s ukončením stavby v rámci návrhového obdobia ÚPN R ŽK do roku 2030.

V prípade stavby diaľnice D1 v úseku Turany – Hubová rezort dopravy so splnením časovej povinnosti ukončenia výstavby k roku 2030 neuvažuje. Dôvodom k opatrnosti odhadu ukončenia stavby je jej doterajší 27 ročný priebeh prípravy výstavby.

V roku 1995 bola vypracovaná Východisková environmentálna štúdia, ktorá obsahovala i úsek Turany – Hubová, a ktorá pre tento úsek určila posudzovanie dvoch variantov, B1 červený s tunelom Korbeľka a B2 hnedozelený, povrchový v koridore cesty I/18. Proces posudzovania vplyvov na životné prostredie EIA bol v roku 2002 ukončený Záverečným stanoviskom, ktoré odporučilo variant B1 s tunelom Korbeľka s konštatovaním o koncepčnom nedostatku v absencii pripojenia D1 v smere na Oravu a Poľsko. Dňa 30. júna 2005 MDPT SR rozhodlo o vedení trasy v povrchovom variante B2, ktorý pripojenie obsahoval.

Ministerstvo dopravy a Koncesionár Slovenské diaľnice uzavreli koncesnú zmluvu 15. apríla 2009 na tzv. prvý balík PPP projektu diaľnice D1, do ktorého bol zaradený i úsek diaľnice Turany – Hubová vo variante B2. Aktivisti tretieho sektoru namietali značný zásah do chránených území sústavy Natura 2000 vrátane území Národných parkov Malá Fatra a Veľká Fatra a preto žiadali zamietnuť žiadosť NDS a.s. o predĺženie záverečného stanoviska EIA. V roku 2012 bolo preto pre úsek diaľnice D1 Turany – Hubová vypracované Hodnotenie vplyvov zámeru na lokality sústavy Natura 2000[132]. K hodnoteniu bola použitá dokumentácia pre stavebné povolenie (tunely Rojkov a Havran), ktorá bola doplnená

[132] Dálnice D1, úsek Turany – Hubová, Hodnocení vlivů na lokality soustavy Natura 2000, 11.07. 2012, Petr Roth, Ondřej Volf, Eva Chvojková, Jiří Hummel, Jan Dušek

o opatrenia navrhnuté na zmiernenie negatívnych vplyvov zámeru na predmety ochrany CHVÚ a ÚEV. Vykonané hodnotenie konštatuje že zámer stavby diaľnice D1 Turany – Hubová má v predloženej polohe významný negatívny vplyv na celistvosť ÚEV Veľká Fatra(SKUEV0238), ÚEV Malá Fatra (SKUEV0252), ÚEV Váh (SKUEV0253) a ÚEV Šíp (SKUEV0663).

Následne bol vykonaný nový proces posudzovaní vplyvov na životné prostredie, v ktorom Záverečné stanovisko z roku 2017[133] súhlasí so zmenou navrhovanej činnosti Diaľnica D1 Turany – Hubová v tzv. tunelovom variante V2 s tunelmi Korbeľka a Havran, so Strediskom údržby diaľnic v alternatíve 2 (Svošov) a s ekoduktami.

Proti výroku Záverečného stanoviska, ktoré preferuje variant V2 s tunelom Korbeľka, boli v rámci procesu EIA podané petície, rozklady a námietky miest, obcí a verejnosti z dôvodov avizovaného reálneho ohrozenia výdatných zdrojov pitnej vody lokalizovaných v horských masívoch, ktoré tunel Korbeľka pretína. Rozhodnutím MŽP SR č. 8769/2017-1.7.1 zo dňa 15.12.2017 boli podané pripomienky zamietnuté. Následne mestá, obce a aktivisti podali dňa 04.03.2018 súdnu žalobu o preskúmanie zákonnosti Rozhodnutia MŽP SR. Súd v uvedenej veci sa dodnes nekonal. Tzv. vodná EIA s podrobným hydrologickým prieskumom, ktorú rezort dopravy zadal dodatočne vypracovať ako reakciu na podanú žalobu, zatiaľ ukončená nebola.

Doterajšia dlhá história zásadných zmien trasovania diaľnice i aktuálny stav prípravy neumožňujú vykonať kvalifikované odhady termínu realizácie stavby tohto úseku diaľnice. Variant 1 predpokladá jeho realizáciu vo výhľadovom období až po roku 2040, Variant 2, na základe naliehavosti vyplývajúcej z prognózovaných intenzít dopravy v SURDM ŽSK, predpokladá jeho realizáciu v návrhovom období do roku 2040, rozhodne však nie do roku 2030 v zmysle požiadaviek EK na dokončenie stavieb Základnej siete TEN-T.

Harmonogram prípravy projektov CI 2022 predpokladá splnenie časovej povinnosti pre kompletnú diaľnicu D3, aj so započítaním súčasných úsekov Oščadnica - Čadca Bukov a Skalité - št.hr. SR/PR realizovaných v polovičnom šírkovom profile. Vzhľadom na prognózu intenzity dopravy možno v prípade úseku diaľnice Oščadnica – Čadca/Bukov konštatovať jej nedostatočnú funkčnú úroveň čo z zo zorného uhla výstavby II. profilu diaľnice po roku 2030 reprezentuje neplnenie EK predpísaných povinností časovej realizácie. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že rezort dopravy spätne posunul prípravu nezrealizovaných úsekov diaľnice D3 do štádia posudzovania vplyvov na životné prostredie EIA podľa zákona č. 24/2006 Z.z. S odvolaním sa na diagram časovej osi prípravy stavieb (tzv. míľniky prípravy stavieb) zverejnený NDS a.s. je dokončenie stavieb diaľnice D3 v úsekoch Žilina/Brodno – Kysucké Nové Mesto - Oščadnica do EK požadovaného roku 2030 vysoko nepravdepodobné.

Variant 1 navrhuje ukončenie výstavby diaľnice D3 v úsekoch Žilina/Brodno – Kysucké Nové Mesto – Oščadnica v plnom šírkovom profile v návrhovom horizonte do roku 2040, úseky dostavby na plný šírkový profil Oščadnica – Čadca/Bukov a Svrčinovec križovatka s R5 – Skalité št. he. SR/PR vo výhľadovom horizonte po roku 2040.

Variant 2 navrhuje ukončenie výstavby diaľnice D3 v plnom šírkovom profile pre celý úsek diaľnice D3 Žilina/Brodno – št.hr. SR/PR v návrhovom horizonte do roku 2040. Dôvodom časového zaradenia je

[133] Diaľnica D1 Turany – Hubová, ZÁVEREČNÉ STANOVISKO (číslo: 1294/2017-1.7/ml) vydané Ministerstvom životného prostredia SR podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (platného do 31.12.2016).

termín kompletného spojazdnenia nadväzujúcej rýchlostnej cesty S1 v Poľsku v úseku št. hr SR/PR – Zwardoň – Katovice – Pyrzowice letisko Základnej siete TEN-T – križovatka s diaľnicou A1, ktoré zvýši nároky na dostupnú kapacitu diaľnice D3 v úsekoch vybudovaných v polovičnom priečnom profile.

Zaradenie rýchlostnej cesty R1 v úseku Ružomberok – Banská Bystrica do Variantu A je vykonané na základe legislatívneho procesu SR. Zákony z rokov 2007[134] a 2008[135] zahrňujú predmetný úsek rýchlostnej cesty do siete diaľnic a rýchlostných ciest SR, v oboch prípadoch však bez bližšieho určenia koridoru, v ktorom má byť rýchlostná cesta medzi Ružomberkom a Banskou Bystricou lokalizovaná.

Predĺženie rýchlostnej cesty R1 Banská Bystrica – Ružomberok D1 bolo posúdené z hľadiska vplyvov na životné prostredie podľa Zákona č.24/2006 Z.z. v rámci strategického dokumentu celoštátneho významu, teda bez posúdenia možností variantnej lokalizácie koridoru cesty[136]. Výsledkom posúdenia strategického dokumentu je kladné záverečné stanovisko MDPT SR, akceptujúce Stanovisko MŽP SR, č. 8403/09-3.4/ml, zo 04.05. 2010, ktoré žiada vykonať podrobné posúdenie celej trasy predĺženia R1 Banská Bystrica – Ružomberok podľa zákona č. 24/2006 Z. z. procesom EIA a na základe jeho výsledkov navrhnúť účinné opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu identifikovaných vplyvov pre štádium prípravy, výstavby a prevádzky navrhovanej činnosti.

Požiadavka vykonať podrobné posúdenie celej trasy predĺženia R1 Banská Bystrica – Ružomberok podľa zákona č. 24/2006 Z. z. procesom EIA bola realizovaná prostredníctvom posúdenia Technickej štúdie cesty I/59 (R1) Banská Bystrica – hranica kraja – Ružomberok D1[137]. Technická štúdia rieši návrh lokalizácie novej trasy časti cesty E77 dohody AGR s medzinárodnou diaľkovou dopravou, ktorá je územím Slovenska trasovaná v úsekoch št.hr. MR/SR – Šahy – Zvolen – Banská Bystrica – Ružomberok – Tvrdošín – št.hr. SR/PR. Záverečné stanovisko č. 2354/2010-3.4/ml Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR vydané podľa zákona č. 24/2006 Z. z. odporúča realizáciu navrhovanej činnosti „I/59 (R1) Banská Bystrica - hranica kraja - Ružomberok D1", za predpokladu plnenia podmienok a realizácie opatrení uvedených v kapitole VI. 3 záverečného stanoviska, na ktoré sa pri rozhodovaní o povolení činnosti musí prihliadať. Nakoľko v prípade realizácie R1 v úsekoch Slovenská Ľupča – Korytnica a Korytnica – Ružomberok (pripojenie na diaľnicu D1) Záverečné stanovisko predpokladá významné vplyvy na záujmy ochrany prírody ukladá povolenie jej výstavby len v prípade preukázania naliehavých dôvodov vyššieho verejného záujmu a za podmienky uloženia kompenzačných opatrení podľa osobitného predpisu. MŽP SR, Odbor štátnej správy ochrany prírody vo svojom Rozhodnutí č. 1074/2014-2.1 o žiadosti Slovenskej správy ciest zo dňa 22.11.2010 o povolenie výnimiek z podmienok územnej a druhovej ochrany v súvislosti s prípravou a realizáciou tretieho úseku predĺženia rýchlostnej cesty R1 Slovenská Ľupča – Korytnica rozhodol o neudelení inštitútu naliehavých dôvodov vyššieho verejného záujmu stavby cesty I/59 (R1) Banská Bystrica – hranica

[134] Zákon č. 669 z 11. decembra 2007 o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov, Príloha k zákonu č. 669/2007Z. z. ZOZNAM DIAĽNIC A CIEST PRE MOTOROVÉVOZIDLÁ

[135] Zákon o pozemných komunikáciách č.135/1961 Zb. Príloha č. 2 k zákonu č. 135/1961Zb. ZOZNAM DIAĽNIC A RÝCHLOSTNÝCHCIEST

[136] Strategický dokument s celoštátnym dosahom „Nový projekt výstavby diaľnic a rýchlostných ciest, Doplnok č.1“, ktorý definuje „predĺženie trasy rýchlostnej cesty R1 Trnava – Nitra – Žarnovica – Žiar nad Hronom – Zvolen – Banská Bystrica, o nový úsek Banská Bystrica – Slovenská Ľupča – Ružomberok (pripojenie na diaľnicu D1)“, schválený Uzneseniami Vlády SR č. 882 z 3. decembra 2008 a č. 406 z 9. júna 2010 ako Príloha č. 1 Správy o plnení Programu prípravy a výstavby siete ciest I. triedy na roky 2007 – 2010, ďalej len „NPVDaRC Dop.1“

[137] Cesta „I/59 (R1) Banská Bystrica – hranica kraja – Ružomberok D1“, Zámer, Správa hodnotení, Dopravoprojekt a.s. Bratislava Divízia Zvolen, ENVING s.r.o, Rakovčík, 2009

kraja – Ružomberok D1 nad záujmy ochrany prírody území zaradených do sústavy Natura 2000 a národnej sústavy chránených území.

Záverečné stanovisko č. 387/2020-1.7/rc-R vydané na základe výsledkov procesu posudzovania vykonaného podľa ustanovení zákona č. 24/2006 Z. z. činnosti „Rýchlostná cesta R1 Ružomberok/Juh – križovatka D1“ súhlasí s realizáciou navrhovanej činnosti podľa realizačného variantu V3-oranžový v trase križovatka s I/59 Ružomberok/juh – križovatka s I/18 Ružomberok/východ – v trase existujúcej cesty I/18 – križovatka s D1 Ivachnová/Západ.

Vzhľadom na skutočnosť, že zodpovedný rezort dopravy v príprave technickej, dopravnej a environmentálnej dokumentácie stavby rýchlostnej cesty R1 nepokračoval Záverečné stanovisko č. 2354/2010-3.4/ml, podmieňujúce výstavbu rýchlostnej cesty R1 udelením inštitútu vyššieho verejného záujmu, bolo po siedmych rokoch expirované. V súčasnosti neexistuje právoplatne identifikovateľná trasa rýchlostnej cesty R1 v úseku Slovenská Ľupča – Korytnica – Ružomberok/juh. Variant 1 preto vo svojom riešení uvádza rýchlostnú cestu R1 len v úseku križovatka s I/59 Ružomberok/juh – križovatka s I/18 Ružomberok/východ – v trase existujúcej cesty I/18 – križovatka s D1 Ivachnová/Západ.

Vo Variante 2 sa usporiadanie rýchlostných ciest odvíja od odporučeného variantu SURDM ŽSK (v Koncepte SURDM ŽSK pod názvom Gravitačný variant) ktorý vzhľadom na vyššie záujmy ochrany prírody území Natura 2000 a vzhľadom na prirodzené smerovanie cestnej dopravy cez urbanizované územie neuvažuje s rýchlostnou cestou R1 a s cestou E77 v koridore Ružomberok – Banská Bystrica. Vo veci trasovania cesty E77 dohody AGR, využívanej cestnou diaľkovou nákladnou dopravou, sa návrh opiera o právoplatnú definíciu trasy na území SR uvedenú v orginálnom znení dohody AGR[138] ktorá taxatívne neurčuje jej vedenie v koridore Ružomberok – Banská Bystrica a taktiež neurčuje podmienku realizovať cestné trasy doplnkovej siete AGR (E77) výhradne formou rýchlostných ciest.

Dopravné vzťahy sú vo Variante 2 riešené lokalizáciou rýchlostnej cesty R3 a cesty E77 v trase Hubová križovatka s D1 – peáž s D1 – Martin – Turčianske Teplice s priamym pripojením do Banskej Bystrice, v poslednom úseku orientačne v trase cez Turček a Kremnické Bane. Dosiahne sa tým prirodzené trasovanie rýchlostnej cesty urbanizovaným územím Turca so 110 tisíc obyvateľmi, pričom v priestore v priemere 900 m širokého údolia potoku Revúca medzi Ružomberkom a Korytnicou v súčasnosti žije 6 tisíc obyvateľov. 6 súvislých súbežných jazdných pruhov rýchlostnej cesty R1 a súbežnej cesty I/59 poskytuje kapacitu pre automobilovú dopravu ktorá sa bežne využíva na uspokojenie dopravného dopytu v intenzívne osídlených urbanizovaných územiach. Realizácie rýchlostnej cesty R1 so súbežnou cestou I/59 tak vytvoria podmienky na intenzívnu urbanizáciu 900 m širokého územného pásu medzi Ružomberkom a Korytnicou na území ŽSK zasahujúceho do jadra chránených prírodných území, ktorý radikálne zmení charakter územia v styku dvoch Národných parkov Nízke Tatry a Veľká Fatra. ŽSK preferuje prioritu ochrany životného prostredia chránených prírodných území pred ich znehodnotením prostredníctvom ich urbanizácie ktorú iniciuje výstavba kapacitných cestných komunikácií.

[138] European Agreement on Main International Traffic Arteries, United Nations, ECE/TRANS/SC.1/2016/3/Rev.1, Economic and Social Council, Distr.: General, 1 November 2016, Original: English, „E 77 Pskov - Riga - Siauliai - Tolpaki - Kaliningrad ... Gdańsk - Elbląg - Warszawa - Radom - Kraków - Trstená - Ružomberok - Zvolen – Budapest“

Strategické dopravné dokumenty dopravného sektoru SR k rokom 2020[139] a 2030[140] vo svojom riešení uvádzajú tzv. dvojvetvovú stredoslovenskú cestnú os sever – juh pričom deklarujú rovnocennosť dvoch vetiev. Uvedený návrh cestnej osi mení platné usporiadanie Základnej a Súhrnnej cestnej siete podľa Nariadenia EP a R č. 1315/2013 TEN-T i navrhované nové znenie Návrh Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T podľa ktorých je koridor Martin – Turčianske Teplice – Korytnica – Šášovské Podhradie (R3) súčasťou Základne siete TEN-T a koridor Ružomberok – Banská Bystrica (R1) súčasťou Súhrnnej siete TEN-T.

Harmonogram prípravy projektov CI 2022 uvádza termíny výstavby rýchlostných ciest z ktorých vyplýva vyššia priorita výstavby rýchlostnej cesty R1, súčasti Súhrnnej siete TEN-T (s EK stanoveným termínom realizácie k roku 2050) ako rýchlostnej cesty R3 v úseku regiónu Turiec, súčasti Základnej siete TEN-T (s EK stanoveným termínom realizácie k roku 2030). Ide v podstate o obrátenie priorít výstavby Základnej a Súhrnnej siete TEN-T rezortom dopravy SR ktoré určujú slovenskej legislatíve nadradené Nariadenia EK k sieti TEN-T.

Tabuľka 92 Príprava projektov rýchlostných ciest

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt + stavba
R3 - Tvrdošín - Nižná	Vo výstavbe	63 525 994	2021 -2025/2030
R3 Nižná - Dlhá nad Oravou	36	199 340 403	2022 - 2030
R3 Dlhá nad Oravou - Sedliacka Dubová	35	76 585 695	2022 - 2030
R3 Oravský Podzámok - Dolný Kubín juh	63	281 641 911	2026 - 2031+
R3 Dolný Kubín juh - Križovatka D1	82	244 470 416	2024 – 2031+

Severo-južné prepojenie variant R1					
Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt + stavba	Dĺžka km	€/1 km
R1 Ivachnová /Západ križovatka D1 - Ružomberok/Východ križovatka I/18 -		99 893 206	2023 – 2030	3,00	33 297 735
R1 Ružomberok/Východ križovatka I/18 - Ružomberok/Juh križovatka I/59	Presun z prílohy 4	155 255 351	2022 - 2028	4,50	34 501 189
R1 Ružomberok/Juh križovatka I/59 - Liptovská Osada		328 009 210	2031+	9,51	34 490 979
R1 Liptovská Osada - Korytnica hranica kraja		396 663 350	2031+	11,50	34 492 465
R1 Korytnica hranica kraja - Slovenská Ľupča		191 552 167	2028+	14,90	12 855 850
R1 Slovenská Ľupča - Banská Bystrica	61	93 110 626	2021 - 2028	7,30	12 754 880
Kompletné Severo-južné prepojenie variant R1 Ivachnová/Západ D1 - Ružomberok – Korytnica - Banská Bystrica	*11*	*1 164 590 704*	*2021 - 2031+*	*50,71*	*22 965 701*

[139] Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020, Fáza I, Jún 2014, schválený Uznesením vlády SR, č. 311 z 25. júna 2014, ďalej len „SPRDI SR 2020“

140 Strategický plán rozvoja dopravy SR do roku 2030, Fáza II, December 2016, schválený Uznesením vlády SR, č. 13 z 11. januára 2017, ďalej len „SPRD SR 2030“

Severo-južné prepojenie variant R3					
Názov stavby/projektu	Prio-rita	Celkové náklady	Projekt + stavba	Dĺžka km	€/1 km
R3 Martin - Rakovo		167 680 000	2027+	14	11 977 143
R3 Rakovo - Mošovce		92 070 692	2040+	10,5	8 768 637
R3 Mošovce - Horná Štubňa		35 543 700	2028+	8,12	4 377 303
R3 Horná Štubňa - Šášovské Podhradie		303 427 600	2032+	14	21 673 400
Kompletné Severo-južné prepojenie variant R3 Martin – Šášovské Podhradie	*11*	*598 721 992*	*2027 - 2040+*	*46,62*	*12 842 600*

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt + stavba	Dĺžka km	€/1 km
R5 Svrčinovec - št. hr. SR/ČR	41	54 518 465	2031+	1,98	27 492 922

Zdroj: Harmonogram prípravy projektov CI 2022, Príloha č. 1_Prehľad - doplnenie 22.2.2022 a Príloha č. 1_Zdrojové dáta - doplnenie 22.2.2022, Príloha 6: Indikatívny harmonogram pri rozpočte 0,8% HDP (v stálych cenách roku 2020), Tabuľka 19: Indikatívny harmonogram pri rozpočte 0,8% HDP (v stálych cenách roku 2020)

Problematika cestného prepojenia diaľnice D3 križovatka Svrčinovec so št. hr. SR/ČR bola naposledy riešená v roku 2018 v predbežnej štúdii Cestné spojenie Svrčinovec - št. hr. SR/ČR [141]. Výsledok predbežnej štúdie odporúča realizovať variant bez výstavby rýchlostnej cesty R5 s využitím pôvodnej cesty I/11, s odôvodnením vysokých nákladov na výstavbu rýchlostnej cesty. Z vyššie uvedených tabuliek je zrejmé, že jednotkové náklady na stavbu rýchlostnej cesty R5 nie sú vyššie ako jednotkové náklady na výstavbu rýchlostnej cesty R1 v úsekoch Ivachnová/Západ až Korytnica. Vzhľadom na skutočnosť, že ide o predbežnú štúdiu, vzhľadom ku konfliktu odporúčaného riešenia so zastavaným územím obce Svrčinovec bez posúdenia jej dopadu na životné prostredie a vzhľadom na súvislé pokračovanie cestného ťahu v ČR v novej trase mimo zastavaného územia obcí, obidva Varianty A a B uvažujú s realizáciou rýchlostnej cesty R5 v trase Svrčinovec križovatka D3 – št.hr. SR/ČR.

Celkový charakter Návrhu A výrazne ovplyvňuje niekoľko významných aktivít zameraných na preferenciu severojužných prepravných vzťahov v strednej časti Slovenska. Ide predovšetkým o spomalenie prípravy diaľnice D3, súčasti Základnej siete TEN-T, ktoré nastane návratom pred investičného procesu stavby do štádia znovu vypracovania štúdie posudzovania vplyvov na životné prostredie EIA a ktoré posúva termín zahájenia stavby o približne 7 rokov. Naproti tomu v kvázi paralelnom koridore R3 na Orave, súčasti Súhrnnej siete TEN-T, v súčasnosti prebieha výstavba jedného úseku, dva nasledujúce úseky sú plánované na ukončenie stavby do roku 2030. V skutočnosti teda ide o opačné priority ukončenia stavieb ktoré podľa požiadaviek EK majú byť dodržané:

- diaľnica D3 v Základnej sieti TEN-T do roku 2030 ale podľa Harmonogram prípravy projektov CI 2022 v troch zo štyroch úsekov formálne do roku 2030 ale reálne návratom do štádia EIA až po roku 2030,
- rýchlostná cesta R3 v Súhrnnej sieti TEN-T do roku 2050 ale podľa Harmonogram prípravy projektov CI 2022 v troch z piatich úsekov na Orave do roku 2030.

[141] Medzinárodné cestné spojenie Svrčinovec – štátna hranica SR/ČR, Predbežná štúdia uskutočniteľnosti R5 Koncept, Január 2018 TRENECON Consulting and Planning Ltd., ďalej len „Cestné spojenie Svrčinovec - št. hr. SR/ČR“

Podľa dokumentu Priority vo výstavbe CI, UHP, 2020[142] je „TEN-T Core koridor“ severo-južného prepojenia zaradený do prioritizácie, ale nie je hodnotený z pohľadu ekonomickej návratnosti a plnenia cieľov. Dokument predpokladá povinnosť, vzhľadom na svoj rozsah a náklady, posúdiť severo-južné prepojenie samostatnou štúdiou uskutočniteľnosti podľa aktuálnej metodiky a dopravným modelom.

Podľa uvedeného dokumentu by v porovnaní s rýchlostnou cestou R1 mala druhú vetvu porovnania tvoriť trasa rýchlostnej cesty R3 presmerovaná do koridoru cez Handlovú, trasovaná následne v peáži s rýchlostnou cestou R2 po Lovčicu/Trubín. Ide o trasu ktorá je súčasťou širšie koncipovaného štúdovania usporiadania siete rýchlostných ciest investorom NDS v ŠR R3 Martin – Šášovské Podhradie[143] v ktorej sú predmetom riešenia rýchlostné cesty R2 a R3. Výrazným nedostatkom štúdijných postupov v tejto porovnávajúcej štúdii realizovateľnosti je absencia prejudikovanej trasy rýchlostnej cesty R1 Banská Bystrica – Ružomberok a taktiež absencia porovnania koridoru rýchlostnej cesty R3 v prepojení Turčianske Teplice – Banská Bystrica – Zvolen. Štúdia realizovateľnosti odporúča trasovať rýchlostnú cestu R3 - nahrádzajúcu jej úsek v koridore Kremnica (súčasť Základnej siete TEN-T) - jej trasovaním cez územie TNSK v koridore Horná Štubňa – Ráztočno – Handlová – Žiar nad Hronom. Odporúčaný variant V trasy rýchlostnej cesty R3 Horná Štubňa – Handlová – Lovčica/Trubín – Žiar nad Hronom je situovaný v území s najnižšou hustotou obyvateľov v dotknutých krajoch, v zložitých geomorfologických podmienkach (extrémne prevýšenie terénu medzi Hornou Nitrou a Turcom cca 200 m, výška mostného objektu nad terénom 154 m, 2 tunely v dĺžke 4600 m, pozdĺžny sklon až 5% v dlžke 4 400 m) čo sa odráža vo výške investičných nákladov 600 367 597 € na plný profil komunikácie v dĺžke 29 km (20 702 330 € / 1 km). Odporúčaná presmerovaná trasa rýchlostnej cesty R3 nebola posudzovaná v zmysle zákona č. 24/2006 Z.z., nie je súčasťou platných Záväzných častí ÚPN VÚC TNSK a ŽSK.

Harmonogram prípravy projektov CI 2022, schválený novým uznesením vlády SR, však od vypracovania štúdie uskutočniteľnosti upustil a v dokumente formálne predpokladá realizáciu obidvoch vetiev prepojenia (R1 aj R3 v trase cez Kremnicu) v celkovom náklade 1 763 312 696 €. Podľa Harmonogramu prípravy projektov CI 2022 boli náklady na vybudovanie vetvy:

- R1 v úseku Ivachnová/Západ D1 – Ružomberok – Korytnica – Banská Bystrica uvedené v hodnote 1 164 590 704 € (22 965 701 € / 1 km),
- R3 v úseku Martin – Turčianske Teplice – Kremnica – Šášovské Podhradie uvedené v hodnote 598 721 992 € (12 842 600 € / 1 km).

SPRDI SR 2020 a SPRD 2030 uvádzajú uvedený koridor pod názvom tzv. dvojvetvová stredoslovenská cestná os sever – juh pričom dvojvetvovosť reprezentuje rýchlostná cesta R1 v úseku Ružomberok – Banská Bystrica, súčasť Súhrnnej siete TEN-T, a rýchlostná cesta R3 v úseku Martin – Šášovské Podhradie, súčasť Základnej siete TEN-T, čo primárne vylučuje ich rovnocennosť.

Stredoslovenská iniciatíva[144] združujúca 9 miest Pohronia, Liptova a Oravy, so sídlom združenia v Banskej Bystrici, prezentuje ako svoju prioritu rýchlostnú cestu R1 v koridore Zvolen - Banská Bystrica – Korytnica – Ružomberok s pokračovaním ako rýchlostná cesty R3 Ružomberok – Trstená – št. hr.

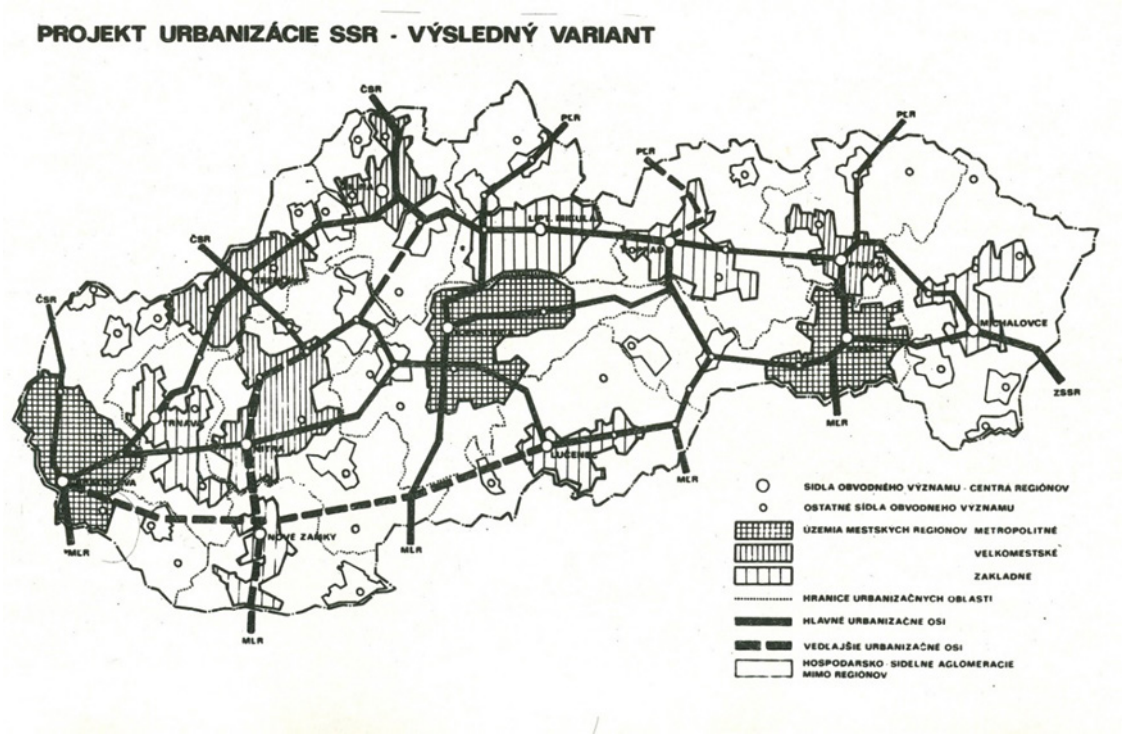
[142] Návrh Priority vo výstavbe cestnej infraštruktúry, Útvar hodnoty za peniaze, Ministerstvo financií SR / www.finance.gov.sk/uhp, schválený Uznesením Vlády SR č. 567/2020 z 16.09.2020, ďalej len „Priority vo výstavbe CI, UHP, 2020“
[143] Stavba: Rýchlostná cesta R3 Martin – Šášovské Podhradie, Časť stavby: A. Sprievodná správa Štúdia realizovateľnosti, Amberg Ingineering, 11.2015, ďalej len“ ŠR R3 Martin – Šášovské Podhradie“
[144] Zmluva o združení uzatvorená v zmysle § 829 Občianskeho zákonníka s názvom Iniciatíva stredné Slovensko, ďalej len „Iniciatíva stredné Slovensko“

SR/PR a Zvolen – Krupina – Šahy št. hr. SR/MR. Podporu rýchlostnej cesty R1 dopĺňa vyslovená ambícia Stredoslovenskej iniciatívy vyzývajúca na pričlenenie regiónov Oravy a Liptova k Banskobystrickému samosprávnemu kraju.

V rámci ID ŽK je prínos realizácie rýchlostnej cesty R1 v úseku Ružomberok – Banská Bystrica prakticky zanedbateľný. Projekt ID ŽK, v súlade s intenzitou sídelných vzťahov na Považí a s formuláciou dopravnej regionalizácie v Záväznej časti KURS 2001 v znení 2011 (Považie alebo Severozápadné Slovensko), plánuje vo svojej 4. etape funkčné prepojenie s IDS Trenčianskeho kraja.

Preferencia uvedených severojužných vzťahov Variantu A, ktorá je v konflikte s európskymi princípmi polycentrického priestorového plánovania, smeruje k územnému usporiadaniu v čase ČSSR, Západoslovenský kraj, Stredoslovenský kraj, Východoslovenský kraj, v zmysle vtedajšieho Projektu urbanizácie SSR 1976[145], v súčasnosti regióny NUTS 2 Slovensko Západ, Slovensko Stred, Slovensko Východ. Variant 1 možno preto označiť prívlastkom Stredoslovenský variant, podľa Konceptu KURS 2001 taktiež Trojpólový variant, ktorý bol v pripomienkovom konaní KURS 2001 odmietnutý na prevzatie do výsledného Návrhu KURS 2001.

Schéma 19 Projekt urbanizácie Slovenskej socialistickej republiky, výsledný variant

Zdroj: Ing.arch. Ivan Michalec, CSc. Metóda, technika a nástroje územného plánovania v podmienkach nášho socialistického zriadenia, 1976

Schéma Projektu urbanizácie SSR 1976 znázorňuje hlavné a vedľajšie urbanizačné osi ktoré sa sú zároveň navrhnuté na lokalizáciu siete diaľnic a rýchlostných ciest. Na území ŽSK sa uvedený návrh stotožňuje so súčasným preferovaním rýchlostnej cesty R1 Ružomberok - Banská Bystrica a celej osi

[145] Projekt urbanizácie Slovenskej socialistickej republiky, výsledný variant, schválený Uznesením Vlády SSR č. 284/1976, ďalej len „Projekt urbanizácie SSR 1976“

Trstená – Banská Bystrica – Šahy a taktiež sa zhoduje s návrhom Priority vo výstavbe CI, UHP, 2020 na rýchlostné prepojenie Martin – Turčianske Teplice – Handlová – Žiar nad Hronom.

V uvedenom kontexte je potrebné uviesť, že ÚPN R ŽK vo Variante 2 nepodporuje realizáciu kapacitných komunikácií v koridoroch s nízkou intenzitou severojužných sídelných vzťahov medzi Žilinským a Banskobystrickým krajom ktorá je daná riedko osídleným prírodným územím Nízkych Tatier a Veľkej Fatry, geomorfologicky a regionálne oddeľujúcim Považie od Pohronia.

V celoštátnom kontexte sídelnej štruktúry Návrh B preferuje lokalizáciu dopravnej infraštruktúry v koridoroch najsilnejších sídelných väzieb, v údoliach Váhu, Kysuce, Turca a Oravy. Rovnaký princíp akceptácie sídelnej a dopravnej regionalizácie je v Návrhu B použitý i pre kreovanie dopravnej infraštruktúry na krajskej a regionálnej úrovni. Na úrovni krajskej je zrejmý vzájomný presah sídelných a dopravných väzieb v údolí Váhu s krajom Trenčianskym, ktorý sa v Návrhu B prejavuje akceptáciou uvedeného stavu a podporou prepojenej dopravnej infraštruktúry.

Vzhľadom na skutočnosť, že intenzita sídelných a dopravných väzieb je na území ŽSK najvyššia v priestore údolia Váhu, v ktorom sa kumulujú väzby cezhraničnej až regionálnej úrovne, možno Variant 2 označiť prívlastkom Považský variant, podľa KURS 2001 taktiež Polycentrický variant.

Sieť ciest I. , II. a III. triedy

Harmonogram prípravy projektov CI 2022 uvádza niektoré realizácie stavieb ciest I. tr. ktoré sú súčasťou ÚPN R ŽK ale do Harmonogramu nie sú zaradené. Obidve stavby sú do Variantov A a B ÚPN R ŽK zaradené na základe preukázania ich dopravnému prínosu v systéme obsluhy územia.

Tabuľka 93 Príprava projektov ciest I. tr., existujúce projekty nezaradené v prioritizáci Harmonogramu prípravy projektov CI 2022

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt + stavba	
I/18 Žilina juhovýchod (Strečno/Zlatné – premostenie VD Žilina - Gbeľany)	Nezaradená		2025 - 2028	
I/64 Žilina juhozápad (IV. okruh mesta Žilina – Východ)	Nezaradená		2026 - 2029	

Zdroj: Harmonogram prípravy projektov CI 2022, Príloha č. 1_Zdrojové dáta - doplnenie 22.2.2022

Harmonogram prípravy projektov CI 2022 predpokladá v roku 2022 spracovanie štúdie "I/78 Horský priechod Príslop - technická štúdia". Predmetný úsek cesty, definovaný ako preložka cesty I/78 Sedlo Príslop, je v ÚPN R ŽK súčasťou Variantu B so zdôvodnením na význam cesty vo vzťahu k prognózovanému rastu populácie a automobilizácie okresu Námestovo a vo vzťahu k nevyhovujúcim stavebnotechnickým parametrom cesty bez zabezpečenia zimnej údržby. Variant 2 zároveň predpokladá realizáciu obchvatov obcí Hruštín, Babín a Lokca ktoré však nie sú súčasťou rozvojových plánov SSC.

Harmonogram prípravy projektov CI 2022 taktiež uvádza projekty modernizácii, rekonštrukcii a opráv ciest I. triedy, ich križovatiek ktorých prínosom bude zlepenie plynulosti a pasívnej bezpečnosti cestnej premávky. Vzhľadom na predpoklad minimálnych územných záberov nad terajší rozsah cestnej siete podstata ich riešenia spočíva v územných plánoch miest a obcí. Nasledujúca tabuľka prináša prehľad ich predpokladaného priemetu do ÚP miest a obcí.

Tabuľka 94 Projekty na cestách I. triedy

Názov stavby/projektu	Priorita	Celkové náklady	Projekt + stavba	

Modernizácia a rekonštrukcia mostov ciest I. triedy - 2. fáza	Ukončené/vo výstavbe			
Výstavba a zlepšenie bezpečnostných parametrov mostov na cestách I. tried 1. etapa	Ukončené/vo výstavbe			
I/70 Dolný Kubín, križovatka	Známe projekty a obstarávané projekty Úpravy existujúcich križovatiek	541 000	2022	
I/78 Zubrohlava, Klín - križovatky		1 910 000	2023 - 2024	
I/65 Košťany nad Turcom - križovatka		2 921 851	2023 - 2024	
I/65 D Martin - križovatka		1 649 786	2023	
Križovatka ciest I/65 a I/14		673 231	2022 - 2023	
I/78 Horský priechod Príslop - technická štúdia	Štúdie	100 000	2022	
Modernizácia vybraných úsekov ciest I. triedy v ZA a TN kraji - I/10 Kolárovice (Čiakov)	Projekty hodnotené v prioritizácii, Rekonštrukcia 1323 km ciest I. triedy	16 491 998	2022 - 2024	
Modernizácia vybraných úsekov ciest I. triedy v ZA a TN kraji - I/18 Ľubela - Liptovský Mikuláš		7 854 125	2021 - 2022	
Modernizácia vybraných úsekov ciest I. triedy 2. etapa v ZA a TN kraji - Rekonštrukcia cesty I/64 Rajecká Lesná - Rajec		2 958 674	2022	
Modernizácia vybraných úsekov ciest I. triedy v ZA a TN kraji - I/59 Liptovská Osada - Korytnica		4 551 604	2022 - 2023	
Modernizácia vybraných úsekov ciest I. triedy 2. etapa v ZA a TN kraji - Rekonštrukcia cesta I/59 Liptovská Osada - Ružomberok		6 648 338	2023 - 2024	
Výstavba a zlepšenie bezpečnostných parametrov mostov na cestách I. tried 1. etapa				

Zdroj: Harmonogram prípravy projektov CI 2022, Príloha č. 1_Balíky projektov - doplnenie 22.2.2022, Príloha 6: Indikatívny harmonogram pri rozpočte 0,8% HDP (v stálych cenách roku 2020), Tabuľka 19: Indikatívny harmonogram pri rozpočte 0,8% HDP (v stálych cenách roku 2020),

Rovnako i problematika návrhov na nové zaradenie do tried ciest – pokiaľ nie je spojená s realizáciou obchvatov obcí a preložiek – nemá zásadný vplyv na rezerváciu nového územia. S pretriedením ciest je obvykle spájaná rekonštrukcia alebo homogenizácia parametrov cesty na celej pôvodnej trase.

Vo Variante 1 je pretriedenie ciest determinované priradením nového funkčného významu cesty v sídelnom kontexte podľa KURS 2001 v znení KURS 2011. Uvedené zmeny sa dotýkajú zaradenia cesty I/64 v úseku Žilina – Nitrianske Pravno do nadregionálnej významovej kategórie čo sa premietlo do zaradenia cesty do siete ciest II. triedy. V období rokov 2011 je uvedený návrh pretriedenia spájaný s vytvorením nového cestného ťahu, pozostávajúceho s existujúcich ciest II. a III. triedy, ciest celoštátneho významu (ciest I. triedy) Turčianske Teplice – Nitrianske Pravno. Jeho význam je viazaný na kompletizáciu rýchlostnej cesty R3 na Turci pričom sa predpokladalo, že kvalitné cestné prepojenie Hornej Nitry a Turca prispeje k zníženiu negatívnych sociálnych dopadov na región prechádzajúci hospodárskou transformáciou. SURDM ŽSK vo svojom dopravnom modely potvrdil dopravnú atraktivitu tohto cestného prepojenia na úrovni ciest I. triedy, pričom realizáciu odklonu rýchlostnej cesty R3 do koridoru Horná Štubňa – Sklené - Ráztočno križovatka s R2 – peáž s R2 – Handlová – Žiar nad Hronom

vyhodnotil ako funkčne nadbytočnú trasu, v opačnom smere taktiež nadbytočne alternujúcu dopravnú funkciu diaľnice D1 na Považí (prepojenie R2 Handlová – R8 Pravotice - R8 Nitra alebo R2 Handlová - R2 Bánovce nad Bebravou – D1 Trenčín). Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra v trase cestného ťahu III/2183 a II/519 je súčasťou Variantu 1 i 2.

Vo Variante 1 je uvádzaná nová cesta I.tr. v trase cestného ťahu II/487, II/520 ktorá je v záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011 označená ako súčasť súvislého cestného ťahu na severnom Slovensku v línii ČR – Makov – Čadca – Krásno nad Kysucou – Nová Bystrica – Námestovo – Tvrdošín – Suchá Hora – PR – Zakopané – SR – Spišská Stará Ves – Bardejov – Svidník. V uvedenom kontexte i v snahe zmierniť konflikt cesty I/78 s jadrom mesta Námestovo bola v KURS 2001 v znení KURS 2011 pretriedená cesta I/78 Ťapešovo – Námestovo – Oravská Polhora št.hr. SR/PR do siete ciest II. triedy a zároveň bola paralelná cesta III/2270 Zakamenné – Novoť – št.hr. SR/PR zaradená do siete ciest II. triedy.

Variant 2 plánujúci stavbu preložky železničnej trate v Liptovskom Mikuláši taktiež plánuje realizovať preložku cesty I/18 v úseku Liptovský Mikuláš/Benice - Liptovský Mikuláš/Stošice súbežnú s preložkou konvenčnej železničnej trate. Na uvedené projekty je logicky naviazaná i plánovaná preložka cesty II/584 v úseku Liptovská Ondrášová - Liptovský Mikuláš/Benice, využívajúca koridor opusteného telesa preloženej železničnej trate. Variant 2, ktorý neuvažuje s výstavbou rýchlostnej cesty R1 na území ŽSK, zároveň v koridore vo Variante 1 plánovanej rýchlostnej cesty R1 Ružomberok/Juh – Ivachnová/Západ D1 plánuje výstavbu preložky cesty I/59 v peáži s cestou I/18.

Z dôvodu realizácie rýchlostnej cesty R3 v trase existujúcej cesty I/65 v úseku Rakovo – Mošovce plánuje Variant 2 realizovať súbežnú cestu I/65 v trase rekonštruovaných ciest II/519, III/2176 a nového úseku cesty s pripojením do križovatky s R3 Mošovce (Príbovce - Moškovec – Borcová – Mošovce)

Preložky ciest II. a III. triedy boli súčasťou dopravnoinžinierskej analýzy založenej na vykonaných profilových, smerových a anketových prieskumoch cestnej dopravy v SURDM ŽSK. Na základe analýzy a prognózy smerovania cestnej dopravy boli vykonané odporučenia realizácie a časového zaradenia preložiek a obchvatov ciest ktoré boli premietnuté do Variantu 1 a 2. Ich zaradenie vo variantoch sa vzájomne líši v závislosti od preferencií návrhov zaradenia ciest do tried.

16.4 Železničná a kombinovaná/multimodálna doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry železničnej a kombinovanej/multimodálnej dopravy vo Variantoch 1 a 2

Hlavné konvenčné železničné trate I. a II. kategórie, vedľajšie trate regionálneho významu

Konkrétne zaradenie hlavných konvenčných tratí I. kategórie do systémov Európskych dopravných koridorov je opísané v časti venovanej sieťam TEN-T.

Zásadný rozdiel v ponímaní plánov rozvoja železničnej a multimodálnej infraštruktúry ktorý sa premieta do riešení Variantov A a B spočíva v nastavení do plánov modernizácii alebo revitalizácií konvenčných železničných tratí na území ŽSKw. Kľúčovým platným slovenským dokumentom stanovujúcim obsah a rozsah rozvoja infraštruktúry železničnej dopravy je Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022.

Do pojmu revitalizácia trate Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 zahrňuje nasledujúce prínosy

- zvýšenie bezpečnosti a plynulosti železničnej dopravy,
- skrátenie jazdnej doby vlakov
- úsporu prevádzkových nákladov

ktoré sú zabezpečené prevažne technologickými úpravami existujúcej železničnej trate.

Pod pojmom modernizácia železničných tratí sú v prílohách Harmonogramu prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 obvykle zahrnuté projekty ktoré:

- zvyšujú traťovú rýchlosť a skracujú jazdnú dobu vlakov
- zvyšujú bezpečnosť a plynulosť železničnej dopravy
- prinášajú úsporu prevádzkových nákladov

ktoré sú zabezpečené

- realizáciou stavebných úprav v existujúcich líniách železničnej trate a na železničných pozemkoch,
- stavebnými úpravami v nových trasách s pozmeneným smerovým a výškovým vedením,
- stavebnými úpravami s realizáciou nových mostných objektov a tunelov

Jediným projektom modernizácie konvenčnej železničnej trate na území ŽSK so zásadnou zmenou vedenia trate v novom koridore je modernizácia trate č. 180c v úseku Liptovský Mikuláš/Palúdza – Liptovský Hrádok. V minulých programoch plánovaná modernizácia a preložka železničnej trate č. 127b v úseku Krásno nad Kysucou – Čadca s tunelom je v Harmonograme prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 nahradená revitalizáciou trate v tom istom úseku s traťovou rýchlosťou 90 km/h.

Za najvýznamnejšie súčasne realizované projekty a projekty vo vysokom stupni prípravy Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 považuje:

- modernizáciu uzla Žilina,
- modernizáciu železničného úseku Čadca - Svrčinovec - št. hranica ČR/SR (3. etapa).

Výstavba terminálov integrovanej osobnej prepravy (ďalej len „TIOP“) je v Harmonograme prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 uvažovaná len na území BSK. Absenciu realizácie TIOP vo väzbe s ID ŽK možno považovať za výrazný negatívny faktor ovplyvňujúci investičnú pripravenosť a uskutočniteľnosť integrovanej dopravy osôb na území ŽSK.

Tabuľka 95 Príprava a realizácia projektov modernizácie* a revitalizácie tratí Základnej siete TENT a hlavných tratí na území ŽSK

Por.*	Trať	Projekt	Investičné/celkové náklady (mil. €)	BCR	Návratné	Variant	Zaradenie v harmonograme	Poznámka
	ZAO, ZAT	Dostavba zriaďovacej stanice Žilina Teplička a	/310,796				áno	Veľké projekty v realizácií, modernizácia

Por.*	Trať	Projekt	Investičné/celkové náklady (mil. €)	BCR	Návratné	Variant	Zaradenie v harmonograme	Poznámka
		nadväzujúcej železničnej infraštruktúry uzle Žilina						
	180b	ŽST Kraľovany - ŽST Lubochňa	/12,213				áno	Veľké projekty v realizácií, rekonštrukcia koľají č. 1, 2
4	180b	Liptovský Mikuláš/Paludza - Vrútky	528,4	1,7	áno	160 km/h	nie	Modernizácia po 2030
6	ZAO	Varín - Žilina	298,3	1,7	áno	160 km/h	nie	
10	180a	Vrútky - Varín	236,1	1,1	áno	160 km/h	nie	
15	127a	Modernizácia železničného úseku Čadca - Svrčinovec - št. hr. ČR/SR (3. Etapa)	77,1/90,064	0,8	nie	120 km/h	áno	Projekty vo vysokom stupni prípravy, modernizácia trate
	180b	Ružomberok - Ľubochňa	2,0				áno	Projekty vo vysokom stupni prípravy, sanácia skalného svahu nad železničnou traťou a telesom cesty III/2211
16	180c	Liptovský Hrádok - Liptovský Mikuláš/Paludza	343,3	0,8	nie	160 km/h	nie	Preložka trate v Liptovskom Mikuláši
	180c	Liptovský Hrádok - Liptovský Mikuláš	76,274				áno	Revitalizácia trate, bez preložky trate v Liptovskom Mikuláši
18	127b2	Čadca - Krásno	77,6	0,7	nie	90 km/h	nie	Nové projekty podľa priorizácie, Revitalizácia trate
20	127b1	Čadca	92,2	0,6	nie	120 km/h	nie	
21	180d	Štrba (Lučivná) - Liptovský Hrádok	264,4	0,5	nie	160 km/h	nie	
	171b, 170a	Horná Štubňa - Dolná Štubňa - Vrútky	20,054				áno	Náhradné projekty do realizácie, revitalizácia trate

Zdroj: Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022, Priloha č. 1_3b TENT modernizacie.pdf, Priloha č. 1_Harmonogram.pdf; Vysvetlivky: BCR – pomer výnosov a nákladov

V kontexte so Správou k výzvam pre mestské oblasti v období po skončení pandémie ochorenia EP - Udržateľné mestá i s Dokumentom EK FIT for 55 sa stáva jednou z najdôležitejších zložiek programu rozvoja dopravnej infraštruktúry v EÚ elektrifikácia konvenčných železničných tratí. Jej význam rastie s prijatými strategickými rozhodnutiami o prioritnom postavení železničnej dopravy osôb v rámci Integrovaných dopravných systémov. ŽSK na rozvíja plány ID ŽK práve na zvýšení konkurencie schopnosti železničnej dopravy vo vzťahu k IAD. Z oblasti elektrifikácie tratí nie je do Harmonogramu prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 zaradená konvenčná železničná trať z územia ŽSK.

Tabuľka 96 Príprava projektov elektrifikácie tratí

Poradie	Trať	Projekt	Investičné náklady (mil. €)	BCR	Návratnosť	Zaradenie v harmonograme
7	170a	Dolná Štubňa - Vrútky	55,1	1,3	áno	nie
18	170b	Banská Bystrica - Dolná Štubňa	39,0	0,8	nie	nie
26	145a	Horná Štubňa - Prievidza	37,1	0,4	nie	nie
27	171b	Horná Štubňa - Dolná Štubňa	8,7	0,3	nie	nie
28	171a	Hronská Dúbrava - Horná Štubňa	45,6	0,3	nie	nie
29	126a	Žilina - Rajec	20,6	0,2	nie	nie
30	181a	Kraľovany - Trstená	56,1	0,2	nie	nie
36	128a	Čadca - Turzovka	13,7	0,1	nie	nie
37	128a	Turzovka - Makov	11,9	0,1	nie	nie

Zdroj: Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022, Priloha c. 1_4a Elektrifikacie.pdf; Vysvetlivky: BCR – pomer výnosov a nákladov

Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022 predpokladá, že súčasne realizované projekty budú realizované do roku 2024. Projektová príprava projektov vo vysokom stupni prípravy je predpokladaná v rokoch 2022 až 2024, následnou realizáciou až do roku 2029. Nové projekty podľa priorizácie boli do Harmonogramu zaraďované postupne na základe najlepšieho ukazovateľa BCR.

V súčasnom kontexte vedomostí o prínosoch projektov revitalizácie konvenčných železničných tratí nie je možné presnejšie kvalifikovať ich prínos v zapojení do ID ŽK. Z uvedeného zorného uhla je potrebné vykonať podrobnejšie realizačné štúdie zapojenia revitalizovaných tratí do ID ŽK. Aj bez týchto štúdii je však oprávnené konštatovať nulovú funkčnosť súčasných parametrov predovšetkým vedľajších tratí regionálneho významu.

Variant 1 obsahuje projekty revitalizácie vedľajších tratí regionálneho významu v rozsahu ich zaradenia do realizácie, teda nad rámec stavu v Harmonograme prípravy a výstavby projektov ŽI 2022, ktorý ich do Harmonogramu nezaraďuje. Variant 2 taktiež - avšak na vyššej kvalitatívnej úrovni - reaguje na kritéria ktoré by mali spĺňať železničné trate zapojené do ID ŽK. Nad rámec Harmonogramu uvažuje s modernizáciou už elektrifikovaných tratí Základnej siete TEN-T, s modernizáciou a elektrifikáciou hlavnej trate II. kategórie Vrútky – Horná Štubňa a vedľajších tratí regionálneho významu Žilina – Rajec, Čadca – Makov a Kraľovany – Trstená. Na ostatných železničných tratiach Variant 2 predpokladá ich revitalizáciu. Nasledujúca tabuľka ozrejmuje súvislosti a dôvody nezaradenia projektov vedľajších železničných tratí regionálneho významu do harmonogramu realizácií.

Tabuľka 97 Prehľad o návratnosti a zaradení projektov revitalizácie vedľajších tratí regionálneho významu

Poradie	Trať	Projekt	Etapa	Investičné náklady (mil. €)	BCR	Návratnosť	Miera urgencie	Zaradenie v harmonograme
100	126a	Žilina - Rajec	1	27,8	0,8	nie	vysoká	nie
148	126a	Žilina - Rajec	2	12,1	0,8	nie	nízka	nie
104	128a	Čadca - Turzovka	1	19,2	0,6	nie	vysoká	nie

151	128a	Čadca - Turzovka	2	4,0	0,6	nie	nízka	nie
110	128b	Turzovka - Makov	1	16,8	0,4	nie	vysoká	nie
154	128b	Turzovka - Makov	2	5,1	0,4	nie	nízka	nie
106	181a	Kraľovany - Trstená		111,6	0,5	nie	vysoká	nie
108	145a	Horná Štubňa - Prievidza		120,1	0,5	nie	vysoká	nie

Zdroj: Harmonogram prípravy a výstavby projektov ŽI 2022, Priloha c. 1_1b Revitalizacie trati.pdf

Na rozdiel od Variantu A, ktorý v úseku železničnej trate č. 105A Liptovský Mikuláš/Palúdza – Liptovský Hrádok uvažuje len s revitalizáciou pôvodnej trate, Variant 2 plánuje výstavbu preložky železničnej trate vrátane výstavby novej stanice Liptovský Mikuláš. Uvedený projekt zohľadňuje významné väzby vonkajšej a vnútornej dopravnej dostupnosti Liptova ako centra intenzívneho medzinárodného cestovného ruchu.

Konvenčné železničné trate a zariadenia súčasť systémov kombinovanej/intermodálnej/multimodálnej nákladnej dopravy.

Zmena názvov pomenovania systému je daná vývojom platných noriem a štandardov tak ako sa zverejňovali v dokumentoch EK. Vo Variante 1, ktorý sa prostredníctvom akceptácie Záväznej časti KURS 2001 v znení 2011, viaže k stavu platnému v roku 2011 sa vyskytuje pomenovanie kombinovaná doprava. Jej obsah tvorí podmnožinu širšie koncipovanej intermodálnej nákladnej dopravy, ktorá sa v dokumentoch EU vyskytuje od obdobia roku 2013. Názov multimodálna nákladná doprava je prevzatý s aktuálnej verzie Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T a je uvádzaný v rámci Variantu 2.

Obsahové znenie Záväznej časti Variantov 1 a 2 je totožné, mení sa len pomenovanie infraštruktúry.

16.5 Letecká doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry leteckej dopravy medzinárodnej až regionálnej úrovne vo Variantoch 1 a 2

Platné a navrhované dokumenty EK ktoré definujú zaradenie letísk do sieti TEN-T uvažujú len s letiskami Bratislava, Poprad a Košice. Najbližšie letiská mimo územia ŽSK zaradené do siete TEN-T sa nachádzajú v približne 100 km vzdialenosti v Ostrave/Mošnove a Katoviciach/Pyrzovice. ŽSK je s nimi prepojený prostredníctvom diaľničnej a železničnej siete Európskeho dopravného koridoru TEN-T Balt – Jadran.

Predmetom riešení ÚPN R ŽSK sú letiská celoštátneho až regionálneho významu. Variant 1 uvádza, v súlade s KURS 2001 v znení KURS 2011, letisko hlavnej siete pre medzinárodnú dopravu Žilina v k.ú. Dolný Hričov. Vo Variante 2 je stav letísk pre medzinárodnú dopravu aktualizovaný o letisko Jasná v k.ú. Dúbravy, keď pôvodné letisko využívané pre športové lietanie a letecké práce Dúbravy ktoré bolo modernizované na úroveň umožňujúcu medzinárodnú prevádzku. Letisko je prevažne využívané pre účely strediska cestovného ruch medzinárodného významu v Demänovskej doline. Do Variantu B je taktiež zaradený existujúci heliport Ústrednej vojenskej nemocnice SNP, Ružomberok.

Variant 1 a 2 predpokladá modernizáciu Letiska Žilina spolu s predĺžením vzletovej a pristávacej dráhy. Podľa rozvojových plánov Letiska Žilina bude letecká doprava spájať spádové územie Severozápadného Slovenska – vyznačujúce sa vysokým hospodárskym potenciálom so silným prepojením na zahraničné subjekty – s vybraným európskym zberným letiskom na ktorom môžu cestujúci vykonať prestup z ponuky nadväzujúcich letov.

16.6 Vodná doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry vodnej dopravy európskej a celoštátnej úrovne vo Variantoch 1 a 2

Variant 1, reflektujúci stav uvedený v záväznej časti KURS 2001 v znení KURS 2011, uvažuje s realizáciou Vážskej vodnej cesty s prístavom P 81 – 11 Žilina/Strážov a Prieplavného prepojenia riek E 81 Váh – E 30 Odra s verejným prístav P81 – 12 Čadca. SURDM ŽSK sa riešením vodnej dopravy nezaoberal. Vo Variante 2 je uvedená len Vážska vodná cesta s prístavom P 81 – 11 Žilina/Strážov nakoľko je uvedená ako súčasť vnútrozemských vodných ciest TEN-T v zmysle aktuálneho Návrhu Usmernenia EP a R č. COM(2021) 812 final TEN-T a platného Delegovaného nariadenia EK č. 2017/849 TEN-T.

16.7 Cyklistická doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry cyklistickej dopravy celoštátnej a regionálnej úrovne vo Variantoch 1 a 2

Cyklistická doprava je problematikou ktorá nie je súčasťou riešení KURS 2001 v znení KURS 2011. Do Variantov A a B sú zhodne premietnuté platné koncepčné dokumenty a štúdie celoštátneho významu Národná stratégia cyklodopravy 2014[146] a dokumenty metodického charakteru TP 085[147] z oblasti cyklistickej dopravy, cykloturistiky a cyklistickej infraštruktúry.

Pre riešenie lokalizácie infraštruktúry cyklistickej dopravy v ÚPN R ŽK bola prijatá zásada zohľadniť regionálny kontext a konkrétne možnosti opisu a zobrazenia cyklistickej infraštruktúry. Lokalizácia rezervácie územia pre cyklistickú infraštruktúru je dvojznačná, v dominantnej miere sú cyklotrasy vedené po sieti pozemných komunikácií v ich hlavnom dopravnom priestore, v lepších prípadoch s vodorovným a vertikálnym dopravným vyznačením, alebo prevažne na pozemkoch v koridoroch riek a železníc ako samostatné cyklistické cestičky. Metodika územného plánovania sa primárne zaoberá dopravnou infraštruktúrou ktorej vlastné územné nároky sú jednoznačne identifikovateľné. Pozemné komunikácie umožňujúce viesť v ich hlavnom dopravnom priestore i cyklistickú dopravu – prevažne ide o cesty I. až III. triedy a miestne cesty - teda pokrývajú i nároky na umiestnenie cyklistickej dopravy a nie je potrebné v ich trasách vo výkresoch mierky regiónu uvádzať i paralelné značenie cyklotrás. Obvyklým javom lokalizácie cyklotrás je ich transformujúce sa vedenie:

- v hlavnom dopravnom priestore pozemných komunikácií bez vyhradeného pruhu,
- ako vyhradený cyklistický pruh ktorý je súčasťou hlavného dopravného priestoru pozemnej komunikácie,

[146] Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike, schválená Uznesením Vlády SR č. 223 zo dňa 7. mája 2013, ďalej len „Národná stratégia cyklodopravy 2014“

[147] Technické podmienky TP 085, Navrhovanie cyklistickej infraštruktúry, účinnosť 10.06.2019, MDaV SR, Sekcia cestnej dopravy a pozemných komunikácií, ďalej len „TP 085“

- ako vyhradený cyklistický pruh ktorý vedený mimo hlavný dopravný priestor a je súčasťou telesa pozemnej komunikácie,
- ako samostatne vedená cyklistická cestička na vlastnom telese,
- ako cyklistická cestička vedená v teréne, bez vlastného stavebného telesa, situovaná na pozemkoch iných vlastníkov, obvykle na lesných a poľných cestách

Za účelom prehľadnej identifikácie situovania cyklistickej infraštruktúry v mierke ÚPN R je vo Variantoch 1 a 2 zhodne koncipovaná sieť diaľkových cyklistických a cykloturistických koridorov.

Tabuľka 98 Štruktúra siete, koridorov a cyklotrás ŽSK

Sieť	Charakter koridorov	Územná štruktúra koridorov	Cyklotrasy
Cyklistická sieť ŽSK	**Cyklistické diaľkové koridory** Účel - dopravná obsluha územia, pravidelné a nepravidelné cesty, vrátane peáže ciest cykloturistických	**Hlavné cyklistické diaľkové koridory** Urbanizované územie - **Súčasť ÚPN R**	**Konkrétne cyklodopravné a cykloturistické trasy** členené podľa ich pomenovania v dotyku s hlavnými a prípojnými cyklistickými koridormi – **Predmet riešení v mierke ÚPN obcí a miest**
		Prípojné cyklistické diaľkové koridory Vidiecke územie s riedkym osídlením - **Súčasť ÚPN R**	
	Cykloturistické diaľkové koridory Účel - cesty vykonávané prevažne na cykloturistické a športové účely	**Cykloturistické diaľkové koridory** Turisticky atraktívne prírodné územia bez rozlíšenia vzťahu k ochrane prírody – **Súčasť ÚPN R**	**Konkrétne diaľkové cykloturistické trasy** členené podľa ich pomenovania v dotyku s hlavnými cykloturistickými koridormi - – **Predmet riešení v mierke ÚPN obcí a miest**
	Mimokoridorové cyklotrasy Účel – cesty bez rozlíšenia účelu jázd typu územia na lokálnej úrovni miest a obcí - **Súčasť ÚPN miest a obcí**		

Zdroj: spracované riešiteľom ÚPN R ŽK

Sieť Cyklistických a cykloturistických diaľkových koridorov je navzájom spájaná v uzlových bodoch definovaných k.ú. obcí a miest pričom sieť vytvára vzájomne logicky previazanú a kontinuálnu líniovú štruktúru. Pod pojmom Cyklistické a Cykloturistické diaľkové koridory sú v mierke ÚPN R myslené širšie územné pásy vedené v línii koridorov, ktoré sú limitované a determinované geomorfológiou, ochranou prírody, regionálnymi a sídelnými vzťahmi. Cyklistické a cykloturistické diaľkové koridory majú definované svoje jedinečné názvy odlišné od názvov konkrétnych Cyklodopravných a Cykloturistických trás lokalizovaných ako súčasť Cyklistických a cykloturistických diaľkových koridorov. Umiestnenie Cyklodopravných a Cykloturistických trás nie je viazané na úplnosť alebo spojitosť ich lokalizácie v Cyklistických a Cykloturistických diaľkových koridoroch. Cyklodopravné a Cykloturistické trasy sa v rámci Cyklistických a Cykloturistických diaľkových koridorov môžu vzájomne prelínať, môžu byť paralelné alebo peážne, v zmysle ich trasovania podľa územných rozhodnutí a stavebných povolení podľa Stavebného zákona.

Cieľom definovania Cyklistických a Cykloturistických diaľkových koridorov v Záväznej časti ÚPN R ŽK je - v súlade s mierkou spracovania ÚPN R ŽK – vytvoriť záväzne dané regionálne územné podmienky pre lokalizáciu konkrétnych Cyklodopravných a Cykloturistických trás riešených na lokálnej územnoplánovacej úrovni.

Situovanie cyklistických a cykloturistických diaľkových koridorov cyklistickej siete ŽSK je zhodné vo Variante 1 a 2. Dôvodom invariantnosti je absencia riešenia cyklistickej dopravy v nadradenej územnoplánovacej dokumentácii KURS 2001 v znení KURS 2011, ktorý je zmluvne daným východiskom pre riešenia Variantu 1.

16.8 Verejná osobná hromadná doprava

Zdôvodnenie znenia regulatívov infraštruktúry verejnej osobnej hromadnej dopravy osôb regionálnej úrovne vo Variantoch 1 a 2

Verejná osobná hromadná doprava je problematikou ktorá nie je súčasťou riešení KURS 2001 v znení KURS 2011. Do Variantov 1 a 2 sú zhodne premietnuté odporúčané riešenia projektu Integrovaného dopravného systému Žilinského kraja, (ďalej len „ID ŽK“) a SURDM ŽSK.

Optimálna funkčnosť ID ŽK predstavuje najvyššiu strategickú prioritu kraja v oblasti zabezpečenia dopravnej dostupnosti územia. Je viazaná na uvádzané strategické dokumenty a nariadenia vyššej legislatívnej úrovne EK a stotožňuje sa s ňou i odborná verejnosť participujúca na vypracovaní nového Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja ŽSK 2021+ (ďalej len „PHSR ŽSK 2021“).

Proces požadovanej zmeny je nastavený na zvrátenie dlhodobého trendu poklesu prepravných výkonov verejnej prepravy osôb. Od projektu ID ŽK sa očakáva smerovanie k vyššiemu podielu prepravných výkonoch verejnej prepravy osôb ako v prípade IAD, čo sa prejaví v znížení dopravnej záťaže na cestnej sieti, znížením objemov produkcie škodlivín dopravou a v konečnom dôsledku zlepšením kvality životného prostredia. Cieľom je dosiahnutie stavu v ktorom sa uplatní mobilita vnímaná ako služba založená na prevádzkovaní vzájomne zosúladeného a previazaného integrovaného systému súčasťou ktorého sú v projekte ID ŽK definované jednotlivé prvky infraštruktúry autobusovej, železničnej, leteckej, cyklistickej a pešej dopravy s väzbou na služby zdieľanej mobility v oblasti IAD.
V územnom kontexte rezervácie územia pre účely prevádzkovania ID ŽK dochádza k zdieľaniu plošnej infraštruktúry zariadení obsiahnutej v participujúcich módoch dopravy (železničná – železničné stanice a zastávky, cestná autobusová – autobusové stanice a zastávky, terminály obsahujúce integrované autobusové a železničné stanice vrátane záchytných parkovísk automobilovej a cyklistickej dopravy). V prípadoch železničných staníc a zastávok ide o infraštruktúru vo vlastníctve ŽSR, v prípadoch autobusových staníc, zastávok, terminálov a parkovísk nie je možné obecne určiť ich vlastníkov. V záväznej časti Konceptu ÚPN R ŽSK sú preto formálne vymenované jednotlivé prvky infraštruktúry zdieľanej inými dopravnými módmi pre účely prevádzkovania ID ŽK.

ID ŽK bude svojou činnosťou pokrývať kompletné územie ŽSK, vo svojej 4. etape bude funkčne previazaný s územím TNSK. V zásade je možné jeho činnosť špecifikovať na dopravnú obsluhu urbanizovaného územia sídelného charakteru a urbanizovaného územia regiónov cestovného ruchu. Na územiach regiónov cestovného ruchu bude činnosť zameraná na splnenie špecifických požiadaviek ubytovaných návštevníkov a denných pasantov. Okrem plôch autobusovej a železničnej dopravy bude v regiónoch cestovného ruchu kladený dôraz správnu lokalizáciu záchytných parkovacích plôch IAD, vybavených zariadeniami pre alternatívny pohon automobilov, v nadväznosti na preferovanú dopravnú obsluhu lokalít cestovného ruchu verejnou hromadnou dopravou. Umiestnenie záchytných parkovísk IAD podlieha detailným znalostiam fungovania dennej prevádzky v strediskách cestovného ruchu preto ich umiestnenie je potrebné riešiť na úrovni ÚPN miest, obcí a zón.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

ČADCA
TURZOVKA
KRÁSNO NAD KYSUCOU
RAJECKÉ TEPLICE
RAJEC
KYSUCKÉ NOVÉ MESTO
BYTČA
ŽILINA
VRÚTKY
MARTIN
TURANY
TURČIANSKE TEPLICE
DOLNÝ KUBÍN
RUŽOMBEROK
Likavka
Lisková
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
LIPTOVSKÝ HRÁDOK
Liptovská Lúžna
NÁMESTOVO
TVRDOŠÍN
TRSTENÁ
Oravská Lesná
Nová Bystrica
Stará Bystrica
Terchová
Žazrivá
Turie
Varín
Strečno
Rosina
Višňové
Sučany
Oravská Polhora
Oravské Veselé
Rabča
Rabčice
Zubrohlava
Klin
Novot
Mútne
Sihelné
Zákamenné
Lokca
Hruštín
Nižná
Liesek
Oravská Priehrada
Liptovská Mara
Liptovské Sliače
Východná
Važec
Kysucký Lieskovec
Zboriv nad Bystricou
Oščadnica
Staškov
Skalité
Čierne
Svrčinovec
Klokočov
Raková
Vysoká nad Kysucou
Veľké Rovné
Nesluša
Divina
Štiavnik
Kotešová
Teplička nad Váhom
Bytčica
Predmier
Hričovské Podhradie
Hliboké nad Váhom
Terchová
Belá
Lysica
Varínska Tižina
Strečno
Rosina
Višňové
Turie
Rajecká Lesná
Šuja
Durčiná
Fačkov
Mala Čierna
Veľká Čierna
Kunerad
Kamenná Poruba
Zbyňov
Lietavská Svinná-Babkov
Lietavská Lúčka
Lietavské Kľačany
Hôrky
Bitarová
Pastiny
Závada
Ovčiarsko
Hričovské Podhradie
Predmier
Hviezdnica
Maršová-Rašov
Súčany-Hradná
Podhorie
Horný Hričov
Dolný Hričov
Svederník
Kolárovice
Petrovice
Rudinská
Dlhé Pole
Povina
Radôstka
Lutiše
Lopušné Pažite
Rudinka
Snežnica
Dolný Vadičov
Horný Vadičov
Lysica
Strážov
Hradisko
Bánová
Bánovská Priehrada
Dolná Tižina
Krasňany
Hôrky
Bánovská Bebrava
Bánovská Teplica
Bánovská Ves
Bánovská Dubová
Medzibrodie nad Oravou
Oravský Podzámok
Oravská Jasenica
Oravská Poruba
Istebné
Veličná
Párnica
Žaškov
Jasenová
Kubín
Pokryváč
Osádka
Malatiná
Pucov
Ribiská
Chlebnice
Malé Borové
Veľké Borové
Oravský Biely Potok
Oravská Dlhá
Oravská Lesná
Brezovica
Zábiedovo
Podbiel
Hladovka
Vitanová
Liptovská Kokava
Liptovská Sielnica
Liptovské Matiašovce
Liptovské Beňadovce
Liptovský Trnovec
Liptovský Michal
Liptovská Anna
Liptovské Kľačany
Liptovská Teplička
Liptovská Štiavnica
Liptovská Lúžna
Liptovské Revúce
Liptovská Osada
Liptovské Matiašovce
Bobrovček
Pavlova Ves
Tŕstie
Galovec
Jamník
Beňadiková
Veterná Poruba
Jakubovany
Liptovský Ondrej
Liptovský Peter
Pribylina
Konská
Demänovská Dolina
Malužiná
Nižná Boca
Vyšná Boca
Sklabinský Podzámok
Sklabiňa
Turčianska Štiavnička
Turčianske Jaseno
Turčianske Kľačany
Lipovec
Rakovo
Rakša
Blatnica
Necpaly
Folkušová
Martinček
Kostelný Dražkovce
Dolný Kalník
Horný Kalník
Zabokreky
Priekopa
Benice
Vrícko
Kláštor pod Znievom
Slovany
Ondrašová
Abramová
Moškovec
Blažovec
Jazernica
Borcová
Brestie
Slovenské Pravno
Ivachnová
Bodorová
Mošovce
Mažarovce
Rudno
Liešno
Kalamenová
Jasenovo
Budiš
Dubové
Čremošné
Horná Štubňa
Turček
Sútovo
Rajkovo
Čeľadince
Lubochňa
Nolčovo
Kamenná Poruba
Durčiná
Rajecká Lesná
Šuja
Fačkov
Mala Čierna
Veľká Čierna
Kunerad
Zbyňov
Lietavská Svinná-Babkov
Lietavská Lúčka
Lietavské Kľačany
Hôrky
Bitarová
Pastiny
Závada
Ovčiarsko
Hričovské Podhradie
Predmier
Hviezdnica
Maršová-Rašov
Súčany-Hradná
Podhorie
Horný Hričov
Dolný Hričov
Svederník
Kolárovice
Petrovice
Rudinská
Dlhé Pole
Povina
Radôstka
Lutiše
Lopušné Pažite
Rudinka
Snežnica
Dolný Vadičov
Horný Vadičov
Lysica
Strážov
Hradisko
Bánovská Bebrava
Bánovská Teplica
Bánovská Ves
Bánovská Dubová
Medzibrodie nad Oravou
Oravský Podzámok
Oravská Jasenica
Oravská Poruba
Istebné
Veličná
Párnica
Žaškov
Jasenová
Kubín
Pokryváč
Osádka
Malatiná
Pucov
Ribiská
Chlebnice
Malé Borové
Veľké Borové
Oravský Biely Potok
Oravská Dlhá
Oravská Lesná
Brezovica
Zábiedovo
Podbiel
Hladovka
Vitanová
Liptovská Kokava
Liptovská Sielnica
Liptovské Matiašovce
Liptovské Beňadovce
Liptovský Trnovec
Liptovský Michal
Liptovská Anna
Liptovské Kľačany
Liptovská Teplička
Liptovská Štiavnica
Liptovská Lúžna
Liptovské Revúce
Liptovská Osada
Liptovské Matiašovce
Bobrovček
Pavlova Ves
Tŕstie
Galovec
Jamník
Beňadiková
Veterná Poruba
Jakubovany
Liptovský Ondrej
Liptovský Peter
Pribylina
Konská
Demänovská Dolina
Malužiná
Nižná Boca
Vyšná Boca
Sklabinský Podzámok
Sklabiňa
Turčianska Štiavnička
Turčianske Jaseno
Turčianske Kľačany
Lipovec
Rakovo
Rakša
Blatnica
Necpaly
Folkušová
Martinček
Kostelný Dražkovce
Dolný Kalník
Horný Kalník
Zabokreky
Priekopa
Benice
Vrícko
Kláštor pod Znievom
Slovany
Ondrašová
Abramová
Moškovec
Blažovec
Jazernica
Borcová
Brestie
Slovenské Pravno
Ivachnová
Bodorová
Mošovce
Mažarovce
Rudno
Liešno
Kalamenová
Jasenovo
Budiš
Dubové
Čremošné
Horná Štubňa
Turček
Sútovo
Rajkovo
Čeľadince
Lubochňa
Nolčovo
Oravská Polhora
Oravské Veselé
Rabča
Rabčice
Zubrohlava
Klin
Novot
Mútne
Sihelné
Zákamenné
Lokca
Hruštín
Nižná
Liesek
Oravská Priehrada
Liptovská Mara
Liptovské Sliače
Východná
Važec
Kysucký Lieskovec
Zboriv nad Bystricou
Oščadnica
Staškov
Skalité
Čierne
Svrčinovec
Klokočov
Raková
Vysoká nad Kysucou
Veľké Rovné
Nesluša
Divina
Štiavnik
Kotešová
Teplička nad Váhom
Bytčica
Predmier
Hričovské Podhradie
Hliboké nad Váhom
Terchová
Belá
Lysica
Varínska Tižina
Strečno
Rosina
Višňové
Turie
Rajecká Lesná
Šuja
Durčiná
Fačkov
Mala Čierna
Veľká Čierna
Kunerad
Kamenná Poruba
Zbyňov
Lietavská Svinná-Babkov
Lietavská Lúčka
Lietavské Kľačany
Hôrky
Bitarová
Pastiny
Závada
Ovčiarsko
Hričovské Podhradie
Predmier
Hviezdnica
Maršová-Rašov
Súčany-Hradná
Podhorie
Horný Hričov
Dolný Hričov
Svederník
Kolárovice
Petrovice
Rudinská
Dlhé Pole
Povina
Radôstka
Lutiše
Lopušné Pažite
Rudinka
Snežnica
Dolný Vadičov
Horný Vadičov
Lysica
Strážov
Hradisko
Bánovská Bebrava
Bánovská Teplica
Bánovská Ves
Bánovská Dubová
Medzibrodie nad Oravou
Oravský Podzámok
Oravská Jasenica
Oravská Poruba
Istebné
Veličná
Párnica
Žaškov
Jasenová
Kubín
Pokryváč
Osádka
Malatiná
Pucov
Ribiská
Chlebnice
Malé Borové
Veľké Borové
Oravský Biely Potok
Oravská Dlhá
Oravská Lesná
Brezovica
Zábiedovo
Podbiel
Hladovka
Vitanová
Liptovská Kokava
Liptovská Sielnica
Liptovské Matiašovce
Liptovské Beňadovce
Liptovský Trnovec
Liptovský Michal
Liptovská Anna
Liptovské Kľačany
Liptovská Teplička
Liptovská Štiavnica
Liptovská Lúžna
Liptovské Revúce
Liptovská Osada
Liptovské Matiašovce
Bobrovček
Pavlova Ves
Tŕstie
Galovec
Jamník
Beňadiková
Veterná Poruba
Jakubovany
Liptovský Ondrej
Liptovský Peter
Pribylina
Konská
Demänovská Dolina
Malužiná
Nižná Boca
Vyšná Boca
Sklabinský Podzámok
Sklabiňa
Turčianska Štiavnička
Turčianske Jaseno
Turčianske Kľačany
Lipovec
Rakovo
Rakša
Blatnica
Necpaly
Folkušová
Martinček
Kostelný Dražkovce
Dolný Kalník
Horný Kalník
Zabokreky
Priekopa
Benice
Vrícko
Kláštor pod Znievom
Slovany
Ondrašová
Abramová
Moškovec
Blažovec
Jazernica
Borcová
Brestie
Slovenské Pravno
Ivachnová
Bodorová
Mošovce
Mažarovce
Rudno
Liešno
Kalamenová
Jasenovo
Budiš
Dubové
Čremošné
Horná Štubňa
Turček
Sútovo
Rajkovo
Čeľadince
Lubochňa
Nolčovo

CYKLISTICKÉ KORIDORY - NÁVRH

CYKLISTICKÝ DIAĽKOVÝ KORIDOR

CYKLOTURISTICKÝ DIAĽKOVÝ KORIDOR

UZLY INTEGROVANÉHO DOPRAVNÉHO SYSTÉMU (IDS)

NÁVRH (V1)

IZOCHRÓNY DOSTUPNOSTI CYKLODOPRAVY K IDS

12,5 KM (½ H JAZDY NA BICYKLI RÝCHLOSŤOU 25 KM/H)

ANALÝZA STAVU CYKLISTICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

CYKLISTICKÁ KOMUNIKÁCIA

CYKLOTRASA TRASOVANÁ V TERÉNE, NA LESNÝCH/POĽNÝCH CESTÁCH

CYKLOTRASA TRASOVANÁ NA POZEMNEJ KOMUNIKÁCII

SÍDELNÉ SÚSTAVY

RIEČNY SÍDELNÝ PÁS

KOTLINOVÁ SÍDELNÁ SÚSTAVA

PODHORSKÝ SÍDELNÝ PÁS

PAHORKATINOVÁ SÍDELNÁ SÚSTAVA

CYKLISTICKÉ DIAĽKOVÉ KORIDORY

ZDROJE ÚDAJOV: CYKLOSTRATÉGIA ŽSK, ANALÝZA A KONCEPT ÚPN-R

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

HORNÉ KYSUCE

KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

KRÁSNO NAD KYSUCOU

ČADCA

TURZOVKA

KYSUCKÁ VRCHOVINA

TERCHOVSKÁ DOLINA

BYTČA

ŽILINA

RAJECKÉ TEPLICE

RAJEC

RAJECKÁ DOLINA

VRÚTKY

TURANY

MARTIN

TURČIANSKE TEPLICE

RUŽOMBEROK

POD CHOČOM

REVÚCKA DOLINA

DOLNÝ KUBÍN

ORAVSKÁ PRIEHRADA

NÁMESTOVO

TRSTENÁ

TVRDOŠÍN

STUDENÝ POTOK

SVORAD

LIPTOVSKÁ MARA

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

DEMÄNOVSKÁ DOLINA

HORNÝ LIPTOV

BÓCIANSKA DOLINA

CYKLISTICKÉ KORIDORY - NÁVRH

CYKLISTICKÝ DIAĽKOVÝ KORIDOR

CYKLOTURISTICKÝ DIAĽKOVÝ KORIDOR

ANALÝZA STAVU CYKLISTICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

CYKLISTICKÁ KOMUNIKÁCIA

CYKLOTRASA TRASOVANÁ V TERÉNE, NA LESNÝCH/POĽNÝCH CESTÁCH

CYKLOTRASA TRASOVANÁ NA POZEMNEJ KOMUNIKÁCII

SUBREGIÓNY CESTOVNÉHO RUCHU

CYKLOTURISTICKÉ DIAĽKOVÉ KORIDORY

ZDROJE ÚDAJOV: CYKLOSTRATÉGIA ŽSK, ANALÝZA A KONCEPT ÚPN-R

17 KONCEPCIA VEREJNÉHO TECHNICKÉHO VYBAVENIA REGIONÁLNEHO VÝZNAMU

17.1 Vodné hospodárstvo

Pri riešení problematiky Vodného hospodárstva v rámci územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja boli rešpektované viaceré základné strategické materiály a s nimi súvisiace poklady. Medzi najhlavnejšie patria tieto:

- Vodný plán Slovenska, MŽP SR, (aktualizácia 2015),
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027 (MŽP SR 2021 schválený 22.03.2021)
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
- Plán manažmentu povodňového rizika v čiastkových povodiach SR
- Plány rozvoja vodovodov a kanalizácií a koncepčné materiály jednotlivých vodárenských spoločností pôsobiacich v Žilinskom kraji
- Koncepcia vodohospodárskej politiky SR do roku 2015 (Uznesenie vlády SR č.117 z 15.2.2006),
- Územný plán Veľkého územného celku Žilinského kraja, v znení neskorších zmien a doplnkov,
- Návrh koncepcie starostlivosti o životné prostredie Žilinského kraja
- Plány rozvoja a koncepčné materiály vodárenských spoločností pôsobiacich na území kraja
- Národný rozvojový plán SR – Operačný program – Základná infraštruktúra
- Generel ochrany a racionálneho využívania vôd II. vydanie (2002),
- Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky SR
- Operačný program Životné prostredie 2007 – 2014
- smernica Rady 98/83/EHS z 3. novembra 1998 o kvalite vody určenej pre ľudskú spotrebu (pitná voda) (Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 330, 05.12.1998) v znení nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1882/2003 z 29. septembra 2003 (Úradný vestník Európskej únie L 284, 31.10. 2003).

17.1.1 Odtokové pomery

Žilinským krajom pretekajú významné rieky Slovenska: Váh, Orava a Kysuca. Záujmové územie je tvorené časťou čiastkového povodia rieky Váh: 4-21-01, 4-21-02, 4-21-03, 4-21-04, 4-21-05, 4-21-06 a 4-21-7 , povodím Oravy od prameňa (4-21-11)

Územie Žilinského kraja patrí do povodia rieky Váh, č. hydrologického povodia 4-21. Rozvodnica nie je totožná s administratívnou hranicou kraja. Mimo územia kraja sú :

1. pramenná oblasť a horná časť povodia Čierneho Váhu /okr. Poprad/
2. pramenná oblasť a horná časť povodia Belej /okr. Poprad/
3. povodie Oravy nad VD Orava /Poľská republika/

4. takmer celé povodie potoka Čadečka, pravostranného prítoku Čierňanky /Poľská republika/
5. pramenné oblasti pravostranných prítokov Čierňanky: Čierny potok, Markov potok, Šľahorov potok a Milošovský potok /Česká republika/
6. pramenná oblasť Turčeka, Červenej vody a Kozieho potoka, ľavostranných prítokov Turca /okr. Žiar nad Hronom/
7. pramenná oblasť Hájskeho potoka, ľavostranného prítoku Turca /okr. Prievidza/

Do územia kraja zasahuje pramenná oblasť Lopušanky a Tišňavského potoka „Kasárne“, tokov v povodí Bečvy /Česká republika/.

Povodie Váhu v Žilinskom kraji je hydrologicky členené na 7 základných povodí :

8. Váh po Belú, č.h.p. 4-21-01
9. Váh od ústia Belej po Oravu, č.h.p. 4-21-02
10. Orava po nádrž, č.h.p. 4-21-03
11. Orava od nádrže po ústie, č.h.p. 4-21-04
12. Váh od Oravy vrátane Turca a Varínky, č.h.p. 4-21-05
13. Váh od Varínky vrátane Kysuce a Rajčanky, č.h.p. 4-21-06
14. Váh od Kysuce a Rajčanky po odbočenie Púchovského kanála, č.h.p. 4-21-07.

Hlavným tokom v kraji je Váh. Vzniká sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Nad ním je hlavným tokom Čierny Váh. Riečnu sieť popri Váhu tvoria jeho prítoky. Hlavné prítoky sú : Belá, Revúca, Ľubochnianka, Orava, Turiec, Varínka, Kysuca, Rajčanka. Prítoky Belá, Orava, Varínka a Kysuca sú pravostranné, Revúca, Ľubochnianka, Turiec a Rajčianka sú ľavostranné. Najväčšie z nich sú Orava /1991,6 km^2/, Kysuca /988,5 km^2/, Turiec /930,7 km^2/, Rajčanka /359,1 km^2/, Revúca /285,73 km^2/, Belá /244,3 km^2/, Varínka /167,3 km^2/.

V ŽSK je vyhlásených 78 vodohospodársky významných vodných tokov, ktoré sú významným zdrojom vody najmä pre priemysel a poľnohospodárstvo, príp. slúžia ako vodohospodársky ucelené úseky. Ďalej sa na území ŽSK nachádza 21 vodárenských tokov, ktoré sa môžu využívať na odber pitnej vody a to najmä v okresoch Liptovský Mikuláš (6) a Čadca (5).

V okresoch Žilina, Kysucké Nové Mesto a Dolný Kubín sa nenachádzajú žiadne vodárenské toky. Bohatstvo vodných zdrojov v kraji je možné preukázať aj podľa rozlohy chránených vodohospodárskych oblastí. Z celkovej plochy chránených vodohospodárskych oblastí v SR (6942 km_2) zaberá plocha chránených vodohospodárskych oblastí na území Žilinského kraja väčšiu časť. Sú to CHVO Beskydy –Javorníky, Strážovské vrchy, Veľká Fatra a Nízke Tatry s celkovou plochou 4 547 km^2.

Povodia

Povodie Váh

Váh vzniká sútokom Čierneho Váhu a Bieleho Váhu, ktorý leží približne 0,5 km smerom na východ od okraja intravilánu obce Kráľova Lehota.

- **Čierny Váh** (ID toku: 4-21-01-13621; plocha povodia: 315,682km^2; dĺžka: 38,39km) pramení v podcelku Nízkych Tatier Kráľovohoľské Tatry, prameň rieky leží na severnom svahu Kráľovej hole(1948 m n. m.) vo výške asi 1680m. n. m
- Prítoky Čierneho Váhu:

- Benkovský potok (ID toku: 4-21-01-13841; plocha povodia: 20,806km^2; dĺžka: 6,54km) - ľavostranný prítok

- vodný tok Ipoltica (ID toku: 4-21-01-13732; plocha povodia: 87,086km^2; dĺžka: 16,55km), pri osade Čierny Váh - ľavostranný prítok

Čierny Váh vteká do dolnej nádrže prečerpávacej vodnej elektrárne Čierny Váh. Sútok s Bielym Váhom - 4km za Svarínom.

- **Biely Váh**(ID toku: 4-21-01-13496; plocha povodia: 135,439km^2; dĺžka: 28,95km) pramení vo Vysokých Tatrách, pod Krivánskym Zeleným plesom.

  Prítoky Bieleho Váhu:

  - Beliansky potok (ID toku: 4-21-01-13519; plocha povodia: 25,455km^2; dĺžka: 14,32km), pramení v masíve Kriváňa (2494m n. m) - pravostranný prítok

  - Boca (ID toku: 4-21-01-13357; plocha povodia: 116,624km^2; dĺžka: 17,99km). ľavostranný prítok

  - Hybica (ID toku: 4-21-01-13303; plocha povodia: 45,034km^2; dĺžka: 17,89km), zo severovýchodu, od obce Hybe.

- prítok Belá (ID toku: 4-21-01-12994; plocha povodia: 244,303km^2; dĺžka: 22,73km)

  z ľavostranný prítok Štiavnica (ID toku: 4-21-02-12934; plocha povodia: 63,568km^2; dĺžka: 18,01km) - pramení v Nízkych Tatrách,

  pravostranný prítok Trnovec (ID toku: 4-21-02-12893; plocha povodia: 38,998km2; dĺžka: 13,83km)

  pravostranný prítok Smrečianka (ID toku: 4-21-02-12834; plocha povodia: 23,466km2; dĺžka: 16,88km) - pramení v Žiarskej doline.

  ľavostranný prítok Demänovka (ID toku: 4-21-02-12725; plocha povodia: 62,583km2; dĺžka: 18,56km) - pramení v Nízkych Tatrách

- V bezprostrednej blízkosti ústia Váhu do Liptovskej Mary priteká do vodnej nádrže z pravej strany Jalovský potok (ID toku: 4-21-02-12643; plocha povodia: 45,011km2; dĺžka: 16,26km) Vo vodnej nádrži Liptovská Mara do Váhu ústi Kvačianka (ID toku: 4-21-02-12432; plocha povodia: 75,729km2; dĺžka: 13,57km)

  z juhu Paludžanka (ID toku: 4-21-02-12569; plocha povodia: 46,212km2; dĺžka: 13,57km) prameniaca v Nízkych Tatrách

  a prítok Dúbravka (ID toku: 4-21-02-12338; plocha povodia: 21,429km2; dĺžka: 10.

- Vo vodnej nádrži Bešeňová do Váhu z ľavej strany ústia:

  Kľačianka (ID toku: 4-21-02-12338; plocha povodia: 27,174km2; dĺžka: 16,62km)

  Malatínka (ID toku: 4-21-02-12302; plocha povodia: 18,218km2; dĺžka: 10,88km) tečúca od obce Malatíny

- Ľupčianka (ID toku: 4-21-02-12237; plocha povodia: 78,699km2; dĺžka: 22,98km), ktorá pramení na severozápadnom svahu Nízkych Tatier
- pravostranný prítok Teplianka (ID toku: 4-21-02-12195; plocha povodia: 35,664km2; dĺžka: 12,26km) pritekajúca od obcí Lúčky a Liptovská Teplá,
- ľavostranný prítok Sliačanka (ID toku: 4-21-02-12158; plocha povodia: 22,264km2; dĺžka: 9,90km), ktorá pramení v Sliačskej doline

- ľavostranný prítok Štiavnička (ID toku: 4-21-02-12116; plocha povodia: 39,595km2; dĺžka: 9,12km) pritekajúca zo Zemianskej doliny.
- pri rkm320,9 do Váhu ľavostranný prítok prítok Revúca(ID toku: 4-21-02-11793; plocha povodia: 265,729km2; dĺžka: 32,20km) pramení v podcelku Veľkej Fatry Hôľna Fatra.

  ľavostranný prítok Lopušná (ID toku: 4-21-02-12064; plocha povodia: 15,334km2; dĺžka: 6,27km) prameniaca na východnom svahu Ostredku (1592m n. m.)
- pravostranný prítok Likavka (ID toku: 4-21-02-11758; plocha povodia: 29,338km2; dĺžka: 9,92km).
- ľavostranný prítok Ľubochnianka(ID toku: 4-21-02-11440; plocha povodia: 118,475km2; dĺžka: 23,80km) pramení vo Veľkej Fatre na severovýchodnom svahu vrchu Ploská (1532m n. m.).
- rieka Orava - pravostranný prítok zo severu. Váh za vyústením Oravy vteká do vodnej nádrže Krpeľany. Za haťou Krpeľany Váh tečie vľavo od derivačného kanála sústavy vodných elektrární Krpeľany –Sučany –Lipovec.
- prítok Studenec (ID toku: 4-21-05-7360; plocha povodia: 33,925km2; dĺžka: 3,80km - priteká zo severu.
- Pravostranný prítok potok Varínka pri Strečne a obci Varín (ID toku: 4-21-05-6465; plocha povodia: 167,307km2; dĺžka: 24,46km) pramení v podcelku Krivánska Fatra, na severnom svahu pod medzi vrchmi Chleb (1647m n. m.) a Hromové (1636m n. m.).

  V Terchovej do Varínky ústi z pravej strany Biely potok (ID toku: 4-21-05-6715; plocha povodia: 17,162km2; dĺžka: 6,77km) prameniaci na severnom svahu vrchu Malý Rozsutec (1343m n. m.)
- Pravostranný prítok rieka Kysuca (ID toku: 4-21-06-4596; plocha povodia: 1037,671km$_2$; dĺžka: 65,60km).
- Vo vodnej nádrži Hričov, do Váhu ústi ľavostranný prítok, Rajčianka(ID toku: 4-21-06-4231; plocha povodia: 359,059km2; dĺžka: 46,64km) pramení v oblasti Strážovské vrchy.
- ľavostranný prítok Lietavka (ID toku: 4-21-06-4288; plocha povodia: 200,267km2; dĺžka: 9,19km), - tečie od obce Lietava.
- pri rkm240 do Váhu priteká popod derivačný kanál z pravej strany Rovnianka (ID toku: 4-21-07-4003; plocha povodia: 49,277km2; dĺžka: 16,77km)
- pravostranný prítok Petrovička (ID toku: 4-21-07-3830; plocha povodia: 65,915km2; dĺžka: 16,90km), - tečie zo severu, od obce Petrovice.

Povodie Orava

- Orava(ID toku: 4-21-03-04-8062; plocha povodia: 1191,770km2; dĺžka: 62,02km) vzniká sútokom riek Biela Orava a Čierna Orava, ktorý je od času napustenia v priestore vodnej nádrže Orava.
- Čierna Orava pramení v Poľskej republike a ešte na území Poľska vteká do vodnej nádrže v jej severovýchodnom výbežku.
- Biela Orava (ID toku: 4-21-03-10242; plocha povodia: 469,249km2; dĺžka: 35,39km) pramení v Stredných Beskydách, v podcelku Oravskej Magury Paráč.

Prítoky Oravy

- ľavostranný prítok Juríkov potok (ID toku: 4-21-03-11211; plocha povodia: 23,265km2; dĺžka: 8,73km) prameniaci na juhovýchodnom svahu vrchu Bednárová (1093m n. m.).

- približne pri rkm9,5 do vodného toku zľava ústi prítok Mútňanka (ID toku: 4-21-03-10703; plocha povodia: 69,433km2; dĺžka: 22,40km) pritekajúci zo severozápadu.
- ľavostranný prítok Veselianka (ID toku: 4-21-03-10256; plocha povodia: 92,580km2; dĺžka: 19,46km), ktorá priteká zo severu, od obce Oravské Veselé.
- Polhoranka(ID toku: 4-21-03-9875; plocha povodia: 160,862km2; dĺžka: 26,55km) na juhovýchodnom svahu vrchu Beskydách (1168m n. m.) v Oravských Beskydách.),
- tok Bystrá (ID toku: 4-21-03-9916; plocha povodia: 44,347km2; dĺžka: 13,60km).
- na východnom brehu vodnej nádrže Orava vyúsťuje prítok Jelešňa (ID toku: 4-21-03-9722; plocha povodia: 60,277km2; dĺžka: 26,34km), ktorá priteká od obce Hladovka. Koryto Jelešne tiež čiastočne tvorí slovensko-poľskú štátnu hranicu.
- na južnom konci do rieky z ľavej strany ústi Oravica(ID toku: 4-21-04-9296; plocha povodia: 161,631km2; dĺžka: 30,67km) pramení v Poľskej republike, na ktorej území tečie len na úseku dlhom asi 0,75km.
- do vodného toku z ľavej strany ústi Chlebnický potok (ID toku: 4-21-04-8791; plocha povodia: 38,754km2; dĺžka: 9,22km), ktorý pramení na juhozápadnom svahu vrchu Blatno (1138m n. m.) a priteká od obce Chlebnice.
- V obci Medzibrodie nad Oravou z ľavej strany ústi prítok Pucov (ID toku: 4-21-04-8571; plocha povodia: 20,531km2; dĺžka: 8,72km), ktorý priteká od obcí Pokryváč a Pucov.
- pri Gäceľskej ceste do rieky zľava ústi Jasenovský potok (ID toku: 4-21-04-8436; plocha povodia: 44,691km2; dĺžka: 8,94km)
- približne pri rkm7,5, južne od obce Párnica, do rieky z pravej strany ústi Zázrivka (ID toku: 4-21-04-8102; plocha povodia: 96,474km2; dĺžka: 20,55km) z oblasti pri obci Zázrivá.

Povodie Turiec

- Turiec (ID toku: 4-21-05-6871; plocha povodia: 930,728km2; dĺžka: 67,19km) pramení za hrebeňom Kremnických vrchov v oblasti nachádzajúcej sa severne od obce Kordíky a vteká do vodnej nádrže Turček. Za priehradou Turček rieka pokračuje cez obec Turček.
- Pri rkm53,7 do rieky z pravej strany ústi prítok Mútnik (ID toku: 4-21-05-7666; plocha povodia: 20,926km2; dĺžka: 7,44km) prameniaci juhozápadne od obce Horná Štubňa
- V km38,5, vo vzdialenosti asi 2,2km východne od obce Slovenské Pravno do rieky z ľavej strany ústi prítok Jasenica (ID toku: 4-21-05-7552; plocha povodia: 43,136km2; dĺžka: 10,30km) prameniaca na svahu vrchu Košarisko (686m n. m.)
- pri rkm31,9 severovýchodne od obce Jazernica do rieky z pravej strany ústi Teplica (ID toku: 4-21-05-7461; plocha povodia: 72,726km2; dĺžka: 27,26km), ktorá priteká od mesta Turčianske Teplice.
- medzi obcami Blažovce na severe a Turčiansky Ďur do rieky z pravej strany ústi prítok Dolinka (ID toku: 4-21-05-7413; plocha povodia: 72,378km2; dĺžka: 16,46km), privádza vodu z Čiernej vody (ID toku: 4-21-05-7415; plocha povodia: 28,028km2; dĺžka: 6,26km) od obce Mošovce, potoka Hrádky (ID toku: 4-21-05-7441; plocha povodia: 11,130km2; dĺžka: 2,58km) od obce Rakša a Somolického potoka (ID toku: 4-21-05-7433; plocha povodia: 11,582km2; dĺžka: 6,67km) od obce Čremošné.
- Pri rkm24,5 do Turca zľava ústi prítok Vríca (ID toku: 4-21-05-7339; plocha povodia: 28,394km2; dĺžka: 16,46km) pramení v Malej Fatre na východnom svahu vrchu Kľak (1352m n. m

- z ľavej strany priteká z Valčianskej doliny Valčiansky potok (ID toku: 4-21-05-7254; plocha povodia: 44,642km2; dĺžka: 11,76km)
- do Turca z pravej strany ústi Blatnický potok (ID toku: 4-21-05-7158; plocha povodia: 100,054km2; dĺžka: 17,16km) pramení vo Veľkej Fatre na severnom svahu vrchu Veľký Rakytov (1126m n. m.). Do Blatnického potoka z pravej strany ústi Gaderský potok (ID toku: 4-21-05-7189; plocha povodia: 50,002km2; dĺžka: 17,59km) pritekajúci od severovýchodu z Gaderskej doliny.
- Pri južnom okraji mesta Martin do rieky z pravej strany ústi Beliansky potok (ID toku: 4-21-05-7005; plocha povodia: 97,716km2; dĺžka: 20,23km), ktorý priteká z Belianskej doliny vo Veľkej Fatre a obcí Belá-Dudice a Žabokreky.
- zľava ústi Valaský potok (ID toku: 4-21-05-6972; plocha povodia: 19,530km2; dĺžka: 5,20km) pritekajúci zo západu, z Valaskej doliny a od obce Bystrička.
- západne od mestskej časti Martina Priekopa, pri rkm2 do rieky z pravej strany ústi Sklabinský potok (ID toku: 4-21-05-6896; plocha povodia: 46,969km2; dĺžka: 17,64km), ktorý priteká zo Sklabinskej doliny.
- Na záverečnom úseku Turiec preteká cez Vrútky a zľava ústi do Váhu.

Povodie Kysuca

Kysuca(ID toku: 4-21-06-4596; plocha povodia: 1037,671km$_2$; dĺžka: 65,60km) pramení na severnom svahu vrchu Hričovec (1062m n. m.), severne od kopanice Jašovci, ktorá je súčasťou obce Makov. Pokračuje do mesta Turzovka cez mestské časti Vyšný koniec a Závodie.

- zľava ústi do Kysuce prítok Predmieranka (ID toku: 4-21-06-5999; plocha povodia: 80,916km2; dĺžka: 14,99km) od obce Klokočov.
- približne pri rkm38,8 na severozápadnom okraji obce Staškov do rieky zľava ústi Olešnianka (ID toku: 4-21-06-5865; plocha povodia: 34,312km2; dĺžka: 11,00km), ktorá pramení v Moravsko-sliezskych Beskydách na severovýchodnom svahu vrchu Uhorská (1029m n. m.).
- z pravej strany priteká Raková (ID toku: 4-21-06-5763; plocha povodia: 32,276km2; dĺžka: 11,00km).
- zľava ústi do rieky prítok Čierňanka (ID toku: 4-21-06-5549; plocha povodia: 157,409km2;dĺžka: 21,61km) pramení v miestnej časti obce Skalité Serafínov, v bezprostrednej blízkosti slovensko-poľskej štátnej hranice.
- Na juhozápadnom okraji obce Oščadnica do Kysuce zľava ústi prítok Oščadnica (ID toku: 4-21-06-5403; plocha povodia: 52,217km2; dĺžka: 13,82km), ktorý pramení na severovýchodnom svahu vrchu Veľká Rača (1236m n. m.)
- pri rkm21,1, na severozápadnom okraji mesta Krásno nad Kysucou, priteká potok Bystrica(ID toku: 4-21-06-4932; plocha povodia: 242,086km2; dĺžka: 31,32km) pramení na rozhraní celkov oblasti Stredné Beskydy Oravská Magura a Kysucká vrchovina
- Vo vzdialenosti približne 1,2km od priehrady Nová Bystrica do rieky z pravej strany ústi Vychylovka (ID toku: 4-21-06-5181; plocha povodia: 42,553km2; dĺžka: 9,80km), ktorá pramení pri slovensko-poľskej štátnej hranici medzi vrchmi Rycierova hora (1226m n. m.) a Svitková (1082m n. m.)
- pri rkm14,4 do vodného toku z pravej strany ústi prítok Ochodničanka (ID toku: 4-21-06-4867; plocha povodia: 19,580km2; dĺžka: 6,91km), ktorý priteká od obce Ochodnica.

- zľava ústi Lodnianka (ID toku: 4-21-06-4835; plocha povodia: 13,592km2; dĺžka: 7,02km) pritekajúca od obce Lodno.
- V úseku približne medzi rkm10,5 až10 do rieky z ľavej strany ústi Povinský potok (ID toku: 4-21-06-4774; plocha povodia: 22,140km2; dĺžka: 7,90km)
- Za Povinou zľava do Kysuce ústi Vadičovský potok (ID toku: 4-21-06-4705; plocha povodia: 41,090km$_2$; dĺžka: 14,28km)
- zľava priteká Snežnica (ID toku: 4-21-06-4694; plocha povodia: 11,163km2; dĺžka: 7,03km) tečúca od obce Snežnica a z pravej strany Rudinský potok (ID toku: 4-21-06-4618; plocha povodia: 21,982km2; dĺžka: 11,27km), ktorý priteká od obcí Rudinská a Rudina.
- Kysuca na záverečnom úseku preteká medzi mestskými časťami Žiliny Vranie na pravom a Brodno na ľavom brehu a medzi Považským Chlmcom a Budatínom ústi pri parku Budatínskeho zámku z pravej strany do Váhu.

Úpravy odtokových pomerov

Úprava odtokových pomerov je súhrn opatrení, ktorými sa má dosiahnuť ich optimálny stav za daných prírodných a spoločensko – hospodárskych podmienok. Hlavné z týchto opatrení sú:

- ochrana pred povodňami,
- regulovanie odtoku technickými zariadeniami,
- odvádzanie vnútorných vôd,
- regulovanie odtoku biotechnickými a agrotechnickými zásahmi.

Ochrana pred povodňami – úpravy tokov

Ochrana pred povodňami je jedným z účelov úprav tokov v širšom zmysle, do ktorých sa zahrňuje i budovanie ochranných hrádzí tokov. Ochranu možno zabezpečiť:

- samotnými úpravami tokov,
- budovaním ochranných hrádzí
- kombináciou predchádzajúcich dvoch opatrení,
- regulovanie odtoku biotechnickými a agrotechnickými zásahmi, predovšetkým budovaním suchých nádrží – poldrov.

Návrh ochrany pred povodňami

Na ochranu proti povodniam sú v návrhu zahrnuté ďalšie potrebné úpravy tokov, vrátane ich ohradzovania, resp. budovania poldrov.

Zoznam projektov vodárenskej infraštruktúry v povodí Váhu – v súlade s opatreniami Plánu manažmentu čiastkového povodia Váh:

a) Čadca - Sihelník, úprava Kysuce,
b) Podkylava-Olešná - Staškov, úprava toku Olešnianka,
c) Olešna, Staškov – Čierny potok,
d) Vysoká nad Kysucou – Kysuca,
e) Makov – úprava toku Kysuca,
f) Raďoľa - Vadičový potok,
g) Horný Vadičov, Dolný Vadičov, Lopušné Pažite - Vadičový potok,

h) Radôstka, Lutiše - Radôstka
i) Oravská Polhora, Rabča, Zubrohlava - úprava Polhoranky,
j) Oravská Polhora, Rabča, Rabčie - Bystrá
k) Kysucký Lieskovec úprava toku Kysuca,
l) Žilina – Kysuva úprava Bánovského, Rosinského, Trnovského a Zaparovského potoka
m) Oravská Jasenica, Oravské Veselé - , Veselianka,
n) Habovka, Podbieľ, Zuberec - Studený potok
o) Čimhová, Liesek, Trstená, Tvrdošín, Vitanová - Oravice, úprava toku Oravica,
p) Turzovka, úprava toku Kysuca
q) Malý Čepčín, Turčianske Teplica – Teplica
r) Benice, Dubové, Košťany nad Turcom, Príbovce, Rakovo, Socovce, Turček – Turiec
s) Benice, Valča,– Valčiansky potok
t) Belá-Dulice, Žabokreky – Beliansky potok
u) Rajecké Teplice – Rajčianka
v) Lietavská Lúčka – Rajčianka
w) Bodorová, Blažovce – Dolinka
x) Bobrovec, Liptovský Mikuláš, - Jalovský potok,
y) Liptovské Kľačany, Vlachy - Kľačianka,

Rezervovať územie poldra Dvorec na rieke Turiec pre ochranu aglomerácie Martin – Vrútky a Radôstka na potoku Radôstka

Vybudované nádrže a prevody vody

Spolu s prirodzenými prietokmi tvoria potenciál povrchových zdrojov vody aj vodné zásoby vo vybudovaných nádržiach a regulované prietoky v prevodoch vody.

Vybudované veľké vodné nádrže (nad 1 mil. m^3)

Na ovládanie odtoku regulačnými objektami na tokoch slúžia malé a veľké vodné nádrže, pohyblivé hate a stavidlá. Nádržami možno regulovať odtok celoročne vo veľkom rozsahu za malých i veľkých vôd. V povodí Váhu sú vybudované vodné diela Čierny Váh, Liptovská Mara, Krpeľany, Hričov, Žilina, Bešeňová, Orava, Tvrdošín, Nová Bystrica, Turček, ktoré rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú prietokový režim na Váhu a zároveň slúžia na energetické účely.

Vodná nádrž Čierny Váh

bola uvedená do prevádzky v 2. polovici 20. storočia a vodná elektráreň v roku 1981. Údolná vodná nádrž bola vybudovaná v rkm 8,7 rieky Čierny Váh pri obci Kráľova Lehota ako súčasť systému priehrad Vážskej kaskády.

Prečerpávacia vodná elektráreň je najväčšou tohto druhu na Slovensku, poskytuje najmä podporné služby a slúži najmä na dodanie elektrickej energie do elektrickej siete na Slovensku počas najväčšej špičky.

Technické parametre:

- Prietoky: Q = 188 $m^3.s^{-1}$,
- objem nádrží: 3,7 $mil.m^3$
- priemerná ročná produkcia: 370,8 GWh

- inštalačný výkon: 735,16 MW

Vodná nádrž Liptovská Mara

Druhá najväčšia vodná nádrž na Slovensku, je situovaná medzi Ružomberkom a Liptovským Mikulášom. Bola vybudovaná v rokoch 1969 – 1975 a je súčasť systému Vážskej kaskády.

Využitie:

- ochrana proti povodniam
- výroba elektrickej energie
- rekreačná funkcia

Technické parametre:

- nadmorská výška 566 m n.m.
- rozloha 27 km2
- maximálna hĺbka: 43 m
- celkový objem: 361,90 mil. m3
- výkon elektrárne 198 MW

Vodná nádrž Bešeňová

Nachádza sa na rieke Váh pod vodnou nádržou Liptovská Mara pri obci Bešeňová. Je súčasťou Vážskej kaskády. Súčasť vodnej nádrže je vodná elektráreň, ktorá bola uvedená do prevádzky v roku 1976.

Využitie: ako vyrovnávacia nádrž počas špičkovej prevádzky elektrárne Liptovská Mara.

Technické parametre:

- celkový objem: 7,30 mil. m3
- výkon elektrárne 4,60 MW
- prietok 20,00 m3.s-1
- inštalovaný výkon 4,64 MW
- priemerná ročná výroba el. energie: 18,30 GWh

Vodná nádrž Krpeľany

Je vybudovaná na rieke Váh pod jeho sútokom s riekou Oravou pri obci Krpeľany. Je súčasťou systému vodných diel Vážskej kaskády.

Bola vybudovaná v rokoch 1952 – 1957

Využitie: akumulácia vody pre špičkovú prevádzku celej kaskády
denné vyrovnávanie prietokov
výroba elektriny

Technické parametre:

- celkový objem 8,30 mil. m^3
- Plocha 1,26 km^2

Vodná nádrž Žilina

Vybudovaná na rieke Váh neďaleko mesta Žilina. Do prevádzky bola daná v roku 1997-1998.

Využitie: výroba elektrickej energie, zásobovanie technologickou vodou priemyselných podnikov v Žiline

Technické parametre:

dĺžka nádrže	7,50 km
šírka nádrže	250-600 m
celkový objem nádrže	18,15 mil. m^3
kóta max. hladiny vody	352 m n.m.
inštalovaný výkon el.	72 MW
ročná výroba el.en.(prevažne špičk.)	173 GWh
prietoky Váhu pri nádrži:	Q_{priem} = 95,6 $m^3.s^{-1}$
	Q_{100} = 2 140 $m^3.s^{-1}$

Vodná nádrž Hričov

Vybudovaná na rieke Váh pod jeho sútokom s riekou Kysucou a Rajčankou pri obci Horný Hričov. Nádrž je súčasťou druhej časti Vážskej kaskády a s vodným dielom Žilina sú jej najvyšším stupňom. Bola vybudovaná v rokoch 1958 – 1962. Súčasťou vodnej nádrže je aj vodná elektráreň, ktorá bola uvedená do prevádzky v roku 1962.

Technické parametre:

- objem nádrže 8467 mil. m^3
- dĺžka vzdutia 6,00 km
- zatopená plocha 2,53 km^2
- celkový výkon elektrárne 31,50 MW
- ročná priem. výroba el.en. 59,10 GWh

Vodná nádrž Orava

Vybudovaná v rokoch 1941 – 1954 na rieke Orava na sútoku Bielej a Čiernej Oravy. Hlavný účel vodného diela je zachytiť vodu v čase povodní a zachytenou vodou zlepšovať prietokové pomery v rieke Orava a Váh v období nedostatku prítokových prietokov pre energetické a vodohospodárske využitie.

Vodohospodárske využitie:

- ochrana územia pred povodňami
- kvalitatívna a kvantitatívna stabilizácia vodných pomerov a zabezpečenie dodávky vody pre obyvateľstvo, priemysel a závlahy
- zlepšenie rekreačného využitia územia

Energetické využitie:

- nadlepšovanie prietoku v deficitnom období pre nižšie položené vodné elektrárne
- využitie vodnej energie na výrobu elektrickej energie z hľadiska špičkovej výroby

Technické parametre:	rozloha povodia	1 181,70 km^2
	zaplavená plocha	34,32 km^2
	priemerný ročný odtok	18,20$m^3.s^{-1}$
	priem. celoroč. objem odtoku	574 mil.m^3
	prítok 100roč. vody	1070 $m^3.s^{-1}$

prítok 1000roč. vody	1640 $m^3.s^{-1}$
celkový objem nádrže	375 mil.m^3 (zameranie r. 1993)
celkový inštalovaný výkon el.	21,75 MW

Vodná nádrž Tvrdošín

Je vybudovaná na rieke Orava pod Oravskou priehradou pri meste Tvrdošín. Bola daná do prevádzky v roku 1979.

Využitie:

- VN slúži ako vyrovnávacia nádrž počas špičkovej prevádzky vodnej elektrárne Orava.

Technické parametre: prietok 65 $m^3.s^{-1}$

Inštalovaný výkon 6,10 MW

ročná priemerná výroba el.energie 18,02GWh

Vodná nádrž Nová Bystrica

Vybudovaná na rieke Bystrica pod sútokom potoka Harvelka a Riečnickým potokom v Bystrickej doline v roku 1983 – 1989. Vodná nádrž sa nachádza v CHKO Kysuce.

Využitie: ako zásobáreň pitnej vody pre okresy Čadca a Žilina

na zadržanie povodňovej vody z doliny a na výrobu elektrickej energie

Parametre: objem - 32,84 mil. m^3

rozloha - 5,90 km^2

Vodná nádrž Turček

Vybudovaná nad obcou Turček v okrese Turčianske Teplice na sútoku rieky Turiec a potoka Ružová severovýchodne od Horného Turčeka. Vodná nádrž bola postavená v roku 1996. Zberné územie horného toku Turiec a potoka Ružová sa vyznačuje vysokou kvalitou vôd a 95 % vodnatosťou lokality na pitnú vodu.

Využitie: slúži na akumuláciu vôd na zásobovanie pitnou vodou pre okresy Martin, Prievidza, Žiar nad Hronom a Handlová. Zabezpečuje významnú protipovodňovú ochranu obce Turček a územia pod nádržou

- Vodná nádrž je dôležitým vodným zdrojom pre sanitárne prietoky v prípade ekologických havárií na rieke Turiec a v jeho povodí
- Sprievodný účel nádrže je aj výroba elektrickej energie v 3 malých vodných elektrárňach.

Technické parametre:

- Zberné územie 29,50 km2
- Celkový objem nádrže 10,80 mil. m3
- Zabezpeč. vodárenský odber 500l.s-1
- Inštalovaný výkon vod. elektrárne 300 kW

Vybudované malé vodné nádrže (pod 1 mil.m³)

Popri veľkých vodných nádržiach majú značný význam aj vybudované malé vodné nádrže a rybníky. Jednotlivo sú ich účinky malé a obmedzujú sa iba na tok, na ktorom sú vybudované a na jeho údolie. Ich súhrnný príspevok k akumulácii vody a nadlepšeniu prietokov v jednotlivých povodiach je však významný:

V povodí Váhu sú 3 malé vodné nádrže:

- VN Hrabovo – v Hrabovskej doline pri Ružomberku, využíva sa na rekreačné účely
- VN Čutkovo – v Čutkovskej doline je napájaná vodou z Čutkovského potoka, ktorý pramení vo Veľkej Fatre, využíva sa na rekreačné účely
- VN Vyšný Tajch v Ľubochnianskej doline, zrekonštruovaná v roku 2009, pôvodne používaná pri ťažbe dreva. V súčasnosti sa využíva ako protipožiarna retenčná nádrž a na rekreáciu – lesoturistika a enviromentálna výchova detí,

V povodí Kysuce sú 2 malé vodné nádrže

- VN Beňov – na Beňovskom potoku pri Bytči, vybudovaná v roku 1963-1966
- VN Mikšová do roku 1984 fungovala ako skúšobná prečerpávacia vodná elektráreň.

V regióne Žilinského kraja sa nachádzajú rybníky:

- V povodí Váhu - 9
- V povodí Oravy - 4
- V povodí Kysuce - 4
- V povodí Turca - 9
- V povodí Rajčianky - 1

Prevody vody

Na území kraja sú realizované len prevody pitnej vody:

- Vo vlastnom povodí Váhu
- Z povodia Kysuce do povodia Váhu – odber pitnej vody z VN Nová Bystrica do Žiliny
- Z povodia Turca (Váhu) do povodia Hrona a Nitry – odber pitnej vody z VN Turček do okresu Žiar nad Hronom a do okresu Prievidza do skupinového vodovodu Prievidza.
- Z povodia Turca do povodia Nitry – odber pitnej vody z prameňov Polerieka do okresu Prievidza. Priemerné prevádzané ročné množstvo vody je 1,40 mil.m^3.

Vodné nádrže – návrh

Schéma prezentuje prehľad plánovaných vodných nádrží v ŽSK, ktorý vychádza z jednotlivých nadradených a záväzných dokumentácií

- Generel ochrany a racionálneho využívania vôd II. vydanie (MŽP SR 2002)
- KURS 2001 v znení ZaD č. 1 (MDV SR 2001, 2011)
- ÚPN VÚC ŽSK v znení ZaD č.1 - 5

Ide o vodné nádrže, ktoré sú v zmysle Generelu zaradené podľa horizontu realizácie s označením A – do 10 rokov, B – do 25 rokov, C nad 25 rokov a E – evidované. V rámci záväznej časti ÚPN VÚC ŽSK (NV SR č. 223/1998) boli všetky kategórie (A-E) súčasťou záväznej časti. V následných zmenách a doplnkoch bola kategória „E“ vypustená.

Navrhované vodné nádrže sú súčasťou KURS 2001, pričom sú transformované do grafickej časti. Smerná ako aj záväzná časť sa uvedenými navrhovanými nádržami zaoberá len vo všeobecnej rovine.

Súčasťou záväznej časti ÚPN VÚC ŽSK bol regulatív č. 3.1.6 na ochranu územia proti veľkým vodám bod a) suchá nádrž (polder) v katastrálnom území Dvorec nad Turcom v obci Ivančiná na ochranu aglomerácie Martin – Vrútky. Zámer bol realizovaný.

Tabuľka 99 Prehľad navrhovaných vodných nádrží a poldrov na území ŽSK s určením zdrojových dát

Názov	Vodný tok	Účel	Horizont rokv	Výmera VN (ha)	Zdroj
VN Garajky	Ipoltica	Vodárenská	do 10	220	KURS 2011
VN Rusnákovci	Klubinský potok		nad 25	41	KURS 2011
VN Ľubochňa	Ľubochnianka		nad 25	188	KURS 2011
VN Oravská Polhora	Polhoranka	Vodárenská	nad 25	31	KURS 2011
Polder Radôstka	Radôstka				Plán manažmentu povodňového rizika v čiastkových povodiach SR (2015)
Polder Dvorec nad Turcom	Turiec			173	ÚPN VÚC Žilinského kraja 2018

V nasledovnej tabuľke je prezentovaná kolízia navrhovaných vodných nádrží vo vzťahu k existujúcemu zastavanému územiu ako aj k rozvojovým plochám obcí, zariadeniam dopravnej a technickej infraštruktúry. Z prehľadu je evidentný značný konflikt navrhovaných vodných nádrží s územiami ochrany prírody.

Tabuľka 100 Navrhované vodné nádrže na území ŽSK s poukázaním kolízie so zastavaným územím, TI a chránenými územiami

Názov vodnej nádrže	Vodný tok	Výmera VN (ha)	Kolízia so zastavaným/rozvojovým územím (ha)	Kolízia s infraštruktúrou	Kolízia s ochranou prírody
Garajky	Ipoltica	220	-	-	NP Nízke Tatry, ÚEV Kráľovohoľské Tatry, CHVÚ Nízke Tatry,
Nezbudská lúčka	Váh	25	-	cesta I/18, žel. trať 106A, el. ved. ZVN 405, 406, VVN 7718	OP NP Malá Fatra, ÚEV Strečnianske meandre Váhu, CHVÚ Malá Fatra
Rusnákovci	Klubinský potok	41	-	-	CHKO Kysuce, PR Klubinský potok
Ľubochňa	Ľubochnianka	188	-	-	NP Veľká Fatra, ÚEV Veľká Fatra, CHVÚ Veľká Fatra
Oravská Polhora	Polhoranka	31	-	-	CHKO Horná Orava, CHVÚ Horná Orava

Návrh objektov ochrany pred povodňami

Zoznam projektov vodárenskej infraštruktúry, ktoré boli v procese EIA podľa zákona č. 24/2006 Z. z.

O posudzovaní vplyvov na životné prostredie... obsahuje navrhované činnosti za obdobie:

- prvého Plánu rozvoja VVaVK – roky 2006-2015 pre územie Slovenskej republiky (schváleného v roku 2006)

- prvej aktualizácie Plánu rozvoja VVaVK – roky 2015-2027 pre územie Slovenskej republiky - (schváleného v roku 2015)

Priehrady, nádrže a iné zariadenia určené na zadržiavanie alebo na akumuláciu vody vrátane suchých nádrží podľa povodia a termínov projektovania:

Projektované za obdobie prvého Plánu rozvoja VVaVK SR:

Povodie rieky Turiec:

- Dobudovanie komplexného strediska rekreácie a cestovného ruchu Skalka Kremnica – II. etapa

Plán rozvoja VVaVK pre územie Žilinského kraja v rámci Slovenskej republiky na roky 2021-2027 podľa jednotlivých povodí:

Povodie rieky Váh:

- Využitie hydroenergetického potenciálu Váhu v úseku Krpeľany- Ružomberok
- MVE Lisková
- MVE Liptovská Teplá II
- Malá vodná elektráreň na rieke Váh – Liptovský Ján
- MVE Švošov
- Stredisko rekreácie Huty
- Vodná stavba: MVE Krivá
- Demänovská Dolina – vodná nádrž Zadná Voda

Povodie rieky Orava:

- Vodné dielo Kraľovany
- Vodné dielo Medzibrodie nad Oravou
- Horný Štefanov, Lokalita Magura – Zlepšenie vodného hospodárstva v lesoch

Povodie rieky Kysuca:

- Komplexné riešenie SCR Veľká Rača
- Dobudovanie strediska vidieckej rekreácie Veľké Rovné – Dolinky

OHROZENIE ZÁPLAVAMI A PROTIPOVODŇOVÉ OPATRENIA
PREHĽAD PLÁNOVANÝCH VODNÝCH NÁDRŽÍ

ZDROJE ÚDAJOV: KURS, SVP, PMPR (2015), KONCEPT ÚPN-R ŽK

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ
ZLÍNSKY KRAJ
SLIEZSKE VOJVODSTVO
MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO
PREŠOVSKÝKRAJ
BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA
OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO
OKRES BYTČA
OKRES ŽILINA
OKRES NÁMESTOVO
OKRES TVRDOŠÍN
OKRES DOLNÝ KUBÍN
OKRES RUŽOMBEROK
OKRES MARTIN
OKRES TURČIANSKE TEPLICE
OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

VN ORAVSKÁ POLHORA NAD 25 ROKOV
VN RUSNÁKOVCI NAD 25 ROKOV
VN ĽUBOCHŇA NAD 25 ROKOV
VN GARAJKY DO 10 ROKOV

POLDER RADÔSTKA
POLDER DVOREC

Raková, Čadca, Olešná, Staškov, Oščadnica, Turzovka, Podvysoká, Makov, Vysoká nad Kysucou, Kysucký Lieskovec, Radôstka, Dolný Vadičov, Lopušné Pažite, Horný Vadičov, Lutiše, Stráža, Varín, Lietavská Lúčka, Lietava, Žilina, Porúbka, Rajecké Teplice, Košťany nad Turcom, Martin, Žabokreky, Necpaly, Príbovce, Belá-Dulice, Rakovo, Valča, Benice, Blažovce, Borcová, Malý Čepčín, Dubové, Turčianske Teplice, Turček, Oravská Polhora, Oravské Veselé, Rabčice, Rabča, Zubrohlava, Námestovo, Oravská Jasenica, Trstená, Tvrdošín, Liesek, Čimhová, Vitanová, Podbiel, Nižná, Oravský Biely Potok, Zuberec, Habovka, Vlachy, Ľubeľa, Liptovské Kľačany, Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok

OHROZENIE SÍDIEL ZÁPLAVAMI

- PREDPOKLAD ZAPLAVENIA ZASTAVANÉHO ÚZEMIA (Q100)
- PREDPOKLAD ZAPLAVENIA ZASTAVANÉHO ÚZEMIA (Q1000)
- ZÁPLAVOVÁ ČIARA Q1000

POLDER

- NÁVRH
- VÝHĽAD

NAVRHOVANÉ OPATRENIA (PMPR) PODĽA CHAR. VODNÉHO TOKU

PRIRODZENÝ TOK
- OCHRANNÁ HRÁDZA PRIRODZENÉHO TOKU - NÁVRH
- ÚPRAVA PRIRODZENÉHO TOKU - NÁVRH

UPRAVENÝ TOK
- NÁBREŽNÝ MÚR/OCHRANNÁ HRÁDZA - NÁVRH
- ÚPRAVA TOKU - REKONŠTRUKCIA
- ÚPRAVA TOKU - NÁVRH

VODNÉ NÁDRŽE

- VODNÁ NÁDRŽ, NÁVRH
- VODNÁ NÁDRŽ, VÝHĽAD

PLÁNOVANÉ VODNÉ DIELA

- VODÁRENSKÁ NÁDRŽ (KURS 2011)
- VODNÁ NÁDRŽ (KURS 2011)
- KOLÍZIA S PRVKAMI OCHRANY PRÍRODY

Minerálne, geotermálne a banské vody

Z 376 vrtov v SR, ktoré boli základom pre spracovanie Atlasu geotermálnej energie SR, sa v Žilinskom kraji nachádza 17 vrtov: DB-12 Svinná, FGL-1 Pavčina Lehota, GHŠ-1 Horná Štubňa, HGL-2 Kalameny, HGL-3 Lúčky, HM-1 Rakša, HŽK-10 Žilina-Chrastie, OH-1 Hladovka, OP-1 Oravská Polhora, OZ-2 Oravice, RK-22 Rajec, TTŠ-1 Turčianske Teplice, VL-1 Vlachy, ZGL-1 Bešeňová, ZGL-2/A Liptovský Trnovec, ZGL-3 Liptovská Kokava.

Minerálne vody

Sú to prírodné vody, ktoré sa líšia od obyčajných vôd teplotou, chemickým zložením, obsahom voľných plynov, rádioaktivitou a najčastejšie biochemickým pôsobením na ľudský organizmus.

Na území Žilinského kraja je ich výskyt bohatý najmä v kotlinách. Výskyt minerálnych prameňov podľa okresov:

Tabuľka 101 Prírodné minerálne zdroje a zdroje prírodných minerálnych stolových vôd v okresoch Žilinského kraja

Žilinský kraj/Okres	Počet prameňov	Katastrálne územie sídiel
Bytča	-	
Čadca	5	Klokočov, Makov, Čadca u Vojta, Vysoká n. Kys., Čadca - Buková
Dolný Kubín	14	Žaškov, Pucov, Vyšný Kubín, Mokraď, Krivá, Chlebnice, Malý Bysterec, Horná a Dolná Lehota, Dlhá n. Oravou a Žaškov - Dierová
Kysucké Nové Mesto	6	Nesluša, Ochodnica
Liptovský Mikuláš	55	Dúbrava, Jakubovany, Konská, Kráľ.Lehota, Malužiná, Podtureň, Pribylina, Vavrišovo, Závažná Poruba, Žiar, Vyšná Boca, Lipt. Hrádok,Partizánska Ľupča - Železnô ,Iľanovo, Jamník, Potok, Uhorská Ves, Hybe, Pavčina Lehota, Liptovský Ján , Lipt.Trnovec
Martin	21	Martin, Necpaly, Podhradie, Slovany, Turč. Štiavnička, Socovce, Sučany, Kláštor pod Znievom, Martin - Záturčie, Martin - Fatra
Námestovo	23	Hruštín, Mútne, Or. Polhora, Rabčice, Sihelné, Ťapešovo, Vasiľov
Ružomberok	132	Bešeňová, Bešeňová - Záskalie, Bešeňová - Stráň, Kalameny, Korytnica, Lipt. Lúžna, Lipt.Osada, Lipt. Sliače, Lipt. Štiavnica, Martinček, Ludrová, Ľubochňa, Potok, Rojkov, Ružomberok, Ružomberok - Matejkovo, Stankovany, Švošov, Lúčky
Turčianske Teplice	37	Budiš, Dubové, Mošovce, Rudno, Polerieka, Turč. Teplice, Slovenské Pravno, Diviaky, Rakša, Zorkovce
Tvrdošín	6	Oravice, Dolný Štefanov, Ústie nad Oravou, Habovka - Mihulčie
Žilina	32	Paština Závada, Poluvsie, Kotrčina Lúčka, Lysica, Rajecké Teplice, Raj. Lesná, Rajec, Peklina, Stráňavy, Kamenná Poruba, Štiavnik

Osobitnú skupinu medzi prírodnými minerálnymi zdrojmi predstavujú prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd.

Tabuľka 102 Prírodné liečivé zdroje v Žilinskom kraji

Lokalita	Sumárna výdatnosť	Povrchová teplota
	$l.s^{-1}$	od – do ^{o}C
Prírodné liečebné kúpele celoštátneho významu		
Lúčky	27,0	31,5-32,0
Rajecké Teplice	6,9	32,0-37,0
Turčianske Teplice	49,9	32,0-44,5

Lokalita	Sumárna výdatnosť	Povrchová teplota
	$l.s^{-1}$	od – do ^oC
Plniarne liečivých vôd a prírodných minerálnych stolových vôd		
Budiš	2,5	13,0
Záturčie - Fatra	0,36	14,0
Kláštor pod Znievom	8,0	16,7

Ostatné pramene sa využívajú iba miestne a zväčša sú zachytávané nevyhovujúcim spôsobom.

V návrhu ÚPN VÚC predpokladáme, že po odbornom zachytení a úprave okolia prameňov môžu tieto slúžiť verejnosti na pitie v pitných pavilónoch, alebo ako záchytný turistický bod.

Geotermálne vody

Sú to prírodné vody, ohriate zemským teplom tak, že ich teplota po výstupe na zemský povrch je vyššia ako priemerná ročná teplota vzduchu v danej lokalite, (v našich podmienkach 20° C).

V Žilinskom kraji sú vymedzené 4 oblasti s výskytom zdrojov geotermálnej energie.

Tabuľka 103 Tepelno-energetický potenciál zdrojov geotermálnych vôd v Žilinskom kraji

Oblasť	Plocha	Tep.energ.potenciál	Výdatnosť
	km^2	MW	l.s-1
Turčianska kotlina	395,0	22,0	83,5
Žilinská kotlina	305,0	13,2	106,5
Skorušina	450,0	17,1	109,3
Liptovská kotlina	650,0	37,6	169,3

Tabuľka 104 Zdroje geotermálnych vôd v Žilinskom kraji (evidované na VÚVH)

Lokalita	Výdatnosť	Teplota	Tepelný výkon	Využitie
	l.s-1	oC	MW	
Rajec	20,0	27	1,0	R
Socovce	12,0	17	0,1	-
Mošovce	10,0	19	0,17	R
Diviaky	0,8	27	0,04	R
Turčianske Teplice	3,0	28	0,16	R
Párnica	32,0	15,7	0,09	-
Stankovany	1,6	18,2	0,03	-
Bešeňová	20,0	61,5	3,89	R
Liptovská Štiavnica	10,0	21,0	0,25	-
Liptovské Sliače	2,0	20,0	0,04	R
Pavčina Lehota	6,0	32,0	0,03-0,35	R
Liptovská Kokava	20,0	43,5	2,38-4,40	
Liptovský Trnovec, Ráztoky	31,0	60,7	-	
Liptovský Ján	22,0	29,2	2,05	
Oravice	35,0	29,2	14,93-18,46	

Lokalita	Výdatnosť	Teplota	Tepelný výkon	Využitie
	l.s-1	oC	MW	
Kalameny	225,4			

Evidenciou a koncepciou využitia geotermálnych vôd sa zaoberá Výskumný ústav vodného hospodárstva Bratislava

Medzi geotermálne vody sú zaradené aj prírodné minerálne vody, spravované MZ SR, okrem Korytnice, ktorá nie je v tejto tabuľke uvedená.

V rámci návrhu ÚPN VÚC predpokladáme výrazné možnosti využitia zdrojov pre ďalší rozvoj rekreácie a cestovného ruchu.

Návrh objektov využitia zdrojov geotermálnych vôd

- Zoznam projektov vodárenskej infraštruktúry, ktoré boli v procese EIA podľa zákona č. 24/2006 Z. z. O posudzovaní vplyvov na životné prostredie... obsahuje navrhované činnosti za obdobie:
    - prvého Plánu rozvoja VVaVK – roky 2006-2015 pre územie Slovenskej republiky (schváleného v roku 2006)
    - prvej aktualizácie Plánu rozvoja VVaVK – roky 2015-2027 pre územie Slovenskej republiky - (schváleného v roku 2015)

  podľa okresov Žilinského kraja:

  Okres Žilina:

    - Rajecké Teplice – hotel Baník, hydrogeologický vrt RTB-1
    - Aquapark Stone – Kamenná Poruba

  Okres Ružomberok

    - Odber geotermálnej vody z vrtu ZGL-1 a FBe-1 v Bešeňovej
    - Odber geotermálnej vody z vrtu FGTB-1 v Bešeňovej

  Okres Liptovský Mikuláš

    - ATLADIA WELLNESS AREAL, Partizánska Ľupča
    - Odber geotermálnej vody z vrtu ZGL-3 v Liptovskej Kokave

Banské vody

V Žilinskom kraji nemajú ložiskové a banské vody výraznejší podiel na celkovej vodnej bilancii.

Opustené banské diela v Malužinej, oblasti od Vyšnej Boce po Chabenec a Magurka drénujú puklinové vody, ktorých množstvá nie sú známe. Na ložisku Liptovská Dúbrava je zvodnenie pomerne veľké. Priemerné výtoky zo štôlní Emerich, Svätopluk, Hlavný prekop, Spodná Ignác štôlňa a Bielopotocká štôlňa predstavujú 26,6 $l.s^{-1}$.

Nie sú známe zvodnenia na ložisku sedimentárnych železných rúd v oblasti Západných Tatier v okolí Oravice ani na ložisku Nižné Matejkovo v Ľubochnianskom žulovom masíve. V ložisku starej ťažby kremeňa v Beskydách v okolí Klokočova vyteká z dvoch starých štôlní cca 1,0 $l.s^{-1}$ banských vôd.

17.1.2 Zásobovanie pitnou vodou

Prijatím zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zák. č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) a zákona č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných

kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č.276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach bola ukončená reforma zásadných zákonov vzťahujúcich sa k vode. V reakcii na politicko-ekonomické zmeny po roku 1989 boli najmä napravené vlastnícke vzťahy a pôsobnosti príslušných štátnych orgánov vo vzťahu k vode, bola zmenená cenová a investičná politika štátu. Bol začatý proces aproximácie práva. Vodný zákon vymedzil kompetencie niektorých ministerstiev k vode a súčasne stanovil i štruktúru a pôsobnosť vodoprávnych orgánov.

Transpozíciou požiadaviek smernice č. 2000/60/ES ustanovujúcej rámec pôsobnosti spoločenstva v oblasti vodnej politiky (RSV) do vodného zákona boli položené základy sústavnej a trvalej koncepčnej činnosti – vodné plánovanie, ktorá napĺňa víziu udržateľnosti vodných zdrojov prijatú na 2. Svetovom fóre o vode.

Vodný zákon a zákon o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách spolu s vykonávacími predpismi upravujú pôsobnosť ústredných orgánov pri schvaľovaní rozhodujúcich plánovacích dokumentov o vode, a to plánu oblastí povodí, programu opatrení a plánov rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií.

Zákonom o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, zákonom o ochrane zdravia, zákonom o obecnom zriadení, spolu s vykonávacími vyhláškami, ktoré stanovujú hygienické požiadavky na pitnú vodu, početnosť a rozsah kontroly pitnej vody bol vymedzený rámec na riadne fungovanie zásobovania pitnou vodou a odvádzanie odpadových vôd v nových podmienkach a zároveň je zaistená plná zlučiteľnosť právnych predpisov SR s legislatívnymi predpismi EÚ.

Vypracovanie, vyhodnocovanie, aktualizovanie plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie krajov zabezpečujú príslušné okresné úrady v sídle kraja, v súlade so zákonom č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zák. č. 276/2000 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov. Schvaľuje ich MŽP SR na obdobie šiestich rokov.

Podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja je stanovenie základnej koncepcie optimálneho rozvoja zásobovania pitnou vodou a odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd sídel Žilinského kraja a zahrňuje zhodnotenie jestvujúceho stavu v zásobovaní vodou a odkanalizovaní miest a obcí s návrhom výhľadového riešenia do roku 2027.

Na základe Plánu rozvoja verejných vodovodov sa navrhuje realizovať tri základné ciele: výstavbu verejných vodovodov v obciach bez vodovodu, zvýšenie počtu obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov a zabezpečiť bezproblémové zásobovanie obyvateľov pitnou vodou bez negatívnych dopadov na životné prostredie.

Z hodnotenia súčasného stavu zásobovania obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov vyplýva, že z celkového počtu obyvateľstva Žilinského kraja bolo k 31.12.2018 zásobovaných pitnou vodou 98,4 %. Z hodnotenia vyplýva, že ide o vyššiu zásobovanosť o 14,7 % ako je celoslovenský priemer (83,7 %). V porovnaní so zásobovanosťou jednotlivých krajov ide o tretiu najpriaznivejšiu situáciu na Slovensku po Bratislavskom a Trenčianskom kraji .

Zásobovanosť v jednotlivých okresoch kraja dosahuje rôznu úroveň. Najlepšie je zásobovaný región Turca spolu s Liptovom. V Oravskom regióne okres Námestovo zaostáva za ostatnými dvoma okresmi Tvrdošín a Dolný Kubín . Výrazný rozdiel zásobovanosti je medzi okresmi Žilinského regiónu (Žilina

a Bytča. Najmenej obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu je v regióne Kysúc (okresy Čadca a Kysucké Nové Mesto).

Analýza súčasného stavu zásobovania pitnou vodou

Zásobovanie obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov zabezpečuje v zmysle zákona o obecnom zriadení obce. Po transformácii štátnych podnikov vodární a kanalizácií obce túto činnosť zabezpečujú v rozhodujúcej miere prostredníctvom obchodných spoločností a len v malej časti samotné obce. Na území Žilinského kraja podstatnú časť – asi 95 % celkovej zásobovanosti obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov uskutočňujú vodovody prevádzkované vodárenskými spoločnosťami.

Kvalita pitnej vody

Údolná niva Váhu a jeho prítokov je najvýznamnejšou oblasťou z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja. V kraji je evidovaných 218 zdrojov podzemnej vody na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou (studne, vrty, pramene). Najbohatšie zdroje sa nachádzajú v okrese Martin (pramene Necpaly –Lazce a pramene v Blatnickej doline) a Žilina (pramene a vrt v oblasti Fačkova, vrty Lietava, Lietavská Svinná, zdroje Teplička), významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc. Problémy vo vodovodoch z hľadiska poklesu výdatnosti vodných zdrojov a deficitu v období minimálnych výdatností vodných zdrojov uvádza v Žilinskom kraji okres Čadca, Žilina a Námestovo.

Na základe pozorovaní bol zaznamenaný pokles priemerných ročných hladín podzemnej vody v rozmedzí 0,20 až 1,0 m. Zaznamenaný je aj pokles výdatnosti prameňov podzemnej vody. Situácia v zásobovaní pitnou vodou z verejných vodovodov v kraji je pomerne priaznivá. V rámci okresov sú zaznamenané rozdiely v podieloch obyvateľstva zásobovaného pitnou vodou z verejného vodovodu- najnižší podiel obyvateľov s prístupom k pitnej vode z verejného vodovodu je v okrese Bytča a Čadca, najvyšší podiel pokrytia vodovodnou sieťou vykazujú okresy Turčianske Teplice a Martin . Po realizovaní projektov (Bytčiansko, Stredné Kysuce, Ružomberok, Orava, Kysuce) dôjde k ďalšej pozitívnej zmene v celkovej napojenosti obyvateľstva kraja na verejné vodovody.

Obce s verejným vodovodom

K 31.12.2018 bolo v Žilinskom kraji evidovaných 315 sídiel, z nich v 309 bol vybudovaný aspoň v časti sídla verejný vodovod. Z tohto pohľadu sú na tom najlepšie v okresoch Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Turčianske Teplice a Tvrdošín, kde je vo všetkých sídlach vybudovaný aspoň v časti obce verejný vodovod. Veľmi dobrá úroveň je aj v okresoch Martin, Námestovo, Žilina a Ružomberok. Vyššiu úroveň než je celoslovenský priemer dosahujú aj zostávajúce dva okresy Bytča a Liptovský Mikuláš.

Územie Žilinského kraja spadá do pôsobnosti piatich vodárenských spoločností, ktorými sú:

- Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s., Žilina - okresy Žilina, Bytča, Kysucké Nové Mesto, Čadca
- Oravská vodárenská spoločnosť, a.s., Dolný Kubín - okresy Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín
- Liptovská vodárenská spoločnosť, a.s., Liptovský Mikuláš - okres Liptovský Mikuláš
- Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s., Ružomberok – okres Ružomberok
- Turčianska vodárenská spoločnosť, a.s., Martin – okresy Martin, Turčianske Teplice

Severoslovenské vodárne a kanalizácie a.s. Žilina (SEVAK)

Severoslovenské vodárne a kanalizácie a.s. Žilina (SEVAK) sú akciovou spoločnosťou, ktorá vznikla v roku 2006 ako nástupnícka spoločnosť po zaniknutej Severoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a.s. SEVAK zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou obyvateľov miest a obcí na území 4 okresov : Bytča, Čadca, Kysucké Nové Mesto a Žilina. V záujmovom území býva 311,5 tis. obyvateľov, z nich je 86,3 % (v správe SEVAK 75,4 %) obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejného vodovodu. Medzi okresmi tohto regiónu je v zásobovanosti výrazný rozdiel, kým v okrese Žilina je to 94,7 % (v správe SEVAK 88,4 %) v Bytči dosahuje úroveň 67,7 % (v správe SEVAK 53,4 %).

Na území v pôsobnosti SEVAK a .s. bolo v roku 2018 evidovaných 102 sídel, verejným vodovodom bolo vybavených 100, čo je 98,0 % (v správe SEVAK 82 obcí, čo je 76,5 %). Napriek tomu, že v okresoch Bytča a Čadca majú vo všetkých obciach vybudovaný aspoň v časti verejný vodovod, podiel obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu je v týchto okresoch pomerne nízky, okres Čadca 77,8 % a Bytča 67,7 %.

Bez verejného vodovodu je jedna obec.

Najvýznamnejším vodárenským systémom je SKV Žilina, vybudovaný na báze veľkokapacitného zdroja Nová Bystrica s kapacitou úpravne vody 1030 $l.s^{-1}$. Tento systém dotuje SKV Čadca, SKV Kysucké Nové Mesto, SKV Žilina a SKV Bytča. Tieto vodovody využívajú aj miestne zdroje podzemnej vody. Najvýznamnejšie zdroje vody skupinového vodovodu Žilina sú v oblasti Fačkova, Lietavy, Turia a najmä Teplička nad Váhom.

Na celom území existuje aj viacero menších skupinových a miestnych verejných vodovodov.

Okrem budovania nových vodovodov v obciach bez vodovodu a dobudovania sietí tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť poruchám na vodovodných sieťach a rekonštrukciám poruchových sietí. Vysoké straty vody sú typické najmä pre menšie vodovodné systémy a obecné vodovody.

Ďalej je treba riešiť nedostatočné zdroje pitnej vody na zásobovanie miestnych vodovodov v okresoch Kysucké Nové Mesto a Žilina

Oravská vodárenská spoločnosť a.s. Dolný Kubín (OVS)

OVS zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou obyvateľov miest a obcí na území 3 okresov : Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín. V záujmovom území býva 137,9 tis. obyvateľov, z nich je 90,1 % obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejného vodovodu. Vysoký podiel zásobovaných obyvateľov je v okrese Tvrdošín, takmer 97,4 %. Opačne možno hodnotiť úroveň zásobovania pitnou vodou v okrese Námestovo s 83,2 % podielom zásobovaných obyvateľov.

Na území v pôsobnosti OVS a .s. bolo v roku 2018 evidovaných 63 obcí, a všetky sú vybavené verejným vodovodom. Napriek tomu, že v okresoch Dolný Kubín a Námestovo majú takmer vo všetkých obciach vybudovaný aspoň v časti verejný vodovod, podiel obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu je v okrese Dolný Kubín 94,2 %, a v okrese Námestovo len 83,2 %. V niektorých obciach okresu Námestovo prevádzkujú vodovody obecné podniky alebo súkromné osoby.

V oblasti Oravy zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou Oravský SKV (OSV), ktorého prevádzkovateľom je OVS, a.s. Jeho najvýznamnejšie zdroje vody sa nachádzajú v lokalite Oravice. Okrem OSV slúžia

pre zásobovanie obcí aj obecné a skupinové vodovody. Na celom území existuje aj viacero menších skupinových a miestnych vodovodov.

Okrem dobudovania nových vodovodov v obciach bez vodovodu a dobudovania sietí tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť poruchám na vodovodných sieťach a rekonštrukciám poruchových sietí. Vysoké straty vody sú typické najmä pre menšie vodovodné systémy a obecné vodovody.

Ďalej treba riešiť tiež nedostatočné zdroje vody na zásobovanie miestnych vodovodov v okrese Námestovo napojením vodovodov na SKV Orava, resp. hľadaním nových VZ v oblasti Slovenských Beskýd, kde v suchých obdobiach dochádza k výraznému znižovaniu výdatnosti vodných zdrojov.

Liptovská vodárenská spoločnosť a.s. Liptovský Mikuláš (LVS)

Liptovská vodárenská spoločnosť a.s. zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou obyvateľov miest a obcí na území okresu Liptovský Mikuláš. V záujmovom území býva 72,3 tis. obyvateľov, z nich je 98,7 % obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejného vodovodu.

Na území v pôsobnosti LVS a .s. bolo v roku 2018 evidovaných 56 obcí, verejným vodovodom bolo vybavených 53, čo je 94,6 %. Bez verejného vodovodu sú 3 obce – Bukovina, Huty a Veľké Borové

Významným vodovodným systémom zásobujúcim okresné mesto a ďalšie obce v dosahu vodných zdrojov a prívodov vody je SKV Liptovský Mikuláš zásobovaný z vodných zdrojov v Demänovskej doline, Liptovskom Hrádku, Liptovskej Porúbke.

Na celom území existuje aj viacero menších skupinových a miestnych vodovodov.

Okrem budovania nových vodovodov v obciach bez vodovodu a dobudovania sietí tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť poruchám na vodovodných sieťach a rekonštrukciám poruchových sietí. Vysoké straty vody sú typické najmä pre menšie vodovodné systémy a obecné vodovody.

Ďalej treba riešiť tiež nedostatočné zdroje vody na zásobovanie miestnych vodovodov v okrese Liptovský Mikuláš.

Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s. (VSR)

Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s. zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou obyvateľov miest a obcí na území okresu Ružomberok. V záujmovom území býva 56,7 tis. obyvateľov, z nich je 97,0 % obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejného vodovodu.

Na území v pôsobnosti VSR a .s. bolo v roku 2018 evidovaných 25 obcí, verejným vodovodom bolo vybavených 25, čo je 100 %. VSR, a.s. prevádzkuje verejné vodovody v 22 obciach, ktoré sú v majetku a v prenájme spoločnosti.

Verejný vodovod v obciach Liptovská Lúžna, Komjatná a Turík prevádzkujú obecné úrady.

Zásobovaní obyvatelia v týchto obciach: Liptovská Lúžna – 51,9%
Komjatná – 66,8%
Turík – 100%.

SKV Ružomberok využíva zdroje vody v katastrálnych územiach: Ružomberok, Liptovské Revúce, Liptovská Osada a Likavka.

Okrem rozširovania vodovodov tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť poruchám na vodovodných potrubiach a rekonštrukciám poruchových úsekov.

Turčianska vodárenská spoločnosť a.s. Martin (TurVod)

TurVod zabezpečuje zásobovanie pitnou vodou obyvateľov miest a obcí na území 2 okresov : Martin a Turčianske Teplice. V záujmovom území býva 112,5 tis. obyvateľov, z nich je 99,6 % obyvateľov zásobovansť pitnou vodou z verejného vodovodu je takmer 100%.

Na území v pôsobnosti TurVod a .s. bolo v roku 2018 evidovaných 69 obcí a všetky sú vybavené verejným vodovodom.

Obec Folkušová a obec Čremošné sú zásobované vodou obecnou, z vlastných zdrojov. Ostatné obce sú zásobované zo zdrojov v správe TurVod-u, a.s..

SKV Martin zásobuje pitnou vodou veľkú časť okresu Martin, využíva zdroje podzemnej vody v Necpaloch, Blatnici a ďalších lokalitách. Na celom území existuje aj viacero menších skupinových a miestnych vodovodov.

Okrem budovania nových vodovodov v obciach bez vodovodu a dobudovania sietí tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť poruchám na vodovodných sieťach a rekonštrukciám poruchových sietí. Vysoké straty vody sú typické najmä pre menšie vodovodné systémy a obecné vodovody.

Obce bez verejného vodovodu a návrh na riešenie

Z celkového počtu 315 obcí v kraji sú 3 obce , t.j. cca 0,95 % z celkového počtu obcí, bez verejného vodovodu.

Bez verejného vodovodu sú 3 obce v okrese Liptovský Mikuláš. Najlepšia situácia je v okresoch Čadca, Žilina, Kysucké Nové Mesto, Ružomberok, Martin, Turčianske Teplice a Tvrdošín, kde majú vo všetkých obciach vybudovaný aspoň v časti obce verejný vodovod.

V prevažnej väčšine ide o sídla do 1000 obyvateľov, nad 1000 sú len 4 z nich. V časti týchto obcí je už vodovod rozostavaný, v ďalších sa bude realizovať v rámci schválených projektov spolufinancovaných EÚ. Výstavba verejných vodovodov v iných obciach je zahrnutá v pripravovaných projektoch, ktorých financovanie zatiaľ nie je doriešené. Požiadavky obcí budú podľa naliehavosti a finančných možností zapracované aj pri aktualizáciách Plánu rozvoja verejných vodovodov kraja. Prednostne by sa mala realizovať výstavba verejných vodovodov v obciach, ktorých obyvatelia sú zásobovaní pitnou vodou z domových studní, v ktorých kvalita vody nevyhovuje požiadavkám vyhl. č. 354/2006 Z. z. V najbližšom období by mali byť vybudované verejné vodovody v dosahu existujúcich prívodov vody a tam, kde je k dispozícii zdroj kvalitnej pitnej vody s dostatočnou výdatnosťou. Postupne by sa mali realizovať ďalšie prívody vody a postupne na ne napájať ďalšie obce.

Zoznam všetkých obcí bez verejného vodovodu s návrhom na ich riešenie :

Okres Liptovský Mikuláš

- Bukovina – výhľad obecný vodovod
- Veľké Borové – výhľad obecný vodovod
- Huty – výhľad obecný vodovod

Obce s rozostavaným vodovodom

V Žilinskom kraji bol k 31.12.2018 rozostavaný verejný vodovod vo viacerých obciach. V okrese Liptovský Mikuláš v obciach Bobrovček, Pavlova Ves, Liptovské Beháročce, Malé Borové a dobudovanie obecného vodovodu Nižná Boca. Vodovody sú rozostavané už dlhšie, najmä z dôvodov nezabezpečeného financovania. Je preto potrebné prioritne zabezpečiť ich dokončenie na základe plánu rozvoja kraja.

Tabuľka 105 Prehľad rozostavaných vodovodov v Žilinskom kraji

Okres	Obec	Počet obyvateľov
Liptovský Mikuláš	Bobrovček	175
	Pavlova Ves	254
	Malé Borové	167
	Liptovské Beháročce	64

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013), Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Tabuľka 106Vodovody problémové z hľadiska kvality dodávanej vody, nedostatočnej kapacity vodných zdrojov, prípadne veľkých strát a návrh na ich riešenie k termínu 31.12.2018

Severoslovenské vodárne a kanalizácie a.s., Žilina		
Vodovod	**Definovanie problému**	**Návrh na riešenie**
Okres Čadca		
Klokočov	Poruchy na vodovodnom potrubí	Rekonštrukcia rozvodnej siete a rozšírenie obecného vodovodu
SKV Žilina - Dunajov	poruchy na vodovodnom potrubí	rekonštrukcia rozvodnej siete
SKV Žilina - Čadca	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
SKV Žilina -Turzovka	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
SKV Žilina – Krásno nad Kysucou	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
SKV Žilina - Raková	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
Raková - Korchaň	kvalita vody v nesúlade s platnou legislatívou pri zákalových stavoch	prepojenie na SKV Nová Bystrica – Čadca - Žilina
SKV Žilina - Svrčinovec	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
Okres Kysucké Nové Mesto		
Dolný Vadičov	nedostatočná výdatnosť VZ	vybudovanie prepojenia na vodovod Horný Vadičov
Oškerda	nedostatočná výdatnosť VZ	prepojenie na SKV Žilina

Severoslovenské vodárne a kanalizácie a.s., Žilina		
Vodovod	**Definovanie problému**	**Návrh na riešenie**
Nesluša	problémy s kvalitou, nedostatočná kapacita vodojemov a nedostatočná výdatnosť VZ	zvýšenie kapacity vodojemov – výstavba nových, prepojenie na SKV Kysucké Nové Mesto, vybudovanie filtračných staníc
Okres Žilina		
Hričovské Podhradie	nedostatočná výdatnosť VZ	prepojenie obecného vodovodu na SKV Žilina
SKV Belá	nedostatočná výdatnosť VZ a kvalita vody v súlade s platnou legislatívou	dobudovanie a intenzifikácia existujúcej ÚV na As
Malá Čierna	nedostatočná výdatnosť VZ Malá Čierna	prepojenie na vodovod Veľká Čierna
Nezbudská Lúčka	kvalita vody vo VZ nevyhovuje – tvrdosť vody	vybudovanie prepojenia Nezbudská Lúčka na SKV Gbeľany
SKV Žilina – Žilina M.Č. Budatín, Bytčica, Strážov, Staré mesto, Solinky, Vlčince	poruchy na vodovodnom potrubí, vysoké straty	rekonštrukcia rozvodnej siete
Čičmany	nedostatočná výdatnosť VZ	intenzifikácia existujúceho VZ
SKV Žilina – prívodné potrubia z VZ Fačkov, VZ Kamenná Poruba, VZ Stráňavy, VZ Patúch	poruchy na vodovodnom potrubí	rekonštrukcia prívodných potrubí
Okres Bytča		
SKV Bytča – Mestská časť Hrabové	nedostatočná výdatnosť VZ	intenzifikácia existujúceho VZ, alternatívne zriadenie DČS z SKV Bytča na posilnenie hornej časti MČ
VV Veľké Rovné	Zlý technický stav a veľké straty	Napojenie na SEVaK

Oravská vodárenská spoločnosť a.s., Dolný Kubín		
Okres Námestovo		
Vodovod	**Definovanie problému**	**Návrh na riešenie**
Breza	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV
Oravské Veselé	nedostatočná výdatnosť VZ	Budovanie nového vodojemu. Vybudovanie nových vodovodných radov Možnosť napojenie na OSV
Oravská Polhora	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na VZ Hlasná rieka, rekonštrukcia rozvodnej siete, alternatívne napojenie na OSV
Novoť	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV, záchyt nových vodných zdrojov
Lomná	nedostatočná výdatnosť VZ	prívod vody z Krušetnica napojenie na OSV
Beňadovo	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV, alt. Na SKV Oravské Veselé-Mutné
Mutné	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV, alter. nové vodné zdroje Randová + ÚV
Oravská Lesná	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV, rekonštrukcia ÚV
Babín	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na vodovod Hruštín
Zákamenné	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV
Krušetnica	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV
Vasiľov	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na vodovod Hruštín
Rabčice	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV

Oravská vodárenská spoločnosť a.s., Dolný Kubín		
Sihelné	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV
Rabča		Rekonštrukcia vlastných rozvodov VS, Možnosť napojenie na OSV
Okres Tvrdošín		
Brezovica	nedostatočná výdatnosť VZ	Napojenie na OSV
SKV Hladovka – Suchá Hora	**nedostatočná výdatnosť VZ**	**Napojenie na OSV**

Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s.		
Okres Ružomberok		
Komjatná	Veľké straty v starých potrubiach	Rekonštrukcia potrubia

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013), Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Z analýzy súčasného stavu rozvoja zásobovania obyvateľstva Žilinského kraja pitnou vodou z verejných vodovodov vyplýva, že:

Okrem budovania nových vodovodov v obciach bez vodovodu a dobudovania sietí tam, kde je vodovod v prevádzke, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť aj poruchám na vodovodných sieťach a rekonštrukciám poruchových sietí. (Vysoké straty vody sú typické najmä pre menšie vodovodné systémy a obecné vodovody.)Treba pamätať na včasnú obnovu vodovodnej siete v jednotlivých aglomeráciách.

Tabuľka 107 Súčasný stav vybavenosti obcí Žilinského kraja verejnými vodovodmi

Žilinský kraj/Okres/VS	Počet obyvateľov (tis.)		% obcí zásobov. z VV celkového počtu obcí	Počet obcí			
	bývajúci	zásobovaní z VV		celkom	z toho: s VV	podiel % obcí s VV	z toho: z OV
Severoslovenská VS - SEVAK							
Bytča	30,833	19,478	100%	12	10	67,71	2
Čadca	90,307	65,104	100%	23	19	77,79%	4
Kysucké Nové Mesto	32,948	20,491	100%	14	8	86,42%	6
Žilina	157,444	140,928	98,41%	51	45	94,70%	6
Spolu	**311,532**	**246,001**		**100**	**82**		**18**
Oravská VS - OVS							
Dolný Kubín	39,491	36,394	100%	24	23	94,19%	1
Námestovo	62,256	37,321	100,%	24	18	83,23%	6
Tvrdošín	36,116	35,172	100%	15	15	97,39	0
Spolu	**137,863**	**108,887**		**63**	**56**		**7**
Liptovská VS - OVS							
Liptovský Mikuláš	**72,301**	**67,936**	94,64	**53**	**47**	98,65%	**6**

Žilinský kraj/Okres/VS	Počet obyvateľov (tis.)		% obcí zásobov. z VV celkového počtu obcí	Počet obcí			
	bývajúci	zásobovaní z VV		celkom	z toho: s VV	podiel % obcí s VV	z toho: z OV
Turčianska VS - TurVod							
Martin	96,549	96,402	100%	43	42	99,99%	1
Turčianske Teplice	15,919	15,839	100%	26	25	100%	1
Spolu	**112,468**	**112,241**		**69**	**67**		**2**
VS Ružomberok VSR							
Ružomberok	**56,728**	**52,140**	**100%**	**25**	**22**	**80,95%**	**3**
Kraj spolu	**690,892**	**587,205**	**98,41%**	**310**	**274**	**91,44%**	**36**

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013), Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Zdroje vody

Jedným z rozhodujúcich faktorov ovplyvňujúcich rozvoj verejných vodovodov sú kvalitné vodné zdroje. Ich výdatnosť, kvalita a lokalizácia sú rozhodujúcimi východzími podmienkami, ktoré determinujú rozvoj verejných vodovodov. Na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou sú, v súlade so zákonom o vodách, prednostne určené útvary podzemných vôd. V oblastiach s ich nedostatkom resp. pre vzdialenejšie oblasti, sa využívajú na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou jednak priame odbery z tokov, ale najmä veľkokapacitné zdroje povrchovej vody – vodárenské nádrže, ktoré sú v rámci kraja vybudované a prevádzkované dve.

Súčasný stav a prognóza kvality a kvantity využívaných povrchových a podzemných vodných zdrojov a ich ohrozenosť

Výskyt podzemných vôd v prírode, ich množstvo a kvalita sú podmienené geologickou stavbou územia, hydrogeologickými podmienkami a hydraulickými parametrami horninových komplexov, ako i ostatnými prvkami hydrosféry – klimatickými faktormi, geomorfologickými činiteľmi, pedosférou, antroposférou a pod.

Najvýznamnejšou oblasťou z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja predstavuje údolná niva Váhu a jeho prítokov .

Zdroje podzemnej vody

V Žilinskom kraji sa využíva 218 zdrojov podzemnej vody na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou. Ich využiteľná výdatnosť po znížení o ekologické limity je 2 192 $l.s^{-1}$. Najvýznamnejšie zdroje sú v okrese Martin (500 $l.s^{-1}$ – pramene Necpaly – Lazce 59 $l.s^{-1}$, pramene v Blatnickej doline) a Žilina (400 $l.s^{-1}$ – pramene a vrt v oblasti Fačkova 84 $l.s^{-1}$, vrty Lietava, Lietavská Svinná 120 $l.s^{-1}$, zdroje Teplička 160 $l.s^{-1}$), významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc.

Najvýznamnejším kolektorom podzemnej vody v tejto oblasti sú karbonáty mezozoika a zlepence paleogénu Strážovských vrchov, Nízkych Tatier a Kozích chrbtov. Takmer celá táto oblasť s významnými

zdrojmi vody vysokej kvality je zahrnutá do CHVO Strážovské vrchy. Najvýznamnejšie pramene s vysokou výdatnosťou vystupujú v širšom okolí obce Liptovská Porúbka, Liptovský Hrádok. Významné množstvo podzemných vôd vystupuje v Západných Tatrách v povodí Oravy, v okolí obce Zuberec.

S cieľom zabezpečiť ekologicky únosnú exploatáciu podzemných vôd na uspokojovanie potrieb obyvateľov, bola pri prameňoch znížená minimálna výdatnosť a pri vrtoch doporučená výdatnosť o koeficient tzv. ekologického limitu, ktorý sa pohybuje vo väzbe na geologické, hydrogeologické a hydrologické podmienky od 5 do 30 %.

Ďalšími zdrojmi vody využívanými na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou sú:

- *Priame odbery z tokov* sú zo všetkých zdrojov najzraniteľnejšie a využívajú sa najmä tam, kde nie je možné zabezpečiť vhodnejšie zdroje na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou. Ich nevýhodou je rozkolísanosť vodných stavov a s tým súvisiaca zmena kvality, ktorá sa zhoršuje najmä po výdatných dažďoch, v období topenia snehu, ale aj pri nízkych stavoch na tokoch. Často je problém zabezpečiť ochranné opatrenia v povodí vodného toku, čo spôsobuje najmä epidemiologické riziko. Po doporučení hygienikov sa postupne tieto zdroje vyraďujú.
  Nedostatok zdrojov podzemných vôd a dobre vyvinutá riečna sieť na území žilinského regiónu viedli k značnému využívaniu práve týchto zdrojov. Na území Žilinského kraja sa nachádza 21 vodárenských tokov, najviac v okresoch Liptovský Mikuláš (6) a Čadca (5). V okresoch Žilina, Kysucké Nové Mesto a Dolný Kubín sa nenachádzajú žiadne vodárenské toky.
- *Vodárenské nádrže* umožňujú okrem iných vodohospodárskych účelov odber kvalitnej surovej vody, ktorá sa po úprave na pitnú vodu dodáva obyvateľom žijúcim v oblastiach s nedostatkom podzemnej vody vhodnej na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou alebo tam, kde kvalita nevyhovuje ani po úprave na pitné účely, prípadne jej úprava by bola ekonomicky neprimerane náročná. V súčasnosti sú v Žilinskom kraji vybudované dve vodárenské nádrže - Nová Bystrica v okrese Čadca a Turček v okrese Turčianske Teplice. Kapacita úpravne vody VN Nová Bystrica je 1030 $l.s^{-1}$. Kapacita úpravne vody VN Turček 500 $l.s^{-1}$. Vodárenský zdroj Turček sa nachádza na území Žilinského kraja, ale voda z neho je odoberaná StVPS, a.s. Banská Bystrica a distribuovaná väčšinou do BB kraja (v rámci ŽA kraja dodávky v množstve cca 2,5 l/s obce Sklené a Turček).

Významný pokles spotreby vody vo verejných vodovodoch zmierňuje tlak na budovanie nových zdrojov vody pre potreby Žilinského kraja.

Využívané vodné zdroje na zásobovanie pitnou vodou

Súhrnné kapacity zdrojov vody využívaných na zásobovanie pitnou vodou na území pôsobnosti jednotlivých vodárenských spoločnosti v Žilinskom kraji sú uvedené v nasledujúcej tabuľke

Tabuľka 108 Rámcová bilancia potrieb pitnej vody do roku 2022 a 2027 a využívaných VZ po znížení ich výdatnosti o nevyhovujúce zdroje vody podľa vodárenských spoločností v Žilinskom kraji

Vodárenská spoločnosť	Potreba vody Q_{max}		Výdatnosť vodných zdrojov po úprave			Bilancia	
	2022	2027	Vodárenské spoločnosti	Obecné úrady	Spolu VS + OÚ	2022	2027
Severoslovenská VS	547	596	1 481	77	1 558	1 011	962

Vodárenská spoločnosť	Potreba vody Q_{max}		Výdatnosť vodných zdrojov po úprave			Bilancia	
	2022	2027	Vodárenské spoločnosti	Obecné úrady	Spolu VS + OÚ	2022	2027
Oravská VS	190	224	683	72	755	565	531
Liptovská VS	158	170	750	29	779	621	610
VS Ružomberok	104	111	514	27	541	437	430
Turčianska VS	209	220	824	3	827	618	607
Spolu Žilinský kraj	3553,28		3188,5		211,21	1	

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Posúdenie súčasného stavu ochrany vodných zdrojov

Rozhodujúcim faktorom pri ochrane kvality vodných zdrojov je problematika zdrojov znečisťovania vôd, či už s priamym alebo nepriamym dopadom na vodné zdroje.

Ochrana množstva vôd, kvantitatívna ochrana, je založená na zvyšovaní akumulačnej schopnosti krajiny a na kontrole dodržiavania vypočítaných hodnôt pre odoberané množstvá vôd. Za tým účelom sa stanovujú limity využívania zásob podzemných vôd (ekologické limity), ako aj záväzné minimálne prietoky.

Oba aspekty ochrany vôd sú premietnuté v tzv. územnej ochrane vôd. Táto je zabezpečovaná v troch rovinách:

- vo všeobecnej, vyplývajúcej z vodného zákona
- v širšej – regionálnej ochrane, realizovanej formou chránených vodohospodárskych oblastí

Chránená vodohospodárska oblasť (CHVO) je územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu vôd. Podmienky ochrany vôd v CHVO sú upravené v § 31 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách.

V súčasnosti sú v Žilinskom kraji vyhlásené 4 chránené vodohospodárske oblasti (CHVO) s celkovou rozlohou 4547 km^2, a to CHVO Strážovské vrchy, CHVO Beskydy-Javorníky, CHVO Veľká Fatra a CHVO Nízke Tatry.

Jednou z kľúčových úloh ochrany využívaných zdrojov vôd na úseku kvalitatívnej ochrany je riešenie problematiky zdrojov znečistenia, a to bodových zdrojov znečistenia alebo plošných zdrojov znečistenia.

Rozhodujúcimi zdrojmi bodového znečistenia sú vypúšťané odpadové vody, komunálne, ale aj priemyselné.

V súčasnosti prevádzkované komunálne ČOV, ktorých technológia čistenia odpadových vôd nezodpovedá kritériám ostatných legislatívnych predpisov, najmä na odstraňovanie nutrientov sú súčasťou riešenia Plánu rozvoja verejných kanalizácií. Na produkcii znečistenia sa však podieľa aj priemysel, ktorý nie je napojený na komunálne ČOV.

Zdroje plošného znečistenia sú ťažšie identifikovateľné než bodové, ale ich účinky sú rovnako dlhodobé a ťažko odstrániteľné. Najväčšími zdrojmi plošného znečistenia sú: poľnohospodárstvo, odkaliská a rozptýlené skládky, kontaminované závlahové, ale i zrážkové vody.

Zdroje problémové z hľadiska dodávanej kvality a kvantity a návrh na ich vyradenie z prevádzky

Problémy vo vodovodoch z hľadiska poklesu výdatnosti vodných zdrojov a deficitu v období minimálnych výdatností vodných zdrojov uvádza v Žilinskom kraji okres Čadca, Žilina a Námestovo zdôvodnenie návrhu.

Okres Čadca

VZ Korňa – k.ú. Čadca, kapacita 1 l/s

Zdôvodnenie: VZ sa nachádza v intraviláne a nie je možné dodržať ochranné pásma VZ.

Vzhľadom k tomu, že priame odbery z tokov sú zo všetkých zdrojov najzraniteľnejšie a často je problém zabezpečiť ochranné opatrenia v povodí vodárenského toku, čo spôsobuje najmä epidemiologické riziko, po doporučení hygienikov sa postupne tieto zdroje vyraďujú.

Taktiež sú na vyradenie navrhnuté zdroje podzemnej vody, ktoré nevyhovujú kvalitatívne, alebo nie je možné zabezpečiť ich dostatočnú ochranu v zmysle platnej legislatívy na úseku ochrany vôd.

Zásady ekologicky optimálneho využívania zdrojov vody ako súčasť krajiny

Ekologicky optimálne využívanie podzemných vôd sa zabezpečí realizáciou opatrení určených na základe rizikovej analýzy, ktorej obsahom je najmä:

- posúdenie dodržiavania miery súčasného využívania všetkých zdrojov hodnoteného územia ako celku,
- zhodnotenie a posúdenie miery využívania jednotlivých – konkrétnych vodárensky využívaných zdrojov (vrty, studne, pramene, vodárenské nádrže a toky),
- podrobné zhodnotenie miery vzájomného ovplyvňovania využívaných vodných zdrojov, resp. miery možného dopadu exploatovaných zdrojov podzemných vôd na prirodzené výstupy podzemných vôd (pramene) a na hladiny podzemných vôd v rámci hodnoteného územia a zhodnotenie tohto dopadu na prietokový režim v tokoch,
- posúdenie doterajšieho spôsobu exploatácie podzemných vôd podľa kritérií hydroekologických limitov,
- na základe výsledkov dosiahnutých z predchádzajúcich posúdení stanovenie maximálne exploatovaných množstiev podzemných vôd u využívaných zdrojov a uplatňovanie týchto kritérií – limitov aj pri návrhu odoberaného množstva u perspektívnych, ešte nevyužívaných vodných zdrojov.

Na optimálne využívanie zdrojov je potrebné dodržiavať tieto zásady:

- prehodnotiť využiteľné množstvá podzemných vôd z hľadiska dosiahnutia dobrého stavu vôd (chemického a kvantitatívneho) so zohľadnením vplyvu klimatických zmien podľa oblasti povodí,
- zabezpečiť pre malé vodné zdroje na území kraja ďalší hydrogeologický prieskum na takej úrovni, aby mohli byť využívané na lokálne zásobovanie pitnou vodou,
- zabezpečiť efektívnejšie využívanie spolupôsobenia podzemných a povrchových vôd,

- nepovoľovať využívanie podzemných zdrojov vody na iné než pitné účely,
- vypracovať prehľad ohrozených zdrojov podzemných i povrchových vôd, ktorých významnosť si vyžaduje zvýšenú mieru ochrany,
- minimalizovať riziko mimoriadneho a havarijného znečistenia vôd, najmä -prostredníctvom preventívnych a kontrolných opatrení,
- na základe odborného posúdenia vodohospodárov a najmä orgánov na ochranu zdravia, kvalitatívne nevhodné a rizikové vodné zdroje postupne vyradiť z vodárenského systému a pripraviť kapacitne postačujúce náhradné vodné zdroje.
- vykonať prieskum jestvujúcich lokálnych skupinových vodných zdrojov v jednotlivých obciach
- vykonať ich kvalitatívne a kvantitatívne vyhodnotenie, podľa výsledkov hodnotenia navrhnúť ich využívanie alebo odstránenie
- u odstavených skupinových vodných zdrojov vytvoriť podmienky na ich pripojenie na verejný vodovod.
- podporovať riešenie delenej prevádzky pitnej a úžitkovej vody ako jeden z ekonomických stimulov na úsporu spotreby pitnej vody.

Zdroje pre náhradné zásobovanie pitnou vodou

Náhradné – núdzové zásobovanie pitnou vodou je osobitný a limitovaný spôsob nutnej dodávky vody. Dodávka pitnej vody sa zabezpečuje len na úrovni minimálnej potreby pitnej vody. Náhradné zásobovanie vodou sa rieši pre každú obec v dvoch úrovniach.

1. Zásobovanie pitnou vodou, ktorá bude riešená dopravou vody v cisternách, inými dopravnými prostriedkami alebo formou balenej vody
2. Zásobovanie úžitkovou vodou určenej prioritne pre pokrytie hygienických potrieb obyvateľstva, ktorú podľa povahy situácie možno používať z vodovodu, ktorá nemusí spĺňať štandardné požiadavky pitnej vody. Rozhodnutie o prípustnej kvalite úžitkovej vody je v kompetencii RÚ verejného zdravotníctva.

Vodárenské objekty vybrané (určené) na náhradné zásobovanie vodou musia byť technicky zabezpečené podľa STN 755 040 núdzové zásobovanie vodou. Rozsah náhradného zásobovania a prevádzkové hodnoty potrebného množstva vody stanovuje prevádzkovateľ vodovodu v spolupráci s príslušným správnym orgánom.

Pri výbere príslušných vodných zdrojov je potrebné prihliadať k ich charakteru, podmienkam pre ich zabezpečenie proti zneužitiu a k dopravným podmienkam. Za takéto zdroje na náhradné zásobovanie sú určené predovšetkým vodné zdroje podzemných vôd s gravitačnou dopravou vody, bez nároku na energetické zdroje a úpravu vody, okrem hygienického zabezpečenia pitnej vody. Ide najmä o hĺbkové šachtové a vŕtané studne, nachádzajúce sa v územiach neohrozovaných záplavami a v územiach odolných proti povrchovej kontaminácii. Ide o dostatočné kapacitné zdroje s kvalitou spĺňajúcou požiadavky na akosť pitnej vody.

Priority výstavby verejných vodovodov

Na naplnenie strategického cieľa rozvoja verejných vodovodov sú stanovené nasledovné priority výstavby verejných vodovodov:

Zvyšovať podiel obyvateľov zásobovaných bezchybnou a kvalitnou pitnou vodou z verejných vodovodov, hlavne v tých okresoch, ktoré v súčasnosti nedosahujú ani celoslovenskú úroveň, t.j. v okresoch Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Čadca a Bytča, týmito cestami:

- urýchlením dokončením rozostavaných vodovodov v obciach
- výstavbou nových vodovodov predovšetkým v sídlach ležiacich v blízkosti jestvujúcich skupinových vodovodov .
- samostatné vodovody budovať tam, kde sú disponibilné miestne zdroje, pretože prívody z jestvujúcich skupinových vodovodov by boli neekonomické
- realizáciou opatrení na odstránenie nedostatkov v problémových vodovodoch (kvalita a kvantita).
- pre spoľahlivé zásobovanie vodou doplniť chýbajúce akumulácie, prednostne pre vodovody a skupinové vodovody , ktoré sú v súčasnosti pripojené na diaľkové systémy.
- Realizáciou sankčných opatrení pri prevádzkovaní skupinových vodovodov s nedostatočne zabezpečenou kvalitou vody.
- Rekonštrukciou vodovodných sietí so zameraním sa na znižovanie strát pitnej vody.

Na zabezpečenie týchto cieľov výstavby verejných vodovodov budú smerované podpory prostredníctvom programového financovania.

Potreba vody pre navrhnutý optimálny rozvoj

Pre účely plánu rozvoja vewrejných vodovodov bola potreba vody stanovená s ohľadom na doterajší vývoj tohto ukazovateľa a očakávané trendy, pre plánované vodovody bola stanovená podľa vyhlášky M%ZP SR č. 684/2006 Z.z. Potreba vody je určená počtom zásobovaných obyvateľov a výškou špecifickej potreby pitnej vody.

Spotreba vody sa od roku 1991 dlhodobo znižuje u všetkých odberateľov, v domácnostiach aj v priemysle. V domácnostiach najmä dôsledkom racionálneho využívania vôd v súvislosti so zavedením meračov vody a zvýšením poplatkov za vodu, v priemysle zas vďaka zavádzaniu nových výrobných postupov, ale aj kvôli zníženiu výroby alebo reorganizácii podnikov.

Klesajúci trend odberov vody na pitné účely pretrváva, ale možno pozorovať jeho postupné zmierňovanie.

Pokles odberov pitnej vody sa prejavil vo všetkých zásobovaných mestách a obciach Žilinského kraja. V mnohých obciach klesli pod dolnú hranicu hygienického minima (80 l/obyv./deň).

V roku 2018 bola priemerná spotreba na jedného obyvateľa v domácnosti v SR 78 l/obyv/deň, čo je hodnota pod hygienickým minimom, ktoré bolo stanovené WHO na 80,0 l.obyv/deň. Predpokladá sa, že výhľadová špecifická potreba vody pre domácnosti v SR dosiahne 89,3 l/obyv/deň v roku 2027. Špecifická potreba vody pre priemysel by už nemala klesať, naopak očakáva sa oživenie priemyselnej výroby. Celková špecifická potreba bola v roku 2018 vo výške 165,2 l/obyv/deň

V Žilinskom kraji dosiahla priemerná spotreba vody na jedného obyvateľa pre domácnosti úroveň 97 l/obyv/deň. Predpokladaný vývoj potrieb vody v jednotlivých okresoch a na území pôsobnosti jednotlivých akciových spoločnosti v roku 2022 a 2027 je uvedený v tabuľke.

Rámcová bilancia zdrojov a potrieb vody

Z globálneho pohľadu rámcovej bilancie potrieb vody, ktoré budú zodpovedať rozvoju verejných vodovodov a zdrojov vody využívaných na území kraja vyplýva, že vybudované kapacity zdrojov budú pokrývať všetky potreby.

Tabuľka 109 Rámcová bilancia potrieb pitnej vody do roku 2022 a 2027 a využívaných VZ po znížení ich výdatnosti o nevyhovujúce zdroje vody podľa vodárenských spoločností v Žilinskom kraji

Vodárenská spoločnosť	Potreba vody Q_{max}		Výdatnosť vodných zdrojov po úprave			Bilancia	
	2022	2027	Vodárenské spoločnosti	Obecné úrady	Spolu VS + OÚ	2022	2027
Severoslovenská VS	547	596	1 481	77	1 558	1 011	962
Oravská VS	190	224	683	72	755	565	531
Liptovská VS	158	170	750	29	779	621	610
VS Ružomberok	104	111	514	27	541	437	430
Turčianska VS	209	220	824	3	827	618	607
Spolu Žilinský kraj	3553,28		3188,5		211,21	1	

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Výhľadová kapacita vodných zdrojov v jednotlivých okresoch v l/s je uvedená v tabuľke Výhľadová kapacita VZ zahŕňa výdatnosti podzemných zdrojov vody (znížené o ekologické limity a vyradené zdroje), odbery z vodárenských tokov (znížené o vyradené zdroje) a odbery z vodárenských nádrží.

Tabuľka 110 Výhľadová kapacita vodných zdrojov v Žilinskom kraji

Okres	BY	CA	KNM	ZA	DK	NO	TV	LM	RK	MT	TT
(VK)	76	1111	65,5	486	56	26	207	435,5	189,5	466	70,5

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Vysoko prebytkové je ako celok územie v pôsobnosti **SEVAK a.s. Žilina**, pričom ale 3 zo 4 okresov sa vyznačujú nepostačujúcimi využiteľnými zásobami podzemných vôd vo výhľadových rokoch. Tento deficit je kompenzovaný odberom povrchovej vody z vodárenskej nádrže Nová Bystrica. Množstvo možnej odoberanej vody je obmedzené kapacitou prislúchajúcej úpravne vody.

LVS a.s. Liptovský Mikuláš disponuje s vysoko prebytkovými zdrojmi podzemných vôd. Tiež využíva a plánuje v sledovanom období využívať jeden zdroj povrchovej vody.

Obdobne je to s výdatnosťou zdrojov podzemných vôd u **TurVod a.s. Martin** v okrese Martin.
V okrese Turčianske Teplice je možné prípadný deficit podzemných vôd riešiť odberom z vodárenskej nádrže Turček.

Z bilancie spracovanej pre vodovody **OVS a.s. Dolný Kubín** vyplýva, že ani tieto nebudú, v prípade realizácie plánovaného rozvoja verejných vodovodov, nárastu zásobovanosti a vyradenia povrchových

zdrojov vody, deficitné. Plánuje sa to riešiť dodávkou vody z iných systémov v rámci spoločnosti, budovaním prívodov vody, prípadne využitím nových zdrojov.

Z posúdenia súčasnej kapacity vodných zdrojov využívaných na zásobovanie pitnou vodou na území **Vodárenskej spoločnosti Ružomberok a.s.** a predpokladaných výhľadových potrieb pitnej vody vyplýva, že v systéme sa javí deficit. Vzhľadom na to, že výhľadová kapacita zdrojov vody v pôsobnosti VSR a.s. je 541 l/s (údaj z roku 2018), nebude problémom navŕšiť kapacitu na požadovanú úroveň**.**

Rámcová bilancia potrieb pitnej vody a využívaných zdrojov vody po znížení ich výdatnosti o ekologické limity a nevyhovujúce zdroje vody podľa územnej pôsobnosti vodárenských spoločností pôsobiacich na území Žilinského kraja

Tabuľka 111 Rámcová bilancia zdrojov a potrieb vody

Vodárenská spoločnosť	**Výhľadová kapacita VZ po úprave (l/s) (VK)**	**Potreba vody (l/s)**					
		2017		**2021**		**2027**	
		Qpriem	**Qmax**	**Qpriem**	**Qmax**		
SEVAK a.s.	1 558	749	1082	380	547	414	596
OVS a.s.	755	220	371	119	190	140	224
LVS a.s.	779	140	182	130	158	131	170
VSR a.s.	541	213	298	75	104	80	111
TurVod a.s.	827	358,5	537	150	209	158	220
Spolu	**4 460**	**1680,5**	**2470**	**854**	**1 208**	**923**	**1 321**

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Návrh rozvoja verejných vodovodov

Okrem návrhu investícií do vodárenských zariadení uvedených v tabuľke 133, navrhujú sa v rámci samosprávnych jednotiek kraja a vodárenských spoločností nasledujúce investičné aktivity:

Zoznam projektov vodárenskej infraštruktúry, ktoré boli v procese EIA podľa zákona č. 24/2006 Z. z. O posudzovaní vplyvov na životné prostredie... obsahuje navrhované činnosti za obdobie:

- prvého Plánu rozvoja VVaVK – roky 2006-2015 pre územie Slovenskej republiky (schváleného v roku 2006)
- prvej aktualizácie Plánu rozvoja VVaVK – roky 2015-2027 pre územie Slovenskej republiky - (schváleného v roku 2015)

Oravská VS

- Okres Tvrdošín
  - Nedostatočná výdatnosť VZ – napojenie na Oravský skupinový vodovod – 3 obce: Brezovica, Hladovka, Suchá hora
- Okres Dolný Kubín
  - Vybudovanie SKV Osádka – Leštiny – Malatiná s napojením na OSK(obce Leštiny, Osádka, Malatiná

Turčianska VS – TurVod

- Okres Turčianske Teplice

- Modernizácia úpravne vody Turček (obec Turček)
- SKV Turčianske Teplice – prívod vody z Hornej Štubne (obec Turčianske Teplice)

Liptovská VS

- Okres Liptovský Mikuláš
  - Prívod vody z Prosieka (Ižipovce)
  - Dobudovanie skupinového vodovodu Bobrovček, Pavlova Ves, Liptovské Beharovce
  - Dobudovanie obecného vodovodu Nižná Boca

VS Ružomberok

- Okres Ružomberok
  - Rekonštrukcia potrubia vodovodu Komjatná z dôvodu veľkých strát

Ide o investičné aktivity prevažne s vyriešenými resp. jestvujúcimi zdrojmi vôd s dostatočnou rezervou schválenou z hľadiska využiteľných množstiev Komisiou MŽP SR a nenavrhujú sa žiadne nové zdroje podzemných vôd s dopadom na bilanciu. Vplyvy sú spojené len so stavebnou činnosťou pri budovaní vodovodov bez predpokladu závažného dopadu na vodné pomery.

Ďalšími investíciami rozvoja verejných vodovodov sú investície, ktoré budú realizované spolu s investíciami do kanalizácie – uvedené v kapitole Odvádzanie a čistenie odpadových vôd.

Pozitívnym príspevkom k zlepšeniu situácie v zásobovaní je rekonštrukcia vodovodu Komjatná, čím sa budú eliminovať straty v potrubí.

Stratégia zásobovania obyvateľstva na území Žilinského kraja

Strategickým cieľom je zabezpečiť kvalitnú pitnú vodu pre všetkých obyvateľov kraja. Obce v dosahu hlavných vodárenských systémov budú postupne na ne napájané a obyvatelia budú zásobovaní pitnou vodou dodávanou zo zdrojov kvalitnej vody.

Do obcí, ktoré sú mimo dosahu terajších prívodov vody a veľkokapacitných zdrojov by postupne mali byť budované prívody vody. Ak je možnosť získať miestne zdroje s dostatočnou výdatnosťou a vyhovujúcou kvalitou bude možno efektívnejšie zriadiť miestny vodovod.

Koncepcia krytia potrieb pitnej vody

Koncepcia rozvoja verejných vodovodov je orientovaná predovšetkým na využívanie kapacít vybudovaných zdrojov pitnej vody. Všade tam, kde je dostatok zdrojov podzemnej vody vyhovujúcej kvality, sa prednostne na zásobovanie obyvateľov pitnou vodou budú aj v budúcnosti využívať tieto zdroje. Z hľadiska systémového riešenia danej skutočnosti je potrebné vypracovať kvalitný hydrogeologický prieskum, ktorý poskytne dostatočne presné údaje o potenciálnych zdrojoch pitnej vody. Vodovody na území Žilinského kraja sú zásobované v prevažnej miere na báze podzemných zdrojov pitnej vody. V okresoch pôsobnosti SEVAK a.s. sa bude využívať aj veľkokapacitný zdroj povrchovej vody – vodárenská nádrž Nová Bystrica.

Realizácia Plánu rozvoja verejných vodovodov nebude mať nepriaznivý vplyv na ekologické podmienky krajiny, pretože potreby vody budú v prevažnej miere kryté z existujúcich zdrojov vody a teda nebude zaťažovať krajinu zvýšenými odbermi vody z prostredia. Naopak, Plán rozvoja predpokladá

zníženie exploatácie týchto zdrojov tak, aby boli dodržané ekologické limity zdroja a súčasne zohľadňuje aj predpokladané vplyvy globálneho otepľovania.

Bolo by žiaduce, aby sa v obciach súčasne s výstavbou verejného vodovodu realizovala aj výstavba verejnej kanalizácie, lebo je pravdepodobné, že sa zvýši spotreba vody a teda aj produkcia odpadovej vody, čo nepriaznivo ovplyvní kvalitu životného prostredia.

Realizácia Plánu rozvoja verejných vodovodov zvýši životnú úroveň obyvateľov a priaznivo ovplyvní rozvoj regiónov, v obciach bez verejného vodovodu je minimálne predpoklad rozvoja výrobných prevádzok a zvyšovanie zamestnanosti.

Stratégia zásobovania obyvateľstva na území bez verejných vodovodov

Strategickým cieľom je zabezpečiť kvalitnú pitnú vodu pre všetkých obyvateľov kraja. Obce v dosahu hlavných vodárenských systémov budú postupne na ne napájané a obyvatelia budú zásobovaní pitnou vodou dodávanou zo zdrojov kvalitnej vody.

Do obcí, ktoré sú mimo dosahu terajších prívodov vody a veľkokapacitných zdrojov by postupne mali byť budované prívody vody. Ak je možnosť využívania miestnych zdrojov s dostatočnou výdatnosťou a vyhovujúcou kvalitou, bude efektívnejšie zriadiť miestny vodovod.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

OKRES ČADCA

CHVO BESKYDY A JAVORNÍKY

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES BYTČA

OKRES ŽILINA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

CHVO STRÁŽOVSKÉ VRCHY

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES MARTIN

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

CHVO VEĽKÁ FATRA

CHVO NÍZKE TATRY - VÝCHODNÁ ČASŤ

CHVO NÍZKE TATRY - ZÁPADNÁ ČASŤ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

Čadca
Kysucké Nové Mesto
Bytča
Žilina
Rajecké Teplice
Martin
Ružomberok
Námestovo
Trstená
Tvrdošín
Dolný Kubín
Lúčky
Liptovský Mikuláš
Liptovský Hrádok
Liptovský Ján
Mošovce
Budiš
Turčianske Teplice
Korytnica
Oravská Polhora
Oravská Priehrada

OCHRANNÉ PÁSMA VODNÝCH ZDROJOV

EXISTUJÚCE

NAVRHOVANÉ

AKTUALIZOVANÉ OP VZ PODĽA PODKLADOV VS/OÚ

PRÍRODNÉ/MINERÁLNE ZDROJE

PRÍRODNÝ LIEČIVÝ ZDROJ

PRÍRODNÝ MINERÁLNY ZDROJ

OCHRANNÉ PÁSMA PRÍROD. LIEČIVÝCH/MINER. ZDROJOV

HRANICE KÚPEĽNÝCH ÚZEMÍ

CHRÁNENÉ VODOHOSPODÁRSKE OBLASTI (CHVO)

VODOHOSPOD. VÝZNAMNÉ VODNÉ TOKY (VYHL. 211/2005)

OCHRANA VÔD

ZDROJE ÚDAJOV: SVP, VÚVH, MZ SR, ÚPN VÚC ŽK, LVS, TURVOD, VSR

17.1.3 Odvádzanie a čistenie odpadových vôd

Východiskovým prvkom rozvoja verejných kanalizácií je uplatňovanie zásad trvalo udržateľného rozvoja, rešpektujúcich starostlivosť o životné prostredie a zabezpečenie všetkých zákonných nárokov na využívanie vôd (vodných zdrojov).

Premietnutie integrovaného prístupu k ochrane a využívaniu vodných zdrojov v rámci trvalo udržateľného rozvoja do oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd znamená zabezpečovať znižovanie rozdielov medzi množstvom a kvalitou vody spotrebovanej a množstvom a kvalitou vôd spätne privádzaných kanalizačným systémom do vodného prostredia. Naplniť tieto požiadavky je možné dôsledným uplatňovaním postupov zakotvených v legislatívnych, koncepčných a strategických materiáloch SR dotýkajúcich sa oblasti vôd.

Zabezpečenie zodpovedajúceho odvádzania a čistenia odpadových vôd je stanovené požiadavkami smernice 91/271/EHS a záväzkami, ktoré sa Slovenská republika zaviazala plniť v rámci predvstupových rokovaní s EÚ a ktoré sú jednoznačne definované i v zákone č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).

Cieľom napĺňania plánov rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií je dosiahnuť na jednej strane rozvoj obecnej infraštruktúry, respektíve zvýšenie úrovne sanitácie, komfortu bývania a životnej úrovne obyvateľstva a na strane druhej zvýšenú ochranu a zlepšenie stavu prírodných zdrojov vôd, vodných ekosystémov ako aj zdravia ľudí.

Rámcová smernica o vodách (RSV) 2000/60/EC vytvára právny rámec európskej vodnej politiky. Účelom tejto smernice je ustanoviť podmienky pre vytvorenie účinného systému ochrany vnútrozemských povrchových vôd, pobrežných vôd a podzemných vôd. Určuje zásady smerovania v jednotlivých činnostiach a postupoch vodnej politiky vrátane oblasti odpadových vôd.

Hlavným cieľom smernice 91/271/EHS týkajúcej sa nakladania s komunálnymi odpadovými vodami je ochrana vodných ekosystémov v európskom spoločenstve pred škodlivým účinkom vypúšťania nečistených alebo nedostatočne čistených komunálnych odpadových vôd. Emisné požiadavky smernice o nakladaní s komunálnymi odpadovými vodami sú dopĺňané kvalitatívnymi – imisnými požiadavkami na ochranu vôd formulovanými v smerniciach:

- 76/160/EHS o kvalite vody určenej na kúpanie a Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/7/ES o riadení kvality vody určenej na kúpanie, ktorou sa zrušuje smernica 76/160/EHS,
- 98/83/ES o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu,
- 75/440/EHS týkajúca sa požadovanej kvality povrchových vôd určených na odber pitnej vody v členských štátoch,
- 2006/44/ES o kvalite sladkých povrchových vôd vyžadujúcich ochranu alebo zlepšenie kvality na účely podpory života rýb,
- 2006/118/ES o ochrane podzemných vôd pred znečistením a zhoršením kvality.

So smernicou Rady 91/271/EHS súvisia ďalšie dve smernice, ktoré sa vzťahujú aj na proces nakladania s čistiarenským kalom:

- Smernica Rady 86/278/EHS o ochrane životného prostredia a najmä pôdy pri použití splaškových kalov v poľnohospodárstve,

- Smernica Rady 1999/31/ES o skládkach odpadu,

Požiadavky uvedených smerníc sú plne transponované aj do právnych predpisov SR.

Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon), ktorý vytvára právne prostredie pre všestrannú ochranu vôd vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých ekosystémov v krajine, na zachovanie alebo zlepšovanie stavu vôd a na ich účelné, hospodárne a trvalo udržateľné využívanie.

Ochrana vôd je premietnutá do dodržiavania nasledovných základných princípov:

- zabezpečenie vyhovujúceho stavu vodných zdrojov, vodných ekosystémov a na vodu viazaných krajinných ekosystémov,
- znižovanie znečistenia odpadových vôd v mieste ich vzniku a využívanie možností opätovného používania odpadových vôd.

Pre oblasť odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd majú zásadný význam ustanovenia zákona, ktoré sú transpozíciou požiadaviek smernice Rady 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd. Vodný zákon ustanovil, že komunálne odpadové vody, ktoré vznikajú v aglomeráciách, sa musia odvádzať a prejsť primeraným čistením len verejnou kanalizáciou. Okrem iného určil aj termíny pre jednotlivé veľkostné kategórie aglomerácií nad 2 000 EO, ktoré majú byť v súlade s požiadavkami smernice Rady 91/271/EHS tak, aby boli splnené záväzky SR voči EÚ. Tam kde výstavba verejnej kanalizácie vyžaduje neprimerane vysoké náklady alebo jej vybudovaním sa nedosiahne výrazné zlepšenie životného prostredia, možno použiť iné vhodné spôsoby odvádzania komunálnych odpadových vôd, ktorými sa dosiahne rovnaká úroveň ochrany vôd ako pri odvádzaní týchto vôd verejnou kanalizáciu.

Nariadenie vlády SR č. 269/2010 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na dosiahnutie dobrého stavu vôd transponuje smernicu Európskeho Parlamentu a Rady 2006/118/ES o ochrane podzemných vôd pred znečistením a zhoršením kvality. Ustanovuje požiadavky na kvalitu povrchovej vody, kvalitatívne ciele povrchovej vody určenej na odber pitnej vody, vody určenej na závlahy a vody vhodnej pre život a reprodukciu pôvodných druhov rýb a rozsah monitorovania týchto vôd, klasifikáciu dobrého ekologického stavu povrchových vôd, dobrého chemického stavu povrchových vôd a dobrého ekologického potenciálu povrchových vôd, limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia splaškových odpadových vôd, komunálnych odpadových vôd a osobitných vôd vypúšťaných do povrchových alebo do podzemných vôd, osobitne na ich vypúšťanie v citlivých oblastiach, limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia priemyselných odpadových vôd s obsahom škodlivých látok a prioritných látok vypúšťaných do povrchových vôd a požiadavky na vypúšťanie odpadových vôd z odľahčovacích objektov vôd z povrchového odtoku.

Jednou z rozhodujúcich povinností vlastníka verejného vodovodu a verejnej kanalizácie je zabezpečiť rozvoj verejného vodovodu a verejnej kanalizácie v súlade so schváleným plánom rozvoja s ohľadom na ekologické aspekty a finančné možnosti. Zákon ustanovuje taktiež povinnosť zabezpečiť podmienky na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou, odvádzanie a zneškodňovanie odpadových vôd od obyvateľov, čím konkretizuje činnosť obcí v oblasti verejných vodovodov verejných kanalizácií podporovanú aj ustanoveniami zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Analýza súčasného stavu odvádzania a čistenia odpadových vôd

Súčasný stav v čistení a odvádzaní odpadových vôd v Žilinskom kraji zodpovedá historickému vývoju spoločnosti ako celku, možnostiam ekonomiky, stavu vývoja a aplikácie nových technológií v oblasti realizácie stokových sietí a ČOV, kvalite stavebných prác, morálnemu a fyzickému opotrebovaniu strojnotechnologických zariadení a kanalizačných objektov. Berúc do úvahy dlhú životnosť kanalizačných objektov, ich technické parametre a konštrukčné riešenia zodpovedajú koncepčným zámerom a účelu, ktorý bol aktuálny v dobe ich návrhu a realizácie, ako aj finančným a technickým možnostiam danej doby.

Rozvoj verejných kanalizácií v Žilinskom kraji výrazne zaostáva za stavom v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou zásobovaných z verejného vodovodu.

Ku koncu roku 2018 bol počet obyvateľov v Žilinskom kraji bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu 484 272 , čo tvorí 70,09 % z celkového počtu obyvateľov, z čoho kanalizácie v správe vodárenských spoločností (VS) zabezpečovali odvádzanie prevažnej časti odpadových vôd a len v malej miere kanalizácie v správe obcí. Počet obyvateľov bývajúcich v domoch pripojených na kanalizáciu s ČOV je 484 158, čo je 70,08 %.

V Žilinskom kraji je verejná kanalizácia vybudovaná alebo čiastočne vybudovaná v 181 obciach z čoho v správe vodárenských spoločností sú kanalizácie v 158 obciach a v 24 obciach je kanalizácia v správe obcí. Celkovo je v Žilinskom kraji evidovaných 181 prevádzkovaných komunálnych ČOV. V roku 2018 bolo vypúšťaných cez verejnú kanalizáciu do vodných tokov 91 229 tis.m^3/rok odpadovej vody, z čoho bolo vyčistených na ČOV 94 268 tis. m^3. K začiatku roku 2005 bola celková dĺžka kanalizačnej siete 2 270 km, z toho v správe VS 2 178,2 km a v správe OÚ 92,0 km.

Tabuľka 112 Prehľad stavu v odvádzaní a čistení odpadových vôd v Žilinskom kraji k začiatku roku 2018 v členení podľa okresov

NÁZOV OKRESU	počet obyvateľov	počet obyvateľov napojených na SS a ČOV	% podiel napojených obyvateľov	stoková sieť v prevádzke	ČOV
					V prevádzke
Bytča	30 833	14 808	48,03	7	7
Čadca	90 307	46 445	51,43	16	18
Dolný Kubín	39 491	24 164	61,19	12	12
Kysucké Nové Mesto	32 946	20 377	61,85	6	6
Liptovský Mikuláš	72 301	60 700	83,95	32	32
Martin	96 549	85 824	88,89	26	26
Námestovo	62 256	34 282	55,07	17	17
Ružomberok	56 728	46 626	82,19	19	19
Turčianske Teplice	15 919	7 017	44,08	4	4
Tvrdošín	36 116	27 987	77,49	10	10
Žilina	157 444	115 928	73,63	30	30
Spolu	**690 890**	**484 158**	**70,08**	**179**	**181**

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Súčasný stav v odvádzaní a čistení odpadových vôd v jednotlivých obciach je uvedený v tabuľkách, kde sú spracované údaje informácie o tom, či je v obci vybudovaná stoková sieť, resp. či je stoková sieť vo výstavbe, počet obyvateľov pripojených na stokovú sieť, informácie o tom, či je v obci vybudovaná ČOV, resp. rozostavaná ČOV a počet pripojených obyvateľov na ČOV, vlastník a prevádzkovateľ stokovej siete a ČOV, prípadne pripojenie stokovej siete na stokovú sieť inej obce.

Zoznam jestvujúcich ČOV podľa vodárenských spoločností a okresov

Severoslovenská VS

- Okres Žilina
  - ČOV Žilina
  - ČOV Dolná Tižina
  - ČOV Gbeľany
  - ČOV Horný Hričov
  - ČOV Kamenná Poruba
  - ČOV Konská
  - ČOV Krasňany
  - ČOV Kunerad
  - ČOV Lietava
  - ČOV Lietavská Lúčka
  - ČOV Lysice
  - ČOV Mojš
  - ČOV Nededza
  - ČOV Porúbka
  - ČOV Rajec
  - ČOV Rajecké Teplice
  - ČOV Rosina
  - ČOV Stráňavy
  - ČOV Stráža
  - ČOV Strečno
  - ČOV Svederník
  - ČOV Šuja
  - ČOV Teplička nad Váhom
  - ČOV Terchová
  - ČOV Turie
  - ČOV Varín
  - ČOV Višňové
- Okres Čadca
  - ČOV Čadca
  - ČOV Krásno nad Kysucou
  - ČOV Čierne
  - ČOV Dlhé nad Kysucou
  - ČOV Klokočov
  - ČOV Korňa
  - ČOV Makov
  - ČOV Turzovka
  - ČOV Olešná
  - ČOV Podvysoká
  - ČOV Raková
  - ČOV Skalité
  - ČOV Staškov
  - ČOV Svrčinovec
  - ČOV Vysoká nad Kysucou
  - ČOV Zákopčie
- Okres Kysucké Nové Mesto
  - ČOV Kysucké Nové Mesto
  - ČOV Radoľa
  - ČOV Kysucký Lieskovec
  - ČOV Nesluša
  - ČOV Povina
  - ČOV Snežnica
- Okres Bytča
  - ČOV Bytča
  - ČOV Hvozdnica
  - ČOV Kotešová
  - ČOV Kolárovice
  - ČOV Petrovice
  - ČOV Štiavnik
  - ČOV Veľké Rovné

Oravská VS

- Okres Námestovo
  - ČOV Bobrov – vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Hruštín – vlastník aj prevádzkovateľ :obec
  - ČOV Klin
  - ČOV Krušetnica
  - ČOV Lokca
  - ČOV Lomná
  - ČOV Novoť
  - ČOV Námestovo
  - ČOV Oravská Jasenica

- ČOV Oravská Lesná
- ČOV Oravská Polhora
- ČOV Rabča
- ČOV Sihelné
- ČOV Ťapešovo
- ČOV Vasiľov
- ČOV Vavrečka
- ČOV Zákamenné
- ČOV Zubrohlava

- Okres Tvrdošín
  - ČOV Čimhová – vlastník aj prevádzkovateľ :obec
  - ČOV Liesek – vlastník aj prevádzkovateľ :obec
  - ČOV Habovka – vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Nižná
  - ČOV Podbiel - vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Štefanov nad Oravou
  - ČOV Trstená
  - ČOV Vitanová - vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Štefanov nad Oravou
  - ČOV Zuberec
- Okres Dolný Kubín
  - ČOV Dolný Kubín
  - ČOV Bziny - vlastník: obec, prevádzkovateľ: súkrom. spol.
  - ČOV Dlhá nad Oravou - vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Horná Lehota
  - ČOV Istebné - vlastník aj prevádzkovateľ : obec
  - ČOV Kraľovany
  - ČOV Krivá - vlastník: obec, prevádzkovateľ: OVS
  - ČOV Oravský Podzámok - vlastník aj prevádzkovateľ: obec
  - ČOV Jasenová
  - ČOV Vyšný Kubín
  - ČOV Zázrivá
  - ČOV Žaškov

Liptovská VS

- Okres Liptovský Mikuláš
  - ČOV Liptovský Mikuláš
  - ČOV Beňadiková
  - ČOV Bobrovec
  - ČOV Dúbrava
  - ČOV Demänovská Dolina
  - ČOV Hybe
  - ČOV Kráľova Lehota
  - ČOV Jamník
  - ČOV Jalovec
  - ČOV Jakubovany
  - ČOV Liptovská Kokava
  - ČOV Liptovský Ján
  - ČOV Liptovský Peter
  - ČOV Liptovský Ondrej
  - ČOV Liptovská Porúbka
  - ČOV Liptovská Sielnica
  - ČOV Liptovský Hrádok
  - ČOV Liptovský Trnovec
  - ČOV Podtureň
  - ČOV Pavčina Lehota
  - ČOV Pribylina
  - ČOV Svätý Kríž
  - ČOV Smrečany
  - ČOV Vavrišovo
  - ČOV Važec
  - ČOV Vyšná Boca
  - ČOV Východná
  - ČOV Trstená
  - ČOV Uhorská Ves
  - ČOV Závažná Poruba
  - ČOV Žiar

Turčianska VS - TurVod

- Okres Martin
  - ČOV Martin
  - ČOV Belá - Dulice
  - ČOV Blatnica - vlastník: obec, prevádzkovateľ: TurVod
  - ČOV Bystrička
  - ČOV Diaková
  - ČOV Dolný Kolník
  - ČOV Dražkovce

- ČOV Kláštor pod Znievom - vlastník aj prevádzkovateľ: obec
- ČOV Košťany nad Turcom
- ČOV Krpeľany
- ČOV Lipovec
- ČOV Necpaly
- ČOV Príbovce
- ČOV Rakovo
- ČOV Sklabiňa
- ČOV Slovany
- ČOV Sučany
- ČOV Turany
- ČOV Turčianska Štiavnička
- ČOV Turčianske Kľačany
- ČOV Turčiansky Peter
- ČOV Valča
- ČOV Vrícko
- ČOV Vrútky
- ČOV Žabokreky

- Okres Turčianske Teplice
  - ČOV Turčianske Teplice
  - ČOV Háj - vlastník aj prevádzkovateľ: obec
  - ČOV Mošovce
  - ČOV Turček- vlastník aj prevádzkovateľ: obec

VS - Ružomberok

- Okres Ružomberok
  - ČOV Ružomberok
  - ČOV Bešeňová
  - ČOV Hubová
  - ČOV Ivachnová
  - ČOV Likavka
  - ČOV Liptovská Lužná
  - ČOV Liptovský Osada
  - ČOV Liptovský Štiavnica
  - ČOV Liptovská Teplá
  - ČOV Liptovské Sliače
  - ČOV Liptovský Michal
  - ČOV Lisková
  - ČOV Ľubochňa
  - ČOV Lúčky
  - ČOV Ludrová
  - ČOV Martinček
  - ČOV Stankovany
  - ČOV Štiavnička
  - ČOV Švošov

Tabuľka 113 Súhrnný prehľad počtu obyvateľov, obcí a aglomerácií v Žilinskom kraji zaradených podľa veľkostných kategórií

Aglomerácie	< 2000 EO	2001-10000 EO	>10 001 EO	Spolu kraj
počet obyvateľov	75 793	108 630	527 224	**690 890**
počet obcí	105	65	145	**315**
počet aglomerácií	94	28	14	**136**
počet obyvateľov v priemernej obci	569,7	1898,0	4191,6	**2206,1**
počet obyvateľov v priemernej aglomerácii	626,7	3968,5	43662,3	**4223,9**
počet obcí v priemernej aglomerácii	1,1	2,1	10,4	**1,9**

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027

Tabuľka 114 Súhrnný prehľad súčasného stavu v odvádzaní a čistení OV v Žilinskom kraji zaradených podľa vodárenských spoločností a okresov

Obec	Počet obyvateľov	Počet napojených obyvateľov na SS	Počet napojených obyvateľov na ČOV	SS v prev.	SS rozostavaná	ČOV v prevádzke	ČOV rozostavaná	Vlastník VK	Vlastník ČOV
Bytča	11334	8738	8738	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Hvozdnica	1198	749	749	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Kolárovice	1810	379	379	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Kotešová	2021	1255	1255	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Petrovice	1578	270	270	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Štiavnik	4048	1390	1460	1	0	1	0	SEVAK, a. s., obec	SEVAK, a. s., obec
Veľké Rovné	3755	1957	1957	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Okres Bytča	**30 833**	**14 738**	**14 808**	**7**	**0**	**7**	**0**		
Čadca	24201	21861	21861	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Čierne	4387	2642	2642	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Dlhá nad Kysucou	614	209	209	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Klokočov, okr. Čadca	2301	196	196	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Korňa	2001	900	900	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Krásno nad Kysucou	6789	2796	2796	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Makov	1713	673	673	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Olešná	1938	1255	1255	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Podvysoká	1329	972	972	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Raková	5520	2721	2721	1	0	1	0	obec	obec
Skalité	5266	2172	2172	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Staškov	2791	1751	1751	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Svrčinovec	3522	1424	1424	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Turzovka	7559	4657	4657	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Vysoká nad Kysucou	2654	1475	1475	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Zákopčie	1753	608	608	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Okres Čadca	**90 307**	**46 312**	**46 445**	**16**	**0**	**17**	**0**		
Kysucké Nové Mesto	15101	14478	14478	1	1	1	1	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Kysucký Lieskovec	2347	1060	1060	1	0	1	0	obec	obec
Nesluša	3152	1903	1903	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Povina	1165	737	737	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Radoľa	1507	1209	1209	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Snežnica	1013	990	990	1	0	1	0	obec	obec
Okres Kysucké N. Mesto	**32 946**	**20 377**	**20 377**	**6**	**1**	**6**	**1**		
Belá, okr. Žilina	3395	1594	1594	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Dolná Tižina	1399	1004	1004	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Dolný Hričov	1609	826	826	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Gbeľany	1390	1325	1325	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Horný Hričov	784	736	736	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Kamenná Poruba, okr. Žilina	1850	740	740	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.

Obec	Počet obyvateľov	Počet napojených obyvateľov na SS	Počet napojených obyvateľov na ČOV	SS v prev.	SS rozostavaná	ČOV v prevádzke	ČOV rozostavaná	Vlastník VK	Vlastník ČOV
Konská, okr. Žilina	1529	872	872	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Krasňany	1577	1401	1401	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Kunerad	1038	791	791	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	
Lietava	1493	939	939	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Lietavská Lúčka	1840	1457	1457	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Lysica	846	243	243	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Mojš	1134	1089	1089	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Nededza	1019	895	895	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Porúbka, okr. Žilina	487	459	459	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Rajec	5769	5389	5389	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Rajecké Teplice	3001	963	963	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Rosina	3220	2133	2133	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Stráňavy	1854	1854	1854	1	0	1	0	obec	obec
Stránske	847	342	342	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Stráža	684	488	488	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Strečno	2547	1976	1976	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Svederník	1225	259	259	1	0	1	0	obec	VaK SERVIS, s.r.o.
Šuja	328	71	71	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Teplička nad Váhom	4236	3549	3549	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Terchová	4067	1482	1482	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Turie	2012	1515	1515	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Varín	3833	2696	2696	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Višňové, okr. Žilina	2868	1855	1855	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Žilina	80896	76985	76985	1	0	1	0	SEVAK, a. s.	SEVAK, a. s.
Okres Žilina	**157 444**	**115 928**	**115 928**	**30**	**1**	**30**	**1**		
Bobrov	1815	1611	1611	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Hruštín	3125	2305	2305	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Klin	2432	2310	2310	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Krušetnica	965	0	0	1	1	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Lokca	2371	2258	2258	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Lomná	916	197	197	1	0	1	0	obec	EKOSPOL, a.s. Žilina
Námestovo	7846	7846	7846	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Novoť	3611	2038	2038	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Oravská Jasenica	1858	1782	1782	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Oravská Lesná	3414	462	462	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Oravská Polhora	3943	1586	1586	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Rabča	5053	2562	2562	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Sihelné	2157	1140	1140	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Ťapešovo	729	722	722	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Vasiľov	822	817	817	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Vavrečka	1530	201	201	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Zákamenné	5449	4180	4180	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.

Obec	Počet obyvateľov	Počet napojených obyvateľov na SS	Počet napojených obyvateľov na ČOV	SS v prev.	SS rozostavaná	ČOV v prevádzke	ČOV rozostavaná	Vlastník VK	Vlastník ČOV
Zubrohlava	2313	2265	2265	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Okres Námestovo	**62 256**	**34 282**	**34 282**	**18**	**1**	**18**	**0**		
Čimhová	685	264	264	1	0	1	0	obec	
Habovka	1387	1322	1322	1	0	1	0	OVS, a.s.	
Liesek	2920	2352	2352	1	0	1	0	obec	
Nižná, okr. Tvrdošín	4020	4015	4015	1	0	1	0	OVS, a.s.	
Podbiel	1282	1145	1145	1	0	1	0	OVS, a.s.	
Štefanov nad Oravou	677	636	636	1	0	1	0	obec	
Trstená	7357	7114	7114	1	0	1	0	OVS, a.s.	
Tvrdošín	9209	9209	9209	1	0	1	0	OVS, a.s., obec	
Vitanová	1333	102	102	1	0	1	0	obec	
Zuberec	1837	1828	1828	1	0	1	0	OVS, a.s.	
Okres Tvrdošín	**36 116**	**27 987**	**27 987**	**10**	**0**	**10**	**0**		
Bziny	573	460	460	1	0	1	0	obec	obec
Dlhá nad Oravou	1430	732	732	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Dolný Kubín	18884	18884	18884	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Horná Lehota	556	544	544	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Istebné	1358	1328	1328	1	0	1	0	obec	obec
Jasenová	417	77	77	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Kraľovany	433	149	149	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Krivá	806	806	806	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Oravský Podzámok	1359	200	200	1	0	1	0	obec	obec
Vyšný Kubín	767	372	372	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Zázrivá	2647	477	477	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Žaškov	1606	135	135	1	0	1	0	OVS, a.s.	OVS, a.s.
Okres Dolný Kubín	**39 491**	**24 164**	**24 164**	**12**	**0**	**12**	**0**		
Beňadiková	508	462	462	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Bobrovec	1922	1900	1900	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Demänovská Dolina	305	300	300	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Dúbrava, okr. Liptovský Mikuláš	1220	438	438	1	1	1	1	obec	obec
Galovany	266	52	52	1	1	0	0	obec	obec
Hybe	1470	209	209	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Jakubovany, okr. Liptovský Mikuláš	370	338	338	1	0	1	0	LVS, a. s.	
Jalovec, okr. Liptovský Mikuláš	299	295	295	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Jamník, okr. Liptovský Mikuláš	447	447	447	1	0	1	0	obec	obec
Kráľova Lehota	596	549	549	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovská Kokava	963	812	812	1	0	1	0	obec	obec
Liptovská Porúbka	1189	1026	1026	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovská Sielnica	600	581	581	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovský Hrádok	7518	7512	7512	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.

Obec	Počet obyvateľov	Počet napojených obyvateľov na SS	Počet napojených obyvateľov na ČOV	SS v prev.	SS rozostavaná	ČOV v prevádzke	ČOV rozostavaná	Vlastník VK	Vlastník ČOV
Liptovský Ján	1078	1075	1075	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovský Mikuláš	31297	31119	31119	1	0	1	0	LVS, a. s., obec	LVS, a. s., obec
Liptovský Ondrej	615	533	533	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovský Peter	1323	1188	1188	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Liptovský Trnovec	553	553	553	1	0	1	0	obec	obec
	389	380	380	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Podtureň	1091	1088	1088	1	0	1	0	LVS, a. s.	
Pribylina	1320	955	955	1	0	1	0	obec	obec
Smrečany	663	655	655	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Svätý Kríž	817	817	817	1	0	1	0	obec	obec
Trstené	226	134	134	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Uhorská Ves	492	490	490	1	0	1	0	LVS, a. s.	
Vavrišovo	693	674	674	1	0	1	0	obec	obec
Važec	2378	2295	2295	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Východná	2126	2105	2105	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Vyšná Boca	108	105	105	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Závažná Poruba	1273	1273	1273	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Žiar, okr. Liptovský Mikuláš	455	340	340	1	0	1	0	LVS, a. s.	LVS, a. s.
Okres Liptovský Mikuláš	**72 301**	**60 700**	**60 700**	**32**	**5**	**31**	**1**		
Belá - Dulice	1262	1119	1119	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Benice	345	345	345	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Blatnica	945	669	669	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Bystrička	1493	1336	1336	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Diaková	435	415	415	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Dolný Kalník	263	117	117	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Dražkovce	1016	944	944	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Kláštor pod Znievom	1616	568	568	1	0	1	0	obec	obec
Košťany nad Turcom	1348	1214	1214	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Krpeľany	1095	720	720	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Lipovec, okr. Martin	925	389	389	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Martin	54803	54715	54715	1	0	1	0	TURVOD, a.s., NOVÝ MARTIN, a.s.	TURVOD, a.s., NOVÝ MARTIN, a.s.
Necpaly	970	923	923	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Príbovce	1097	955	955	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Rakovo	372	352	352	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Sklabiňa	624	610	610	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Slovany	454	205	205	1	0	1	0	obec	obec
Sučany	4695	3854	3854	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Turany	4258	4053	4053	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Turčianska Štiavnička	934	627	627	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Turčianske Kľačany	961	448	448	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.

Obec	Počet obyvateľov	Počet napojených obyvateľov na SS	Počet napojených obyvateľov na ČOV	SS v prev.	SS rozostavaná	ČOV v prevádzke	ČOV rozostavaná	Vlastník VK	Vlastník ČOV
Turčiansky Peter	484	301	301	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Valča	1724	1709	1709	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Vrícko	456	373	373	1	0	1	0	iný	iný
Vrútky	7791	7723	7723	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Žabokreky	1255	1140	1140	1	0	1	0	TURVOD, a.s.	TURVOD, a.s.
Okres Martin	**96 549**	**85 824**	**85 824**	**26**	**3**	**26**	**0**		
Háj, okr. Turčianske Teplice	472	118	118	1	0	1	0		
Mošovce	1334	50	50	1	0	1	0		
Turček	615	608	608	1	0	1	0	, obec	
Turčianske Teplice	6369	6241	6241	1	0	1	0	TURVOD as	
Okres Turčianske Teplice	**15 919**	**7 017**	**7 017**	**4**	**0**	**4**	**0**		
Bešeňová	684	605	605	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Hubová	1077	935	935	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Ivachnová	633	322	322	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Likavka	3029	2922	2922	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovská Lúžna	2798	2456	2456	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovská Osada	1621	286	286	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovská Štiavnica	1193	1133	1133	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovská Teplá	1020	907	907	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovské Sliače	3751	2906	2906	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Liptovský Michal	304	286	286	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Lisková	2110	1955	1955	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Ľubochňa	1055	788	788	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Lúčky, okr. Ružomberok	1771	1634	1634	1	0	1	0	obec	obec
Ludrová	1014	803	803	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Martinček	446	405	88	1	0	1	0	VSR, a.s., obec	VSR, a.s., obec
Ružomberok	26776	26775	26775	1	0	1	0	VSR, a.s., obec, Horezza, a.s. Piešťany	VSR, a.s., obec, Horezza, a.s. Piešťany
Stankovany	1176	315	315	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Štiavnička	810	804	804	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Švošov	819	706	706	1	0	1	0	VSR, a.s.	VSR, a.s.
Okres Ružomberok	**56 728**	**46 943**	**46 626**	**19**	**0**	**19**	**0**		
Spolu za Žilinský kraj	**690 890**	**483 955**	**484 158**	**180**	**11**	**181**	**3**		

Zdroj: Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja (aktualizácia 2013)
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 - 2027

Čistenie odpadových vôd - zavedenie povinnosti odstraňovania nutrientov (dusík, fosfor)

V oblasti čistenia odpadových vôd nastala revolučná zmena zavedením povinnosti odstraňovania nutrientov - dusíka a fosforu (NV SR č. 242/1993 Z. z., NV SR č. 491/2002 Z. z. a NV SR č. 296/2005 Z. z.), NV SR č. 269/2010 Z. z.

Pred nadobudnutím účinnosti týchto legislatívnych predpisov bol prístup k realizácii a samostatná realizácia ČOV riadená v tom čase platnými ekologickými, technickými a technologickými požiadavkami. U komunálnych ČOV boli základnými návrhovými a hodnotiacimi parametrami ukazovatele BSK_5, CHSK, a NL

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

Rozhodujúce problémy, vyskytujúce sa na existujúcich kanalizačných systémoch v súčasnosti vyskytujúce v Žilinskom kraji možno zahrnúť najmä:

- nevyhovujúce dispozičné, stavebné riešenia a zastarané a energeticky náročné strojnotechnologické zariadenia ČOV nevyhovujúce súčasným podmienkam,
- vysoký podiel balastných vôd a nariedenie odpadových vôd, ich ochladzovanie v dôsledku odvodnenia územia jednotnou kanalizáciou, čo následne spôsobuje problémy v procese čistenia (zaústenie drenáži, prameňov, potokov a pod.); nízka pozornosť bola venovaná odvádzaniu vôd z extravilánu,
- nízky počet napojených obyvateľov na nové verejné kanalizácie,
- neustále sa zvyšujúci záujem obyvateľstva o budovanie malých domových čistiarní odpadových vôd, bez ohľadu na vhodnosť takéhoto riešenia v predmetnej lokalite, chýbajúca legislatívna právomoc povoľovať tieto stavby ako dočasné, do doby vybudovania verejnej kanalizácie
- dlhodobo pretrvávajúce problémy s likvidáciou čistiarenských kalov
- vysoký podiel priemyselných odpadových vôd čistených na komunálnych ČOV, čo v niektorých prípadoch spôsobuje veľké problémy v čistiarenskom procese
- nedostatočná pozornosť sa venuje opravám a údržbe zariadení a často sú riešené až havarijné stavy kanalizačných systémov
- predimenzované profily zberačov, v ktorých sedimentuje znečistenie, vybudované v dôsledku veľkorysých prognóz rozvoja miest.

Pozitíva v oblasti verejných kanalizácií

- dostatočný potenciál pre zabezpečenie kvalitnej predprojektovej a projektovej prípravy kanalizačných stavieb, odbornými realizačnými a dodávateľskými firmami,
- prístupnosť vhodných a kvalitných strojnotechnologických zariadení, techniky pre riadenie, automatizáciu a optimalizáciu procesov odvádzania a čistenia odpadových vôd,
- vodárenské spoločnosti, ktoré vytvárajú strojným a strojno-technologickým vybavením a hlavne odborným potenciálom, dobrú pozíciu pre zvládnutie prevádzky aj nových kanalizačných systémov,
- systémom výchovy nových odborníkov pre oblasť riadenia, prevádzky, technického a technologické zabezpečenia stokových sietí a čistiarní odpadových vôd, možnosťami pre zvyšovanie odbornej úrovne pracovníkov z praxe,

Plnenie kritérií ustanovených smernicou 91/271/EHS

Stav v čistení odpadových vôd na ČOV v správe vodárenských spoločností a obcí v Žilinskom kraji v jednotlivých veľkostných kategóriách je uvedený v tabuľke. U väčších ČOV sú problémové ukazovatele najmä dusík a fosfor, čo bolo príčinou vydania povolení na vypúšťanie odpadových vôd na

prechodné obdobie, v ktorých sa povolili vyššie limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia ako predpisuje platná legislatíva. Zabezpečenie zosúladenia reálnych možností existujúcich ČOV s kvalitatívnymi požiadavkami platnej legislatívy si vyžaduje najčastejšie úplnú rekonštrukciu, resp. vybudovanie nových ČOV.

Environmentálne a technické kritériá pre stanovenie priorít rozvoja verejných kanalizácií

Postupnosť budovania verejných kanalizácií je daná prioritami rozvoja. Tieto priority sú v súlade s rozhodujúcimi požiadavkami koncepčných zámerov. Podrobnejšie sú rozpracované tak, aby bola dosiahnutá čo najvyššia efektívnosť realizovaných opatrení.

Rozvoj verejných kanalizácií vyžaduje skĺbenie ekologických a technických aspektov. Pre stanovenie priorít rozvoja verejných kanalizácií boli preto vybrané nasledovné kritériá.

Environmentálne kritériá:

- veľkosť zdroja komunálneho znečistenia (počet EO_{BSK60}, v prípade absencie údaju sa berie za počet EO počet trvalo bývajúcich obyvateľov),
- požadovaná miera ochrany recipienta (potreba vyššej miery ochrany recipientov, ktoré slúžia alebo sú potenciálne uvažované ako zdroje pitných vôd, podzemných zdrojov vôd využívaných pre hromadné zásobovanie obyvateľstva nachádzajúcich sa v alúviách riek, situovanie aglomerácie v CHVO, povrchové vody nadmerne zaťažené nutrientami – IV. a V. trieda kvality a súčasné zohľadnenie možnosti transportu nutrientov do nižších častí povodí v súlade s požiadavkami pre identifikáciu citlivých oblastí), požadovaná úroveň čistenia odpadových vôd.

Technické kritériá plánov rozvoja verejných kanalizácií

Pri plánovaní výstavby kanalizačných stavieb musia byť rešpektované všetky určujúce požiadavky optimálnej funkčnosti, prevádzkovej stability, primeranej investičnej náročnosti, primeranej prevádzkovej náročnosti, vplyvu zaústenia na recipient.

Základné funkčné požiadavky na stokové siete

Stokové siete musia vyhovovať týmto základným funkčným požiadavkám :

- pri prevádzke nesmie dochádzať k upchatiu stôk,
- periodicita zaplavenia a preťaženia musí vyhovieť predpísaným limitom,
- musí sa zabezpečiť ochrana verejného zdravia a životov,
- recipienty musia byť chránené pred znečisteným v rámci predpísaných limitov,
- kanalizačné potrubia a stoky nesmú ohrozovať existujúce a susediace stavby a inžinierske siete,
- musí sa dosiahnuť požadovaná životnosť a integrita,
- vodotesnosť kanalizačných potrubí a stôk musí zodpovedať skúšobným požiadavkám,
- musí sa zabrániť výskytu pachov a toxicity,
- musí sa zabezpečiť vhodný prístup na údržbu.

Základné požiadavky na čistiarne odpadových vôd

Čistiarne odpadových vôd musia vyhovovať týmto základným požiadavkám :

- pri čistení odpadových vôd zabezpečiť súlad s limitnými hodnotami na vypúšťanie, musia byť schopné zabezpečiť čistenie v plnom rozsahu prietokov v bezdažďovom období, resp. s povoleným objemom dažďových vôd,
- musia zabezpečovať bezpečnosť obsluhujúceho personálu,
- nezaťažovať životné prostredie nadmerným pachom, hlukom, toxicitou, aerosólmi a penou (tieto musia spĺňať príslušné požiadavky),
- musí byť zohľadnená možnosť budúceho rozšírenia alebo rekonštrukcie,
- musí byť vysoká spoľahlivosť prevádzky,
- ekonomická výhodnosť celkových nákladov,
- minimalizácia odpadov a vytváranie možností ich opätovného využitia.

Zavedenie systému kanalizačných aglomerácií podľa smernice rady č. 91/271/EHS

V rámci efektívneho odvádzania a čistenia odpadových vôd je uplatňovaný systém kanalizačných aglomerácií, ktorý vychádza z ustanovení našej a európskej právnej úpravy.

Pod aglomeráciou rozumieme oblasť, v ktorej je osídlenie alebo hospodárska činnosť natoľko rozvinutá, že je opodstatnené odvádzať z nich komunálne odpadové vody stokovou sieťou (podľa smernice 91/271/EHS) do čistiarne odpadových vôd, alebo na miesto ich spracovania a vypúšťania.

Vzhľadom na geograficko – demografický charakter územia Slovenska je opodstatnené spájanie viacerých administratívnych obcí do aglomerácie so spoločnou čistiarňou odpadových vôd, čím sa zabezpečí vyššia prevádzková stabilita ČOV a kvalita vyčistenej vody v súlade s definíciou aglomerácie uvedenej v citovanej smernici.

Pri spracovávaní plánov rozvoja verejných kanalizácií boli zohľadňované, resp. posúdené nasledovné princípy a kritériá pre jednotlivé aglomerácie :

- nižšie investičné náklady na výstavbu stokového prepojenia (privádzača) medzi obcami v porovnaní s výstavbou ČOV pre danú obec,
- zabezpečenie spoločného odkanalizovania pre viac obcí pri nižších celkových nákladoch,
- zvýšenie miery ochrany významných zdrojov pitnej vody (povrchových aj podzemných), minerálnych a liečivých vôd pred možnosťou ich kontaminácie, a to odvedením odpadových vôd do väčšej, spoľahlivo prevádzkovanej ČOV v nižšie položenej oblasti a ich vypúšťaním do vhodnejšieho (spravidla vodnatejšieho) úseku recipienta, vhodnosť hydrologických alebo hydrogeologických podmienok pre vypúšťanie vyčistených vôd,
- v rozhodujúcej miere uplatňovanie systému gravitačného odvádzania odpadových vôd,
- rešpektovanie ukončených a rozostavaných diel i v prípadoch, keď ich lokalizácia nie je najvhodnejšia,
- vo vybraných nevyhnutných prípadoch (malá kapacita zariadenia nevhodná pre rozšírenie, riešenie nevhodné pre rekonštrukciu) pripustenie radikálnej zmeny doterajšieho nakladania s odpadovými vodami,
- pripájanie priemyslu na komunálne ČOV (individuálny prístup).

Priority výstavby kanalizácií

Z pohľadu medzinárodných záväzkov, ekonomických a organizačno-technických možností je nutné riešiť v horizonte do roku 2010 všetky aglomerácie nad 10 000 EO a v časovom období do roku 2015

všetky aglomerácie nad 2000 EO. Ostatné aglomerácie (obce) nespadajúce do uvedených veľkostných kategórií budú riešené priebežne, postupne a individuálne.

Ekologicko-technické kritériá na základe, ktorých bola vytvorená prioritizácia naliehavosti výstavby verejných kanalizácií

Ekologicko-technické kritéria podľa ktorých je možné vytvárať prioritizáciu, resp. naliehavosť výstavby kanalizácií sú charakterizované nasledovne :

veľkosť zdroja znečistenia (aglomerácie) - určujúcim pre rozvoj verejných kanalizácií sú časové horizonty splnenia požiadaviek Smernice 91/271/EHS (transponované do národnej legislatívy) vo vzťahu k veľkostným kategóriám aglomerácií,

dosiahnutie požadovanej miery čistenia odpadových vôd - potreba dosiahnuť odstránenie nutrientov N a P. Rovnaký stupeň naliehavosti je priznávaný kanalizačným systémom, kde nie je zabezpečené čistenie odpadových vôd a aglomeráciám, ktoré nemajú kanalizáciu a je v nich treba zabezpečiť čistenie odpadových vôd aj s odstraňovaním nutrientov alebo s nitrifikáciou. Najnižší stupeň naliehavosti v rámci tohto kritéria predstavujú kanalizácie, ktorých parametre spĺňajú výhľadové požiadavky, alebo dosiahnutie požadovanej úrovne čistenia odpadových vôd je podmienené relatívne nízkymi investičnými nárokmi.

podiel odkanalizovaného obyvateľstva v aglomerácii – dôraz je kladený na rozvoj existujúcich kanalizačných systémov s relatívne slabo odkanalizovaným obyvateľstvom (20 - 60 % odkanalizovaných obyvateľov). Naopak aglomerácie s vysokým podielom odkanalizovania obyvateľov považujeme za bezproblémové.

situovanie aglomerácie – aglomerácie, ktoré sa nachádzajú v oblastiach so zvýšeným eutrofizačným potenciálom, v CHVO, alebo ktoré môžu ovplyvniť vodárenské toky nad odberným profilom pre hromadné zásobovanie obyvateľstva, zdroje pitných vôd v alúviách riek a aglomerácie ovplyvňujúce ostatné povrchové toky.

Vymedzenie konkrétnych cieľov rozvoja verejných kanalizácií

Zabezpečiť :

- vyhovujúce odvádzanie a primerané čistenie odpadových vôd zo všetkých aglomerácií nad 2 000 EO,
- priebežne v aglomeráciách pod 2000 EO, kde je vybudovaná stoková sieť, primerané čistenie odpadových vôd,
- riešenie odvádzania vôd z povrchového odtoku v aglomeráciách v súlade s požiadavkami právnej úpravy,
- technicky, organizačne a ekonomicky pripraviť riešenie čistenia odpadových vôd pre aglomerácie pod 2 000 EO.

Ciele rozvoja verejných kanalizácií – návrh opatrení podľa vodárenských spoločností a okresov

Pre aglomerácie viac ako 10 000 EO :

a) Bytča, vybudovanie kanalizácie v obciach Kolárovice, Kotešová, Petrovice, Veľké Rovné, Hlboké nad Váhom, Štiavnik a v m.č. Bytče, intenzifikácia ČOV Bytča a pripojenie aglomerácie Hvozdnica (zrušenie ČOV Hvozdnica),
b) Krásno nad Kysucou, vybudovanie kanalizácie v obciach Klubina, Nová Bystrica, Oščadnica, Radôstka, Stará Bystrica, Zborov nad Bystricou, Čadca - miestna časť Horelica, v miestnych častiach Krásna nad Kysucou, rekonštrukcia ČOV Krásno nad Kysucou,
c) Kysucké Nové Mesto, vybudovanie kanalizácie v obciach Dolný Vadičov, Horný Vadičov, Dunajov, Lodno, Kysucký Lieskovec, Lopušné, Pažite, Nesluša, Povina, Rudina, Rudinka, Rudinská a Oškerde (miestna časť Kysuckého Nového Mesta), rekonštrukcia a intenzifikácia ČOV Kysucké Nové Mesto,
d) Liptovský Mikuláš, dostavba kanalizácie v meste Liptovský Mikuláš, v obci Beňadiková, Bobrovec, Jalovec, Trstenné, Závažná Poruba rekonštrukcia kanalizácie v Demänovskej Doline,
e) Martin, vybudovanie kanalizácie v obciach Lipovec, Podhradie,Ratkovo, Trebastovo, Trnovo, Turčianske Kľačany, v meste Vrútky, v starej časti obce Krpeľany
f) Vybudovanie verejnej kanalizácie v obci Šútovo s napojením na VK v obci Krpeľany
g) Námestovo, vybudovanie kanalizácie v obciach Oravská Polhora, Rabča, Rabčice, Sihelné, Vavrečka, Novoť, Oravské Veselé, Hruštín, Hruštín m.č. Vaňovka, Zákamenné, Breza, Krušetnica, Babín, Lomná, vo výhľade Bobrov, Mútne, Oravská Lesná (zrušenie obecných ČOV Bobrov, Mútne, Oravská Lesná),

Pre aglomerácie viac ako 2 000 EO

a) Sedliacka Dubová, vybudovanie kanalizácie v obciach Sedliacka Dubová, Dlhá nad Oravou, pričlenenej obci Chlebnice a spoločnú ČOV Sedliacka Dubová,
b) Kysucký Lieskovec, vybudovanie kanalizácie v obciach Dunajov, Lodno, Ochodnica, dobudovanie kanalizácie v obci Kysucký Lieskovec, rekonštrukcia a intenzifikácia ČOV Kysucký Lieskovec,
c) Východná, vybudovanie kanalizácie v obciach Východná, Hybe a spoločnú ČOV Východná,
d) Važec, vybudovanie obecnej kanalizácie a ČOV,
e) Liptovská Teplá, vybudovanie kanalizácie v obciach Bešeňová, Potok, Ivachnová, Kalameny (pričlenená obec), Liptovské Sliače, Ludrová, Likavka, Štiavnica, rekonštrukcia a rozšírenie ČOV Liptovská Teplá,
f) Vybudovanie ČOV a kanalizácie pre obce Liptovská Lužná, Liptovská Osada, Liptovské Revúce
g) Vybudovanie kanalizácie v obciach Stankovany, Hubová, Ľubochňa, Stankovany, Švošov a spoločnú ČOV Stankovany,
h) Liptovská Osada, dobudovanie kanalizácie v obciach Liptovské Revúce , Liptovská Osada, spoločnú ČOV Liptovská Osada,
i) Turčianske Teplice, vybudovanie kanalizácie v obciach Horná Štubňa, Háj a Rakša,
j) Rajec, vybudovanie kanalizácie v obciach Ďurčiná, Fačkov, Malá a Veľká Čierna, Rajecká Lesná, Šuja, rekonštrukcia kanalizácie a ČOV Rajec,
k) Dlhé Pole, Divina, Divinka, Horný Hričov, Sveredník, vybudovanie kanalizačného zberača s čistením odpadových vôd na SČOV Žilina

Pre aglomerácie menej ako 2 000 EO :

a) Výstavba novej ČOV Liptovská Sielnica,

b) Vybudovanie kanalizácie v obci Slovenské Pravno s napojením na stavbu Odkanalizovanie obcí Budiš, Dubov, Jasenovo, Liešno, Rudno, Kalamenová,
c) Mošovce, vybudovanie verejnej kanalizácie
d) Výstavba novej ČOV v obci Liptovská Sielnica
e) Vybudovanie verejnej kanalizácie v obci Trnovo

17.2 Zásobovanie elektrickou energiou

Pre zásobovanie elektrickou energiou Žilinského kraja má dôležité postavenie využitie potenciálu vodnej energie na výrobu elektrickej energie v sústave vodných elektrární na riekach Váh a Orava a tranzit energetických médií po nadradenej 400 kV sieti v prieťahu východ - západ a sever - juh cez riešené územie VÚC Žilinského kraja.

Problematika zásobovania elektrickou energiou sa člení na tieto základné okruhy :

- výroba elektrickej energie
- rozvod elektrickej energie

17.2.1 Výroba elektrickej energie

Tepelné elektrárne

V bilančnom území Žilinského kraja prioritné postavenie majú tepláreň Žilina a tepláreň Martin, zabezpečujúce základnú výrobu elektrickej energie. Výroba elektrickej energie Žilinskej teplárenskej predstavovala v roku 2020 - 92 156 MWh.

V rámci operačného programu kvalite životného prostredia, začala Žilinská teplárenská, a.s. pripravovať projekt, ktorého cieľom je výmena a úprava potrubných rozvodov a rozšírenie centrálnej výmenníkovej stanice v areáli Žilinskej teplárenskej, a.s., ktorá zabezpečuje transformáciu pary na horúcu vodu, zmena teplonosného média z pary na horúcu vodu v meste Žilina

Na základe projektu „Ekologizácia spoločnosti Martinská teplárenská, a.s.“, bolo ukončené používania uhlia v Martinskej tepláreni. V rámci projektu boli inštalované štyri horúco-vodné kotly s jednotkovým výkonom 14,3 MW a tri kogeneračné jednotky s elektrickým výkonom 9,34 MW na palivo zemný plyn, ako pokračovanie projektov inovácie a modernizácie technológie výroby tepla a elektriny a modernizácie horúco-vodnej rozvodnej siete.

Martinská teplárenská, a. s., sa naďalej snaží modernizovať svoje zariadenia tak, aby spĺňali najvyššie možné parametre v oblasti účinnosti aj v oblasti ochrany životného prostredia. S týmto cieľom bude v roku 2022 zrealizovaná denitrifikácia kotla na biomasu a inštalácia nového elektrostatického odlučovača, čoho výsledkom bude zníženie TZL. „V rokoch 2023 – 2024 čaká tepláreň rekonštrukcia chemickej úpravne vody, ktorá je predpokladom zlepšenia stavu distribučnej siete, ako aj realizácia projektu suchého odberu popolčeka za kotlom K4. Následne sa v rokoch 2024 – 2025 plánuje výmena parnej turbíny TG2 zapojenej za kotlom K4 na biomasu. V strednodobom horizonte bude preverovať možnosti využitia slnečnej energie v kombinácii s vhodnou technológiou akumulácie energie

Vodné elektrárne

Vodná elektráreň Bešeňová - Vodná nádrž je súčasťou Vážskej kaskády a slúži ako vyrovnávacia nádrž počas špičkovej prevádzky elektrárne Liptovská Mara. Ročná výroba elektrickej energie dosahuje priemerne 18,3 GWh

Vodná elektráreň Čierny Váh - Vodná nádrž je súčasťou systému priehrad Vážskej kaskády. Nádrž má objem 3,7 mil. m³ vody, s inštalovaným výkonom 735,16 MW najvýkonnejšou vodnou elektrárňou na Slovensku. Priemerná ročná produkcia elektrickej energie je 370,8 GWh.

Vodná elektráreň Hričov - Vodná nádrž je súčasťou druhej časti Vážskej kaskády a s vodným dielom Žilina sú jej najvyšším stupňom. Elektráreň má nainštalované 3 vertikálne kaplanove turbíny s prietokom 3 x 133 m³ a celkovým výkonom 31,5 MW (3x10,2 MW). Priemerne vyrobí 59,1 GWh elektrickej energie ročne.

Vodná elektráreň Krpeľany - Vodná nádrž je súčasťou systému priehrad Vážskej kaskády. Elektráreň má nainštalované tri Kaplanove turbíny s celkovým výkonom 24,75 MW (3 x 8,25 MW). Tvorí prvý stupeň derivačného kanálu a priemerne vyrobí 59,4 GWh ročne. Vodné elektrárne Krpeľany - Sučany - Lipovec tvoria v smere toku Váhu v poradí prvú, najvyššie položenú kaskádu vodných elektrární. Od vodnej elektrárne Krpeľany sa voda vedie umelým derivačným kanálom k elektrárni Sučany. Od elektrárne Sučany sa voda vedie odpadným kanálom k elektrárni Lipovec a odtiaľ späť do rieky Váh.

Vodná elektráreň Liptovská Mara - Hlavným účelom priehrady je protipovodňová ochrana, ale slúži aj na výrobu elektrickej energie, keďže pod hrádzou sa nachádzajú 4 turbíny s výkonom 198 MW

Vodná elektráreň Mikšová - Vodná nádrž je súčasťou Vážskej kaskády a využíva akumulačnú schopnosť Hričovského kanála. Patrí medzi naše najvýkonnejšie vodné elektrárne v Bytčianskom okrese. Inštalovaný výkon 93,6 MW, s priemernou ročnou výrobou energie 59,1 GWh

Vodná elektráreň Nosice – Vodná nádrž je súčasťou Vážskej kaskády a slúži na vyrovnávanie prietokov Váhu, výrobu elektrickej energie, ochranu pred povodňami. Elektráreň má nainštalované 3 kaplanove turbíny s prietokom 3 x 130 m³ a výkonom 67,5 MW. Priemerne vyrobí 157,4 GWh elektrickej energie ročne.

Vodná elektráreň Tvrdošín – vodná nádrž Tvrdošín Slúži ako vyrovnávacia nádrž počas špičkovej prevádzky vodnej elektrárne Orava. Súčasťou nádrže je aj vodná elektráreň s 3 kaplanovými turbínami, uvedená do prevádzky v roku 1979. Ich inštalovaný výkon je 6,1 MW a prietok 1 × 5 a 2 × 30 m³/s. Ročná výroba elektrickej energie dosahuje priemerne 18,02 GWh.

Vodná elektráreň Žilina – vodné dielo na rieke Váh slúži na výrobu elektrickej energie a zásobovanie priemyselných podnikov v Žiline technologickou vodou. V, ktorá má dva hydroagregáty s celkovým výkonom 72 MW (2 × 36 MW). Priemerná ročná dodávka elektrárne bola 156 GWh/rok.

Veterné elektrárne

Veterná elektráreň Skalité bola inštalovaná v obci Skalité v okrese Čadca. Jej inštalovaný výkon bol 4×500 kW. Prevádzkovaná bola od roku 2004 do roku 2008. Ročne elektráreň vyrobila viac než 1 500 MWh energie čím mala ušetriť 1 050 ton CO^2. Predpokladaná výroba bola 3 200 MW ročne. Vyrobená energia mala stačiť pre 1 200 domácností. Prevádzka bola začatá v roku 2004 a ukončená v roku 2008. Najväčším nedostatkom bola pomerne častá poruchovosť vo verejnej rozvodnej sieti, ktorá mala za následok aj výpadky vo výrobe.

17.2.2 Rozvod elektrickej energie

Prenos elektrickej energie v kraji sa uskutočňuje po prenosovom systéme 400 - 220 - 110 kV prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV transformovní ako aj distribučných sústav veľmi vysokého napätia (VVN) 110 kV (viď tabuľky).

Prenosová sústava

Prenosová sústava Slovenskej republiky (ďalej len „PS SR“) je súčasťou elektrizačnej PS kontinentálnej Európy. Cieľom Európskej únie je vytvorenie jednotného trhu s elektrinou pre zvýšenie konkurencieschopnosti jednotlivých jej regiónov. K naplneniu tohto cieľa je potrebná primeraná elektroenergetická infraštruktúra, ktorá však z dôvodov, pre ktoré bola táto infraštruktúra využívaná v minulosti, nespĺňa požiadavky na prevádzku jednotného trhu s elektrinou v niektorých regiónoch EÚ.

Prenosová sústava 400 kV riešeného územia s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu prechádza severnou časťou na smere Lemešany - Spišská Nová Ves – Liptovská Mara - Sučany - Varín - Nošovice (ČR), v smere sever - juh Sučany - Horná Ždaňa - Levice a Varín - Bošáca.

Energetické uzly 400/110 kV Liptovská Mara, Varín a 400/220/110 kV Sučany sú prepojené 400 kV prenosovou sústavou:

- V493 Horná Ždaňa - Sučany, V494 Sučany - Liptovská Mara,
- V407 Liptovská Mara - Spišská Nová Ves,V045 PVE Čierny Váh - Liptovská Mara,
- V404 Varín - Nošovice, V405 Varín - Sučany, V406 Varín - Liptovská Mara, V495 Varín - Bošáca.

Vedenia prenosovej sústavy s napätím 220kV sú v Žilinskom kraji zastúpené v úsekoch:

- V271 Sučany – Bystičany (juhozápadne),
- V281, 282 Sučany – Široká (severovýchodne),
- V273 Sučany – Lemešany (východne).

Prenosová sústava Slovenska patrí do východnej časti centrálneho regiónu EÚ a v ostatných rokoch je výrazne zaťažovaná tranzitnými a kruhovými tokmi elektriny v smere sever - juh. **Dotknutý cezhraničný profil ČR/SR bol identifikovaný ako jeden z najviac zaťažovaných profilov vo východnom regióne centrálnej Európy, a preto posilnenie jeho prenosových kapacít je nevyhnutnosťou**.

Uvedený fakt znásobuje aj postupné odstavovanie 220 kV siete vedení na území SR, ku ktorým patrí aj slovensko-české cezhraničné vedenie V270 Považská Bystrica - Liskovec, z ktorého odstavením sa uvažuje v roku 2025. Navyše k tomu, súčasné vedenie V404 je najdlhšie prevádzkovaným vedením v SR (60 rokov) a aj po výmene vodičov a izolátorov sa nachádzajú jeho oceľové konštrukcie v posledných dvoch dekádach životnosti. Účinným investičným opatrením, ako odstrániť toho úzke miesto v rámci prepojenej európskej prenosovej sústavy je posilnenie prepojenia prenosových sústav Slovenska a ČR[148].

Prenosová sústava v Žilinskom kraji tiež disponuje dvojitým vedením (V7001) s napätím 110 kV, ktoré napája ES Sučany a Vodnú elektráreň Sučany. Slovenská elektrizačná prenosová sústava a.s. (SEPS, a.s.) uvažuje s nasledovnými rozvojovými zámermi, pre ktoré je potrebné v ďalších územnoplánovacích dokumentáciách rezervovať príslušné koridory a priestory pre:

1. výstavbu nového 400 kV vedenia sa pripravuje vybudovať s výnimkou lokálnych odchýlok v prevažnej miere v koridore existujúceho vedenia V404[149]. V súčasnosti prebieha proces posudzovania vplyvu stavby na životné prostredie (tzv. ElA), v ktorom je výstavba nového vedenia 400 kV posudzovaná variantne, v koridore existujúceho vedenia V404 Varín - Nošovice a v novej trase ktorý je zapracovaného v ÚPN mesta Čadca, resp. v ÚPN VÚC ŽSK.

[148] Správa o hodnotení vplyvov na ŽP „Inovácia vedenia V404 Varín - št. hranica SR/ČR“
[149] Územno-technická štúdia **„***Obnova vedenia 1x400 kV V404 Varín - Nošovice***“)**

2. zdvojenie severnej vetvy v úseku od ES L. Mara po ES Sp. N. Ves[150]. Pre uvedený zámer je potrebné zálohovať koridor o šírke 80m. Trasovanie nového 2x400 kV vedenia v regióne Žilinského samosprávneho kraja je s výnimkou minimálnych odchýlok v prevažnej miere umiestnené v koridore existujúceho 220 kV vedenia V273.
3. zabezpečiť koridor pre 2x110 kV vedenie v súbehu s existujúcim vedením V7001[151]
4. počítať s rozšírením areálu existujúcej elektrickej stanice (ESt) Sučany cca o 15 metrov smerom na západ od hranice pozemkov SEPS,
5. v rozsahu Žilinského kraja rezervovať koridor pre výstavbu nového medzištátneho vedenia 2x400 kV Varín – štátna hranica SR/PR (Byczyna), ktorý bol schválený Nariadením vlády SR a vyšiel v Zbierke zákonov č. 461/2011, konkrétne v bode: *„12.2.2.12. koridor pre nové medzištátne 2x400 kV vedenie ZVN v profile Varín – štátna hranica s Poľskou republikou (Byczyna)*“.

K zásobovaniu Žilinského kraja elektrickou energiou slúži sieť vedení prenosovej sústavy uvedených v nasledovných tabuľkách.

Tabuľka 115 Vzdušné vedenia ZVN a VVN v Žilinskom kraji – prenosová sústava

Č. ved.	Napätie (kV)	Názov (úsek)	Okresy, ktorými vedenie prechádza	Uvedené do prevádzky
045	2X400	Liptovská Mara - PVE Čierny Váh	LM	
404	400	Varín - Nošovice (ČR)	ZA-KM-CA	1969-po r. 2015 dvojité
405	400	Varín - Sučany	ZA-MT	1969-r. 2000 dvojité
406	400	Liptovská Mara - Varín	LM-RK-ZA	1969
407	400	Liptovská Mara - Spišská Nová Ves	LM	1969
493	400	Horná Ždaňa - Sučany	LM-RK-MT	Vedenie bolo v roku 2001 zaústené do Rz Sučany
494	400	Sučany - Medzibrod	LM-RK-MT	
495	400	Bošáca - Varín	ZA	1984
461	400	Medzibrod - Liptovská Mara	LM-RK	uvedené do prevádzky po roku 2012
271	220	Sučany - Bystričany	MT	1957
722	220	Sučany - Medzibrod	MT-RK	1957, od roku 2013 vedenia prepojené a prevádzkované ako 220 kV Sučany - Medzibrod
273	220	Sučany - Lemešany	RK-LM	
281-282	2x220	Sučany - Široká	MT-RK-DK	1964
7001	2x110	VE Sučany – ES Sučany	MT	

[150] Územno-technická štúdia *„Posúdenie koridorov plánovaných vedení 2x400 kV pre určenie konečného koridoru na zdvojenie severnej vetvy v úseku ESt L. Mara po ESt Sp. N. Ves“.*
[151] Územno-technická štúdia *„Vyvedenie výkonu T402 350MVA, 110kV prepojenie TR Sučany - HC Sučany*“**,**

Tabuľka 116 Vzdušné vedenia ZVN a VVN v Žilinskom kraji – návrh, výhľad

Č. ved.	Napätie (kV)	Názov	Okresy, ktorými vedenie prechádza	
404	2x400	Varín - Byczyna (Poľsko), Česko	ZA-KM-CA	výhľad

Zdroj: SEPS 2020

Distribučná sústava

Distribučné vedenia 110 kV slúžia pre rozdelenie elektrickej energie z nadradenej sústavy (uzol Varín, Sučany, Liptovská Mara) a zdrojov elektrickej energie (tepelné a vodné elektrárne) pre zásobovanie distribučných staníc 110/22 kV. Na území kraja sú to rozvodne: Bytča, Čadca, Hrboltov, Istebné, Korytnica (Donovaly), Košúty, Kráľová Lehota, Kysucké Nové Mesto, Kysucké Nové Mesto priem. park, L. Mikuláš, Liet. Lúčka, Lipt. Osada, Lisková, Makov, Martin, Martin 2, Mokraď, Mondi SCP, Námestovo, Nižná, Rajec, Rakov, Svätý Kríž (Jasná), Teplička n. V., Terchová, Tp Žilina, Turčianske Teplice, Turzovka, Ústie n. Oravou, Vavrečka, VE Hričov, VE Krpeľany, VE Lipovec, VE Mikšová, VE Sučany, VE Žilina, Vrútky, Záv. Poruba, Žilina Rajčianka, ŽSR Kraľovany.

V území sa nachádzajú aj veľkoodberateľské elektrické stanice: INA - Kysucké Nové Mesto, KIA - Teplička nad Váhom, ZŤS Martin, SCaP a.s. Ružomberok, OFZ Istebné, Cementáreň Lietavská Lúčka, ŽOS Vrútky. Elektrická stanica TDZ Turany je v súčasnosti prevádzkovaná na 22 kV.

Distribúciu elektrickej energie v kraji zabezpečujú VVN vedenia uvedené v nasledujúcej tabuľke

Tabuľka 117 Vzdušné vedenia VVN v Žilinskom kraji – distribučná sústava

Č. ved.	Napätie (kV)	Názov (úsek)	Okresy, ktorými vedenie prechádza	Poznámka
603	110	Ropice - Čadca	CA-KM	
604	110	Ropice - Varín	CA	
7003, 7004, 7005, 7006	4x110	Liptovská Mara – PVE Lipto. Mara	LM	
7201, 7202	2x110	Liptovská Mara – Liptovský Mikuláš	LM	
7203, 7204	2x110	Liptovská Mara - Lisková	LM, RK	
7205, 7206	2x110	Liptovská Mara - Mokraď	LM, RK	
7207, 7208	2x110	Ružomberok – Mondi SCP		
7211	110	Mokraď - Nižná	DK	
7212	110	Nižná – Ústie nad Oravou	TS	
7213	110	Ústie nad Oravou - Vavrečka	NO, TS	
7701	110	Bytča – VE Hričov	BY, ZA	
7702	110	Bytča – Pov. Bystrica	BY	
7703	110	Rajec – Handlová	ZA	
7704	110	Liet. Lúčka – Varín	ZA	
7713	110	Košúty – Vrútky	MT	

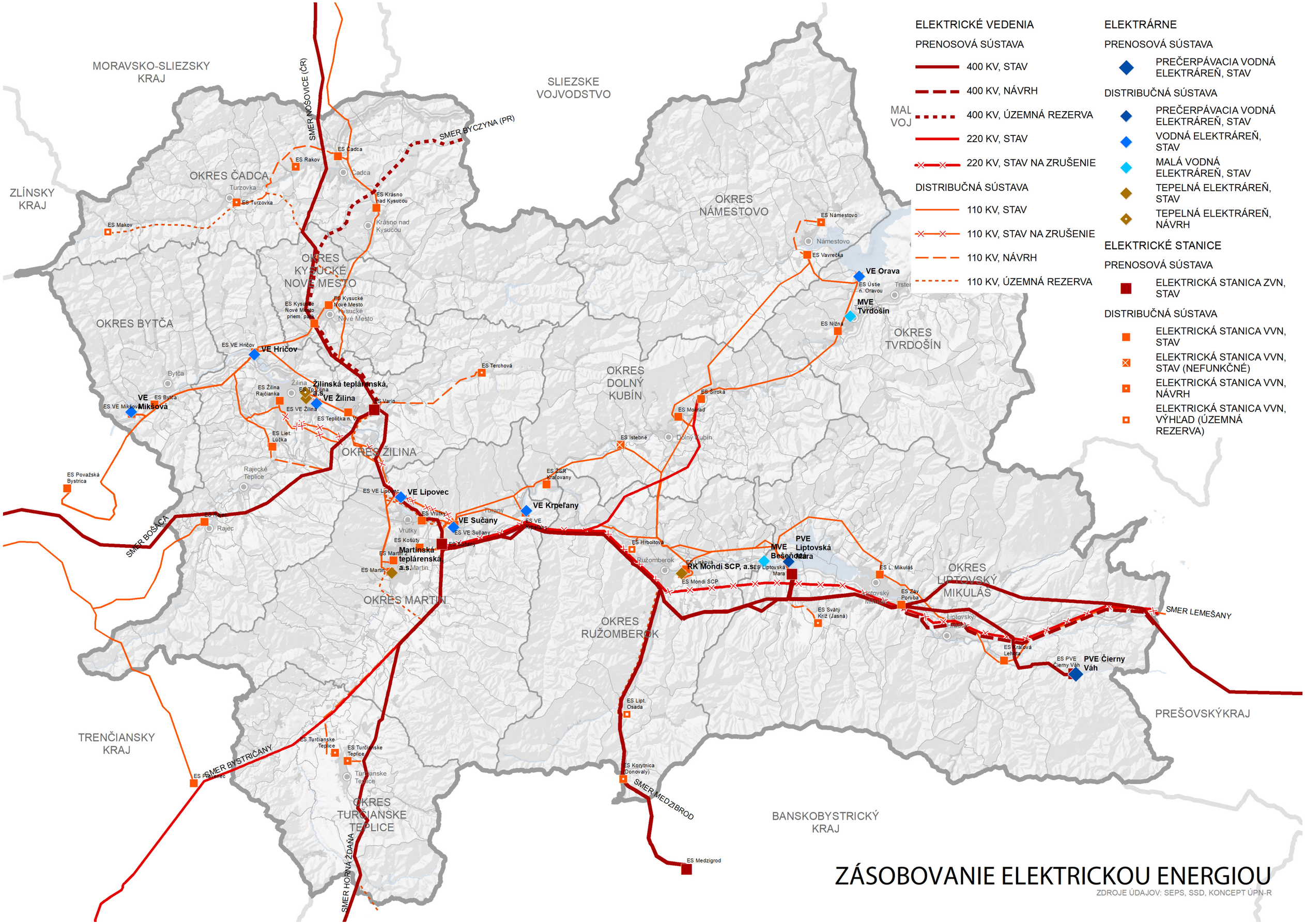
Č. ved.	Napätie (kV)	Názov (úsek)	Okresy, ktorými vedenie prechádza	Poznámka
7714	110	Mokraď – Vavrečka	DK, NO	
7715	110	Košúty – VE Sučany		
7716	110	Vrútky - VE Sučany	MT	
7717	110	Varín – VE Sučany	MT, ZA	Na zrušenie
7718	110	Varín – VE Sučany	MT, ZA	Na zrušenie časť
7719	110	VE Sučany – Martin	MT	
7721	110	L. Mikuláš – Záv. Poruba	LM	
7722	110	Záv. Poruba – Kráľová Lehota	LM	
7723	110	Kráľová Lehota – Štrba	LM	
7731	110	Lisková - Mokraď	DK, RK	
7733	110	Varín – Žilina Rajčianka	ZA	
7734	110	VE Krpeľany – ŽSR Kraľovany	MT, DK	
7735	110	VE Sučany – ŽSR Kraľovany	MT, DK	
7736	110	VE Sučany - VE Krpeľany	MT	
7744	110	VE Lipovec – Martin 2	MT	
7746	110	Martin – Martin 2	MT	
7761	110	VE Ladce – Rajec	ZA	
7767	110	VE Lipovec – VE Sučany	MT	
7768	110	Navrhované (v súč. 22kV)	MT	Návrh
7801, 7802	2x110	VE Hričov – VE Mikšová	BY, ZA	
7803, 7804	2x110	VE Mikšová – VE Pov. Bystrica	BY, ZA	
7805	110	VE Hričov – Žilina Rajčianka	ZA	
7813, 7814	2x110	VE Hričov – K. N.Mesto	ZA, KM	
7844, 7845	2x110	Varín – Teplička n. Váhom	ZA	
7849	110	Krásno nad Kysucou – Čadca	CA	
7851	110	VE Hričov – Teplička n. Váhom	ZA	
7852	110	VE Hričov – Tp Žilina	ZA	
7853	110	VE Žilina – Tp Žilina	ZA	
7854	110	Varín – VE Žilina	ZA	

Č. ved.	Napätie (kV)	Názov (úsek)	Okresy, ktorými vedenie prechádza	Poznámka
7855	110	Varín – Krásno n. Kysucou	KM, CA	
7856, 7857	2x110	VE Sučany - Lisková	MT, RK	
7873	110	VE Hričov – Liet. Lúčka	ZA	

Zdroj: ÚPN VÚC ŽK, aktualizované

Tabuľka 118 Vzdušné vedenia VVN v Žilinskom kraji – Návrh, výhľad

Č. ved.	Napätie (kV)	Názov (úsek)	Okresy, ktorými vedenie prechádza	
	110	ES Čadca – ES Turzovka	CA-	návrh
	110	Turzovka – Kysucké Nové Mesto	CA, KNM	výhľad
	110	Sučany- Turčianske Teplice	MT, TR	návrh
	110	Varín – Terchová	ZA	návrh
	110	Vavrečka - Námestovo	NO	návrh
	110	Liptovská Mara – Sv. Kríž Jasná	LM	návrh
	110	Sučany – Lisková - Medzibrod	MT, RK	
	2X110	VE Sučany – ES Sučany	MT	

ZÁSOBOVANIE ELEKTRICKOU ENERGIOU

ZDROJE ÚDAJOV: SEPS, SSD, KONCEPT ÚPN-R

17.3 Zásobovanie plynom

Cez Slovenskú republiku prechádza približne 20% plynu, ktorý spotrebuje Európa. Distribučná sieť plynu v SR patrí k najvyspelejším vo svete. Vyše 98% plynu, ktorý sa v SR spotrebuje, sa musí dovážať. Zásobovanie zemným plynom sa v Žilinskom kraji zabezpečuje prostredníctvom vysokotlakových (VTL) plynovodov, VTL prípojok a sústavy regulačných staníc (RS), ktoré umožňujú využitie zemného plynu vo všetkých formách spotreby (vykurovanie, príprava TÚV, varenie a technologické účely).

Dodávku a spotrebu zemného plynu v kraji zabezpečujú nasledujúce plynárenské zariadenia:

- VTL plynovod **DN500 PN63** (OP do 6,3 MPa), ktorý je vedený z východu na západ Žilinským krajom -Považská Bystrica - Sverepec - Strečno - Varín - Stráža - Zázrivá - Dolný Kubín - Liptovský Mikuláš -Važecké Lúky
- VTL plynovod **DN500 PN63** (OP do 6,3 MPa), ktorý je vedený zo severu na juh Liptovská Kokava - Liptovský Hrádok- Malužiná - Brezno (Banskobystrický kraj)
- VTL plynovod **DN500 PN63** (OP do 6,3 MPa), ktorý je vedený z juhu na sever Malatiná - Dlhá nad Oravou - Tvrdošín - Liesek- Štefanov nad Oravou - Vavrečka - Námestovo
- VTL plynovod **DN300 PN25 (**OP do 2,5 MPa), ktorý je vedený smerom Nedožery - Brezany - Turčiansky Peter- Martin - Vrútky - Strečno
- VTL plynovod **DN300 PN25** (OP do 2,5 MPa), ktorý je vedený z Považskej Bystrice - Predmier – Dolný Hričov - Žilina - Strečno
- VTL plynovod **DN300 PN25 (**OP do 2,5 MPa), ktorý je vedený smer Varín - Kotrčiná Lúčka – Kysucké Nové Mesto - Rudina - Nad sadom
- VTL plynovod **DN300 PN25** (OP do 2,5 MPa), ktorý je vedený smer Varín - Kotrčiná Lúčka – Horný Vadičov - Radôstka - Stará Bystrica - Krásno nad Kysucov - Čadca - Turzovka - Vysoká nad Kysucou

Z hľadiska nadradenej plynárenskej sústavy SR je hlavný zdroj zemného plynu pre ŽSK medzištátny VTL plynovod Bratstvo s prepojovacími VTL plynovodmi Malženice – Považská Bystrica, Severné Slovensko a Rimavská Sobota - Michalová - Liptovská Kokava.

1. Odovzdávacie stanice plynu (OS) VTL/VTL :
    - OS Strečno VTL 64 Severné Slovensko/VTL 25 Považský plynovod - Žilina - Martin - Prievidza,
    - OS Varín VTL 64 Severné Slovensko/VTL 25 Kysucký plynovod,
    - OS Dlhá nad Oravou VTL 64 Severné Slovensko - Oravský plynovod/VTL 40 Oravský plynovod.

Podľa poskytnutých údajov z SPP a.s. bolo v roku 2020 na území Žilinského kraja plynofikovaných 208 obcí, čo predstavuje 66,0 % z celkového počtu obcí 315. 100% zásobovanosť plynom obcí je na území troch okresov (Bytča, Kysucké Nové Mesto a Tvrdošín). Najnižšia zásobovanosť plynom obcí (pod 50%) je v okresoch Námestovo (iba 20,8%) Turčianske Teplice a Ružomberok.

Tabuľka 119 Plynofikované obce v ŽSK

ŽSK/okres	Počet obcí		% plynofikácie v okrese	Poznámka
	spolu	Plynofikovaných k roku 2020	Rok 2020	
Bytča	12	12	100,0	

ŽSK/okres	Počet obcí		% plynofikácie v okrese	Poznámka
	spolu	Plynofikovaných k roku 2020	Rok 2020	
Čadca	23	21	91,3	
Dolný Kubín	24	15	62,5	
Kysucké N. Mesto	14	14	100,0	
Liptovský Mikuláš	56	28	50,0	
Martin	43	25	58,1	
Námestovo	24	5	20,8	
Ružomberok	25	12	48,0	
Turčianske Teplice	26	11	42,3	
Tvrdošín	15	15	100,0	
Žilina	53	50	94,3	
Spolu kraj	**315**	**208**	**66,0**	

Zdroj: SPP 2020

SPP-D *v* súčasnosti nemá v riešenom území vlastné rozvojové zámery VTL siete. Koncepcia zásobovania zemným plynom sa orientuje prevažne na zabezpečenie rekonštrukcií na existujúcich plynárenských zariadeniach vo vlastníctve SPP - D.

V nasledovnej schéme je vyznačená existujúca a navrhovaná distribučná sieť prevádzkovaná SPP-D, vrátane výhľadových koridorov VTL plynovodov (územná rezerva), s prehľadom regulačných staníc (existujúcich a navrhovaných). Na území ŽSK do systému distribučnej siete je zaradený aj STL plynovod s označením STL2, ktorý vzhľadom na systém osídlenia, resp. terénne danosti územia v niektorých častiach ŽSK predstavuje najvhodnejší spôsob zabezpečenia územia plynom.

Pri posudzovaní environmentálneho dopadu spotreby zemného plynu je spomedzi okresov kraja najviac úspešným okres Tvrdošín, ktorý sa umiestnil v elitnej desiatke okresov Slovenska (33 m^3 na obyvateľa, 7. miesto). Veľmi dobrý výsledok však zaznamenali aj okresy Čadca, Námestovo a Turčianske Teplice (45-56 m^3, 13.-18. pozícia), k nadpriemeru patria i okresy Martin a Bytča (85, resp. 86 m^3, 23., resp. 24. pozícia). Ostatné okresy kraja však celoslovenský štandard nedosahujú. Kým okresy Liptovský Mikuláš, Kysucké Nové Mesto a Dolný Kubín zaostávajú len mierne (175-239 m^3, 39.-47. pozícia), okresy Ružomberok a Žilina už výraznejšie (387, resp. 388 m^3, 59., resp. 60. pozícia).

ZÁSOBOVANIE PLYNOM

ZDROJE ÚDAJOV: SPP, KONCEPT ÚPN-R

REGULAČNÉ STANICE

- STAV
- NÁVRH

PLYNOVODY

- VTL, STAV
- VTL, STAV NA ZRUŠENIE
- VTL, NÁVRH
- VTL, VÝHĽAD (ÚZEMNÁ REZERVA)
- STL, NÁVRH
- STL2, STAV
- STL2, NÁVRH

NEPLYNOFIKOVANÉ OBCE

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

OKRES ČADCA

OKRES BYTČA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES NÁMESTOVO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES ŽILINA

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Klokočov, Korňa, Paština Závada, Fačkov, Čičmany, Vrícko, Ivančiná, Kaľamenová, Liešno, Brieštie, Abramová, Ondrašová, Ležiachov, Trnovo, Horný Kalník, Sklabiňa, Sklabinský Podzámok, Turčianske Jaseno, Belá-Dulice, Ďanová, Karlová, Folkušová, Laskár, Socovce, Moškovec, Blažovce, Jazernica, Borcová, Lipovec, Turčianske Kľačany, Rakša, Horná Štubňa, Sklené, Čremošné, Oravská Polhora, Sihelné, Rabčice, Mútne, Oravské Veselé, Rabča, Zábrehlavá, Klin, Bobrov, Novoť, Beňadovo, Zákamenné, Breza, Krušetnica, Oravská Lesná, Vasiľov, Lokca, Lomná, Hruštín, Babín, Oravská Priehrada, Medzibrodie nad Oravou, Pucov, Pribiš, Leštiny, Pokryváč, Vyšný Kubín, Osádka, Kralovany, Jasenová, Stankovany, Komjatná, Švošov, Valaská Dubová, Hubová, Martinček, Turík, Ľubochňa, Malé Borové, Huty, Veľké Borové, Jalovec, Pavlova Ves, Liptovská Anna, Ižipovce, Liptovské Beharovce, Bobrovček, Bukovina, Bobrovník, Potok, Bobrovec, Konská, Žiar, Veterná Poruba, Liptovský Michal, Vlachy, Liptovská Mara, Galovany, Malatíny, Gôtovany, Beňadiková, Uhorská Ves, Liptovské Sliače, Svätý Kríž, Ľubeľa, Dúbrava, Partizánska Ľupča, Liptovské Kľačany, Lazisko, Liptovská Osada, Liptovská Lúžna, Liptovské Revúce, Nižná Boca, Vyšná Boca, Malužiná

17.4 Zásobovanie teplom

Spôsob zabezpečovania teplom sa delí na decentralizovaný a centralizovaný, pričom je závislý od hustoty zástavby, roku výstavby objektov a ich charakteru. Centralizovaný systém zásobovania teplom sa uplatňuje v krajskom meste Žilina a vo všetkých okresných mestách ŽSK. Zdrojom energie je predovšetkým zemný plyn.

V zmysle pripravovanej legislatívy je potrebné nové zdroje tepla riešiť výstavbou kogeneračných zdrojov s kombinovanou výrobou tepla a elektrickej energie – PPC (paroplynový cyklus). Toto riešenie je potrebné uplatňovať aj pri rekonštrukcii existujúcich zdrojov tepla (teplární, kotolní, výhrevní). S prihliadnutím na hustú sieť plynárenských zariadení u menších objektov sa navrhuje riešiť telefikáciu samostatnými tepelnými zdrojmi, reprezentovanými kotolňami a palivovou základnou zemný plyn, ako aj tiež vo väčšej miere budovať využívanie obnoviteľných zdrojov a slnka

17.4.1 Hodnotenie kraja a jeho okresov

Podľa materiálu „Komparatívna analýza Žilinského kraja a jeho okresov v súvislosti s plnením cieľov politiky súdržnosti EÚ 2021 – 2027“[152] Z hľadiska ekologického rozmeru spotreby elektrickej energie je situácia v rámci kraja najviac priaznivá v okresoch Čadca (0,30 MWh na obyvateľa, 12. pozícia) a Námestovo (0,54 MWh, 20. pozícia), ktoré sa umiestnili na začiatku, resp. na konci druhej desiatky okresov Slovenska. V tretej desiatke figurujú okresy Tvrdošín (0,66 MWh, 24. pozícia) a Turčianske Teplice (0,80 MWh, 29. pozícia). Ostatné okresy kraja za celonárodným priemerom zaostávajú – kým okresy Liptovský Mikuláš, Martin a Bytča len mierne (1,23-1,38 MWh, 37.-41. pozícia), zvyšné štyri okresy kraja, konkrétne Žilina (3,08 MWh), Kysucké Nové Mesto (5,70 MWh), Ružomberok (7,66 MWh) a Dolný Kubín (22,58 MWh), patria k okresom Slovenska s najväčšou spotrebou elektrickej energie na obyvateľa (60.-71. pozícia). Horšie ako okres Dolný Kubín obstál v celoslovenskom porovnaní už len okres Žiar nad Hronom. Pri okrese Dolný Kubín zohráva v kontexte spotreby elektrickej energie dôležitú úlohu činnosť spoločnosti OFZ so sídlom v Oravskom Podzámku, orientovanej na výrobu ferozliatin a kovov (Výročná správa OFZ, 2016).

Pri posudzovaní environmentálneho dopadu spotreby zemného plynu je spomedzi okresov kraja najviac úspešným okres Tvrdošín, ktorý sa umiestnil v elitnej desiatke okresov Slovenska

(33 m^3 na obyvateľa, 7. miesto). Veľmi dobrý výsledok však zaznamenali aj okresy Čadca, Námestovo a Turčianske Teplice (45-56 m3, 13.-18. pozícia), k nadpriemeru patria i okresy Martin a Bytča (85, resp. 86 m3, 23., resp. 24. pozícia). Ostatné okresy kraja však celoslovenský štandard nedosahujú. Kým okresy Liptovský Mikuláš, Kysucké Nové Mesto a Dolný Kubín zaostávajú len mierne (175-239 m3, 39.-47. pozícia), okresy Ružomberok a Žilina už výraznejšie (387, resp. 388 m3, 59., resp. 60. pozícia).

17.5 Odpadové hospodárstvo

17.5.1 Nakladanie s odpadmi

Nakladanie s odpadmi sa riadi zákonom NR SR č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Od roku 1993 sú v Slovenskej republike (SR) v súlade so štátnou environmentálnou

[152] Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu 2019

politikou pre potreby definovania úloh strategického a koncepčného rozvoja odpadového hospodárstva z úrovne štátu vypracúvané Programy odpadového hospodárstva Slovenskej republiky (POH SR) a následne POH samosprávnych krajov a obcí. POH SR je spracovaný na roky 2016 – 2020[153].

Záväznosť hierarchie odpadového hospodárstva a povinnosť vypracovať programy predchádzania vzniku odpadu[154] bola prevzatá aj do právnej úpravy odpadového hospodárstva v Slovenskej republike v roku 2013. V tom istom roku vypracovalo Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky na roky 2014 – 2018 (PPVO SR 2014 – 2018) a následne PPVO SR na roky 2019 – 2025.

Hlavným cieľom PPVO SR na roky 2019 – 2025 je posun od materiálového zhodnocovania ako jedinej priority v odpadovom hospodárstve SR k predchádzaniu vzniku odpadu v súlade s hierarchiou odpadového hospodárstva SR.

Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja[155] sa vydáva na obdobie 5 rokov, t.j. na roky 2016-2020, pričom musí byť v súlade s POH SR na roky 2016 – 2020. Predstavuje koncepčný dokument odpadového hospodárstva v Žilinskom kraji pre toto obdobie a je východiskovým dokumentom pre spracovanie programov odpadového hospodárstva na roky 2016-2020 pre obce a pôvodcov odpadov v kraji.

Ciele a opatrenia v záväznej časti programu kraja sú v súlade s hierarchiou odpadového hospodárstva v zmysle § 6 zákona č. 79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej zákon o odpadoch) a článku 4 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc zamerané na: a) predchádzanie vzniku odpadov, b) príprava na ich opätovné použitie, c) recyklácia, d) iné zhodnocovanie, napr. energetické zhodnocovanie odpadov, e) zneškodňovanie odpadov.

Podľa údajov ŠÚ SR (nasledovná tabuľka) z celkového množstva komunálneho odpadu za SR (2 434 039,5 t/rok) v roku 2020 predstavovalo zastúpenie Žilinského kraja 12,8%. V porovnaní s ostatnými krajmi je Žilinský kraj na štvrtom mieste za krajmi Bratislavský (14,7%), Nitriansky (14,4%, Trnavský (13,5%). Z uvedeného celkového množstva má stále najväčšie zastúpenie zneškodňovanie skládkovaním, ktoré predstavuje 54,3%

Tabuľka 120 Prehľad množstva komunálnych odpadov za Žilinský kraj (t/rok)

Ukazovateľ	ROK							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
V tom zhodnocovaný materiálovo	12 853,6	8 431,0	12 246,8	31 017,7	56 268,5	73 819,6	81 194,2	80 877,8
zhodnocovaný energeticky	30,8	6 325,6	1 689,8	72,9	3,9	-	95,8	499,3

[153] schválený uznesením vlády SR č. 562 zo dňa 14.10.2015

[154] Povinnosť vypracovať programy predchádzania vzniku odpadu (PPVO) po prvýkrát ustanovila Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc (rámcová smernica o odpade).

[155] VYHLÁŠKA Okresného úradu Žilina č. 1/2019 zo dňa 11. 01. 2019, ktorou sa vyhlasuje záväzná časť Programu odpadového hospodárstva Žilinského kraja na roky 2016 – 2020

Ukazovateľ	ROK							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zhodnocovaný spätným získavaním organických látok	12 117,3	15 637,6	20 200,5	22 513,0	34 403,6	46 290,1	54 086,3	61 316,6
z toho: kompostovaním*[156]	3 035,6	7 862,2	8 968,8	11 691,8	14 424,7	23 650,2	31 070,9	38 665,8
zhodnocovaný iným spôsobom	9 419,9	15 339,6	8 934,2	1 891,4	-	-	-	135,0
zneškodňovaný skládkovaním	177 324,2	164 187,7	182 928,6	182 785,3	184 238,3	179 491,6	175 638,2	169 556,0
zneškodňovaný spaľovaním bez energetického využitia	-	6,9	-	-	-	-	-	-
zneškodňovaný iným spôsobom	39,4	7 167,0	57,1	11,			-	0,1
Iné nakladanie							21,4	2,1
Komunálny odpad spolu	**212 635,1**	**219 482,7**	**229 218,3**	**238 509,0**	**274 936,1**	**299 601,3**	**311 035,9**	**312 431,9**

Zdroj: ŠÚ SR

17.5.2 Bilancia vzniku odpadov

Bilancia vzniku odpadov podľa kategórií odpadov (N – nebezpečné, O - ostatné) poskytuje základnú informáciu o podiele nebezpečných odpadov na celkovom množstve vzniknutých odpadov. V rámci časového hľadiska je tento údaj dôležitý kvôli vyhodnoteniu účinnosti opatrení na obmedzovanie vzniku nebezpečných odpadov.

Tabuľka 121 Vznik odpadov v Žilinskom kraji v rokoch 2010- 2017 v tis.t/rok

Kategória odpadu	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Priemyselný nebezpečný odpad	69789,65	58188,92	71068,92	52096,92	58035,00	41589,97	56600,52	55289,85
Ostatný odpad	1060407,73	1152158,91	1131138,12	1049014,55	1049960,34	1488868,83	1635691,35	1232737,81
Komunálny odpad	229741,13	214632,40	213 068,57	212635,13	221 971,49	229 218,3	238 509,0	274 936,1
Spolu	**1359938,51**	**1424980,23**	**1415275,61**	**1313746,60**	**1329966,83**	**1759677,10**	**1930800,87**	**1562963,76**

Zdroj: POH ŽSK na roky 2016 – 2020 + http://cms.enviroportal.sk/odpady/verejne-informacie.php?rok=B-2017&kr=5&kat%5B%5D=O

Tabuľka 122 Celkový vznik odpadov (PO + KO) podľa okresov (v tonách)

Okres	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bytča	15 806,29	17 500,69	16 671,23	160 820,37	103 281,75	134 396,74	25 938,56	44 210,24
Čadca	67 574,00	63 714,60	49 366,21	42 117,80	58 498,14	68 005,40	65 464,88	59 791,66
Dolný Kubín	41 283,63	34 926,88	20 838,27	34 287,62	33 362,35	43013,56	30 583,91	39 074,21
Kysucké Nové Mesto	61 852,48	104 207,76	64 307,92	10 578,11	56 639,05	67851,44	73325,86	45003,77
Liptovský Mikuláš	52 357,09	269 874,98	350 549,87	123 806,36	129 805,75	167 448,75	103 980,09	72 524,67
Martin	204 507,58	210 343,72	219 776,77	197 370,68	166 542,80	219181,09	232744,72	183625,21
Námestovo	23 597,60	22 332,59	22 497,43	21 296,94	22 709,64	27602,80	26291,04	26885,76
Ružomberok	157 232,58	146 979,66	137 482,75	181 666,58	140 884,37	130904,29	340502,34	372988,72

[156] *v kompostovaní je zahrnutá len časť R3 v kombinácii s kódmi odpadu 150103, 200108, 200138, 200201 a 200302*

Okres	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Turčianske Teplice	128 894,41	160 134,15	153 783,35	158 962,06	151 933,72	99442,24	103560,33	110173,90
Tvrdošín	33 451,98	15 265,83	43 831,09	48 957,99	46 762,49	41045,36	15462,05	24432,99
Žilina	573 380,87	379 699,37	336 170,73	333 882,08	419 546,79	531602,23	674438,09	309316,54
Spolu	**1359938,51**	**1424980,23**	**1415275,61**	**1313746,60**	**1329966,83**	**1530493,9**	**1692291,87**	**1288027,67**

Zdroj: POH ŽSK na roky 2016 – 2020 + http://cms.enviroportal.sk/odpady/verejne-informacie.php?

Tabuľka 123 Nebezpečné priemyselné odpady celkovo – vznik podľa okresov (v tonách)

Okres	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bytča	534,234	598,2657	561,5895	674,4364	2336,6459	2291,77	1568,00	4464,51
Čadca	703,0904	730,597	601,7257	448,2777	623,58762	579,80	691,51	827,55
Dolný Kubín	1011,1803	755,997	955,454	893,288	884,09178	1051,88	1156,56	1220,91
Kysucké Nové Mesto	16990,6725	20299,8825	17406,931	21,2225	13257,500	10610,29	14336,60	10727,67
Liptovský Mikuláš	801,91	1223,5364	1097,8247	7695,5705	8251,3191	1274,45	9414,04	642,09
Martin	27410,821	18217,019	38110,865	30242,795	13907,883	11423,52	15235,41	15784,45
Námestovo	433,4513	460,7925	423,8396	550,9518	484,0175	1017,12	662,93	403,29
Ružomberok	423,7646	455,0087	402,849	366,6212	396,17053	651,52	555,20	10461,98
Turčianske Teplice	4456,309	92,435	67,317	94,7435	202,3215	92,70	141,61	55,1
Tvrdošín	238,483	237,407	139,6315	223,5266	350,6728	387,39	412,06	398,15
Žilina	16785,731	15117,978	11300,890	10885,487	17340,792	12209,55	12426,59	10304,10
Spolu	**69789,647**	**58188,918**	**71068,918**	**52096,920**	**58035,003**	**41589,97**	**56600,52**	**55289,85**

Zdroj: POH ŽSK na roky 2016 – 2020 + http://cms.enviroportal.sk/odpady/verejne-informacie.php?

Z vyššie uvedeného prehľadu je zrejmé, že množstvá nebezpečných komunálnych odpadov v jednotlivých rokoch a podľa okresov značne kolíše. Najmenej priemyselného odpadu vzniká v okresoch Turčianske Teplice, Námestovo, Tvrdošín a Čadca. Kontinuálne znižovanie množstva je možné pozorovať v okresoch Kysucké Nové Mesto, Žilina, Martin. Najviac priemyselných odpadov pochádza z okresu Žilina, ktorého produkcia odpadu značne prevyšuje ostatné okresy. Nasleduje Martina Ružomberok, Kysucké Nové Mesto.

Tabuľka 124 Ostatné odpady celkovo – vznik podľa okresov (v tonách)

Okres	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bytča	16098,10	160130,05	100931,92	132104,98	24370,57	39745,73
Čadca	48677,62	41586,01	57776,59	67425,60	64773,36	58964,11
Dolný Kubín	19809,57	33317,86	32423,08	41938,08	29427,36	37853,31
Kysucké Nové Mesto	46841,99	10522,07	43289,63	57241,15	58989,26	34276,10
Liptovský Mikuláš	349301,10	115996,67	121436,03	166174,30	94566,05	71882,58
Martin	181553,73	167024,52	152551,91	207754,47	217509,31	167840,76
Námestovo	21957,83	20653,40	22141,04	26585,68	25628,10	26482,48
Ružomberok	137000,09	181242,15	140448,57	130252,77	339947,14	362526,73
Turčianske Teplice	153693,73	158838,82	151695,92	99349,53	103418,71	110118,74
Tvrdošín	43607,94	48642,94	46366,28	40649,57	15049,98	24034,84
Žilina	324658,86	322820,62	402045,47	519392,69	662011,50	299012,44
Spolu	**1343200,6**	**1260775,1**	**1271106,5**	**1488868,8**	**1635691,4**	**1232737,8**

Zdroj: http://cms.enviroportal.sk/odpady/verejne-informacie.php?

Z porovnania vzniku odpadov podľa okresov za rok 2017 vyplýva, že najviac ostatných odpadov vzniká v okrese Ružomberok, Žilina, Martin a Turčianske Teplice.

17.5.3 Komunálne odpady

Komunálne odpady sú odpady z domácnosti vznikajúce na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpady podobných vlastností a zloženia, ktorých pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba - podnikateľ. Za odpady z domácnosti sa považujú aj odpady z nehnuteľností slúžiacich fyzickým osobám na ich individuálnu rekreáciu, napríklad zo záhrad, chát, chalúp, alebo na parkovanie alebo uskladnenie vozidla používaného pre potreby domácnosti, najmä z garáží, garážových stojísk a parkovacích stojísk. Komunálnymi odpadmi sú aj všetky odpady vznikajúce v obci pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev, ktoré sú majetkom obce alebo v správe obce, a taktiež pri údržbe verejnej zelene vrátane parkov a cintorínov a ďalšej zelene na pozemkoch právnických osôb, fyzických osôb a občianskych združení.

V podmienkach SR nie je sledovaný osobitný vznik odpadov z domácnosti, preto aj všetky ciele a opatrenia musia vychádzať z hodnotenia komunálnych odpadov ako celkovej skupiny, ktorá je podľa Katalógu odpadov vymedzená kódom 20.

Od roku 2010 možno množstvo komunálneho odpadu vzniknutého v okresoch Žilinského kraja hodnotiť s mierne pozitívnym trendom. Za obdobie rokov 2010 až 2017 vznikalo v tomto kraji ročne v priemere 332 tis. ton komunálnych odpadov. Jednotlivé okresy kraja vykazujú značné rozdiely v produkcii komunálnych odpadov na obyvateľa, čo preukazuje závislosť produkcie komunálnych odpadov od ekonomickej výkonnosti jednotlivých okresov, predovšetkým na výške HDP. Dlhodobejšie sú najsilnejšími okresmi v produkcii komunálnych odpadov okresy Žilina, Martin, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, ktoré vykazujú vyššie hodnoty ako je krajský priemer (332 kg/obyv.). K uvedeným okresom patrí aj okres Turčianske Teplice, ktorý taktiež vykazuje vysoký podiel množstva KO na obyvateľa (448,12).

17.5.4 Biologicky rozložiteľné odpady

V zmysle požiadaviek rámcovej smernice o odpade v súvislosti s cieľom dosiahnuť do roku 2020 úroveň recyklácie komunálnych odpadov 50 %, je potrebné vytvoriť účinný systém triedeného zberu minimálne pre nasledovné druhy komunálnych odpadov: papier a lepenka, sklo, plasty, kovy, biologicky rozložiteľný odpad zo záhrad, biologicky rozložiteľný kuchynský odpad, jedlé oleje a tuky, drevo, elektroodpad, použité batérie a akumulátory, textil a šatstvo. Pre účely sledovania trendov triedeného zberu sú jednotlivé druhy odpadov zaradené do 5 prúdov: „klasické zložky“ triedeného zberu (papier, plasty, sklo, kovy), biologicky rozložiteľné komunálne odpady (odpady zo záhrad, kuchynské odpady, jedlé oleje a tuky a drevo), elektroodpad, použité batérie a akumulátory, šatstvo a textil.

Biologicky rozložiteľný odpad (BRO), biologicky rozložiteľný komunálny odpad (BRKO) a biologicky rozložiteľný priemyselný odpad (BRPO).

Biologicky rozložiteľné komunálne odpady sú všetky druhy biologicky rozložiteľných odpadov, ktoré je možné zaradiť do skupiny 20 Komunálne odpady podľa Katalógu odpadov. Medzi triedené zložky biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov zaraďujeme podľa Katalógu odpadov a Stratégie obmedzovania ukladania biologicky rozložiteľných odpadov na skládky odpadov, nasledovné druhy komunálnych odpadov:

- Papier a lepenka (vrátane obalov z papiera a lepenky)
- Biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad
- Jedlé oleje a tuky
- Drevo (vrátane obalov z dreva)
- „Zelený“ biologicky rozložiteľný odpad
- Odpady z trhovísk

Biologicky rozložiteľné odpady, ktoré tvoria významnú časť celkového vzniku odpadov je potrebné rozdeliť na dve základné skupiny – komunálne biologicky rozložiteľné odpady a biologicky rozložiteľné odpady, ktoré nespĺňajú definíciu komunálnych odpadov, ale spĺňajú definíciu biologicky rozložiteľných odpadov – priemyselné biologicky rozložiteľné odpady.

Biologicky rozložiteľný komunálny odpad

Biologicky rozložiteľný komunálny odpad predstavuje najväčšiu zložku komunálnych odpadov a zároveň je svojim charakterom najviac sledovanou zložkou z pohľadu obmedzovania jeho skládkovania. Úroveň jeho vytriedenia dosiahla v SR v roku 2013 len cca 15 %. Dlhoročným sledovaním štatistických ukazovateľov triedeného zberu biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov možno konštatovať jeho pozitívny trend. Podobne ako pri ostatných triedených zložkách komunálneho odpadu bude potrebné efektivitu triedeného zberu biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov výrazne intenzifikovať, a to najmä za účelom dosiahnutia cieľov v oblasti znižovania množstva biologicky rozložiteľných odpadov zneškodňovaných skládkovaním.

Okrem odpadov, ktoré spĺňajú definíciu biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov, sú v Katalógu odpadov druhy, ktoré napriek tomu, že ich nie je možné zaradiť ako samostatné biologicky rozložiteľné odpady, obsahujú vysoký podiel biologicky rozložiteľných odpadov, resp. organickej zložky a v zmysle cieľov smernice o skládkach odpadu je potrebné obmedzenie ich skládkovania. Pre účely výpočtu plnenia cieľov obmedzovania skládkovania biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov je potrebné počítať aj so zmesovým komunálnym odpadom.

Tabuľka 125 Vznik biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov v Žilinskom kraji podľa okresov v rokoch 2010 –2017 (ton/rok)

Okres	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bytča	69,43	58,33	80,83	169,80	730,27	968,13	1400,59	1531,26
Čadca	496,83	1049,47	595,33	1336,22	1332,92	360,97	456,74	221,92
Dolný Kubín	613,08	866,31	785,39	654,83	977,85	261,16	190,23	257,59
Kysucké Nové Mesto	108,90	125,80	173,13	140,12	147,89	9,70	40,04	308,73
Liptovský Mikuláš	2614,46	2247,76	3749,39	4695,56	5034,13	2532,84	2201,64	2641,25
Martin	3287,59	3212,84	3136,97	3099,27	3833,05	2512,11	2586,46	4094,08
Námestovo	49,20	171,97	241,33	161,38	166,88	17,87	186,84	230,10
Ružomberok	1791,25	1866,49	2056,43	2348,02	2401,86	958,22	848,92	1197,89
Turčianske Teplice	618,06	728,85	634,02	815,50	964,33	890,15	1102,07	1328,47
Tvrdošín	737,00	206,25	286,70	227,04	403,32	15,00	31,64	31,22
Žilina	1325,27	1337,26	2806,36	2228,39	2596,88	736,83	1882,98	1651,83
Spolu	**11711,07**	**11871,33**	**14545,88**	**15876,13**	**18589,38**	**9262,98**	**10928,15**	**13494,34**

Zdroj: POH Žilinského kraja na roky 2016 – 2020 + http://cms.enviroportal.sk/odpady/verejne-informacie.php?rok=B-2016&kr=5&kat%5B%5D=200201

Ak vyplýva z materiálu Program predchádzania vzniku odpadov v SR (PPVO SR) na roky 2019 – 2025, podľa výsledkov analýz, ktoré v poslednej dobe v SR vykonali občianske združenia Priatelia Zeme – SPZ a Inštitút cirkulárnej ekonomiky vychádza, že v zmesovom komunálnom odpade sú najviac zastúpenou zložkou biologicky rozložiteľné komunálne odpady. A to v oboch typoch zástavby. V KBV to je priemere takmer 42,5 % a v IBV viac ako 46 %. Okrem toho sa v ňom nachádza aj potravinový odpad. V KBV to je priemerne 6,6 % a v IBV 4,3 %.

Tabuľka 126 Porovnanie vytriedených množstiev biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov v rokoch 2015 a 2016 (ton)

Sledovaná zložka	2015	2016
Zelený BRKO	133 582,36	129 854,35
Kuchynský BRKO	4 755,37	27 030,09
Jedlé oleje	449,72	176,35
Drevo	7 517,50	8 651,36
SPOLU	146 304,95	165 712,15

Zdroj: Priatelia Zeme – SPZ a Štatistický úrad SR

Závažným problémom Slovenska je aj nelegálne nakladanie s biologicky rozložiteľným komunálnym odpadom. Jeho veľká časť je vyhadzovaná na nelegálne skládky odpadov alebo spaľovaná v jarných a jesenných mesiacoch na verejných a súkromných pozemkoch.

Vyššie uvedené fakty poukazujú na veľký potenciál aktivít na predchádzanie vzniku biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov. Vhodne navrhnuté opatrenia na úrovni štátu a samospráv môžu zabezpečiť efektívne odklonenie tejto zložky odpadu od skládkovania, spaľovania a nelegálnych spôsobov nakladania s ním. Navyše môžu byť pre samosprávy aj ekonomicky prínosné.

Tabuľka 127 Prehľad kompostární odpadov v Žilinskom kraji

Okres	Firma	Prevádzka	Začiatok prevádzky	Projektovaná kapacita (t)	Povolené odpady
Čadca	Jozef Kondek – JOKO a syn, Pribinova 16, 022 01 Čadca	Kompostáreň, Čadca - Podzávoz	2013	4 000	200101, 200108, 200138, 200201, 200202, 200302
Kysucké Nové Mesto	EBA, s.r.o., Rusovská cesta 1, 851 01 Bratislava	Halové hnojisko Kysucký Lieskovec	2008	10 000	020102, 020103, 020106, 020202, 020301, 020401, 170506, 190805, 190809, 190902, 200201, 200202, 200304
Martin	EBA s.r.o. Bratislava - Rusovce	Sučany	1995	30 000	0201, 0203, 020401, 030105, 0303, 100103, 170504, 170506, 190305, 190502, 190503, 190604, 190801, 190802, 190805, 190809, 190812, 190901, 191207, 200108, 200125, 200138, 200201, 200202, 200203
Liptovský Mikuláš	SKLÁDKY a ODPADY s. r. o., Vajnorská 40, Bratislava	prevádzka k. ú. Trstené (p. č. 284/2)	2010	3 205	020103, 020106, 030105, 190812
	EBA s.r.o. Bratislava - Rusovce	prevádzka k. ú. Pavlova Ves (p. č. 508/6, 508/7, 509/5)	2012	10 000	020107, 030301, 020304, 020305, 020401, 020402, 020501, 020601, 020702, 020704, 020705, 030101, 030105, 030301, 030302, 030307, 030308, 030311, 100103, 150101,

Okres	Firma	Prevádzka	Začiatok prevádzky	Projektovaná kapacita (t)	Povolené odpady
					150103, 170201, 170506, 190801, 190805, 190812, 190814, 190901, 190902, 190903, 191207, 20010, 200125, 200138, 200201, 200302, 200138
	Ľupčianka, s. r. o, Priemyselná 2053, Liptovský Mikuláš	p. č. 38/2, 38/3, k. ú. Sokolče	2012	4 820	020106, 030311, 100103, 190812, 200201 ,040107
Ružomberok	Technické služby Ružomberok a.s.	Kompostáreň biologického odpadu Ružomberok, lokalita Biela Púť	11/2012	1 085 ročne	020106, 100103, 190805, 190812, 200201
Turčianske Teplice	SHP a.s. Červenej armády 1191, Turčianske Tepl.	Turčianske Teplice - Diviaky	2005	12 000	020106, 030311, 190902, 200201
Žilina	T+T, a.s., Andreja Kmeťa 18, 010 01 Žilina	Kompostáreň Považský Chlmec	2001	1 500	020106, 200201

Zdroj: POH Žilinského kraja na roky 2016 - 2020

Biologicky rozložiteľné priemyselné odpady

Z dlhodobého sledovania možno konštatovať klesajúci trend vzniku priemyselných biologicky rozložiteľných odpadov. Zásadný pokles bol zaznamenaný v roku 2013, a to v dôsledku legislatívnej úpravy, ktorá vyčlenila zo zákona o odpadoch hnoj, slamu alebo iný prírodný poľnohospodársky alebo lesnícky materiál, ktorý nevykazuje nebezpečné vlastnosti a používa sa v poľnohospodárstve, v lesníctve alebo na výrobu energie z tohto materiálu procesmi alebo spôsobmi, ktoré nepoškodzujú životné prostredie ani neohrozujú zdravie ľudí

Tabuľka 128 Vznik biologicky rozložiteľných priemyselných odpadov v okresoch Žilinského kraja v rokoch 2010 – 2014 (t/rok)

Okres	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Bytča	853,04	1873,66	917,80	272,75	2539,52
Čadca	25871,68	20166,15	14638,82	12100,19	15213,14
Dolný Kubín	7902,51	15708,76	2152,99	2347,56	4385,74
Kysucké Nové Mesto	309,10	297,18	1140,53	1955,91	2771,28
Liptovský Mikuláš	3092,34	212311,69	146898,12	66508,26	51775,48
Martin	23892,62	45121,60	22087,49	22994,51	48497,89
Námestovo	431,62	195,52	942,94	1399,67	1876,83
Ružomberok	40062,70	63643,00	49987,64	118238,22	76354,43
Turčianske Teplice	10729,12	13678,69	3834,02	3589,04	10976,02
Tvrdošín	16405,82	825,09	31875,42	32632,08	20647,10
Žilina	63227,63	73097,31	87327,34	69925,64	63056,02
spolu	192778,18	446918,65	361803,10	331963,83	298093,45

Zdroj: POH ŽSK na roky 2016 - 2020

Tabuľka 129 Nakladanie s biologicky rozložiteľnými priemyselnými odpadmi v Žilinskom kraji

Spôsob nakladania		2010	2011	2012	2013	2014
Materiálové zhodnotenie	t/rok	128656,79	359879,20	250210,21	215881,72	206162,59
	%	66,74	80,52	69,16	65,03	69,16
Energetické zhodnotenie	t/rok	17626,92	12979,49	22050,40	11561,62	15688,25
	%	9,14	2,90	6,09	3,48	5,26
Iné zhodnotenie	t/rok	18695,05	31099,59	20392,58	12398,40	18767,29
	%	9,70	6,96	5,64	3,73	6,30
Skládkovanie	t/rok	18876,23	15385,54	46539,87	41041,02	37822,19
	%	9,79	3,44	12,86	12,36	12,69
Spaľovanie bez energetického využitia	t/rok	446,24	8157,32	9305,06	25813,39	207,19
	%	0,23	1,83	2,57	7,78	0,07
Iné zneškodnenie	t/rok	578,33	10736,16	4145,14	1417,60	3330,95
	%	0,30	2,40	1,15	0,43	1,12
Iný spôsob nakladania	t/rok	7898,62	8681,35	9159,84	23849,88	16114,99
	%	4,10	1,94	2,53	7,18	5,41
Spolu	t/rok	192778,18	446918,65	361803,10	331963,62	298093,45
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: POH ŽSK na roky 2016 - 2020

Prevládajúcim spôsobom nakladania s biologicky rozložiteľnými priemyselnými odpadmi v sledovanom období je ich materiálové zhodnocovanie. V roku 2014 bola jeho hodnota na úrovni 69 %. Energetické zhodnocovanie tvorilo 5 % a skládkovanie 13 %. Iné zhodnotenie a iné zneškodnenie boli na úrovni 6 %.

Zhodnocovanie odpadov

Zhodnocovanie odpadov v území ovplyvňuje v rámci jednotlivých skupín odpadov do značnej miery ich dostupnosť v blízkosti miesta vzniku odpadu, spôsob akým je organizovaný v území zber odpadov od pôvodcov a náklady, ktoré pôvodcom odpadov pri využívaní služieb subjektov zaoberajúcich sa nakladaním s odpadmi vznikajú.

V oblasti infraštruktúry zariadení na zhodnocovanie biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov v Žilinskom kraji bude hlavným cieľom podpora budovania malých kompostární v obciach, kde množstvo týchto vyprodukovaných odpadov zodpovedá kapacite malej kompostárne (do 100 t odpadu).

17.5.5 Infraštruktúra odpadového hospodárstva

Infraštruktúru odpadového hospodárstva predstavujú stavby a zaradenia a rôzne stroje používané na nakladanie s odpadmi, t. j. na zhodnocovanie odpadov (podľa metód R1 až R13) a zneškodňovanie odpadov (podľa metód D1 až D15) ako aj úpravu, zber, zhromažďovanie a prepravu odpadov.

Skládky

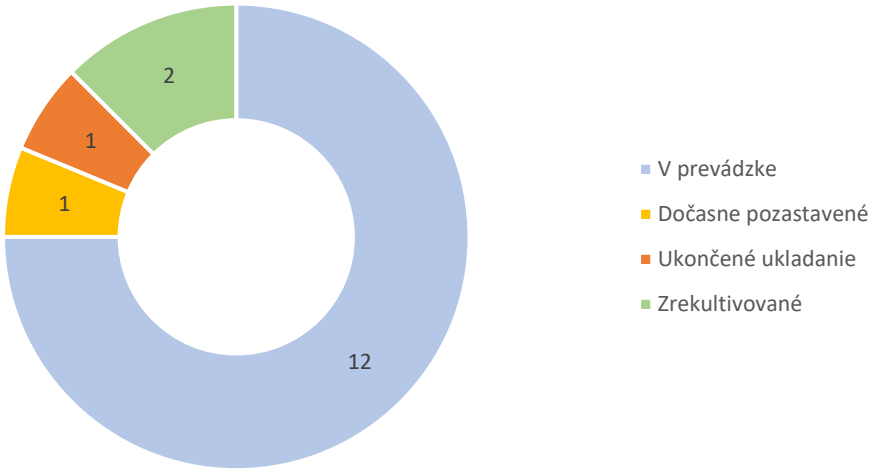
Analýza vzniku a nakladania s odpadmi preukázala, že skládkovanie odpadov je naďalej najpoužívanejším spôsobom nakladania s odpadmi na Slovensku a rovnako aj v Žilinskom kraji. Na území kraja je 12 prevádzkovaných skládok odpadov, z toho je 11 skládok určených pre odpad, ktorý nie je nebezpečný (ostatný), 1 skládka odpadov na inertný odpad.

Tabuľka 130 Celkový počet skládok podľa existujúceho stavu v členení podľa okresov

	Počet skládok				
	V prevádzke	**Dočasne pozastavené**	**Ukončené ukladanie**	**Zrekultivované**	**Celkový súčet**
Bytča	1				1
Čadca	2				2
Dolný Kubín		1			1
Kysucké Nové Mesto			1		1
Liptovský Mikuláš	2			1	3
Martin	2				2
Námestovo	1				1
Ružomberok	1				1
Turčianske Teplice	1				1
Tvrdošín	1				1
Žilina	1			1	2
Celkový súčet	**12**	**1**	**1**	**2**	**16**

Zdroj: MŽP SR 2020

Graf 45 Zastúpenie skládok podľa existujúceho stavu

Tabuľka 131 Celková projektovaná kapacita

Okres	**Skládky odpadov**				**Celkový súčet**
	V prevádzke	**Dočasne pozastavené**	**Ukončené ukladanie**	**Zrekultivované**	
Bytča	245 000 m³				245 000 m³
Čadca	791 380 m³				791 380 m³
Dolný Kubín		330 000 m³			330 000 m³
Kysucké Nové Mesto			60 000 m³		60 000 m³
Liptovský Mikuláš	2 712 280 m³			586 187 m³	3 298 467 m³

Okres	Skládky odpadov				Celkový súčet
	V prevádzke	Dočasne pozastavené	Ukončené ukladanie	Zrekultivované	
Martin	548 858 m³				548 858 m³
Námestovo	270 000 m³				270 000 m³
Ružomberok	230 000 m³				230 000 m³
Turčianske Teplice	163 142 m³				163 142 m³
Tvrdošín	816 250 m³				816 250 m³
Žilina	773 420 m³			1 710 304 m³	2 483 724 m³
Celkový súčet	**6 550 330 m³**	**330 000 m³**	**60 000 m³**	**2 296 491 m³**	**9 236 821 m³**

Tabuľka 132 Celková projektovaná kapacita skládok podľa existujúceho stavu

Stav	Celk. projektovaná kapacita
V prevádzke	6 550 330 m³
Dočasne pozastavené	330 000 m³
Ukončené ukladanie	60 000 m³
Zrekultivované	2 296 491 m³
Celkový súčet	**9 236 821 m³**

Tabuľka 133 Prehľad skládok odpadu prevádzkovaných na území ŽSK[157]

Okres	Obec	Názov skládky odpadov	Celková projektovaná kapacita m³	Kód EZ	Trieda skládky	Status (podľa IPKZ)	Rok začatia prevádzky	Predpoklad. alebo reálny rok ukončenia prevádzky
Bytča	Maršová-Rašov	Bytča - Mikšová	245 000		SKNNO	V prevádzke	1986	2022
Čadca	Čadca	Čadca - Podzávoz	695 000		SKNNO	V prevádzke	2001	2023
	Turzovka	Turzovka - Semeteš	96 380	SK/EZ/CA/1185 Reg. C	SKNNO	V prevádzke	2009	2022
Dolný Kubín	Dolný Kubín	pre prevádzku Široká	330 000	SK/EZ/DK/180 Reg. B	SKNNO	Dočasne pozastavené	2001	2020
Kysucké Nové Mesto	Kysucký Lieskovec	Kysucký Lieskovec	60 000		SKNNO	Ukončené ukladanie	2004	2020
Liptovský Mikuláš	Partizánska Ľupča	Reg. skládka Partizánska Ľupča	2344150		SKNNO	V prevádzke	2000	2024
	Podtureň	TKO Liptovský Hrádok - Žadovica	368 130	SK/EZ/LM/417 Reg. B	SKNNO	V prevádzke	2004	2024
	Veterná Poruba	TKO Veterná Poruba	586 187	SK/EZ/LM/424 Reg. BC	SKNNO	Zrekultivované	2005	2014
Marin	Blatnica	TKO - Závoz	14 458		SKIO	V prevádzke	1993	2027

[157] Zdroj: SIŽP - -Správa o environmentálnej kontrole

Okres	Obec	Názov skládky odpadov	Celková projektovaná kapacita m³	Kód EZ	Trieda skládky	Status (podľa IPKZ)	Rok začatia prevádzky	Predpoklad. alebo reálny rok ukončenia prevádzky
	Martin	Skládka nie NO Martin - Kalnô	534 400		SKNNO	V prevádzke	2004	2024
Námestovo	Námestovo	TKO Zubrohlava	270 000	SK/EZ/NO/2028 Reg. C	SKNNO	V prevádzke	2004	2022
Ružomberok	Ružomberok	Ružomberok - Biela Púť	230 000	SK/EZ/RK/1478 Reg. C	SKNNO	V prevádzke	1992	2023
Turčianske Teplica	Horná Štubňa	ZSO Horná Štubňa	163 142		SKNNO	V prevádzke	1996	2024
Tvrdošín	Tvrdošín	Tvrdošín - Jurčov Laz	816 250	SK/EZ/TS/2027 Reg. C	SKNNO	V prevádzke	2004	2022
Žilina	Považský Chlmec	Žilina - Považský Chlmec	1710304	SK/EZ/ZA/1069	SKNNO	Zrekultivované	2007	2017
	Rajec - Šuja	Rajec - Šuja	773 420		SKNNO	V prevádzke	2004	2028

Vysvetlivky: SKIO – Skládka odpadov na inertný odpad
SKNNO – Skládka odpadov na odpad, ktorý nie je nebezpečný
ZSK – združená skládka odpadov

Dominantným zariadením na zneškodňovanie odpadov v SR a tiež v Žilinskom kraji sú stále skládky odpadov.

Najviac skládok odpadov sa nachádza v triede pre skládky odpadov na odpad, ktorý nie je nebezpečný, ktorá v sebe zahŕňa aj skládky odpadov určené na komunálne odpady. Z hľadiska regionálnych potrieb je potrebné poukázať na skutočnosť, že v Žilinskom kraji nie sú k dispozícii žiadne kapacity pre skládkovanie nebezpečného odpadu.

V priebehu posledných rokov je zaznamenaný postupný pokles počtu skládok odpadov, čo súvisí so zapĺňaním kapacity prevádzkovaných skládok odpadov.

Vychádzajúc z POH SR na roky 2016 – 2020 je budovanie nových skládok na nebezpečný odpad a skládok na odpad, ktorý nie je nebezpečný nežiaduce a v rozpore so záväzkami a cieľmi SR v oblasti odpadového hospodárstva. V odôvodnených prípadoch bude možné budovanie nových skládok na inertný odpad. Aj rozširovanie kapacít existujúcich skládok odpadov bude potrebné posudzovať veľmi citlivo na základe reálnych potrieb skládkových kapacít dotknutého regiónu.

17.5.6 Spaľovne a zariadenia na spoluspaľovanie odpadov

V súčasnosti sú na území kraja prevádzkované 2 spaľovne priemyselného nebezpečného odpadu. Pre odpad zo zdravotníckych zariadení boli v roku 2015 k dispozícii 2 spaľovne nemocničného odpadu. Špecifickým spaľovacím zariadením je prevádzka spoločnosti VAS s.r.o., ktorá je jediným kafilerickým zariadením na Slovensku, ktoré spracúva všetky vedľajšie živočíšne produkty, t.j. materiál kategórie 1,

2 a 3 v zmysle Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009, ktorým sa stanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa živočíšnych vedľajších produktov a odvodených produktov neurčených na ľudskú spotrebu a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1774/2002.

Spaľovňa komunálnych odpadov sa v Žilinskom kraji nenachádza. Možnosti vybudovania nových zariadení na energetické zhodnocovanie komunálnych odpadov bude potrebné zvážiť vo väzbe na záväzok SR dosiahnuť do roku 2020 50 %-ný cieľ recyklácie a nevyužitý potenciál zariadení na spoluspaľovanie odpadov, ktoré využívajú tuhé alternatívne palivá vyrobené z odpadov.

Situácia týkajúca sa spaľovania nemocničného odpadu je neuspokojivá a je v rozpore s princípom blízkosti a sebestačnosti.

Tabuľka 134 Prehľad spaľovní a zariadení na spaľovanie odpadov v Žilinskom kraji

Okres	Prevádzkovateľ	Prevádzka názov	Sídlo	Kapacita	poznámka
Kysucké Nové Mesto	FCC. Slovensko. S.r.o.	Parolýzna spaľovňa priemyselného odpadu	Kukučínova, 024 01 KNM	1500 t/rok	v trvalej od 10/2009 prevádzke
Martin	UNM Martin	Spaľovňa nemocničného odpadu	Kolárova 2, Martin	336t/rok	V trvalej prevádzke od 7.7.2010
Liptovský Mikuláš	Archív SB s.r.o. Liptovský Mikuláš	Spaľovňa nemocničného odpadu	Priemyselná 1947/1, Liptovský Mikuláš	3500 kg/deň	V trvalej prevádzke od 4/2012
Ružomberok	Mondi SCP, a.s.	Kotol na biomasu	Tatranská cesta 3 Ružomberok	28 501 t vzd.s./rok	V trvalej prevádzke od 15.04.2015

Zdroj: Enviroportál 2022

Špecifickým spaľovacím zariadením bola prevádzka spoločnosti VAS s.r.o., ktorá bola jediným kafilerickým zariadením na Slovensku, spracúvajúce všetky vedľajšie živočíšne produkty. V súčasnosti je mimo prevádzky

Ciele a cieľové smerovanie v nakladaní s prúdmi odpadov

Hlavným cieľom odpadového hospodárstva ŽSK kraja do roku 2020 je minimalizácia negatívnych účinkov vzniku a nakladania s odpadmi na zdravie ľudí a životné prostredie. Pre dosiahnutie stanovených cieľov bude nevyhnuté zásadnejšie presadzovanie a dodržiavanie záväznej hierarchie odpadového hospodárstva za účelom zvýšenia recyklácie odpadov predovšetkým pre oblasť komunálnych odpadov a stavebných odpadov a odpadov z demolácií v súlade s požiadavkami rámcovej smernice o odpade.

V odpadovom hospodárstve je potrebné naďalej uplatňovať princípy blízkosti, sebestačnosti a pri vybraných prúdoch odpadov aj rozšírenú zodpovednosť výrobcov pre nové prúdy odpadov, okrem všeobecne zavedeného princípu „znečisťovateľ platí“. Pri budovaní infraštruktúry odpadového hospodárstva je potrebné uplatňovať požiadavku najlepších dostupných techník (BAT) alebo najlepších environmentálnych postupov (BEP). Strategickým cieľom odpadového hospodárstva SR ako i Žilinského kraja zostáva pre obdobie rokov 2016 až 2020 zásadné odklonenie odpadov od ich zneškodňovania skládkovaním obzvlášť pre komunálne odpady.

1.10.3.5 Opatrenia na dosiahnutie cieľov pre vybrané prúdy odpadov

- Implementovať princíp rozšírenej zodpovednosti výrobcov do systému triedeného zberu komunálnych odpadov pre zložky komunálnych odpadov, na ktoré sa uplatňuje princíp

rozšírenej zodpovednosti výrobcov,

- podporovať financovanie projektov zameraných na budovanie malých kompostární v obciach, v ktorých je budovanie takýchto zariadení účelné,
- podporovať financovanie projektov na predchádzanie vzniku biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov formou domáceho a komunitného kompostovania,
- pokračovať v zavádzaní triedeného zberu kuchynského, reštauračného odpadu a biologicky rozložiteľných odpadov z verejnej a súkromnej zelene a záhrad na základe štandardov triedeného zberu pre biologicky rozložiteľné komunálne odpady,
- podporovať financovanie projektov na modernizáciu existujúcich kompostární a bioplynových staníc o hygienizačné jednotky umožňujúce spracovávanie biologicky rozložiteľných kuchynských a reštauračných odpadov,
- podporovať financovanie projektov zameraných na budovanie bioplynových staníc, ktoré budú bioplyn vyrábať v prevažnej miere z kuchynských a reštauračných komunálnych biologicky rozložiteľných odpadov,
- podporovať výrobu alternatívnych palív vyrobených zo zmesového komunálneho odpadu v rámci podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie vtedy, ak nie je environmentálne vhodné ich materiálové zhodnotenie,
- podporovať financovanie projektov zameraných na budovanie bioplynových staníc, ktoré budú bioplyn vyrábať výlučne alebo v prevažnej miere z biologicky rozložiteľných odpadov.

- Podporovať zámery vedúce k znižovaniu odpadu, ako aj zabezpečujúce jeho zhodnocovanie.
- Zabezpečiť separovaný zber jednotlivých zložiek s cieľom znižovania množstva komunálneho
- odpadu.
- Podporovať rozvoj modernej infraštruktúry a vybavenia pre odpadové hospodárstvo, akými sú
    - hlavne výstavba a modernizácia zberných dvorov,
    - modernizácia a rozširovanie kontajnerových stanovíšť, zvyšovanie miery recyklácie a separácie odpadu,
    - organizovaný zber nebezpečného odpadu, podpora vytvárania zariadení na dočasné uloženie nebezpečného odpadu.
- Vytvárať v sídlach územnotechnické podmienky pre zhodnocovanie biologicky rozložiteľného
- komunálneho odpadu.
- Podporovať zariadenia na energetické zhodnocovanie odpadu, činnosti obehového hospodárstva, ako aj centrá cirkulárnej ekonomiky, založené na technologicky modernom a ekologicky prijateľnom zhodnocovaní odpadov.
- Znižovať množstvo skládkovaných komunálnych odpadov a zvyšovať mieru prípravy na opätovné použitie.

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

Skládka odpadov Čadca - Podzávoz

Spaľovňa Čadca

Skládka odpadov Turzovka - Semeteš

OKRES ČADCA

OKRES NÁMESTOVO

Skládka odpadov TKO Zubrohlava

Oravská Priehrada

Skládka odpadov Kysucký Lieskovec

Spaľovňa Kysucké Nové Mesto

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

Skládka odpadov Tvrdošín - Jurčov Laz

OKRES TVRDOŠÍN

Skládka odpadov Žilina - Považský Chlmec

OKRES BYTČA

Skládka odpadov Bytča - Mikšová

OKRES ŽILINA

OKRES DOLNÝ KUBÍN

Skládka odpadov pre prevádzku Široká

Skládka odpadov Rajec - Šuja

Skládka nie nebezpečných odpadov Martin - Kalnô

Spaľovňa Martin

OKRES MARTIN

Skládka odpadov Ružomberok - Biela Púť

Reg. skládka odp. Partzánska Ľupča

OKRES RUŽOMBEROK

Liptovská Mara

Skládka TKO Veterná Poruba

Spaľovňa Liptovský Mikuláš

Skládka TKO Liptovský Hrádok - Žadovica

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Skládka TKO - Závoz

TRENČIANSKY KRAJ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Združená skládka odpadov Horná Štubňa

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

SPAĽOVNE

- PYROLÝZNA SPAĽOVŇA PRIEMYSELNÉHO ODPADU
- SPAĽOVŇA NEMOCNIČNÉHO ODPADU

SKLÁDKY

NIE NEBEZPEČNÝ ODPAD (NNO)

- V PREVÁDZKE
- DOČASNE POZASTAVENÉ
- UKONČENÉ UKLADANIE
- ZREKULTIVOVANÉ

INERTNÝ ODPAD (IO)

- V PREVÁDZKE (OBECNÁ)

ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE

- SKLÁDKA V REGISTRI B
- SKLÁDKA V REGISTRI C

PROJEKTOVANÁ KAPACITA

- DO 100 000 M³
- DO 500 000 M³
- DO 1 000 000 M³
- NAD 1 000 000 M³

ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO
ZARIADENIA NA ZNEŠKODŇOVANIE ODPADOV

ZDROJE ÚDAJOV: ŠGÚDŠ, IS IPKZ, SAŽP

17.5.7 Odkaliská a úložiská odpadu

Na území kraja sa nachádzajú nasledovné stavby banskej a priemyselnej činnosti:

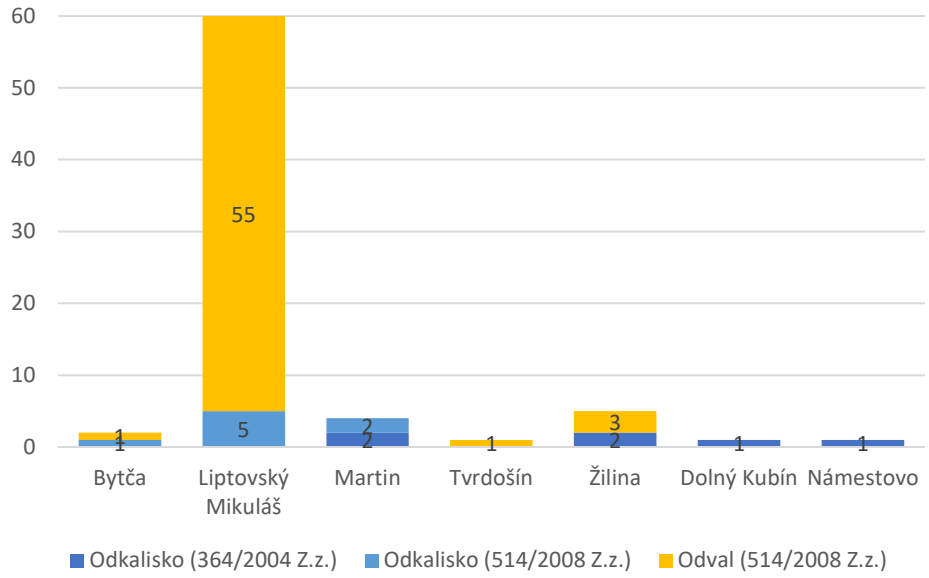
- odkaliská – definované podľa vodného zákona ako vodné stavby,[158]
- úložiská – definované podľa zákona o nakladaní z odpadom z ťažkého priemyslu[159] v rozsahu: odkalisko[160] a odval.[161]

boli analyzované a vyhodnocované tieto stavby z hľadiska ich výskytu podľa okresov, existujúceho stavu (prevádzkované, uzavreté, opustené, neprevádzkované) a rizikovosti voči prostrediu.

Tabuľka 135 Počet odkalísk a úložísk v ŽSK podľa okresov

Okres	Odkalisko (364/2004 Z.z.)	Odkalisko (514/2008 Z.z.)	Odval (514/2008 Z.z.)
Bytča	-	1	1
Liptovský Mikuláš	-	5	55
Martin	2	2	-
Tvrdošín	-	-	1
Žilina	2	-	3
Dolný Kubín	1	-	-
Námestovo	1	-	-
Spolu	**6**	**8**	**60**

Graf 46 Počet odkalísk a úložísk v členení podľa okresov

[158] § 52 ods.1 písm. i zákona 364/2004 Z. z. Vodný zákon, v znení neskorších predpisov v znení: „vytvorené hrádzovým systémom, na ktoré sa odpad ukladá hydraulickým spôsobom“

[159] § 4 zákona č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu, v znení neskorších predpisov

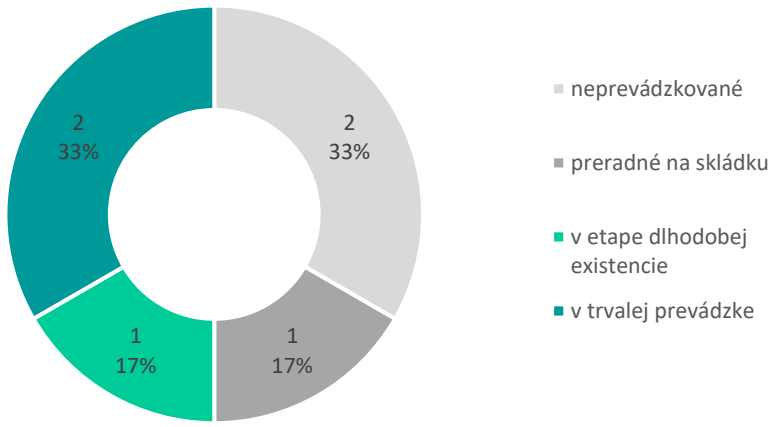
[160] definícia v zmysle § 4 ods. 4: „prírodné alebo umelo vybudované zariadenie na zneškodňovanie jemnozrnného ťažobného odpadu, spravidla hlušiny zmiešanej s rôznym množstvom vody pochádzajúcej z úpravy nerastov a z čistenia alebo recyklácie vody z prevádzky“

[161] definícia v zmysle § 4 ods. 3: „umelo vybudované zariadenie na ukladanie tuhého ťažobného odpadu na zemskom povrchu“

Tabuľka 136 Prehľad odkalísk a úložísk v členení podľa okresov

Okres	ID	Názov	Zákon	Stav	Riziko	EZ	Identifikované problémy
Liptovský Mikuláš	16	Lazisko - Dúbrava - odkalisko č. 3	514/2008	Uzavreté	rizikové	SK/EZ/LM/397	Odkalisko lokalizované v OP NP Nízke Tatry
	17	Lazisko - Dúbrava - odkalisko č. 1	514/2008	Uzavreté	rizikové	SK/EZ/LM/397	
	18	Lazisko - Dúbrava - odkalisko č. 2[162]	514/2008	Uzavreté	rizikové	SK/EZ/LM/397	
	176	Dúbrava - Staré odkalisko	514/2008	Opustené	potenciálne rizikové	SK/EZ/LM/390	
	1042	Palúdzka - Liptovská Mara	514/2008	V prevádzke s povolením	nerizikové	nie je EZ	
Martin	1004	Vrútky - Lipovec	514/2008	V prevádzke s povolením	nerizikové	nie je EZ	
	1041	Dubná Skala	514/2008	Uzavreté	nerizikové	nie je EZ	
	5021	Odkalisko Martin - staré (Martinská teplárenská a.s. Martin)	364/2004	v trvalej prevádzke	2	nie je EZ	Odkalisko lokalizované < 1 km od zast./rozv. úz.
	5022	Odkalisko Martin - nové (Martinská teplárenská a.s. Martin)	364/2004	neprevádzkované	2	nie je EZ	
Bytča	1302	Malá Bytča	514/2008	V prevádzke s povolením	nerizikové	nie je EZ	
Žilina	5020	Odkalisko Rosina (Žilinská teplárenská, a.s. Žilina)	364/2004	v trvalej prevádzke	2	SK/EZ/ZA1062	Odkalisko lokalizované < 1 km od zast./rozv. úz.
	5024	Odkalisko tepláreň Žilina - Trnové (Žilinská teplárenská, a.s. Žilina)	364/2004	v etape dlhodobej existencie	3	SK/EZ/ZA1840	
Námestovo	5023	Odkalisko Zubrohlava (ZŤS Strojárne Námestovo, a.s.)	364/2004	neprevádzkované	Bez kategórie	nie je EZ	
Dolný Kubín	5025	Odkalisko Široká (Oravské ferozávody)	364/2004	preradné na skládku	4	SK/EZ/DK2066	Odkalisko lokalizované < 1 km od zast./rozv. úz

Graf 47 Zastúpenie odkalísk (364/2004 Z. z.) podľa stavu

[162] 14. – 15. 11. 2019 došlo k vzniku havárie, v súčasnosti prebieha sanácia

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES NÁMESTOVO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES BYTČA

OKRES ŽILINA

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Čadca

Turzovka

Kysucké Nové Mesto

Námestovo

Oravská Priehrada

Trstená

Tvrdošín

Bytča

Žilina

Dolný Kubín

Rajecké Teplice

Rajec

Vrútky

Martin

Ružomberok

Liptovská Mara

Liptovský Mikuláš

Liptovský Hrádok

Turčianske Teplice

Odkalisko Zubrohlava

Malá Bytča

Odkalisko tepláreň Žilina - Trnové

Odkalisko Rosina

Dubná Skala

Vrútky - Lipovec

Odkalisko Martin - staré

Odkalisko Martin - nové

Odkalisko Široká

Palúdzka - Liptovská Mara

Lazisko - Dúbrava - odkalisko č. 3

Lazisko - Dúbrava - Odkalisko č. 2

Lazisko - Dúbrava - Odkalisko č. 1

Dúbrava - Staré odkalisko

ÚLOŽISKÁ (V ZMYSLE ZÁKONA Č. 514/2008)

- ODKALISKO, V PREVÁDZKE S POVOLENÍM
- ODKALISKO, UZAVRETÉ
- ODKALISKO, OPUSTENÉ
- ODVAL, V PREVÁDZKE S POVOLENÍM
- ODVAL, UZAVRETÝ
- ODVAL, OPUSTENÝ

RIZIKOVOSŤ

- ODKALISKO, RIZIKOVÉ
- ODKALISKO, POTENCIÁLNE RIZIKOVÉ
- ODKALISKO, NERIZIKOVÉ
- ODVAL, POTENCIÁLNE RIZIKOVÝ
- ODVAL, NERIZIKOVÝ

ODKALISKÁ (VODNÉ STAVBY PODĽA ZÁKONA Č. 364/2004)

STAV

- V TRVALEJ PREVÁDZKE
- V ETAPE DLHODOBEJ EXISTENCIE
- NEPREVÁDZKOVANÉ
- PRERADNÉ NA SKLÁDKU

KATEGORIZÁCIA

- 2
- 3
- 4
- BEZ KATEGÓRIE

ENVIRONEMNTÁLNE ZÁŤAŽE

ÚLOŽISKÁ A ODKALISKÁ

ZDROJ: SAŽP, VVB

17.6 Civilná ochrana

Civilná ochrana obyvateľstva je systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí.

Poslaním civilnej ochrany je v rozsahu vymedzenom v zákone chrániť životy, zdravie, majetok a vytvárať podmienky pri mimoriadnych udalostiach a počas mimoriadnych situácií a na ten účel spolupracovať s obdobnými inštitúciami iných štátov pri poskytovaní vzájomnej pomoci.

Pôsobnosť Žilinského samosprávneho kraja v oblasti civilnej ochrany obyvateľstva

Určenie pôsobnosti samosprávneho kraja je vymedzené zákonom č. 42/1994 Národnej rady Slovenskej republiky o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.

Samosprávny kraj v rámci svojej samosprávnej pôsobnosti:

a) poskytuje okresnému úradu v sídle kraja podklady potrebné na vypracovanie analýzy územia kraja
b) a podklady na vypracovanie plánov ochrany obyvateľstva z hľadiska možných mimoriadnych udalostí,
c) spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a zabezpečovaní evakuácie na svojom území a utvára podmienky pri evakuácii na súčinnosť medzi samosprávnymi krajmi,
d) poskytuje okresnému úradu v sídle kraja údaje o zariadeniach civilnej ochrany a spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a riešení ukrytia obyvateľstva,
e) metodicky riadi a vykonáva prípravu obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc, ako aj prípravu na poskytovanie prvej pomoci v spolupráci s verejnoprávnymi inštitúciami s humanitným poslaním,
f) podieľa sa na preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti v civilnej ochrane.

Samosprávny kraj uhrádza výdavky spojené s preventívnovýchovnou a propagačnou činnosťou z vlastných zdrojov. Samosprávny kraj a obec v jeho územnom obvode môžu spoločne zriadiť krízový fond územnej samosprávy (ďalej len „fond“), v ktorom sa sústreďujú finančné prostriedky samosprávneho kraja, obce v jeho územnom obvode, prípadne inej právnickej osoby, fyzickej osoby – podnikateľa a fyzickej osoby, ktoré možno poskytnúť na:

a) odstránenie následkov mimoriadnej udalosti na nehnuteľnosti samosprávneho kraja a obce v jeho územnom obvode,
b) vykonávanie preventívnych opatrení na zabránenie vzniku mimoriadnej udalosti v územnom obvode samosprávneho kraja.

18 NÁVRH NA RIEŠENIE POŽIADAVIEK ZÁUJMOV OBRANY ŠTÁTU, POŽIARNEJ OCHRANY A OCHRANY PRED POVODŇAMI

18.1 Obrana štátu

ÚPN ŽSK v plnej miere rešpektuje záujmy obrany štátu na území kraja v tom zmysle, že sa zachovávajú všetky vojenské objekty na území kraja a rešpektujú sa ich ochranné pásma.

Zariadenia Ministerstva obrany SR

Obranná politika SR je zameraná na udržiavanie a rozvoj dostatočných vojenských kapacít garantujúcich suverenitu, nezávislosť a integritu štátu a na k udržiavaniu mieru a stability v euroatlantickom regióne a v boji proti terorizmu.

Podľa vyjadrenia MO SR v rámci prípravných prác na vypracovaní ÚPN R ŽSK, MO SR vydalo stanovisko, v ktorom informuje, že na území Slovenskej republiky sú umiestnené objekty a zariadenia ministerstva obrany, ktoré v rámci svojej činnosti plnia úlohy na úseku obrany štátu. Z uvedeného dôvodu ministerstvo obrany označilo niektoré katastrálne územia na území Slovenska za záujmové z hľadiska zabezpečenia záujmov obrany štátu. Z rovnakého dôvodu MO SR vyšpecifikovalo tiež určité druhy stavieb, ktoré bez ohľadu na lokalitu výstavby označilo za záujmové stavby. Záujmové stavby a záujmové územia sú zverejnené na webovom sídle ministerstva obrany[163] a sú podľa potreby aktualizované. Tieto záujmové stavby a záujmové územia sú aj na území Žilinského kraja.

Vydávanie stanovísk MO SR k civilnej výstavbe

Prehľad záujmových území Ministerstva obrany Slovenskej republiky, v ktorých je potrebné k plánovanej civilnej výstavbe vyžiadať stanovisko Ministerstva obrany Slovenskej republiky:

1. Celé územie Slovenskej republiky pre nasledujúce druhy stavieb

a) pozemné komunikácie,[164] a zariadenia na nich, najmä stavby, portály, brány, stožiare, technológie určené na elektronický výber mýta a kontrolu elektronického výberu mýta
b) dráhy[165]
c) vnútrozemské vodné cesty[166]
d) podzemné a nadzemné siete vrátane zariadení technického vybavenia (káblové televízie, telekomunikačné, dátové, optické, koaxiálne, energetické, silové, plynové, vodovodné,

[163] https://www.mosr.sk/vydavanie-stanovisk-mo-sr-k-civilnej-vystavbe/

[164] Zákon č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších predpisov

[165] *Zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

[166] Zákon č. 338/2000 Z. z. o vnútrozemskej plavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov

teplárenské alebo kanalizačné siete; elektrárne, rozvodne elektrickej energie, transformačné stanice, meniarne a pod.)

e) stavby vysoké 30 m a viac
f) elektrické zariadenia vyžarujúce elektromagnetickú energiu (napr. rozhlasové a televízne vysielače, vysielacie stanice mobilných operátorov a poskytovateľov telekomunikačných služieb)
g) veterné elektrárne

Záujmové katastrálne územia pre ostatné stavby, ktoré nie sú uvedené v bode 1 sú uvedené v prílohe. [167] Okrem nich sú z hľadiska obrany štátu významné aj určené automobilové cesty, určené železničné siete a záujmové úseky komunikácií cestnej siete Slovenskej republiky. Na území Žilinského kraja ide predovšetkým o cesty a o železničné trate č. 106 (Kral'ovany - Žilina - Púchov, Žilina - Čadca - Mosty u Jablúnkova), č. 114 (Čadca - Zwardoň), č. 118 (Zvolen os. st. - Hronská Dúbrava - Vrútky), č. 122 (Horná Štubňa - Prievidza).

Na území Žilinského kraja sú umiestnené tiež zariadenia stacionárnej rádio reléovej siete komunikačných a informačných systémov ozbrojených síl Slovenskej republiky. Rádio reléová trasa prechádza okresmi Žilina, Martin, Ružomberok a Liptovský Mikuláš.

Z uvedených dôvodov MO SR žiada do záväznej časti Územného plánu regiónu Žilinského kraja zapracovať podmienku:

Pri plánovaní priestorového usporiadania a funkčného využitia územia

- zohľadniť záujmy obrany štátu, nezasahovať do existujúcich vojenských objektov a zariadení, neobmedzovať a neohrozovať ich činnosť a rešpektovať ich ochranné pásma,
- zachovať prvky obrannej infraštruktúry a ich ochranné pásma v dotknutom priestore (napr. brodové prepraviská, náhradné premostenia, stále osobitné zariadenia),
- neohrozovať, neobmedzovať alebo neznemožniť prepravu ozbrojených síl SR, vojenského materiálu a techniky na určených automobilových cestách, železničných tratiach a záujmových úsekoch komunikácií cestnej siete SR a to zabezpečením stálej prejazdnosti alebo zabezpečením primeraných náhradných tratí,
- zohľadniť tieto skutočnosti pri riešení koncepcie dopravy na území Žilinského kraj a pri obstarávaní územnoplánovacej dokumentácie prihliadať na všetky aspekty akýchkoľvek zásahov, ktoré ovplyvňujú priestory a objekty dislokácie OS SR, ako i ich ochranné pásma na predmetnom území, zachovávať stále osobitné zariadenia v mostových konštrukciách a pozemných komunikáciách,
- pri prerokovaní návrhov územnoplánovacej dokumentácie v záujmových katastrálnych územiach vyžiadať vždy stanovisko MO SR.

18.2 Požiarna ochrana

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy na úseku ochrany pred požiarmi vykonáva požiarny dozor podľa zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarni v znení neskorších predpisov.

[167] https://www.mosr.sk/vydavanie-stanovisk-mo-sr-k-civilnej-vystavbe/

Pri zmene funkčného využívania územia musia byť požiadavky vyplývajúce zo záujmov ochrany pred požiarmi riešené v súlade so zákonom NR SR č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov, ako aj vykonávacej Vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 121/2002 Z. z. o požiarnej prevencii a Vyhlášky 307/2007 Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 28. júna 2007, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 94/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú technické požiadavky na protipožiarnu bezpečnosť pri výstavbe a pri užívaní stavieb.

Pri navrhovaní stavieb a zariadení je potrebné rešpektovať platné technické normy SR, ako aj špecifické pokyny a usmernenia:

- Krajského riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru (HaZZ) v Žiline, ktoré prostredníctvom

Oddelenia požiarnej prevencie riadi vo svojich územných obvodoch výkon štátnej správy (vykonáva štátny požiarny dozor, posudzuje dokumentáciu stavieb, ktorú si vyhradí z hľadiska osobitného hospodárskeho, spoločenského alebo kultúrneho významu, resp. dokumentáciu tuzemských technologických zariadení, ktorá ako celok nepodlieha posúdeniu zhody podľa osobitných predpisov, zúčastňuje sa na územných, stavebných a kolaudačných konaniach),

- Okresných riaditeľstiev HaZZ v príslušných okresoch, ktoré organizačne podliehajú Krajskému riaditeľstvu HaZZ v Žiline.

Hlavnou náplňou činnosti Okresného riaditeľstva HaZZ je najmä zabezpečovanie úloh súvisiacich so zdolávaním požiarov, s poskytovaním pomoci a s vykonávaním záchranných prác pri haváriách, živelných pohromách a pri poskytovaní pomoci pri iných mimoriadnych udalostiach. Plnenie požiadaviek vyššie uvedených legislatívnych dokumentov je overované v rámci príslušných územných a stavebných konaní.

18.3 Prevencia závažných priemyselných havárií

V nasledovnom prehľade sú špecifikované podniky v ŽSK, ktoré v zmysle § 14 zákona č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií môžu byť zdrojom závažných priemyselných havárií.
V zmysle § 3 uvedeného zákona sú podniky zaradené do kategórie A a B, pre ktoré sú stanovené podmienky a opatrenia pre zabezpečenie prevádzky týchto podnikov.

PREVENCIA ZÁVAŽNÝCH PRIEMYSELNÝCH HAVÁRIÍ (V ZMYSLE ZÁKONA Č. 128/2015 Z. Z.)

KATEGÓRIA PODNIKU

PODNIK KATEGÓRIE A

PODNIK KATEGÓRIE B

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES NÁMESTOVO

Oravská Priehrada

Schaeffler Kysuce, spol. s r.o.

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

Zväz pre skladovanie zásob, a.s.

OKRES BYTČA

OKRES TVRDOŠÍN

Messer Tatragas, spol. s.r.o

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES ŽILINA

TRADED CHEMICALS, spol. s r. o.

PROBUGAS a.s.

Mondi SCP, a.s.

Liptovská Mara

PREŠOVSKÝKRAJ

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

TRENČIANSKY KRAJ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

MSM Nováky, a.s.

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

PREVENCIA ZÁVAŽNÝCH PRIEMYSELNÝCH HAVÁRIÍ

ZDROJ ÚDAJOV: SAŽP

18.4 Ochrana pred povodňami

Základným legislatívnym a plánovacím dokumentom Európskej únie pre oblasť vody je Európska rámcová smernica o vode, ktorej požiadavky sú premietnuté v Zákone o vodách.

V roku 2000 sa v smernici 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa ustanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva (skrátene nazývanej rámcová smernica o vode/RSV) predstavili nové ambiciózne ciele ochrany a obnovy vodných ekosystémov, ktorých napĺňanie je základnou podmienkou dlhodobého udržateľného využívania vody pre ľudí, prírodu a hospodárstvo. Environmentálne ciele sa stali ústrednou myšlienkou ochrany vodného prostredia a integrovaného prístupu k vodnému hospodárstvu na úrovni povodia. Základom na vykonávanie rámcovej smernice o vode sú plány manažmentu povodí.

Pôsobnosť samosprávneho kraja v oblasti ochrany pred povodňami je legislatívne vymedzená zákonom č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov a vyhláškou MŽP SR č. 261/2010 Z. z..

Pre územie Žilinského kraja sú vypracované Mapy povodňového rizika a mapy povodňového ohrozenia vodných tokov Slovenska (2015)[168] v kontexte Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES z 23. októbra 2007 o hodnotení a manažmente povodňových rizík. Zároveň je vypracovaný Plán manažmentu povodňových rizík v čiastkových povodiach SR (2015), ktorý rieši protipovodňové opatrenia.

Navrhované opatrenia zahŕňajú v zmysle Plánu manažmentu povodňového rizika najmä úpravy tokov, výstavbu ochranných hrádzí a jedného poldra na rieke Radôstka. Viaceré navrhované protipovodňové opatrenia sú však jednoúčelové, pričom ich realizáciou by mohlo prísť k ďalšiemu poškodeniu riečnych ekosystémov a strate biodiverzity.

Pre potreby definovania povodňového ohrozenia zastavaných území obcí v ŽSK bol v rámci analytickej časti navzájom konfrontovaný vzťah zastavaných území obcí k dátam, ktoré znázorňovali územia ohrozené povodňou s prietokom Q_{1000} a Q_{100}.[169]

V Žilinskom kraji sú podľa výsledkov analýzy povodňového ohrozenia4% (cca 1450 ha)celkového zastavaného územia ohrozené povodňou s prietokom Q_{1000} a 6 % (cca 2200 ha) celkového zastavaného územia je ohrozených povodňou s prietokom Q_{1000} (nasledujúce tabuľky). Z tohto hľadiska je najnepriaznivejšia situácia v okresoch Tvrdošín (12 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{100} a 19 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{1000}), Turčianske Teplice (9 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{100} a 12 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{1000}) a Čadca (7 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{100} a 10 % zastavaného územia ohrozených povodňou Q_{1000}). V okresoch Bytča, Dolný Kubín a Ružomberok nie sú podľa platných máp povodňového ohrozenia žiadne zastavané územia ohrozené povodňou. To však neznamená, že povodne sa nevyskytujú aj v týchto okresoch.

[168] https://www.svp.sk/sk/uvodna-stranka/povodne/mpo-a-mpr-sr/

[169] Podrobne analyzované v etape Prieskumy a rozbory (AŽ PROJEKT s.r.o. 2020)

18.4.1 Princípy udržateľnej a ekologickej protipovodňovej ochrany

Povodne sú prirodzený jav, ale v kultúrnej krajine ohrozujú ľudský majetok a zdravie a spôsobujú povodňové škody. Povodne vznikajú prirodzene v dôsledku dlhotrvajúceho, alebo intenzívneho dažďa alebo topenia snehu.

V súčasnosti spôsobujú povodne v porovnaní s minulosťou väčšie povodňové škody. Má to nasledujúce hlavné dôvody:

- Ľudské aktivity sa rozšírili na mnohých miestach tesne k riekam, do ich prirodzených záplavových území, často z dôvodu nesprávneho plánovania rozvoja, alebo jeho porušovania
- Povodňové prietoky sa zvýšili v dôsledku zrýchleného odtoku z územia, vplyvom ľudskej činnosti (nevhodné hospodárenie v lesoch a na poliach, nežiadúce zmenšovanie prirodzených záplavových území, protipovodňové opatrenia zamerané na rýchly odtok do nižšie ležiacich úsekov tokov)
- Povodňové prietoky sa zvyšujú v dôsledku zmien klímy

Vyššie uvedené dôvody zvyšovania povodňových škôd budú pretrvávať aj v budúcnosti, preto je potrebné venovať veľkú pozornosť ich eliminovaniu a zmierňovaniu.

Ďalšou hrozbou, ktorá súvisí s povodňami, je poškodenie prírodného prostredia a zhoršenie ekologického stavu riek a potokov, v dôsledku nevhodných protipovodňových úprav korýt a brehov vodných tokov. V súčasnosti sú známe a odborne vysvetlené, negatívne dôsledky necitlivých jednoúčelových úprav korýt s nežiadúcim zúžením priestoru pre rieky, napriamením ich korýt a opevnením ich brehov, či dokonca dna. V dôsledku nevhodných úprav je poškodzovaná nielen príroda, ale aj životný priestor a kvalita života ľudí, ktorí okolo riek a potokov žijú. Rieky a potoky sú v ľudských sídlach dôležitým prvkom a prípadná strata, alebo nevyužitie verejného priestoru pri vodných tokoch, alebo znemožnenie prístupu k vode, je výrazným zhoršením kvality života. Pri realizovaní nevhodnej úpravy koryta rieky či potoka hrozí, že koryto vodného toku bude mať neprívetivú a neestetickú podobu a formu, aby raz za dlhú dobu čo najrýchlejšie a bezpečne previedlo veľkú vodu, avšak v každodennom živote, ľuďom neumožní využívať dôležité funkcie rieky či potoka.

Vo vyspelej spoločnosti 21. storočia je otázka životného prostredia, ochrany ekosystémov a biodiverzity mimoriadne dôležitá. To je dnes silná priorita spoločnosti a potrebná je udržateľná a ekologická správa vodných tokov a zodpovedajúca forma protipovodňovej ochrany.

Miera poznania, povedomia a odborných trendov vo vodnom hospodárstve a vodnom staviteľstve, vrátane protipovodňovej ochrany, vo vzťahu k životnému prostrediu, sa za posledných niekoľko rokov revolučne a veľmi dynamicky vyvíja. Dá sa to bez zveličovania prirovnať k dynamickému vývoju informačných technológií. Z toho dôvodu je potrebné, aby projekty protipovodňovej ochrany vychádzali z najnovších odborných poznatkov. Aplikovanie a realizácia starých projektov úprav tokov je spravidla nevhodné a nežiadúce.

<u>Dôležitými prvkami udržateľnej a ekologickej protipovodňovej ochrany sú:</u>

- zadržiavanie vody v krajine,
- ochrana a obnova prirodzených záplavových území,

- spomaľovanie odtoku vody počas veľkých vôd (aj pomocou umelých retenčných priestorov poldrov a nádrží),
- obnova a rozširovanie priestoru pre vodné toky,
- ochranné hrádze, múriky a mobilné hradenia, umiestnené čo najďalej od koryta toku
- revitalizácie kanalizovaných korýt vodných tokov,
- moderné úpravy korýt tokov, ktoré sú zakrivením trasy, tvarom koryta, pozdĺžnou a priečnou kontinuitou, materiálom dna a brehov a brehovou vegetáciou, blízke prírodnej podobe, a/alebo ktoré popri protipovodňovej funkcii zároveň vytvárajú atraktívny a estetický verejný priestor s prístupom k vode

Plánovanie projektov protipovodňovej ochrany

Pri plánovaní projektov protipovodňovej ochrany je veľmi dôležité dosiahnuť ich akceptovanie verejnosťou. Správnym postupom je zapojenie miestnych aktérov a komunít už počas prípravy zámeru a následná participatívna práca pri voľbe, preskúmaní a posúdení rôznych možných alternatív riešenia. Nesprávnym spôsobom je naprojektovanie jednoúčelového technického riešenia a formálne pripomienkovanie hotového projektu verejnosťou.

Dobrý projekt protipovodňovej ochrany je:

- preukázateľne funkčný a efektívny v ochrane pred povodňami,
- nápomocný, prinajmenšom však neutrálny, k protipovodňovej ochrane na iných úsekoch tokov - nesmie prispievať k zhoršeniu povodňovej situácie na úsekoch tokov smerom po prúde, ak zrýchľuje odtok, alebo ak zmenšuje existujúce záplavové územie, mal by obsahovať kompenzáciu týchto nežiadúcich javov vytvorením náhradného retenčného priestoru a spomalením odtoku inde,
- vybraný z rôznych alternatív, na základe výsledkov hydrodynamického modelovania a povodňového mapovania, vyčíslenia povodňových škôd a vyjadrenia ekosystémových služieb,
- viacúčelový,
- citlivý a priateľský k životnému prostrediu vo vode a na brehoch,
- akceptovaný a podporovaný miestnymi komunitami a aktérmi,
- estetický,
- navrhnutý s prihliadaním na očakávanú zmenu klímy,
- modifikovateľný a s možnosťou aktualizovania v prípade zmien hydrologického režimu (aby sa dal prispôsobiť pre vyššie povodňové prietoky v budúcnosti).

19 VYMEDZENIE A VYZNAČENIE PRIESKUMNÝCH ÚZEMÍ, CHRÁNENÝCH LOŽISKOVÝCH ÚZEMÍ A DOBÝVACÍCH PRIESTOROV

Tabuľka 137 Výhradné ložiská nerastov v ŽSK

Rudné suroviny	Antimónové rudy	Okres LM: Dúbrava (Dúbrava), Dúbrava – Ľubeľská, Dúbrava – Martin štôlňa, Dúbrava – Matošovec, Dúbrava - Predpekelná
	Zlaté a strieborné rudy	Okres LM: Magurka – štôlňa Adolf - halda
Nerudné suroviny	Dekoračný kameň	Okres LM: Liptovské Kľačany
		Okres RK: Ludrová
		Okres ZA: Divinka
	Dolomity	Okres DK: Kraľovany II.
		Okres TR: Rakša
		Okres ZA: Lietavská Svinná, Rajec - Šuja, Rajecká Lesná, Stráňavy – Strečno – Kosová, Veľká Čierna – Petrová
	Mineralizované I-Br vody	Okres NO: Oravská Polhora
Vápenec a cementárske suroviny	Vápenec ostatný	Okres DK: Kraľovany
		Okres ZA: Lietava – Drieňovica, Lietavská Lúčka, Lietavská Svinná, Stráňavy – Polom, Stráňavy – Polom – haldy
	Živce	Okres TR: Budiš
Stavebné suroviny	Stavebný kameň	Okres BY: Jablonové
		Okres DK: Bystrička, Kraľovany II.
		Okres LM: Liptovská Porúbka - Malužiná
		Okres MT: Vrícko, Vrútky – Dubná skala
		Okres RK: Ružomberok, Ružomberok II. – Lom Pod Skalami, Ružomberok III.
		Okres TR: Horná Štubňa
		Okres TS: Oravský Biely Potok, Zuberec – Podspády
		Okres ZA: Stráňavy – Polom, Turie, Turie I, Veľká Čierna – Baranová
	Štrkopiesky a piesky	Okres BY: Malá Bytča
		Okres LM: Liptovská Mara
		Okres MT: Vrútky – Lipovec
	Tehliarske suroviny	Okres MT: Martin, Turčianska Štiavnička
		Okres RK: Ružomberok

Zdroj: ŠGÚDŠ, 2020

Ako je zrejmé z tabuliek, tak primárny význam majú nerastné suroviny využívané na stavebné účely ako sú štrky, piesky, dolomity, vápence a ďalšie. Ostatné nerasty nie sú zväčša dobývané. Väčší význam majú v ŽSK minerálne a termálne vody, ktoré sa využívajú na liečebné účely – kúpele (Rajecké Teplice, Turčianske Teplice, Korytnica, Lúčky), respektíve na rekreačné účely (Aquapark Bešeňová,

SPA & AQUAPARK Turčianske Teplice a ďalšie) a na plnenie minerálnych vôd (Budiš – Budiš, Fatra – Martin, Kláštorná – Kláštor pod Znievom, Korytnica – Korytnica).

Tabuľka 138 Nevyhradené ložiská nerastov v ŽSK za rok 2018

		Okres
Stavebný kameň (drvené kamenivo)	Andezit	Okres TR: Horný Turček – Na Piesku, Horný Turček – Špicatá
	Dolomit	Okres DK: Istebné
		Okres RK: Biela Púť – Ludrová, Ružomberok III.
		Okres ZA: Rajec, Rajecká Lesná
	Granodiorit	Okres DK: Kraľovany III.
		Okres MT: Vrútky – Dubná Skala
	Pieskovec	Okres BY: Kolárovice – Melocík, Lom Veľké Rovné
		Okres CA: Klubina II, Milošová.
		Okres KM: Ochodnica.
		Okres ZA: Terchová – lok. Kýčera.
	Vápenec	Okres DK: Párnica, Sedliacka Dubová – Dubová Skalka, Sedliacka Dubová – lom Pod Vápenicou.
		Okres KM: Lopušné – Pažite, Snežnica
		Okres TS: Krásna Hôrka, Lom Trstená, Podbiel – Za Pálenicou, Ústie nad Priehradou, Zuberec – Pod-spády
	Štrkopiesky a piesky	Okres BY: Hliník nad Váhom – Sihoť I, Hliník nad Váhom – Sihoť II, Kotešová, Kotešová – Važina, Malá Bytča – Vrchoviny, Predmier (4597), Predmier (4627), Predmier – východ, Predmier – Za cintorínom, Predmier – západ, Veľká Bytča, Veľká Bytča (SDP, s. r. o.)
		Okres DK: Veličná
		Okres LM: Liptovský Ján – Luhy nad priehradou, Podkopy – Važec, Východná
		Okres MT: Sučany, Sučany I, Sučany II, Sučany III, Turany (Chyžbet Sk), Turany (BW a.s.), Turany – Drevina, Turany – Záblatie, Vrútky – Lipovec
		Okres RK: Lisková
		Okres TR: Blážovce – Medziház, Ivančiná – Za Jarkom
		Okres TS: Liesek 1,2, Trstená
		Okres ZA: Varín
	Tehliarske suroviny	Okres CA: Oščadnica, Raková
		Okres KM: Radoľa
		Okres MT: Dražkovce – Belá, Košťany – Bikor
		Okres RK: Ružomberok
		Okres ZA: Bánová, Bytčica – Žilina

Zdroj: ŠGÚDŠ, 2020

Priestorové rozmiestnenie nerastných surovín na území ŽSK je relatívne rovnomerné, pričom naviac stavebných surovín sa nachádza v okresoch križovaných riekami Váh, Orava. Rudné suroviny ako zlato a antimón sa nachádzajú v južnej časti okresu LM a energetické horniny (bituminózne) sa vyskytujú v blízkosti hraníc s Poľskom v okrese TS (obr. 5).

Obr. 5 Ložiská nerastných surovín v ŽSK

Zdroj: Gargulák a kol. 2014

Zdroje

ŠGÚDŠ, 2020. Nerastné suroviny Slovenskej republiky: Slovak minerals yearbook 2019. Zostavil: Šoltés, S., Kúšik, D., Mižák, J.,

MORAVSKO-SLIEZSKY KRAJ

SLIEZSKE VOJVODSTVO

MALOPOĽSKÉ VOJVODSTVO

ZLÍNSKY KRAJ

PREŠOVSKÝKRAJ

TRENČIANSKY KRAJ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

OKRES ČADCA

OKRES NÁMESTOVO

OKRES BYTČA

OKRES KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

OKRES TVRDOŠÍN

OKRES ŽILINA

OKRES DOLNÝ KUBÍN

OKRES MARTIN

OKRES RUŽOMBEROK

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OKRES TURČIANSKE TEPLICE

Čadca
Raková
Turzovka
Ochodnica
Kysucké Nové Mesto
Snežnica
Námestovo
Oravská Priehrada
Trstená
Tvrdošín
Liesek 1, 2
Bytča
Kotešová
Hliník nad Váhom - Sihoť II
Hliník nad Váhom - Sihoť I
Žilina
Bytčica - Žilina
Baňová
Istebné
Dolný Kubín
Rajecké Teplice
Rajec
Vrútky
Turany (odhadom - preskúmanosť)
Martin
Ružomberok
Liptovská Mara
Liptovský Mikuláš
Liptovský Hrádok
Východná (odhadom - preskúmanosť)
Ivančina - Za Jarkom
Turčianske Teplice
Horný Turček - Na piesku
Horný Turček - Špicatá
Dražkovce - Belá

CHLÚ Divinka
DP Malá Bytča
CHLÚ Malá Bytča
CHLÚ Lietava - Drieňovica
DP Lietavská Lúčka
CHLÚ Stráňavy - Polom - haldy
DP Stráňavy - Polom
CHLÚ Stráňavy - Polom
DP Stráňavy - Polom - haldy
CHLÚ Stráňavy - Strečno - Kosová
DP Stráňavy - Strečno - Kosová
CHLÚ Vrútky - Dubná Skala
DP Vrútky - Dubná Skala
CHLÚ Vrútky - Lipovec
DP Vrútky - Lipovec
CHLÚ Kraľovany II
DP Kraľovany II
DP Veľká Čierna - Baranová
CHLÚ Veľká Čierna - Baranová
DP Rajec - Šuja
CHLÚ Rajecká Lesná
CHLÚ Turčianska Štiavnička
DP Turčianska Štiavnička
CHLÚ Ružomberok
DP Ružomberok
DP Liptovská Mara
CHLÚ Liptovská Mara
P7/19
N7/19
P17/16
CHLÚ Liptovské Kľačany
DP Liptovské Kľačany
CHLÚ Dúbrava - Predpekelná
DP Dúbrava - Ľubelská
DP Dúbrava
DP Dúbrava - Martin štôlňa
CHLÚ Dúbrava
CHLÚ Dúbrava - Ľubelská
DP Dúbrava - Matošovec
CHLÚ Dúbrava - Matošovec
DP Dúbrava - Predpekelná
DP Liptovská Porúbka - Malužiná
CHLÚ Liptovská Porúbka - Malužiná
CHLÚ Raksa
DP Raksa
P11/13
P10/13
P2/18
DP Horná Štubňa
CHLÚ Horná Štubňa

PRIESKUMNÉ ÚZEMIA

HYDROGEOLOGICKÝ PRIESKUM GEOTERMÁLNYCH VÔD; TERMÁLNE PODZEMNÉ VODY

HYDROGEOLOGICKÝ PRIESKUM MINERÁLNYCH VÔD

CHRÁNENÉ LOŽISKOVÉ ÚZEMIA

DOBÝVACIE PRIESTORY

LOŽISKÁ NEVYHRADENÝCH NERASTOV

STARÉ BANSKÉ DIELA

SKLÁDKY

LOŽISKÁ A OSTATNÉ REGISTRE GEOFONDU

ZDROJ ÚDAJOV: ŠGÚDŠ

20 DÔSLEDKY A TECHNICKÉ ZABEZPEČENIE PREDPOKLADANEJ ŤAŽBY NERASTOV

Odvetvie ťažby nerastných surovín sa musí riadiť najmä zákonom č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon), vyhláškou MŽP SR č. 51/2008 Z. z. ako aj zákonom č. 44/1988 o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov.

Geologický zákon upravuje podmienky projektovania, vykonávania, vyhodnocovania a kontroly geologických prác, pôsobnosť štátnej geologickej správy a prípadné sankcie za porušenie ustanovení tohto zákona. Pri navrhovaných činnostiach je potrebné rešpektovať všetky ťažobné územia, podporovať ich rekultiváciu ako aj potrebné stabilizačné opatrenia, ktoré zabezpečia nasledujúce bezpečné využívanie územia.

Nepriaznivým dopadom ťažby nerastov na životné prostredie je predovšetkým:

- vytvorenie veľkých vydobytých priestorov v podzemí a na povrchu,
- sadanie a prepadávanie územia,
- vytváranie bezodtokových depresií,- aktivácia geodynamických javov,
- svahová deformácia,
- odvodňovanie horninových komplexov,
- zníženie výdatnosti a kapacity využívaných zdrojov,
- nahromadenie veľkého množstva zostatkových materiálov s obsahom kontaminantov na haldách a odkaliskách,
- vertikálny, prípadne i horizontálny pohyb a následná zmena terénu – poklesy územia,
- prepadliská a zosuny,
- kontaminácia povrchových a podzemných vôd niektorými vysoko mineralizovanými banskými vodami alebo vodami a výluhmi z háld a odkalísk,
- usadzovanie v korytách potokov, riek a vodných nádrží,
- zvetrávanie sulfidov, kedy dochádza k acidifikácii pôd a vôd.

Do oblastí rizika vzniku svahových deformácií patrí predovšetkým oblasť karpatského flyšu. Prevažná časť zosuvov má charakter plošných zemných prúdov, s charakteristickou odtrhovou hranou. Oblasti budované paleogénnymi horninami vykazujú značnú početnosť výskytu zosuvov. K ostatným dokumentovaným svahovým deformáciám patria blokové rozsadliny zvetralých skalných a poloskalných hornín, (Veľká a Malá Fatra, Chočské vrchy) a územia s výskytom kamenito-bahnitých prúdov (Západné Tatry, Malá Fatra). Vytváranie eróznych rýh je viazané na nespevnené sedimenty terciéru, prípadne kvartérne pelitické sedimenty s väčšou mocnosťou a miernym sklonom svahu. Ich najväčšia početnosť je zistená vo vonkajšom flyšovom pásme.

Požiadavky kladené na predpokladanú ťažbu nerastných surovín:

Z hľadiska surovinovej politiky Slovenskej republiky v Žilinskom kraji je potrebné:

- podľa § 15 ods. 1 banského zákona sú povinné orgány územného plánovania a spracovatelia územno-plánovacej dokumentácie pri územno-plánovacej činnosti vychádzať z podkladov o zistených a predpokladaných výhradných ložiskách a sú povinní navrhovať riešenie, ktoré je z hľadiska ochrany a využitia nerastného bohatstva a ďalších verejných záujmov najvýhodnejšie,
- dodržať ustanovenia § 18 a § 19 banského zákona tak, aby bola zabezpečená ochrana výhradných ložísk proti znemožneniu alebo sťaženiu ich dobývania a podľa § 17 ods. 5 a § 26 ods. 3 banského zákona vyznačiť hranice chránených ložiskových území a dobývacích priestorov v územno-plánovacej dokumentácii,
- podľa § 18 ods. 1 banského zákona v záujme ochrany nerastného bohatstva sa nesmú v chránenom ložiskovom území zriaďovať stavby a zariadenia, ktoré nesúvisia s dobývaním výhradného ložiska, pokiaľ sa na to nedalo záväzné stanovisko podľa banského zákona, akceptovať, že podľa § 16 ods. 1 banského zákona sa ochrana výhradného ložiska proti znemožneniu alebo sťaženiu jeho dobývania zabezpečuje určením chráneného ložiskového územia,
- v blízkosti území a územiach záujmu ochrany prírody najmä národných parkov otváranie a opätovné spúšťanie prevádzky dlhodobo opustených ťažobných priestorov (lomov, kameňolomov, banských diel a pod.) povoľovať až na základe posúdenia vplyvov na životné prostredia podľa platnej legislatívy,
- vzhľadom na súčasné a predpokladané využívanie ložísk územia v blízkosti chránených ložiskových území a dobývacích priestorov nevyužívať na obytné, prípadne rekreačné účely,

Ďalej je potrebné:

- akceptovať a zahrnúť do plánov rozvoja výhody a príležitosti vyplývajúce z poznania nerastného potenciálu územia, ktoré je síce podľa § 16 ods. 1 a 2 banského zákona chránené proti znemožneniu alebo sťaženiu jeho dobývania zabezpečené chráneným ložiskovým územím, ale často je vnímané ako príťaž, a nie ako príležitosť na rozvoj,
- vytvoriť podmienky pre vypracovanie regionálnej surovinovej politiky ŽSK, ktorej hlavným vykonávacím nástrojom je stanovenie priestorových limitov a časových termínov pre dobývanie nerastných surovín v ÚPN ŽSK pri rešpektovaní únosnosti územia (V rámci časovo vymedzeného obdobia sa záväzne určí, ktoré z ložísk nerastných surovín v riešenom území budú otvorené, v akom rozsahu a poradí bude prebiehať ťažba, ukončovanie ťažby, sanačné a rekultivačné práce. Takýmto prístupom sa výrazne zníži celková okamžitá záťaž územia, ale aj tlak na súčasnú otvárku ložísk, hlavne na územiach s koncentrovaným výskytom ložísk nerastných surovín. Zároveň bude nastavený status právnej istoty pre rozvoj obcí a pre ostatné aktivity využívajúce územie.), vytvoriť podmienky pre podrobnejšie opísanie oblasti týkajúcej sa ťažby a spracovania nerastných surovín, a to najmä vo vzťahu k surovinovej politike SR, ktorá má byť orgánmi samosprávy následne rozpracovaná na podmienky regiónu.

21 HODNOTENIE NAVRHNUTÉHO RIEŠENIA NAJMÄ Z HĽADISKA PREDPOKLADANÝCH VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

V súlade s cieľmi územného plánovania v zmysle stavebného zákona ÚPN R Žilinského kraja utvára predpoklady na zabezpečenie trvalého súladu všetkých prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt v území, najmä so zreteľom na starostlivosť o životné prostredie a ochranu jeho hlavných zložiek - pôdy, vody a ovzdušia.

Spracovanie dokumentácie vychádza z prerokovaného a riadne schváleného zadania. Zohľadňuje najmä princípy udržateľného rozvoja, ktoré valorizuje o moderné trendy usmerňovania rozvoja regiónov vo vzťahu na klimatické zmeny.

21.1 Hodnotenie environmentálnych dôsledkov riešenia

V kontexte adaptácie na klimatické zmeny a ich konkrétnejšie prejavy v ŽSK je základným princípom pri formovaní rozvoja kraja prierezovo vyhodnocovať a transformovať tieto zmeny do všetkých kapitol v ÚPN R ŽSK. Predpokladá sa, že vplyv klímy sa prejaví:

- v zmene režimu zrážok, premenlivosti zrážkových úhrnov (predlžovanie obdobia sucha)
- vo výskyte povodní, ale aj v silnejšej erózii pôdy,
- v znižovaní stavu hladiny podzemných vôd (prevencia vedúca k zadržiavaniu vody v krajine,
- vyšší výskyt búrkových situácií s rizikom vzniku prívalových povodní špeciálne v lokalitách s vysokým povrchovým odtokom (hlavne flyšové pásmo)
- kalamita podkôrneho a drevokazného hmyzu (smrekové lesy)
- zvyšujúce sa riziko lesných požiarov (uzávery turistických ciest a pohybu v lesnom prostredí)

V ÚPN R ŽSK sú v jednotlivých kapitolách formulované opatrenia v oblasti:

- Ochrany podzemných zásob pitnej vody, ktorá predstavuje jeden z najvýznamnejších determinantov rozvoja.
- Protipovodňovej ochrany ako jedeného z rozhodujúcich faktorov rozvoja nadregionálneho významu.
- Nízkouhlíkového hospodárstva a ekologizácie dopravy (trasovanie dopravných koridorov všetkých druhov a foriem dopravy) sú usmerňované prostredníctvom adekvátnych zásad a záväzných regulatívov.
- Ochrany ornej pôdy, ktorá patrí medzi významné rozvojové determinanty. Nové zábery pôdy sú podmienené odôvodniteľnými zámermi verejnoprospešného charakteru a tiež je jasne stanovená podpora prednostného revitalizovania brownfieldov.
- Ochrany prírody a krajiny, ekologickej stability územia (rešpektovanie chránených území a prvkov ÚSES),
- Koncepciou rozvoja sídelnej i krajinnej zelene, založiť na princípoch Európskeho dohovoru o krajine, s cieľom formovania ekologicky stabilnejšej krajiny

- Podpora separovaného zberu, s cieľom znížiť množstvo komunálneho odpadu a množstvo odpadu ukladaného na skládky
- Vo voľnej krajine podporovanie a ochranu nosných prvkov jej estetickej kvality a typického charakteru – prirodzené lesné porasty, aluviálne lúky, nelesná drevinová vegetácia v poľnohospodárskej krajine v podobe remízok, medzí, stromoradí, ako aj mokrade a vodné toky s brehovými porastmi,

21.2 Hodnotenie ekonomických dôsledkov riešenia

Územný plán regiónu predstavuje dokument, ktorý spolu s ďalšími dokumentami (napr. PHSR) patrí medzi strategické koncepčné dokumenty na úrovni regiónu. Predstavuje prierezový dokument, ktorý sa usiluje o previazanie územnotechnických opatrení s nástrojmi regionálnej politiky, prostredníctvom ktorých je schopný adresnými opatreniami usmerňovať rozvoj kraja do „problematickejších" území.

Vychádza z cieľov, ktoré bude ÚPN-R ŽSK pri rozvoji Žilinského samosprávneho kraja riešiť:

- vytvoriť základný nástroj územného plánovania v súlade s ustanoveniami § 12 stavebného zákona v znení neskorších predpisov a § 13 vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii vo forme územného plánu,
- vytvoriť územné predpoklady pre navrhované aktivity a opatrenia obsiahnuté v prijatých strategických dokumentoch a rezortných koncepciách na regionálnej alebo národnej úrovni,
- vytvoriť nástroj na plnohodnotné zapojenie Žilinského kraja do medzinárodných a celoslovenských sídelných, ekologických a hospodárskych štruktúr,
- usilovať o vyvážený rozvoj kraja z hľadiska sídelných, socioekonomických, územnotechnických, environmentálnych a krajinno-ekologických aspektov,
- stanoviť zásady a regulatívy pre všetky oblasti (štruktúry osídlenia, priemyslu, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, vodného hospodárstva, environmentálnej ekológie a cestovného ruchu, dopravy, technickej infraštruktúry)
- podpora a tvorba územných predpokladov pre vznik kreatívnych a inovatívnych foriem terciárneho a kvartérneho sektora hospodárstva, na základe postupnej transformácie spoločnosti

21.3 Hodnotenie sociálnych dôsledkov riešenia

Demografický vývoj a jeho štruktúra sú v návrhu chápané ako základný vstupný predpoklad, aj keď rozvoj kraja, a to najmä po stránke ekonomickej a sociálnej, ho následne spätne ovplyvňujú. Podľa oficiálnej prognóze ŠÚ SR a modelovaného vývoja obyvateľstva do roku 2040 (Šprocha, Vaňo, Bleha, 2019) vyplýva, že okrem regiónu Oravy nastane na takmer celom území ŽSK pokles počtu obyvateľov, čo bude spôsobené predovšetkým nízkou pôrodnosťou a relatívne vyššou úmrtnosťou v dôsledku celkového starnutia populácie.

Vývoj sídelnej štruktúry bude mať charakter prolongácie aktuálnych urbanistických tendencií na princípe vyváženého polycentrického systému osídlenia, tvoreného na základe stanovenia hierarchie centier osídlenia (nadregionálnych, regionálnych, subregionálnych), čo umožní zabezpečiť rovnomerné pokrytie regiónu službami, vybavenosťou a sociálnou starostlivosťou.

Koncepcia rozvoja regiónu založená na princípe subsidiarity vytvára predpoklady pre flexibilné reagovanie na rôznu dynamiku demografického vývoja a migrácie tým, že počíta s rezervami rozvojových plôch v mestách a obciach kraja, ktoré v kontexte rozvoja vníma ako ponukové plochy.

21.4 Hodnotenie územno-technických dôsledkov riešenia

V oblasti rozvoja dopravy sa preferuje riešenie pre zlepšenie dostupnosti centier, zlepšenie kvality existujúcej dopravnej infraštruktúry a dobudovanie siete dopravnej infraštruktúry pre zabezpečenie kvality dopravy na úrovni 21. storočia. V súvislosti s tým, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť verejnej osobnej doprave, s možnosťou prechodu na IDS.

Trasovaním nových koridorov nadradenej dopravnej infraštruktúry národného či nadregionálneho významu vytvára aj nové stresové javy, ktoré je potrebné následne podľa lokálnych podmienok zmierňovať alebo kompenzovať.

Riešenie v oblasti rozvoja jednotlivých druhov technickej infraštruktúry sleduje ciele vyjadrené v rezortných koncepciách, ktoré implementujú aj medzinárodné dohovory. Realizáciou vyjadrených zámerov sa vytvára predpoklad pre zabezpečenie rovnocenného hospodárskeho, sociálneho a životného prostredia obyvateľov.

Medzi priority patria požiadavky na zohľadnenie potreby rekultivácie environmentálnych záťaží, starých skládok odpadov, ako presadzovanie moderného systému odpadového hospodárstva, založeného na technologicky moderných a environmentálne prijateľných riešeniach.

22 VYHODNOTENIE DÔSLEDKOV STAVEBNÝCH ZÁMEROV A INÝCH ZÁMEROV NA POĽNOHOSPODÁRSKEJ A LESNEJ PÔDE

Vyhodnotenie dôsledkov stavebných zámerov a iných zámerov je spracované v zmysle zákona č. 220/2004 o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov a zákona č. 326/2005 o lesoch v znení neskorších predpisov a súvisiacich vyhlášok.

Vyhodnotenie sa zameriava na špecifikáciu navrhovaných stavebných zámerov v rozsahu nadradených komunikačných systémov regionálneho a nadregionálneho významu pre účely získania predbežného súhlasu v zmysle § 13 zákona č. 220/2004 a § 5 a § 7 zákona č. 326/2005. Všetky ostatné stavebné a iné zámery regionálneho charakteru sa riešia v rámci územnoplánovacích dokumentácií jednotlivých obcí, prípadne sa odňatie poľnohospodárskej alebo lesnej pôdy rieši individuálne pri konkrétnych stavbách.

Je nevyhnutné zdôrazniť, že zábery sú vyhodnocované vzhľadom na etapu koncept a detail riešenia rámcovo, pričom výmery stavebných zámerov sú generalizované a zodpovedajú mierke spracovania územnoplánovacej dokumentácie na regionálnej úrovni (M 1:50 000). Ide teda o približný odhad, pričom reálny rozsah záberov poľnohospodárskej a lesnej pôdy bude riešený v územnoplánovacích dokumentáciách jednotlivých obcí.

Pri vyhodnotení dôsledkov stavebných zámerov v členení podľa jednotlivých variantov riešenia konceptu sa vychádzalo z nasledovných podkladov:

1. Navrhované stavebné zámery dopravného charakteru regionálneho a nadregionálneho významu vyjadrené plochou predpokladaného záberu pôdy,
2. Bonitované pôdno-ekologické jednotky (Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy),
3. Register jednotiek priestorového rozdelenia lesa (Národné lesnícke centrum),
4. Odvodnenia a závlahy (Hydromeliorácie, š. p.).

Tabuľka 139 Porovnanie variantov riešenia

Výmery		Variant 1	Variant 2
Predpokladaná výmera stavebných zámerov (ha)	Celková výmera	1588	1989
	Diaľnice a cesty	977	1215
	Železničné trate	36	200
	Cyklotrasy	574	574
Predpokladaná výmera záberu pôdy pre odňatie (ha)	Poľnohospodárska pôda z toho:	1186	1166
	- chránená poľnohosp. pôda	773	900
	- hydromeliorácie	64	104
	Lesná pôda	71	77

22.1 Budúce možné použitie poľnohospodárskej pôdy pre stavebné zámery

22.1.1 Variant 1

Tabuľka 140 Celkový prehľad stavebných zámerov – variant 1

Stavebný zámer	Celková výmera (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)	Chránená poľno. pôda (ha)	Hydromeliorácie (ha)
DC2A - D3 Žilina – Čadca	213	153	121	23
DC2B - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda	19	17	16	1
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	64	59	51	2
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1	53	47	16	6
DC3C - R3 Martin – Mošovce	261	256	128	0
DC3D - R3 Mošovce – Horná Štubňa	51	51	33	0
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie	29	21	3	13
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR	21	14	9	0
DC5A - R1 Ružomberok, juh – križovatka I/18 / D1	85	83	66	1
DC5B - Preložka cesty I/18 Ružomberok, juh – križovatka I/18 / D1	22	22	22	0
DC6A - Obchvat obce Krasňany	11	4	3	0
DC6B - Obchvat obce Belá	8	1	1	0
DC6C - Obchvat MČ Demänová	17	17	11	0
DC6D - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš	5	0	0	1
DC7 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra,	65	62	24	1
DC8 - Nová cesta II. tr., IV. okruh mesta Žilina – Západ,	23	17	17	0
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ	20	19	7	0
DC10 - Nový úsek cesty I/18 Strečno – premostenie Váhu – Gbeľany	11	9	7	0
DZ1 - Preložka železničnej trate 106 A pri Žiline	22	16	16	0
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci	14	10	10	2
Celkový súčet	**1014**	**879**	**560**	**50**

Tabuľka 141 Výmery záberov poľnohospodárskej pôdy podľa skupín BPEJ – variant 1

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DC2A - D3 Žilina – Čadca		153,3
	5	68,0
	6	11,1
	7	57,1
	8	0,0
	9	17,2
DC2B - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda		16,8
	5	9,5
	7	7,3
		59,0

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	5	15,8
	6	2,2
	7	21,0
	8	6,4
	9	13,6
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1		46,9
	5	1,0
	6	1,6
	7	12,2
	8	6,5

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
	9	25,4
DC3C - R3 Martin – Mošovce		255,8
	4	2,1
	5	95,7
	6	35,0
	7	111,6
	8	7,3
	9	4,1
DC3D - R3 Mošovce – Horná Štubňa		51,4
	5	43,1
	6	1,8
	8	6,5
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie		21,3
	7	13,7
	8	0,7
	9	6,9
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR		14,0
	5	8,9
	9	5,1
DC5A - R1 Ružomberok, juh – križovatka I/18 / D1		82,7
	5	24,9
	6	20,1
	7	34,0
	8	0,1
	9	3,7
DC5B - Preložka cesty I/18 Ružomberok, juh – križovatka I/18 / D1		21,6
	5	2,5
	6	14,6
	7	4,5
DC6A - Obchvat obce Krasňany		4,4
	5	1,1
	6	0,3
	7	3,1
DC6B - Obchvat obce Belá		1,3
	5	0,1
	7	1,3
DC6C - Obchvat MČ Demänová		17,3
	7	16,6
	9	0,7
DC6D - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš		0,2
	5	0,2
DC7 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra,		61,6
	5	24,7
	6	11,8
	7	1,4
	8	14,8
	9	8,9
DC8 - Nová cesta II. tr., IV. okruh mesta Žilina – Západ,		17,2
	5	16,8
	7	0,2
	9	0,2
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ		19,0
	5	1,8
	7	14,7
	8	1,8
	9	0,7
DC10 - Nový úsek cesty I/18 Strečno – premostenie Váhu – Gbeľany		9,0
	5	5,8
	7	2,6
	8	0,1
	9	0,5
DZ1 - Preložka železničnej trate 106 A pri Žiline		15,5
	5	15,5
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci		10,3
	5	0,7
	7	9,6
	9	0,0
Celkový súčet		**878,8**

22.1.2 Variant 2

Tabuľka 142 Celkový prehľad stavebných zámerov – variant 2

Stavebný zámer	Celková výmera (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)	Chránená poľno. pôda (ha)	Hydromeliorácie (ha)
DC1 - D1 Turany – Hubová	41	37	32	1
DC2A - D3 Svrčinovec – štátna hranica	69	50	27	14
DC2B - D3 Žilina – Čadca	232	161	125	25

Stavebný zámer	Celková výmera (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)	Chránená poľno. pôda (ha)	Hydromeliorácie (ha)
DC2C - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda	13	11	10	1
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	64	59	51	2
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1	53	47	16	6
DC3C - R3 Martin – Mošovce	263	258	128	0
DC3D - R3 Mošovce – Horná Štubňa	51	51	33	0
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie	28	21	3	12
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR	21	14	9	0
DC5A - Obchvat obce Podvysoká	20	15	8	1
DC5B - Obchvat obce Raková	23	12	12	0
DC5C - Obchvat mesta Čadca	11	2	2	2
DC5D - Obchvat mesta Rajec	40	38	17	0
DC5E - Obchvat obce Porúbka	22	17	9	4
DC5F - Obchvat obce Krasňany	11	4	3	0
DC5G - Obchvat obce Belá	8	1	1	0
DC5H - Obchvat obce Hruštín	13	3	1	10
DC5I - Obchvat mesta Ružomberok	23	22	14	0
DC5J - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš	46	33	23	1
DC5K - Obchvat MČ Demänová	17	17	11	0
DC6 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra	66	62	24	1
DC7 - Nová cesta I. tr., Severovýchodné prepojenie diaľnic D3 a D1	11	9	7	0
DC8 - Nová cesta II. tr., IV. okruh mesta Žilina – Západ	52	31	23	2
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ	20	19	7	0
DZ1 - Preložka železničnej trate 106 A pri Žiline	22	16	16	0
DZ2 - Preložka železničnej trate 105 A pri Liptovskom Mikuláši	164	144	68	5
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci	14	10	10	2
Celkový súčet	**1415**	**1166**	**687**	**91**

Tabuľka 143 Výmery záberov poľnohospodárskej pôdy podľa skupín BPEJ – variant 2

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DC1 - D1 Turany – Hubová		37,2
	5	4,7
	6	20,2
	7	7,8
	9	4,6
DC2A - D3 Svrčinovec – štátna hranica		50,3
	5	0,2
	7	11,5
	8	3,8
	9	34,8
DC2B - D3 Žilina – Čadca		161,1
	5	71,0
	6	11,1
	7	61,0
	8	0,1
	9	18,0
DC2C - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda		10,6
	5	8,3
	7	2,3
		59,0

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	5	15,8
	6	2,2
	7	21,0
	8	6,4
	9	13,6
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1		46,9
	5	1,0
	6	1,6
	7	12,2
	8	6,5
	9	25,4
DC3C - R3 Martin – Mošovce		257,9
	4	2,1
	5	95,7
	6	35,0
	7	113,7
	8	7,3
	9	4,1
DC3D - R3 Mošovce – Horná Štubňa		51,4
	5	43,1
	6	1,8
	8	6,5
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie		21,3
	7	13,7
	8	0,7
	9	6,9
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR		14,0
	5	8,9
	9	5,1
DC5A - Obchvat obce Podvysoká		15,3
	5	1,8
	6	6,7
	7	5,7
	8	1,0
	9	0,2
DC5B - Obchvat obce Raková		11,8
	5	11,8
DC5C - Obchvat mesta Čadca		1,9
	5	1,0
	7	0,7
	8	0,2
DC5D - Obchvat mesta Rajec		37,9
	5	5,8
	6	10,8
	7	17,1
	8	1,1
	9	3,1
DC5E - Obchvat obce Porúbka		17,2
	7	12,8
	8	2,5
	9	1,9
DC5F - Obchvat obce Krasňany		4,4
	5	1,1
	6	0,3
	7	3,1
DC5G - Obchvat obce Belá		1,3
	5	0,1
	7	1,3
DC5H - Obchvat obce Hruštín		2,6
	7	0,9
	9	1,7
DC5I - Obchvat mesta Ružomberok		22,3
	5	5,8
	6	0,6
	7	14,0
	8	0,0
	9	1,9
DC5J - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš		33,3
	5	2,6
	6	12,1
	7	18,5
	8	0,0
	9	0,1
DC5K - Obchvat MČ Demänová		17,3
	7	16,6
	9	0,7
DC6 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra		61,9
	5	24,9
	6	11,8
	7	1,4
	8	14,8
	9	8,9
DC7 - Nová cesta I. tr., Severovýchodné prepojenie diaľnic D3 a D1		9,0
	5	5,8
	7	2,6
	8	0,1

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
	9	0,5
DC8 - Nová cesta II. tr., IV. okruh mesta Žilina – Západ		30,8
	5	20,1
	6	0,1
	7	5,7
	9	4,9
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ		19,0
	5	1,8
	7	14,7
	8	1,8
	9	0,7
DZ1 - Preložka železničnej trate 106 A pri Žiline		15,5
	5	15,5

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DZ2 - Preložka železničnej trate 105 A pri Liptovskom Mikuláši		143,8
	5	19,7
	6	57,8
	7	53,7
	8	2,8
	9	9,7
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci		10,3
	5	0,7
	7	9,6
	9	0,0
Celkový súčet		**1165,5**

22.1.3 Invariantné zámery

Tabuľka 144 Invariantné stavebné zámery – celkový prehľad

Stavebný zámer	Celková výmera (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)	Chránená poľno. pôda (ha)	Hydromeliorácie (ha)
DB1 - Vážska cyklomagistrála (TSK – Žilina)	89	51	29	6
DB2 - Vážska cyklomagistrála (Varín – PSK)	435	221	151	8
DB3 - Kysucká cyklotrasa (Žilina – Dunajov)	50	35	33	0
Celkový súčet	**574**	**307**	**213**	**13**

Tabuľka 145 Invariantné stavebné zámery – výmery záberov poľnohospodárskej pôdy podľa skupín BPEJ

Stavebný zámer	Skupina BPEJ	Výmera záberu PP (ha)
DB1 - Vážska cyklomagistrála (TSK – Žilina)		50,9
	5	19,8
	6	10,6
	7	17,8
	9	2,7
DB2 - Vážska cyklomagistrála (Varín – PSK)		221,3
	5	35,2
	6	34,6
	7	105,4
	8	19,4
	9	26,7
DB3 - Kysucká cyklotrasa (Žilina – Dunajov)		34,9
	5	22,8
	6	4,2
	7	7,9
Celkový súčet		**307,1**

22.2 Budúce možné použitie lesnej pôdy pre stavebné zámery

Tabuľka 146 Variant 1

Záber ID	Hospodársky les (ha)	Ochranný les (ha)	Les osobitného určenia (ha)	Celkový súčet (ha)
DC2A - D3 Žilina – Čadca	18,8		1,1	19,9
DC2B - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda	0,2		0,4	0,6
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	0,9	1,5		2,4
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1	2,9	0,4		3,3
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie	12,0			12,0
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR	0,3			0,3
DC5A - R1 Ružomberok, juh – križovatka I/18 / D1		0,7		0,7
DC6A - Obchvat obce Krasňany	0,2			0,2
DC6B - Obchvat obce Belá	0,1	0,2		0,3
DC6D - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš		0,7		0,7
DC7 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra,	0,7			0,7
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ	0,1			0,1
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci	2,5			2,5
Celkový súčet	**38,6**	**3,5**	**1,5**	**43,6**

Tabuľka 147 Variant 2

Záber ID	Hospodársky les (ha)	Ochranný les (ha)	Les osobitného určenia (ha)	Celkový súčet (ha)
DC1 - D1 Turany – Hubová	1,0			1,0
DC2A - D3 Svrčinovec – štátna hranica	12,7			12,7
DC2B - D3 Žilina – Čadca	20,3		1,1	21,4
DC2C - Preložka cesty I/11 Žilina – Oškerda	0,2		0,4	0,6
DC3A - R3 Nižná – Sedliacka Dubová	0,9	1,5		2,4
DC3B - R3 Dolný Kubín – D1	2,9	0,4		3,3
DC3E - R3 Sklené – Šášovské Podhradie	10,9			10,9
DC4 - R5 Svrčinovec – št. hranica SR/ČR	0,3			0,3
DC5A - Obchvat obce Podvysoká	0,7	0,3		0,9
DC5C - Obchvat mesta Čadca	0,5			0,5
DC5D - Obchvat mesta Rajec	0,4			0,4
DC5E - Obchvat obce Porúbka	1,3	0,1		1,4
DC5F - Obchvat obce Krasňany	0,2			0,2
DC5G - Obchvat obce Belá	0,1	0,2		0,3
DC5H - Obchvat obce Hruštín	9,7			9,7
DC5I - Obchvat mesta Ružomberok		0,4		0,4
DC5J - Obchvat mesta Liptovský Mikuláš		0,7		0,7
DC6 - Nová cesta I. tr., Turiec – Horná Nitra	0,7			0,7
DC8 - Nová cesta II. tr., IV. okruh mesta Žilina – Západ	2,0			2,0
DC9 - Nový úsek cesty I. tr., IV. okruh mesta Žilina – Východ	0,1			0,1
DZ2 - Preložka železničnej trate 105 A pri Liptovskom Mikuláši		4,5		4,5
DZ3 - Preložka železničnej trate 106 D pri Svrčinovci	2,5			2,5

Záber ID	Hospodársky les (ha)	Ochranný les (ha)	Les osobitného určenia (ha)	Celkový súčet (ha)
Celkový súčet	**67,3**	**8,0**	**1,5**	**76,8**

Tabuľka 148 Invariantné stavebné zámery

Záber ID	Hospodársky les (ha)	Ochranný les (ha)	Les osobitného určenia (ha)	Celkový súčet (ha)
DB1 - Vážska cyklomagistrála (TSK – Žilina)	0,6	0,0		0,7
DB2 - Vážska cyklomagistrála (Varín – PSK)	11,3	13,7		25,0
DB3 - Kysucká cyklotrasa (Žilina – Dunajov)	1,0		0,8	1,8
Celkový súčet	**13,0**	**13,7**	**0,8**	**27,4**